

ISTENFIÚI ÉLETÜNK

IRTA : GÁLFFY LÁSZLÓ S.J.

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Gálffy László S. J.

*

ISTENFIÚI ÉLETÜNK

ISTENFIÚI ÉLETÜNK

**ISTENFIÚI ÉLETÜNK EREDETE, FEJLŐDÉSE
ÉS BETELJESEDÉSE**

IRTA

GÁLFFY LÁSZLÓ S. J.

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1939

Imprimi potest. Nr. 292/1938. Budapestini, die 26. apr.
1938. *Eduardus Lányi S. J.*, V. Praepositus Prov.
Hungariae S. J.

Nihil obstat. *Dr. Michael Marczell*, censor dioecesanus.
Nr. 5437/1938. Imprimatur. Strigonii, die 18. Decembris
1938. *Dr. Joannes Drahos*, vicarius generalis.

TARTALOMJEGYZÉK.

ELSŐ RÉSZ.

ISTENFIÚI ÉLETÜNK EREDETE.

A) A MENNYEI ATYA.

I. A mennyei Atya.

	Oldal
1. «Az Atyát nem ismeri senki más, mint a Fiú és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni»	19
2. A Fiú az Atyából él	20
3. A Fiú az Atyának él	22
4. Mindent az Atyára vonatkoztat	23

II. «Az én Atyám és a ti Atyátok».

1. «Mutasd meg nekünk az Atyát»	25
2. Az Atya képe	26
3. «Az én Atyám és a ti Atyátok»	27
4. Együtt élünk az Atyával	29
5. «Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok»	31
6. Hogyan legyünk tökéletesek, mint mennyei Atyánk?	33

III. Isten Fia a mi utunk az Atyához.

1. Isten Fia a mi utunk az Atyához	36
2. Isten Fia a mi Közvetítőnk az Atyához	37
3. Isten Fia Közvetítőnk embersége által	39
4. Embersége mi istenfiúi életünk eszköze	40
5. Embersége megkönnyíti az Atyához való közeledésünket	41
6. Isten Fia a mi Testvérünk	42
7. Az istenfiúi élet útja	44
8. Az istenfiúi élet útja a boldogság útja	45

IV. Szent János és Szent Pál a mennyei Atyáról és az istenfiúságról.

	Oldal
1. A szeretett tanítvány az Atyáról	47
2. A népek apostola a mennyei Atyáról	49
3. Isten Fia életét éljük	50

V. A mennyei Atya az imádkozó Egyházban.

1. A mennyei Atya az imádkozó Egyházban	52
2. A mennyei Atya a szentmisében	54
3. A mennyei Atya az Egyház imádságaiban ..	55

VI. A mennyei Atya egy szentnek az életében.

1. «Aki kitüntette magát áhítatával a mennyei Atya iránt»	57
2. Együtt Jézussal	58
3. Áhítata a Szentháromsághoz	60
4. Mindent a Szentháromság misztériumának a fényében lát	62
5. A mennyei Atya	63
6. Az Atya és a Fiú	64
7. A mennyei Atya a lelkigyakorlatokban	65
8. A Fiú út az Atyához	67
9. Jézus útja a kereszttől át vezet	68
10. Az istenfiúi élet útja	70

B) ISTEN FIAINAK SZÜLETÉSE.

VII. A mennyei Atya fogadott gyermekei.

1. Miért fogadott minket fiaivá a mennyei Atya?	75
2. Egyszülött Fia életében részesít minket	76
3. A Szentlélek által fogad minket gyermekeivé	78
4. Istenfiúi életünk és a Szentlélek	80
5. «Fogadott gyermekek»	80
6. Az isteni család életében részesedünk	82

VIII. Isten fiainak születése.

1. Újjászületésünk	83
2. Az Egyházatyák újjászületésünkről	84
3. A «rég ember» halála	85
4. A «rég embernek» mindig jobban meg kell halnia	87
5. Új ember új élet útján	88
6. Új életerők	90
7. Új életforrások	91

IX. Mibe került újjászületésünk?

1. Mibe került Isten Fiának a mi újjászületésünk?	93
2. Az Atya «nem kímélte tulajdon Fiát»	94

	Oldal
3. Isten gyermekeinek Anyja	95
4. Mibe került Szűz Máriának a mi istenfiúságunk?	96

C) AZ ISTENFIÚI ÉLET AKADÁLYAINAK LEKÜZDÉSE.

X. Isten fiainak élet-halál kérdése.

1. «Aki Istentől született, bűnt nem cselekszik»	101
2. Az összeférhetetlenség legmélyebb oka	102
3. Az istenfiúság természeténél fogva ellenkezik a bűnnel	103
4. Együttélésünk Istennel	104
5. Isten fiai és a bűnbánat	106
6. És ha tékozló-fiúk voltunk?	107
7. Isten legkedvesebb gyermekei	109
8. A bűnbánat az imádkozó Egyházban	110
9. A kik örökre elszakadtak a mennyei Atyától	112
10. Az atyai szeretet emlékezete	114

XI. Az istenfiúi élet akadályai.

1. Akadályok	116
2. Az istenfiúi élet hármas akadály	117
3. A legnagyobb akadály	119

XII. A két szeretet harca.

1. Az Isten-szeretet egyeduralma	120
2. A két szeretet	122
3. Az Isten-szeretet vetélytársa	123
4. Mennyit bitorol az Isten szeretetéből az önszeretet?	125
5. Az önszeretet sorvasztja istenfiúi életünket	126
6. Az önszeretet értékteleníti életünket	127
7. Az önszeretet a buzgó lélekben	128
8. Isten szemével kell nézni!	130
9. A lelkiélet magaslatain	131
10. A teljes Isten-szeretet és a hegyibeszéd	133
11. Teljes kibontakozás az önszeretetből	136
12. Következtetések	139
13. Egész szívvel	140

XIII. Az önszeretet megtagadása.

1. Az önszeretet megtagadása	141
2. Az élet szolgálatában	143
3. Az önmegtagadás korlátai	144
4. A szeretet fokmérője	145
5. Hősies önmegtagadás. I.	147
6. Hősies önmegtagadás. II.	150

XIV. «Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem».

Oldal

1. Neki növekednie kell	152
2. Nekem kisebbednem kell	154
3. Hogyan kell kisebbednem?	155
4. Mennyire kell kisebbednem?	156
5. Következtetések	157
6. Tévutak	159

MÁSODIK RÉSZ.

ISTENFIÚI ÉLETÜNK FEJLŐDÉSE.

A) AZ ISTENFIÚI ÉLET NE LEGYEN TORZKÉP !

XV. Az istenfiúi élet nemcsak a bűn ellen való harc.

1. Az istenfiúi élet torzképei	163
2. Az istenfiúság nemcsak a bűn ellen való harc	164
3. Az istenfiúság isteni élet	166
4. Elsősorban isteni élet	167

XVI. Az istenfiúság nem beteges lelkület.

1. Az istenfiúság nem beteges lelkület	169
2. Egészség és betegség	170
3. Isten eredeti terve	171
4. Küzdelem a betegség ellen	172
5. Az istenfiúi élet a beteges lelkület legerősebb ellensége	173

XVII. Az istenfiúság nem lelki kiskorúság.

1. «Olyanok mint a gyermekek»	174
2. A gyermekség lényege	175
3. Részesedés Isten Fia életében	176
4. A zseni ifjúkor érett tökéletessége	178

**B) «NÖVEKEDJÜNK MINDENKÉPEN ŐHOZZÁ,
KRISZTUSHOZ !»**

XVIII. A mennyei Atya «mindent közreműködtet» istenfiúi életünk fejlődésére.

1. «Mindent közreműködtet». I.	183
2. «Mindent közreműködtet». II.	184
3. Mindennek istenfiúi életünket kell szolgálnia	186
4. «A növekedést Isten adja»	188

XIX. Istenfiúi élet és emberi élet.

	Oldal
1. Az istenfiúi élet nem az emberi élet rovására növekszik	189
2. Nem becsüljük le emberi voltunkat	190
3. Az istenfiúi élet nem vakbuzgóság	191
4. A szent dolgokban sem szabad túlozni	192
5. Az isteni élet útján is emberek vagyunk	194
6. Isten Fia is igazi ember volt	194
7. Mindenben hozzánk hasonló	195
8. Még az isteni életet is emberi módon közölte velünk	196
9. Isten Fia nem terhel meg minket túlságosan	198
10. Isten Fia nem földhöz tapadt életet akar	199
11. Isten Fia nem veti meg az emberi örömet	201
12. Még feltámadása után is mily emberi!	202
13. Az emberi élet igazi felmagasztalása az istenfiúi élet szolgálata	204

XX. Isten nemcsak Atyánk.

1. Nemcsak édesatya	205
2. Hanem a nagy világatya	206
3. Isten a mi mindenünk	208
4. Mindenünk a Fiú által	209
5. Az Atya mindent egybe foglal	210
6. Az Atyában teljesedik be istenfiúi életünk	211

XXI. A Krisztus-képek és az istenfiúi élet teljessége.

1. «Elrendelte, hogy hasonlók legyünk az ő Fia képéhez»	213
2. Az evangéliumi Krisztus-képek	214
3. Ami hiányzik a Krisztus-képekről	216
4. A múlt és a jövő Krisztus-képe	218
5. A ma Krisztus-képe	220
6. Szent Benedek Krisztus-képe	221
7. Assiszi Szent Ferenc Krisztus-képe	223
8. Loyolai Szent Ignác Krisztus-képe	224
9. A Krisztus-képek egysége és teljessége	225

C) «NÖVEKEDJÜNK FÉRFIÚI TÖKÉLETESSÉGRE...»

XXII. «Növekedjünk tökéletes férfiúvá».

1. Férfi jellem és női jellem	231
2. Férfias lelkület még a nőkben is	232
3. A férfiasság hazug torzképei	233
4. A tökéletes férfi	235

XXIII. Erő és gyöngeség.

1. Az erős Isten a gyöngye gyermekben	236
2. Az erőknék is Úra	238

	Oldal
3. Részünk van Isten erejében	240
4. Az istenfiúi élet nem lehet isteni erő nélkül	241
5. Az erő diadala a gyöngékben és gyermekekben	243

XXIV. Erő és szelídség.

1. Az erő és a szelídség	244
2. Kemény vonások	245
3. Küzdő Egyház	245
4. A szelídség és erő összhangja	246

XXV. Harc és béke.

1. Harc és béke	247
2. Harcos lelki élet	249
3. A béke életszükségletünk	250
4. Béke és harc egy szívben	252
5. «A békességek Isten fiainak hívatnak»	253

XXVI. Passzív és aktív erények.

1. A passzív és aktív erények	254
2. Nem a passzív erényeké a vezetős szerep	256
3. A passzív erények mindig szükségeselek	257
4. Ne hamisítsuk meg Krisztus képét!	258

XXVII. A közösségi és az egyéni élet.

1. A közösségi élet előbbre való az egyéni életnél	260
2. Az egyéniség nem sorvad el	261
3. Az egyének különbségei	262
4. A krisztusi életközösség vezérszerepe	263

XXVIII. Isten fiai a világosság fiai.

1. Isten világossága és a mi világosságunk	265
2. Öntudatos világosság	267
3. Mindig teljesebb világosság	268
4. Homályos pontok a hit fényében	270
5. A hit világosságának uralma	271

XXIX. A Magasságbelinek fiai.

1. Nagyra születtünk	272
2. Isten Fia nagyot vár tőlünk	273
3. Istenfiúi öntudatunk	274

XXX. Az istenfiúság nem szolgálalkúság.

1. «Nem vették a szolgaság lelkét»	276
2. Rabszolgálalkület	277

	Oldal
3. Bérszolgalelkület	278
4. Szolgai félelem	279
5. «Már nem mondalak titeket szolgáknak»	280
6. Isten gyermekeinek szabadsága	282

XXXI. Buzgóság és okosság.

1. Isten fiainak buzgósága	285
2. Buzgóságunk mértéke	286
3. Hogy buzgóságunk célt érjen	287
4. Okos mérséklet	288
5. Az okosság kiterjed mindenre	290
6. A középszerűség és az arany középút	291
7. Okosság rendkívüli utakon	291

D) MÉG NÉHÁNY JELLEGZETES VONÁS AZ ISTENFIÚI LELKÜLETHEZ.

XXXII. Három jellegzetes gyermeki erény.

1. A szegénység gyermeki erény	297
2. A szegénységben hasonlók vagyunk Isten Fiához	298
3. A tisztalelkűség gyermeki erénye	300
4. Az engedelmisség gyermeki erény, mert egyszerűséget kíván ..	302
5. Gyermeki erény, mert mindig gyakorolható	303
6. Isten Fiának jellegzetes vonása	305
7. A gyermeki erény a többi erények testőre	306

XXXIII. Szeretet és félelem.

1. Van-e a félelemnek helye a szívünkben?	309
2. A büntetéstől való félelem	310
3. «A tökéletes szeretet kizárja a félelmet»	311
4. A gyermeki félelem	312

XXXIV. Tisztelet és bizalom.

1. Tisztelet és bizalom	314
2. Igazi bizalom	315
3. Nagy kincs	316
4. Szükséges	318
5. A bizalom próbaköve	320
6. A bizalom indítói	322

XXXV. Vidámság és komolyság.

1. A komolyság	324
2. De nem komorság	325

	Olda
3. Az evangélium nagy örömet hirdet	326
4. Az öröm természete	328
5. Az öröm a hősi lelkek légköre	330

XXXVI. A gyermeki hála.

1. Mi kell a hálához Isten részéről?	332
2. Mi kell a hálához a mi részünkről?	334
3. Az önzetlen lelkiség bizonyossága	336
4. Az istenfiúi lelkület hálája	336
5. Mindig és mindenütt!	337

HARMADIK RÉSZ.

AZ ISTENFIÚI ÉLET BETELJESEDÉSE.

A) AZ ISTENFIÚI ÉLET FEJLŐDÉSE ÉS BETELJESEDÉSE A HIT, REMÉNY ÉS SZERETET ÚTJÁN.

XXXVII. Isten fiainak hite.

1. A hit részesedés a háromszemélyű Isten életében	343
2. «Aki Istenből született, az ismeri az Istent»	344
3. A hitélet együttélés Isten Fiával	346
4. A hitélet feltételei	348
5. A hit szeretetre törekszik	350
6. A hit, remény és szeretet életegysége	351

XXXVIII. Isten fiainak reménysége.

1. Isten fiai dicsőségének reménysége	353
2. «Krisztus a mi reménységünk». I.	354
3. «Krisztus a mi reménységünk». II.	356
4. A keresztség a mi reménységünk	357
5. A mi reményünk biztosítéka	358
6. Következtetések	359

XXXIX. A szeretet eredete.

1. A szeretet eredete	361
2. A szeretet ébredése lelkünkben	362
3. A szeretet szeretetet éleszt	363
4. Minden a szeretetet építi	364

XL. A szeretet korlátai.

1. Nem lehetünk csupa szeretet	366
2. Mily tökéletes lehet az Isten szeretete ebben az életben?	368
3. A szeretet főparancsának teljesítése	370

XLII. A szeretet oltalmazói és segítői.

Oldal

1. Az isteni szeretet életföltételei	372
2. Az erkölcsi erények nélkül szívünk a rendetlen önszeretet meleg-
ága	373
3. A szeretet oltalmazói és segítői	375
4. A szeretet jótékony hatása az erkölcsi erényekre	376

XLIII. A szeretet Lelke Isten fiainak Tanítója és Nevelője.

1. Mit mond az Isten Fia a szeretet Lelkéről?	378
2. Mit mond az apostol a Szentlélekről?	379
3. A Szentlélek a mi Tanítónk	380
4. A szeretet Lelke a mi Nevelőnk	382

XLIV. A szeretet ajándékaival az istenfiúi élet magaslataira.

1. A szeretet ajándékai	383
2. A Lélek ajándékai a szeretet tökéletességei	385
3. A szeretet-ajándékok lépcsőfokok az Isten-szeretet magaslataira ..	385
4. A legnagyobb szeretetajándék	387

XLV. A Lélek a mi legjobb Vigasztalónk.

1. Mi a lelki vigasztalás?	388
2. A lelki vigasz a szeretet Lelkének ajándéka	390
3. A lelki vigasz lebecsülése	392
4. A lelki vigasztalás túlbecsülése	394
5. Szükséges-e a lelki vigasztalás?	396
6. Kérjük-e a lelki vigasztalást?	399
7. A legjobb Vigasztaló	401

XLVI. A szeretet Lelke éleszti istenfiúi öntudatunkat.

1. «A Lélek bizonyosságot tesz, hogy Isten fiai vagyunk»	402
2. Közvetlenebb bizonyosság	402
3. A szeretet békéje és öröme	404

XLVII. A tökéletes szeretet felé.

1. A tökéletes szeretet útján	405
2. Isteni módon szeretünk	406
3. Hogyan könnyítette meg számunkra az Isten Fia a szeretetet? ..	407
4. Isten szeretete egy az emberek szeretetével	410

B) AZ EGYSÉG FELÉ.

XLVIII. Az Atyának tökéletes képe.

1. «Én és az Atya egy vagyunk»	413
2. A tökéletes gyermekségnek halvány képe	414

	Oldal
3. Az élettel együtt a halál csiráját is	415
4. Az atyaság és a gyermek lelke	416
5. Isteni gyermekségünk és emberi gyermekségünk	417
6. Minden életünk az Atyából ered	418

XLVIII. «Atyám mindenem tőled van».

1. «Atyám mindenem tőled van»	420
2. Olyan függés, amelyből tökéletesség ered	421
3. Minél inkább függünk az Atyától, annál tökéletesebbek vagyunk	422
4. A függetlenség az Atyától és istenfiúi élet halála	423
5. Az Atyától való függés boldogító tudata	425
6. Atyám, mindenem tőled van szent Fiad által!	426

XLIX. Az istenfiúi élet örök ifjúsága.

1. «Fiam vagy te, ma szültelek téged»	427
2. Emberi ifjúság és istengyermeki ifjúság	428
3. Az isteni élet fiatalsága legyőzi a régi ember öregségét	430
4. Isten Fia mindig megújítja életünket	432

L. Együtt élünk az Atyával.

1. «Az Atya énvelem van»	433
2. A mennyei Atyával mindig együtt vagyunk	434
3. Az Atya nem hagyja magukra gyermekeit	435
4. Az Atyával vagyunk-e mi?	437

LI. Isténfiúi életegység.

1. Az emberek fiai és Isten fiai	438
2. A mennyei Atya életének részeseivé lettünk	439
3. Mit mond az Isten Fia Szent Pál által erről az egységről?	440
4. Mit mond az Isten Fia szeretett tanítványa által?	442
5. Milyen ez az egység?	443
6. Milyen nem lehet?	444
7. Nem tolakodás Istenhez	445
8. Nem a képzelődés vezet	446
9. Az egység nem pusztá Istenre-hagyatkozás	447
10. Életegység	448
11. Az életegység következménye	450

C) EGYÜTTÉLÜNK AZ ISTEN FIÁVAL.

LII. Isten Fiával együtt az Atyáért.

1. Isten Fia az Atyáért él	455
2. Minden az Atyát dicsőítse!	456
3. Ez a Miatyánk szelleme	459
4. Ez a legtisztább szeretet szelleme	460

LIII. Együtt Isten Fia Szívével.

Oldal

1. Az istenfiúi élet csupa ösztönzés Jézus Szíve tiszteletére	462
2. Jézus Szíve tiszteletének teljessége az istenfiúi életben	463
3. Az engesztelő szeretet és a mennyei Atya	465
4. Jézus Szívének áhítata a mennyei Atyához	467

LIV. Együtt imádkozunk az Isten Fiával.

1. Isten Fia és a mi imádságunk	469
2. Isten Fia imádkozik bennünk	471
3. Isten Fia imádsága az ő Egyházának katolikus imádsága	472
4. Isten Fia egy imádkozóvá egyesít minket önmagával	473
5. Isten gyermekeinek magán imádsága	474
6. A magán imát is Isten Fia élteti.	476
7. Isten Fia kegyelme és a mi tevékenységünk	477
8. Az imádság életszükségletünk	478

LV. Istenfiúi életünk és a liturgia.

1. A liturgia részesedése az Isten Fia életében	479
2. A liturgia istenfiúi élet	480
3. A liturgia és az egyéniség	482
4. A liturgia az egyéniség tökéletesítője.	484
5. Hogyan értékeljük a liturgiát?	486
6. Mi a legfőbb érték liturgikus életünkben?	487
7. A liturgia és a többi istenfiúi élettevékenység	488
8. Szeressük az egész Krisztust!	489
9. Gyermekedet lelkület	491

LVI. A liturgikus év és az istenfiúi élet teljessége.

1. A liturgikus év	493
2. A liturgikus év a krisztusi élet mélyére vezet.	494
3. Istenfiúi életünk teljes képe	496

LVII. «Vere panis filiorum». Isten fiainak kenyere.

1. Istenfiúságunk nélkül céltalan volna az Oltáriszentség	497
2. Összefüggés a többi hittitkokkal	499
3. Élő kenyér	500
4. Az élő kenyér és földi eledel	501
5. Az élő kenyérrel az isteni életegység felé	503
6. Erkölcsei egység nem elegendő	504
7. Életegység	505
8. «Vere panis filiorum . . .»	506

LVIII. Hostia cum Hostia — áldozat az Áldozattal.

1. Isten Fia szenvedésének a «hiányzó része»	507
2. Együtt érzünk az Isten Fiával	509

	Oldal
3. Mily szerepet juttat Krisztus az áldozatnak?	510
4. Mélységes misztérium	512
5. Miért a sikertelenség?	513
6. «Most kezdek Krisztus tanítványa lenni»	514
7. Egyesülés az isteni Áldozópappal	515
8. Egyesülés az áldozati Báránnal	516
9. Hogy kedves legyen áldozatunk az Atyának!	519

LIX. Együtt dolgozunk az Isten Fiával.

1. Krisztus tevékenységének «hiányzó része»	522
2. A tétlenség eretneksége	523
3. Minden munka istenfíúi munka legyen!	524
4. Isten Fia egész nagy művében részünk van	526
5. Krisztusi világmegváltói gondok	526
6. Krisztus többi munkája	528
7. A kereszténység nemcsak elmélet, hanem gyakorlat és cselekedet is	530
8. Lobogó láng	532

LX. Együtt Isten Fia testvéreivel.

1. Mindenki Isten Fiát szeretjük	534
2. Ezt a szeretetet nem lehet megosztani	536
3. Kérlelhetetlen következetesség	537
4. «Mindenkinek mindene»	539
5. Hogyan legyünk mindenkinek mindene?	541
6. Alkalmazkodnunk kell!	543
7. Hajlékonynak kell lennünk Krisztus kezében!	545
8. Ne fokozzuk le a krisztusi szeretetet!	546

LXI. Atyánk házában.

1. «Én az Atyához megyek»	548
2. A mi otthonunk	552
3. Atyánk házában	554
4. Boldogságunk lényege	557

ELSŐ RÉSZ:
ISTENFIÚI ÉLETÜNK EREDETE

A) A mennyei Atya
(I—VI. fejezet)

I. A mennyei Atya.

*1. «Az Atyát nem ismeri senki más,
mint a Fiú és akinek a Fiú ki akarja
nyilatkoztatni».*

Az Isten Fia senkiről és semmiről sem beszélt oly feltűnően sokat, mint a mennyei Atyáról. Mind a négy evangéliumban sokszor szól az Atyáról, Szent János evangéliumában 111 ilyen nyilatkozatot találunk, és azonkívül evangéliumának 17. fejezete egészen a mennyei Atyának van szentelve. De Szent János sem jegyezte fel Isten Fiának a mennyei Atyáról szóló összes nyilatkozatát, mert röviden írta meg evangéliumát, úgyhogy ha mindent megírt volna, amit Jézus cselekedett és mondott, akkor «maga a világ sem tudná befogadni a könyveket, amelyeket írni kellene» (Jn. 21. 25.).

Miért beszél Krisztus oly sokszor az Atyáról? Azért, mert ővele van tele a Szíve, ővele van tele a beszédje is. De az Isten Fiának nincs szüksége emberi szóra, hogy a mennyei Atya iránt való végtelen szeretetének bizonyosságát adja. Az evangélium nekünk szól. Krisztus miattunk beszél oly gyakran az Atyáról, hogy megismertesse velünk az Atyát. Mert mi magunktól nem tudjuk őt megismerni. «Az Atyát sem ismeri senki más, mint a Fiú és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni» (Mt. 11. 27.).

Igaz, hogy értelmünkkel megismerhetjük Istent, mint Teremtőnket és Urunkat, akinek teljes hódolattal és engedelmes szolgálattal tartozunk. De csak az evangélium fényénél látjuk és tudjuk meg, hogy nemcsak szolgák vagyunk és Isten nemcsak fölséges Urunk, hanem szerető Atyánk is, mi pedig az ő gyermekei vagyunk. «Ki merte volna közülünk, gyarló, nyomorult emberek közül, fejét az ég felé emelni és Istent Atyjának nevezni, hogyha megszülött Fia által ő maga nem tanított volna bennünket erre, és belénk nem önti a bizodalmat?» (S. Aug. serm. 126.)

Erről a mérhetetlen nagy kegyelemről szól nekünk oly sokszor Krisztus az evangéliumban, amikor az Atyáról beszél. Ennek a boldogító hittitoknak a mélységébe akar bevilágítani. «Lássátok, mily szeretetet adott nekünk az Atya, hogy Isten fiainak hívassunk és azok is legyünk» (I. Jn. 3. 1.).

2. A Fiú az Atyából él.

Isten Fia bepillantást enged nekünk az Isten atyaságának misztériumába. Az emberek között levő atyaság és fiúság csak nagyon halvány képe és gyöngé, tökéletlen hasonlata az Isten atyaságának és fiúságának. Soha teremtmény nem lehet annyira és oly tökéletesen atya, amint az Isten Atya. És soha senki annyira és oly tökéletesen nem lehet fiú, mint Isten Fia a mennyei Atyának a Fia. Korlátoltságunkban talán még azt is gondoljuk néha, hogy az igazi atyaság nálunk emberek-nél van, és mitőlünk visszük át Istenre az atyaság hasonlatát. Ez olyanféle gondolkozás volna, mintha azt mondanók, hogy az igazi világosság a pislogó kis mécses, és tőle vesszük a hasonlatot, hogy a verőfényes napnak mérhetetlen világosságát is világosságnak nevezzük.

Isten Fia nemcsak azt mondja, hogy ő minden terem-

tett gyermeknél tökéletesebb és teljesebb értelemben gyermeke az Atyának, hanem azt is, hogy végtelenül tökéletes gyermeke. És ez azt jelenti, hogy az Atyának egész teljessége a Fiúban van, az Atya egy a Fiúval. Az Atya és a Fiú csak személy szerint különbözik, de nincs két természetük, nincs két életük, hanem csak egy. Azért mondhatja a *Fiú*, hogy *ő egészen, a szó legteljesebb értelmében, az Atyából él.*

A Fiú az Atyából meríti az isteni életet. Az Atya az ősforrás, a Fiú életének a forrása. Öröktől fogva belé árad az Atya élete. Öröktől fogva szüli a Fiút az Atya. Öröktől fogva örökké egész végtelen életét hiánytalanul a Fiúba árasztja. Azért mondhatja a Fiú: «Mindenem, amit adtál nekem, tetőled van» (Jn. 17. 7.). «Minden, ami az Atyámé, az enyém» (Jn. 16. 15.). A Fiúnak egész élete, gondolkozása, akarata, szeretete, ereje az Atyától van, az Atyáé. «Én és az Atya egy vagyunk» (Jn. 10. 30.). «Én élek az Atya által» (Jn. 6. 58.).

Azért mondja a Fiú: «az én tanításom nem az enyém, hanem azé, aki engem küldött» (Jn. 7. 16.). «Nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki engem küldött» (Jn. 5. 30.). «Semmit sem cselekszem magamtól, hanem amire az Atya tanított, azt beszélem» (Jn. 8. 28.).

Isten Fia az Atyából él, azért mondja: «az ígéket, melyeket én mondom nektek, nem magamtól mondom, az Atya pedig énbennem lakván, ő maga cselekszi a tetteket is» (Jn. 14. 10.). A Fiú az Atyából él: «a Fiú nem tehet magától semmit, hanem csak amit lát, hogy az Atya cselekszik, mert amiket az cselekszik, azokat cselekszi a Fiú is. Az Atya ugyanis szereti a Fiút és mindent megmutat neki, amit ő cselekszik . . . az Atya feltámasztja a halottakat és életre kelti, úgy a Fiú is, akiket akar, életre kelt . . . Mert miként az Atyának élete vagyon önmagában, úgy adta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában» (Jn. 5.).

A Fiú az Atyából él és dicsőségét is az Atyából meríti, hogy «megdicsőüljön az Atya a Fiúban» (Jn. 14. 13.). Mert «az én Atyám az, aki megdicsőít engem» (Jn. 8. 54.).

3. A Fiú az Atyának él.

Isten Fia nemcsak az Atyából él, hanem egészen az Atyának is él. Egész élete nem egyéb, mint a mennyei Atya folytonos dicsőítése. Első szava, amelyet a Szentírás feljegyzett: «Nem tudjátok-e, hogy az én Atyám dolgaiban kell lennem?» (Lk. 2. 49.) És utolsó szava is az Atyáé: «Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet» (Lk. 23. 46.).

Midőn Isten Fia megjelenik e földi életben, istenemberi Szívének első dobbanása is már az Atyáé, följajánlja magát az Atyának: «Ime jövök, hogy teljesítsem akaratodat» (Zsid. 10. 9.). «Nem azért szállottam le a mennyből, hogy a magam akaratát cselekedjem, hanem annak az akaratát, aki engem küldött. Ez pedig az Atyának az akarata» (Jn. 6. 38.). Az Atya akarata és tetszése a Fiú életének irányítója. «Mindig azt cselekszem, ami Atyámnak tetszik» (Jn. 8. 29.). «Az én étkem az, hogy Atyám akaratát cselekedjem» (Jn. 4. 34.). Mert «nem az én dicsőségemet keresem, hanem azét, aki engem küldött» (Jn. 8. 50.). «Hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát és amint meghagyta nekem az Atya, úgy cselekszem» (Jn. 14. 31.).

A Fiú mindig maga előtt látja az Atyát. Minden gondolatába belefűzi az Atyát. Ez az Atyára való tekintet, ez az Atyáért élő szeretet kíséri őt megváltói életén keresztül. Érte, az ő dicsőségéért vállalja a betlehemi istálló végső szegénységét, a számkivetést Egyiptomban, az alázatos, rejtett munkáséletet Názáretben. Az Atyát, az Atya helyettesét látja nevelőatyjában. Az Atya tetszését keresi Szűz Anyja

szeretetében és szolgálatában. Emlékezteti is őket, hogy mindenben az Atyáért kell élnie, hogy «azokban kell lennie, amelyek az ő Atyjáé», vagyis mindig az Atyának, az Atya tetszésének kell élnie. Az Atya Lelke hívta őt a pusztába. Az Atya szeretete viszi őt az igehirdetésre.

Az Atya vele van mindig. Nyugodtan tud aludni a legnagyobb viharban is. És nyugodtan megy a halál elébe is: «Ime eljön az óra, és már eljött, hogy elszéledjete . . . és engem magamra hagyjatok, de én nem vagyok egyedül, mert az Atya énvelem van» (Jn. 16. 32.).

Sohasem válik meg az Atyától. Mindig neki él, vele él. Még szenvedése idején is csak azért hagyja magára emberi természetét, hogy *emberileg* ne érezze az Atyával való végtelenül boldogító együttélést, hogy így, az Atya dicsőségére meghozhassa az emberi természetétől kitelhető legnagyobb áldozatot, lelki szenvedésének lehető legteljesebb elhagyatottságában. De mindezt az Atya tetszése szerint teszi. «Ne az én akaratom legyen, hanem a tied.» Midőn pedig a halál kioltja emberi életét, utolsó szava is az, hogy az Atyának ajánlja lelkét.

4. Mindent az Atyára vonatkoztat.

Aki egészen az Atyából és az Atyának él, az mindent az Atyára vonatkoztat, mindent, minden jót az ősforrásban, az Atyában lát, «akitől minden jó adomány származik». Mindent az Atyára irányít, mert mindennek az Atyát kell dicsőíteni. Istennek minden dicsőítése a Szentlelken és Isten Fián át az Atyára kell, hogy irányuljon.

Ami szépet és jót e világon lát, az mind az Atya dicsőségét hirdeti. Az ég madarai, amelyeket «a mennyei Atya táplál», a mezők liliomai, amelyeket az Atya öltöztet tündöklő hófehérbe, a szőlőművelő, a szántóvető, mind az

Atyára emlékeztetik, az Atya szőlőjét, az Atya házát és országát hirdetik. A szél fuvalma az Atya Lelkét, a Szentlelket, a Szeretetet jelképezi. A gyertya fénye a lelki világosságot juttatja eszébe, amellyel az Atyát meg kell dicsőítenünk, «úgy világoskodjék világosságtok, hogy dicsőítsétek Atyátokat». A napfény és az eső is az Atya szeretetéről szól, mert az Atya «fölkelti napját a jókra és a gonoszokra, és esőt ad az igazaknak és a hamisaknak». Minden adományt az Atyára vonatkoztat: «Ha ti jó adományokat tudtok adni, mennyivel inkább fog Atyátok jókat adni.» «Nemde két verebet egy garasért adnak, és egy sem esik azokból a földre a ti Atyátok nélkül?» A legegyszerűbb mindennapi dolgok és eszközök mind az Atyáról szólnak neki. Mindenben az ő gondviselését, szándékát, gondolatát és szeretetét látja.

Mindent az Atyára vonatkoztat. Aki szeret, azokat az Atyáért szereti, mert azok az Atya gyermekei és az ő testvérei. De hangoztatja, hogy «azok az ő testvérei, akik Atyja akaratát teljesítik». Mert azzal lesz a mi életünk istenfiúi életté, ha mi is abból élünk és annak élünk, amiből és aminek Isten Fia él: «az én étkem az, hogy Atyám akaratát cselekedjem». Ha elégedetlen az emberekkel, ha korholja őket, azért teszi, mert nem cselekszik az Atya akaratát. Ha szánakozik rajtuk, azért teszi, mert nem ismerik az Atyát. Ha irgalmat gyakorol velük, az Atya szeretetét közli velük, az Atya szeretetével fogadja a tékozló fiúkat, a bűnbánó lelkeket. Ha életét adja értünk, azért teszi, hogy istenfiúi életük legyen és bőséges életük, és hogy így megdicsőíttessék az Atya, és a Fiú bizonyosságot tegyen szeretetéről az Atya iránt.

A Fiú egész élete, imádsága, gondolkodása, munkája, társalgása, beszédje és oktatása, fájdalma és öröme, minden vonzalma, minden szenvedése és életáldozata, mind-mind az Atya szeretetének fényébe van merítve, mindenből az Atya

dicsőítése sugárzik elő, mindenben az Atya a kezdet és a vég, a kiindulás és a beteljesedés. Azért mondhatja oly fönséges isteni nyugalommal: «Atyám, a munkát elvégeztem, amelyet reám bízál, én téged megdicsőítettem a földön» (Jn. 17. 4.).

II. Az én Atyám és a ti Atyátok.

1. *«Mutasd meg nekünk az Atyát!»*

Jézus tanítványai csodálkozva hallják, hogy mily sokszor beszél az Atyáról. Fülöp végre kéri a Mestert «mutasd meg nekünk az Atyát és elég nekünk», boldogok leszünk. A tanítvány bizonyára meglepődött, midőn Jézustól szelíd szemrehányást kapott feleletül: «mondá neki Jézus: annyi idő óta vagyok veletek és nem ismertél meg engem? ! Fülöp, *aki engem látott, látta az Atyát is.* Hogyan mondhatod hát, mutasd meg nekünk az Atyát? Nem hiszed-e, hogy én az Atyában és az Atya énbennem van? Az ígéket, melyeket én mondok nektek, nem magamtól mondom, az Atya pedig énbennem lakván, cselekszi a tetteket is. Higgyetek nekem, hogy én az Atyában vagyok és az Atya énbennem . . .» (Jn. 14. 8.) «Én és az Atya egy vagyunk» (Jn. 10. 30.).

Az Atya a Fiú által mutatja meg magát nekünk. Az Atya olyan, mint a Fiú; a Fiú olyan, mint az Atya. Soha teremtett fiúról a szó igazán teljes értelmében el nem mondhatjuk, hogy «egészen az atyja!» Ezt csak Isten Fiáról állíthatjuk. Egészen olyan, mint az Atya! Egyetlen isteni életük van! Az Atya és a Fiú egy. Aki látja a Fiút, látja az Atyát is. A Fiú élete az Atya élete. A Fiú szava az Atya szava. A Fiú jósága és irgalma az Atya jósága és irgalma. A Fiú szeretete az Atya szeretete. A Fiú által az Atya is szeret minket. Mikor az Atya a Fiát adja nekünk, önmagát adja nekünk. Ha tehát

látjuk a Fiút, akkor már nem is kérdezhetjük, hogy «mutasd meg nekünk az Atyát», mert hiszen látjuk az Atyát is.

A Fiú az Atya «dicsőségének a fényessége» (Zsid. 1. 3.), az Atya fölséges képének, életének ránk sugárzása, az Atya «lényegének a képmása» (U. o.). A Fiúban, mint Istenben hiánytalanul és végtelen tökéletességgel kifejeződik az Atya. A Fiúban benne van az istenségnek, az Atya életének egész teljessége. A Fiú által, mint Istenember által, kinyilatkozik nekünk az Atya, megmutatja magát, ráncragyogtatja arcát.

2. Az Atya képe.

Az Atya képe maga a Fiú. A Fiú élete megmutatja, hogy milyen az Atya. A Fiú élete, vagyis jelleme, viselkedése, beszédje és cselekedetei elénk állítják az Atyának hű képét. Ha Isten Fia nem is szólott volna oly gyakran az Atyáról, ha alig is említette volna őt, még akkor is, csupán istenemberi életével is, tanubizonyosságot tett volna róla, hogy milyen az Atya. De nem bírta Szívébe zárni mondanivalóját az Atyáról. Nem tudta csak kevés szóval említeni azt, akivel telve volt Szíve, akivel egy életet él.

Nem arra törekszik Isten Fia, hogy evangéliumában oly teljes képet rajzoljon nekünk az Atyáról, amilyennek őt látni fogjuk Isten fiainak örök dicsőségében, vagyis amilyen ő a maga tökéletes valóságában. Mert a halandó porhüvelyben képtelenek is volnánk ilyen tökéletes isteni szemléletre.

Most még nagyon rászorulunk az érzékelhető világ képeinek hasonlatára. Még ahhoz is, hogy a lelki dolgokról fogalmat alkossunk. Azért öltözött az Atyának a Fia látható emberi természetünkbe, hogy így megmutathassa nekünk az Atyát, hogy így érthetőbbé tegye nekünk az Atya igazságát, életét és szeretetét. És hogy így előkészítsen minket és be-

vezessen a lélek szemléletébe, hogy megnyissa szemünket Isten életének meglátására; és a hasonlatokból, az emberi képekből átvezessen az isteni valóságba. És elvezessen az Atya házába, ahol lepel nélkül, teljes, végtelenül szép lelki valóságban szemléljük az Atyát, és együtt élünk vele, belőle élünk és vele boldog lelki szeretetben egyesülünk. Ez az az idő, amelyről azt mondja Isten Fia: «Eljön az óra, midőn már nem példabeszédekben fogok nektek szólni, hanem nyíltan beszélek az Atyáról» (Jn. 16. 25.). Most még a Fiúban is, az Istenember képében is, csak fátyolozottan, csak isten-emberi tükörképben láthatjuk az Atyát. De hivatva vagyunk az Atyát isteni formájában, fátyol és emberi hasonlat nélkül is látni, mert «látni fogjuk úgy, amint van» (I. Jn. 3. 2.).

Amit tehát a mélységesen titokzatos isteni életről, az Atya életéről mond a Fiú az evangéliumban, az csak egy-egy előtörő fénysugár a végtelen fénytengerből. Az egész fény-özönt lehetetlen most látnunk. Egy-egy sugár azonban már most ránk világít az evangéliumból Jézus szavain keresztül. Ezzel is üdvösségünket akarja. Ezzel is az Atyára világít és teljesebbé teszi azt a képet, amelyet istenemberi élete által rajzolt elénk. Isten Fia élete, szavai és megnyilatkozása tehát fénysugarak az Atyáról, az Atyából — és az Atyához vezérelnek minket.

3. «Az én Atyám és a ti Atyátok.»

Isten Fia nemcsak úgy beszél nekünk a mennyei Atyáról, mint az ő Atyjáról, hanem éppen oly gyakran állítja elénk a mennyei Atyát, mint a mi Atyánkat. Az ő Atyja és a mi Atyánk, az egy mennyei Atya: «egy a ti Atyátok, aki a mennyekben van» (Mt. 23. 9.). «Megyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz» (Jn. 20. 17.). Isten Fia élesen megvilágítja azt a különbséget, amely Isten Fiát Isten fogadott gyer-

mekeitől elválasztja. Ő az Atya egyszülött Fia, végtelenül tökéletes értelemben Fia az Atyának. Mi fogadott gyermekek, csak Isten Fia által részesedünk az istenfiúságban. Köztünk és az Isten Fia közt mindig megmarad az a különbség, ami az Istent a teremtményektől elválasztja, mégha Isten a teremtményt végtelen szeretetében fiává is fogadja.

Isten Fia sokszor szól az ő viszonyáról a mennyei Atyához és a mi viszonyunkról is. Mind a kettőt a mi üdvösségünkre teszi. Mert bármily végtelen különbség legyen is köztünk, fogadott gyermekek és Isten Fia közt, és bármennyire is óvakodnunk kell, nehogy a mennyei Atyához való viszonyunkat Isten egyszülött Fiának az Atyához való viszonyával egy síkba helyezzük, — mégis a mi lelki javunkra mondott el az Isten Fia az evangéliumban olyan titkokat és igazságokat, amelyek éppen egyedül az ő csodálatos életét és az Atyával való egységét világítják meg. Miért? Azért, hogy jobban megismerjük a mennyei Atyát és az ő Fiát. Isten nem emelhet fogadott gyermekeket egy rangba egyszülött Fiával, de jónak látta a fogadott gyermekkel is közölni az «Atya titkát», hogy jobban megbecsüljék, mily fönséges Atya és mily végtelenül tökéletes Fiú ereszkedett le hozzájuk és emelte őket a fogadott fiúság kegyelmébe.

Mikor tehát a Fiú annyiszor említi az evangéliumban, hogy ő és az Atya egy, hogy ami az Atyáé, az a Fiúé is, hogy aki a Fiút látja, az Atyát is látja, hogy a Fiú az Atya cselekedeteit cselekszi, — ezt nem azért mondja, hogy mi, fogadott gyermekek, ezt magunkra vonatkoztassuk, hanem azért, hogy imádó hódolattal lássuk az egyedül csak Isten Fiát megillető isteni tulajdonságokat, hogy jobban megismerjük a Fiút és általa az Atyát. Így aztán jobban lelkünkbe világít, milyen Atyánk van nekünk és milyen Testvérünk a Fiú, aki oly fáradhatatlan és kifogyhatatlan szeretettel számtalanszor

szól nekünk a mi Atyánkról az evangéliumban. Két formában említi majdnem mindig az Atyát. Vagy saját magáról szól és «az én Atyámnak» nevezi, vagy ránkvonatkozólag mondja: «a ti Atyátok a mennyekben». Oldalakat kellene ide írunk, ha az evangélium összes ilyen mondatait fel akarnók sorolni.

«Az én Atyám és a ti Atyátok!» De ez talán csak a kiváltságos tiszta lelkeknek, a szenteknek szól? Hogyan is merészelje Istent Atyjának szólítani a bűnös ember? Hiszen Isten végtelenül gyűlöli a bűnt! És mégis végtelenül szereti a bűnös embert. És éppen attól akarja megszabadítani, amit végtelenül gyűlöl, hogy fiává fogadhassa. A Miatyánkra nemcsak az angyalokat és szenteket tanította Isten Fia, hanem a bűnös embereket, akiknek a rossz ellen, a kísértés ellen kell küzdeniök, és akik arra kérik mindennap a mennyei Atyát, hogy «bocsásd meg a mi vétkeinket». Igaz, hogy ha el nem szakadunk Atyánktól a súlyos bűn által, ha eleven benünk, szőlővesszőkben, a kapcsolat a szőlőtőhöz, akkor ezek a «vétkes» bocsánatos vétkesek. De ezekkel is megbántjuk Atyánkat, ezért is bocsánatot kérünk és ettől is szabadulni igyekszünk, hogy hasonlók legyünk mintaképünkhöz, Isten egyszülött Fiához.

4. Együtt élünk az Atyával.

Isten Fia nem azért tárja fel nekünk Szíve titkait, hogy ámulatba ejtsen minket az isteni élet mélységes misztériumai-val. Nem azért árasztja reánk tanítását a mennyei Atyáról, hogy elérhetetlen magaslatokat mutasson nekünk. Hanem azért, hogy amit mond, azzal életet adjon nekünk. Azért ismerteti meg velünk az Atyát, hogy az Atyával együtt éljünk.

Nagyon eltérnénk Isten Fia szándékaitól, ha azt gondolnók, hogy elég nekünk, ha Krisztus, Isten Fia foglalkoz-

tatja a mi lelkünket. A mennyei Atyának pedig talán csak majd a túlvilági boldog életünkben kell szerepelnie, mert az Isten Fiában úgyis benne van az Atya: aki «látja a Fiút, az látja az Atyát», «az Atya és a Fiú egy». Ebből azonban téves következtetést vonnánk le, ha azt mondanók, hogy a mennyei Atyára nem szükséges külön is rágondolnunk és együtt élnünk vele is. Az Atya és a Fiú minden felfoghatatlan isteni egységük mellett különböző személyek. És a Fiú nemcsak saját személyét, hanem az Atyáét és a Szentlélekét is megismertette velünk. Miért? Azért, hogy mind a három isteni személlyel együtt éljünk.

Isten Fia a mi példaképünk. Ahogyan ő gondolkozik, ő akar és ő vágyakozik, ahogyan ő cselekszik és ő él, úgy kell nekünk is hozzá hasonlóknak lennünk. Nem lehetünk hozzá hasonló, hogy ha nem élünk az Atyából, az Atyának, az Atyával együtt.

Számtalanszor hangsúlyozza Isten Fia az evangéliumban, hogy a mennyei Atyánkkal együtt kell élnünk. Imádkozni is nem úgy tanított Isten Fia, hogy elég ha ő hozzá, Isten Fiához, imádkozunk, hanem úgy, hogy vele együtt az Atyához intézzük imádságunkat.

Sokszor buzdít rá, hogy Atyánk színe előtt járjunk, az ő jelenlétében éljünk, mert Atyánk velünk van, lát minket. «Mikor imádkozol, menj be kamrádba és ajtót betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben, és Atyád, aki lát a rejtekben, megfizet neked . . . Tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek» (Mt. 6. 6—8.). «Alamizsnád is titokban legyen, és Atyád, aki lát a rejtekben, megfizet neked». (U. o. 4.), Bőjtölni sem az emberek kedvéért kell, hanem mert «Atyánk lát minket» és mi az ő tetszését keressük.

Nem szabad túlságosan aggódnunk életünk és szükségleteink miatt, hanem gyermeki bizalommal kell lennünk

Atyánk gondviselő szeretete iránt. Atyánk velünk van, törődik velünk: «tudja a ti Atyátok, hogy mindezekre szükségtek van» (U. o. 32.). «Ha ti tudtok jó adományokat adni . . . mennyivel inkább mennyei Atyátok» (U. o. 7. 11.).

Az Atya szól a mi lelkünkhöz, az ő Lelke, a Szentlélek által: «Atyátok Lelke az, amely szól belőletek» (U. o. 10. 20.). Péternek is azt mondja, hogy «az Atya nyilatkoztatta ki neki a Fiú istenségét» (U. o. 16. 17.). Főleg és különös szeretettel az alázatos és egyszerű lelkeknek nyilvánítja ki magát az Atya: «Áldalak téged, Atyám, mert elrejtetted ezeket a bölcsék elől . . . és kijelentetted a kisdedeknek» (Lk. 10. 21.).

Az Atya szól hozzánk Isten Fia megkeresztelésénél és a táborhegyi fényességben, és hirdeti nekünk csodálatos mennyei hangon, hogy «ez az én igen kedves Fiam, őt hallgassátok».

Az Atya ad nekünk, gyermekeinek égi táplálékot: «az én Atyám ad nektek igazi mennyei kenyeret» (Jn. 6. 32.).

Az Atya vezet minket a Fiúhoz, ami Üdvözítőnkhez: «Minden, amit nekem ad az Atya, énhozzám jön» (Jn. 6. 37.). Mert «senki hozzám nem jöhet, hacsak Atyámtól nem adatik neki» (Jn. 6. 66.).

Az Atyával együtt élünk, mert az Atya mibennünk, gyermekeiben, lakozik: «Ha valaki szeret engem . . . Atyám is szeretni fogja őt és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála» (Jn. 14. 23.). Az Atya a Fiú által a szeretet Lelkét is nekünk adja, aki az Atyával és Fiúval együtt bennünk lakozik.

5. «Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok!»

Isten Fiának e szavai, amelyek mindnyájunknak szólnak, látszólag olyan ellentétben vannak a bűnökben vergődő emberi nyomorúsággal, hogy kérdezve, sőt szinte kételkedve,

tekintünk Krisztusra. Hogyan mondhat ilyent? Hogyan kívánhat tőlünk ilyent? Nem ismeri, vagy megfélekedzik bűnös voltunkról? De vétek volna kétségbevonnunk Isten Fia tudását és okosságát! Azzal is megsértenők Istent, ha azt mondanók, hogy lehetetlent kíván tőlünk, vagy hogy megvalósíthatatlan eszményképeket állít elénk, hiú ábrándképekkel kecsegtet. Ha valaki, akkor a mindenható Isten ismeri kicsinységünket, gyöngeségünket és bűnös voltunkat, tudja mit kívánhat és mit várhat tőlünk; és mégis ezt a szédületesen nagy követelést állítja elénk: «Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletes!» (Mt. 5. 4. 8.)

Krisztus maga minden nagy kérdésnek a megoldása. Ami emberileg lehetetlen, az még nem szükségképen lehetetlen Isten számára. Ember a maga erejéből nem teljesíti és nem is teljesítheti ezt a mérhetetlen nagy isteni követelést. Ember a maga erejéből nem válthatja meg magát, nem emelkedhet ki a rosszból és nem győzheti le egészen a bűn hatalmát, bűnös hajlamait. Ember a saját erejéből nem élhet soha isteni, isteniúi életet, nem lehet hasonló Isten Fiához és az Atyához. De kiemelkedhetik a bűnből és isteni életet élhet Isten erejéből. Hasonló lehet Isten Fiához és az Atyához Isten Fia által: «mindent megtehetünk annak erejéből, aki minket megerősít». (Fil. 4, 13.)

Midőn tehát a bűnös ember és az isteni tökéletesség nagy ellentétén eszmélődünk, nem kell ellentmondásokat és lehetetlenségeket állítanunk. Nem kell az isteni lélettel összeférhetetlen súlyos bünt összeférhetővé tennünk. Nem kell sem az isteni tökéletességet az emberi bűnök szennyébe lerántanunk, sem pedig a bünt az isteni élet magaslataira emelnünk. Nem kell *csak isteni* eszményképeket hangoztatnunk és a bűn szennyét elfeledni. Nem kell sem a bűn rettetes valóságát megtagadni, sem pedig a végtelenül nagy

isteni követelést a valótlan-ság országába utalni vagy eszményi tökéletességét lefokozni. Isten egyiket sem engedi.

Isten Fia annyira a valóság, az igazság talaján áll, annyira jól tudja, hogy a bűn mennyire akadály a bűntől való megváltást tekintve. Apostoli munkájának *első* szava, hogy bűnbánatot hirdet (Mt. 4. 17.). Apostolainak *első* teendője, hogy bűnbánatot hirdessenek. Isten Fia nem habozik meg is mondani, hogy az emberek bűnösök. Példátlan keménységgel vágja a kevély, bűnös farizeusok szemébe gonoszságukat, lelki rothadásukat, kívül ékes, belül undorító sírokhoz hasonlítja őket. «Romlott nemzedéknek» (Mt. 12. 39.) nevezi hallgatóit. Akik nem képmutatók, azoknak szelíden, de nyíltan megmondja, hogy bűnösök: «Ti rosszak vagytok» (Mt. 7. 11.). Megmondja ezt apostolainak is. Pétert keményen sátánnak nevezi, midőn megdorgálja.

És mégis, ez a bűnöket ostromozó és bűnbánatot hirdető Jézus a legmagasabb tökéletességre buzdítja az embereket. Ezt az ellentétet csak Jézus istenemberi életéből érthetjük meg.

6. Hogyan leszünk tökéletesek, mint mennyei Atyánk?

Midőn Jézus az emberek vétkeiről szól, akkor környezetét, az embereket tekintve, úgy ahogyan a valóság mutatja. Midőn pedig azt kívánja, hogy tökéletesek legyünk, mint mennyei Atyánk, akkor az ő isteni benső életvilágát tekintve. Az a végtelenül boldogító, biztos tudat vezeti őt, hogy embersége egy személyben van egyesítve Isten Fiával. Jézus tehát saját istenemberi életegységét látja, midőn mitőlünk azt követeli, hogy ami őbenne tündöklő valóság, azt mi is megvalósítani igyekezzünk az ő segítségével. Az ő

nagy követelése megvalósíthatatlan a magábanálló embernek, de lehetséges azoknak, akik Jézussal élő kapcsolatba, életközösségbe jutottak; akik az isteni életre újjászülettek, úgyhogy a régi embernek, a bűnnek meghaltak és az újjászületés szentségében Krisztusba lettek beoltva, az ő testének tagjaivá lettek. (V. ö.: K. Adam: Christus unser Bruder,² pag. 143—144.)

Úgy teljesítjük tehát az isteni nagy követelést, úgy leszünk tökéletesek, mint a mennyei Atya, ha résztveszünk Isten Fia életében. Ez az egyetlen módja a nagy életfeladat teljesítésének. Úgy vagyunk hasonlók a mennyei Atyához, ha Fiához hasonlítunk. Isten Fiához pedig akkor hasonlítunk, ha nemcsak névleg, hanem a valóságban is istenfiúi életet élünk, ha nem csupán «Isten fiainak hivatunk, hanem azok is vagyunk», ha az Atyából születünk és az Atyából élünk; ez pedig csak Isten Fia által a Szentlélek erejében lehetséges.

Isten Fia nemcsak azt kívánja, hogy az istenfiúi életet megkezdjük, a keresztség szentségében, amellyel az ő testének tagjai lettünk, hanem azt akarja, hogy az istenfiúi élet kifejlődjék és teljes legyen bennünk. Azt akarja, hogy tökéletesek legyünk, mint ő, mint a mennyei Atya. Azért egészíti ki tökéletességről szóló isteni követelését más hasonlóval és így azt még jobban megvilágítja és megerősíti.

Ez a felhívása éppen olyan mérhetetlenül és magasztosan isteni, mint az előbbi. Azt követeli és sürgeti nemcsak egyszer, hanem ismételten és pedig a legünnepélyesebb pillanatban, búcsúbeszédében, midőn a legfontosabbat akarja övének lelkére kötni, azt sürgeti, hogy *egyek* legyünk, nemcsak egymásközt mint testvérek, hanem Krisztusban, Isten Fiában és általa az Atyában is.

Lehet-e bensőbb egységet sürgetni ember és Isten

Fia között, mint amit Isten Fia kíván tőlünk? Lehet-e nagyobb egység, mintha Isten Fia a szólótó és mi a szólóvesszők? «*Én Atyámban vagyok, ti pedig énbennem és én tibennetek*» (Jn. 14. 20.). «*Hogy egyek legyenek mindnyájan, amint te Atyám énbennem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk*» (Jn. 18. 21.). Ennél magasabbra már nem lehet fokozni istenfiúi életünket. Ennél jobban nem lehet megvalósítani a tökéletességre való törekvést. Az hasonlít legjobban az Atyához, aki a legbensőségesebben *egy* Isten Fiával, aki Krisztusban él és Krisztus őbenne, mert az ilyen az Atyában és az Atyával él és így «tökéletes, mint a mennyei Atya».

Miért mondja Isten Fia, hogy oly tökéletesek legyünk, mint a mennyei Atya, és miért nem elégszik meg azzal, hogy önmagát állítsa elénk eszményképül, hiszen ő egy az Atyával? Azért, mert Isten Fia minden tökéletesség eszményképét és végső forrását, tehát a saját tökéletességének is végső forrását állítja elénk. A Fiú is az Atya tökéletességét mutatja és ragyogtatja.

Az Atyában van a mi tökéletességünk, mert istenfiúi életünk minden eszköze, minden ereje a Fiún keresztül a «világosság Atyjától» származik, aki minden jónak, minden életnek végső forrása.

Az Atyában van a mi tökéletességünk, mert áhítatunk, imádságunk, tevékeny és áldozatos szeretetünk akkor éri el tökéletességét és teljességét, ha mindebben egészen Isten Fiához hasonlítunk. Márpedig Isten Fiának minden áhítata, imádsága, tevékeny és áldozatos szeretete egészen az Atyáé. Tehát ha mi egészen a Fiú életét éljük, akkor mi is egészen az Atyának élünk és így az Atyában érjük el tökéletességünket.

III. Isten Fia a mi útunk az Atyához.

1. Isten Fia a mi útunk az Atyához.

«Én vagyok az út, az igazság és az élet» (Jn. 14. 6.). Isten Fia nem akarta homályba hagyni ezt a mélyértelmű kijelentését. Hogy Krisztus azonosítja magát az igazsággal és az élettel, az könnyen nyilvánvaló előttünk. Hiszen mint Isten ő maga a végtelen igazság és a végtelenül tökéletes élet. De milyen értelemben mondja magát útnak? Ha pusztán az isteni végtelen tökéletességet tekintjük: Isten nem út, és Istennek nincs is szüksége semmiféle útra. Istennek önmagán kívül semmire sincs szüksége, mindene megvan önmagában. Nekünk igen, nekünk szükségünk van útra, hogy célunkhoz, boldogságunkhoz, Istenhez eljussunk. Tehát *számunkra* út az Isten Fia. *Nekünk* mondotta, hogy ő az út.

És hogyan út ő a mi számunkra? Nem mint Isten, hanem mint ember, aki egy személyben Isten Fia is; tehát az elgondolható legbensőbb egységben Isten is, ember is egy személyben. Más nem is lehet a mi útunk, csak az Istenember, mert egyedül ő kapcsolja össze egy személyben az emberséget és az istenséget. Isten Fia nemcsak azt mondja, hogy «én vagyok az út», hanem meg is magyarázza, és félre nem érthetően hozzáteszi, hogy *ő az egyedüli út számunkra* és hogy *ő olyan út, amely minket az Atyához vezet*: «senki sem jut az Atyához másként, mint énáltalam» (Jn. 14. 6.).

Isten Fia a mi útunk az Atyához. Ő az út, amely hozzánk vezet az Atyától — a Fiú megtestesülése által. Ez az az út, amelyen keresztül az Atya minden igazsága és szeretete, minden jósága és kegyelme hozzánk jön, reánk árad. Mert a Fiúnak, mint Istenembernek, minden

igazsága és szeretete és kegyelme az Atyából ered, az Atyáé, és arra van hivatva, hogy minket az Atyához vezessen. Amint a Fiú a mi egyetlen életforrásunk, úgy ő a mi egyetlen útunk, amelyen az Atyához eljuthatunk. Az ő megváltói élete és életáldozata megadta nekünk az utat.

Mint minden hasonlat, úgy az út hasonlata is nagyon korlátolt és emberi hasonlat, semhogy tökéletesen megmondaná, mily mélységes értelemben útunk nekünk az Isten Fia. Sokkal, mérhetetlenül tökéletesebb értelemben, mint az anyagi, a látható utak. Ő olyan út, hogy mi nem elhagyottan, egyedül és száműzötten járunk rajta, hanem mindig és elengedhetetlenül — bár láthatatlanul — ő maga a mi útitársunk. Sőt azt mondhatjuk, hogy ő a mi *élő útunk*. Olyan értelemben utunk, hogy a mi utazásunk nem egyéb, mint a mi isteni útitársunkkal való eleven kapcsolatunk, egyesülésünk. Nekünk életközösségben kell élnünk isteni útitársunkkal. Mi az ő testének tagjai vagyunk, az ő életét éljük, az ő útját járjuk és az ő útján jutunk el otthonunkba, Atyánkhoz.

2. Isten Fia a mi Közvetítőnk az Atyához.

Az Istenember a mi Közvetítőnk. Azért lett emberré, hogy közvetíthessen köztünk és Isten közt. Hogy áthidalja a végtelen szakadékot, amely a teremtmény s Isten között van. Krisztus híd akart lenni: összekötő kapocs. Eleven kapcsolat, amely által két élet egybekapcsolódik: az isteni és az emberi Krisztusban, és Krisztus által az emberekben is. Krisztus, az élő Isten Fia, csodálatos módon magába kapcsolja, titokzatos testének tagjaivá teszi az egész emberiséget, hogy önmagán át isteni életet közvetítsen az emberiségnek.

Krisztus Közvetítőnek mondja magát, amidőn útnak nevezi magát. Még mélyebben rámutat közvetítőszerepére, midőn minket szőlővesszőnek nevez és önmagát szőlőtőkének, hogy ő általa áradjon belénk az istenfiúi élet. Közvetítőnek mondja magát, midőn azt mondja, hogy «senki sem ismerheti meg az Atyát, csak az, akinek a Fiú kinyilvánítja», vagy midőn azt mondja, hogy «senki sem mehet az Atyához, hacsak nem ő általa». Az ő közvetítése nélkül «semmit sem tehetünk» és «nem lehet élet bennünk».

Krisztus Közvetítőnek mondja magát, midőn mindig az Atyához utal és az Atyához vezet minket. Midőn azt akarja, hogy általa és vele együtt az Atyának éljünk, midőn példát ad nekünk, hogy őhöz hasonlóan egészen az Atyával legyünk eltelve. Krisztus tehát nem akarta és nem akarhatta önmagát úgy elénk állítani, mint gondolkozásunk, imádságunk, áldozatos szeretetünk és tevékenységünk végső állomását, végső célját és beteljesedését, hanem ezt a végső állomást és beteljesedést az Atyánál kell keresnünk a mi Közvetítőnk, Krisztus által.

Hacsak az Istent látnók az Istenemberben, könnyebben megvolna a veszély, hogy az ő közvetítő szerepe elmosódjék előttünk. De Krisztus nem akarta és nem akarhatta, hogy csak az Istent lássuk benne. Ő maga nemcsak Isten Fiának, hanem az «Ember Fiának» is nevezte magát. Ha nem lett volna ember, akkor nem lehetett volna Közvetítőnk. Hiszen éppen abban van Isten Fia végtelen leereszkedése hozzánk, hogy egy lett közülünk.

És most már van módunkban Istennek, a végtelen fölségű Atyának, egyet közülünk, emberek közül odaállítani, «akiben neki végtelen kedve telik». Van az emberek fiai közt egy, aki Isten Fia is egyszersmind. Tehát van egy igaz ember, aki végtelen értékű elégtételt adhat a

végtelen Istennek. Van egy, aki végtelenül megdicsőítheti Istent.

És ennek az egy embernek az a csodálatos képessége van, hogy a többi embereket is magába fűzi, titokzatos testének tagjaivá teszi és így ő általa, az ő *közvetítése* által, a többi ember is kedves Isten előtt. Az ő *közvetítése által* a többi ember imádsága, engesztelése és elégtétele, szeretete és élete is *megdicsőítheti* Istent.

3. Isten Fia Közvetítőnk embersége által.

Krisztus, az Istenember, nem istenségével, hanem istensége által megszentelt emberségével Közvetítő. Krisztus mint Isten egy az Atyával. Ahol pedig az egység tökéletes, ott nincs helye közvetítésnek. «Közvetítője pedig egynek nincsen. Isten egy» (Gal. 3. 19.). A Közvetítő «*az ember Krisztus Jézus . . .*» «Hiszen egy az Isten és egy a Közvetítő is Isten és az emberek között: *az ember* Jézus Krisztus, aki mindenkiért odaadta magát váltságul» (I. Tim. 2. 5.). Krisztus az ő isteni személyébe felvett embersége által lett a mi Közvetítőnk, főpapunk. «Van szószólónk az Atyánál, Krisztus az igaz» (I. Jn. 2. 2.). Olyan nagy «főpapunk van, aki áthatolt az egeken . . . nem olyan főpapunk, aki nem tudna részvétellel lenni gyöngeségeink iránt; aki mindenben hasonlóképen kísértést szenvedett, a bűnt kivéve» (Zsid. 4. 14. 15.). Olyan főpapunk van, aki mindenben hozzánk hasonló ember, a bűnt kivéve. «Mert minden főpap, *emberek* közül választatván, az emberekért rendeltetik az Isten előtt való ügyeikre, hogy . . . áldozatokat mutasson be a bűnökért» (U. o. 5. 1.).

Miért hangsúlyozza a Szentírás, hogy *embersége* által

Közvetítőnk Krisztus? Azért, mert a *megtestesülés* csodálatos misztériumát akarja lelkünkre kötni. Hiszen nem az a csodálatos, hogy Isten Isten, hanem az, hogy Isten értünk emberré lett, igazi emberré, úgyhogy isteni élete mellett igazi emberi életet is élt. Isten nem akarja, hogy a megtestesülés titka elhomályosuljon, hogy az ő emberi élete elmosódjék előttünk. Bármennyire végtelenül felülmúlja az isteni élet az emberit, bármennyire mindenét Istennek köszöni minden emberi élet, tehát az istenemberi is, mégis az Istenemberben sem szabad csak az Istent látnunk, mert ez nem felelne meg az egész valóságnak. Ő Isten és ember. És istensége révén embersége is imádandó.

4. Embersége a mi istenfiúi életünk eszköze.

Isten Fia azért nem akarja és nem akarhatja, hogy emberségéről megfélemedjünk, mert mint Közvetítőnk éppen emberségével akart minket közelebb hozni, sőt egybekapcsolni, egyesíteni Istennel, az Atyával. Embersége az eszköz, amely által megismertette és közölte velünk istenségét, önmagát és önmaga által az Atyát. Embersége az eszköz, amely által az isteni, istenfiúi élet példáját élénkíti és amely által emberi életünket istenfiúi életté nemesíti. Embersége az az eszköz, amely által, vagyis szent teste és vére által, *isten életében is részesít minket* és táplálja, fejleszti bennünk az istenfiúi életet. Embersége az az eszköz, az a Közvetítő, amelybe beleajtva, vele életközösségben az Atyának kedves és tetsző életet élhetünk és eljuthatunk az Atya házába.

Az Istenember tehát nem arra tanított minket, nem azt nyilatkoztatta ki nekünk, hogy ő a végső célunk, őbenne

állapodjunk meg, tovább ne menjünk, másra ne tekintsünk. Nem erre tanított. Hanem arra, hogy ő a mi Közvetítőnk az Atyához. Eltérnénk Isten Fia szándékától, ha csak őbenne állapodnánk meg és ha csak istenségét szemlélnők és nem emberségét is. Hiszen a mi boldogításunkra lett emberré. Ha megfeledekezünk emberségéről, akkor elhomályosodik lelkünkben az imádandó hitigazság, «hogy Krisztus éppen azért öltötte magára emberségünk áldozati ruháját, hogy Főpapunk lehessen, akivel egyesülve, mi megváltottak, a legbensőségesebb kapcsolatba jutunk istenségével is» (K. Adam.). Azért vette magára emberségünket, hogy fejünk lehessen és mi az ő titokzatos testének tagjai, hogy «bemutathassa az ő és a mi áldozatunkat», szent testét, vérét és egész titokzatos testét az Atyának miérettünk.

Ha elfeledkezünk Isten Fia emberségéről, a megtestesülés szent titkáról, akkor «elveszítjük eleven érzékünket a vele való kegyelmi életkapcsolat iránt, a természetfölötti életközösség iránt, az összes keresztyéneknek Krisztusban való bensőséges egybetartozása iránt. Akkor már Krisztussal és tagjaival szemben inkább «énnek» érezzük magunkat, minthogy azt mondjuk, hogy *mi*; ...akkor az Egyházat inkább kívülről nézzük, mint belülről» (K. Adam: Christus unser Bruder,² pag. 211. sk.).

5. Embersége megkönnyíti az Atyához való közeledésünket.

Ha azt mondják az emberek, hogy nehéz a kicsiny, gyarló teremtményeknek Istennel szemben a helyes magatartást eltalálni, akkor igazuk van. De ha ezt az Istenemberre is vonatkoztatják, akkor nincs igazuk, mert ő nemcsak Isten, hanem ember is. Éppen azért lett emberré, hogy az Istenhez

való közeledésünket megkönnyítse, hogy könnyebben eltaláljuk Istennel szemben a helyes állásfoglalást. Isten azért lett emberré, hogy embersége által menjünk istenségéhez. Mily könnyűvé tette végtelen szeretetében és leereszkedésében a hozzáfordulást! Hozzánk mindenben hasonló ember lett, hogy bizalommal közeledhessünk hozzá.

Ha amiatt aggódunk, hogy Isten Fia emberségéhez való bizalmas vonzódásunk talán lecsökkenti az ő istenségét megillető tiszteletünket, imádásunkat és hódolatunkat, akkor megnyugodhatunk abban, hogy Isten Fia éppen ellenkezőleg azt reméli és azt várja, hogy az ő szent emberségében való bizalmunk fokozza bennünk istensége iránt köteles tiszteletünket és szeretetünket. Isten Fia azt akarja, hogy vele egyesülve, az ő istenfiúi életét megosztva, lelkünket átalakítsa, istenfiúivá tegye; úgyhogy olyan lelkülettel, olyan imádással, hódolattal és olyan szeretettel leszünk Isten iránt, amilyen az ő emberi lelkét, szívét az Atya iránt eltölti.

Isten Fia azt akarja, hogy egészen hozzá legyünk hasonlók. Ne kisebbítsük se istenségét, se emberségét! Tekintsük emberségét annak, aminek ő akarta: útnak, Közvetítőnek istenségéhez és az Atyához. Nehéz az istenséget és az emberséget egyszerre helyes mértékkel figyelemben tartani? Könnyű azoknak, akik gyermeki lelkülettel átadják magukat Istennek és nem sokat okoskodnak: «Elrejtetted a bölcsék előtt és kinyilvánítottad a kicsinyek előtt».

6. Isten Fia a mi Testvérünk.

Akik egy Atyának a gyermekei, azok testvérek. Igaz, hogy mélységesen különböző értelemben vagyunk gyermekei a mennyei Atyának, mint Isten Fia, akit végtelenül bensőségebb kapcsolat fűz az Atyához, mint minket, foga-

dott gyermekeket. Ő szükségképen és egyesegyedül a természet szerint Fia az Atyának. Mi nem szükségképen, nem természet szerint vagyunk fiai, mert az lehetetlen, hanem csak az Atya szabad elhatározásából, szeretetéből és kegyelméből fogadott meg fiainak és enged minket részesedni az istenfiúi életben; már amennyire teremtmény az isteni élet részese lehet. De még ez a kegyelemből és szeretetből fakadó részesedés is Isten Fia testvéreivé tesz minket. És amint a mi isteni fogadott fiúságunk mérhetetlenül felülmúl minden emberi fogadott gyermekséget, úgy a mi isteni testvériségünk is csodálatosan bensőségesebb valami, mint az emberi testvériség.

Emberi testvériségünk kimerül abban, hogy ugyanazoktól a szülőktől nyertük életünk csiráját. Az emberek közt, mint testvérek közt, az eredeten kívül más valami elszakíthatatlan életkapcsolat nincs. A testvér a testvértől élete folyásában nem függ. Egyik testvér élhet, a másik meghalhat. Egyik a másikba életet nem önthet.

Isten Fia és Isten gyermekei közt sokkal bensőségesebb a testvéri életkapcsolat. Nemcsak azért, hogy minket, fogadott gyermekeket, isteni Testvérünk testével és vérével, istenségével és emberségével táplál. Hanem a mi istenfiúi életünk oly szorosan és oly szükségszerűen összefügg Isten Fiával, hogy aki nem eszi az Isten Fia testét és nem issza az ő véré, abban nincs és nem is lehet istenfiúi élet. Olyan testvériség van köztünk, hogy folyton és egyedül csak isteni Testvérünkből és ő rajta keresztül áradhat belénk az istenfiúi élet. Ha nem Testvérünkből élünk, nem is élhetünk, meghal bennünk az élet, megszűnünk testvérei lenni, megszűnünk Isten gyermekei lenni. Isteni Testvérünktől függetlenül nem lehet bennünk istenfiúi élet.

Olyan tehát a mi kapcsolatunk isteni Testvérünkkel, hogy

ehhez fogható életkapcsolat nincs az emberek között. Ilyen bensőséges életközösség csak az isteni életben lehetséges. A mi életközösségünk isteni Testvérünkkel hasonló ahhoz a végtelen isteni életegységhez, amely a Fiút az Atyához kapcsolja. És a Fiú azt akarja, azt sürgeti, hogy egyek legyünk övele, amint ő egy az Atyával. Mikor pedig azt sürgeti, hogy egyek legyünk övele, akkor a testvériségnek oly benső fokát kívánja, amilyent egyedül az isteni kegyelem képes létrehozni.

Isten Fia emberileg testvérünk lett, hogy isteni módon is testvéreivé tegyen minket, hogy részesítsen minket istenfiúi életében, hogy az ő Atyja a mi Atyánk is lehessen. Testvérünk lett és megosztja velünk emberi életünket, részt vesz emberi életünkben is, hogy mi is részt vehessünk Testvérünk isteni életében. Testvérünk lett, hogy életünk legyen, hogy ő éljen bennünk, hogy az ő életét éljük és beteljük Testvérünk életével, teljes legyen bennünk az istenfiúi élet és így egyesülhessünk Atyánkkal.

7. Az istenfiúi élet útja.

Az istenfiúi élet útja a mi Testvérünk útja, vagyis az együttélés Isten Fiával, az ő követése, az ő életútja. Még ha a legbensőségesebben éljük is az ő életét, mégsem másolhatjuk le azt betű szerint. Nem a külső hasonlóság a cél. Nem arról van szó, hogy mi is elhagyott istállóban szülessünk, hogy számkivetésben is éljünk, vagy hogy szükségképen kézműves munkát végezzünk. Isten gyermekeinek különböző szerepe van a mennyei Atya dicsőítésében. Különböző feladatokat kíván tőlünk az Atya akarata, különböző szolgálattal működünk közre Isten Fia megváltói művében, különböző áldozatokat követel istenadta hivatásunk. De életfeladatunk különbözőségét egybefoglalja Isten Fiával való

együttélésünk és egységünk, különösen pedig az ő áldozatában való részesedésünk. Mindent egybefoglal az Atya akaratának teljesítése. Ez a Fiú útja mindvégig. Ez mindnyájunk útja.

Istenfiúi életünknek olyannak kell lennie, mint Isten Fia életének. Így leszünk «tökéletesek, mint mennyei Atyánk tökéletes». Egynek kell lennünk Isten Fiával, együtt kell éreznünk vele. Magunkévá kell tennünk az ő szándékait, az ő gondolatait, az ő igazságait, az ő vágyait és az ő szeretetét. Nekünk is abból kell élnünk, amiből Isten Fia élt: az Atyából, az Atya akaratából. Nekünk is azzal kell bizonyítani szeretetünket az Atya iránt, amivel ő bizonyította — vagyis az isteni szent akaratnak áldozatos vállalása és teljesítése által. Nekünk is úgy kell és csak úgy lehet bejutni Atyánk házába és dicsőségébe, ahogy ő bement, vagyis az Atya akaratának útján, a keresztt útján: «Nemde ezeket *kellett* szenvednie Krisztusnak és *úgy menni be* az ő dicsőségébe?» (Lk. 24. 26.) És hogy még a kételynek az árnyékát is kizárja Krisztus, hogy minden istenfiúi életnek részt kell vennie a keresztből és az áldozatból, hogy lehetetlen legyen az istenfiúi életből kifelejteni a keresztet — nyomatékosan és többször hangsúlyozza: «*Aki utánam akar jönni, az vegye föl keresztjét és kövessen engem!*» Istenfiúi élet nincs kereszthordozás nélkül.

8. Az istenfiúi élet útja a boldogság útja.

Isten Fia életében nemcsak Kálvária van, nemcsak szenvedés és szorongatás, halálfélelem és haldoklás, nemcsak kereszthalál és gyász van, hanem van allelujás, boldogító Betlehem és Názáret. Van békét és boldogságot hirdető élet, tiszta örömet fakasztó, végtelen kedvességet és szeretetet

sugárzó, jóságot és jótékonytságot árasztó krisztusi fényesség és melegség is. És minden, még a Kálvária is, a legtisztább örömnék és legboldogítóbb szeretetnek akar forrás lenni. A Kálvária nem végállomás, hanem átvezet a feltámadott Isten Fia diadalmas örömébe és átvezet Isten fiainak örök dicsőségébe. *Ha tehát a keresztet és Kálváriát hangsúlyozzuk, azzal nem akarhatjuk Isten gyermekeinek evangéliumi örömhírét gyász hírré vagy rémhírré változtatni.* Az istenfiúi életnek evangéliumi útja nem veszítheti el a boldogító öröm jellegzetes tulajdonságát azért, hogy ezen a boldogságba és örömbbe vezető úton a legfontosabb és elkerülhetetlen átmenő állomás a kereszt. Mert hiszen a kereszt nemcsak az áldozat és szenvedés jele, hanem a diadalmas győzelemnek és a biztosított boldogságnak is a jele; a kereszt a mi zarándokzászlónk győzelmi jelvénye, fényessége és ékessége, amellyel Atyánk házába megyünk.

Aki együtt akar haladni Isten Fiával, aki együtt éli isteni Testvérével az istenfiúi életet, az nem kerülheti ki a keresztet, annak részt kell vennie Isten Fia áldozatos szeretetében, keresztjében. Isten Fia keresztdózatával akarta megnyitni számunkra a végtelen öröm és boldogság otthonát, Atyánk házát. A kereszt tehát a végnélküli boldogság és öröm forrása. Isten Fia «boldogító szenvedésének» és nem múltó győzelmének a jele. Akik együttéreznek az Isten Fiával a szenvedésben és áldozatban, azok a keresztben ezt a diadalmas és boldogító fényességet is látják, amely örök életet ragyogtat és túlragyogja a kereszt és szenvedés szomorúságát és gyászát. És az istenfiúi élet evangéliumi örömhíre örömhír marad a kereszt zászlaja alatt is.

Az istenfiúi élet boldogító öröme tehát nem abból fakad, hogy a kereszt útját kikerülni igyekszünk. És nemcsak abból, hogy isteni Testvérünk «kedvességét és jóságát» ránk-

sugározni engedjük és így általa a mennyei Atyának szeretetében boldogan megpihenünk, hanem abból fakad a legtisztább isteni öröm, hogy Isten Fia útját végig járjuk, és akkor sem hagyjuk cserben Krisztust, midőn áldozatához a mi részünket is kívánja, mikor a keresztet nekünk is vele kell hordoznunk. Isten Fia, mi Testvérünk, velünk van és megosztja fáradságunkat, szenvedésünket, és megosztja velünk diadalát és boldogságát is. Az öröm és boldogság zavartalan és teljes formájában csak Atyánk otthonában lesz örökségünk. De már zarándokútunkon is megízleljük, hogy az Isten «megenyhít minket». Talán a táborhegyi fényesség rángugárzásával; talán keblére von és Szívén nyugodhatunk meg, ahol «minden szentnek gyönyörűsége» van. De mindnyájunknak önmagát adja, mert olyan kenyeret ad, amely «minden gyönyört magában foglal». «Ízleljétek és lássátok, mily édes az Úr!»

IV. Szent János és Szent Pál a mennyei Atyáról és az istenfiúságról.

1. A szeretett tanítvány az Atyáról.

Szent János apostolról már mondtuk, hogy evangéliuma a leggyakrabban említi a mennyei Atyát. Nyilvánvaló, hogy éppen az az apostol hatolt legmélyebben Isten Fiának Szívébe, akit legbizalmasabb szeretetére méltatott. Ő előtte tárta föl legjobban az Atyával való életének misztériumait. Amit eddig az Atyáról elméltünk, azt túlnyomórészt Szent János evangéliumából merítettük.

Evangéliumát, Jézus életét, a mennyei Atyánál kezdi és végzi. Egész evangéliuma át van szöve az Atyára való gondolattal. Szent János örökítette meg a terjedelmes búcsúbeszéd-

det, amelyet a kereszthalálra készülő Isten Fia mennyei Atyájához intézett.

Isten Fiának, az Igének, örök születése az Atyától, — ez a csodálatos, kimondhatatlan és boldogító misztérium ragyog evangéliumának első lapján, hogy ezzel a mi istenfiúságunk misztériumát és Istenből való születésünket is feltárja. Ezek a hittitkok világítanak legjobban János evangéliumában és egészen besugározzák azt: «Az Ige testté lőn és miköztünk lakozék . . . És akik befogadták, azoknak hatalmat adott, hogy *Isten fiaivá legyenek* . . .» Vagyis kegyelmet adott, hogy «Istenből szülessenek», lélekben újraszülessenek az istenfiúi életre.

Ezt az újjászületést sürgeti János evangéliuma (3. fejj.), hogy részünk lehessen az isteni, istenfiúi életben. És ennek az Isten Fiába kapcsolt istenfiúi életünknek titkát világítja meg, mikor oly hűségesen feljegyzi Krisztusnak idevonatkozó szavait. Legfeltűnőbb a Jézussal és általa a mennyei Atyával való *életközösségünknek, életegységünknek* oly gyakori hangoztatása, főképen a legünnepelesebb pillanatban, az utolsó vacsora búcsúbeszédében. Ennek az életegységnek legszebb kifejezése a szőlőtőről és a szőlővesszőkről való hasonlat, amelyben a legbensőségebb egységet hirdeti Isten Fia és Isten gyermekei között; és Isten gyermekei és a mennyei Atya között is. Mert Isten Fia által az Atyával is életközösségben vagyunk, hiszen: «az Atya én bennem van és én az Atyában» (Jn. 11. 38.). «Én az Atyámban vagyok, ti pedig én bennem és én tibennetek» (Jn. 14. 20.). «Én vagyok a szőlőtő és ti a szőlővesszők. Aki én bennem marad és én őbenne, az bő termést hoz» (Jn. 15. 5.).

2. A népek apostola a mennyei Atyáról.

Helyesen értelmezzük Aranyszájú Szent János ismert mondását, «Pál szíve Krisztus Szíve», ha azt állítjuk, hogy Szent Pál szíve telve volt a mennyei Atya iránt való áhítattal és telve is kellett lennie, mert Krisztus Szíve is telve volt. Ha Krisztus az Atyának élt, akkor Pál is az Atyának élt, hiszen azt mondta: «élek én, már nem én, hanem Krisztus él énbenem» (Gal. 2. 20.). Akiben Krisztus él, az egészen együtt érez Krisztussal, tehát egészen az Atyának él.

Szent Pál *minden levelét a mennyei Atyával kezdi* és még levelei folyamán is többször említi a mennyei Atyát. Egyetlen látszólagos kivétel a zsidókhoz írt levele. Azt nem kezdi a mennyei Atya nevével. De ebben a levelében is Krisztus istenfiúságának misztériumát fejtegeti és az Atyát is említi, mikor Isten Fiáról és Isten Fia főpapi szerepéről szól.

Szent Pál az istenfiúság szentjánosi gondolatát, vagyis a Krisztussal való életközösséget és életegységet hangoztatja és továbbfűzi. Hirdeti, hogy «ugyanaz az érzés legyen bennünk, mint Krisztus Jézusban» (Fil. 2. 5.), és hogy «Krisztus éljen mibennünk». Az Isten Fiával való életközösségünk misztériumát behatóan is fejtegeti. Maga Krisztus egy élő testhez hasonlította Isten összes gyermekeinek Isten Fiában egyesült életét. Ő a szőlőtő és mi a szőlővesszők. Ha istenfiúi életet akarunk élni, Isten Fiával kell együtt élnünk, amint a szőlővesszők együtt élnek a szőlőtővel. Más életlehetőség nincs Isten gyermekei számára. Ha leszakadunk a töről, megszűnik istenfiúi életünk.

Az élő test hasonlatát fejti ki Szent Pál is az ő leveleiben. Mi mindnyájan Isten Fia titokzatos testének vagyunk

a tagjai, és ha nem volnánk, akkor hivatva vagyunk, hogy tagjaivá legyünk. Ő az éltető Fő, mi mindnyájan az ő tagjai. És bár különböző tagjai vagyunk és különböző élet-szerepünk lehet, mégis az egy osztatlan krisztusi test életét éljük. Egybefűz, eggyé tesz minket Krisztus élete, amelyből mi is élünk.

Szent Pált megtérése pillanatától kezdve kíséri a krisztusi életegység csodálatos titkának mennyei világossága, attól a pillanattól kezdve, midőn a damaszkuszi úton megjelent neki Isten Fia és az Isten gyermekeit, vagyis a keresztényeket üldöző Saulnak azt mondta: «miért üldözöl engem?» Nem azt mondta, hogy az Isten gyermekeit, a keresztényeket, hanem «*engem*!» Miért mondta, hogy «*engem*?» Azért, mert Isten gyermekei Isten Fiában, Krisztusban, egyek. Egy testet alkotnak.

3. Isten Fia életét éljük.

Szent Pál az istenfiúi életet nem látta és nem is láthatta másban, mint abban, hogy Isten Fia életében résztvegyünk és annyira átadjuk magunkat az isteni életnek, hogy Isten Fia éljen bennünk, annyira amennyire csak teremtményt eláraszthat az istenfiúi élet; olyan benső életegységben Isten Fiával, amilyent csak az isteni kegyelem hozhat létre.

De ezt az istenfiúi életközösséget legkevésbé sem gondolhatta el Szent Pál pusztán szenvedőleges állapotnak vagyis olyan lelkiállapotnak, hogy a Fiún keresztül csak ránk áradni hagyjuk az isteni életet. Szent Pál élete és szavai folyton hirdetik, hogy az istenfiúi élet kegyelme, *új élet-tevékenységet*, az istenfiúi, krisztusi életet szüli lelkünkben és nekünk minden istenadta tevékeny erőnkkel a krisztusi

életet kell élnünk. Isten Fia testének vagyunk a tagjai, az ő életét éljük és folytatjuk. Isten Fia imádságos életébe kapcsolódunk, azt éljük, azt folytatjuk, azt terjesztjük ki önmagunkra és másokra, hogy minket és másokat mindjobban átjárjon, mibennünk és másokban uralomra jusson. Isten Fia életét éljük, az ő művét folytatjuk, az ő szándékait és terveit valósítjuk, az ő munkáját és fáradságát osztjuk meg, az ő áldozatos szeretetét éljük és folytatjuk. Isten Fia életét éljük, éspedig a keresztfeszített Isten Fiáét, tehát részünk van az áldozatból, a keresztből is. Hogyne volna része Isten Fia testének és tagjainak abban, amiben éppen élete művének koronáját látta Isten Fia, a keresztdáldozatban, amellyel éppen a leginkább akarta megdicsőíteni a mennyei Atyát! Szent Pál egészen az áldozatos lelkű, a keresztfeszített Krisztust látta — «nem szándékoztam mást tudni köztetek, mint Jézus Krisztust éspedig a megfeszítettet» (I. Kor. 2. 2.).

Az istenfiúi élet tehát Szent Pál szemében nem egyéb, mint élni az Isten Fia életét éspedig egész életét, a szenvedését, az áldozatát, a keresztjét sem véve ki, sőt éppen ebben van az istenfiúi élet beteljesedése, mert ha az Isten Fia életéből kihagyjuk az áldozatot és a keresztet, meghamisítjuk az ő életét, elszakadunk tőle.

Szent Pál tehát Isten gyermekeinek életét úgy értelmezte, hogy mi Isten Fia titokzatos testében folytatjuk a krisztusi életet. És beteljesítjük magunkban, Krisztus tagjaiban az istenfiúi életet: «Kiegészítem testemben azt, ami híján van Krisztus szenvedéseinek» (Kol. 1. 25.). Kiegészítem munkámmal, fáradsággal azt, ami híján van Krisztus fáradozásainak és munkáinak.

Szent Pál tehát úgy dicsőítette meg a mennyei Atyát, hogy az Isten Fia életét élte: «Krisztus él énbenem,

(Gal. 2. 20.). Ennek a Krisztussal való együttélésnek lényeges része az, hogy Krisztus Lelke, az Atya és a Fiú Lelke a mi fogadott gyermekségünknek is a vezérlő Lelke, «mert azok az Isten fiai, akiket Isten Lelke vezérel» (Róm. 8. 15.).

Szent Pálra még többször visszatérünk, mert gyakran szól fogadott fiúságunkról.

V. A mennyei Atya az imádkozó Egyházban.

1. A mennyei Atya az imádkozó Egyházban.

Az imádkozó, istentiszteletet tartó, áldozatot bemutató és kegyelmet, megszentelést adó Egyház nem egyéb, mint Krisztusnak élő, titokzatos teste. Ez a titokzatos test életközösségben van az Isten Fia személyével. Az Isten Fiából meríti életét. Ha maga az Isten Fia annyira el volt telve a mennyei Atya iránt tisztelettel és szeretettel, akkor nyilvánvaló, hogy titokzatos teste, az Egyház is ilyen lelkületű. Az Egyház imádságaiból, istentiszteletéből, szentmiséjéből is sugárzik az áhítat és a szeretet az Atya iránt. *Csodálatos összhang van az evangélium és a szentmise és az egész imádkozó Egyház között.* Az evangélium egészen át van sugározva a mennyei Atya személyével. Az Egyház imádságai bámulatos hűséggel tükrözik ezt az evangéliumi világosságot, amelynek középpontja a mennyei Atya. A szentmise és az Egyház közös imádságai szinte nem is lehetnének jobban telítve az Atya iránt való áhítattal. De nem is szabad ezen meglepődnünk, hiszen az evangélium is Isten Fia Szívének teljességéből fakad és annak titkait tárja fel, és a szentmisében és az imádkozó Egyházban is, ugyanaz az

Isten Fia él és árasztja magából Szíve legbensőbb érzelmeit, imádságait és szeretetáldozatát a mennyei Atya imáadására, engesztelésére, megdicsőítésére és a mi megszentelésünkre.

Vagy talán azon lepődünk meg, hogy midőn Krisztus felszentelt szolgálja a szentmisében az Istenembert kezében tartja és az oltáron maga előtt látja a kenyér és bor színében, mégis alig szólítja meg az Isten Fiát, hanem szinte állandóan csak a mennyei Atyához intézi a szent imádságokat?

Pedig ez éppen így van rendjén. Hiszen a papnak, az Egyháznak és az egész közösségnek, Krisztus egész titokzatos testének a legbensőbb egységben kell lennie az Isten Fiával. Hiszen egyek vagyunk vele, ha valamikor, akkor legfőképpen a szentmisében! Ha pedig egyek vagyunk vele és az ő életét éljük, akkor egész szívünk és lelkünk vele együtt az Atyára irányul, az Atyát imádjuk általa és ővele, az Atyának élünk és áldozzuk fel magunkat. Hogy tehát nem Krisztushoz, hanem az Atyához intézzük szinte állandóan imádságunkat és szentmiseáldozatunkat, az éppen a Krisztussal való benső egységünknek és együttélésünknek legjobb bizonyítéka. Így teljesítjük Isten Fia Szívének legszentebb szándékát: az Atya dicsőítését a Fiú által.

Hogy pedig az Atyának ez a szüntelen előtérbe helyezése nem állítja árnyékba a Fiút, aki egylényegű és egyfölségű Isten az Atyával, az az Egyház imádságainak és a szentmisének minden részéből csodálatosan kiviláglik. A mennyei Atyának állandó középponti helyzetével elválaszthatatlanul együttjár az, hogy mindig mindent a Fiú által, a Fiúval és a Fiúban teszünk. És ezt folyton meg is valljuk, amikor nem szűnünk meg mindig hangoztatni, hogy «Per Dominum nostrum Jesum Christum . . . A mi Urunk Jézus Krisztus által . . .»

2. A mennyei Atya a szentmisében.

Az Atyával kezdjük a kereszttetésben a szentmisét. Hogy a miseimádságok mennyire a mennyei Atyához vannak irányítva, azt nem csak abból látjuk, hogy az Atyát sűrűn említjük a szent szövegekben, hanem mikor nem az Atya, hanem az «Isten» neve vagy az «Úr» fordul elő, akkor is az Atyára gondol az Egyház. Ez nyilvánvaló abból, hogy Istennek azt mondjuk, hogy «a te Fiad»; vagy az ima végződéséből, amelyben benne volna az Atya neve, ha az imádságot nem őhozzá intéztük volna.

Végigkísérhetjük a szentmise szövegét, hogy lássuk elejétől végig, mily gyakran fordulunk a mennyei Atyához. A Glóriában négyszer említjük őt. *«Mindenható Atya Isten...»* «Istennek, az *Atyának dicsőségében*», stb. Minden imádságba bele van fűzve az Atya, nemcsak a végső szavakba, hanem rendszerint az elején. A Credót az Atyával kezdjük. A felajánlást az Atyához intézzük: «Suscipe sancte Pater... Fogadd el szentséges *Atyánk*, mindenható örök Istenünk, ezt a szeplőtelen ostyát...» Majd a felajánlás végén az egész Szentháromsághoz fordulunk: «Fogadd el Szentháromság ezt a felajánlást...»

A prefációk mind a mennyei Atyához szólnak. A mise legszentebb részét, a Kánon első könyörgését, az Atyával kezdjük. «Te igitur clementissime Pater... Legkegyelmesebb Atyám» Szüntelen fölhangzik a «Per Christum Dominum...» A mi Urunk Jézus Krisztus által, aki által mindig az Atyához közeledünk. Közvetlenül az átváltoztatás előtt kérjük az Atyát és így szólunk hozzá, hogy a «mi felajánlásunk» — a kenyér és a bor — «számunkra szeretett *Fiadnak* testévé és vérévé változzék.» És midőn a kenyérre az átváltoztatás szavait akarjuk mondani, akkor is meg-

említjük, hogy Isten Fia «szentséges kezébe vette a kenyeret . . .» és felemelte szemét, *te reád, az Atyára* és a mindenható Istenre . . .» A kehelynél is az Atyához szólunk: «midőn a kelyhet szentséges kezébe vette és *neked* — vagyis az Atyának — hálát adott, megáldotta és apostolainak adta . . .»

Midőn a fölséges Isten, Krisztus, az Istenember az oltáron van előttünk, akkor is Isten Fiával egyesülve folyton az Atyához szólunk: «*a te Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus*»... «*A te Fiadnak* legszentebb testét és véré» . . . «Ő általa, ő vele és ő benne legyen *neked, Atyánk*, mindenható Istenünk a Szentlélekkel egyetemben minden tisztelet és dicsőség». Az oltáron lévő Jézussal együtt imádkozzuk el a *Miatyánkot*. És az utána következő imádságot is.

Mielőtt magunkhoz vesszük Isten Fia testét, megszólítjuk a szeplőtelen Bárányt, az Élő Kenyeret, amelyet «az Atya adott nekünk». És azután három könyörgést intézünk Krisztushoz. A másodikban azt mondjuk: «Uram Jézus Krisztus, az élő Isten Fia, aki az *Atya akaratából* és a Szentlélek közreműködésével haláloddal életet adott a világnak» . . . És «az *Atyával* és Szentlélekkel egyetemben» végezzük a fohászokat.

A mise végén a Szentháromsághoz imádkozunk és az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében áldást kapunk. Az utolsó evangélium is az Atya és a Fiú misztériumát igyekszik állandóan lelkünkbe vésni.

3. A mennyei Atya az Egyház többi imádságában.

Amily bensőségesen telítve van a szentmise a mennyei Atya iránt való áhítattal, éppen úgy van ez az imádkozó Egyház minden más imádságában. Ha figyelmes szemmel

végiglapozzuk az Egyház szertartási könyveit, látjuk, hogy egészen az a szellem és lelkület élte imádságait, áldásait, szertartásait, mint a szentmisében, vagyis az Egyházban élő Isten Fiának lelkülete. És ezért van itt is első és középponti szerepe a mennyei Atyának. Úgy is mondhatjuk, hogy ugyanaz az Isten Fia él, imádkozik, szeret, dicsőíti az Atyát és megszentel minket a többi szentségekben és szentelményekben, mint a szentmisében. Ugyanannak az Atyának és Fiúnak a szelleme, Lelke élte az Egyháznak imádságos, áldástosztó és megszentelő életét. Sorra vehetnők a szentmiséhez hasonlóan, az egyházi szertartások sokféle imádságát és számtalan példában szemléltethetnők, mennyire vezető szerepe van mindenütt a mennyei Atyának. Ő minden imáadásunknak, szentmisénknek végső célja, és ő a végső forrása minden áldásnak, szentségnek és szentelménynek. És az Atya megdicsőítése a végső célja a mi mindennemű megszentelődésünknek.

Amint a szertartáskönyv imádságai csodálatos összhangban vannak az Isten Fia lelkületével, amelyet a szentmise és a szent evangélium feltárt előttünk, ugyanígy teljes az összhang az Egyháznak, mint Krisztus testének egyéb közös imádságaival, legfőképpen a szent zsolozsmával. Mindig a mennyei Atyával kezdjük az egyes részeket, a keresztségben és a Miatyánkkal. Az Atya áldását is többször kérjük. A könyörgések, amelyek nagyrészt azonosak a szentmiséével, éppen úgy rendszerint a mennyei Atyához vannak irányítva. A himnuszoknak végső szakasza a mennyei Atyánál pihen meg. Sokszor a himnuszok folyamán is dicsőítjük az Atyát.

A zsoltaók örökszép dicséretet zengenek az Istennek és mindig az Atya, Fiú és Szentlélek dicsőítésében végződnek. A Te Deum első része az «örök Atyának», a «mér-

hetetlen fölségű Atyának» a dicsőségét zengi. A második része a Fiút. A litániák kezdetén mindig az Atyához fordulunk.

A liturgikus közös imádságokon kívül a többi imádságban is feltalálható az Atya áhítatába bekapcsolódás. Csak a rózsafüzért említjük, amelynek minden tizedét a Miatyánk vezet be és a «Dicsőség» zárja be.

Ha az Atya iránt való áhítatnak ennyire középponti és vezető szerepe van, az imádkozó Egyház életében, akkor ezzel csak az lehet összhangban, ha egyéni áhítatunkban is az Atyaé a vezérszerep. Az Atya dicsőítése a végső célja istenfiúi életünknek.

VI. A mennyei Atya egy szentnek az életében.

1. Aki kitüntette magát áhítatával a mennyei Atya iránt.

Láttuk, hogy a csodálatosan mélységes és mindent egybefoglaló áhítat a mennyei Atya iránt mennyire mindennél tündöklőbben sugárzik elő Isten Fiának a Szívéből, szavaiból, evangéliumából és az egész életéből, és az ő legbizalmasabb tanítványának, Jánosnak evangéliumából, a leglángolóbb szívű apostolának, Szent Pálnak lelkéből, és az imádkozó Egyház legszentebb imádságaiból, főleg a szentmiséből.

Lássuk most legalább egy példában, hogy ez a keresztény élet bölcsőjén már teljes verőfényben ragyogó áhítat és lelkület hogyan és mily meglepően hű tükörképben fényeskedik a későbbi századok folyamán egy szentnek az életében. Olyan szentről van szó, akit a történelmi szemlélet már az «újkori» szentek közé soroz: Loyolai Szent Ignácról.

Hogy miért éppen őt említjük a sok szent közül, annak megokolására a világszerte ismert oratoriánus, W. Faber nyilatkozatára utalunk: «Az összes újabb szentek közül Loyolai Szent Ignác tűntette ki magát legjobban áhítatával a mennyei Atya iránt». (Betlehem, t. II. p. 300.) Lehet, hogy ez a megállapítás némelyeket meglep. Ez onnan van, mert Szent Ignác csodálatosan gazdag lelki életének még nem minden kincse eléggé ismeretes. De ha őt a mennyei Atyára vonatkozó áhítat révén a többi szentek között különösképen kiemeljük, ezzel éppen oly kevéssé lehet szándékunk a többi szentet árnyékba állítani, amint a lelki élet mesterének, W. Fabernek sem volt ez a szándéka. Mert hasonló szeretettel gondolunk a többi szentekre is, akik Szent Ignác előtt és után, hozzá hasonló buzgósággal a mennyei Atyára irányították figyelmünket.

2. Együtt Jézussal.

Szent Ignácot főképen mint a Jézustársasága alapítóját, mint Krisztus Király országának terjesztéséért lángoló és neki apostolokat nevelő lelki vezért ismerjük. Mint a lelki gyakorlatok mesterét, aki Jézusnak odaadó követőket toboroz; mint a tökéletes Isten-szeretet önfelajánló imádságának, a «Suscipe»-nek és az «Anima Christi»-nek és a «Krisztus lelke, szentelj meg» imádságnak szerzőjét, illetve terjesztőjét.

Lelki gyakorlatában — az ő eredeti, egész tervezetét tekintve — túlnyomó nagyrészt Jézussal foglalkozik, végigvezet az ő egész életén, őt állítja elénk, mint életünk Királyát, akihez csatlakoznunk kell, akivel együtt kell dolgoznunk, akivel szegény, alázatos és áldozatos életét meg kell osztanunk, akinek élete a mi életünk és a mi példaképünk,

akivel életben és halálban, szenvedésben és önfeláldozásban egyesülnünk kell, mert csak így maradhatunk vele örökké boldog szeretetben, csak így juthatunk el vele az ő dicsőségébe, az Atya házába.

Szent Ignác lelke telve volt Jézussal. Egészen neki élt és egészen átadta magát neki eszközül világmegváltó terveinek szolgálatára. Ezt láthatjuk áhítatában, főképen szentmiséjében, amelyre minden más áhítata összpontosult, mint egész benső életének középpontjára. Ott egyesült lángoló szeretettel az ő imádott Jézusával és legtöbbször ott részesült az Isten rendkívüli kegyelmeinek áradatában. A szentmisében, Jézusával egyesülve, terjesztette elő a mennyei Atyának szíve minden szándékát, ott ajánlotta föl leginkább szolgálatát. A szentmisével (főleg a Szentháromság tiszteletére) igyekezett minden kegyelmet kiesdeni. Az oltáron magát feláldozó Jézus volt az ő életének ragyogó napja. Az evangéliumon kívül legkedvesebb könyve a misekönyv, a breviárium és Krisztus követése volt. Szent Ignác mindig tartott íróasztalán misekönyvet és időnkint elmélkedéseit is abból merítette. (Astrain S. J.: *San Ignacio*, pg. 137.; és Feder S. J.: *Aus dem Tagebuch des hl. Ign.*, pg. 29.) A szentmisére előkészülettel és hálaadással együtt rendszerint több órát fordított, egy órát a szentmise végzésére, két órát a hálaadásra.

Egész életműve Jézusnak szólt. Őmaga és övéi Jézus társaiként szolgálták az Istent.

Akinek egész élete Jézusé, akit emészt a szüntelen lobogó szeretet lángja, hogy egyedül csak Jézus szeretetének éljen — amint azt a *Suscipe* imádság felajánlásában is mutatja, — az lehetetlen, hogy egészen együtt ne érezzen Jézussal, az Isten Fiával. Aki pedig egészen együtt érez az Isten Fiával, az lehetetlen, hogy el ne jusson a

mennyei Atyához és hogy ne osztozzék az Isten Fia érzelmeiben, szándékaiban és szeretetében a mennyei Atya iránt.

Aki egészen Jézus evangéliumából élt, hogyan ne áradt volna annak lelkébe a mennyei Atya szeretete, akiről legtöbbször van szó az evangéliumban! Aki a szentmiséből merítette mindennapi lelkierejét és abból újíttotta meg szeretetét Jézus iránt, hogyne gyulladt volna annak szíve lángoló áhítatra az Atya iránt! Hiszen úgyszólván minden miseimádság az Atyához van intézve! Aki a Fiúval egészen együtt él, az lehetetlen, hogy együtt ne éljen az Atyával és a Szentlélekkel. A Fiú iránt való áhítat elvezet a teljes Szentháromság szeretetéhez, vagyis a Fiúval együtt az Atya és a Szentlélek szeretetéhez is.

3. *Áhítata a Szentháromsághoz.*

Már a Szentháromsághoz való bensőséges áhítata is sokat foglalkoztatja Szent Ignácot mind a három isteni személlyel, elsősorban az Atyával. Rövid életvázlatában, amelyet élete vége felé társai kérésére diktált, azt mondta, hogy «nagy áhítattal volt eltelve a Szentháromság iránt és mindennap imádkozott a három isteni személyhez *külön-külön is*» (Mon. Hist. S. J. Ser. IV. t. I. p. 53.). És «*hogy egész életében nagy áhítatot érzett, ha a Szentháromsághoz imádkozott*» (U. o.). Első látomása is a Szentháromságra irányult, és ennek emléke egész életében megmaradt. (U. o.) Egyik legbizalmasabb híve, P. Nadal írja róla, hogy «az isteni Személyekkel állandó érintkezésben van és olyan kegyelmeket kap tőlük, amelyek a különböző isteni Személyek lényegének megfelelnek . . . Abban a ritka kegyelemben is részesült, hogy a Szentháromság szemléletében szabadon imádkozhatott és megnyugodhatott . . . Ebben a

kegyelemben már korábban is gyakran része volt, de főképen és majdnem állandóan élete utolsó éveiben . . . » (L. H. Rahner S. J. Zeitschrift für Asc. u. M. 1935. II.)

Ez a Szentháromsággal egyesült lelkelet, amely egész gondolkozását, imádságát és munkáit áthatotta, annyira jellegzetes, annyira egész lényén uralkodó jellemvonás volt, hogy ebből magyarázható Szent Ignác csodálatos nyugalma és erőslelkű kitartása munkáiban, vidámsága és lelki békéje, amely minden cselekedetére kiáradt. «Hasonlóképen az a kegyelem, hogy minden dologban, cselekedeteiben vagy társalgásában az Isten jelenlétét vette észre, és finom érzéke volt a lelki dolgok iránt, és látta a jelenlevő Istent úgy, hogy igazán «szemlélődő volt a tevékenységben» (contemplativus in actione). Ő ezt úgy szokta kifejezni, hogy «minden dologban Istent kell megtalálnunk» (U. ó.).

Szent Ignác kapcsolata a Szentháromsággal nem csupán boldog megnyugvás és önatadás volt, hogy az isteni titkokat szemlélje, hanem inkább Istennek mindenben való megtalálása, mert minden dolgot a Szentháromsággal való benső egyesüléséből szemlélt. Minden dolgot ebből a csodálatosan egységes szempontból látott. Már a Manrézában részesült abban a kegyelemben, hogy láthatta, miként teremtette Isten a világot, «miként származik minden teremtmény» a háromszemélyű Istentől. És a felejthetetlen Cardonéri látomása, midőn «minden dolgot Istenben» és «Istent minden dologban» látott! Tehát valami átfogó és összefogó tekintetet adott neki az Isten, hogy a Szentháromság szemléletében a dolgok belső összefüggését látta, amint minden Istentől származik és «Istenhez tér vissza». Ebben az átfogó tekintetben látja az összes hittitkokat. És bár még akkor hittudományt nem tanult, midőn ezt a ke-

gyelmet kapta, mégis kész lett volna a hittitkok bizonyosságáért életét is odaadni.

4. Mindent a Szentháromság misztériumának fényében lát.

Ebből a Szentháromsághoz fűződő kegyelmi egyesülésből tekinti Szent Ignác az összes hittitkokat. Így látja, hogy minden az Atyától ered és minden az «örök Atyához» tér vissza valami csodálatos körforgásban. Így látja az Oltáriszentséget is a Szentháromsággal kapcsolatban, és a többi hitigazságokat is, az isteni tevékenységet is, és annak külső hatásait. Például midőn Krisztus és az ő Lelke apostoli szegénységben küldi szét a világba tanítványait. A Szentháromsággal kapcsolatban látja az ő általa alapítandó szerzet célkitűzését is. Így látja a Szentlélek működését, a megpróbáltatásokat, vigasztalásokat a végső forrásukban, a Szentháromságban. Minden, a legközönségesebb dolog is, a Szentháromságra emlékezteti, még a narancsfa hármas levelei is.

Ebből a Szentháromsággal való egyesüléséből fakadt a lelki gyakorlatok gondolatvilága és az ott felállított életelvek is. A mindent Isten szempontjából néző és mindent egybefoglaló kegyelmi világosság sugározza be a lelkigyakorlatok elmélkedéseit. Szent Ignácnak az a megszokott kifejezése: «minden dolog», (hallar Dios en todas las cosas) igen sokszor felötlik itt, ha nem is szó szerint, de értelem szerint. Az «alapvető igazság» egyetlen világos összhangba foglalja az embert és «mindazokat a dolgokat, amelyek az emberen kívül a földön vannak», és a mindennek Teremtőjéhez és Urához való viszonyukat tárja föl. A bűnről való elmélkedésben is végigfutunk «az összes teremtményeken». Krisz-

tus Király mellett szemléljük az «egész világot»; és úgy imádkozunk hozzá, mint a «*mindenség* örök Királyához és Urához»; és úgy ajánljuk meg neki magunkat, mint «*minden* dolgok örök Urának». A megtestesülésről szóló elmélkedésben a három isteni Személy mellett láttatja velünk Szent Ignác «az egész föld kerektségének felületét». Midőn a két zászlóról elmélkedünk, elénk állítja Krisztust, mint az «egész világ Urát». Az isteni Fölség elé pedig úgy állít minket, hogy Istent «az egész mennyei udvarral együtt» szemléljük.

De nemcsak az egyes részletekben csillan föl Szent Ignác kegyelemvilágossága, amely őt a Szentháromság szemléletébe emelte, hanem a lelkigyakorlatok nagy összefüggésében is. Az alapvető, célkitűző igazság, — a bűn világtragédiája, — Isten Fia királysága, — a két zászló, — a választás, — Krisztus legbensőbb követése a szenvedésben — és a megdicsőülésben: ez nemcsak a hitigazságokon alapuló menete a keresztény életnek, hanem ez Szent Ignác-nál, aki akkor még nem tanult hittudományt, az ő rendkívüli megvilágosító kegyelméből ered. És az egész «lelkigyakorlat» nem egyéb, mint öntudatos beállítása a léleknek abba az Istenből kiinduló teremtség világába, amely az Isten Fián át mindent a mennyei Atyához vezet vissza. (L. Rahner S. J. Zeitschr. f. Asc. u. M. 1935. 3. — A megelőző 3. p. is az ő nyomán.)

5. A mennyei Atya.

Szent Ignác a Szentháromságban nemcsak a Háromságot látja, hanem a három személyt külön-külön is.

Az ő áhíтата a mennyei Atya iránt főképen abból a kis naplótöredékből táruelénk, amely elkerülte az enyészetet. Igaz, hogy életének csak igen kis szakaszát (1544 február 2-től 1545 február 27-ig) öleli fel ez a néhány rövid jegyzet,

mégis a legbensőbb életébe láthatunk be, mert e jegyzeteket csak saját magának készítette, mint a többi naplójegyzetét, amelyet élete vége felé tűzbe vetett. Naplótöredékében feljegyzi a nagy kegyelmeket, amelyekben részesült az Atyára, a Fiúra és a Szentlélekre vonatkozó látomásaiban. A Szentháromságot és a három Személyt külön is gyakran említi; legtöbbször azonban a mennyei Atyát, az *«örök Atyát»*, akit *ötvenhatszor nevez meg* a néhány oldalas kis naplótöredékben.

Szent Ignác szerint minden imádság és istenszolgálat célja és végső állomása az «örök Atya». Egyik látomásában szemléli, hogyan ered minden az Atyából és hogyan irányul és végződik minden az Atyánál valami titokzatos körforgásban. Észreveszi, hogy imádságában az Atya felé emeli őt a kegyelem ereje, és hogy az Atya magához vonja és végtelenül jóságos leereszkedéssel bánik vele. Szent Ignác imádsága nem egyéb, mint hogy az Atyához megy, vele társalog és az Atya végtelenül irgalmas Szívébe zárkózik. Az Atya feltárja előtte isteni életének és atyaságának természetét és az Atyában látja a két másik isteni személyt és azt is, hogy azok tökéletessége az Atyára visszasugárzik. *«Azt láttam, hogy a többi isteni Személy az Atyában lakozik».*

6. Az Atya és a Fiú.

A Fiút úgy látja, mint az Atya képét. Ha a Fiú tökéletességét és szépségét látjuk, az mind az Atyából sugárzik ki és az Atyához tér vissza. A Fiú tökéletessége egy és ugyanaz az Atya tökéletességével. A Fiú tökéletessége úgy elragadja a szent csodálatát, hogy «csak kevés ideig» tud az Atyára és a Fiúra tekinteni és kitör lelkéből az álmélkodás: «milyen Atya és milyen Fiú!» Minden ami Jézusban van, az Atyától van és az Atya, «ilyen Fiúnak az Atyja!» Jézus által tárul fel előttünk az Atya életének, tökéletességének a titka. És amit a Fiún és a

Fiú által lát, azt mind az Atyára vonatkoztatja: «sok bensőséges könnyezés közt éreztem, hogy mennyire vonzódom az Atyához, akire *mindent* irányítottam, ami a Fiúra vonatkozott, és így sok, jelentős, édes és nagy megvilágosítást tapasztaltam».

Szent Ignác «édes és nagy» kegyelmi világosságai főképpen a Fiú és az Atya viszonyára vonatkoznak. Ezt mutatja lépten-nyomon naplótöredéke. A Fiú emberré lett, és ennek az embernek, aki egy személyben Isten Fia, ennek a viszonya az Atyához — ez foglalkoztatja és egészen áthatja benső életét, imádságát, szemlélődését és besugározza egész külső életét. Jézusnak, *az Istenembernek közvetítő szerepe az Atyához* —, ez a mélységes hitigazság vált életté a Szentben, látja, amint Jézus emberi voltánál fogva embertestvéreinek imáit az Atyának felajánlja, vagy mint Szent Ignác mondja «az Atyához kíséri». Látja, hogy Jézus az, aki a mi akaratunkat a Szentháromság örök akarata szerint alakítja; és Jézus az, aki az Atyánál mindent kieszközöl, aki mint ember Ignác gyöngeségét pótolja, midőn nem tud a Szentháromság magaslataira lendülni imádságában. Jézus az ő imádságának a kezdete. Jézus a közvetlen és legközelebbi cél, és az «ő árnyékában és az ő vezetésével» megy az Atyához. (L. u. o. az összes idézetek helyét is. Azonkívül: Feder S. J.: Aus dem Tagebuch des hl. Ign. 1922. — Mon. Hist. S. J. Mon. Ign. S. III. t. I. p. 86. sqq.).

7. A mennyei Atya a lelkiigyakorlatokban.

A mindenekfölött álló áhítat az Atya iránt legszebben az úgynevezett «hármassalárasban» látható, amelyben a Szűz Anyától és az Isten Fiától kísérve az Atyához me-

gyünk. Meglepő és föltűnő, hogy Szent Ignác mennyire ajánlja ezt. «Hogy a különben oly kevésszavú Szent Ignác ötször is kifejezetten és különböző helyeken ismételtlen hangsúlyozza ezt, ez azt bizonyítja, hogy ez az imádságforma nagyon szívén fektet, és hogy szerinte a lelkigyakorlatokban mindenek előtt *ilyennek kell lennie imádságos lelkületünknek*». (Sierp S. J. Hochschule der Gottesliebe, II. B. 226. l.),

Mária és Jézus által az Atyához! Ez az ő imádságos lelkületének tükre! «Kérem a mi Asszonyunkat, hogy Fiától, a mi Urunktól *eszközölje* ki számomra a kegyelmet . . .» — így oktat Szent Ignác. Azután a Fiúhoz vezet, és kérjük őt, hogy «*eszközölje* ki» . . . Mert Szűzanyánk és szent Fia *Közvetítők* az Atyához, akihez minket vezetnek, aki minden imádság, minden szemlélet, minden élet végső célja, amint a legbensőbb isteni életnek is az ősforrása és végső állomása. — «Kérem az Atyát, hogy ő maga *adja* meg nekem a kegyelmet . . .» (Loy. Sz. Ign. Lelkigy. 38. l.) A Szűzanya és a Fiú kieszközlik és *közvetítik*, az Atya megadja a kegyelmet.

Igy, az Atyához való irányításban lát Szent Ignác mindent, kezdve a legalacsonyabb teremtményen, föl egészen a legfölségesebb teremtményig, Jézus szent emberiségig. Mindezt csak úgy tekinti, mint ami «minket *inkább* célunkhoz vezet, *amelyért* teremtvé vagyunk» — vagyis végső fokon az *Atyáért*. Így látja ő az egész természetfölötti, kegyelmi világot, így látja a kegyelmeket is, amint azok a szent Közvetítők kezén át az *Atyától* erednek és bennünk az isteni életet irányítják, hogy általa az Atyához jussunk.

Az a «hármasság» tehát az egész teremtettség és kegyelmi világ csodálatos egységbefoglalásából ered, és egészen Szent Ignác rendkívüli, Istenbe merült benső életének és szemléletének hű kifejezése. Egyébként naplótöredékében is a «hármasság» alapgondolatát fejezi ki: «Midőn

ezt Szűzanyám és a Fiú közvetítése által az Atyának följárlani akartam és előbb Anyámhoz imádkoztam, hogy legyen segítségemre Fiánál és az Atyánál, azután pedig a Fiúhoz imádkoztam, hogy Anyjával együtt segítsen az Atyánál — azután, midőn az Atyához léptem vagy hozzá emeltettem, bensőmben mélységes áhítatot éreztem és könnyeztem . . .» (L. H. Rahner, u. o. 211. l.)

A lelkigyakorlatok alapigazsága, hogy «Istent dicsőítsük, neki szolgáljunk» nem egyéb, mint az «örök Atya» tökéletes szolgálata, hogy így «bejussunk Atyánk dicsőségébe», az Isten'Fiával, a mi Királyunkkal, Vezetőnkkel, Közvetítőnkkel, Mintaképünkkel, aki a mi útunk az örök Atyához.

8. A Fiú út az Atyához.

Jézus a mi útunk az Atyához. Olyan értelemben, ahogyan a hitigazságokkal üdvösségünk és megváltásunk nagy eseményeivel összhangban van. *Jézus a mi útunk, a mennyei Atya a mi Célunk.*

Teremtőnknek, Urunknak az az örök akarata, hogy teremtményeit «az ő dicséretére és szeretetére az ő szerető, ölelő karjába magához vonzza» — mondja Szent Ignác. (Annot. 15.) Ez az isteni szándék úgy valósul meg bennünk, hogy Isten Fiával együtt megyünk az Atyához, az Isten akaratának útján, a keresztyén. Minden dolognak erre a célra kell szolgálnia. *Az életcélunk, végcélunk* — a lelkigyakorlatok alapelve — *az Atyához vezet.* A hozzá vezető utat Krisztus Királyunkban találjuk meg világosan kijelölve.

A cél és a vég — «az örök Atya». A «többi dolog, ami a föld színén van» (*reliqua super faciem terrae*), mind csak eszköz lehet. És minden egybefoglalódik az Istenember által, mert egyedül ő vezethet el az Atyához. És ő felszólít min-

denkit, hogy szegődjünk hozzá és kövessük őt az ő útján. Úgy a célról szóló alapelmélkedésnél, mint a Krisztus Király felhívásánál ugyanaz a mi végső feleletünk és gyakorlati állásfoglalásunk: «egyedül azt óhajtjuk és azt választjuk, ami minket *inkább* vezet célunkhoz, amelyért teremtvé vagyunk». És: «akik pedig *inkább* ki akarják magukat tüntetni örök Királyuk minden szolgálatában . . . azok *magasabb* rendű és nagyobb jelentőségű megajánlást is tesznek». (Lelkigy. Krisztus Király.)

A célról szóló elmélkedésből fakadó hősieks elszántság: hogy az «*inkább célra vezető eszközöket válasszunk*», a Krisztus Királyról szóló elmélkedésben, *Jézusnak hősieks követésében, valósul meg azon az úton, amelyen ő minket az Atyához vezet.* Jézus a mindenség Királya világosan mondja: «aki velem akar jönni, annak velem kell dolgoznia és engem kell követnie a szenvedésben, hogy kövessen a dicsőségben is, mert csak ezen az úton jutunk be vele együtt «az Atya dicsőségébe» (U. o.).

9. Jézus útja a kereszttúton át vezet.

Amit Szent Ignác már az alapvető elmélkedésnél legjobban hangsúlyoz, — hogy azt válasszuk, ami inkább célhoz vezet, — az vaskövetkezetességgel Jézus egész útjára, tehát a kereszttútra is vonatkozik. Jézus útja, a kereszttút. Ez a gyakorlati megvalósítása és egybefoglalása annak az «*inkább*»-nak, ami a célhoz, az Atyához vezet.

Ez annak az evangéliumi mondatnak a visszhangja: «Hát nem ezeket kellett e szenvednie a Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?» (Lk. 24. 26.)

Szent Ignác felfogásában a keresztt mögött ott fénylik a mennyei Atya. A keresztfeszített Jézus össz foglalata az Atya egész «szolgálatának» és az Atyához való minden igye-

kezetnek. Így értjük meg, mit jelent és miért adja Szent Ignác oly gyakran Jézus ajkára e szót: «*velem*», vagyis a «szegény, az alázatos, a megfeszített Jézussal». És hogy mi követni akarjuk Királyunkat «minden sérelem és gyalázat elviselésében és a szegénységben».

Ennek a keresztfeszített Jézusra, az Atyához vezető utunkra, irányuló lelkiségnek legszebb kifejezése az a hármasság imatársalgás a Közvetítőkhöz és általuk az Atyához, «hogy Fia zászlaja alá fogadjon, mégpedig a legnagyobb lelki, vagy akár valóságos szegénységben . . . a gyalázatok és sérelmek elviselésében, hogy ezek által őt *jobban* kövessem . . .» És ebből fakad az az egész életre szóló és sürgető kérdés, «mit kell tehát *tennem* Krisztusért, mit kell érte *tennem* és mit kell *szenvednem*?»

És hogyan valósítjuk meg Szent Ignác szerint azt, amit *tennünk és szenvednünk kell, hogy az Isten Fiával — az Atyához menjünk?* Az Isten Fiával való együtt-dolgozásban és áldozatos lelkű együtt-szenvedésben, a látható és köztünk élő Krisztusban, vagyis az Egyházban, Krisztus titokzatos testében, kinek-kinek istenadta szerepe és hivatása mértéke szerint. Az Egyház szolgálata Krisztus szolgálata, Krisztus szolgálata pedig az Atya szolgálata. Együttérzés, együttélés Krisztussal, az önmagát oltárainkon feláldozó Krisztussal! Együtt kell dolgoznunk az Egyházban élő Krisztussal: «*velem kell dolgoznia*» és «*velem kell szenvednie*». Kell, hogy kivegyük a nekünk jutó részt Krisztus munkáiból és Krisztus áldozatából, és így vele együtt építjük az ő titokzatos testét, «betöltvén azt, ami hiányzik az ő szenvedéseiből» (L. H. Rahner. U. o.).

10. Az istenfiúi élet útja.

Az eddigiekben már benne van a felelet arra a kérdésre is, hogy milyennek látta a mennyei Atya áhítatával egészen eltelt Szent Ignác Isten gyermekeinek viszonyát a mennyei Atyához, és hogy milyennek gondolta ő a mi istenfiúi életünket. Olyannak, mint az Isten Fia életét.

Szent Ignác áhítata a mennyei Atya iránt kimondhatatlanul boldogító lelki gyönyörűségnek és édes örömmnek volt a forrása. Sokszor említi naplótöredékében, mennyire «elárasztotta őt az Atya kegyelmének és szeretetének édességével» (*dulçura interior*) és mily végtelen leereszkedéssel «vonta őt a mennyei Atya keblére» (*tirandome al Padre*), hogy ott bizalmat, erőt és áldozatos lelkületet merítsen. Gyakran úgy elárasztotta őt az Atya rendkívüli kegyeinek jeleivel, belső vigasztalásával, megvilágosító fényével és izzó, édes szeretetével» (*calor y sabor interior*), hogy órákig mennyei elragadtatásban volt. — Egész naplótöredéke telve van az Atya szeretetének himnuszával. Egyszerű, keresetlen szavakban újra előtör lelkéből a lángoló áhítat az Atya iránt.

De ez csak egyik oldala az ő áhítatának. Bár soha nem tud betelni az Atya szeretetének magasztalásával és boldogító gyönyörének elismerésével, távol áll tőle, hogy csak ebben lássa az istenfiúi lélek életprogramját és az Atyához való viszonyát.

Az istenfiúi életben a rendes vagy rendkívüli isteni kegyelmek által kisebb, vagy nagyobb mértékben megízlelhetjük azt a boldogító öntudatot, hogy ilyen Atyának vagyunk gyermekei, hogy részünk lehet atyai vigasztalásának örömeiben, megnyugodhatunk az ő atyai kezének oltalmában és hatalmas vezető kezére támaszkodva, biztonságot találunk, — de istenfiúi életünk nemcsak és nem elsősorban meg-

pihenés az Atya szerető keblén. Az *istenfiúi élet* most számunkra *utazás az Atya házába. Utasok (viatores) vagyunk.* Isten Fia útján kell járnunk, hogy az Atyához eljussunk. Aki az istenfiúi életet abban látná, hogy tétlenül meg akarna pihenni az istenfiúság tudatában, és csak az Atya szeretetének sugarában akarna boldogan sütkérezni, mintha már a mennyországban volna, az hamis képet alkotott magának az istenfiúi életéről. Az ilyennek is szól az Isten Fia korholása: «Ó, ti balgatagok . . . hát nem kellett-e szenvednie a Krisztusnak és úgy bemennie az ő dicsőségébe?» (Lk. 24, 25.) Hát az Isten fiainak nem az Isten Fia útján kell járniok? Nem az ő útján, a keresztúton — az Atya iránt való áldozatos szeretet útján kell-e bejutniok az Atya dicsőségébe?

***B)* Isten fiainak születése**

(VII—IX. fejezet)

VII. A mennyei Atya fogadott gyermekei.

1. Miért fogadott minket gyermekeivé a mennyei Atya?

Miért árasztotta reánk a mennyei Atya a legnagyobb isteni adományt, az istenfiúi életet?

Azért mert szeretett minket. És miért szeretett minket? Mert szereti egyszülött Fiát. Ez az ő Fia iránt való szeretete a végső és legmélyebb oka a hozzánk való túláradó szeretetének. Ez az oka a mi teremtésünknek és a mi fogadott gyermekiségünknek.

Midőn az Atya öröktől fogva kimondja végtelen tökéletességű Igéjét, Szavát, vagyis szüli egyszülött Fiát, a Fiúban a saját isteni életének egész teljességét megtalálja. Az Atya az ő Fiában határtalan gyönyörűséggel hallja saját Igéjét. Hallgatja benne az örök Igazság és Bölcsesség csodálatosan teljes és összhangos megnyilatkozását, harsonáját, az isteni életnek, az isteni atyaságnak és fiúságnak tökéletes és méltó megdicsőítését.

Még mást is hall az Atya az ő isteni Igéjében. Hallja a végtelen isteni Igének összes lehetséges és teremthető visszhangjait, a teremthető lények millióinak és milliárdjainak istenileg elgondolható megcsendüléseiben. Hallja az isteni Igének különböző tökéletességgel felharsanó teremtetett visszhangjait a teremtmények özönéből, amelyek a

Teremtőtől nyert létük mértéke szerint kisebb vagy nagyobb fokban tudják az isteni Igét utánazengeni és visszhangoztatni.

A mennyei Atya végtelenül szereti hallani isteni egyszülött Igéjét és annak mérhetetlen változatosságú visszhangjait. Ezért teremtett minket az Atya a Fiú által — szeretetből.

Minden lény az isteni Ige valamelyik gondolat-szikrájának felvillanása, az isteni Ige igazság-harsonájának újrazengése, a teremtetlen Isten Fiának teremtett hasonlatossága, visszhangja és visszfénye.

A látható teremtmények között az ember a legtökéletesebb hasonlatossága az isteni Igének és pedig halhatatlan lelkével, értelmével és szabad akaratával. Azért mondja a Szentírás az emberi természetről, hogy az «Isten képére és hasonlatosságára van teremtvé». De még ha leghűbb tükre is, mégis mérhetetlen szakadék van az emberi természet és Isten Fia között. A hasonlóság olyanféle csupán, mint a művirág és az élő virág között — vagy mint a fényesség és annak árnyképe között.

2. Egyszülött Fia életében részesít minket.

A mennyei Atya nem elégedett meg ilyen távolról hasonló képekkel. *Hűbb, ragyogóbb és teljesebb képeket akart egyszülött Fiáról. Többet, tökéletesebbet, mint amit a természet adhat.* Olyan formában akarta egyszülött Fia képét sokok lélekben látni, hogy azok az istenfiúi életnek ha nem is teljességét, — mert hiszen ez lehetetlen, ez csak Isten siában lehet, — de legalább egy-egy szikráját ragyogtasák. Olyan életképekben akarta látni az Atya egyszülött

Fiának hasonlatosságát, amelyekben van valami igazi részesedés az istenfiúi életből.

Erre semmiféle, még a legtökéletesebb teremtmény sem képes saját természeténél fogva. Nincs olyan teremtmény, amely természeténél fogva önmagában bírná az istenfiúi élet legparányibb szikráját, bimbóját. Ezzel azt akarjuk hangsúlyozni, hogy a teremtetett lény természetében, lényegében, nem lehet benne a *jogcím*, az igény arra, hogy az Isten életének részese legyen. Az ilyen részesedés még a legtökéletesebb teremtményt is teljesen meghaladó isteni kegy, ebből megmérhetjük vagy sejtethetjük a fogadott fiúság mérhetetlen nagyságát. Ha tehát Isten megteremtené a legtökéletesebb teremtményt, az mégis képtelen volna önmagából az istenfiúi életet kivirágoztatni. Még az ilyen legtökéletesebb teremtményt is áthidalhatatlan szakadék választaná el az istenfiúi élettől.

Csak az Isten külön kegye, túláradó végtelen szeretete képes arra, hogy teremtményét az istenfiúi életben részesítse. Ez az isteni életben való részesedés *a legnagyobb szeretetmegnyilvánulás* az Atya-Isten részéről a teremtménnyel szemben. Ennél többet az Isten sem tehet.

És ezt tette velünk az Atya szeretetből egyszülött Fia iránt. Mert Fián keresztül kiárasztotta ránk is végtelen szeretetét és lelkünkbe ojtotta az istenfiúi élet csiráját, hogy Fia élete kivirágozzék a mi életünkben. És az Atya gyönyörködik abban, hogy minél több lélek részesedik egyszülött Fiának életében. Millió és millió lélekben kigyullad az istenfiúi élet mennyei fényessége és szépsége, és körülragyogja az Isten Igéjét, akiben az Atyának végtelen kedve telik.

Miért fogadott tehát minket gyermekeivé a mennyei Atya? Azért, mert végtelenül szerette egyszülött Fiát, és mert az ő végtelenül szeretett Fiának képét és hasonlatos-

ságát mérhetetlen sok szín- és fény-árnyalatban akarta felragyogtatni. Éspedig olyan csodálatosan isteni rokonvonásokkal, amilyeneket egyedül csak az Isten tud bennünk kifejleszteni.

Az Atyának kedve telik abban, ha láthatja, mint formálódik újra szerelmes Fiának képe a lelkekben, mint lesznek azok mindig jobban hasonlóká, mint bontakozik ki a fogadott gyermekekben az istenfiúi élet fönsége. Amint kedve telik az Atyának az ő egyszülött Fiában, úgy annak fogadott testvéreiben is. Minél hasonlóbbak vagyunk a Fiúhoz, annál inkább kedve telik az Atyának mibennünk.

3. A Szentlélek által fogad minket gyermekeivé.

A mennyei Atya szeretetből éspedig egyszülött Fia iránt való szeretetből fogadott minket gyermekeivé. Az Atyának a Fiú iránt való szeretete pedig maga a megszemélyesült Szeretet, vagyis a Szentlélek.

A Szentháromságban a három isteni személy egyenlőképen birtokosa az egyetlen, osztatlan, végtelen isteni természetnek, vagyis az isteni életnek. Az Isten minden tevékenysége mind a három isteni személyt érinti, még ha az egyes tevékenységeket különös módon az egyik vagy a másik isteni személynek tulajdonítjuk is.

Mikor az Atya minket gyermekeivé fogad, Fia által teszi azt éspedig *Szeretetből*. És ez annyit jelent a Szentháromságban, mint Szentlélekből. Mint minden adományt, úgy a legnagyobbat, a fogadott fiúság kegyelmét is, a Szeretet vagyis a Szentlélek árasztja ránk. Mert a Szentlélek az Atya és a Fiú kölcsönös szeretetének kiáradása, tüze, fénye, melege, áldást, életet és szeretet árasztó áramlata.

«A Szentlélek az Atyát és a Fiút egybekapcsolja és minket is e kettős kapcsolatba foglal . . .» (S. Aug. De Trin. 1. 7. c. 6.) az istenfiúság kegyelme által.

A Szentlélek, vagyis a Szeretet indította az Atyát, hogy minket fiaivá fogadjon, és a Fiút, hogy fiúságában részesítsen minket. Az Isten Fia szeretetből fogadta el a megváltói küldetést. A Szeretet indította arra, hogy emberré legyen, és ezáltal minket testvéreivé tegyen. Szeretetből, vagyis a Szentlélekből fogantatott a Szeplőtlen Szűz méhében az Isten-ember teste. Az Isten Fiának emberi természete és emberi élete a Szeretetnek, vagyis a Szentléleknek alkotása, adománya. Jézus Szíve a Szentléleknek remekműve. «És vessző sarjad Jessze törzséből és virág növekedik az ő gyökeréből. És megnyugszik rajta az Úr lelke, a bölcsesség és értelem lelke, a tanács és az erősség lelke, a tudomány és ájtatosság lelke, és az Úr félelmének lelke betölti őt» (Iz. 11. 1–3.).

Az Isten fogadott gyermekei is a Szeretet művei. Nincs bennünk semmi, amit nem az Atya és a Fiú szeretetének, vagyis a Szentléleknek köszönünk. A fogadott fiúság a három isteni személy mindegyikéhez eleven kapcsolatot teremt bennünk. Amint szükségképpen három személyből áll az egy isteni élet, úgy az isteni életben való részesedés a fogadott fiúság által, szintén szükségképpen mind a három isteni személy életének részesévé tesz minket. Nem lehetünk tagjai, fogadott gyermekei, Isten családi életének úgy, hogy az egyik, vagy a másik isteni személytől független lenne életünk. A fogadott fiúság által az Atyának gyermekei vagyunk és a Fiúnak testvérei, akiket szükségképpen kell, hogy az Atyának és a Fiúnak Szeretete töltsön el. Enélkül nem is lehetnénk az Atya gyermekei és a Fiú testvérei.

4. Istenfiúi életünk és a Szentlélek.

A mi viszonyunk a Szentlélekhez *lényegesen* különbözik az Isten Fiának a viszonyától a Szentlélekhez.

Az Isten Fiának *csak emberi* születésénél működik közre a Szentlélek, aki a Szeplőtelen Szűz méhét isteni hatalommal megtermékenyíti, hogy az Isten Fia testet öltjön belőle. Az Atyától való örök születésében a Szentlélek *nem működik közre*. Mert a Fiú nem a Szentlélektől, hanem csupán az Atyától születik. A Szentlélek, vagyis a megszemélyesült Szeretet, már az Atyából és a Fiúból árad ki. Nem a Szentlélekből van a Fiú, hanem az Atyából és a Fiúból van a Szentlélek.

Isten fogadott gyermekei csak a Szentlélek által lehetünk. Az Atyából és a Fiúból kiáradó szeretet tesz minket, és csak ez tehet minket az Isten Fiának testvéreivé, és az Atya gyermekeivé. «Tehát mi nem úgy vagyunk az Atyában, mint a Fiú van az Atyában . . . a Fiú úgy van az Atyában, mint annak saját szükséges és egyszülött Igéje, mint az Atya fényessége. Mi pedig távol vagyunk Istentől, és idegenek vagyunk számára, ha nincs bennünk a Szentlélek. De ha bennünk van, akkor általa az Istenségbe kapcsolódunk. Tehát mi nem magunktól vagyunk az Atyában, hanem a Szentlélek által, aki bennünk van . . .» (S. Athanasius, Adv. Arianos, orationes.)

5. «Fogadott gyermekek . . .» (Róm. 8. 15.)

Ha a mi fogadott gyermekiségünket csak emberi értelemben vennők, akkor nagyon szegényes, korlátolt és téves fogalmunk volna arról. Isteni gyermekiségünk mérhetetlenül felülmúl minden emberi fogadott gyermekiséget.

Az emberek átruházhatják fogadott gyermekeikre nevüket, címüket, vagyonukat. Szerethetik őket emberileg elgondolható legnagyobb szeretettel. Rááraszthatják fogadott gyermekükre szeretetük minden képességét. Sőt szeretetből életüket is adhatják érte, de egyet nem tehetnek: nem részesíthetik őt természetükben, nem tehetik vérrokonukká.

A mennyei Atya ezt is megteheti és meg is teszi, midőn bennünket fiaivá fogad. Ő nemcsak a nevet, a címet adja, hogy «Isten gyermekének hívassunk», hanem azt is megteszi, «hogy azok legyünk», mert valami titokzatos, de valószínű módon azt műveli, hogy «az isteni természet részeseivé legyünk» (II. Pét. 1, 4.). Ez a megszentelő kegyelem által történik, amelyet a szent kereszttségben, az újjászületés szentségében kapunk. Maga a megszentelő kegyelem részesedés Isten Fia életében.

A megszentelő kegyelem életcsira, az isteni életnek bimbója. Tehát nemcsak külső cím, ékesség, nemcsak mennyei szép ruha, hanem benső élő valóság, isteni életszikra, amely által az Isten Fiának életéből merítünk és ővele élő kapcsolatba jutunk, az ő titokzatos testének tagjaivá leszünk és ezáltal az ő Lelkében, a Szentlélekben is részesedünk.

Az emberek külsőleg elhalmozhatják fogadott gyermeküket szeretetük minden jelével. De amint nem részesíthetik természetükben és nem tehetik vérrokonukká, úgy nem is áraszthatják fogadott gyermekükbe saját életüket. Isten ezt is megteszi fogadott gyermekeivel. A mennyei Atya egyszülött Fia testével és vérével táplálja bennünk az istenfiúi életet, mert azt akarja, hogy minél bensőségesebben és minél igazabban éljük az Isten Fia életét, hogy átalakuljunk az Isten Fia mintájára, nemcsak külső hasonlósággal, hanem az ő életében való részesedés által.

Az Isten Fia azért táplál minket, fogadott testvéreit, saját életével, hogy az ő életét éljük. Az ő élete pedig az Atya élete. A szentáldozásban tehát, a Fiú által az Atya élete is belénk árad, hiszen egy életük van. És belénk árad a Fiú által a Szentlélek is, az Atyának és a Fiúnak Szeretete, mert a Szeretet annyira elválaszthatatlan az Atyától és a Fiútól, hogy egy az Atyával és a Fiúval.

6. Az isteni család életében részesedünk.

Midőn tehát az Isten Fia önmagával táplál minket, fogadott testvéreit, akkor önmaga által az egész Szentháromság életében részesedünk. Az Atyától és az Atyából kapjuk a Fiút; és a Fiú életének belénk áradása szükségképpen szeretet-áradás is, tehát a Szentlélekben való részesedés is.

A Fiúnak élete az, hogy az Atya tökéletességét ragyogtassa és az Atya iránt szeretet lobogjon, áradjon belőle. Azért mondjuk az Isten Fiát olyan Igének, amelyből szükségképpen szeretet is árad: «Verbum spirans Amorem».

Ha mi a Fiú életében részesedünk, a Fiú életét kell élnünk, akkor a Fiúhoz hasonlóan, a mi lelkünknek is az Atya életét, tökéletességét kell mutatnia, és igazságot és szeretetet kell árasztania és sugároznia, szeretetet az Atya iránt, az isteni család szeretetét.

A mi fogadott gyermekségünk élettörvénye és élet-szükséglete, hogy az Isten Fia életét éljük. Nemcsak hogy utánozzuk, hanem hogy az ő életében részesedjünk. Hogy részünk legyen az ő isteni benső viszonyában az Atyához, és hogy részünk legyen az ő Szellemében, az ő Szeretétében, a Szentlélekben, amely őt az Atyához fűzi, és amely minket is a Fiú által az Atyához kapcsol.

Szent Pál egyenesen azt mondja: *«azok az Isten fiai, akiket az Isten Leleke vezérel»* (Róm. 8. 15.) *az Isten Leleke vagyis az Atya és a Fiú Szeretete*. Ez ugyanaz, mint amit Krisztus mondott: az ő tanítványainak az az ismertető jegye, hogy szeretetet árasztanak, a szeretet vezérli őket, szeretik egymást, mert az Isten Fiának testvérei, tehát egyek az Isten Fiával, Isten Fia pedig egy a Szeretettel.

Nem lehetünk Isten fogadott gyermekei, ha nincs bennünk az örökbefogadás Leleke: a Szentlélek, a Szeretet.

VIII. Az Isten fiainak születése.

1. Újjászületésünk . . .

Hogyan leszünk az Isten gyermekeivé?

Úgy, hogy *«újjászületünk a vízből és a Szentlélekből.* (Jn. 3. 5.) Erről szólnak a nagyszombati liturgia magasztos imádságai a mennyei Atyához. *«Mindenható örök Isten, állj mellettünk atyai nagy jószágod misztériumában . . . és küldd le az örökbefogadás Lelkét, hogy újjáteremtse az új népeket, amelyeket neked a keresztkút szül . . . A Szentlélek termékenyítse meg ezt az emberek újjászületésére készített vizet, isteni erejének titokzatos hozzáadása által, hogy megszentelést nyerve az isteni kegyelemforrásnak szeplőtelen öléből új teremtmény szülessék . . . Szálljon le a kút teljességébe a Szentlélek ereje, és e víz egész lényegét termékenyítse meg az újjászületés eszközlésével, . . . hogy minden ember, aki az újjászületés e szentségét felveszi, az igazi ártatlanság új gyermekségére újjászülessék a mi Urunk Jézus Krisztus a te Fiad által».* Mert az Úr Jézus végtelen érde-meinek köszönjük, hogy az isteni kegyelem forrásai megnyílnak számunkra a szent keresztségben. *«Krisztus sze-*

rette az Egyházat és önmagát adta érte avégett, hogy megszentelje és megtisztítsa a víz fürdőjében az élet igéjével és dicsővé tegye magának az Egyházat, ... hogy szent legyen és szeplőtelen» (Ef. 5. 26—27.).

A keresztségnél így imádkozik az Egyház: «Mindenhátó Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak *Atyja*, aki újraszült téged a vízből és a Szentlélekből . . .»

Az Egyház imádságaiban, a keresztség szertartásaiban, gyakran megismétlődik ez a mélységes hitigazság, hogy a Szentlélek által, a Szeretet által születünk újjá. Azért nevez minket az Egyház «mennyei szülötteknek». (Progenies caelestes).

Az Egyház imádságaiból ideiktatunk még egyet, a legrégibbet: «Tekints le a mennyből és szenteld meg ezt a vizet, add meg neki az erőt és a kegyelmet, hogy aki általa Krisztusod parancsát követve megkeresztelkedik, az Krisztussal együtt megfeszíttessék, meghaljon és eltemetessék és az ő *istenfiúi életére* föltámadjon . . .» (Apost. Const. VII. 43.)

Tehát: «áldott legyen az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak *Atyja*, aki az ő nagy irgalmassága szerint újjaszült minket . . .» (Pét. I. 1. 3.)

2. Az Egyházatyák újjaszületésükről.

Ugyanezeket a gondolatokat találjuk az egyházatyáknál, akiknek számtalan idevonatkozó nyilatkozatából csak néhányat említünk.

Szent Hilár különösen elmélyed istenfiúságunk hitünkben és figyelmeztet reá, hogy *a keresztség által születünk Isten gyermekeivé* (Com. in Math.) Krisztusról szóló

hajnali énekében (Hymnus antelucanus) ott fényeskedik ez a hittitok:

Praecipit totum per orbem baptizari credulos
nomen Patris invocantes, confitentes Filium
mysticam fidem revelans, tinctos Sancto Spiritu
fonte tinctos, innovatos, filios factos Dei.

(Szent Hilárnak tulajdon.)

S szabja, hogy kereszteltetvén világszerte, aki hisz
az Atya nevét imádva, híven vallva a Fiút,
s a Lélekben megfürödve lássa a hit titkait,
megfürödve, újraszülve, mint Istennek gyermeke.

(Babits ford.)

Szent Hippolytus azt mondja, hogy a keresztségben a katekumen «levetkőzi a rabszolgaságot és felölti az istenfiúságot». (Hom. in Theop.)

Aranyszájú Szent János: «a megkereszteltek Isten fiaivá lettek».

Areopagita a *keresztítást az isteni gyermekkézfogadás anyaméhének* nevezi. (Dial. c. Tryph.)

A trienti zsinaton az Egyház ünnepélyesen is hirdeti, hogy a «*keresztség szentsége által Isten fiaivá fogad minket*» (Denz. 712.). Azért nevezi az Egyház a keresztséget újjászületésnek» (Denz. 140.), mert a «vízből és Szentlélekből újjá kell születnünk» (Denz. 696.), mert a keresztség által «Krisztusba kebeleztetünk és Isten fiainak kegyelmét nyerjük» (Denz. 933.).

3. A régi ember halála.

Az újjászületés szentségében tehát Isten gyermekeivé születünk. Nem egyszerű születés ez, hanem újjászületés. Nem a semmiből leszünk valamivé, hanem a meglevő éle-

tünk új életté születik. A régi ember új emberré változik. De ez a változás olyan mélységes és olyan gyökeres, hogy új születésnek, újjászületésnek nevezzük.

Az újjászületés abban különbözik az egyszerű születéstől, hogy a születés csupán új életet jelent, az újjászületés pedig új életet és a régi élet halálát. Mikor Isten fiaivá újjászületünk, akkor a régi embernek meg kell halnia. Nem mindenestül, hanem csak annak kell meghalnia, ami ellenkezik az új ember életével, az istenfiúsággal. Meg kell halnunk a bűn emberének.

Rége: a keresztség alá merülés a Krisztus halálába való merülést, a Krisztussal való eltemetkezést jelentette; ezt jelképezi ma is a vízzel való leöntés. Hogy új emberré, Isten gyermekévé lehessünk, le kell vetköznünk a régi embert, a bűnös embert, a régi Ádám sarját, a halál és kárhozat emberét, vagyis le kell vetköznünk a bűnt. Meg kell halnunk a bűnnek, el kell temetnünk a bűnös embert. El kell temetnünk a «harag fiát», hogy az isteni szeretet gyermekeivé szülessünk és az új Ádám testvéreivé, vagyis az Isten Fia testvéreivé lehessünk.

A régi ember halála az új ember életének életföltétele. A bűn fiainak meg kell halniuk, hogy az Isten szeretetének fiai élhessenek.

Erre oktat Szent Pál: «Nem tudjátok-e, hogy mind, *akik megkeresztelkedtünk*, Krisztus Jézusba, az *ő halálába keresztelkedtünk meg*. *Eltemettünk* tehát vele együtt a *halálba*, a *keresztség által*, hogy amint az Atya dicsősége feltámasztotta Krisztust halottaiból, épúgy mi is új életet éljünk . . . Tudjuk azt, hogy a *régi emberünk* azért feszített meg vele együtt, hogy a bűn teste lerontassék s ne szolgáljunk többé a bűnnek» (Róm. 6, 3 sk.). «Mert mindnyájan Isten fiai vagytok . . . mert mindnyájan, akik Krisz-

tusra megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra» (Gal. 3, 26—27.).

Tehát Krisztus halálát is jelenti a keresztség. Régente háromszor alámerült a keresztelendő a keresztvízben. E három alámerülést némely szentatyák arra a három napra vonatkoztatták, amíg Krisztus teste el volt temetve. A keresztvíz is Krisztusnak értünk ömlő és minket megtisztító vérének jelképezi, tehát halálát is. Krisztus halála pedig véssé lelkünkbe azt a követelményt, hogy nekünk is meg kell halnunk a régi ember számára.

4. A régi embernek mindig jobban meg kell halnia.

A régi ember nem hal meg egyszer és mindenkorra az újjászületés szentségében. Igaz, hogy azért halunk meg Krisztussal a bűn emberének, a régi embernek, hogy a régi ember lerontassék, a «bűn teste lerontassék és ne szolgáljunk többé a bűnnek» (Róm. 6. 6.). De a régi ember csak fokozatosan hal meg, ha mindjobban egyesülünk Krisztus halálával, ha mindjobban megfeszítettünk a megfeszített Isten Fiával. Mert csak úgy élhetjük az újjászületés új életét, az Isten Fiának életét, ha először Isten Fia halálával egyesülünk. És az ő halála szabadít meg minket a régi ember életétől. (II. Tim. 2. 11.)

A keresztségben nem hal meg egészen a régi ember, de megtörik hatalma és meggyengül ereje a felsőbbrendű, az istenfiúi élet beáramlásával. Olyan isteni erő támad lelkünkben az újjászületés szentségében, hogy azzal a régi embert mindig jobban lefegyverezhetjük és az istenfiúi életnek teljesen alávetethetjük.

Isten megtehetette volna, hogy már a keresztségben vég-

leg megtöri a régi ember uralmát, de nem tette meg. A bűn emberét egészen tisztára mosta a keresztvíz, de bűnre vezető hajlamait nem irtotta ki gyökerestől. Még a szentek is érzik, hogy a régi ember ellen küzdeniök kell. Még Szent Pál is alázatosan bevallja, hogy a rosszra való hajlandóság ott van lelkében; és epekedik a régi embertől való szabadulás után: «ki szabadít meg e halálnak testétől? Az Istennek a kegyelme, Jézus Krisztus, a mi Urunk által» (Róm. 7. 24.).

Az új embernek egész lélekkel kell küzdenie a régi ember uralma ellen. «Ekként ti is úgy tekintétek magatokat, *hogy meghaltatok a bűnnek, de éltek Istennek* Krisztus Jézusban, a mi Urunkban. Ne uralkodjék tehát a bűn halandó testetekben, hogy engedelmeskedjete kívánságainak, de ne is adjátok oda tagjaitokat a bűnnek a gonoszság fegyvereiként, hanem mint akik a halálból életre keltetek, adjátok magatokat az Istennek . . . Mert a bűn nem fog uralkodni rajtatok» (Róm. 6. 11, sk.).

5. Új ember új élet útján.

A keresztkútból való kiemelkedés, a hófehér ruha, az égő gyertya az újjászületést, az Istenből való születést jelenti, Isten gyermekeinek új életét. «Mert *mindnyájan Isten fiai vagytok . . . mert mindnyájan, akik Krisztusra megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra*» (Gal. 3. 26—27.). De nemcsak külsőleg öltjük magunkra, hanem valóságos bensőséges együttélés és életközösség által, mert az istenfiúi élet részesedés Isten Fia életében.

«A keresztkutat új szent élettavasznak kell tekintenünk. A keresztkút anyaöleből, a Szentlélek termékenyítő erejénél fogva az Egyház legszebb virágai sarjadoznak, a mi kedves kereszty gyermekeink . . . A boldog hit isteni életárama sugárzik belőlük» (Veronai Zeno, Tract. 45. De dono Paschae, I.).

«A keresztség a mi természetünket újjáönti. A keresztkút az olvasztó kemence, amelybe belépünk, a Szentlélek kegyelme a tűz, amely minket átjár. És azután mint egészen új emberek jövünk elő, oly isteni fényességgel övezve, hogy a nap fényét is túlragyogjuk. Az Úr lerontotta a régi embert, és újat formált, amely a réginél sokkal tündöklőbb» (Arany-szájú Szent János. Ad neophytos I. 4.).

«Azáltal, hogy Krisztusban megkeresztelkedtetek és Krisztust magatokra öltöttétek, őbenne Isten képéhez lettek hasonlók. Isten elrendelte, hogy gyermekeivé legyünk és hasonlóká tett minket Krisztus megdicsőült testéhez» (Cyrill. Alex. III. 1.).

«*Ugyanaz a Lélek*, aki által Krisztus a Szeplőtelen Szűz méhéből fogantatott, *minket is újjászült* az Egyház méhében... Mily dicső dolog, hogy ha a Teremtő képét sugározzák azok, akik Istenből születtek . . .» (S. Leo M. Serm. 29. 26.)

Az újjászületés szentségével kezdjük élni az új, krisztusi, istenfiúi életet. A keresztségben csak bimbóját kapjuk az isteni életnek. Ezt a bimbót kell kivirágoztatnunk, kifejleszteni. Ezt műveli bennünk Krisztus főleg midőn a szeretet szentségében egészen átadja magát nekünk, testével és vérével táplál, hogy növekedjék bennünk az istenfiúi élet egészen Krisztus meglett férfikorának teljességéig.

Ennek az új életnek fejlődéséről és beteljesedéséről szólnak az összes következő elmélkedéseink.

«Boldog az, aki mindig rágondol arra, hogy újjászületett. — Még boldogabb az, aki már nem tudja, milyen volt újjászületése előtt, vagyis aki annyira kivetkőzött a régi emberből, hogy elfelejtette azt, hogy milyen volt újjászületése előtt. — És a legboldogabb az, aki mindig Isten gyermeke marad.» (Veronai Zeno.)

6. Új életerők.

A testi élethez testi erők, az emberi élethez emberi erők, az isteni élethez isteni erők kellenek. A mi új életünk, isteni élet. Részesedés az Isten Fiának életében; ha pedig isteni élet, akkor az emberi erők nem elégségesek hozzá. Istenfiúi életet élni pusztán emberi erőkből, teljes lehetetlenség.

Amint az emberi élethez születésünkkel kapjuk meg a testi és lelki életerőket, legalább is csirájukban, úgy az istenfiúi élethez is újjászületésünk szentségében kapjuk meg az isteni erőket csirájukban.

Milyenek ezek az isteni életerők? Életképességek, élet-szervek, hogy istenfiúi életet élhessünk, hogy részesedjünk az Isten Fia életében. Életerők vagyis életerények, isteni erények.

Istenfiúi életünk által a háromszemélyű Isten családjának életébe kapcsolódunk, abban részesedünk. Istenfiúi életet élni annyit jelent, mint az Isten Fia életét élni. Isten Fia élete, az Ige, az Igazság élete. De olyan Igazság, amelyik szükségképen lényegénél, természeténél fogva Szeretetet áraszt — *Verbum spirans Amorem*. Az Isten Fia élete csupa Igazság, csupa Szeretet. Aki tehát a Fiú életét éli, annak az isteni Igazság és Szeretet életét kell élnie. Azért van szüksége az isteni életerényekre, a hitre, hogy az Igazságban részesedjék, a szeretetre, hogy az isteni Szeretetben részesedjék, és a reményre, hogy vágyakozó és bízó szeretettel kapcsolódjék az isteni életbe. Az újjászületés szentsége ezt a három isteni életerényt ülteti belénk.

Az istenfiúi élet által az isteni Család tagjaivá leszünk és részt veszünk az Isten életében: érintkezünk, társalgunk, együttértzünk, együttélünk a Fiú által és a gyermekkéfogadás Lelke által az Atyával. Ez az együttélés nem egyéb, mint

az isteni Igazság és Szeretet élete; erre képesítenek minket az isteni életerények. Ezek által tájékozódunk az új élet világában, ezek vezetnek be és tesznek otthonossá a három-személyű Isten családjában, birodalmában. Ezek növesztenek bele bennünket az Isten Fia életébe. Ezekkel kezdődik, ezekkel fejlődik és ezekkel teljesedik be isteni életünk.

Ezek az isteni életerők emberi természetünkbe vannak beoltva és hivatva vannak nemcsak istenfiúi életünket éltetni, hanem emberi életünknek is vezetést, égi fényt, irányt és erőt adnak. Mert az istenfiúi élettel nem szakad ketté a mi életünk. Az emberi élet nem lesz különélet, hanem a kettő egybeolvad, az emberi, a testi és lelki erők az istenfiúi életet kell, hogy szolgálják, hogy így mindenestül megnemesedjünk és emberi életünk is istenfiúi élettevékenységgé magasztosuljon.

Az isteni életerények tehát összhangos, egységes életbe olvadnak az emberi életerőkkel, és az eredmény *egy* istenfiúi élet. A növény és a talaj is egy összhangos életet növeszt, nem pedig a növény külön és a talaja is külön életet. A nemesített növényben a nemes oltvány és a vad alany egy élet kialakítására egyesülnek, nem pedig külön-külön életet szolgálnak. Így van ez bennünk is. Egy összhangos istenfiúi élet kialakítására forradnak egybe az isteni és emberi életerők.

7. Új életforrások.

Minden isteni életerőnket Isten Fia közvetíti nekünk. Újjászületésünk szentségével bekapcsolódtunk az Isten Fia életébe és általa fiaivá lettünk a mennyei Atyának és lelkünkbe áradt a gyermekkéfogadás Lelke, az Atyának és a Fiúnak a Szeretete.

Újjászületésünkben nemcsak új életcsírat kaptunk,

hanem új életforrások is megnyíltak számunkra, amelyekből istenfiúi életünket táplálhatjuk, kifejleszthetjük és teljessé tehetjük. Mik ezek a források? *Krisztus szentségei, amelyeken keresztül saját életét árasztja belénk.* Minden szentség bekapcsolódás, részesedés az Isten Fia életében. Vagy beülteti lelkünkbe az istenfiúi életet. Vagy újraéleszti, vagy gyarapítja és táplálja mibennünk az istenfiúi életet. Vagy pedig általunk másokban éleszti, segíti (egyházi rend), vagy előkészíti az istenfiúi életet (házasság).

Ezeket az életforrásokat egyesíti magában az Isten Fia; és egy külön szentségben az egész forrást adja nekünk, vagyis önmagát az Oltáriszentségben. Ezért mondjuk az Oltáriszentséget egész istenfiúi életünk forrásának. Hiszen az Oltáriszentségben van a mi Mindenünk, az Isten Fia maga; és az Isten Fiával együtt a tőle elválaszthatatlan Szentháromság.

Egész istenfiúi életünket kizárólag az Isten Fia által kapjuk, de az Isten Fia nemcsak a szentségek által éltet minket. Az ő titokzatos testének, amelyből életünk forrsozik, a szentségeken, a lélek láthatatlan mélyében működő szentségi erőkön kívül, látható szervei is vannak. Ezek a látható szervek: az Egyház nyilvános istentiszteletének fől-szentelt szolgálói és a krisztusi tanító és kormányzó tekintély képviselői, az apostolok utódai. Az Egyházat, Krisztus testét láthatatlan és látható tevékenységében Krisztus Lelke élteti és vezérli, az egész testet, közösséget, és az egyes lelkeket is. Krisztus Lelke, vagyis az istenfiúság Lelke, árasztja reánk Krisztus kegyelmét, az istenfiúi életet, az Egyházon át, és ő vezérli istenfiúi életünket felvilágosító, erősítő kegyelmeivel és ajándékaival; és így a Lélek is a mi Életforrásunk.

IX. Mibe került a mi újjászületésünk?

1. Mibe került az Isten Fiának a mi újjászületésünk?

A mennyei Atya a teremtnél fiává fogadta az első embert és vele együtt az egész emberiséget. Az első ember egyszerre kapta a teremtnél az emberi életet és a hozzá a végtelen nagy isteni ajándékot, az istenfiúságot. Az emberiség fogadott gyermekéje eredetileg nem került áldozatba, hanem az Atya végtelen szeretetének kiáradása volt: tiszta szeretetajándék volt. De végtelen sokba került az első ember által elvesztett istenfiúi élet visszaszerzése. Végtelen sokba került a mennyei Atyának, mert egyszülött Fiát adta értünk, és pedig áldozatul. Mert csak a végtelen isteni igazságot méltóképpen kiengesztelő áldozattal lehetett a bűn által elvesztett istengyermeki életet visszaszerezni. Méltó áldozatot pedig csak az Isten Fia mutathatott be. Végtelen sokba került a mi újjászületésünk az Isten Fiának, mert hogy mi újra Isten fiaivá lehessünk, ő emberré lett, és mint Isten-ember, élete föláldozásával érdemelte ki a kegyelmet a mennyei Atyától.

Az Isten Fia azért lett emberré, hogy mi Isten fiaivá lehessünk. «Ime jövök — mondja az Isten Fia —, hogy cselekedjem a te akaratodat» — Atyám! (Zsid. 10. 5.)

És hogyan bánt a mennyei Atya az ő Fiával, midőn eljött a pillanat, hogy az isteni igazságosságnak áldozatul adta magát, hogy méltó elégtétellel kiengesztelje az emberek bűnéért?

Hallgassuk Izaiást, mit mond a szenvedő Isten Fiáról: «Nincs neki színe, sem ékessége . . . és néztük őt a megűtaltat, és legutolsót az emberek között, a fájdalmak férfiát . . . A mi betegségeinket ő viselte és fájdalmainkat ő hordozta . . . Megsebesített a mi gonoszságainkért, megroncsoltatott

bűneinkért . . . Az Úr őreá tette mindnyájunk gonoszságát. Feláldoztatott, mert ő akarta, és nem nyitotta meg száját . . . mint a bárány nyírója előtt» (Iz. 52.).

2. *«Az Atya nem kímélte tulajdon Fiát.»*

Tehát «az Atya tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta értünk mindannyiunkért» (Róm. 8, 32.), hogy minket a bűntől megtisztítson és újból fiaivá fogadhasson.

Kérdezzük a szenvedő és kereszten függő Isten Fiát, hogyan jutott ennyi szenvedéshez! Azt fogja felelni: Imádd Atyám végtelen igazságosságát és szeretetét! Én nem szűntem meg az Isten Fia lenni. Bennem mindig végtelen kedve telik Atyámnak. De miután Atyám «reámtette az egész emberiség gonoszságát» (Iz. 53, 6.), most én az ő szemében a bűnöst képviselem, és így reámszakadt az isteni igazságosság végtelen gyűlölete a bűn iránt.

Én az én Atyám szemében végtelenül többet érek, mint az összes teremtmények, mint az angyalok seregei, mint az egész teremtetett és teremthető világmindenség! És mégsem kímélt engem, mert magamra vettem a bűnt vagyis mások bűnét, hogy bűnhődjek értük. Az én szenvedésemben és életáldozatomban szemlélheted az Atya gyűlöletét a bűn iránt. Annyira gyűlöli a bűnt, hogy «tulajdon Fiát sem kímélte».

De ugyancsak én vagyok az Atya végtelen szeretetének is a kifejezése, mert «úgy szerette az Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta értünk» (Jn. 3. 16.). És én isteni és emberi szeretetemmel elfogadtam az áldozatot a bűnösökért, feláldoztam magamat. «Feláldoztatott, mert ő akarta» (Iz. 53, 7.). «Azért szeret engem az Atya, mert életemet adom . . .

Senkisem veszi el tőlem, hanem én adom oda magamtól» (Jn. 10. 15—18.).

Ne csodálkozzál, ha én is meg Atyám is azt mondjuk, hogy «ne ezt, hanem Barabbást!» (Jn. 18. 40.) Mert Atyám és én végtelenül szeretjük a bűnöst és meg akarjuk őt menteni, és Atyám újra gyermekévé akarja fogadni. Adhattuk volna-e végtelen szeretetünknek nagyobb bizonyítékát, mint hogy feláldozom magamat a bűnösökért, hogy Atyám fiaivá és én testvéreimmé fogadhassam őket? (Longhaye nyomán.)

Tehát az Isten Fia kereszthalálából fakad a mi istenfiúi életünk. A keresztáldozatból fakad a mi újjászületésünk. A keresztáldozat megújításából, a szentmiséből merítjük istenfiúi életünk táplálékát, azt a kenyeret, amelyet «az Atya ad nekünk», az ő Fia testét és véré. A keresztáldozatból forrásoznak az összes szentségek, amelyek az Isten Fia életében részesítenek minket.

3. Isten gyermekeinek Anyja.

Szűz Mária Jézus titokzatos testének is az Anyja. Midőn Isten Anyja Krisztus testét foganta és e világra szülte, valami módon Krisztus titokzatos testét, az Egyházat, a hívek összességét is szülte. «*Mindnyájan*, akik Krisztushoz tartozunk, és mint az apostol mondja, az ő testének tagjai vagyunk . . . *Szűz Mária méhéből születünk*, mint a fejjel (Krisztussal) összetartozó test tagjai.» (X. Pius, Denzinger, 3034.)

Midőn a mennyei Atya fiaivá fogadott minket, akkor Isten Fia testvéreivé lettünk és Isten Fiának Anyja a mi Anyánk is lett. Krisztus a Kálvárián szerezte meg számunkra az istenfiúság kegyelmét. Szűz Mária a Kálvárián fogadott minket gyermekeivé. Az Isten Fia rábízott minket az Isten Anyjára a kereszt oltáránál és azt akarta, hogy Mária ne csak az ő Anyja legyen, hanem a mienk is.

Isten Anyja a mi Anyánk, mert közvetíti nekünk az istenfiúi életet. A mi életünket Isten Fiából merítjük, tehát az Isten Fia Anyjából is. Istenfiúi életünket Isten Fia testével és vérével tápláljuk, amelyet Szűz Máriából vett. Tehát a Szűz méhéből merített krisztusi test és vér a mi istenfiúi életünk tápláléka. Ha csak fogadott gyermekei vagyunk is az Isten Anyjának, mégis bensőséges és csodálatos életkapcsolatban vagyunk vele. Mérhetetlenül bensőbb és igazibb módon Anyja ő Isten fiainak, mint az bármely más fogadott gyermekség által lehetséges.

4. Mibe került az Isten Anyjának a mi istenfiúságunk?

Ha az Isten Fiának szenvedésbe és áldozatba került a mi istenfiúságunk, akkor az Isten Anyjának is. Mikor Szűz Mária elfogadta az istenanyaságot, elfogadta a fájdalmas anyaságot is. Mikor elfogadta az imádandó isteni ajánlatot, hogy Anyja legyen Isten Fiának és vele együtt az Isten gyermekeinek, akkor elfogadta a szenvedést, az együttlenszenvedést keresztrefeszített Fiával. Erre figyelmeztették Szűz Máriát az ősz Simeon szavai, hogy az ő anyai szívét is átjárja a fájdalom töre.

Mit szenvedett az Isten Anyja, midőn újszülött gyermekét halálra keresték Heródes hóhérai? Midőn számkivetésbe kellett mennie Egyiptomba? Mit szenvedett, midőn Jézus megvált tőle és Názarettől, midőn közeledni látta a véres Kálváriát és a Szeplőtelen Bárány megölését? Midőn Jézust halálra keresték! Mit szenvedett Isten Anyja, midőn szent Fiát elfogták és halálra gyötörték, megostorozták és tövissel koronázták, midőn a rablógyilkos Barabbásnak inkább megkegyelmeztek, mint az ártatlan Báránynak? . . .

Mit érzett Szűz Mária, midőn a keresztet hordozó Jézus-

sal találkozott és tanuja volt a hóhérok istentelen munkájának, Krisztus keresztfeszítésének? És midőn Isten Fia megszűnt szenvedni, isteni Szíve megszűnt dobogni, Szűz Mária szíve még tovább szenvedett, mikor szent Fiának testét ölébe helyezték és közelről láthatta a szenvedés nyomait és sebeit.

Miért kellett Jézussal együttlészenvednie az Isten Anyjának? Van-e igazi anyai szív, amely nem szenvedne együtt gyermekével? És volt-e anya, aki úgy szerette fiát, mint az Isten Anyja szent Fiát? Senki jobban egy szív és egy lélek nem volt az Isten Fiával, mint az Isten Anyja.

Miért szenvedett értünk az Isten Fiával együtt az Isten Anyja? Azért, mert hasonló akart lenni isteni Fiához, mert magáévá tette megváltói szándékát, hogy minket a bűntől megtisztítson és az Atya gyermekeivé fogadhasson. Hasonló akart lenni isteni Fiához. Mert a mennyei Atya előtt annál kedvesebbek vagyunk, minél jobban hasonlítunk Fiához. Az Isten Fiához pedig nem hasonlíthatunk, ha a keresztfeszített Krisztushoz nem hasonlítunk, ha nem veszünk részt az ő szenvedésében és áldozatában. Szűz Mária a leg-hasonlóbb az Isten Fiához, azért szenvedett legtöbbet Krisztussal és azért ő a mennyei Atya legkedvesebb leánya.

Jézus szabadon áldozta föl életét az emberekért az Atya iránt való szeretetből. Szűz Mária ebben is hasonló hozzá, mert az Atya iránt való szeretetből ő is szabadon adta áldozatul szent Fiát és vállalta, hogy vele lélekben együttlészenvedi a keresztdózat szenvedéseit.

Amint az Atyáról mondjuk, hogy «úgy szerette a bűnös embereket, hogy egyszülött Fiát adta értük», hogy őket a bűntől megváltsa és gyermekeivé tegye, — úgy Szűz Máriáról is mondhatjuk, hogy úgy szerette a bűnös embereket, hogy feláldozta értünk szent Fiát és együttlészenvedett vele, hogy újra az Isten gyermekeivé lehessünk.

**C) Az istenfiúi élet akadályainak
leküzdése**

(X—XIV. fejezet)

X. Az Isten fiainak élet-halál kérdése.

1. *«Aki Istentől született, bűnt nem cselekszik . . .»*

«Mindaz, aki Istentől született, bűnt nem cselekszik, mert az ő magva van benne és nem vétkezik, mert Istentől született. Erről ismertetnek meg az Isten fiai és az ördög fiai... Aki bűnt cselekszik, az ördögtől van, mert az ördög kezdettől fogva vétkezik» (I. Jn. 3. 8—10.).

Ennél határozottabban nem lehet hirdetni a súlyos bűn összeférhetetlenségét az istenfiúi étellel: «Erről ismertetnek meg az Isten fiai és az ördög fiai . . .» Amint nem lehetünk az Isten fiai is meg az ördög fiai is, úgy nem fér össze a súlyos bűn az istenfiúi étellel. Még Isten sem teheti meg, hogy az Isten fiai is meg az ördög fiai is legyünk egyszerre mind.

Az istenfiúi élet természetével ellenkezik a súlyos bűn. Az emberi természettel nincs ilyen ellentétben a súlyos bűn. De istenfiúi életünkkel összeférhetetlen. Istensfiúi élet és súlyos bűn belső ellentmondás, fából vaskarika, az egyik tagadja és semmivé teszi a másikat. (V. ö. S. Thom. II. II. q. 24. a. 11—12.)

Midőn tehát súlyos bűnt követünk el, szükségképpen kivetkőzünk istenfiúi természetünkéből, vagyis az Isten természetében való részesedésből, szükségképpen meghal bennünk az istenfiúi élet.

Nem kisebbíthetjük ezt az összeférhetetlenséget azzal, hogy a mennyei Atya a tőle elszakadt és az ördöghöz szegődött tékozló fiúkat végtelen irgalmából megmenti, és újra-éleszti bennük az istenfiúi életet a második keresztség által, a bűnbánat szentségében.

Az pedig nyilvánvaló, hogy itt csak a súlyos bűn összeférhetetlenségéről van szó. Hiszen a bocsánatos vétkek nem öli meg az istenfiúi életet. Erre vonatkozik az, hogy az «igaz is hétszer botlik napjában». És erre vonatkozik a szeretet apostolának a szava: «ha azt mondjuk, hogy nincsen bűnünk, mi magunk csaljuk meg magunkat és nincsen bennünk igazság» (U. o. I. 8.). Ugyanott mondja ezt Szent János apostol, ahol azt mondja, hogy «aki Istentől született, bűnt nem cselekszik».

2. Az összeférhetlenség legmélyebb oka.

Hogy miért «nem cselekszik bűnt, az, aki Istentől született», annak legmélyebb oka az, hogy aki Istentől született, az Istentől él, az részese az isteni életnek, az isteni természetnek. Márpedig égen és földön nincsen összeférhetlenebb dolog, mint Isten természete és a bűn. Ez az összeférhetlenség valami módon benne van az istenfiúi életben is, hiszen részesedés Isten életében.

Az istenfiúság által Isten Fiának vérrokonaivá (concorporei, consanguinei) lettünk és élő kapcsolat fűz minket az isteni Családhoz, a Szentháromsághoz. Ez az élő kapcsolat a mi istenfiúi életünkre is rásugározza az isteni szentséget, a bűnnel való összeférhetlenséget. Hiszen Isten életében részesedünk, vagyis Istentől merítjük istenfiúi életünket. Istentől pedig csak szent és bűntelen életet me-

ríthetünk. Ne csodálkozzunk, hogy a szeretet apostola oly félelmetesen magasztos követelményt támaszt Isten fiaival szemben, hiszen a bűntelenséget az istenfiúság természete követeli. Önmagát hazudtolná és tagadná meg az istenfiúság, ha a súlyos bűnt összeférhetőnek tartaná önmagával.

Az istenfiúság által Isten Fiának életében részesedünk, annyira, hogy egy titokzatos test vagyunk vele, egy szív és lélek vagyunk vele, és a legbensőbb életközösségre és életegységre vagyunk hivatva. Erre sürget minket maga az Isten Fia, midőn nem átalotta a vele való életegységünk mintaképének azt a végtelen szent egységet élénk állítani, amelyben ő él az Atyával és a Szentlélekkel, vagyis az Atya és Fiú Szeretetével, a háromszemélyű egy Istenben.

Amint az «Isten maga a Szeretet», úgy a mi részesedésünk Istenből, vagyis a mi istenfiúságunk is szeretet, mert csak a végtelen Szeretetből, a Szentlélekből születhetünk Isten fiaivá, és mert a mi istenfiúi életünk, istenfiúi lelkületünk is folyton a végtelen Szeretetből születik és fejlődik. Hiszen Isten fogadott gyermekeinek lenni annyit jelent, mint magunkat a Szeretettől, a Szentlélektől vezéreltetni. «Azok az Isten fiai, akiket a Lélek vezérel». Tehát az istenfiúság annyi mint Isten-szeretet. Isten-szeretet és súlyos bűn pedig a legösszeférhetetlenebb, amit el lehet gondolni.

3. Az istenfiúság természete ellenkezik a bűnnel.

Az istenfiúság lényege az, hogy a Szeretet Lelke éltesen, vezéreljen minket. Az istenfiúság, a gyermekkéfogadás lelkülete nem más, mint a végtelen Szeretet ráanksugárzása, vagyis részesedés a végtelen Szereteten.

Azt is mondhatjuk, hogy Isten fogadott gyermekei Isten szeretetének szülöttei. Nem akármilyen gyermekek vagyunk, hanem valami csodálatos és meglepően gazdag értelemben éppen a *szeretet gyermekei*. Azt mondhatjuk, hogy minden szál, amely minket Istenhez fűz, a szeretet köteléke.

Másként, mint Isten szeretete által, nem is lehettünk volna fogadott gyermekeivé. Egyedül a túláradó szeretet volt az oka annak is, hogy emberré teremtsen minket. És a megszemélyesült isteni Szeretetből — a Szentlélekből és a vízből — születünk az Isten fiaivá.

Nem árad belénk isteni élet és nem növekszik bennünk az istenfiúi élet, hacsak nem a Szeretet által. Nem táplál minket másként az Atya saját Fiának testével és vérével az Oltáriszentségben másként, mint Szeretének ránkárasz-tása által. Mert az Oltáriszentség az Atya és Fiú szeretetének műve, és a szeretetet éleszti bennünk.

Teljesebb, bensőbb életkapcsolat, mint a Szeretet Lelke és Isten fiai között van, nem is gondolható el Isten és a teremtmények között. A bűn pedig lerombolása, megsemmisítése ennek a szeretetkapcsolatnak; azért *«nem vétkezhetik az, aki Istentől születik»* (U. o.).

4. Együttélésünk a háromszemélyű Istennel.

Az istenfiúi élet részesedés és együttélés a háromszemélyű Istennel. Együttélés az Atyával Isten Fia által és a fogadott fiúság Lelke által.

Akkor élünk együtt az Isten Fiával, ha «ugyanaz az érzés van bennünk, mint Krisztus Jézusban», ha ugyanaz az igazság és ugyanaz a szeretet éltet minket. Ha pedig ugyanaz az isteni igazság és szeretet éltet minket, akkor megszen-

telődünk, részesedünk az Isten szentségében, büntelenségében. Akkor élünk együtt az Isten Fiával, akkor van bennünk ugyanaz az érzés, ha úgy gondolkozunk a bűn felől mint ő, mint az Atya, és mint az Atya és Fiú Lelke.

Nem lehetünk az Isten gyermekei, ha nem érzünk együtt a Fiúval és általa az Atyával, ha nem tiszteljük és nem szeretjük az Atya végtelen szentségét, ha nem becsüljük meg az ő életében való részesedést, a bennünk levő isteni élet bimbóját és «magvát» (U. o.), elsősorban azáltal, hogy istenfiúi életünk halálos ellenségét, a bűnt gyűlöljük. Nem lehetünk az Atya gyermekei, ha megalkuszunk a bűnnel.

A mennyei Atya annyira leereszkedett hozzánk végtelen szeretetében, hogy egyszülött Fiát adta nekünk, tehát a legdrágábbat, a végtelen értékű áldozatot adta, hogy minket a bűntől megtisztítson, és a bűn hatalma ellen megerősítsen. Ha az Atya a legdrágábbat adta, és a Fiú önmagát adta, hogy a bűntől minket megmentsen, akkor nekünk sem kell kímélnünk akár a legdrágábbat, emberi életünket sem, hogy istenfiúi életünket a bűn ellen diadalmasan megvédjük.

Együtt kell éreznünk isteni Testvérünkkel, akinek életébe került, hogy a bűn hatalmából kiszabaduljunk. Meg kell becsülnünk az Isten Fiának szent véré! Nem engedhetjük, hogy kárba vesszen, hogy hiába ontotta legyen. Együtt kell éreznünk isteni Testvérünkkel, hogy általa a bűn hatalmát másokban is letörjük, és hogy a tékozló fiúk visszatérhessenek a mennyei Atyához. Ezen fáradozott az Isten Fia. Ezen fáradozik most is a Szeretet Lelke által. Ezen fáradoznak az Isten fiai is.

Ha igazi gyermekei vagyunk Atyánknak, akkor nemcsak abban hasonlítunk az Isten Fiához, hogy istentiúi élet van bennünk és talán éppen csak hogy van, hanem abban

is, hogy mindig bővebben és teljesebben van. Akkor pedig nemcsak arra törekszünk, hogy a halálos bűnt elkerüljük, hanem arra is, hogy egészen éljük az istenfiúi életet és egészen Atyánk akaratának és tetszésének élünk tiszta Isten-szeretetben. De nem élhetünk egészen Atyánknak, ha le nem számolunk mindig jobban a bocsánatos vétkekkel is, amelyek ha nem is szakítanak el Atyánktól, mégis gátolják istenfiúi életünk fejlődését, a tiszta Isten-szeretet kibontakozását. Isten Fia azon fáradozik, hogy a bocsánatos vétkektől is megtisztítson, hogy «szentek és szeplőtlenek legyünk», azért árasztja ránk naponként szent vérének tisztító hullámain, azért táplál égből szállott kenyérrel.

Ha igazán Isten fiai vagyunk, akkor a Szeretet Lelke vezérel minket. A Szeretet pedig a bűnnek még az árnyékát is kerüli. Éljük tehát egész lélekkel istenfiúi életünket vagyis a szeretet életét!

5. Isten gyermekei és a bűnbánat.

Van-e helye a bűnbánatnak az Isten fiai lelkében? Vagy talán csak egyedül a szeretetnek van ott helye, mert az isteni szeretet gyermekei vagyunk?

Még ha tökéletes hűséggel meg is tartanók az apostol szavát, hogy «aki Istentől született, az bűnt nem cselekszik», még ha Isten csodálatosan megóvott volna is minden bűntől, még akkor is volna bűnbánat lelkünkben, mert együttéznénk, együttbánkódnánk az Isten Fiával az emberiség bűnei miatt, amelyeknek elégtételét a szeplőtelen Bárány magára vállalta. Mi együtt bánkódnánk vele és egyesülnénk áldozatával, mert hiszen mi Isten Fia életét éljük és folytatjuk; mi az ő életében részesedünk, tehát részesedünk Szíve szomorúságában is, és részesedünk az ő diadalmas harcában a bűn ellen.

Hiszen az istenfiúi élet lényege kívánja, hogy együtt-
érezzünk a mi bűneinkért önmagát feláldozó Isten Fiával.
Az istenfiúi élet lényege pedig az, hogy az isteni szeretet
gyermekai vagyunk. A szeretetnek pedig életszüksége,
hogy együttérez, hogy hasonló ahhoz, akit szeret.

Vannak, akik éppen a szeretetre hivatkoznak, hogy a
bűnbánattól felmentve érezzék magukat. Az ilyenek nem
ismerik sem az igazi bűnbánatot, sem az igazi szeretetet.

Ha szeretjük az Isten Fiát, akkor a mi szeretetünk
a bűnbánatot is sugalmazza nekünk. Akkor megosztjuk
isteni Szívének végtelen szomorúságát és bűnbánatot
tartunk, engeszteljük az Atya isteni fölségét Jézus Szívével
egyesülve. Minél jobban szeretjük Atyánkat, annál jobban
bánjuk Fiával együtt a Szeretet Lelkétől eltelve, Atyánk
megbántását. Minél jobban szeretjük Atyánkat, annál őszin-
tőbb a bánatunk és az erős fogadásunk, annál jobban
csökkentjük magunkban és testvéreinkben a bűn, a hűtlen-
ség veszélyét.

6. És ha «tékozló fiúk» voltunk?

Ha pedig már egyszer kivetköztünk istenfiúi életünk-
ből és megöltük azt lelkünkben, ha elpártoltunk végtelenül
szerető mennyei Atyánktól a súlyos bűn által, és az «ördög
fiaivá» szegődtünk, akkor nem tör-e elő szinte elemi erő-
vel lelkünkben a bűnbánat?

Most midőn már a mennyei Atya bocsánatát meg-
kaptuk és minket, a tékozló fiúkat, újra fiaivá fogadott,
most hogy vele vagyunk és szeretetében élünk, nem látjuk-e
még világosabban, mily szörnyű gyalázat a bűn az istenfiúi
lélekre? És nem ösztönöz-e ez a bánat sokszorozott sze-
retetre vagyis elevenebb istenfiúi életre?

Az evangélium nem részletezi a tékozló fiú életét

visszatérése után az atyai házban. Kétségkívül a hálás szeretet uralkodott leginkább szívében. És boldog volt és örvendett, hogy ismét fia lehet ilyen atyának. Atyja is azt kívánta tőle is, és házanépétől is, hogy örvendjenek. A hálás szeretetből forraszó béke és öröm volt tehát az uralkodó érzület a megtért tékozló fiúban. És *ennek így is kell lennie Isten fiaiban.*

De ez az uralkodó érzület nem zárja ki, hanem éppen megkívánja a bűnbánatot. Üdvös és jótékony erőt és lendületet merítünk az odaadó, hálás szeretetre abból is, hogy a bűnbánatot mindig ébren tartjuk lelkünkben, nehogy újra a hűtlenség veszélye környékezzen. A tékozló fiú is, minél jobban szerette Atyját, annál jobban belátta és mélyebben bánta hűtlenségét és hálátlanságát. Ezzel együtt pedig azt is mindig jobban belátta, mekkorának kell lennie elégtételtadó szeretetének. *Kevesebb szeretettel kevésbé fájlaljuk hűtlenségünket. Nagyobb istenfiúi szeretet tökéletesebb bűnbánatra és engesztelésre ösztönöz.*

Ha pedig nemcsak egyszer voltunk tékozló fiúk, hanem többször is hűtlenek lettünk Atyánkhoz, akkor lehet-e elég bűnbánat szívében? A mennyei Atya végtelenül irgalmas tékozló fiaihoz ebben a földi életben. Mielőttünk ez a határtalan irgalom érthetetlen. Kifürkészhetetlen misztérium. Felfoghatatlan hittitok, hogyan támaszthatja fel annyiszor új életre a súlyos bűn által meghalt istenfiúi életünket!

Nemcsak a keresztségben tisztít meg minket a bűntől és fogad minket gyermekeivé, hanem a bűnbánat szentségében és betegek szentségében is. Végtelen türelemmel százszor és ezerszer is újraéleszti a tékozló gyermekekben kialudt istenfiúi életet. Milyen lelkülettel legyen az ilyen sokszorosán tékozló fiú a mennyei Atyával szemben? Ne

játszék végtelen szeretetével és ne kényszerítse őt, hogy végtelen igazságosságának szolgáltatssa ki tőle elszakadt gyermekét. Mert Isten nemcsak Atyánk, hanem Istenünk és Urunk is, aki végtelen szentségénél és igazságosságánál fogva kénytelen az ő isteni jogainak érvényt szerezni és minden teremtménytől hódolatot követelni.

7. Isten legkedvesebb gyermekei.

Sokszor éppen azok a legbuzgóbbak a bűnbánatban, akik nem voltak tékozló fiúk és egyszersem bántották meg súlyosan a mennyei Atyát; mert akik őt legjobban szeretik, azok éreznek együtt leginkább a «bűnösök áldozatával», a szeplőtelen Báránnyal.

«Ó, boldog bűnbánó könnyek, Istent szerető szívemnek legdrágább gyöngyei... Mily aranyos fényességet árasztotok lelkemre! Mily gyakran tör ki lelkem könnyáradatban, ha egyedül van veled, Istenem és bensőségesen társalog veled! Ha megközelíthetetlen nagyságotat feltárod előttem a belső megismerés útján, mit tehetek egyebet, mint sírok? ... Egész lelkemet betölti mérhetetlen nagyságod, amelyet boldog látásban megismertem és újból patakzanak könnyeim, botlásaim és tévelygéseim miatt, amelyekkel tőled eltávolodtam». (Rodriguez Szent Alfonz.)

Szent Pál, akit megtérése óta állandóan elárasztott az Isten-szeretet és a rendkívüli kegyelmek, mégis ápolja lelkében a bűnbánatot: «Ti tudjátok, az első naptól, melyen beléptem Ázsiába, mint voltam veletek minden időben, szolgálván az Úrnak minden alázatossággal és könnyhullatásokkal...» (Ap. Cs. 20. 18).

Szent Ágoston azt mondja az imádságról, hogy az «inkább bánatkönnyekből áll, mint nagyszerű gondolatok-

ból és szép szavakból» (Epist. 130.). Az Isten szeretetének egyik legnagyobb kegyeltje, Szent Teréz, azt mondja, hogy minél magasabban emeli Isten a lelket, annál mélyebb legyen az emberben bűnösségének tudata és afölött való fájdalma. (V. ö. Belső Várk. VI. rész, VII. fej.).

8. A bűnbánat az imádkozó Egyházban.

A legfontosabb ebben a dologban is, hogy az Egyházra hallgassunk, mert az annyi, mintha Krisztusra hallgatnánk. Elég, ha a szentmisére gondolunk. Az Egyház sűrűn ad ajkunkra bűnbánati imákat a szentmisében. Biztosak lehetünk, hogy a mennyei Atyánk megkívánja tőlünk, hogy bánkódjunk hűtlenségünk felett, még akkor is, midőn a szeretet áldozatát bemutatjuk. Pedig tudjuk, hogy a szentmise bemutatása a kegyelmi állapotot tételezi fel a pap szívében. Mégis kedves Istennek a bűnbánat gyakorlása.

Az Egyház Krisztusnak titokzatos teste és az Isten Lelke, a Szentlélek élteti, aki maga a Szeretet. Az Egyház jól tudja, hogy a szentmiseáldozat mindig kedves a mennyei Atyának, mert az az ő szerelmes Fiának áldozata. De szent Fiát az oltárnál fogadott gyermekei képviselik, és így a mi részünkről csak annyiban kedves neki felajánlásunk, amennyiben Isten Fiának lelkületével azonosítjuk magunkat és hozzá hasonlók vagyunk. Minthogy pedig a bűn lerontja bennünk a hasonlóságot, azért szívünknek telve kell lennie a bűn utálatával és a bánattal. És ha most Isten kegyelmében és hűséges szeretetében élünk is, szükséges, hogy régi hűtlenségünket mindig őszinte bánattal sajnáljuk, és így minden újabb hűtlenségtől biztosabban megóvjuk magunkat.

Gondoljuk csak el, mily gyakran fűződik bűnbánó

fohász a szentmise imádságaihoz! Már a kezdet bűnbánat. A pap bevallja bűnös voltát a hívők előtt: «Gyónom a mindenható Istennek . . . és nektek, testvéreim, hogy sokat vétettem . . .» «Töröld el, Uram, bűneink szennyét, hogy tiszta lélekkel lépjünk szentélyedbe». Még az angyali dicsőítő imádságba, a Glóriába, a szeretet és hála ujjongásába is bűnbánatot vegyít: «aki elveszed a világ bűneit, irgalmaz nekünk!» Mikor az ostyát felajánljuk, így imádkoztat az Egyház: «számtalan bűnöm, vétkem és hanyagságomért . . .» És mikor az Úr szent testét magához veszi a pap: «ne tekints, kérlek, bűneimre . . .» «ne szolgáljon ez nekem ítéletemre és kárhozatomra, hanem atyai kegyességed folytán az üdvösség orvossága legyen! . . .» És a Miatyánkban is mindennap bűnbánó szívvel kérjük, hogy «bocsásd meg a mi vétkeinket».

Milyen legyen tehát Isten gyermekeinek lelkülete a bűnbánatra vonatkozólag? Szeressük a bűnbánatot, mint a mennyei Atya iránt való szeretetünknek üdvös eszközét, amelyet a Szeretet Lelke ajánl nekünk az Egyház által. Nincs a tökéletességnek olyan foka, hogy szükségtelen lenne a bűnbánat.

Ebből azonban nem következik, hogy csak bűnbánatot kíván tőlünk a mennyei Atya; még kevésbé az, hogy mindig elsősorban bűnbánattal tisztelhetjük őt legjobban, vagy hogy az istenfiúi élet főképen bűnbánatból áll. Az istenfiúi élet mindenekelőtt isteni élet. Aki szereti az életét, az távol tartja magától az életveszélyt. De azért mégsem mondhatjuk, hogy az emberi élet csak vagy főképen abból áll, hogy az életveszélyt távolartsa magától. Hasonlóképen az istenfiúi élet lényege, természete sem abban van, hogy a súlyos büntől óvakodunk, hanem abban, hogy Isten Fia életében részesedünk.

A bűnbánat tehát szükséges és üdvös velejárója, oltalmazója és biztosítója az istenfiúi életnek. A mennyei Atyának kedves, ha bűnbánat van szívünkben. De ami a legkedvesebb és amit legfőképpen elvár gyermekeitől az az, hogy a hit isteni erénye által éljük az istenfiúi életet, részsedjünk az isteni igazság és világosság életében, és a remény és szeretet által éljük az isteni jóság és szeretet életét, vagyis hogy éljük a Fiú által a Szeretetben, a Szentlélekben az Atya életét.

9. Akik örökre elszakadtak a mennyei Atyától.

Csak Atyánk házában, Isten fiainak otthonában, a háromszemélyű Isten színről-színre való szemléletének teljes verőfényében látjuk tökéletesen megvilágítva azt a misztériumot, hogy a végtelenül szerető Atya, aki szeretetében a bűnösök iránt elment a végletekig, aki «nem kímélte tulajdon Fiát» és áldozatul adta a bűnösökért, hogy őket szeretetébe visszafogadhassa, hogyan tagadhatja meg örökre azokat, akik gyermekei voltak és elszakadtak tőle. Ezt a misztériumot evilági életünkben csak félhomályban láthatjuk.

Istennek minden tulajdonsága végtelen. Az igazságossága éppen úgy, mint szeretete és irgalma. Nem akarunk most az isteni tulajdonságok magyarázatába merülni. Csak annyit állapítsunk meg, hogy még evilági életünkben is, midőn Istent színről-színre még nem láthatjuk, elég világosságot vet az isteni igazságosság misztériumára az, hogy Isten az ő isteni fölségének tartozik azzal, hogy nem engedhet vég nélkül gúnyt úzni végtelen szeretetéből. Isten saját szentségének tartozik azzal, hogy igazsága véglegesen és örökre diadalmaskodjék a bűnön és a gonoszságon.

Isten igazságossága mellett éppen oly kifürkészhetetlen misztérium az ő végtelen irgalma is. Ezt sem tudjuk egészen megérteni ebben az életben. És ha megdöbbsent minket az igazságosság misztériuma, akkor döbbsentsen meg az isteni irgalom misztériuma is. Hiszen a mindenség hatalmas Ura szinte a gyöngeség határáig elmegy — legalább a mi emberi felfogásunk szerint, — midőn engedi, hogy oly mérhetetlen sokszor és súlyosan megsértsék isteni fölségét; és hogy a mennyei Atya képes megbocsátani számtalanszor is a bűnösnek! Képes visszafogadni számtalanszor a sokszorosan tékozló fiút!

Hol van az az ember, aki ennyire menne a megbocsátásban? Ki volna az az ember, aki ha idegen koldusgyermeket a rongyokból, a nyomorból és a piszokból kiemelt, és miután a hálátlan fiú ismételtén súlyosan megsértette jótevőjét és merényletet követett el jótevőjének hírneve, vagyona és élete ellen, mégis újból és újból, számtalanszor visszafogadná szeretetébe? Kinek volna kedve és szíve ily többszörösen hálátlan fiút mindig és újból csak szeretettel elhalmozni? Kinek volna kedve egészen az élete végéig nyitva tartani szívét és házat az ilyen hálátlan és gonosz teremtés számára?

Pedig ha már emberek között érthetetlen és valószínűtlen volna az ilyen kifogyhatatlan irgalom, akkor milyen nagy misztérium ez Istennél! Ha ember emberrel, porszem a porszemmél szemben volna ily irgalmas, az semmi sem volna a fölséges Isten felfoghatatlan irgalmához képest.

10. Az atyai szeretet emlékezete.

Azok a tékozló fiúk, akik örökre elszakadtak az Atyától gyötrelmeik legmélyén ott látják szüntelen a legnagyobb gyötrelmet, a legkínzóbb vádat, hogy ilyen végtelenül jó-ságos és irgalmas Atyának szeretetét, éspedig az őket örökké boldogítani akaró szeretetét utasították vissza! Ilyen végtelenül jó Atyának karjából szakították ki magukat! Mert ez a félelmetes szabadságuk megvolt. Az Atya adta nekik és nem vette el tőlük! Azt akarta, hogy minden gyermeke saját szabad elhatározásából akarhasson Isten gyermeke lenni és maradni vagy sem. Azt akarta, hogy az ő gyermekei ne gépies kényszerűségből, hanem szabadon szeressék őt. Még mikor isteni szeretetével elárasztja gyermekeit, akkor is szabadon szeretik őt. Pedig egészen az isteni szeretetben élünk, vagyunk és mozgunk. Körülvesz minket, mint az óceán a csepp vizet, sőt még jobban, még bensőbben eláraszt az Isten szeretete! Mert a szeretet gyermekei vagyunk, az ő szeretetéből születünk és az ő szeretetéből élünk.

Akik örökre elszakadtak a mennyei Atyától, azoknak a lelkében is ott ég ennek a végtelen szeretetnek sokszoros emléke.

Mennyi szeretettel kereste a mennyei Atya tékozló fiait!

Mennyi szeretettel fogadta őket vissza!

Mily túláradó szeretettel feledte el hűtlenségüket!

Mennyi szeretettel kereste a tékozló fiúkat! Nem várta be, hogy ők jöjjenek vissza maguktól, hanem az Atya ment eléjük. Egyszülött Fiát küldte eléjük és Fiában és Fia által saját aggódó szeretetét, kereső gondoskodását bizonyította. Nem várta meg, hogy a tévelygők hazavetődjenek, hanem

utánuk ment, keresésükre indult a jó Pásztor. Mennyire bátorította Fia által, hogy bízzanak az Atya megbocsátó szeretetében és irgalmában! Lefestette előttük a tékozló fiú atyjában a mennyei Atya végtelenül jóságos és irgalmas szeretetét. Mennyit fáradozott Isten Fia, hogy bizalomra gyullassza a bűnösök szívét, hogy terjessze az evangélium jóhírét: vagyis hogy a mennyei Atya minden embert fiává akar fogadni!

Mily végtelenül áldozatkész volt az Isten Fia, hogy a bűnösöket megmentse, hogy az Atya házáat előttük megnyissa. A végletekig szeretett. «Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, aki életét adja barátaiért.» Isten Fia a végletekig szeretett, életét áldozta a bűnösökért és önmagát adta eledelül. Az istenfiúi élet kimeríthetetlen forrásait nyitotta meg a bűnösök előtt.

Az utolsó pillanatig keresi a bűnösöket és hívogatja kegyelmével. Szívük legmélyére lehatol a mennyei Atya szeretethívása . . . De ha az utolsó szeretethívás is visszhang nélkül marad a tékozló fiúban, akkor ez a visszhang nélkül maradt végső szeretethívás lesz a legnagyobb gyötrelme az örökkévalóságban . . .

És ott ég az örökké elszakadt tékozló fiúk lelkében a mennyei Atyára való emlékezés abban is, hogy *mily határtalan szeretettel tudta visszafogadni hűtlen gyermekeit, ha megszívlelték kegyelmének hívó szavát!* Talán éppen az utolsó szavát, mint a jobb lator! Biztosan ezt a latort is sokszor hívta vissza a bűn útjáról. És a lator sokszor visszautasította az isteni szeretet hívószavát. De a legutolsót, amely a keresztfán szólalt meg lelkében, azt megszívlelte . . . És hogyan fogadta vissza a mennyei Atya? Szent Fia által még aznap az örök boldogságba vezette.

És hogyan fogadta vissza a bűnös Magdolnát! Milyen

irgalmas szeretetre talált, midőn bűnbánó szívvel leborult az Isten Fia lábához! . . . És a házasságtörő asszony milyen nem remélt bocsánatban részesült! . . . És a hűtlen apostol, aki megtagadta Mesterét! Mily gyöngéd szeretettel fogadta vissza Jézus!

És ott ég az örökké elszakadt tékozló fiúk lelkében annak is a képe, hogy *mily túláradó szeretettel feledte el a mennyei Atya a hozzá visszatért gyermekeinek hűtlenségét.* Mily meglepő nagy szeretettel tetézte irántuk való szeretetét! A megtért bűnösökből sokszor Isten legkedvesebb gyermekei lettek, akikben az istenfiúi élet a legteljesebben kivirágzott. A Mária Magdolnák, a Saulok és Ágostonok az oltárra kerültek, hogy az Isten fiainak példaképül szolgáljanak.

Ennek az emlékezete mind ott van az elszakadtak lelkében örökre! A viszonzatlan végtelen atyai szeretetnek az emléke!

XI. Az istenfiúi élet akadályai.

1. Akadályok.

Újjászületésünk szentségében lelkünkbe áradt az isten-gyermeki élet. Bármily fölséges és isteni ajándék is ez, a mennyei Atya nem úgy adta azt nekünk, mintha ezzel az isteni élet egyszer s mindenkorra tökéletesen és véglegesen szívünkbe költözött volna. Újjászületésünk szentsége az istenfiúi élet bimbóját oltotta lelkünkbe azzal a szent kötelességgel, hogy az istenfiúi életet magunkban kifejlesszük. Ebben a fejlődésben — amely egész földi életünkben tart — a főszerep mindig az «örökbefogadás Lelkéé», az Isten fiait vezérlő isteni Szereteté, aki folyton kész mindig nagyobb

mértékben lelkünkbe árasztani kegyelme által a Fiú életét, hogy növekedjünk egészen «Krisztus teljességéig».

De istenfiúi életünk kifejlődését nem hagyhatjuk egyedül az isteni kegyelemre, mert nekünk is tevékenyen közre kell működnünk mindenek előtt azáltal, hogy elhárítjuk lelkünkben az istenfiúi élet akadályait.

Az újjászületés szentsége teljesen megtisztította lelkünket a bűntől, de nem irtotta ki annak lehetőségét, csak megadta az erőt, hogy a bűnt, istenfiúi életünk halálos ellenségét legyőzzük.

Az istenfiúi élet legnagyobb akadályja nyilvánvalóan a súlyos bűn, mert megöli istenfiúi életünket. De akadályok a bűnre vezető hajlandóságok is, amelyek istenfiúi életünk számára több-kevesebb veszélyt jelentenek és életünk fejlődését hátráltatják. A bűnre vezető hajlandóságok, a rendetlen vágyak, a régi ember maradványai és az új, az istenfiúi élet ellenségei. Az új embert, a «gyermekkéfogadás Lelke», vagyis az Atyának és a Fiúnak Szeretete vezérli; a régi emberben más szeretet, a test szeretete, a világ szeretete és az élet kevélysége, vagyis a rendetlen önszeretet akar uralkodni.

Ettől óvja Isten gyermekeit a szeretet apostola: «Ne szeressétek a világot, sem azokat, amik a világban vannak. Ha valaki szereti a világot, abban nincs meg az Atyának szeretete. Mert minden, ami a világon van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége, ami nem az Atyától, hanem a világtól van» (I. Jn. 2. 16.). Ezzel az apostol fel is sorolja az istenfiúi élet hármas akadályát.

2. Az istenfiúi élet hármas akadály.

Újjászületésünk szentségében magunkra vállaltuk a küzdelmet a hármas ellenséggel szemben. Háromszor hadat üzentünk egész életünk folyamára a hármas ellenségnek.

Megfogadtuk, hogy «ellene mondunk a világnak és minden pompáinak», minden javainak. Ezzel megígértük, hogy kibontakozunk a régi ember szeretetéből és nem adjuk szívünket az anyagi javak rendetlen szeretetének. Megfogadtuk, hogy ellene mondunk a test rendetlen kívánságainak. Megfogadtuk végül, hogy «ellene mondunk a sátánnak», a kevélység szellemének, az «élet kevélységének».

Ez a hármasság ígéret kötelez minket, hogy a régi ember három szövetségese ellen, vagyis a rendetlen önszeretet három formája ellen küzdjünk.

Ez a három akadály és ezekkel együtt végeredményben istenfiúi életünk minden akadályát a rendetlen önszeretetre, vagyis a régi ember szeretetére vezethető vissza. A rendetlen önszeretet küzd és ellenkezik az új ember szeretetével, vagyis az Isten szeretetével, mert az új embert, vagyis az Isten gyermekét a «gyermekkéfogadás Lelke», a végtelen isteni Szeretet vezérli. Ha pedig inkább az önszeretetet választjuk vezérnek, akkor az az Isten helyett «másra» irányítja szívünket. Ez a «más», mint mondtuk, háromféle lehet: az anyagi javak, a test kívánsága és az élet kevélysége. Ezzel a rendetlen szeretet összes tárgyait felsoroltuk. Maga a gonosz lélek is a három rossz kívánság valamelyikével igyekszik szívünk szeretetét a mennyei Atyától eltéríteni.

A mennyei Atya szándékai szerint az anyagi javak arra vannak, hogy minket istenfiúi életünkben, az Atya megdicsőítésében, vagyis szeretetében segítsenek mint eszközök. A régi ember nem az Atya szeretetének eszközéül használja az anyagi javakat, hanem az Atya szándéka ellen saját rendetlen szeretetét szolgálja vele. Tehát arra csábít, hogy saját szeretetét és ne az Atya szeretetét szolgáljuk. Így önmagát előbbre helyezi az Atyánál.

A mennyei Atya szándékai szerint a test arra van, hogy

a lelket, az istenfiúi étellel megneemesített lelket, szolgálja. A régi ember rendetlen önszeretete hadat üzen az Atya szándékának, felforgatja a rendet és azt akarja, hogy a lélek legyen a test szolgálja; az állati részt az anygali rész fölé, a halhatatlan lélek fölé emeli, sőt Istennél is többre tartja, mikor a testi kívánságok kedvéért elleneszegül az Atya akaratának és így a test kedvéért eldobja magától az istenfiúi életet.

3. A legnagyobb akadály.

A mennyei Atya a lélek összes erőit, az értelmet, akaratot és emlékezetet azért adta, hogy azzal őt dicsőítsük meg, hogy őt szolgáljuk, vagyis őt szeressük lelkünk minden képességével éppen úgy, amint testünknek is őt kell dicsőítenie. A régi ember rendetlen önszeretete szembeszáll az Atya akaratával és ahelyett, hogy őt szeretné és dicsőítené, nagy kevélyen önmagát szolgálja és dicsőíti. A kevélység rossz kívánsága vezérli. A rendetlen, kevély önszeretet magának tulajdonítja amiye van, holott önmagától semmije sem lehetne, mert „minden adomány a világosság Atyjától van”. Az önszeretet kevélyen rendelkezik és tervezget minden fölött, mintha ő lenne az úr, nem pedig az Isten.

Ez a kevély lelkület az önszeretet legveszedelmesebb formája és legkönnyebben elszakít mennyei Atyánktól, mert önmagát teszi meg a legfőbb úrnak. Az élet kevélysége nemcsak a legrosszabb a három rossz kívánság között, hanem még a két másikat is magában foglalhatja. Mert aki nagy kevélyen önmagát teszi meg úrnak, az a két másik rossz kívánságot is szabadjára engedi.

Az élet kevélysége azért oly veszedelmes, mert nincsen semmi, amihez jobban ragaszkodnánk, mint saját akaratunkhoz és tetszésünkhöz, saját vágyainkhoz és terveinkhez.

A külső javakhoz, ha mégannyira ragaszkodunk is, mégsem lehetünk úgy hozzájuk nőve, mint legbensőbb javainkhoz, szívünk vágyaihoz, akaratunkhoz. A külső javak egyébként is inkább csak eszközei kevélységünknek és szolgálják azt.

Az élet kevélysége bálványtemplommá alakítja lelkünket, amely pedig hivatva van az istenfiúság Lelkének, a Szentléleknek temploma lenni. E helyett a régi ember rendetlen önszeretetének odujává lesz a kevélység által, amely annyira lealacsonyítja istenfiúi életre született lelkünket, hogy a kevélység kis bálványait, vagyis a mi nyomorult kis vágyainkat, tetszésünket, ötleteinket és szeszélyeinket tisztelteti és szerettetti velünk. És ha engedünk a régi embernek, akkor leborulunk a mi hitvány bálványaink előtt és jobban szeretjük azokat a végtelenül szerető Atyánknál.

Isten gyermeke utálja a régi embernek, az önszeretnek uralmát és kisöpri lelkéből kisebb-nagyobb bálványait, mert akit az istenfiúság Lelke vagyis az isteni Szeretet vezérel, az halálos ellensége a régi embernek és összes szövetségeseinek.

XII. A két szeretet harca.

1. Az Isten-szeretet egyeduralma.

A szeretet természeténél fogva egységre törekszik, egyesül, egybeolvad és eggyé lesz azzal, akit szeret. Azért sürgeti olyannyira az Isten Fia, hogy vele egyek legyünk, úgy, amint ő egy az Atyával, úgy amint az ő szeretetük is egy, és a három személyű Isten is egy. Mit is követelhetne az Isten Fia leginkább az egység által, mint szeretetegységet? Hiszen az istenfiúi élet által az Isten természetében, életében, tehát szeretetében is részesedünk. Minél inkább az Isten fiai

vagyunk, annál inkább részesedünk az Isten életében és szeretetében, annál inkább Isten-szeretetté válik a mi életünk.

És kitől lehessen az Istennel való szeretetegységet követelni, ha nem az Isten fiaitól? Hiszen az istenfiúi lelkületünk az Isten szeretetéből források és abból is él, abból meríti minden életerejét! Hiszen a Szeretetből, a Szentlélekből és vízből születtünk az Isten gyermekeivé! És ő maga a Szeretet, «a fogadott gyermekség Lelke». A Szeretet az istenfiúi élet irányítója, mert csak úgy lehetünk az Isten fiai, ha a Szeretet vezet: «azok az Isten fiai, akiket az Isten Lelke vezérel» (Róm. 8. 14.). Csak úgy lehetünk az Isten Fia testének tagjai, ha «egy szív és egy lélek» vagyunk vele, vagyis ha az ő Lelke, a Szeretet szelleme hat át minket. Csak úgy lehetünk az Isten Fia által a háromszemélyű Isten családjának tagjai, ha Isten családjának szelleme, a Szeretet, éltet minket.

Csak úgy lehetünk a háromszemélyű Isten temploma és hajléka, ha a Szeretet élteti lelkünket, ha a mi életünk mindig tisztább és teljesebb részesedés a Szeretetből és a mi teremtetett szeretetünk mindig jobban együttél és egybeforr a teremtetlen Szeretettel.

Istenfiúi életünk akkor lesz teljes, ha egészen egyesülünk és egyek vagyunk a Szeretettel, vagyis ha egészen a Szeretet vezérel minket, ha megvan az isteni Szeretet egyeduralma. Hiszen az istenfiúság annyi, mint szeretet. Erre a szeretetegységre csak küzdelem által juthatunk el. Két szeretet harcol egymással. Úgyis mondhatjuk, hogy az Isten, maga a Szeretet, küzd a mi emberi szeretetünkkel, hogy azt magának megnyerje. És az is igaz, hogy a mi szívünkben az Istenre irányuló szeretetünk — amelyet a végtelen Szeretetből merítünk — küzd a mi önszeretetünkkel, hogy annak minden rendetlenségét kiirthassa és a mi megtisztított ön-

szeretetünket az Isten-szeretettel egybeforraszt hassa és így Isten szeretetének egyeduralmát biztosítsa.

A két szeretet harca tehát az új ember és a régi ember küzdelme mibennünk. Isten fiai újjászülettek, új emberek lettek. De hogy az új ember élete biztosítva legyen, le kell küzdeni, meg kell hódoltatni a régi embert. Isten fiai csak egy uralmat, egy birodalmat akarnak, az Isten-szeretet birodalmát. A régi ember pedig azon fáradozik, hogy Isten-szeretetének uralma ellen és annak kisebbitésére fenntartsa a saját rendetlen önszeretetének uralmát.

2. A két szeretet.

«Két birodalmat csinál magának a két szeretet. Földi birodalmat az önszeretet, egészen az Isten megvetéséig. Mennyei birodalmat az Isten szeretete egészen önmagunk megvetéséig» (Szent Ágoston, *De civ. Dei*, I. 14. c. 28.).

A mennyei Atya gyermekei a mennyei birodalom hivatott lakosai. Isten családjának gyermekei, akiket egy családi kötelék, a Szeretet fűz össze. «Ugyanaz az egy Szeretet, amelyik az Atyát és a Fiút egybekapcsolja, minket is egységbe kapcsol velük» (S. Aug. *De Trin.* I. 7. c. 6.). Ugyanaz a Szeretet, az Atya és a Fiú Szeretete, a mi éltető Szentlelkünk, a mi «fogadott gyermekségünknek is a Lelke». Tehát Isten gyermekeinek életszükséglete, istenfiúságuk lényege követeli, hogy a mennyei szeretet gyermekei legyenek.

Isten gyermekei a mennyei szeretet birodalmát és uralmát akarják kiterjeszteni a világmindenségre. Isten szeretetének uralmát építik égen és földön. Isten szeretetének élnek egészen következetesen önmaguknak megvetéséig, mert mindent az Isten-szeretet egyeduralma alá akarnak meghódoltatni. «Mit jelent szeretni — mondja Bossuet (Méd.) — mást, mint mindenben és mindenütt ugyanegyvet akarni

azzal, akit szeretünk, egészen addig, míg minden legkisebb ellenkező kívánságot teljesen meg nem semmisítünk, míg szívünket egészen meg nem hódoltatjuk.»

Az istenfiúi életet *a két szeretet küzdelmének* nevezhetjük. Az új ember és a régi ember szeretete harcol az uralomért. Az új ember *Isten-szeretetében benne van minden igaz és jó szeretet, minden Isten szándékai szerint való szeretet* is. És minden más igaz szeretet: önmagunk helyes szeretete és a felebaráti szeretet is, *egy szeretetté olvad, Isten-szeretetté* nemesedik, mert mindent, amit magunkban és magunkon kívül szeretünk Istenért, Isten tetszése szerint akarjuk szeretni. Ez a mindent felölelő Isten-szeretetünk a végtelen isteni Szeretet gyümölcse szívünkben, véges részesedés a végtelen Szeretetben.

Minden más szeretet, amely Istennel ellenkezik: a régi ember szeretete, a rendetlen önszeretet, amelyet bűnös kívánságaink szítanak, vagy rossz kívánságaink révén a gonosz lélek, a hazugság atyja sugalmaz. A régi ember szeretete az Isten szeretete ellen irányul, végső következtetésében egészen az Isten megvetéséig.

Szent Ágoston nem túloz, hanem csak kérlelhetetlenül következetes, midőn a mi Isten-szeretetünkől önmagunk, vagyis rendetlen önszeretetünk teljes megvetését követeli; és midőn a rendetlen önszeretet végső célját Isten megvetésében jelöli meg.

3. Az Isten-szeretet vetélytársa.

Az Isten-szeretet vetélytársa minden szeretet, amely a régi ember uralmát szolgálja, amely tehát elvon valamit az Isten szeretetéből, lefoglal valamit szívünkéből, hacsak kis részecskét is.

Istennek egész szívünkre, egész szeretetünkre van joga,

nemcsak a teremtés révén, amelynél fogva mindenestül Istenei vagyunk és mindennünkkel Istent dicsőíteni, szeretni tartozunk. Hanem a megváltás és megszentelés, a háromszemélyű Isten családjába való befogadásunk által is. Hiszen az istenfiúság Lelke a Szentlélek, a végtelen Szeretet, aki nem félig, hanem egészen akar minket Isten-szeretettel eltölteni, egész szívünket akarja istenfiúivá, istenivé alakítani. Nekünk növekednünk kell az istenfiúi életben «egészen Krisztus teljességéig». Tehát teljes szeretetet kíván az Isten. És ezzel a szeretet egyeduralmát kívánja.

És hogy a teljes Isten-szeretetből semmit le ne alkudhassunk, Isten ünnepélyesen lefoglalja szeretete számára «teljes szívünket», «teljes lelkünket», «teljes elménket». És főparancsá teszi meg ezt a teljes szeretetet.

Az Isten-szeretet vetélytársa és bitorló az, aki bármit is elvon és bármivel is csökkenti ezt a teljes Isten-szeretetet.

A régi ember rendetlen önszeretete vetélytársul tolja fel magát a fölséges Istennel szemben és elvonja, csökkenti a neki járó szeretet, nem engedi, hogy egyedül ő uralkodjék, hogy őt «teljes szívünkéből» szeressük.

Nem kell azt gondolni, hogy ez a vetélytárs mindig a rendetlen önszeretet legvégső fokán áll, vagy nyíltan arra céloz, amit Szent Ágoston teljes következetességgel Istengyűlöletnek nevez. A rendetlen önszeretet, ha nem lehet ily nyílt ellenség, akkor megelégszik azzal, hogy rejtett vetélytárs legyen. Ha egész valónk visszariad attól, hogy súlyosan megsértsük Isten uralmát, a szeretet uralmát szívünkön, akkor az önszeretet mégis legalább annyit megpróbál, hogy szívünk egy-egy zugát foglalja le, talán csak félig-meddig, talán csak annyira, hogy megbénítsa Isten-szeretetünk lendületét, hogy megzavarja, elhomályosítsa tisztaságát és önzetlenségét, hogy nehézkessé tegye az áldozatos nagylelkűségben.

4. Mennyit bitorol az Isten szeretetéből az önszeretet?

Amennyi hiányzik, hogy őt egész szívünkkel, minden erőnkkel szeressük. Amennyi hiányzik, hogy gondolkozásunk, terveink és vágyaink Istenre irányuljanak. Annyit bitorol az önszeretet Isten szeretetéből, amennyire akadályoz, hogy Isten igazságai, az élet igéi vezéreljenek, amelyeket Isten Igéje áraszt lelkünkbe, amennyire elvonja istenfiúi lelkünket a «gyermekkéfogadás Lelkének» vezérletétől, a végtelen Szeretet irányításától.

Annyit bitorol az önszeretet, amennyiben saját tetszésünket Atyánk tetszése elé helyezzük és az ő dicsősége helyett a magunkét keressük, amennyire a döntő és irányító szerepet mennyei Atyánktól elvonjuk és dolgokat, eseményeket, feladatokat és kötelességeket nem az ő tetszése szerint ítélünk meg és tartunk jónak vagy rossznak. Abból is megmérhetjük, hogy mennyit bitorol az önszeretet, vajjon mi miatt örvendünk vagy szomorkodunk inkább: ha Atyánk akarata érvényesül, teljesül, vagy a mienk, ha az ő isteni felségét bántják meg, vagy minket.

Mennyit tart vissza jogtalanul önmagának önszeretünk abból, amit Istennek adunk: imádságunkból, szentmisénkől? Mennyire vonja el figyelmünket és szeretetünket ilyenkor Istentől? Mennyire üresíti, csonkítja és értékteleníti Istennek nyújtott adományunkat? Istenért akarunk dolgozni és fáradni, mennyei Atyánk iránt való szeretetből, és mégis az önszeretetünk tolakodik oda munkánk célja gyanánt. Ha jól teszünk, Istenért tesszük, és mégis az önszeretet bukkan fel néha indítóok gyanánt, hogy kiscsbítse és bitorolja az Isten szeretetét.

A bitorló önszeretet akadályozza az Isten-szeretet teljes

uralmát, az istenfiúi élet teljes kifejlődését. Korlátokat von az isteni élet teljes belénkárádása elé. Megakadályozza, hogy isteni családunkba egészen beleolvadjunk és vele eggyé legyünk, egy szív és egy lélek legyünk a Fiú által az Atyával a Szeretetben, a fogadott gyermekek Lelkében.

Nemcsak mibennünk csökkenti az Isten szeretetének uralmát, hanem miáltalunk másokban is. Mert megakadályoz minket, hogy az Atya szeretetének uralmát mindenütt tőlünk telhetően kiterjesszük: egyesekben és a társadalomban, a magán és nyilvános életben, a családban és államban, a hívők és hitetlenek között, a közelben és távolban.

Isten Fia azt mondta, hogy ő a szőlőtő és mi vagyunk a szőlővesszők. Őbelőle árad belénk az isteni élet szeretet-árama, hogy minket és rajtunk keresztül másokat is éltesse. *Az önszeretet ennek a folyton előre törekvő isteni szeretet-áramnak vet gátakat. Miatta fonnyadunk és sorvad bennünk az isteni élet, mert az önszeretet az útját állja; és ezzel akadályozza a többi szőlővessző kivirágzását és továbbfejlődését is.*

5. Az önszeretet sorvasztja istenfiúi életünket.

Az önszeretet akadályozza az isteni élet eleven vérkeringését, az Isten-szeretet belénkáradását. Elzárja tőlünk az isteni igazságok éltető napsugarait és melegét. Ahelyett, hogy Isten igazságaiba és szeretetébe engedné merülni lelkünket, saját kicsinyes, korlátolt vágyaiba és tetszésébe, vagyis önmagába akar minket bezárni. Az isteni életre született léleknek pedig szűk az önszeretet nyomorult tanyája, és egészségtelen benne az élet; csak vérszegény, sorvadó és halódó élet lehetséges ott számára, amelyből menekülnie kell. Az önszeretet oduja: a régi ember nyomorult

viskója, amelyből az új embernek egész életösztonével szabadulnia kell.

Ha önszeretetünkre bízónk magunkat, akkor az magának foglalná le életünk legszebb virágait, viruló tavaszát és nem engedné, hogy az isteni kegyelemtől harmatos, üde, érintetlen ifjú erőinket Isten szeretetének adjuk. Ha az önszeretet lenne a vezérünk, akkor az elfecsérelné istenfiúi életünk kincseit, friss gyümölcsseit és Istennek csak a férgesét adná. Akkor először a szenvedélyek élveznék életünk kelyhét, egészséges zamatos nedűjét, és Istennek csak maradékot, az alját nyujtaná, ami már senkinek sem kell. Akkor Isten szeretetének már csak az élet viharától megtépázott, szétromgyolt lélek jutna, akinek jól esnék a megcsömörlött életből Isten házának árnyékába, oltalmába menekülni és a szenvedélyek harcában kapott sebekre gyógyító balzsamot kérni. Ha önszeretetünkre bízónk magunkat, akkor istenfiúi életünk már bimbójában megdermedne és elcsenevészedne, akkor Istennek csak nyomorékok, elnyűtt roncsok, lelki hajótöröttek jutnának.

6. Az önszeretet elértékteleníti lelkünket.

Az Isten-szeretet vetélytársa hamis és hazug értékelésre tanít. Midőn Isten szeretete helyett önmagát helyezi előtérbe, meghamisítja értékeink rendjét.

Az örökkévalóságra vagyunk teremtvé és az örökkévalókat kell keresnünk. Ezt pedig csak Isten tetszésének és szeretetének útján érjük el. Az önszeretet mégis inkább a mulandóra irányítja figyelmünket. Mulandó ötleteit és kedvteléseit keresteti velünk; a múltó pillanatokkal akarja lekötni érdeklődésünket és kápráztatni szemünket, és mulandó örömmel akarja kielégíteni a végtelen szeretetre vágyódó szívünket.

Az önszeretet felforgatja a test és a lélek értékrendjét is, mert a test több gondot okoz neki, mint a lélek. A testet dédelgeti és a lelket mostoha bánásmódban részesíti. A lelket a test szolgájává akarja tenni.

Hamis értékelésre tanít, midőn a láthatót többre becsüli a láthatatlannál, a külső értéket a belsőnél, a külső sikert a belső, rejtett, alázatos, áldozatos lelkületnél.

Ha szabadjára engednők önszeretetünket, akkor életünk hamarosan telve volna hamis és hazug értékekkel, csillogó semmiséggel, látszatokkal, ábrándokkal és önámítással. Ha az önszeretet volna a vezérünk, akkor még a lelki értékeink sem volnának egyebek az erények torzképeinél. Akkor jámborok és szentek próbálnánk lenni hiúságból. Akkor elhitelnők magunkkal, hogy a felebaráti szeretetet gyakoroljuk, pedig csak önzően magunkat keresnők, mert csak azt szeretnők, aki nekünk kedves, és addig, amíg kedves. Talán szívesen hallgatnók Krisztus szép evangéliumát, a gyönyörű példabeszédeket, az isteni irgalmasság kimondhatatlanul nagy jóságát. Talán szívesen megízlelnők a táborhegyi mennyei örömöket, de vége volna buzgóságunknak, midőn Isten Fia az önzetlen, áldozatos Isten-szeretetre kezdene oktatni és a kereszthordozásra szólítana föl. És akkor nyilvánvaló lenne, hogy a mi kíváncsi érdeklődésünk és kényelmes Isten-szeretetünk értéktelen látszat és hazug csillogás.

7. Az önszeretet a buzgó lelkekben.

Az önszeretet igyekszik érvényesülni még a buzgó lelki életben is. Még ha éberek vagyunk és vigyázunk is szívünkre, hogy szándékosan, még kis dologban se tegyünk semmit mennyei Atyánk tetszése ellen, ne gondoljuk,

hogy az önszeretet most már teljesen le van fegyverezve. Ravaszabb és nehezebben látható formában próbálkozik. A forma, a módszer lehet kendőzöttebb, finomabb, de az Isten-szeretet ellensége, az önszeretet, marad ugyanaz. Ha rosszra, bűnre, még csekély bűnre sem vihet minket, akkor csak az a lehetősége marad, hogy jócselekedeteinket zavarja és bénítsa. Befurakodik a legjobb cselekedetbe, a legszentebb élet-programmok megvalósításába, hogy saját tetszését, szeszélyét és szándékait valahogyan érvényesítse, Isten szent tetszése és szándékai helyett. A saját törpe, kicsinyes, korlátolt nézőpontjából nézeti velünk Isten nagy szándékait és terveit, és így lekicsinyíti, megnyomorítja és eltorzítja azokat.

Önfeláldozó lelkek nem alkudoznak Istennel, hanem meghoznak minden áldozatot, hogy az Atya tetszése szerint éljenek. De megeskik, hogy az áldozatot és a keresztet, amely nekik jutott, csakhamar túlságos nagyinak, rendkívülinek látják és úgy hordozzák, mintha hegyeket vinnének gyöngé vállukon, és mintha az a hegy minden pillanatban összetörné és eltiporná őket. Egész tekintetük csak áldozatuk nagyságára irányul, azt méregeti. Mást nem is akarnak látni. Csak az ő óriási keresztjük van szemük előtt. A jó lelkek beletörődnek a megmásíthatatlanba. De ez a beletörődés ismét csak valami rendkívüli áldozatnak látszik. Az ilyen lelkek ne féljenek! A mennyei Atya segítő szeretete kíséri őket és vigyáz rájuk. A nagy teher nem töri össze őket. De ezzel nem mondjuk azt, hogy nagy előhaladást is tesznek, mert nem helyesen nézik áldozatukat. Tévedésben vannak. Nézőpontjuk nagyon korlátolt és egyoldalú. Aki csak áldozatának nagyságát nézi és mást nem akar látni, az nem jól lát. Helyesen és igazán csak úgy láthatunk és úgy mérhetjük meg a dolgokat igaz mértékük szerint, ha Isten nézőpontjából tekintjük azokat.

8. Isten szemével kell nézni . . .

A gyermekek is azt mondják, hogy kis kezükkel, sőt egy ujjukkal el tudják takarni akár a templomtornyot is. Igen, hogyha kezüket egészen szemük elé teszik, hogy mást ne is láthassanak. Így egy kavicsal eltakarhatják a távoli nagy hegyeket is. De ez csak gyermekes játék! Vigyázzunk, nehogy így tegyünk mi is nehézségeinkkel, terheinkkel, áldozatunkkal, mikor mást nem akarunk látni, csak ezeknek a nagyságát! Megvan a veszély, hogy csak a mi szűk emberi szempontunkból, tehát hiányosan és korlátozottan látjuk azokat, mert az önszeretet csökönyösen ragaszkodik az ő törpe világnézetéhez, vakoskodó, önző látásához. Ha egész figyelmünket csak a mi nehézségeink, vagy áldozataink kötik le, akkor megtévedünk és nem tudjuk azokat tárgyilagosan és igazság szerint megmérni.

Nekünk Istenhez kell igazodnunk, az ő gondolatait kell mindinkább magunkévá tennünk, az ő ítéletét és szempontját kell elfogadnunk. Ha ezt megtesszük, akkor látjuk, mennyire hézagos és hibás a mi önszeretetünk látása és mily hamis mértéke az a dolgoknak.

Ki kell szabadítani lelkünket ebből a szűk tömlőcből, szét kell foszlatni azt a csalfa képzelgést, hogy mibennünk van az igazság mértéke! Mintha a mi nyomorúságos lényünk volna a világ középpontja, holott csak kis porszem vagyunk a mindenségben. Össze kell hasonlítanunk semmiből lett porszem-csekélységünket az öröktől fogva létező végtelen Istennel. Össze kell hasonlítanunk a mi legnagyobb nehézségeink és áldozatunk kicsinységét a reánk várakozó örök boldogság mérhetetlen nagyságával. Mert ehhez képest minden, de minden, még legnagyobb keresztünk is „múló

pillanatnyi» dolog és «könnyű» csekélység, — mint a Szentírás mondja (II. Kor. 4. 17.).

Ha Isten szempontjából, az örökkévalóság fényében, nézzük életünket, akkor bámulva látjuk, hogy mennyei Atyánk a valóságban mily parányi áldozatot kíván tőlünk annak fejében, hogy az istengyermekség fölséges ajándékát megadta és Atyánk házában, a mennyországban végtelen boldogságának részeseivé tesz minket.

Ilyen lelkülettel nézik Isten igazi gyermekei arasznnyi földi életüknek küzdelmeit, terheit és megpróbáltatásait. Ilyen a gondolkozása Isten legbuzgóbb gyermekeinek, a szenteknek. Szent Teréz azt mondta, hogy nevetségesen kicsinek tűnik fel előtte mindaz, amit Istenért tesz. Aquinói Szent Tamás azt hangoztatta, hogy a földi dolgok annál kisebbeknek látszanak, minél tovább szemléljük azokat a hit fényében, vagyis Isten nézőpontjából. Mily mélységesen igaz gondolat ez! Mily boldogító, ha ezt magunkévá tesszük! Ahelyett, hogy az önszeretet vakoskodó világában botorkálnánk, ennek az igazságnak fényénél kell szemlélünk keresztünket, áldozatunkat. Akkor könnyebbült és derültebb lélekkel viseljük azokat. Mert az isteni igazság megszabadít minket vakságunktól, kitágítja és megvilágítja látókörünket.

9. A lelki élet magaslatain.

Az önszeretet Isten adományainak felismerésében is félrevezet. Könnyen elismeri Isten ajándékának azt, ami vigasztal, bátorít, lelkesít, ami könnyűvé, édessé teszi a lelki életét. De tanácstalanul áll és megakad, ha Isten adományát el kellene ismerni a megpróbáltatásban és szenvedésben, a keresztben és áldozatban. Pedig ezek nem-kevésbé Isten adományai, mint az előbbiek, és ezekkel

nem kevésbé, hanem még jobban elősegít minket Isten célunk felé, a tiszta Isten-szeretet felé.

Az előbbi adományok az önszeretetnek is tetszenek, az utóbbiak nem. Ha pedig rászánja magát a lélek az áldozatos életre, akkor az önszeretet azon mesterkedik, hogy ne Isten akarata irányítsa az áldozatok vállalásában, hanem saját tetszése.

Az Istent szerető lelkek éber figyelemmel őrködnek, hogy a jót, a legjobbat is Istenért és ne önmagukért tegyék. Mert ha nem Isten szeretete vezeti őket, még a legnagyobb hősi áldozat, még a vértanúság sem ér semmit. «És osszam el bár egész vagyonomat a szegények táplálására és adjam át testemet úgy, hogy elégjek: ha szeretetem nincsen, *semmit sem használ nékem*» (I. Kor. 13. 3.). Mit ér az, ha életszentségre, hősi áldozatokra vágyódunk, de a magunk tetszését, vagyis önszeretetünk sugalmazását követjük? Semmit sem ér. Mert csak annak van értéke, amit Istenért teszünk.

A teljes kibontakozás önszeretetünkből azt kívánja tőlünk, hogy mindvégig következetesek legyünk abban, hogy Isten tetszése vagyis szeretete vezessen minket, hogy egyedül őt keressük és rajta kívül mindent a világon csak azért és annyiban keressünk, amennyiben Isten szeretetére vezet.

Nincs a világon semmi, mégha a legszentebb dolog volna is, ami Istenen kívül szívünk ura lehetne. *Nincs Istennek olyan szent adománya, amelyhez szabad volna jobban ragaszkodnunk, mint Istenhez, vagy helyesebben, amelyhez szabad volna másként ragaszkodnunk, mint eszközöz, amely Isten szeretetében elősegítsen* minket. A tiszta Isten-szeretetre törekvő lélek tehát másként nem szeretheti sem természetes, — testi-lelki — adományait, sem ter-

mészetfeletti kegyelmi kincseit, mint pusztá eszközöket, hogy Istennek minél tisztább szeretetére segítsék. Mindenben annyira teljesen Istennek, az ő tetszésének kell uralkodnia, hogy még az Isten-szeretet módjában és mértékében is egyedül az isteni tetszésnek kell irányítania minket, és önszeretetünket annyira fel kell áldoznunk, hogy az egészen megsemmisüljön és az Isten-szeretetben felolvadjon és Isten szeretetévé változzék.

Tudjuk, hogy a tiszta és teljes Isten-szeretetet csak a mennyei Atya házában, az ő színről-színre való látásában, az örök boldogságban érjük el. Itt a földön csak megközelíthetjük ezt a teljes szeretetet. De erre a megközelítésre nemcsak buzdítgat minket Isten, hanem parancsot is adott, hogy teljes szívünkben szeressük őt. És ez a parancs kötelez minket életünk végéig, hogy Isten kegyelmének mértéke szerint tőlünk telhető teljes buzgósággal szeressük Istent.

10. A teljes Isten-szeretet és a hegyi beszéd.

A hegyi beszéd az Istenhez való emelkedés útját mutatja meg nekünk. De nem emelkedhetünk Istenhez, ha nem bontakozunk ki az önszeretet, a régi ember, kicsinyes és alantas légköréből.

A nyolc boldogság nyolc kérleletlen követelést is szerez szívünknek. Mind a nyolc az önszeretet lefegyverezését és meghódoltatását sürgeti.

Boldogok a lelki szegények! Igen, mert az Isten-szeretet boldogságát csak azok élvezhetik, akiknek szívük egyetlen birtoka és kincse az Isten. Nincs egyébük. Szegények. Nem vágyódik szívük más után. Kiüresítették szívüket mindentől, hogy egészen Isten töltsé be azt, az

ő egyetlen vagyonuk. Nemcsak az önszeretet egyik-másik kedvenc játékszeréről mondtak le, hanem az egész önszeretetről mindenestül, otthonostul. Nincs más otthonuk, mint Isten. Igazán zarándokok ezen a földön és Isten-szeretetük vezérli őket hazafelé, az Atya házába.

Boldogok a szeltdék! Szeretettel odasímulnak az Atya akaratahoz. Minden másban hajlíthatatlanok, kérlelhetetlenek. De az Isten-szeretet útján hajlékonyak és alkalmazkodók. *Az Isten kezében hajlékonyak, Istenhez alkalmazkodók.* Mert szeretik őt, mert mindenkifölött szeretik, mert önszeretetüket feláldozták neki.

Boldogok, akik sírnak! Az Istent szerető lelkek lemondanak az önszeretet örömeiről, beletörődnek az istenfiúi élet küzdelmeinek keserveibe és siralmaiba. Még a tiszta és szent örömhöz sem kötik túlságosan szívüket, nehogy megfélekedzenek minden szent öröm forrásáról, az Istenről, az Atyáról, és itt ne kívánjanak építeni maguknak boldog hajlékot.

Boldogok, akik éheznek és szomjúhozó az igazságosságot! Az igazságosságot csak azok szeretik, akik szeretik az igazságot nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is. Az igazság választóvíz az önszeretetre. Az igazság fényét nem kedveli az önszeretet. Jobban érzi magát a homályban. Jobban célhoz jut a hamisság leple alatt. Azért nem is éhez és szomjúhozza az igazságot. Az Isten-szeretet életeleme, életforrása az igazság. A szeretet csak az igazságból forraszthatik. A végtelen szeretet egy a végtelen igazsággal. A szeretet szomjazza az igazságot mint forrását. Boldogok, akik szomjazzák az igazságot!

Boldogok az irgalmasszívűek! Az önszeretet önző és érzéketlen mások iránt, nem ismeri az önzetlen Isten-szeretéből fakadó jóságot, szeretetet árasztó irgalmas, résztvevő

odaadást; nem ismeri az irgalmas szamaritánust, legfeljebb csak önmaga számára. És nem tud fölemelkedni az önmagát feledő, önmagát áldozó jóságos szeretetig, mert ha ezt megtudná tenni, akkor az önszeretet Isten-szeretetté változnék.

Boldogok a tisztaszívűek! Ez a tisztaszívűség nem a farizeusok és az írástudók külső feddhetetlensége, hanem az Isten szeretetében élő lélek isteni vérrokonsága, részesedése az Isten életében, Isten tisztaszívűségében. Olyan szív ez, amely a Bárány vérében újjászületett és megtisztult. Olyan szív, amelyben a szeplőtelen istenfiúi élet árama kering. Olyan szív, amely szüntelen angyali eledellel táplálkozik, hogy kivesse magából az önszeretet minden szennyét. Olyan szív, amelyet az Isten szeretete tüzesít, hogy kiégesse belőle a régi ember minden salakját. Olyan szív, amely a világnak és az önszeretetnek teljesen meghalt, hogy egyedül Istennek éljen. Boldog az ilyen szívű, mert meglátja az Istent és betelik vele.

Boldogok a békességeselek, mert Isten fiainak hívatnak! Az igazi béke a szeretetből forrásokzik és pedig a tökéletes szeretetből. Isten fiainak lelkülete a «fogadott gyermekek Lelkéből», a Szeretetből születik. A szeretet gyermekeinek békességeseknek kell lenniök, származásuknál fogva. A szeretet gyermekei az Isten-szeretet egységében egyesülnek. De előbb ki kell vetközniök az önszeretet nyughatatlan, széthúzó, békétlen világából.

Boldogok, akik üldözést szenvednek! Az üldözés, a félreismerés, a megpróbáltatás, a szenvedés, az áldozat a legjobb tűzpróbája az igazi Isten-szeretetnek. Azért nem vállalja az áldozatot az önszeretet. És azért vállalja az, akit Isten szeretete vezérel.

11. Teljes kibontakozás az önszeretből.

Aki hű akar maradni istenfiúi életéhez, aki mindvégig az istenfiúság Lelkével, a Szeretettel vezérelteti magát, vagyis aki meg akarja tartani a szeretet főparancsát, annak határozottan és következetesen harcolnia kell az Isten vetélytársa, a rendetlen önszeretet ellen. Ebben a harcban nincs fegyverszünet e földön.

Az önszeretet ellen való kérlelhetetlen harcnak zászlóvivője Szent Ignác. A mindenben Isten nagyobb dicsőségére törekvő szent arra oktat, hogyan adhatjuk át magunkat egészen Istennek, Isten szent akaratának, úgyhogy «önszeretetünknek meghaljunk» és egészen az Isten szeretetének éljünk, hogy semmihez sem vonzódjunk, csak ahhoz, ami Istennek kedves, hogy semmit se kívánjunk és semmit se tegyünk, csak azt, ami inkább megdicsőíti mennyei Atyánkat. Ha valaki igyekszik mindig jobban meghalni az önszeretetnek és egészen Isten nagyobb tetszésének és nagyobb dicsőítésének élni, az igazán a teljes Isten-szeretetre törekszik.

Szent Ignác Lelkigyakorlatai arra készítik és segítik a lelket, hogy «összes rendetlen hajlamait kiirtsa önmagából» (Annot. 1.); hogy önszeretetét, «önmagát úgy legyőzze és életét úgy rendezze, hogy *semmi rendetlen* hajlam által se engedje magát befolyásolni» (Lelkigy. címe), hogy «közömbösek legyünk az összes teremtményekkel szemben», tehát ne rendetlen hajlamaink, ne az önszeretet, hanem *egyedül* Isten szeretete indítson minket, és «egyedül azt kívánjuk és válasszuk, ami jobban segít célunk elérésére», vagyis mennyei Atyánk dicsőítésére. Tehát *annyira jutunk előre Atyánk szeretetében és dicsőítésében, amennyire saját önszeretetünkől ki*

tudunk vetkőzni». (De elect.) «Nem szabad mást óhajtani és mást keresni, mint *mindenben* és minden által Isten nagyobb dicsőítését» (U. o.). A Suscipe imádságában, a tisztá szeretet fellángolásában folyton lemond a lélek önszeretetéről és mindenéről, és egyesegyedül Isten szeretetére vágyakozik és abban keresi boldogságát.

Lehet-e még ennél is jobban fokozni az önszeretet feláldozását? Lehet-e teljesebbé tenni az önszeretet meghódolását és az Isten szeretetének diadalát, az Isten dicsőítését? Ha «egészen kivetkőzünk önszeretetünkől», ha «*összes rendetlen hajlamainkat kiirtjuk*», ha «egyedül azt kívánjuk, ami Istennek kedves», — ha mindezt igazán megtesszük, akkor ennél többet, nagyobbat nem tehetünk. Teljesebbé már nem tehetjük az Isten-szeretet diadalát.

De lecsökkenthetjük, megcsonkíthatjuk azt, hogyha *csak* azért áldoznók fel önszeretetünket és csak azért keresnők azt, ami Istennek kedves, hogy *csak mi* magunkat tegyük tökéletessé.

Igaz, hogy Isten szent tetszésének keresését lehetetlen elválasztani a mi tökéletességünktől és boldogságunktól, hiszen ez az Isten akaratának teljesítésében van. De ha mi *kizárólag* a mi tökéletességünk elérését szorgalmaznók és *kizárólag* ezzel *akarnók Istent megdicsőíteni, akkor megcsonkítjuk lelkünkben az Isten szeretetét*. Aki tökéletes szeretetre törekszik, az Istennek *egész* tetszését, *egész* akaratát igyekszik megvalósítani. Már pedig Isten egész tetszésében az is benne van, hogy őt minden lehető módon megdicsőítjük, tehát minden lehető módon mások tökéletességét is előmozdítjuk. Hogyan? Úgyhogy egyesülünk és együttélünk az Isten Fiával és az ő végtelen szent érdemeit mások javára, mindenki javára felajánljuk. És azáltal, hogy együttműködünk Isten Fiával, mint az ő testének tagjai, a nekünk jutott

hívatas szerint, hogy Isten szeretetét minél több lélekre kiárásszuk.

Tehát nemcsak azért áldozzuk föl önszeretetünket és élünk egyedül az Isten szeretetének, hogy mi magunk szeressük az Istent és ő szeressen minket és mi őbenne megnyugodjunk. Hanem mi *egészen* Isten szeretetének élünk. Nem úgy, amint azt önszeretetünk elgondolja, hanem *úgy, ahogyan azt Isten elgondolja* és óhajtja. *Ugy, hogy mi az Isten-szeretet eszközei legyünk Isten kezében* és teljesen az ő tetszéséből irányítva, másokban is megdöntsük az önszeretet uralmát és *trónra emeljük az Isten szeretetét. Eszközök akarunk lenni, hogy mások is megdicsőítsék Istent, a mennyei Atyát.*

Ez a végső következtetés az önszeretet teljes meghódolásából és az Isten szeretetének teljes uralmából.

Nem vagyok magamé, és Istené sem csupán csak oly értelemben vagyok, mintha Isten *csak* az én kis szeretetem, az én kis életszentségem és boldogságom Istene volna! *Egészen Istené vagyok, az egész világ Istenéé — a Világ-megváltóé vagyok.* Az egész nagy világot átfogó szeretetének eszköze vagyok Isten Fiában.

Hogyan is lehetnénk másként «egy szív és lélek» az Isten Fiával? Hogyan lehetnénk egyek vele «úgy mint ő egy az Atyával», ha Szívének és szeretetének nem minden szándékával egyesülnénk és nem minden szándékának megvalósításáért élünk és halnánk?

Ez a tökéletes győzelem az önszeretet fölött. Ez az Isten-szeretet teljes uralma.

12. Következtetések.

Ha az önszeretet teljes győzelmére törekszünk, nem engedhetünk középponti szerepet az önszeretetnek sem a tökéletességre való törekvésben, sem Istenhez való viszonyunkban, sem felebarátainkkal szemben. Vagyis nem lehetünk egocentrikusak, hanem teocentrikusak az egész vonalon. Ha tökéletességünket önszeretetünk tetszése szerint szorgalmazzuk, akkor sohasem lehetünk tökéletesek. Ha nem Isten a középpont, ha nem ő irányít mindenben, ha nem az ő tetszése a döntő, ha nem az ő ereje, az ő kegyelme a főmozgató, ha a mi tökéletességünk nem Isten műve minde nekfölött, hanem inkább emberi igyekezet, *akkor a mi tökéletességünk sem lesz isteni mű, hanem csak emberi tákolmány.* «Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui aedificant eam.» «Ha nem az Úr építi a házat, hiába munkálkodnak, akik azt építik.» (Zsolt. 126. 1.) Nekünk a tökéletesség remekművében közre kell működnünk, minden erőnkkel, egész szívvel, lélekkel, de mégis az Úr a főépítő, övé az irányítás.

Ha nem az Isten kegyelme irányít, hanem az önszeretet, akkor isteni mű nem jön létre, ha mégoly szépséges emberi elgondolások vezetnek is. Akik tökéletesek akarnak lenni a saját tetszésük szerint, azok — mint valaki mondotta — «művirágot csinálnak ahelyett, hogy az isteni élet virágát növesztenék». Vannak megtévesztően szép művirágok, de mégis mit érnek azok, ha nincs bennük élet. Mit ér a legszebb emberi életművészet, hogyha nem isteni életművészet! Pedig arra vagyunk hivatva, hogy Isten irányítása mellett, a folyton belőle áradó isteni életerővel isteni életművet alkossunk.

Az önszeretet középponti szerepre (egocentrikus ura-

lomra) törekszik Istenhez való viszonyunkban is. Istennel való érintkezésünk, jámborságunk ne az önszeretet nyílt vagy rejtett irányítása szerint igazodjék, hanem Isten legyen a középpont!

Ájtatosságunk ne az önszeretet szeszélyét kövesse, hanem Isten, Krisztus irányítsa azt. Krisztusi istentisztelete a középpont; abból kell irányítást vennünk egyéni lelki életünkre is. A szentmise, amellyel mint Isten gyermekei a mennyei Atyánkat tiszteljük, a mi főájtatosságunk. Ha bármilyen szépen kigondolt más áhítatot akarunk helyébe tenni, hűtlenek leszünk lelkünk irányító középpontjához és életforrásához. A mi egyéni áhítatunk és istentiszteletünk erre az isteni középpontra legyen irányozva, ezt szolgálja és ebből éljen. Egyéni áhítatunkat ez vezérelje, ez termékenyítse és ezt mélyítsük el egyéni lelki tevékenységgel.

Az önszeretet egoista és egocentrikus felfogásra hajlik embertársunkkal szemben is. Krisztus leszámolt ezzel az önző felfogással, és még «szentnek» látszó ürügyekkel sem engedi érvényesülni az önző szeretetet. Ő egyszer és mindenkorra önmagát tette meg középpontnak embertársainkhoz való viszonyunkban, midőn magát legkisebb felebarátunkkal is azonosította.

13. Egész szívvel.

Akik *egészen* akarják élni istenfiúi életüket, akik egészen az istenfiúság Lelkének, a Szeretetnek vezérlete alatt élnek, akik «teljes szívükből, teljes lelkükből» akarják szeretni mennyei Atyjukat, azok szeretik Loyolai Szent Ignác imádságát az önzetlen és teljes Isten-szeretetről: a Suscipét.

«Fogadd, Uram, egész szabadságomat, emlékezetemet, értelmemet és teljes akaratomat. Mindenem, amim van és amivel bírok, a te ajándékom, és én azt viszont neked adom,

fömláldozom és egészen kedves szent akaratodra és rendelkezésedre bocsátom; és magamat mindenestül igazgatásodra hagyom. Egyedül szeretettedet add meg nekem szent malasztoddal együtt és ezzel elég gazdag leszek és egyebet nem is kívánok. Amen.»

Ez az imádság a szeretet főparancsának fohászba öntése.

A Suscipe-hez hasonló formát adott a teljes Isten-szeretet fohászának Boldog von der Flüe Miklós:

Mein Herr und mein Gott! Nimm alles von mir,
was mich abhält von Dir!

Mein Herr und mein Gott! Gib alles mir, was mich
fördert zu Dir!

Mein Herr und mein Gott! Nimm mich mir und
gib mich ganz eigen Dir!

Én Uram, én Istenem, végy el mindent tőlem, ami
visszatart engem tőled!

Én Uram, én Istenem, add meg mindazt, ami hozzád
közelebb visz engem!

Én Uram, én Istenem, végy el engem önmagamtól
és adj engem egészen magadnak!

XIII. Az önmegtagadás az istenfiúi élet szolgálatában.

1. Nem pusztá lemondás.

Isten szeretetét csak úgy juttatjuk egyeduralomra, ha rendetlen önszeretetünket megtagadjuk. Az önszeretet megtagadása tehát életszükséglet az Isten fiai számára.

Önámítás volna, ha az önmegtagadásról az önszeretet sugalmazása alapján alkotnánk véleményt. Az önszeretet mindent megtesz, hogy az önmegtagadásról torzképet adjon,

és így eltérítsen minket annak gyakorlatától. Úgy tünteti fel a dolgot, mintha az önmegtagadás öncsonkítás volna, vagy valami rideg-hideg világgyűlölet! Mintha az csak negatív dolog volna, önmagunk kiüresítése és vágyainknak megölése.

Csak kicsinyes és beteges lelkek képzelik az önmegtagadást és vele együtt a lelki életet pusztá lemondásgyakorlatnak. Az ilyen lelkület gyakran nem egyéb, mint félénk menekülés a nehéz, istenadta, meghatározott életfeladatok elől. Menekülés a kicsinyes önszeretetbe, a magacsinálta kis gyakorlatok alanyiségába. Lehet, hogy az ilyen passzív természetek titkon még a hősök és szenvedők dicsfényét is előlegezik maguknak. Pedig hősi babérokat Isten tartogat számunkra az ő akaratának áldozatos lelkű teljesítésében, az önzetlen Isten-szeretetben és felebaráti szeretetben, Isten és az Egyház életérdekeinek tanulékony lélekkel való megismerésében és szolgálatában.

Az önmegtagadás pedig rásegít minket ezeknek az istenadta nagy életfeladatoknak teljesítésére azáltal, hogy önszeretetünket megfegyelmezi, meghódoltatja, önző és kicsinyes világából kiszabadítja.

Amint nem pusztá lemondás az önmegtagadás, úgy nem pusztá világmegvetés. Mi nem vetünk meg és nem becsülünk le semmit. És ha istenfiúi életünknek az önmegtagadás által valamely emberi értéket áldozatul hozunk, az nem világmegvetés, hanem a magasabb értékek keresése. A lemondás minden értéke a magasabb céltól és értéktől függ.

Az önmegtagadás nem öncél, hanem pusztá eszköz. Egyetlen célja és létjoga az, hogy a teljes istenfiúi élet akadályait elhárítsa és életföltételeit szolgálja. Nem csökkenteni, hanem növelni akarja életünket. Nem kiüresíteni, hanem

gazdagítani akar. Nem torzképet akar csinálni belőlünk, hanem a legvirágzóbb isteni élet összhangját segít megteremteni.

Az önmegtagadás a nagyratörő életlendület szükséges eszköze. Hogyan is áradjon belénk az istenfiúi élet, ha mi görcsösen ragaszkodunk a földhöz tapadt régi ember alacsony életfelfogásához, ha szívünkben hagyjuk tanyázni a régi ember érzületét, rendetlen vágyait? Hogyan emelkedjünk az istenfiúi élet magaslataira, ha megcsontosodott önfejűséggel jól érezzük magunkat földön kúsó tervezgetéseinkben.

Mit tesz az önmegtagadás? Elhárítja az istenfiúi élet akadályait. Megszabadít a régi ember koldusrongyaitól, hogy az istenfiúi élet királyi ruhájába öltöztessük lelkünket. Megszabadít a vakoskodó kicsinyes és önző szűk látókörtől, hogy Istenünk és Atyánk nagy gondolatai és szándékai vezérelhessenek. Kíségít a test szolgaságából, hogy a lélek szabadságában éljünk. Letöri a földre és a sárba húzó hajlamainkat, hogy a legnagyobb és legnemesebb vágyak irányítsák szívünket.

2. Az élet szolgálatában.

Az önmegtagadás az életet szolgálja: «hogy életünk legyen és minél bőségesebben legyen!» (Jn. 10. 10.) Az önmegtagadás tehát nem pusztán negatív dolog, hanem pozitív és építő munka. Nem pusztán lemondás, hanem lemondás a rossz és alacsony hajlamokról a nemes és isteni élet kedvéért. Nem pusztán szabadságfosztás, hanem szabadulás a lélek bilincseitől és az igazi szabadság biztosítása.

Az önmegtagadással csak azt akarjuk, hogy «ami halandó, azt elnyelje az élet» (II. Kor. 5. 4.), ami mulandó és veszendő, azt föleméssze bennünk az istenfiúi élet.

Az önmegtagadással tehát nem tagadjuk meg semmit csak azért, hogy tagadjunk. Hanem megtagadjuk és le-romboljuk a régi ember hitvány viskóját, a rossz hajlamok fészket, az Isten-szeretet vetélytársának otthonát, hogy lelkünket és testünket az Isten-szeretet élő templomává építhessük és az ő tevékeny szolgálatának, dicsőítésének szenteljük.

Hogy az istenfiúi életet élhessük, meg kell halnunk a régi embernek. A régi ember halála az új embernek életét szolgálja. «Hacsak a földbe esett gabonaszem el nem hal, egymaga marad; ha pedig elhal, sok termést hoz» — mondja az Isten Fia (Jn. 12. 24.). A régi ember megtagadásáról, haláláról szól Szent Pál is: «élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem» (Gal. 2. 20.). A régi ember megtagadását követeli az Isten Fia, mikor azt mondja: «Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát . . .!» (Lk. 9. 23.)

3. Az önmegtagadás korlátai.

Az első korlátozás abban van, hogy az önmegtagadás természeténél fogva csak eszköz lehet. Tehát mindig a cél szerint kell alkalmazkodnia és korlátozódnia. Nem tagadjuk meg egész emberi természetünket, hanem csak azt, ami rendetlen benne. Már csak azért sem, mert természetünk még az áteredő bűn által sem romlott meg egészen, hanem csak részben; a bűnös hajlamok meggyöngítették, de mindamellett lényegében, mint Isten teremtménye, jó.

Az önmegtagadás az istenfiúi élet eszköze kell, hogy legyen. Tehát az önmegtagadás nem zárja ki azt, hogy az élet javait a természetes és természetfölötti életszükséglet szerint használjuk (S. Thom. S. th. 2. 2. q. 142. a. 6. ad. 1.). Eszerint kell az önmegtagadásnak formáit, különösen a

külső önmegtagadást korlátozni, hogy az Isten által adott hivatásunkban segítő eszköz, ne pedig akadály legyen. Ugyanaz az elv a másokért hozott áldozatokban. Bár bizonyos körülmények között külső javainkat sőt életünket is feláldozhatjuk, sőt kell is feláldoznunk (például szent hitünkért), de lelkünk életét, a kegyelmi életet, istenfiúságunkat sohasem szabad megtagadnunk vagy feláldoznunk.

Korlátozza az önmegtagadást lelki életben tett előhaladásunk. A kezdő nem vállalhatja a haladó önmegtagadásának mértékét, ez viszont nem veheti magára a lelki élet magaslatán járó emberét, mert aránytalan terhet venne magára és nem segítené lelki életét, hanem megzavarná.

Végül egyéni hivatásunk is korlátozza önmegtagadásunkat.

A szemlélődő imádságos élethivatás más önmegtagadásokat és más mértéket diktál, mint a külső tevékenységben folyó élet. A szerzetes és a világi nem ugyanúgy és nem ugyanannyit vállal. A pap és a hívek, a tanító és a hithirdető rendek, a betegápoló és vezeklő szerzetesek más és más keretben, különböző mérték szerint gyakorolják. (V. ö. Raitz v. Frentz: Selbstverleugnung, pg. 24.)

4. A szeretet fokmérője.

Az önmegtagadás nagy értéke abban van, hogy az Isten szeretetének fokmérője. A szeretetet, mint a szellemi élet tevékenységét, nehezen lehet megmérni. Aki igazán szeret, még az is nehezen mérheti meg szeretetének fokát és növekedését. Vigyázni kell, nehogy tévedésbe essünk, különösen azáltal, hogy a szeretet érzelmét össze ne tévesszük magával a szeretettel, mert a szeretetnek nem lényege az érzelem. Éppen az önmegtagadás kerülheti ki legjobban ezt az össze-

tévesztést. Emelkedett hangulat, jóleső érzés, lelkes, szárnyaló imádság, természetes jószívűség, vonzó sikeres apostolkodás könnyebben ejthetnek tévedésbe és elhitetik velünk, hogy növekedtünk az Isten szeretetében. Az önmegtagadásnál kisebb a tévedés lehetősége; különösen a belső, a kevélységet, rendetlen önszeretetet fegyelmező önmegtagadásnál. Azért tartjuk az áldozatos lelkületet biztosabb fokmérőnek a tökéletesség útján, mint például az imádságos lelkületet. (L. Raitz v. F. u. o.)

Minél jobban megtagadjuk rendetlen önszeretetünket, annál nagyobb bennünk az Isten szeretete. Minél jobban kivetkőzünk magunkból, annál jobban eltelünk Isten-szeretettel. Ilyen értelemben vesszük Krisztus követésének elvét is: «annyit haladsz, amennyire legyőzöd magadat» (I. 25.). Az új ember, az Isten szeretetének gyermeke, annyiban fejlődik bennünk, amennyiben megtagadjuk és levetjük a régi embert.

Azzal, hogy az önmegtagadást az Isten-szeretet fokmérőjének nevezzük, legkevésbé sem azonosítjuk az önmegtagadást sem az Isten szeretetével, sem az egész isteni élettel. Ez már csak azért sem lehetséges, mert az Isten szeretete megmarad az egész örökkévalóságban, az önmegtagadás pedig megszűnik a földi élettel. A mennyben nincs reá szükség, mert ott már minden rendetlen önszeretet kihalt belőlünk, minden gyöngeség megszűnt, ott már nincs mit megtagadni, mert ott csak a tiszta Isten-szeretet éltet minket.

Azt sem állítjuk, hogy az önmegtagadás az isteni kegyelemnek és isteni életnek egyetlen eszköze és segítője, mert az imádság, a jócselekedetek és erénygyakorlatok, a maguk szerepében szintén szükséges eszközök.

5. Hősies önmegtagadás. I.

A szeretet parancsa mindenki számára ugyanaz. Mindenki «teljes szívéből, minden erejéből» tartozik szeretni Istent. A szeretet parancsával elengedhetetlenül egybe van kötve az önmegtagadás bizonyos, ha nem is hősies mértéke, vagyis az önlegyőzésnek, a keresztnek és áldozatnak vállalása, kinek-kinek képessége és a kegyelem mértéke szerint. Annyi önmegtagadásra mindenki kötelezve van, amennyi szükséges a bűn leküzdésére. Hősies önmegtagadás is lehet kötelességünk, ha szent hitünket kell megvallanunk, vagy ha állapotbeli kötelességeink úgy kívánják, hogy felebarátainkért, családunkért, vagy hazánkért életünket kell feláldoznunk.

A köteles önmegtagadáson kívül van hősies önmegtagadás is, amelyre a tökéletes Isten-szeretet ösztönzi a lelket. Három ilyen hősies önmegtagadás van: az indifferencia (közömbösség), a vértanúság és a teljes önfeláldozás. Az önmegtagadás több más fajtát (bánat, vezeklés, megalázkodás, vagy a három evangéliumi tanács stb.) lehet hősi fokban gyakorolni, de nem tartozik lényegükhöz, hogy hősi fokúak legyenek. Míg az említett háromnak lényegében és természetében van, hogy hősi fokú.

A három hősi önmegtagadás között legkevesebb megértésre szokott találni az ú. n. közömbösség, pedig a három közül éppen ennek van leggyakorlatibb szerepe. A közömbösség nem érzéketlenség, nem természetellenesség, nem stoicizmus, nem quietizmus, semmiféle, még enyhébb formájában sem. A közömbösség nem irányul a jó ellen, sem a boldogság, sem az élet ellen. A közömbösség nem tétlenség és nem pusztán szenvedőleges állapot. A közömbösség: *önuralom a teremtményekkel szemben*; rend és összhang

köztünk és a teremtmények közt, minden rendetlen vonzalom, vagy rendetlen ellenszenv lefegyverzése. Ez az önuralom lehetővé teszi Isten teljes uralmát életünkben. Azért uralkodunk minden vonzalmunk vagy ellenszenvünk fölött, hogy minden vonzalmunkat és ellenszenvünket egyedül Isten szeretete által vezéreltessük. A közömbösség a teremtményekkel szemben az Isten szeretetének életföltétele bennünk.

A közömbösség tehát az isteni és emberi akarat összhangja. Ebből nyilvánvaló, hogy nem lehetünk közömbösek Istennel és az erényekkel szemben, mert ezekhez vonzódunk kell. Nem lehetünk közömbösek a bűnnel szemben, mert a bűnt gyűlölnünk kell. De közömböseknek kell lennünk közömbös dolgokkal szemben.

Ez a közömbösség azon az igazságon alapul, hogy pl. a szegénység vagy gazdagság, egészség vagy betegség, hosszú vagy rövid élet és a többi teremtett dolgok, amelyek az emberen kívül a földön vannak, *nem hordják önmagukban a végleges érték jellegét, hanem azt az isteni akarat döntésétől kapják*. Ehhez az igazsághoz alkalmazkodik akaratunk a közömbösség által, még ha esetleg az érzelem ellenkezik is. A lélek akaratereje — az isteni kegyelemtől vezetve — a mozgató ereje a közömbösségnek. A közömbösség tehát nem az érzelem dolga.

Ameddig nem biztos, hogy valamely teremtmény Isten dicsőítésére eszközül szolgálhat, közömbösek vagyunk vele szemben. És ebben segítségünkre van a remény és a szeretet. A remény arra oktat, hogy az Istent szeretőknek minden javukra szolgál (Róm. 8. 28.), tehát semmitől sem kell félnünk, még ha Isten választása áldozatos dologra irányul is. Az Isten szeretete pedig vállalja az áldozatot. Hogy az ilyen tevékeny remény és szeretet csak élő hitből fakadhat, az világos.

A közömbösségnek negatív és pozitív szerepe van. Negatív, mert nem enged semmi teremtmény iránti vonzalomnak. Pozitív pedig, mert egyedül Isten szent tetszésétől irányíttatja magát a teremtményekhez való viszonyában. Tehát a közömbösség az önszeretet teljes meghódolását jelenti és az Isten szeretetének tökéletes uralmát. A közömbösség letöri lelkünkőről a földiek, a teremtmények összes bilincseit, kiszabadít azok rendetlen szeretetéből, hogy egyedül Istennek éljünk és Istenen keresztül, az ő szent tetszése szerint, szeressük a teremtményeket.

A közömbösség rendkívül jótékony hatással van lelki életünk fejlődésére. Nem avatja ugyan minden tettünket a legtökéletesebbé, nem kötelez arra, hogy mindig a legtökéletesebb indítóokból, vagy mindig a legtökéletesebbet cselekedjünk, de szabaddá teszi lelkünket a tiszta és tökéletes szeretet gyakorlatára. Nem szünteti meg a bűn minden lehetőségét, nem öli ki belőlünk az érzelmeket, sem pedig minden rossz hajlamot, de olyan nagy uralomra segít a rendetlen hajlamok fölött, hogy nemcsak a bűn bilincseitől szabadít meg, hanem a jó gyakorlatát is mindinkább zavartalanná teszi. És ezáltal a lélekbe mennyei békét áraszt. Még emberi értelemmel nézve is milyen nagy kincset ad a közömbösség azáltal, hogy a teremtményekkel szemben teljesen szabaddá tesz minket, és így megvalósítja azt az igazságot, hogy «Istennek szolgálni annyi, mint uralkodni».

Hogy a közömbösség így felülemelkedjék a teremtmények fölé, ahhoz nem közönséges, hanem hősiecs lelkű önmehtagadás kell. (V. ö. Raitz v. Frentz. U. o. pg. 277., 293.)

6. Hősies önmegtagadás II.

A hősies önmegtagadás *második formája* a vértanúság szent hitünkért vagy szent hitünk valamelyik gyakorlatáért, erényéért. A vértanu lemond életéről Istenért. Ez nagy bátorságot, erőt és türelmet követel. Ez a lelkierősség csak hősies hitből, reményből és szeretetből fakadhat. A legerősebb indítók az Isten szeretete. Talán nem mindig a leg-tökéletesebb az az Isten-szeretet a vértanu lelkében, és különösen vértanúsága kezdetén félelemmel van vegyítve. De ha a szenvedés tisztítja és tökéletesíti a szeretetet, akkor elgondolhatjuk, hogy a vértanu szenvedései közepette megtisztul a szeretete. Mert «senkinek sincs nagyobb szeretete annál, aki életét adja barátaiért» (Jn. 15. 13.).

A hősies önmegtagadás *harmadik és legtökéletesebb formája* a teljes önfeláldozás. Ez a teljes, szabad és önkéntes önfeláldozás benne lehet a vértanúságban is, de nem tartozik a lényegéhez, mert a vértanúságban a külső kényszer is hozzájárul az indítókhoz.

A teljes önfeláldozás pedig külső kényszer nélkül, tisztán belső elhatározásból születik és teljes szabadsággal történik. Nem köteleességszerű önmegtagadás és áldozat ez, hanem a kötelezőn felüli. Nemcsak rövid ideig tart, hanem mindenkorra szól. Nemcsak az életét áldozza fel, hanem mindent, még hírnevét, becsületét is kész Istennek áldozni, minden, még megengedett, de nem szükséges kedvezést is. Ez a legtisztább Isten-szeretet törekvése a lélekben, hogy mindenét odaadja annak, akit szeret, mindenről lemondjon, mindentől elszakadjon, hogy egyedül Istené legyen, hogy önmaga helyett Istent bírja.

Ez az önmegtagadásnak a legtökéletesebb foka. Különböző néven ismerik. Szent Ignác az alázatosság harmadik

legfőbb fokának nevezi. Mások ugyanezt teljes áldozatnak, engesztelő áldozatnak, a kereszt szeretetének mondják. Az alázatos és megfeszített Krisztus tökéletes követése és hasonlósága ez a teljes önfeláldozás. Tehát nemcsak a vértanuságban gyakorolható, vagy súlyos betegségben, vagy ha más súlyos megpróbáltatás éri lelkünket, hanem egész mindennapi életünkben. Mert mindig módunkban van mindent odaáldozni és semmit sem tartani meg magunknak. De azt is meg kell állapítani, hogy az ilyen lelkület ritkaság, és csak a tökéletes szeretetre törekvő szívekben van.

De ez a teljes önfeláldozás is csak bizonyos határok, között lehetséges. Az első korlátot Loyolai Szent Ignác abban jelöli meg, hogy az Isten dicsősége ne szenvedjen csorbát. Ne feledjük, hogy elsősorban nem a lemondással, az önmegtagadással, hanem a teremtmények helyes használatával dicsőítjük meg Istent. Azért helyezi Szent Ignác is a helyes használatot az önmegtagadás elé.

Ez a teljes lemondás tehát nem világfájdalom, és nem a fájdalom beteges keresése. Ezzel az önmegtagadással nem szabad hivatásbeli munkákat elhanyagolnunk, vagy korlátoznunk, nem szabad egészségünket lerontanunk; és nem szabad másnak vagy a közösségnek java ellen irányulnia. Mert különben Isten dicsőségét nem növeljük, hanem kisebbítjük.

Egy másik inkább elvi korlátozás, hogy a teljes önfeláldozás önmegtagadása nem önmagában véve, hanem csak a mostani kegyelem rendjében érték. Föltételezi a bűnbetés tényét és az elégtételadás szükségét, valamint a szentek egységét, amely szerint Krisztus érdemei által egymásért engesztelő cselekedetet végezhetünk. Ezek azok az indítók, amelyek a teljes áldozatot megokolják értelmünk szá-

mára, mert az áldozat nemcsak és nem elsősorban az érzelem dolga, hanem az értelmes akaraté.

Csak a hittel megvilágosított értelmet győzhetik meg az említett okok. A pusztá emberi ész nem láthatja be és nem érti meg, hogyan lehet a «kereszt esztelensége» okosabb, mint a világ bölcsesége. Az engesztelő élet értékét pusztá ésszel nem látjuk be.

Még egy korlátozás. Ha mi magunk választjuk meg az áldozat formáját, az kisebb értékű, mintha azt egészen Istenre bízunk. Teljes közömbösség és Istenre-hagyatkozás nélkül nem lehet teljes az áldozat.

Ezt a teljes áldozatot hősies önmegtagadásnak nevezük, de ezzel nem mondjuk, hogy ez a keresztény élet legnagyobb kincse. *Ez a hősi önmegtagadás elvezet a legnagyobb kincs, a szeretet, teljes birtokába.* (V. ö. u. o. 293—320.)

XIV. „Neki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem!”

1. «Őneki növekednie kell . . .»

«Őneki növekednie kell, nekem pedig kisebbednem.» (Jn. 3. 30.) E szavakat Keresztelő Szent János mondotta az Isten Fiáról és önmagáról. Ugyanezt mondhatjuk mi is, akiket a mennyei Atya gyermekeivé fogadott és az Isten Fia életében részesedünk. Az ő életének növekednie kell bennünk; ő vonásainak és arculatának kell kialakulnia bennünk. Mert «elrendelte, hogy hasonlóké legyünk az ő Fiának képéhez». Az új életnek, az istenfiúi életnek kell növekednie bennünk, a régi ember életének pedig kisebbednie kell. Egészen addig, amidőn elmondhatjuk, hogy «élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem».

Őneki növekednie kell! Hogyan növekedjék bennünk az Isten Fia? Hiszen ő egylényegű az Atyával és a Szentlélekkel. Tehát végtelen és változatlan. Öröktől fogva és örökké végtelenül tökéletes. Ő a maga személyében nem növekedhetik, nem változhatik és nem fejlődhetik. De növekedhetik titokzatos testében, mibennünk, az ő tagjaiban.

Neki növekednie kell. Ő maga az Igazság, az Atya Igéje, Bölcsesége. Ő minden igazság forrása. Ami kívülre van, az csak az ő igazságának egy-egy szikrája, az ő fényességének tükröképe és kisugárzása. Minél inkább éljük istenfiúi életünket, annál inkább az Igazságból kell élnünk, az Igazság fényének kell minket elárasztania, annál inkább kell a krisztusi Igazságnak bennünk növekednie és minket irányítania.

De nem növekedhetik az ő igazságának fénye, ha a mi sötétségünk nem kisebbedik, ha a sötétség uralmát vissza nem szorítjuk.

Minél jobban növekszik a napfény, annál jobban elhalványul minden egyéb csillag a láthatáron. A napnak növekednie kell és a csillagnak el kell tűnnie a napfényben. Őneki növekednie kell, nekem kisebbednem.

A mi kicsinységünk mécsese eltűnik, hogy helyet adjon az isteni Igazság tündöklő napjának. Isten nagy világosságának kell bennünk növekednie. Ha már egészen eltűnt a mi kis csillagunk, akkor nagyon felragyogott a napfény. Minél közelebb jutunk az Igazság verőfényéhez, annál jobban elenyésszik a mi kicsinységünk, annál jobban megnövekedik az ő fényessége. Minél jobban kibontakozunk saját kicsinységünkől, törpe gondolataink szűk homályából, annál inkább közeledünk lelkünk éltető napjához, az Igazsághoz, míg egészen el nem telünk vele, midőn már annyira megnövekedett bennünk, hogy nem mi, hanem ő él bennünk, ő éltet minket.

Növekednie kell bennünk nemcsak az Igazság fényének, hanem az Igazság melegének, szeretetének is. A mi Igazságunk, a mi isteni Igénk, olyan Ige, olyan Igazság, amely Szeretetet áraszt (*Verbum spirans Amorem*). Mert a mi Igazságunk egy a végtelen Szeretettel. Hogy pedig a végtelen Szeretet is «megnövekedjék bennünk», «kisebbednie kell» az önszeretetnek, amíg csak egészen a Szeretet nem tölt be minket.

2. Nekem kisebbednem kell.

Nem kell kisebbitenem sem testi, sem lelki adományaimat, képességeimet, vagy erőimet. Nem kell és nem is szabad kisebbiteni Isten ajándékait, sem természetes, sem természetfölötti kegyelmeit. Nem kell kisebbiteni semmi igaz értéket, semmi igazi nagyságot.

De kisebbiteni kell az önszeretet által felfújt hazug és beképzelt önértékelést, és vissza kell vezetni mindent az igazság mértékére. Kisebbednem kell, hogy eljussak az igazság álláspontjára.

A kisebbedés célja és utolsó állomása nem a megsemmisülés, hanem a színgazság. Az igazság pedig az, hogy magunktól semmik voltunk, semmik vagyunk, és semmik maradtunk volna örökké. «Mert ha valaki magát valaminek tartja, holott semmi, az önmagát vezeti félre.» (Gal. 6. 3.)

A kisebbedés akkor éri el az igazság mértékét, ha magunknak semmit sem tulajdonítunk, mert mindenünk Istentől van. Tehát kisebbednünk kell egészen önszeretetünk megsemmisüléséig, hogy hálás szeretettel mindent Istennek tulajdonítsunk és egyedül és mindenestül őhozzá ragaszkodjunk, őt szeressük. Erre ösztönöz a minket vezérlő Lélek, a mi fogadott gyermekségünk Lelke, aki isteni természeténél fogva az Igazság Lelke.

3. *Hogyan kell kisebbednem?*

Úgy, hogy kicsinységem és semmiségem tudata, igazsága töltse el értelmemet, hogy az önámítás és hazug nagyság útjára ne tévedjek. Semmiségem tudata az egyetlen színigaz és őszinte lelkiállapot, amellyel Teremtőmhöz közeledem. Mert ha valamit magamnak tulajdonítok, ha magamtól többre tartom magamat a semminél, akkor hazug és bitorló vagyok és eltulajdonítok valamit, ami az Istené. «Mert mid van, amit nem kaptál, ha pedig kaptad, mit kérkedel vele, mintha nem kaptad volna?» (I. Kor. 4. 7.)

Magunktól semmik vagyunk és ha van is valamink, még akkor is semmik vagyunk magunktól. Még ha Isten kegyelmének teljességét hordoznók is magunkban, akkor is igaz maradna örökké, hogy magunktól semmik vagyunk. Testi-lelki életünk, istenfiúságunk a mennyei Atyának nagy ajándéka, alamizsnája, amellyel gazdaggá tett minket, kolduszegény senkifiakat. De ha Atyánk végtelen szeretetéből mérhetetlenül gazdagok is lettünk, mert gyermekeivé lettünk, mégis igaz marad örökké, hogy magunktól semmik vagyunk és a semmiségbe merülnénk vissza, ha a mindeneket fenntartó Isten egy pillanatra is megvonná tőlünk fenntartó erejét.

Semmiségünk igaz tudata ne csak értelmünket töltse el, hanem irányítsa akaratunkat is. Mert mit ér az, ha eszünk belátja az elemi igazságot, de szívünk és akaratunk nem vesz tudomást róla, nem hódol meg előtte és nem fogadja el irányelvül, sőt meghazudtolja azt, mert úgy tesz-vesz és rendelkezik életünkben, mintha mindent magának köszönhetne.

4. *Mennyire kell kisebbednem?*

Ennek a kisebbedésnek, megalázódásnak elengedhetetlenül szükséges foka legalább az, hogy annyira meghódolunk Isten szent akarata előtt, hogy súlyos dologban meg nem sértjük. Enélkül nemcsak hogy hű gyermekei, de gyermekei sem lehetünk mennyei Atyáknak.

De Isten egész meghódolást követel gyermekeitől. Annyira meghódolunk és önszeretetünket annyira kisebbsítjük, alávetjük, hogy még akkor sem helyezzük akaratunkat Atyánk akarata fölé, ha azzal csak bocsánatos vétket követnénk el.

Akik pedig egészen átértették saját semmiségük alapigazságát, akik egészen meghódolnak előtte és önszeretetüket egészen áldozatul hozzák, akik egészen tudatában vannak istenfiúi élethivatásuknak, azok egészen az Atyának élnek, azok tökéletesen alávetik akaratukat akaratának és saját tetszésüket még akkor is feláldozzák az Atya tetszésének, midőn a legkisebb bűnnel sem bántanak meg őt, ha saját tetszésüket követnék. De nem a saját tetszésüket, hanem az Atya tetszését követik, amelyet a Fiú által mutatott meg nekünk. Isten gyermekeinek nincs más vágya, mint hogy Isten Fiához legyenek hasonlók, vele legyenek egyek és az ő életében részesedjenek, az ő életét éljék és folytassák; tehát szíves-örömet követik az Isten Fiát az alázat és az áldozatos szeretet útján: a minden teremtmény szeretetéből kibontakozott és egyedül Istennek élő szeretet útján, az önmagát egészen odaadó szeretet útján.

Az ilyen lelkek jól tudják, hogy a szeretetnek erre az Isten Fiával egészen együttélő magaslatára csak úgy jutunk el, ha előbb leszálltunk semmiségünk legmélyére, ha kiüresítettük szívünket, kisemmiztük önszeretetünket. Az Isten-

szeretet csak akkor növekedhetik meg szívünkben az Isten Fiával való szeretetegység csodálatos teljességéig, ha az önszeretet minden rendetlenségét egészen lekisebbítettük.

5. Következtetések.

Az alázatosság által elismerjük teremtményvontunkat, korlátoltságunkat, önmagunktól való semmiségünket és elismerjük a mérhetetlen nagy távolságunkat Isten tökéletességétől. Elismerjük, hogy magunktól örökre semmik maradtunk volna, és elismerjük, hogy örökké hódolattal tartozunk Teremtőnknek. Ilyen értelemben az alázatosság alávetés, meghódolás Isten előtt (*subjectio ad Deum*), és az igazságosság követelménye. Ez a meghódolás, vagyis kicsinységünk elismerése az alázatosság egyik alkotó része, az állító, az igenlő része.

Az alázatosság tagadó része abban van, hogy küzd a képzelt vagy bitorolt nagyság ellen, vagyis a kevélység ellen, és ezt a képzelt nagyságot igazság mértékére lekisebbíti. Minthogy önmagunk rendetlen szeretete és túlbecsülése ellen egész földi életünkben kell küzdenünk, azért az alázatosságnak ez a negatív és tagadó szerepe szükségképpen nagyobb, mint az igenlő.

Az alázatosság lényegéből következik az is, hogy az alázatosság igenlő része örökké megmarad lelkünkben a boldog mennyországban is, ahol semmi rendetlen hajlam sem férhet szívünkbe, de ahol az angyalokkal és szentekkel, a Szűzanyával és az Isten Fia emberi természetével együtt hódolattal és szeretettel elismerjük kicsinységünket az Isten előtt, elismerjük, hogy a semmiből alkotott és hogy mindent örökké neki köszönhetünk.

Az alázatosság lényegénél fogva a vágyó tehetségben, az

akaratban van. Az alázatos akarat visszatartja a lelket a rendetlen nagyravágyástól és nagyratöréstől. De ennek az alázatos akaratnak irányító ismerete az értelemben van, mert az önismeretet és önmegbecsülést az igazság korlátaiban tartja. Az akaratnak és az értelemnek ez az alázatos álláspontja az Isten iránt való tiszteletből fakad. (L. Sz. Tam. S. th. 2. 2. q. 161. a. 6.)

Az alázatos lelkületből szükségképen alázatos beszéd, viselkedés és cselekedet származik.

Az alázatosság lényegéből látjuk, hogy alázatosság Istenben nem lehet. Amint kevélység sem lehet benne. Nem lehet benne kevélység, mert a végtelen Isten soha képzelt vagy jogtalan, s őt meg nem illető nagyságra nem törekedhetik. Nem lehet benne alázatosság, mert az alázatossággal elismerjük korlátoltságunkat, kicsinységünket. Ő pedig végtelen és korlátlan.

De az Isten Fia nem alázkodott-e meg, midőn emberré lett és midőn «kiüresítette magát», midőn «megalázta magát és engedelmes lett» (Fil. 2. 7—8.). Ez az alázatosság Isten Fiának nem isteni, hanem emberi természetére vonatkozik. Isteni természete nem «üresítette ki magát» és nem is üresítheti ki magát, nem mondott le és nem is mondhat le az őt megillető végtelen dicsőségről. De emberi természetében ő az alázatosság példaképe. (V. ö. v. Frentz: Selbstverleugnung, pg. 101—148.)

Az alázatosság lényegéből fakad, hogy az Isten előtt soha eléggé meg nem alázhatjuk magunkat. Ez a tudat ösztönözte Krisztus emberi természetét, hogy magát mélységesen megalázza a mennyei Atya előtt. A Krisztussal egészen együttérző és együttélő szentek is mindig mélységesebb alázatra törekednek. Nem elégednek meg azzal, hogy csak annyira alázkodjanak meg előtte, hogy akaratuk egészen alá-

vesse magát az Isten akaratának, és úgy még a legcsekélyebb bűnt is kerüljék. Hanem még ahol a legkisebb bűn nélkül szabadon választhatnának valamin, ott is meghódoltatják saját tetszésüket és inkább az Isten tetszését keresik. Az Isten tetszése pedig az, hogy minél hasonlóbbak legyünk az Isten Fiához, az alázatos és önfeláldozó, keresztfeszített Jézushoz «Elrendelte, hogy hasonlókké legyünk az ő Fia képéhez.»

6. *Tévutak.*

Az alázatosság annyira nem kívánja a túlzást, hogy a tökéletes alázatosság kizárja azt. Az alázatosságot az igazság vezérli és korlátozza. Csak addig alázatosság, ameddig az igazság vezérli. Az igazságból nem szabad sem elvenni, sem hozzátenni.

Az igazság pedig az, hogy önmagunktól semmik vagyunk és az alázatos lelkűnek ezt el kell ismernie, és ha ettől eltér, ha valamit magának tulajdonít, akkor az igazságtól eltérően nagyobbnak tartja magát. Tehát kisebbednie kell, vagyis meg kell alázkodnia. De túlzásba menne, ha nemcsak önmagától, hanem mindenképpen semminek tartaná magát, vagyis ha tagadná testi-lelki képességeit, Isten adományait. Az alázatos tehát elismeri saját kicsinységét önmagára vonatkozólag, de elismeri a nagyságot is, amelyre Isten adományai emelték és amelyre Isten kegyelme fel akarja vezetni. A legalázatosabb Szűz példát adott erre: «Az Úr ránézett szolgálója kicsinységére, íme, mostantól fogva boldognak hirdetem minden nemzedék, mert *nagy dolgokat* cselekedett velem a hatalmas» (Lk. 1. 48—49.).

Az Isten különféle értékű adománnyal ruházta fel az embereket és különböző élethivatást adott nekik. Egyeseket másoknak alárendelt. Téves alázat volna, ha ezt a különbsé-

get nem akarnók magunkban vagy másokban elismerni, vagy érvényre juttatni. Az alázatossággal össze kell egyeztetni a gondviselésadta adományok és élethivatások öntudatos érvényesítését. Az alázatosszívű Jézus, a mi példaképünk, párosította az alázatosságot a határozott férfiúi önérzettel. És ez az öntudat és önérzet elismerheti azt, amit Isten kegyelmével alkotott és alkotni szándékozik.

Az alázatos tudja, hogy önmagától semmi. De azt is tudja, hogy Isten kegyelmével hathatós eszköze lehet nagy műveknek is. Az alázatos abban különbözik a kevélytől, hogy a kevély mindent magának tulajdonít és a maga erejében bíz; az alázatos pedig mindent Istentől vár. De ez nem akadályozza meg abban, hogy úgy dolgozzék, mintha minden az ő munkájától függne.

Goromba és hazug utánzata az alázatosságnak a farizeusi alázat, amelyben megaláztatást vállalunk, vagy jámborkodunk, hogy minket szentnek dicsőítsenek. Finomabb eltévelyedés az, ha biztos tudásunk ellenére másnak tévedése előtt meghódolunk, vagy ha inkább külső, mint belső alázatosságra törekszünk.

Veszedelmes és hamis az az alázatosság, amelyik gyávaságra hajlítja a lelket és képtelenné teszi bátor, férfias cselekedetre; vagy ha ölbetett kézzel saját tehetetlensége fölött sopánkodik és mindent Istenre hagy.

Még veszedelemesebb az a hamis alázatosság, amelyik az Istenbe vetett bizalmat rontja le, és amelyik olyan bűnösnek tartaná magát, hogy lehetetlen volna számára a javulás, az Isten kegyelme. Vagy ha elhanyagolná a szentségek vételét, mert méltatlannak tartja magát. (V. ö. u. o.)

MÁSODIK RÉSZ:
ISTENFIÚI ÉLETÜNK FEJLŐDÉSE

***A)* Az istenfiúi élet ne legyen
torzkép!**

(XV—XVII. fejezet)

XV. Az istenfiúi élet nemcsak a bűn ellen való harc.

1. Az istenfiúi élet torzképei.

Istenfiúi életünknek nem szabad egyoldalúnak lennie. «Tökéletes férfiúvá kell növekednünk» (Ef. 4. 13.), Isten Fia mintájára. Egész lelkünket ki kell tárnunk az isteni élet befogadására, egész odaadással át kell adnunk magunkat isteni Tanítónknak és Nevelőnknek, hogy minket alakítson. Egész készséggel kell a belénkáradó isteni életerőkkel együttműködnünk és minden erőnket latba kell vetnünk: testi és lelki, természetes és természetfölötti erőnket. Mivel pedig az istenfiúi élet elsősorban az isteni életerők műve, azért Isten elgondolásai szerint kell fejlődnie, nem pedig a mi törpe és hiányos elképzelésünk szerint. Az isteni eszménykép az irányadó és nem szabad azt a mi tökéletlen felfogásunkkal eltorzítanunk és megcsonkítanunk. Nem szabad az istenfiúi életet torzképpé ferdíteni.

Aki otthonos a rajzolóművészek munkájában, az tudja, hogy mily hihetetlenül csekély vonal-eltolásokkal lehet a legszebb képet is visszataszító torzképpé változtatni. Nekünk kisgondolatú és szűklátókörű embereknek mindig éber figyelemmel kell vigyáznunk, nehogy a fölséges Isten gondolatait és terveit megcsonkítsuk és letökéletlenítsük, mikor azokat kifejezni vagy megvalósítani igyekszünk.

2. Az istenfiúság nemcsak a bűn ellen való harc.

Egyik ilyen elferdítés és eltorzítás volna az, ha az istenfiúi életet csak a bűn szemszögéből tekintenők.

A bűn és a bűnbánat kétségkívül életbevágó része, élet-halál kérdése az istenfiúi életnek. A mi bűnünk az isteni Megváltó életébe került. És ha mi ragaszkodunk a bűnhöz, akkor az örök életünkbe kerül, elveszítjük istenfiúi életünket. Lehetetlen nem halálosan komolyan venni a bűnt, ha valaki szereti istenfiúi életét. Életünk utolsó lehellestig gyűlölnünk kell a bűnt, és annak bűvköréből mindig jobban szabadulnunk kell, minél inkább növekedik istenfiúi életünk. Még a legtisztább szeretet útján is kísér bennünket az igazi bűnbánat szelleme és erénye, mert a fokozott szeretet növeli bennünk a bűn szellemétől való eltávolodást, és mert mennyei Atyánkat szeretjük és nem akarjuk őt elveszteni. A gyermeki félelem bűnbánata nem-hogy hiány vagy tökéletlenség volna, hanem hozzátartozik szeretetünk természetéhez. Tehát nélkülözhetetlen.

De nagy hiány volna, ha minket, Isten gyermekeit a bűn gondolata és veszélye annyira megigézne, hogy figyelmünket úgyszólván teljesen lekötne és kisajátítaná, és így a bűnön keresztül szinte csak önmagunkkal foglalkoznánk. Nagy baj volna, hogyha az istenfiúi életre leselkedő veszély miatt elfeledkeznénk vagy nem mernénk élni. Ha elvesztenők bátorságunkat, hogy az istenfiúi élet útjára bátran rálépjünk és a magaslatok felé igyekezzünk. Nagy baj volna, ha a bűntől való félelem megbénítaná életkedvünket, ha a bűntől való irtózás örve alatt csak félelemmel és rettegéssel töltенők el szívünket, és az istenfiúi élet örömeit kizárnók. Nagy tévedés volna a jó Isten reánkárado végtelen

sok szeretetét csak a bűnveszély ellenszerének tartani, nempedig a kimondhatatlanul magasztos istenfiúi élet forrásának tekinteni, és Istennek ránkvonatkozó szent akaratát és elgondolását csupa tilalomfának nézni. Lebecsülnők és lefokoznók az isteni kegyelmi ajándékok, életerők és a krisztusi szentségek mérhetetlen értékét és méltóságát, ha azokban nem látnánk mást, mint a bűn ellen való eszközöket. Nagyon megcsonkítanak lelkünkben Isten és Isten Fia képét, hacsak az ítélő Bírót látnók benne. Az istenfiúi élet tudománya nemcsak bűntan, hanem az erény, az élet, a legmagasztosabb élet tudománya. Ennek a tudománynak nemcsak egy fejezete van: a bűn ellen küzdelem, hanem sok más: az istenfiúi élet fejlődéséről, növekedéséről, az egészséges életről, az élet erőinek fokozásáról, a szeretetről: a tökéletesség végső állomásáról, az Istennel való szeretetegyesülésről.

Még a bűn halálveszélye ellen is akkor biztosítjuk legjobban magunkat, ha minél mélysegebben éljük az istenfiúi életet a maga teljes virágzásában és kifejlődésében. Annál jobban távolodik tőlünk a bűn veszélye, minél közelebb jutunk Istenhez, minél jobban egyesülünk vele és minél jobban Istenben élünk.

Ne tévesszen itt meg minket a testi élet hasonlata az istenfiúi élettel! Mert még a testi egészségről és életről sem mondhatjuk, hogy az pusztán a haláltól való menekülésből áll. A testi élet is annál tovább tud ellenállni a betegség halálveszedelmének, minél jobban megerősödött benne a virágzó és erős élet. Igaz, hogy a testre nézve végtére mégis elkerülhetetlen a halál. De éppen itt van a gyökeres nagy különbség a test és az istenfiúi élet természete között!

A testre nézve elkerülhetetlen a halál. Istenfiúi életünkre nézve pedig elkerülhető a halál. Tehát mérhetetlen a

különbség a két élet természete között! A testnek meg kell halnia. Az istenfiúi életnek nem kell meghalnia. Meghalhat ugyan a bűn által. De kikerülheti ezt a halált. Azért nevezi Szent Tamás az istenfiúi kegyelem életét már itt a földön az örök élet megkezdésének.

Mi következik ebből? Az, hogy istenfiúi életünknek ezt a csodálatos szép kiváltságát, hogy nem kell meghalnia, át kell élnünk. Nemcsak úgy, hogy a bűnt gyűlöljük, hogy életünk a bűnnek minél kevesebb kapaszkodó pontot nyújtson és a bűn bűvköréből kiszabadítsuk magunkat, hanem főképen azért, hogy az isteni életben minél mélysebben meggyökerezünk.

3. Az istenfiúság isteni élet.

Hogy a bűntől való menekülés és szabadulás még nem az egész istenfiúi élet, az nyilvánvaló, mert azért lettünk Isten Fia testének tagjaivá, hogy az ő életében részesedjünk. Az isteni élet pedig valóban mérhetetlenül és végtelenül több, mint a bűntől való tisztaság, vagy mint a bűn gyűlölete. Isten Fia nemcsak azért jött le hozzánk, hogy a bűntől megváltson, hanem hogy saját életében is részesítsen: «Azért jöttem, hogy életük legyen és pedig bőséges életük».

Isten Fia a szőlőtő, mi vagyunk a szőlővesszők. Ha a bűn veszélyét elhárítjuk, akkor megszüntetjük az akadályokat, amelyek az isteni szőlőtő életének belénkáradását gátolták. Akkor mindig teljesebben éljük a szőlőtő életét, eltelünk életáramával, kifejlődünk általa, megerősödünk, virágzunk és gyümölcsöt termünk.

Ha csak a bűntől való félelem és menekülés volna az istenfiúi élet, akkor nem mondhatta volna Szent Pál

azokat hallatlanul merészen hangzó szavakat: «Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem!» És ezt az a Szent Pál mondotta, aki tudatában volt annak, hogy «félelemmel és rettegéssel kell munkálnunk üdvösségünket» a bűn veszélye miatt. Isten nagy kegyeltje és szentje alázatosan bevallotta, hogy saját életében is érzi a bűn veszélyeit és a bűnre való hajlandóságot. De bármennyire és szüntelen nélkülözhetetlennek tartotta is a bűn ellen való kérlelhetetlen gyűlöletet és harcot, ezt csak életföltételnek tekintette, hogy bennünk a krisztusi élet diadalmaskodjék, Hiszen Isten erejével «mindenre képesek vagyunk», és az isteni erő a bűn, a gyöngeség legyőzésében tündöklök. Azért kell tehát az egész isteni életet lelkünkbe fogadni, hogy «kialakuljon bennünk Krisztus», hogy Krisztus éljen bennünk. Hiszen mi az ő testének tagjai vagyunk és ő maga mondta, hogy ő a mi «Életünk!»

Loyolai Szent Ignác, a lelkiismeretvizsgálat nagymestere, sem a bűn-vizsgálatra fordíttatja a legtöbb időt a lelkiismeretvizsgálatban, hiszen az ő módszerében sokkal több idő jut az Istennek való foglalkozásnak: a hála, a Szentlélekhez való imádság, a bánat és a szeretet gyakorlatának. A lelkigyakorlatok teljes formájában is alig egy tizedrésznyi idő jut a bűn megfontolásra. A többiben a jó Istennel, az Úr Jézussal foglalkozunk.

4. Elsősorban isteni élet!

«Óvakodjunk tehát olyan lelki élettől, amely kizárólagosan a bűnre irányítja figyelmünket, és mindig csak a bűnt szemlélteti velünk, és talán túlozza is annak erejét és hatalmát!» (P. Plus: Rayonner le Christ. pag. 82.) Az ilyen felfogás nem engedi eléggé látnunk Krisztusnak minden

bűnt legyőző erejét. «Mintha talán a bűnnek vagy a Sátánnak ugyanolyan vagy talán még nagyobb ereje volna, mint Istennek, mintha az antikrisztus hatalmasabb volna, mint Krisztus! Miért állítjuk a bűnt olyan aránytalanul a figyelem középpontjába? Igaz, hogy van. Tagadhatatlan. Végzetes, halálos tévedés volna tagadni. De adjuk meg neki a maga helyét! Ne tegyük az első helyre! Első hely az Istent illeti meg életünkben!» (U. o.)

Nekünk mindenekelőtt isteni módon kell élnünk. Hogy ez nem lehetséges a bűn gyűlölete nélkül, az világos. De nekünk első és legfőbb figyelmünket az Istenre kell irányítanunk, hogy Istennek éljünk. «Első a megszentelő kegyelem napsugaras élete. A bűn az szemét, piszok, rothadás és halál. Az igazi lelki egészség nem abban áll, hogy szinte bűvöletben és varázslatban tartson minket a piszok, a bűn és romlott világ, hanem abban, hogy a jóra, az isteni életre, a ragyogó isteni igazságra és szeretetre fordítjuk főfigyelmünket.»

«A szépséget nem a csúnyának utálata és undorító volta által kedveltetjük meg, hanem a szép vonzó és megnyerő volta által — mondotta Péguy és igaza van... Hiszen Isten fiai vagyunk... Királyi nemzetségből valók! Hiszen Isten élő szentségházai vagyunk! Az élő Krisztus folytatói vagyunk. Márpedig ez a legfontosabb, ez van mindenekelőtt és mindenekfölött!» (U. o.)

Hogy is van az, hogy az isteni élet elsősége háttérbe szorulhat? Csak onnan lehet, mert nem éljük eléggé az isteni életet. Mert nem a szeretet, hanem inkább a félelem uralkodik a szívünkben, nem az Istenbe vetett bizalom, hanem inkább a kislelkűség, nem az élő hit, hanem inkább az emberi okoskodás és számíthatóság. Nem az isteni valóságok és igazságok világában élünk, hanem a szűk emberi

látókörbe zárkózunk. Pedig Isten a mi életünket nem a bűn börtönébe akarja bezárni, hanem a bűnből kiemel és önmagához von és szeretettel egyesít önmagával és a saját végtelenül gazdag életében részesít Isten Fia által.

XVI. Az istenfiúság nem beteges lelkiület.

1. Az istenfiúság nem beteges lelkiület.

Az is az istenfiúi élet elferdülése és eltorzítása volna, hogyha az istenfiúi életet pusztá Istentől várt vigasztalásnak, gyógyító balzsamnak és orvosságnak gondolnók, mi magunkat pedig örökké sopánkodó betegeknek. Sem az áteredő bűn, sem pedig a személyes bűnök nem rögzítik véglegesen és végzetesen lelkünket a terhelt és beteges érzületbe, hacsak mi magunk nem akarunk abban megrekedni és megmerevedni. Az isteni életnek szerepét rettenetesen lefokoznók, ha azt valami kórházi érzületbe akarnók bebörtönözni. Az isteni élet a legkiválóbb orvosság, a leggyógyítóbb ír, a legbecsesebb vigasztalás. De nemcsak ez. Ez csak egyik, de nem állandó és nem a legfőbb szerepe. Hiszen a mennyei Atya nem akarja, hogy örökké lelki betegek maradjunk. Hanem egészséges, eleven, erős, virágzó életet áraszt lelkünkbe.

«Azért hívja az Úr a pásztorokat, mert nincs lelkükön a világelet terheltsége . . . ők nem letört, elcsigázott emberek, akiket megmérgez szívben és kedélyben a kultúrmunka s a gazdasági élet harca és gondja . . . ők nem fonnyadt, blazirt lelkek, akik belefáradtak és belekeseredtek az életbe és akiknek a hit, a vallás legfeljebb ír és vigasz. Isten ments! — Csakis írt és vigaszt keresni és jajgatni, ez kórházi hangulat! A vallás nem beteges érzület, hanem lelkes szolgálása a mi Urunk, Istenünknek. Ne legyünk mi lézengő reconvalescen-

sek, akik az Urat csak betegápolónak nézik! Érte s neki élünk és halunk. Erőtéljes élet a mi Isten-szolgálatunk! Tehát bele ifjú erőssel, nagy aspirációkkal önzetlenül!» (Prohászka.)

Azt mesélték a modern embernek — mondja Wöhrmüller —, hogy a kereszténység a gyöngék és betegek vallása, sőt hogy az egész keresztény vallás maga is betegség! Mivel pedig az ember ösztönszerűleg húzódozik a betegségtől, azért gyanús szemmel néz a kereszténységre és minden keresztényen betegszoba-levegőt szimatol... Az igazság pedig az, hogy a modern ember igenis beteg, de nem a kereszténységtől, hanem a kereszténység híjján.

2. Egészség és betegség.

A betegség, a szenvedés, a testi és lelki rokkantság éppen úgy nem eszménye a kereszténységnek, amint a halál és a temető sem az. Azért, mert mi az örökéletben hiszünk és a túlvilági életet nagyobbra becsüljük az eviláginál, azért mi a földi életet nem becsüljük kevesebbre, hanem igazában mérhetetlenül többre, mint a hitetlenek. Hiszen nekünk ez az élet az örök életnek nagyértékű váltságdíja. A mulandó étellel örök életet szerzünk. De a mulandó életben nem a mulandót, hanem az életet becsüljük, és olyan kincsnek tartjuk, amelyért nem tudunk eléggé hálát adni Istennek. És ha Isten meghosszabbítja életünket, azért is hálásak vagyunk, mert módot ad az örök élet számára még többet dolgozni.

Ha pedig az életet megbecsüljük és értékeljük jobban mint bárki, akkor megbecsüljük az egészséget is. És Isten szándékai szerint járunk el ebben is.

A betegség magában véve még nem valami keresztényibb, szentebb és istenibb dolog, mint az egészség. A betegség nem isteni dolog és nem jó. De magában véve még nem is

rossz az istenfiúi életre nézve, hanem közömbös és csak pusztán fizikailag rossz a testnek.

3. Isten eredeti terve.

A betegség nem tartozik a Teremtő eredeti tervéhez. A tiszta és tökéletes egészség, a viruló élet volt az Isten eredeti gondolata. És ez a virágzó egészség az isteni életnek volt a hasonlata, visszfénye, mert Istenben nincs és nem is lehet betegség. Tehát Isten első tervének az egészséges, üde ember felel meg, nem pedig a nyomorék, a rokkant és a beteges. Az erős, a szabad, a vidám, nem pedig a vézna, gyöngye, a búskomor, a testileg és lelkileg ütődött. (Wöhrmüller.)

Igaz, hogy az áteredő bűn az első eszményi élettervet részben megzavarta, de azért gyökeresen nem változtatta meg. Azt pedig legkevésbé sem állíthatjuk, hogy most a megváltás és a visszanyert istenfiúság rendjében az első tervnek egészen az ellenkezője érvényesülne. A testi élet bajai, gyöngeségei és betegségei Isten kifürkészhetetlen szándékai szerint az eredeti büntől való megtisztulás után, az újjászületés szentségének vétele után is megmaradnak bizonyos mértékben. De Isten természetfölötti erőket is ad, hogy a bajokat részben legyőzzük, részben elviseljük.

A test számára bűnhődésképpen megmaradt a betegség és a testi halál adója. De a lélek egészségének és virágzó életének fejlesztésére az istenfiúi kegyelem olyan beláthatatlan lehetőségeket nyitott és olyan isteni életerőket adott, hogy a lélek élete egyre fokozódhatik bennünk, még a gyengülő és haladó testi egészség ellenére is. Sőt olyan diadalmas ereje van az istenfiúi élet fejlődésének, hogy még a betegséget, szenvedést, az életáldozatot és a halált is a lelki élet virágzásának az eszközévé avathatja. És így a betegséget, mint magában véve közömbös dolgot megszenteli, és ilyen értelemben

azt is az egészséghez hasonlóan Isten ajándékának tekinthetjük, amellyel végeredményben lelki életünket és boldogságunkat növelhetjük.

4. Küzdelem a betegség ellen.

Bár a test gyöngesége és betegsége megmarad az istenfiúi életben, azért az nem jelenti, hogy a test egészségét elhanyagolhatjuk. Isten parancsa, hogy gondoskodjunk egészségünkéről. Igaz, hogy ez nem a legfőbb parancs, mert a testi egészség nem a legfőbb javunk. Adott körülmények között egészségünket és életünket a kötelességteljesítés, szent hitünk és a szeretet érdekében feláldozhatjuk és fel is kell áldoznunk. De azért maga Isten Fia adott példát reá, hogy a betegeken segítsünk, hogy azokat gyógyítsuk. Az ítélet napján a betegek iránt tartozó szeretetet is számonkéri tőlünk.

Még a léleknek szánt szentségekben is az egyik, a betegek szentsége, nemcsak a lélek, hanem a test egészségének javára is van rendelve. És a többi szentségek, midőn a lelket egészségessé teszik, a testi egészségre is jótékony hatással vannak.

A lélek érdekében is szükséges és dicséretes a test egészségéről való mérsékelt gondoskodás. Ismeretes «Krisztus követésének» az a mondása, hogy «csak kevesen lesznek a betegség által jobbak». A betegség túlságosan előtérbe állítja az ént; és így az önszeretet is nagyon könnyen középponti szerepet kap az Isten-szeretet kárára. A betegség könnyen önzővé tesz és követelőzővé, szeszélyessé és a hangulatok rabszolgájává, szeretetlenné.

De Isten erejének áldásos hatása is ragyoghat a betegeken, és nem egy beteg nagy áldást hozhat embertársaira, nagyobbat is, mint akármelyik viruló, egészséges atléta, aki fáradhatatlanul tud dolgozni. Isten kegyelmének ereje gyü-

mölcsozövővé teheti az erőtlen beteg türelmét, imádságát és áldozatát. Az ilyen beteg nemcsak szeretetet kíván, hanem maga is szeretetet áraszt; nemcsak jólesik neki a vigasztalás, hanem maga is vidámságot és derűt sugároz.

Bármilyen érték is a testi egészség, Isten fiai mégsem csatlakozhatnak azokhoz, akik azt a legnagyobb értéknek tartják, sőt majdnem az egyetlen értéknek, majdnem imádják és bálványozzák. Mi nem bálványozzuk, hanem becsüljük igaz értéke szerint, és áldozatot is tudunk hozni, hogy megmentsük; de áldozatul is tudjuk hozni, hogy általa nagyobb jót megmentsünk, hogy a szeretetet szolgáljuk és Istent dicsőítsük.

5. Az istenfiúi élet a beteges lelkület legerősebb ellensége.

Az istenfiúi élet, ha nem is tünteti el a test betegségeit e földi életből, a beteges lelkület ellen a legeredményesebben tud küzdeni, mert az erő, a jóság, a szeretet és az élet végtelen forrásával tud minket egyesíteni. Az istenfiúi élet részesedés Isten életében, életközösség Isten Fiával. Az mondja nekünk, hogy «egyek legyünk ővele», aki maga a végtelen Jóság, a Szeretet, a Boldogság, az Erő, az Élet. És nemcsak mondja, nemcsak hívogat és bátorít, hanem bekapcsol minket saját életébe, titokzatos testének tagjaivá tesz, saját testével és vérével táplál minket. Megnyitja előttünk, bár e világon csak fátyolozott fényben, az Igazság végtelen életét és belesugározza azt lelkünkbe a hit által, részesít az Igazság életében. Megragyogatja előttünk az istenfiúi élet beteljesedésének dicsőségét és bizalmat, bátorságot, vágyódást és vonzódást ébreszt lelkünkben a remény által. És reánk árasztja végtelen isteni szeretetének melegét, magához von, egyesít önmagával és előízét adja a tiszta és tökéletes örök

szeretetnek, amellyel Atyánk házában boldogítani fog minket mint gyermekeit, és amely szeretetnek záloga gyanánt már itt a földön lelkünkbe költözik a Szeretet Lelke, akihez hogyha hűséges szeretettel ragaszkodunk, már e világon megkezdjük az örök életet.

A Szeretet Lelke pedig, aki a Fiú által az Atyával fűz minket egybe, nem tűrheti, hogy beteges lelkűek legyünk. És ha mi együttérzünk vele, akkor mi magunk sem nyugodhatunk bele, hogy beteges lelkűek legyünk, hanem a diadalmas, isteni erők tudatában egészséges lélekkel kell járnunk életünk útjait. A Szeretet bennünk lakozása a derült, békés és vidám lelkület záloga és biztosítéka. Mert a békének és az örömnak legmélyebb és legbiztosabb forrása a végtelen Szeretet és Jóság, a végtelen Élet birtoklása, vagyis az abban való részesedés az istenfiúság által. Semmi sincs annyira ellentétben az istenfiúi étellel, mint a beteges lelkület, a sötét, búskomor gondolkozás, a zavart, nyugtalan és bátoratlan hangulat, a csüggeteg tépelődés és reménytelenség. Az isteni élet «boldogító fényességével», a hit világosságával úgy fér meg a sötét, búskomor lelkület, mint a verőfényes nappal a sötétség. Isten fiainak boldogító, bizakodó reményével úgy fér meg a csüggeteg, kislelkű tépelődés és reménytelenség, mint az élet a halállal.

XVII. Az istenfiúság nem lelki kiskorúság.

1. «Olyanok, mint a gyermekek.»

Akik távolról, kívülről vagy felületesen nézik az isten-gyermekséget, azok könnyen eltorzítják azt. A gyermek-ségen akadnak fönne és mivel nem hatolnak a dolog mélyére, nem értik meg vagy félreértik azt az evangéliumi fölhevítést,

hogy «olyanok legyünk, mint a gyermekek». Hogyan is lehet összeegyeztetni meglett férfimivoltunkkal, hogy gyermekek legyünk? Testi életünket nem változtathatjuk vissza bimbózó, kisgyermeki életté. Tehát valahol a lélek világában kell ezt a gyermeki átalakulást művelni. Itt azután sokan megakadnak. Miért? Legfőképpen azért, mert szolgailag és vakon átviszik a gyermekség hasonlatát a természetes rendből a lelki világba, a természetfölötti rendbe. Túlságosan földhöz ragadt észjárással gondolkoznak az istengyermezségről.

Az pedig igazán könnyen felfedezhető igazság, hogy a természetes gyermekség gondolatát nem vihetjük át mindenestől az istengyermezségre. Hiszen a természetes gyermekségben nemcsak tiszta, szép és jó vonások vannak, hanem korlátolt és tökéletlen jellemvonások is. Az ártatlanság, egyszerűség, alázatosság és kedvesség mellett, gyámoltalanság, szeszély, tudatlanság, meggondolatlanság stb. Isten Fia nyilvánvalóan nem az utóbbi gyarlóságokat kívánta a meglett férfiktól, mikor arra buzdította őket, hogy olyanok legyenek, mint a gyermekek. Hanem a gyermeki élet szép vonásait.

2. A gyermekség lényege.

Mi túlságosan emberi módon gondolkozunk. Mindig csak az *emberek fiainak* gyermekségét látjuk, amely telve van gyöngeséggel és korlátoltsággal. Ez annyira igaz, hogy a gyermekség gondolata már szinte egynek látszik az erőtlenséggel. Ha valaki igen gyöngé és nagyon rászorul mások segítségére, azt mondjuk róla, hogy gyámoltalan és tehetetlen, mint a gyermek. De nagyon tévednénk, ha a gyermekség lényegét azonosítanók a gyöngeséggel. A gyermekség lényege nem a kis erőtlen kezekben, nem a járn

sem tudó lábakban van. Hiszen nem azáltal gyermeke valaki valakinek, hogy erőtlén és gyöngé, hanem azáltal, hogy életét másnak életéből kapja. Ha azután ez az élet tele van gyöngeséggel és korlátoltsággal, akkor a gyermek az életcsirával együtt nagyon sok gyöngeséget is merít szülőiből. De *ha az életet adó szülő csupa élet, csupa erő, csupa tökéletesség*, és ha ez az élet teljesen átárad a gyermekbe, akkor nincsen a gyermekben semmi erőtlenség, hanem az erő teljessége, mert az ilyen gyermek maga az Isten, az «erős Isten».

Isten Fia gondolatát már abból is eltalálhatjuk, hogy nekünk nem valami apátlan-anyátlan, senkifia-gyermekséget ajánl, hanem számtalanszor beszél nekünk a mennyei Atyánkról, tehát *az ő gyermekeivé* kell lennünk. Az istenfiúság pedig sokkal fönségesebb valami, semhogy az emberi gyarlóság, gyámoltalanság és tökéletlenség szintjére engedhetnők helyezni. Az istenfiúság nem élhetetlen és tökéletlen kiskorúság, hanem részesedés az Isten Fiának végtelenül tökéletes isteni életében.

3. Részesedés Isten Fia életében.

Mi részesülünk Isten Fia tökéletes gyermekségében és életközösségre lépünk vele, midőn minket titokzatos testének tagjaivá tesz. És a vele való életközösségben kifejlődik bennünk az istenfiúi élet «Isten Fia teljességének» mintájára. A mi istenfiúi életünk tehát annyira nem lelki kiskorúság, hogy éppen az egyetlen út arra, hogy a lelki kiskorúságot, gyámoltalanságot és gyöngeséget elhagyjuk és abból kinőjjünk.

Azok a magabízó, gőgös emberek, akik nem akarnak «olyanok lenni, mint a gyermek», azok telve vannak a

szellemi kiskorúság, a szűklátókör és az egyre fokozódó lelki tehetetlenség és bénulás gyámoltalanságával.

Isten gyermekeinek élete még a gyöngülő és elenyésző testi élet mellett és annak ellenére is, folyton virágzó és gyümölcsöt termő, erősödő és fejlődő élet. Akik pedig nem fogadják be lelkükbe az istenfiúi élet bimbózását és nem lesznek «olyanok, mint a gyermekek», azoknak élete, még ha a legkiválóbb emberi élet is, hamarosan odajut, hogy csak hanyatlás, csak hervadás és csak enyészet lesz belőle. Akik nem akarnak «olyanok lenni, mint a gyermek», azok előtt nem nyílt meg a legnagyobb élet, az istenfiúi élet leg-szélesebb látóköre. Nem kapcsolódtak be a legerősebb Élet áramába. Nem akarnak alázas gyermeki lélekkel meghódolni az előtt, aki előtt egyedül dicsőség meghódolni. Nem akarnak gyermekei lenni annak, akinek a gyermekei a legtökéletesebb férfiúság útján vannak hivatva járni. És még ha emberileg kiválóak és nagyok is, mi az a pusztán emberi képességek mécsese, az isteni Igazság napjához képest?

Isten gyermekei mindig fokozottabb mértékben részesednek az Igazság életében. Isten feltárja előttük végtelenül gazdag életének titkait és pedig nemcsak hogy szemléljék, hanem hogy mindinkább éljék is azokat. Isten gyermekei azok a «kicsinyek, akiknek Isten kinyilatkoztatja magát». De az ő életének titkai «rejtve vannak a bölcsek előtt», akik magukból akarnak élni és nem Istenből. Ezeknek a kevély bölcseknek szól az a kemény lecke, amelyet az alázas gyermeki lélek szavaival fejez ki a Szentírás: «Kicsiny vagyok én és megvetett (a kevélyektől), de igazságaidat nem feledem el... Ellenségeim fölött okossá tettel engem parancsoddal, amely örökké velem van. Minden tanítómnál értelmesebb vagyok, mert a te bizonyosságaid

az én elmélkedésem. Bölcsőbb vagyok a véneknél, mert a te parancsaidat kerestem» (118. Zsoltár). Az ilyen magabízó nagyok a legkiskorúbbak, a legkezdetlegesebb felfogásuk van Istenről, mert még az ábécjét is alig ismerik az isteni életnek, amelyet csak Istennek tartozó gyermeki alázattal lehet megtanulni. Az ilyen nagyok, lelkiileg kiskorúak és éretlenek maradnak, mert nem élnek az isteni élet nap-sugaraiban, hanem saját kicsinységük odujában zárkóznak el.

4. A «zsenge ifjúkor érett tökéletessége».

Az Isten gyermekei, akiknek «gyermekségét» nem érti meg a magabízó kevély ember, azok fejlődnek és megérnek az isteni igazság és jószág fényében és melegében, azokban növekszik az isteni élet a «tökéletes férfikor teljességéig». Mégha talán az emberi életben alig jutottak is el a tavasz derekáig, mégha látszatra gyermekeknek vélik is őket, mint például Szent Ágnes! Róla mondja az Egyház, hogy «éveinek számát tekintve még gyermek volt, de az *idős kor érettségének* csodálatos nagy mértéke ékesítette lelkét» (Brev. I. Noct.). Az Egyház más szenteknél is gyakran dicsóítja a «zsenge ifjúkor érett tökéletességét és szentségét».

Kis Szent Teréz, akinek élete az istengyermeeki élet ragyogó példája, még az Apró Szentekről is azt mondja, hogy azok «nem kiskorú gyermekek az égben, hanem csak rajtuk tündöklük az istengyermeekség kimondhatatlan kedvessége. Kis gyermekeknek gondoljuk és képzeljük őket, mert nekünk képekre van szükségünk, hogy a láthatatlan dolgokat megértsük».

Mikor Kis Szent Teréz társnői nyugtalankodtak betegsége miatt, azt mondta nekik: «Hagyjátok a Papát, a jó

Istent, ő tudja, mi kell az ő kisgyermekének! — Hát kisgyermeknek tartja még magát? — kérdezték tőle. — Igen — felelte, — de olyan *kisgyermeknek, aki meglelt öregember!*» Hogy a jó Istent gyermekdeden, bizalmasan említette, azt megtehetette éppen úgy, mint Szent Pál, midőn a mennyei Atyát — gyermekdeden, bizalmasan — Abba-nak szólította. Szent Pálban is megvolt a mérhetetlen tisztelet, hódolat és imádás, amely nem engedte lelkét az ilyen gyöngédségből, beteges érzelgősségbe és gerinctelen lágy-ságba sikharni. Kis Szent Terézben is minden páratlan kedvessége és nőiessége mellett is tökéletesen edzett férfiaság lakozott, úgyhogy a szenttéavatásnál éppen a lelki-erősség, mint jellegzetes középpont köré, csoportosították egyéb jellemvonásait.

***B)* „Növekedjünk mindenképen
őhozzá, Krisztushoz!”**

(XVIII—XXI. fejezet)

XVIII. A mennyei Atya „mindent közreműködtet” istenfiúi életünk fejlődésére.

1. «Mindent közreműködtet.» I.

A mennyei Atya «mindent közreműködtet» a mi istenfiúi életünk fejlődésére. Mindent eszközül használ, hogy «hasonlókká legyünk az ő Fia formájához» (Róm. 8. 32.), mert így dicsőítjük meg az Atyát, «Aki tulajdon Fiát odaadta értünk mindnyájunkért, mikép ne ajándékozna vele együtt mindent nekünk?» (Róm. 8. 32.) Hiszen «tudjuk, hogy az Isten mindent közreműködtet azok javára, kik őt szeretik» (U. o.).

A mennyei Atya «mindent közreműködtet» istenfiúi életünk fejlődésére. Közreműködik a teljes Szentháromság, elsősorban az Atya, mert az ő egyszülött Fiát adja értünk. És mert «minden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről van, alászállva a világosság Atyjától» (Jak. 1. 17.). Ami az emberen kívül van a föld színén, azt mind az emberért teremtette, hogy mindazzal az ember a mennyei Atyát dicsőítse.

Közreműködik a Fiú, aki önmagát adja nekünk, hogy minél teljesebben részesedjünk az ő életében, ő maga nevezi magát a mi életünknek. És azt mondja, hogy «azért jöttem, hogy életük legyen, és pedig bőségesebben legyen» (Jn. 10. 10.).

Isten Fia megtestesülése értünk van, eszköze a mi megváltásunknak és istenfiúi életünknek. «Qui propter nos homines et propter nostram salutem . . . Aki értünk emberekért, és a mi üdvösségünkért leszállott az égből . . . megtestesült . . . emberré lett». Értünk élt köztünk . . . értünk fáradozott, hogy minket evangéliumának jó hírére oktasson . . . értünk szenvedett és halt meg . . . , hogy istenfiúi életünk legyen. Értünk alapította Egyházát, értünk és nekünk nyitotta meg az istenfiúi élet forrásait a szentségekben.

Midőn tehát az Atya nekünk adta Fiát, valóban «mindent nekünk adott». Minden életünket a Fiú által kapjuk. Mindent általa kapunk. Még a Szentháromságot, vagyis az ahhoz való eleven kapcsolatot is, a Fiú által kapjuk, «mert senki sem juthat az Atyához, hacsak nem a Fiú által». És senki sem részesül a Szeretet Lelkében a Fiú nélkül.

A Fiúban tehát «mindent kapunk» az Atyától, mert a Fiúból merítjük életerőnket, ő a mi életforrásunk.

Az Atya és a Fiú által közreműködik a harmadik isteni Személy, az istenfiúság Lelke is, a mi életünk fejlődésében: ő általa születtünk újjá az istenfiúi életre, és ő van hivatva minket vezérelni. «Azok az Isten fiai, akiket az Isten Lelke vezérel.»

2. «Mindent közreműködtet». II.

Az istenfiúi élethez nemcsak új, isteni életerőket öntött belénk az Atya, szent Fia és a Szentlélek által, a hit, remény és szeretet erényeit és azok védőit és segítőeszközeit, az erkölcsi erényeket. Hanem emberi képességeinket is mind közreműködteti. Lelki erőnk, értelmünk, akaratumk, emlékezetünk, képzeletünk és érzelmeink mind szolgálhatják istenfiúi életünk növekedését a gyermekkéfogadás Lelkének vezérlete alatt. Még testi erőink sincsenek kizárva, mert

azok is eszközei lehetnek az istenfiúi élet áldozatos tevékenységének.

Még tovább megyünk. Isten annyira «mindent közreműködtet» életünk fejlődésére, hogy nemcsak az isteni és emberi erők, képességek, hanem *még a hiányok és bajok is eszközök lehetnek istenfiúi életünk növekedésére.* Nemcsak az egészség és gazdagság, hanem a betegség és szegénység is, nemcsak a jó, hanem a balsors is, nemcsak a béke, hanem a harc is, nemcsak az öröm, a siker, hanem a szomorúság, a sikertelenség is, nemcsak az élet, hanem a halál is szolgálhatja istenfiúi életünk fejlődését és tökéletességét.

A mennyei Atya valami csodálatos isteni átváltoztató erővel, isteni alchimiával mindent arannyá, égi értékévé tud változtatni gyermekei számára. Mindenből életet tud fakasztani, mindent az élet szolgálatába tud állítani, mindent jóra tud változtatni, még a rosszat is jóra tudja fordítani. Nemcsak az ő legszentebb kegyelmi kincseit, nemcsak az isteni dolgokat tudja javunkra fordítani, hanem az emberi dolgokat is.

A mennyei Atya nemcsak a jó és szent embereket adja nekünk, hogy jóra segítsenek, hanem a rosszakat is, hogy a jóban megpróbáltassunk, vagy hogy a rossztól elrettentse nek. Nemcsak az erényt, hanem a kísértést és a bűnt is arra használhatja, hogy minket az istenfiúi életben elősegítsen, hogy a bűnöst nyomorúságából kiemeljük és a bűnökért Atyánkat megengeszteljük. Még saját bűneinket is lelki fejlődésünkre fordíthatja Isten által, hogy rádöbbsen minket méltatlan, bűnös voltunkra, semmisségünkre, és új, nagyobb buzgóságra serkent.

«Mindent közreműködtet» Isten az ő gyermekeinek növekedésére, akár azáltal, hogy valamit segítségül ad és erőnket gyarapítja, akár pedig azáltal, hogy önmegtagadásra

és áldozatra ad alkalmat az ő szeretetének gyakorlatában és fejlesztésében.

Ha Isten «mindent közreműködtet» a mi javunkra, akkor igazán *mindenben meg kell találnunk Istent* — hallar Dios en todas las cosas, mint Szent Ignác mondotta —, mindenben fel kell fedeznünk Isten hívogató szeretetét és szeretetének kegyelmi ajándékát. Nincsen olyan helyzet az életben, hogy azt az Isten kegyelmével lelkünk javára, istenfiúi életünk növekedésére föl ne használhatnók. Nincsen eset reá, hogy a legértékesebbet, Atyánk akaratát, ne teljesíthetnők, vagy abban meg ne nyugodhatnánk.

3. *Mindennek istenfiúi életünket kell szolgálnia.*

Isten annyira «mindent közreműködtet» a mi istenfiúi életünk javára, hogy az egész teremtet világ az istenfiúi életért van alkotva, úgy, hogy csak ennek a szolgálatában töltheti be létcélját. Enélkül nincs is értelme a természet létezésének. Ha nem szolgálja istenfiúi életünket, akkor a természet elveszti létjogát. Mert a «természetet Isten *egyedül csak azért teremtette* és adta, hogy a *természetfölötti (istenfiúi) életnek legyen talaja és eszköze* és azt szolgálja, hogy a Szentléleknek élő temploma lehessen». (Scheben, Dogm. II. pg. 432.) Ez vonatkozik elsősorban a mi emberi természetünkre és azután az egész teremtet természetre, ami az emberen kívül a föld színén van.

Az emberi természetet adhatta volna Isten úgyis, hogy nem koronázta volna meg azt az istenfiúi élettel. Ebben az esetben az emberi természetnek csak természetes tökéletessége lett volna a célja. De Isten nem így akarta, hanem eredeti terve az volt, hogy úgy teremtsen embert, hogy azt fiává

is fogadja. Isten azt akarta, hogy az ember ne csak emberi természetének halvány hasonlatával legyen Isten tükörképe, hanem méginkább az isteni természetben való csodálatos részesedés által. Ez az isteni életben való részesedés pedig annyira felséges élethívatus, hogy ez az egyetlen irányadó életcélja nemcsak a természetfölötti isteni adományoknak, hanem az egész emberi életünknek is.

Nincs külön emberi életünk és külön istenfiúi, hanem csak az egyetlen istenfiúi életcélunk. *Mindennek, bennünk és kívülünk, ezt kell szolgálnia!* Ebben és csakis ebben találja meg a természet bennünk és kívülünk is a saját létokát és a saját tökéletességét. Más szóval: *«az ember az üsdvösségnek ebben a rendjében csak azáltal ember, hogy Isten fiává lesz, vagy azzá kell lennie»*. (D. Thalhammer S. J. Z. f. k. Theol. 1937. 4. H. pg. 489.) Vagyis az ember csak akkor él Isten szándéka szerint való emberi életet, ha istenfiúi életet él.

A kívülünk lévő természet is csak akkor az, aminek lennie kell, ha a mi istenfiúi életünket szolgálja. Erre céloz Szent Pál is, midőn a kívülünk levő teremtet világról szól: *«a teremtet világ várakozása sóvárog az Isten fiainak kinyilvánítása után . . . mert a teremtet világ is felszabadul majd a romlottság szolgaságából az Isten fiai dicsőségének szabadságára!»* (Róm. 8. 19—21.)

Isten tehát nemcsak mindent közreműködtet istenfiúi életünk fejlődésére, hanem szándékai szerint mindennek csak arra kellene irányulnia, hogy istenfiúi életünket minél jobban szolgálja, mert csak istenfiúi életünk növekedésével dicsőíthetjük meg Istent úgy, ahogyan ő kívánja.

Isten mindent a mi istenfiúi életünk fejlődésére adott, és *«mindent közreműködtet»* erre a célra. Ebbe a *«mindenbe»* szükségképen beletartozik a mi közreműködésünk is.

4. «A növekedést Isten adja».

A vezérszerep mindig Istené. Ehhez az isteni vezérlet-hez hűtlenek leszünk, hogyha mi magunkat tartjuk lelki életünk irányítójának, vagy ha mindent Istenre hagyunk, és nem tesszük meg a magunk részét.

De mégsem a mi fáradozásaink, ha még oly nagyok is azok, adják meg nekünk a növekedést. Nem a mi módszereink, ha még oly ügyesek és életrevalók is azok, nem a mi igyekezetünk és törekvéseink, ha mégoly teljes nagylelkűségből fakadnak is, adják meg a növekedést. Az nem a mi munkánk, hanem Isten műve: «A növekedést Isten adja» (I. Kor. 3. 7.).

Az újabb korban, főleg Szent Ignác óta, mindig nagyobb figyelmet szentelünk lelki életünk fejlődésének lélektani törvényeire és életföltételeire. Ezzel mindenekelőtt Istent akarjuk szolgálni és dicsőíteni, hogy *minden* tevékeny erőt és *minden* eszközt nagylelkűen az isteni élet szolgálatába állítsunk, hiszen Isten is «mindent közreműködtet» javunkra. Nem resteljük az alázatos és egyszerű emberi eszközöket és módszereket sem. Azokat is Isten adta, és pedig a mi isteni életünk segítségére. Miért ne segítsünk a növényen, miért ne tegyük napfényre, ha tudjuk, hogy legjobban ott virul? Vagy a másikat miért ne vigyük árnyasabb helyre, ha az javára van. Az egyik bőséges öntözést kíván, a másik csak keveset. Miért ne keressük meg a célszerűbb módszert a mi növekedésünkre is, ha okkal-móddal sokat segíthetünk? De túlzásba nem megyünk. Mert nem a módszerek teremtik meg az isteni életet, még csak növekedést sem tudnak adni, hanem azt csak előkészítik és szolgálják. A módszereknek csak annyi az értékük, amennyire életfejlődésünket segítik. Szent Ignác is *csak* segítő és előkészítő szerepet juttat a mód-

szerekek: *«előkészttik és alkalmassá teszik lelkünket az isteni kegyelmi hatások befogadására»* (Annot. 1.).

Mi fáradozunk, ültetünk és öntözünk és Isten adja a növekedést. «Tehát sem az nem valami, aki ültet, sem az, aki öntöz, hanem csak az Isten, aki a növekedést adja . . . *Istennek vagyunk a munkatársai . . .*» (I. Kor. 3. 7.) Istennek vagyunk a munkatársai nemcsak az apostoli munka által, hanem saját istenfiúi életünk munkálásában is. «Istennek szántóföldje vagytok. Istennek épülete vagytok» (U. o.). Ez az épület Jézus Krisztus teste. Ennek tovább kell épülnie mi bennünk és másokban is. És ennek az építésnek építőmestere az Isten, a Szentlélek Isten. Ha nem az ő vezérlete alatt építjük magunkban Krisztust, akkor hiába fáradozunk. «Ha az Úr nem építi a házat, hiába munkálkodnak, akik azt építik» (Zsolt. 126. 1.). És ha nem a Szentlélek vezérlete alatt építjük életünket, nem is istenfiúi életet építünk, mert «azok az Isten fiai, akiket Jézus Lelke vezérel».

XIX. Istenfiúi élet és emberi élet.

1. Az istenfiúi élet nem az emberi élet rovására növekszik.

Nagy tévedés volna azt gondolni, hogy annál inkább fejlődhet bennünk az istenfiúi élet, minél kevésbbé élünk igazi emberi életet. Az sem igaz, hogyha az istenfiúi élet növekedik bennünk, akkor csökkennie kell az emberi életnek.

Az istenfiúi és az emberi élet fejlődése között nem kell fordított aránynak lennie. Sőt ellenkezőleg az istenfiúi élettel egyenes arányban kellene fejlődnie a termé-

szetes és igazi emberi életnek is, már amennyire ez testi életünk halandó keretében lehetséges. Isten szándékainak az a megfelelő, hogy a testi élet kifejlődésével és kivirágzásával együtt növekedjék bennünk az istenfiúi élet is. Az emberi élet önmagában véve nem rossz. Hiszen a Teremtő ellen véténénk, ha rossznak mondanók. Még az áteredő bűn után sem egészen romlott, hanem csak részben rosszra hajlandó. Hiszen az emberi természet is a mennyei Atya «jó adománya». Ha még nagyobb ajándékot is kaptunk tőle, az istenfiúi életet, emiatt nem becsüljük le a kisebb ajándékát.

A tökéletesebb élet, vagyis az isteni életben való részesedés nem tökéletleníti le és nem nyomorítja meg a kevésbbé tökéleteset. Hanem ellenkezőleg, tökéletesíti, fel-emeli, megneemesíti. Nemcsak azzal tökéletesíti, hogy a jobbat a kevésbbé jó mellé állítja, hanem azzal is, hogy a két életet egy életté olvasztja. Az istenfiúi élet az emberit megtisztítja és nemcsak az istenfiúi élet eszközévé teszi, hanem azt is lehetővé teszi, hogy mint ember is emberibb életet éljen.

2. Nem becsüljük le emberi voltunkat.

Az istenfiúi életnek nincs szüksége arra, hogy le-kicsinyelje az emberi életet. Nincs szüksége reá, hogy el-homályosítsa és elködösítse igaz értékét. Az istenfiúi élet nem azzal akarja ragyogtatni mindent felülmúló szépségét, hogy Istennek természetes adományait tudomásul sem veszi vagy lebecsüli. Sőt ellenkezőleg! Az istenfiúi élet szeretné visszaadni a természetes adománynak, az emberi életnek is igaz értékét, helyes megbecsülését, és amennyire

a bűn ellen való küzdelem és a bűnsebek lehetővé teszik, még eredeti szépségét is.

Isten fiai az Igazság gyermekei, tehát az Igazság fényében látnak és értékelnek mindent, a legcsekélyebb teremtményt is. Az Igazság pedig semmiben, még a szent dologban sem túloz; és nem vakon, hanem nyitott szemmel jár.

Vakbuzgóság volna az emberi életet azért lebecsülni, hogy az istenfiúi életet annál jobban kiemeljük. Az Isten maga annyira nem becsülte le az emberi életet, hogy a csodás természetet a maga szépségével, nagyságával és gazdagságával az *emberért* teremtette, hogy az ember a teremtményeket eszközül használja fel életcélja elérésére, Isten dicsőítésére.

3. Az istenfiúi élet nem vakbuzgóság.

Túlzás és vakbuzgóság volna az emberi cselekedeteket minden értéküktől megfosztani. Igazságtalanul mondanók rossz cselekedetnek azt, ha valaki például ételt, vagy italt nem *elsősorban* azért venne magához, hogy Istent *kifejezetten* megdicsőítse, hanem hogy szomját oltsa és éhségét csillapítsa, tisztességes, emberhez illő módon és mértékben. Hiszen Isten az ételt és italt az emberért teremtette. Ha tehát megfelelő értelmes módon és helyes mértékben él vele az ember, akkor a teremtményt célszerűen, helyesen és erkölcsösen, vagyis Isten dicsőségére használja. Igaz, hogy ez magában még nem szükségképen istenfiúi cselekedet. Természetfölötti, vagyis istenfiúi értéket akkor kap az ilyen cselekedet, ha az emberben él az istenfiúi kegyelem és ha nem is külön-külön kifejezetten minden egyes cselekedetnél, de legalább általában Istenre van irányítva szán-

déka, és ezt a jószándékot semmi ellentétes rossz szándékkal le nem rontotta. Az pedig nyilvánvaló, hogy cselekedeteink akkor lesznek tökéletesen istenfiúi magaslaton, ha egészen együttélünk Isten Fiával és az iránta való tiszta szeretet vezérel minket.

Túlzás és vakbuzgóság volna azt hinni, hogy mert Isten fiai vagyunk, azért már csak kizárólag Istenünkre, Atyánkra gondolhatunk és őt szünet nélkül imádhathatjuk. A mennyei Atya úgy fogadott minket gyermekeivé, hogy azért meghagyott minket igazi embereknek is. És úgy kell tökéletes gyermekeivé lennünk, hogy nem szűnünk meg igazi emberek maradni. Még az istenfiúi élet beteljesedése is az emberi élet őszinte, egyszerű, igaz kereteiben valósul meg. Amint Isten Fia tudott igazán, őszintén és egészen ember lenni, úgy nekünk is lehetséges egészen Isten gyermekeivé lennünk, bár mindvégig egészen emberek is vagyunk.

4. A szent dolgokban nem szabad túlozni.

Vakbuzgóság volna azt követelni, hogy csak a legtisztább és legtökéletesebb Isten-szeretetet hordozhatjuk szívünkben, hogy Istent csak kizárólag önmagáért szeretethetjük. Ezeket a tévedéseket az Egyház külön is elítélte. Mert bármennyire is mindennekfölött törekszünk a legtisztább szeretetre, tudjuk, hogy Isten csodálatos és kivételes kegyelme nélkül nem máról-holnapra emelkedhetünk föl a bűnös életből a legtisztább Isten-szeretet magaslátára, hanem csak fokoként. Hogy pedig Istent kizárólag önmagáért szeressük és ne legyen meg bennünk az iránta való vágyakozó szeretet, amellyel mint a boldogságunk forrását és biztosítékát szeretjük, ez olyan el-

tévelyedés volna, amely ellene mond az Istentől természetünkbe írt törvénynek és Isten Fia evangéliumának.

A vakbuzgóságot még azzal sem menthetjük a tévedéstől, hogy hiszen Isten Fia oly hallatlan és emberfölötti nagy követeléseket támaszt Isten gyermekeivel szemben, midőn azt mondja, hogy «legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok!» Vagy mikor azt parancsolja, hogy «*teljes* szívünkől és *minden* erőnkől szeressük Istent». Vagy mikor azt sürgeti, hogy legyünk «vele *egyek* és pedig úgy, amint ő egy az Atyával». El kell ismernünk, hogy mérhetetlen, isteni nagy követelések ezek. Csak Isten kívánhat ilyen nagyot. És Isten szándékait imádnunk kell, és egy szikrát sem szabad abból elhagynunk, nem szabad azt lekicsinylenünk, de nem is szabad Istennek szándékait semmi irányban sem túloznunk. Eltérnénk az igazságtól, ha azt mondanók, hogy Isten Fia ezt boldog-boldogtalan-tól, igaztól és bűnöstől, szóval mindenkitől egyszerre, egyforma mértékben és egy pillanat alatt kívánná. Ezekben a nagy isteni követelésekben a tökéletesség célkitűzését kell látnunk, amelyre fokozatosan törekednünk kell, minden tőlünk telhető módon, és az isteni kegyelem mértéke szerint.

Midőn ilyen szédítően magasztos és isteni célok állnak Isten gyermekei előtt, akkor arra is kell gondolnunk, hogy Istentől kapjuk hozzá a megfelelő isteni erőket, és pedig az ő szent tetszésének mértéke szerint, fokról-fokra. A hallatlan nagy isteni követelések megértésének itt van a kulcsa. Ha azokat az isteni erőket akadálytalanul működni engedjük lelkünkben és mindenestől együttműködünk azokkal, akkor biztosítva vannak a legmerészebb isteni követelések is.

5. Az isteni élet útján is emberek vagyunk.

De ne feledjük, hogy Isten a legistenibb élet felé vezető úton is azt akarja, hogy emberek is maradjunk. Azt akarja, hogy az emberi természet korlátoltságát érezzük, gyöngeségeit tapasztaljuk. Még az oly kivételesen nagy isteni kegyelmi erőkkben részesített Szent Pál is érzi nemcsak az emberi erők korlátozottságát és gyarlóságát, hanem az áteredő bűnből fakadó rossz hajlandóságot és kísértést is. Maradjunk meg tehát alázatosan az igazság útján! És bízzunk Isten végtelen bölcsességében, jóságában és szeretetében, hogy így az emberi gyarlóságok és bűnös kísértések közepette is el tudja vezetni gyermekeit az istenfiúság tökéletességére. Akik pedig talán megütköznek Szent Pál mélységesen alázatos önvallomásán, azok ne feledjék el azt a másik feltűnő mondatát sem, hogy: *„mindent megtehetek azáltal, aki engem megerősít”*.

6. Isten Fia is igazi ember volt.

Hogy az istenfiúi élet mennyire lehetséges az igazi emberi élet keretében is, annak isteni bizonyítékát adta Krisztus, aki igazi isteni és igazi emberi életet élt. Úgy emelt fel minket saját istenfiúi életének közösségébe, hogy lehozta az isteni életet a földre, belevegýtette az istenfiúi életet a hamisítatlan emberi életbe. Köztünk élő, velünk lakó, velünk együtt fáradozó, szenvedő és meghaló ember lett. És ebben az emberi életében tudott végtelenül tökéletes Isten Fia maradni. Az emberi élet nem csonkította meg isteni életét.

Meg akarta mutatni, hogy az emberi élet természeté-

nél fogva nem akadályozta az isteni életnek, sőt eszköze annak. Hiszen önmaga az Atyát nemcsak színtiszta isteni életével dicsőítette meg, hanem emberi életének tevékenysége, munkája, fáradozása, szenvedése és áldozata is az istendicsőítés végtelenül szent művének eszközévé lett: a megváltás, kiengesztelés, az elégtétel és a megszentelés eszközévé. Isten Fia tehát *emberi életének példájával azt az igazságot akarta lelkünkbe sugározni, hogy a mi gyarló és korlátolt emberi életünkben megvalósíthatjuk az istensíúi életet.* Igaz, hogy csak az ő isteni ereje folytán, vagyis csak akkor, ha az ő életébe kapcsolódunk.

Isten Fia a szó legteljesebb értelmében ember akart lenni. Szeretett minket, kicsiny embereket, a szeretet pedig hasonlóvá tesz. Azért lett hozzánk hasonlóvá az emberi életben, hogy mi is hasonlók lehessünk hozzá az isteni életben. Leszállt közénk, velünk együtt akart élni, hogy életünk és irányítónk legyen. Jól mondotta valaki, hogy az emberek azért tolják a távoli messzeségbe a homályos felhők mögé az Istent, hogy idelent annál zavar-talanabban folytassák kisded játékaikat és élhessék világukat Isten nélkül.

7. Mindenben hozzánk hasonló.

Mindenben hasonló lett hozzánk, egyedül a bűnt kivéve. És szeretete még ebben a kivételben is isteni módon ragyog. Csak éppen abban akart kivétel lenni, ami nem férhet meg végtelen szentségével, vagyis a bűn legcsekélyebb szennyét sem vehette magára. De a bűn büntetését már magára vette, az elégtételt elvállalta és elszenvedte. És úgy állt a kereszt-áldozatnál, mint akinek az egész világ bűneiért kell lakolnia.

Mindenben hasonló lett hozzánk, emberekhez. Annyira

igaz ember akart lenni, hogy elvállalta az emberi élet korlátoltságának és gyöngeségének a következményeit: a fáradtságot, a szomjúságot, a félelmet, az undort, a fájdalmat, a szenvedést és a halált. Annaira el akart menni az emberekhez való hasonlóság végső határáig, hogy még az embertelen életet is megízlelte, embertelen bánásmódot is elszenvedte, úgy, hogy ő maga mondja önmagáról Izaiásnál: «féreg vagyok és nem ember».

Egészen ember akart lenni, mert szeretett minket. A szeretet pedig hasonlóságot követel vagy hasonlóvá alakít. Minthogy pedig mi kicsinyek, gyöngék, szegények és szenvedők vagyunk, ő is egészen kicsiny, szegény, gyöngé és szenvedő ember akart lenni. Miért? Azért, hogy a hasonlóság a lehető legnagyobb legyen köztünk és hogy, miután az emberi életben ő egészen hasonló lett hozzánk, az istenfiúi életben meg mi legyünk egészen hasonlók hozzá, amennyire teremtmény hasonló lehet Istenéhez.

8. Még az isteni életet is emberi módon közölte velünk.

Ember akart lenni, egészen úgy, mint mi. Azért isteni küldetésének megvalósításában emberi eszközöket is alkalmazott. Emberek által is akarta az embereket Istenhez vezetni. Az emberi képességeket és erőket is lelkünk javára fordította. Sőt az emberi gyöngeségekből is lelki jót tud csinálni.

Még a legfölségesebb és legistenibb igazságokat, magának Istennek benső életét is az emberi életből vett hasonlatokkal igyekezett lelkünkbe ültetni. Midőn a mennyei Atya hozzánk való irgalmas szeretetét a tékozló fiú jóságos atyjával példázgatta. Vagy midőn a mennyei Atyát szülő-

míves gazdához, a családtyához, vagy királyhoz hasonlította. Midőn önmagát, az élő Isten Fiát a jó Pásztorhoz, a Vőlegényhez hasonlítja. Isteni tanítása telve van emberi képekkel és példabeszédekkel. De ne feledjük, hogy ezek az úgynevezett emberi hasonlatok és képek eredetileg szintén csak isteni gondolatok. Hiszen az egész teremtés Isten gondolata és a teremtmények sokasága az isteni bölcsesség és szépség tükörképe.

Még a legszentebb dolgokat, a szentségeket is embereknek való, látható és érzékelhető formában adja nekünk. Megválthatott és megszentelhetett volna minket tisztán lelki módon és láthatatlanul. De ő az emberi természethez alkalmazkodott, midőn a keresztség szentségének eszközéül a vizet választotta. Táplálhatta volna istenfiúi életünket saját életével valami titokzatos úton-módon, hiszen a test közvetítésén kívül is hatalma van lelkünkhöz férni. De ő inkább választotta a kenyér és bor egyszerű, emberileg annyira ismert eszközét és formáját.

Emberi természetünkhöz alkalmazkodik Isten Fia, midőn a saját isteni teremtető tervéhez ragaszkodik; és ha egyszer az emberi természetet szabad akarattal ruházta fel, akkor ezt tekintetbe is veszi. Hiszen módjában volna isteni mindenhatóságával, fényességével, erejével és szeretetével úgy elárasztani az emberi lelket, hogy az egyszerre eltelnék az isteni léttel. De Isten úgy tervezte, hogy az ember szabadon hódoljon meg neki és így érdemeket is szerezhessen. Isten minden legcsekélyebb óhaját a legszigorúbb parancsba foglalhatná és az embernek kötelessége volna engedelmeskedni. De Isten úgy látta jónak, hogy a parancsokon kívül tanácsokat is adott: «Ha tökéletes akarsz lenni . . .» Tudja, hogy az emberi természet korlátolt, és az ő kegyelmének mértéke sem minden emberben egyforma, azért mondja az

evangéliumi tanácsokra vonatkozólag, hogy «aki felfoghatja, az fogja fel».

9. Isten Fia nem terhel meg minket túlságosan.

Korlátoltságunkhoz és gyöngeségünkhöz alkalmazkodik, midőn nem kíván mindenkitől mindig a legtökéletesebb cselekedetet. A célkitűzésben, a tökéletes Isten-szeretetben, a mennyei Atya tökéletességének követésében nincs és nem is lehet megalkuvás. De maga a kegyelemosztó Isten is különböző adományokban részesíti a lelkeket, és ezek révén különböző fokban tudják megközelíteni az istenfiúi élet tökéletes eszményét.

Isten Fia maga a legnagyobb hősi cselekedetet is megköveteli mindegyiküinktől, ha például szent hitünket meg kell vallanunk, vagy a szeretet hősi áldozatot kíván. De nem kíván mindenkitől mindig hősi áldozatokat. Nem rak vállunkra elviselhetetlen terheket, nem követel lehetetlent. Világosan és kemény szavakkal korholja többször is a farizeusokat, akik *«nehéz és elviselhetetlen terheket kötözgetnek és raknak az emberekre, de maguk egy ujjukkal sem akarnak azokon lendíteni»* (Mt. 23. 4.).

Isten Fia a saját követeléseiről elismeri, hogy azok is terhek; és hirdeti, hogy önmegtagadást, lemondást és áldozatot, keresztet kell magunkra vennünk. De mégis azt mondja, hogy «az én igám édes és az én terhem könnyű». És ha nagyot, nehezet és hősies dolgokat is kell követelni Isten gyermekeitől, hogy hasonlóak lehessünk a keresztfeszített Isten Fiához, sohasem feledhetjük, hogy a nagy áldozathoz arányosan nagy kegyelmet, vagyis isteni életerőt is kapunk. És ha küszködünk és vergődünk a keresztviselésben, sohasem feledhetjük Isten Fia hívó szavát: «Jöjjetek hozzám mind-

nyáján, akik fáradoztok és terhelve vagytok és én megennyhítlek titeket!»

Loyolai Szent Ignác, az Isten nagyobb dicsőségére törekvő lelki vezér, aki Xavéri Szent Ferencet, a szentek egész sorát, a hódító és szeretettől lángoló apostolok nagy csapatát nevelte, az a szent, aki a katonás és férfias fegyelmesség és áldozatos lelkület példaképe, Jézus isteni Szívéből merítette az ihletet, midőn a szeretetről, mérsékletről és okosságról tanuskodó irányelvet adta, hogy *«ne kívánjunk a lelkektől annyi, amennyit nyugodtan el nem bírnak»* — ne imponantur ea, quae ferre non possint citra incommodum seu suaviter. (Exerc. Annot. 18.)

*10. Isten Fia nem földhöztapadt
emberi életet akar.*

Isten Fia alkalmazkodott hozzánk és egészen ember lett nemcsak az isteni igazságoknak és az isteni életnek közlésében, hanem még abban is, hogy az emberi élet helyes útját is megmutatta, hogy a teremtmények igazi értékelésére is megtanított. Egészen és igazán emberi módon élt és használta a teremtményeket mint eszközöket az emberi élet szükségleteire, az emberi élet céljára. De a teremtmények rendetlen szeretetéből is ki akart minket szabadítani.

Az emberi élet akkor hűtlen a saját emberi létezőképeségéhez, midőn a teremtményeket nem mint eszközöket használja, hanem életcélját és boldogságát próbálja beléjük helyezni és bennük megtalálni. Ez pedig az igazság, a jóság és az érték rendjének a felforgatása. A rosszra hajló emberi természet, vagyis a rendetlen önszeretet okozza ezt a felfordulást. Az ember elfordul Isten szeretetétől és saját önzésének szolgál, a teremtményeket és végeredményben

önmagát bálványozza. Isten Fia meg akarta tisztítani az emberi életet a rendetlenségtől, a teremtményekhez való rendetlen vonzalomtól. Vissza akarta vezetni az eltévedt emberi gondolkozást a helyes útra és az életnek és a teremtményeknek helyes értékelésére. Hogyan tette ezt?

Van az emberi életnek egy rejtett drágagyöngye, az alázatosság. Sokan tudomást sem vesznek róla. Nem látják, nem tudják fölfedezni. Miért? Mert el vannak kápráztatva a mulandó világ értékeitől, el vannak vakítva a világi nagyság tündöklésétől vagy képzelt lehetőségeitől, tisztelet és hírnév után sóvárognak. Uralomra vágnak. Midőn Isten Fia látta az embereknek ezt az eltévelyedését, azt mondta: Megalázom magamat, elrejttem végtelen isteni fényességet és alázatos, egyszerű ember leszek. Megjelenhetnék a földön mint a legdicsebb uralkodó, megragyoztathatnám az egész mennyei udvar mérhetetlen pompáját az emberiség előtt. De nem! Én mint alázatos kis gyermek jelenek meg. És aki hozzám akar szegődni, annak alázatosnak és gyermeknek kell lennie, másképen nem érheti el célját és boldogságát. Mert a kevélység legjobban eltérít Istentől. Az alázatosság pedig legjobban segít Isten befogadására.

Van egy nagy kincs, amelyet az emberek nem becsülnek, nem kell nekik: a szegénység. Pedig ezzel szerezhetik meg a mennyországot. Minél több van bennük a szegénység szeretetéből, annál nagyobb jogcímük van a mennyek országára. Én, a végtelenül gazdag Isten, eljövök az emberek közé és a szegénységet választom osztályrészül. Istállóban fogok születni, a szegénység vesz körül és a szegénység kíséri síromig. Az emberek nem lehetnek boldogok, ha a gazdagsághoz ragaszkodnak, ha nem fogadják lelkükbe a szegénység szellemét. (P. de Maumigny.)

Van az emberi életben egy csodálatos erőforrás, amelyet

sokan nem ismernek: a szenvedés, az áldozat. Eljövök és magamra veszem az áldozatot a jászoltól a Kálváriáig. És megmutatom az embereknek, micsoda nagy értéke van a szenvedésnek, a keresztnak, az áldozatnak. Ezt teszem megváltói művem leghatalmasabb eszközévé. Ezt veszem győzelmi zászlóm jelvényévé. Ezt teszem meg az üdvösség, az erő és az élet forrásává. Ezentúl csak az az ember lehet tökéletes és boldog, akin a kereszt jele ragyog, aki a Keresztre-feszítettnek útján jár. Ezentúl a kereszt lesz a szeretet és a tökéletesség jele.

11. Isten Fia nem veti meg az emberi örömet.

Tehát Isten Fia az alázatosság, a szegénység és az önmegtagadás, a kereszt szeretetével akarja az embert az anyagi világ szolgaságából kiszabadítani és megváltani. Emberhez méltó magaslatra akarja emelni magát az emberi életet is. Sőt emberfölötti és isteni magaslatra. De Isten Fia ezáltal nem veti meg az emberi életet, hanem csak annak rendetlenségei ellen akar küzdeni.

Krisztus a tökéletes emberi és az istenfiúi életnek nem pedig a vakbuzgóságnak a példáját adta. A kereszt és önmegtagadás előtérbe helyezésével és szükséges voltának hangsúlyozásával nem tagadta meg az emberi élet benső értékét és nem mondott átkot minden emberi öröme.

Mily imádandó szeretetreméltósággal tudott résztvenni az emberi örömeinkben is, midőn a kánai menyegzőn nem átalolt csodát művelni, hogy a résztvevőknek a csodás borral örömet okozzon. Nem vetette meg a vendégasztalhoz való meghívásokat sem, úgyhogy a farizeusok «falánknak és borivónak» nevezték. Jelenlétével kétségkívül mindig messiási művén fáradozott, tanított és segített, de a tisztességes

emberi örömeknek rendezett élvezetét is megszentelte. Bőjtre, önmegtagadásra és kereszthordozásra oktatott, de példát adott Isten adományainak emberhez és Isten fiaihoz illő használatára. Midőn tanítványainak, vagyis inkább magának Krisztusnak szemrehányást tettek a farizeusok, hogy tanítványai nem böjtölnek eleget, jóságosan azt felelte: «Csak nem böjtölhet a násznép, míg vele van a vőlegény (vagyis Krisztus) . . . Eljönnek majd a napok, mikor elvétetik tőlük a vőlegény, és akkor majd böjtölnek» . . . (Mk. 2. 19.) A tétkozló fiú megtérésének örömnépét Isten Fia úgy írja le, hogy nagy öröm, zeneszó és lakoma volt az atyai háznál.

Mily imádandóan alázatos és egyszerű ember tud lenni velünk a fölséges Isten éppen akkor is, midőn isteni csodatevő hatalmát ragyogtatja! Mily kedvesen figyelmezteti a jairusi feltámasztott leányzó szüleit, hogy adjanak enni a gyermeknek. Isten Fia azt mondta magáról, hogy «mindig azt teszem, ami az Atyámnak kedves». A mennyei Atyának pedig szüntelen kedve tellett szeretett Fiában, akkor is, midőn ilyen őszintén emberi is tudott lenni, hogy hozzánk hasonló legyen — tiszta szeretetből.

12. Még föltámadása után is mily emberi! . . .

Midőn a föltámadás után a megdicsőült Krisztus megjelenik tanítványai között, nemde méltó és illő volna, hogy azt a rövid és kimondhatatlanul drága együttlétet az összes tanítványok térdenállva, imádásba merülten töltsék? Imádták és szerették is őt. De ő tudta, hogy tanítványai emberek. És még most, feltámadása után sem feledkezett meg róla, hogy ő maga is emberré lett szeretetből. Azért kedvesen és közvetlenül azt kérdi tőlük, hogy «van-e valami ennivaló-

tok?) Asztalhoz ül velük és halat és lépesmézet eszik, és megosztja eledelét tanítványaival.

Mennyire ember tudott lenni és alkalmazkodott az emmausi tanítványokhoz, hogy őket felvilágosítsa, bátran korholja és azután szeretettel magához is vonzza. Velük is vacsorához ül és együtt étkezik. Mennyire emberi módon alkalmazkodik a hitetlen Tamáshoz is, hogy őt hűtlenségéből kisegítse. «Tedd kezedet oldalam sebébe!»

Mennyire el tudott menni a legalázatosabb emberi szolgálatok végzéséig, midőn a föltámadás után egyik jelenésében a tóparton ebédet készített tanítványainak!

És mennyire emberi vonás tündöklik még a megdicsőült Istenemberen is, midőn a világot megítéli és a kárhozottakat arról vádolja, hogy neki, az éhező Krisztusnak, aki szeretetből azonosítja magát az emberekkel, nem adtak enni, nem oltották szomjúságát, nem ruházták mezítelen szegénységét! . . .

Ezeket az ő csodálatosan emberi vonásait csak az ő végtelen isteni szeretetének mélységéből lehet megérteni, vagy helyesebben, egészen nem is lehet felfognunk, csak álmélkodva imádjuk a kifürkészhetetlen isteni szeretet titkát, hogy hogy szeretetből ennyire hasonló lett hozzánk.

Az emberi vonásoktól nem is választhatjuk el Isten Fiában az isteni vonásokat. És midőn az ő emberségének titkain elmélkedünk, vakmerő merényletet követnénk el Isten Fia ellen, ha az emberi vonásokat csak azért emelnők ki benne, hogy eltakarjuk vagy háttérbe állítsuk az isteni tulajdonságokat és így Krisztust meghamisítsuk. Akit az igazság Lelke vezet — már pedig Isten fiait az vezérli —, az még a legemberibb krisztusi vonásban is az istenség fényességét is látja. Mert *Isten Fiában az emberi is az isteni életnek hirdetője, eszköze, kisugárzása és diadala.*

13. Az emberi élet igazi fölmagasztalása az istenfiúi élet szolgálata.

De bármennyire leereszkedett és hasonló is lett hozzánk Isten Fia, midőn emberré lett és velünk együttélt, mégsem avatja emberi életünket e földön paradicsomi tökéletességű életté, vagyis nem adja vissza neki eredeti sértetlenségét, ártatlanságát és tökéletességét.

Megváltása által, istenfiúi életének belénkárasztása által beleolt minket önmagába, a végtelenül tökéletes életbe, a sértetlen és szent második Ádámba, az Istenemberbe. De ez a beoltás most még nem jelenti és nem jelentheti sem istenfiúi, sem emberi életünknek végső tökéletességét, hanem csak a tökéletesség magját, bimbóját. Az ő életében való részesedés vissza fogja helyezni emberi természetünket is teljes tökéletességébe, de ez csak Atyánk házában lehetséges. Hogy odajuthassunk, meg kell járnunk Isten Fiával az odavezető utat. És ez az út elkerülhetetlenül keresztút is számunkra, amint keresztút volt az Istenember számára is.

Ez a keresztút áldozatot követel emberi természetünktől. Amint Isten Fia áldozatul adta emberi életét, úgy nekünk is áldozatul kell azt hoznunk, be kell töltenünk a Krisztus titokzatos testében reánk eső részt az áldozatból, a keresztből. Áldozatul kell hoznunk az istenfiúi élet számára a «bűn testét», a «régiből». Nem lehetünk tökéletesen új emberré, csak a «régiből megfeszítése által», a «bűn testének lerontásával» (Róm. 6. 6.). De ez csak halálunkkal lesz teljes. Áldozatul kell hoznunk emberi életünket, istenfiúi életünk szolgálatára, hogy minden emberi képességünk, tehetségünk és fáradozásunk végképen csak istenfiúi életünk növekedését szolgálja.

És ebben az áldozatban, ebben az istenfiúi életünk szol-

gálatában éri el emberi életünk az ő legtökéletesebb megvalósulását, beteljesülését és fölmagasztosulását. Krisztus is azzal magasztalta föl legistenibb módon emberi életét, hogy azt az isteni élet eszközévé tette, midőn azzal megváltói tevékenységét szolgálta és főképen, midőn azt istenemberi áldozattá magasztosította a keresztfán.

Végtelen megtiszteltetés az emberi természetre, hogy isteni élet eszközévé lehet. Az emberi élet a maga természetes mivoltára hagyatva, végtelenül alacsonyabb tökéletességű életfeladatot oldana meg, még ha minden elképzelhető emberi természetes tökéletességét el is érné. Ez semmi volna ahhoz az isteni szerephez hasonlítva, hogy az emberi élet Isten által az isteni élet eszköze lehet. Így tekintjük tehát a mi emberi életünk szerepét mérhetetlen nagy isteni fölmagasztalásnak, midőn bennünk az istenfiúi életet szolgálhatja önmagának feláldozása által is.

XX. Isten nemcsak Atyánk.

1. Nemcsak «édesatyja».

Minél jobban fejlődik istenfiúi életünk, minél inkább együtt élünk Isten Fiával, annál inkább együtt élünk az Atyával is, és «behatolunk az Atya titkába» és a mennyei Atyáról alkotott egyoldalú, szűk és kezdetleges foglaimink kitágulnak, teljesebbek és tökéletesebbek lesznek. Az isteni életben való részesedés beavat minket az isteni hit által mindig jobban az Igazságba, hogy emberi gondolkodásunk tökéletlenségéből kibontakozhassunk és Isten gondolataival teljünk el. Hogy ezt megtehessük, szent odaadással kell igyekeznünk, hogy az Atyáról való gondolatainkat minden méltatlan és kicsinyes vonástól megtisztítsuk, amelyeket

leginkább a mi, sokszor talán szentnek tartott, önszeretetünk rátapaszt, mert a saját kis érdekei szerint eltörpíti a fölséges isteni gondolatokat.

A mi mennyei Atyánk végtelenül szerető Atya, kifogyhatatlan a jósága, az irgalma, a türelme. Végtelenül édes és boldogító, mert maga a Boldogság, az Öröm, a Béke. És ő önmagát adja gyermekeinek. De a mi Atyánk nemcsak édes, irgalmas és jóságos, hanem magasztosan és félelmetesen fölséges és szent. A mi Atyánk tud örök szeretettel szeretni, még a semmiből teremtetett szolgáját is keblére tudja vonni és egészen eltölteni szeretetével. De tud országokat és világokat megrendíteni és széjjelzúzni is. Tud kárhozatot is teremteni. Tud kemény és kérlelhetetlen Bíró is lenni. Tud a «századok halhatatlan Királya» is lenni. Tud minket az anyáénál végtelenül gyöngédebb szeretettel magához édesgetni, de tud reánk nehéz keresztet is rakni. A mi Atyánk tud nekünk emberi és isteni életet ajándékozni, de tud életáldozatot is követelni tőlünk, tud vértanúság elé is állítani minket. A mi mennyei Atyánkat «nem szabad úgy elgondolnunk, hogy vértanuk ne lehessenek e földön, hanem csak dédelgetett gyermekek; sem úgy, hogy az élet enyelgésben és érzelmi lágyságban szétfolyjon, és hogy a hősök helyét hisztérikus, siránkozó babák foglalják el» (Prohászka. Ö. M. 8. k. 250. l.).

2. Hanem a nagy «világatya».

«A mi elgondolásunk a mennyei Atyáról nem merülhet ki az «édesatya» fogalmában. Ő nemcsak «édesatya», hanem a nagy «családatya», a «világatya . . .», akinek hatalma alatt jók és rosszak, jóbarátok és ellenségek, Jánosok és Júdások, szentek és farizeusok, imádkozók és káromkodók, hívek

és bálványozók állanak, és ez mind sűrög-forog a «család-
atya» nagy házában; mind szeret és gyűlöl, dolgozik és
harcol. Mi lesz tehát velünk, kik így imádkozunk, hogy
«Miatyánk . . . szabadíts meg a gonosztól»? Erre a feleletet
Krisztus adja, ki az Atya vonásai közül nem az «édességet»,
hanem a Fölséget emelte ki, amikor az Olajfák-hegyén
szintén azon kezdte, hogy «Atyám», de hozzátette: «mind-
azonáltal ne az én akaratom legyen, hanem a tied» (Lk.
22. 44.), vagyis bármit kérjek én, mégis csak az legyen,
amit te akarsz» (Prohászka Ö. M. 10. k. 310. l.). A vég-
telenül jószágos mennyei Atyában látni, tisztelni, imádni
és szeretni akarjuk a fölséges Urat is, akinek akarata előtt
hódolnia kell az egész mindenségnek.

A mi viszonyunk Istenhez nem merülhet ki abban,
hogy Isten az Atyánk és mi fiai vagyunk, mert Isten ki-
meríthetetlen és végtelen, és a hozzávaló viszonyunk is
sokféle. «A végtelen ép azért, mert végtelen, oly nagy,
sokféle, gazdag és kimeríthetetlen . . . hogy viszonyom
hozzá nemcsak a függés és a jószág örök forrásához, a lét
édes emlőihez való ragaszkodásom, hanem az örök szük-
ségesség alá tartozásom, a világ alakítójához, az ember-
típusok megteremtőjéhez, a fejlődés végtelen perspektívájá-
nak folyton új megnyitójához és ahhoz való viszonyom,
akiben élünk, mozgunk és vagyunk. Én nemcsak a szeretet
szülöttje s a hatalom teremtménye, hanem . . . az örök
törvények alattvalója vagyok. Ő minden! Nemcsak Atyám,
ki jószág és szeretet, hanem ő az abszolút, a lét s az erők
forrása, a szükségesség s törvényesség képlete és valósága,
a világfejlődés lüktető szíve . . . Én e végtelennek terem-
tménye és függvénye vagyok, de egyszersmind része vagyok
a világnak, hatója és munkateljesítője vagyok az Alkotónak,
a történelmi korszakokban megpillantója vagyok terveinek

s megsejtője s előkészítője a jövődőségnek... Lehet bennem több vagy kevesebb belőle, gondolataiból, életszikráiból, életcsiráiból. Edénye vagyok: ő ömlik belém, úgyhogy kicsordul s ismét millió és millió más edénybe árad... Tehát nemcsak gyermeke vagyok Istennek, hanem része vagyok a szükségesség törvényei alatt álló kozmosznak... Istenhez való viszonyom is többféle... Atyám ő s tisztelet és hódolat tölt el Fölsége és szeretett Jósága iránt. De van bennem megadás és sejtelmesen hallgatózó tisztelet a mélység és a szükségesség iránt, a világmindenséget kormányzó Isten törvényei iránt is» (Prohászka. Ő. M. 14. k. 260—263.).

3. Isten a mi mindenünk.

Isten kimeríthetetlen és végtelen, éppen azért a mi hozzá való viszonyunk is sokféle; az Atya és gyermek közötti viszony nem mérítheti ki azt, hanem csak egybefoglalhatja.

Hogy mi Isten a mi számunkra, erre a kérdésre az Istentől kapott igazságot kereső értelmünk és a hit isteni világossága ad nekünk feleletet, de kimerítő feleletet soha. Minden feleletünk, minden ismeretünk csak halvány sugara az ő végtelen fényességének, csak szegény fogalom a gazdag valóságról.

Isten az, aki egyedül mondhatja magáról tökéletes értelemben: «én vagyok az, aki vagyok», vagyis Isten az egyedüli, akiben a lét teljes, tiszta és tökéletes, végtelen. Ő az Örökkévaló, a Kikerülhetetlen, a Mindenekfölötti és a Mindenüttlevő, a Változhatatlan, a Mindenható, a Kimondhatatlan, a Kimeríthetetlen. Ő a Teremtő, a Fenntartó, a Gondviselő, a Kormányzó, az Úr, a Király, a Szentek Szentje. Ő az Igazság, a Bölcsesség, a Jóság, a Szeretet. Ő az Öröm, a Béke,

a Boldogság. Ő az Alfa és az Omega, a Kezdet és a Vég. Ő a mi Mindenünk.

Hogy mi Isten a mi számunkra, azt főképen és teljesen Isten Fia által jelentette ki nekünk az Isten. Isten Fiának előhírnökei a próféták és az Ószövetség egyéb szent könyvei, főként mint a mindenható Teremtőt és Urat, mint a mindenség Kormányzóját, Törvényhozóját és Bíráját állítják elénk. És így a vele való viszonyunkat is ennek megfelelően világítják meg, hogy mint teremtmény, mint alattvaló, mint szolga hódoljon az ember Istenének és Urának. De már az Ószövetségben kezd derengeni a kinyilatkoztatásnak új fényessége és az elérhetetlen fölségben uralkodó Istenünket és a vele való viszonyunkat új és teljesebb megvilágításba helyezi, midőn arról kapunk ígéretet, hogy Isten a mi Megváltónk és Üdvözítőnk lesz; mikor a megtestesülés misztériumára vetődik a kinyilatkoztatás első fénye és midőn arról van szó, hogy Isten emberré lesz.

4. Mindenünk a Fiú által.

Isten Fiában tárul fel előttünk egész gazdagságában az az igazság, hogy Isten a mi Mindenünk. Nemcsak Atyánk, hanem Mindenünk. Isten Fiában akarta nekünk kinyilvánítani Isten, hogy mi minden az Isten az embernek. És amikor ezt próbáljuk végiggondolni és összefoglalni, akkor látjuk, hogy a mi emberi szavaink mily szegények, korlátoltak, szürkék és tökéletlenek ennek kifejezésére. Isten a mi Megváltónk, Szabadítónk, Üdvözítőnk, a mi Üdvösségünk, a mi szeplőtelen Bárányunk, a mi Áldozatunk, a mi Engesztelésünk, a mi Főpapunk, a mi Pásztorunk, a mi Példaképünk és Mesterünk, a mi Közvetítőnk, a mi Igazságunk és Útunk, a mi Bíránk és Királyunk, a mi Reményünk és Dicsőségünk,

Jutalmunk és Boldogságunk. Ő a mi Kenyerünk és a mi Borunk, a mi Orvosunk és Orvosságunk, Erősségünk. Ő a mi Társunk, Barátunk, Jegyesünk, Testvérünk és Életünk. Ő a mi Szentségünk, a mi Egyesülésünk Istennel, a mi életünk Koronája.

De ez mind csak esetlen és tökéletlen gyermek-dadogás, csak gyöngé sejtelve a valóságnak, mert szem nem látta, fül nem hallotta és az emberi ész föl nem foghatja, hogy mi minden az Isten minékünk. Azért mégsem állapodunk meg az Istenhez való viszonyunk gazdagságának és csodálatos sokféleségének tétova szemléletében, hanem imádó tisztelettel és gyermeki szeretettel borulunk le Isten Fiával egyesülve a mennyei Atya előtt és elismerjük és hálát adunk neki az ő végtelen dicsőségéért és a mi mérhetetlen nagy fölmagasztalásunkért, hogy ilyen Atyának lehetünk gyermekei, aki ilyen csodálatos módon nyitja meg előttünk istenségének végtelen gazdagságát és kapcsolja a mi fogadott fiúi életünket ezernyi szállal az ő kimeríthetetlen isteni életébe, hogy «életünk legyen és pedig bőségesen legyen».

5. Az Atya mindent egybefoglal.

Tehát nemcsak Atyánk nekünk Isten, hanem a mi hozzávaló viszonyunk sokféle, és hasonló az ő isteni életének kimeríthetetlen és végtelen gazdagságához. De ezt a mi Istenhez való sokféle kapcsolatunkat, az isteni élethez fűző ezernyi szálát, egybefűzi a mi istenfiúi viszonyunk a mennyei Atyához. Mert az ő atyaságából, mint végső és örök ősforrásából — *primum principium* — árad ki reánk az isteni szeretet minden adománya és ajándékainak a koronája, az istenfiúi élet. Ehhez a végső ősforráshoz kell visszavezetnünk a teremtés, a megváltás és a megszentelés minden kegyelmét.

Az Isten atyaságához jutunk el, mint végső állomáshoz, midőn gyermeki szeretettel hálát adunk neki, hogy szent Fiát ajándékozta nekünk, hogy szent Fia testébe oltott minket, mint szőlővesszőket a szőlőtőbe, hogy szent Fia életét éljük és «egyek legyünk vele úgy, amint ő egy az Atyával». Az Isten atyaságához kell eljutnunk, mint végső állomáshoz, ha istenfiúi életünk öntudatos bennünk, ha éljük, ha átéljük szent hitünket, ha a hitigazságokból élünk. Szent hitünk misztériumaiban mindenütt találkozunk az Atyával, még pedig misztériumaink legmélyén. Az Isten belső életének csodálatos Szentháromságában, a Szentléleken és a Fiún keresztül eljutunk az Atyához. A megváltás, a megtestesülés misztériumában a végső állomás a mennyei Atya. Maga Isten Fia úgy avat be minket saját életének titkába, hogy ő egészen az Atyának él, Ő mindent az Atyától kapott, mindent az Atya dicsőítésére tesz. Ő egy az Atyával.

Ha tehát a mi életünk egybe van kapcsolva Krisztus életével, akkor erínek a mi isteni életközösségünknek is legmélyebb forrása, végső állomása az Atya. Végigmehetünk szent hitünk minden titkán és mindenütt ott van az Atya, mint a szent titok végső forrása, mint a reánk áradó adomány ajándékozója, mint a minket megszentelő kegyelem és a boldogabb Isten-szeretet legmélyebb forrása.

6. Az Atyában teljesedik be istenfiúi életünk.

De egybefoglalja a mennyei Atya nemcsak szent hitünk titkait és kegyelmeinek eredetét, hanem a mi istentiszteletünket is. Hogy tökéletes legyen imádságunk, Isten Fia arra tanított, hogy Atyánknak tiszteljük és nevezzük az Istent. Hogy tökéletes legyen áldozatunk, Isten Fiának áldozatával

kell egyesülnünk, amelyet az Atyának engesztelésére, dicsőítésére és hálaadásul mutatott be. Az Egyházban továbbélő Krisztus titokzatos teste a szentmisében szüntelen újra áldozza magát az Atyának és az egész szentmise úgyszólván egyetlen imádságos hódolat az Atya előtt és ebben az Atya iránti áhítatban éri el tetőfokát a mi istentiszteletünk, amelyet Isten Fiával egyesülve, a szentmisében bemutatunk. Az a nagy élő templom, Krisztus titokzatos teste, vagyis az Egyház nem egyéb, mint isteni erővel vezérelt élő imádság, áldozat, istentisztelet és istenszeretet, amelyet az Atyának mutatunk be. És hogy tökéletes legyen a mi életünk, Isten Fiával kell együtt élnünk, együtt dolgoznunk és magunkat vele együtt feláldoznunk az Atya dicsőségére. Erre tanított minket Isten Fia szavával, példájával és erre ösztönöz ma is szüntelen az ő Lelke és az Atya Lelke által.

Egybefoglalja az Atya a mi egész szeretetünket is, úgy a reánk irányuló isteni szeretetet, mint a mi szeretetünket Isten iránt. A reánk áradó isteni szeretet, a megszemélyesült Szeretet, a Szentlélek műve, a Szeretet Lelke pedig a Fiún keresztül az Atyához vezet minket, mert a Szeretet az Atyának és a Fiúnak Lelke, Szelleme. A reánk áradó isteni szeretet jele már az is, hogy létezőnk, hogy Istennek szolgáló vagyunk, de ennek az isteni szeretetnek legnagyobb foka az, hogy Istennek fiai vagyunk és Istent Atyánknak mondhatjuk. Az istenfiúságnál még Isten maga sem adhatta volna szeretetének nagyobb jelét. A mi szeretetünk is akkor éri el legnagyobb fokát, ha a Szentléleken és a Fiún át eljut az Atyához. Hiszen Isten-szeretetünk legtökéletesebb formája, ha Istent mint Atyát szeretjük. *Mert «kiválóbb tisztelet és kiválóbb szeretet az, ha Istent mint Atyánkat tiszteljük és szeretjük, mint ha őt csak Teremtőnknek és Urunknak tiszteljük».* (S. Thom. 2. 2. 121. 1. ad 2.)

XXI. A Krisztus-képek és az istenfiúi élet teljessége.

1. «Elrendelte, hogy hasonlóké legyennek az ő Fia képéhez.» (Róm. 8. 29.)

Nekünk «mindenképen őhozzá, Krisztushoz kell növekednünk», hozzá kell hasonlítanunk. Isten gyermekeinek Isten Fia képéhez kell hasonlítaniok. De hol van az Isten Fia képe? Melyik az ő legjobb képe? Mert ha hasonlóknak kell lennünk őhozzá, akkor a leghűbb képe szerint kell igazodnunk. Hol találjuk meg ezt? Kétségkívül az evangéliumban. Ott nem is egy, hanem sok képet találunk Jézusról, és ha azt a sok képet egyesítjük, vagyis ha azt a sok vonást, amelyet az evangéliumokban találunk, egybefoglaljuk, akkor a lehető leghűbb képünk van Isten Fiáról.

Valami csodálatos dolog az Isten Fia képe! Még a leghűbb képe sem tudja egészen és hiánytalanul kifejezni Isten Fiának végtelen tökéletességét. Miért? Azért, mert az a leghűbb kép is kénytelen az emberi gondolatok vagy emberi szavak vagy emberi formák és színek, vagy az emberi művészet természetszerűen és szükségszerűen korlátolt keretei között maradni. Isten képét pedig korlátolt formában lehetetlen teljesen kifejezni. Még az az emberi test, az az emberi természet is, amelyet Isten Fia magára öltött, hogy Isten és ember legyen egy személyben, még az is csak bizonyos korlátolt mértékben engedte átsugározni a benne lakó Isten Fia korlátlan és végtelen tökéletességű képét. Csak fátyolozottan ragyogott át az Istenember arculatán az Isten arca.

És az evangéliumban reánk maradt leghűbb Krisztuskép is csak néhány sugár és néhány vázlatos vonás a végtelenül gazdag és végtelenül szép isteni valósághoz képest.

De bármennyire is igaz, hogy az evangéliumban található összes vonások együttvéve sem tudnak adni teljes képet

a végtelenül tökéletes Istenről, mégis, íme, itt van a másik csodálatos dolog! Az, hogy azok az evangéliumi vonások, nem is mind együttvéve, hanem már mint részletképek is, olyan természetűek, hogy bepillantást engednek az isteni tökéletesség mélységébe. Ezek az evangéliumi vonások, ha jól lelkünkbe engedjük világítani őket, Istenhez vezetnek, és ha csak talán egy-egy sugárral is, de *igazi isteni fényességet* ragyogtatnak a krisztusi képen.

2. Az evangéliumi Krisztus-képek.

Az evangélium történetében sok jelenet tárja elénk különböző megvilágításban és különböző körülmények között Isten Fia képét. Üdvös és kíváncsi, hogy mindezeket a részletképeket ismerjük, elmélyedjünk bennük és lelkünkben egybeolvasszuk, hogy minél teljesebb ismeretünk legyen Krisztusról. De az evangéliumi, történeti részletvonások és képek is oly sokat mondhatnak a fogékony léleknek, hogy azok egyenkint is kimeríthetetlen forrásai a krisztusi, istenfiúi eszményképnek, amely szerint nekünk formálódnunk kell. Különösen az egyes lelkek istenadta élethívatusuk szerint majd ennél, majd annál a Krisztus-képnél állapodnak meg, és egy-egy evangéliumi kép egész életükre is vezércsillag lehet, amely elvezeti őket a krisztusi hasonlóság teljességéhez.

Vannak, akiknek egész életük fölött a betlehemi kis Jézus eszményképe lebeg világító és vezérlő csillag gyanánt. Sohasem tudnak eleget tanulni és eléggé hasonlók lenni az értünk gyermekké lett Istenhez, aki irántunk való szeretetből kiüresítette magát és szegény lett, istállóban született, nélkülözött, aki mennyei szolgálói által, az angyalok által, éppen a szegény pásztorokat hívta meg legelőször magához...

A betlehemi Gyermeke a mennyei Atyához vezet, az «ő Atyájához és a mi Atyánkhoz». A Gyermeke kedvessége az Atya végtelen szeretetének kiáradása . . .

Vannak, akiknek az a Jézus-kép volt vezércsillaguk az istenfiúi élet teljessége felé, amelyik a názáreti műhelyben fényeskedett és dicsőítette egyszerű kézimunkával a mennyei Atyát. A rejtett, igénytelen élet fáradozása, a szerény szolgálat, nagyon sok embernek osztályrésze. Az engedelmes, alárendelt helyzetben élő Isten Fia názáreti képe sokaknak életprogramja.

A jó Pásztor, aki eltévedt juhait és bárányait keresi és aki örömeiben és szeretetében vállán viszi haza a megtalált bárányt és aki «ismeri jól övéit és azok is ismerik őt», aki megvédi bárányait a ragadozó állatoktól és aki szeretetből életét adja nyájáért, — a jó Pásztor képe hány áldozatos lelkű, kifogyhatatlan jóságú és hőselelkű apostolnak és hit hirdetőnek mutatja a krisztusi tevékeny élet hősi teljességéhez a tökéletes példát.

És azok az evangéliumi képek, amelyeket Krisztus önmaga festett önmagáról és a mennyei Atyáról példabeszédekben a végtelenül irgalmas és megbocsátó szeretetről a tékozló gyermekek iránt, hány hűtlen léleknek volt utolsó reménysugára, amely visszavezette az atyai házhoz. És hány lelkipásztornak volt reményforrás az elveszettnek hitt tévelykedtekért való fáradozásban!

És a tanító, a csodatevő, a kenyérszaporító, a gyermekeket megáldó, a betegeket meggyógyító, a bűnöket megbocsátó Jézus képe, mind megannyi eszménykép! A táborhegyi fényárban úszó, vagy a halottakat feltámasztó, vagy a hozsannától körülvett, diadalmasan Jeruzsálembe vonuló Krisztus!

Az utolsó vacsora képe, a búcsúzó Jézus képe, a kenyér és bor színében önmagát adó, mindvégig szerető Jézus!

Apostolainak lábát mosó Jézus. Jézus a szívére ölelt János-sal! Az Atyához imádkozó Jézus képe! A Júdás csókját eltűrő Jézus! A szorongatott, vértizzadó Jézus! A poroszloít egy szavával földresujtó Jézus! Az elfogott, arculütött, leköpdösött Jézus képe. A hűtlen Péterre tekintő Jézus. A halálra ítélt Jézus képe!

És a legtökéletesebb Krisztus-kép! Az értünk magát feláldozó szeplőtelen isteni Bárány képe! A szenvedő és a keresztfeszített Jézus képe, a stációképek! Mindegyik a végtelen isteni szeretet jegyét viseli magán. Mindegyik a megváltás isteni művének hirdetője. A megostorozott és tövissel koronázott «Ecce homo». A kereszten keresztet szegzett Üdvözítő. A halálában is megbocsátó Jézus. Az átdöfött szívű Jézus. A Pietà képe: a halott Jézus a fájdalmas Anya ölében!

Ezek mind jelenetképek a mi mintaképünkről, akihez hasonlóak akarunk lenni.

És végül a diadalmasan föltámadó Krisztus képe! Az apostolait vigasztaló Jézus. Az emmauszi tanítványok közt megjelenő Jézus képe, amely bizonyára egész életükben fényeskedett előttük. A Pétert háromszor kérdező Jézus! A hitetlen Tamáshoz leereszkedő Jézus! Az apostolait megáldó és mennybeszálló Jézus képe!

Mindegyik kép isteni vonásokat ragyogtat, mindegyik isteni életre serkent, mindegyik elvezet a Jézussal egyesült élethez.

3. Ami hiányzik a Krisztus-képeken.

Ami hiányzik az evangéliumi Krisztus-képeken, azt megtaláljuk titokzatos testének képén. Amit nem tudott megvalósítani saját halandó testének szűk keretében és földi életének rövid 33 évében, azt megvalósítja övéiben, szentjei-

ben. Amit nem mondhatott ajka, azt elmondja titokzatos testében az Egyház által, a Szentlélek által. Ami jóságot és szeretetet nem árasztott sajátmaga, azt ránk árasztja titokzatos teste által, szentjei által. Amilyen életformát nem ragyoghatott be saját példájával, azt tündöklő fényben mutatja szentjeinek képében, az Alter Christus-ok, Krisztus másainak képében. A szentek lelke az a kristályüveg, amelyen a krisztusi életkép kegyelemsugara átverődnek és számtalan színárnyalatban szétáradnak. A krisztusi teljesség színképéből minden szent különösen ragyogtat valami eredeti színt és vonást.

Mikor Isten Fia közénk jött és emberré lett, ő sem lett magában az egész emberiség, hanem egy lett a sok ember között, egyén volt. Magára vette mindazt a korlátoltságot, amely velejárt az emberi léttel. Férfi volt és nem nő. Fia-talon halt meg anélkül, hogy az öregséget tapasztalta volna. Nem volt gazdag, hanem szegény. És ez is reányomta jellegzetes jegyét életére. Nem öltözködött selyembe-bársonyba, nem volt arany- és drágakő-ékszere. Nem volt katona, sem tisztviselő, sem napszámos, hanem ács. Megvolt a jellegzetes egyéni arculata, kiejtése, a galileai szójárás. Megvolt a testtartása, amelyről megismerték, kifejezései, kedves gondolatai, hasonlatai, amelyek gyakran előfordultak beszédeiben . . . Megvolt az ő csodálatosan vonzó, méltósággal teljes, mégis lebilincselően egyszerű és kedves megjelenése . . . Egy volt közülünk.

Férfi volt, nem nő. Tehát sohasem érezte halandó életében az anyák szenvedélyes, odaadó szeretetét gyermekeik iránt. Mégis, ha megcsodáljuk a keresztény anyák nagy szeretetét, bennük is Krisztus képe tündöklök: van valami bennük is Krisztusból. Az a szeretet a krisztusi élet gyümölcse, Krisztus Lelkének, az ő kegyelmének műve, az is

hozzátartozik a krisztusi élet teljességéhez. És amily vonást nem viselhetett saját személyes életének képén, az ott van titokzatos testének arculatán, az is az övé, az is az egész, a teljes Krisztus-képhez tartozik.

Krisztus sohasem hordott fegyvert, és midőn két kardot mutattak neki, nem akarta, hogy azzal az ő életét megvédjék: visszahelyeztette hüvelyekbe. Mégis midőn a keresztyén katona életét áldozza az igaz és szent ügyért, akkor az ő ereje, az ő áldozatos szeretete tartja benne a hősiecs batorságot. Az ő ereje acélozta meg a keresztes harcosokat. Az ő ereje önt ma is vértanu-lelket az otthonukat, hazájukat és szent hitüket védő katonákba, az antikrisztusok elleni küzdelemben. Amit az Úr nem valósíthatott meg saját életében, megvalósítja titokzatos testében.

Krisztus nem volt aggastyán. Feláldozták «övéi, akik nem fogadták be», mint «fiatal bárányt», mielőtt emberi életének évei teljeseek lettek volna. Mégis ha az aggastyán a sír felé hajtja ősz fejét, rajta is valami krisztusit látunk és tisztelünk, mert az ő teljességének jelképe. Amit Krisztus nem valósíthatott meg saját életében, megvalósítja titokzatos testében, azokban, akik az övéi és akik által nem szűnik meg tovább élni, cselekedni és végtelenül gazdag életét jobban feltárni. (V. ö. Isten közelében, I. 14. f.)

4. A mult és a jövő Jézus-képe.

A mult Jézus-képe: a történelmi események, az evangéliumi adatok nyomán, az isteni örök tervek szerint az Atya keblén élő Fiúnak emberi megtestesülése, születése a betlehemi istállóban, názáreti és apostoli élete, szenvedése és halála, dicső feltámadása. Ez a Jézus-kép a földön élő Krisztus vonásait frissíti fel lelkünkben és a történelmi

valóságot állítja mielőnk, hogy az evangéliumi jó hírt mint fölséges valóságot lássuk és ez eltöltse lelkünket, kiépítse élő hitünket. Ennek az eleven, valóságos Krisztusnak képe kell hogy ragyogjon lelkünkben és ösztönözzön a követésére. A történelmi Jézus személyes hatása segítsen a vele való együttélésre. Ő maga jött közénk, megjelent köztünk és élt velünk, és mindig velünk akar élni.

A jövő képe a mindenség Királyát szemléli Jézusban, aki diadalmasan és megdicsőülve uralkodik az örökkévalóságon át. Szent hitünk tanítja, hogy ő föltámadott, hogy egykor el fog jönni ítélni eleveneket és holtakat, hogy igazságos ítélettel megdicsőíti az Atyát és önmagát. És őt megilleti minden dicsőség, hódolat és imádás mindörökké.

Ez a Krisztus-kép a megváltás művét a jövő befejezettségében látja és Isten terveinek teljes megvalósulását szemléli. Azért ábrázolja ez a kép az Üdvözítőt mint királyt, aki koronás fővel áll keresztje, vagyis győzelmi jelvénye mellett. A diadalmas Krisztus képe túlvilági fényt vet a zarándok földi életre és annak végleges értelmét és eredményét világítja meg. Ennek a fölfogásnak és szemléletnek mérhetetlen és nélkülözhetetlen jelentősége van a küzdő Egyház jelen feladatainak, az istengyermeki élet mindennapi kötelességeinek teljesítésében. A mi isteni Vezérünk és Királyunk örök győzelmének gondolata, az ő terveinek csálhatatlan diadala erősíti bennünk a győzelmi reményt, az igazi és örök javak szeretetét és tüzei bennünk a tiszta Isten-szeretetet.

Szent János apostol is ezt a képet állítja elénk a Titkos Jelenések könyvében és ezzel ösztönzi lelkünket állandó bátorságra, kitartásra és odaadásra a diadalmas Krisztus szolgálatában. «A győztesnek elrejtett mannát adok.» (Titk. J. 2. 17.) Az Egyház reménye, vágyakozása és epekedése e földi életben nem egyéb, mint állandó és bensőséges fohász:

«Veni Domine Jesu», «Jöjj, Uram Jézus»! És ez a szeretetvágyakozás már végtelen sok lelkesedést és áldozatos lelületet, hősi erőt fakasztott az emberi szívekben.

5. *A ma Krisztus-képe.*

Az áldott mult időszak között — midőn «megjelent köztünk az Üdvözítőnk kegyelme és kedvessége», midőn köztünk élt látható boldogító személyével — és az örök megdicsőülés, a megváltói munka dicső befejezése közt, itt van a krisztusi élet jelenje. Az egykor és majdan közt itt van a ma. Ebben a mában is benne él Krisztus. Mert Krisztus nemcsak «heri et in saecula», nemcsak tegnap és az örökkévalóságban, hanem *hodie, ma is itt él köztünk és folytatja bennünk és általunk éltető munkáját a Lélek által*, hogy Isten gyermekeivé fejlődjünk.

Ő a feje a jelen küzdő Egyháznak, vagyis saját titokzatos testének. Ő belőle árad minden éltető kegyelem belénk, tagjaiba. Isten Fia nemcsak egyszer és mindenkorra váltotta meg az emberiséget és érdemelte ki számára az istenfiúi élet kegyelmeit, hanem ma is ő belőle fakad számunkra minden élet, és megelőzi, kíséri és követi egész természetfölötti fejlődésünket éltető erejével.

Itt a figyelem elsősorban arra irányul, hogy Isten Fia ma is minden emberi szívet meg akar hódítani, mindenkit Isten gyermekévé akar tenni, minden emberi életet a magáéhoz hasonlóvá akar alakítani, hogy minden lélek vele együtt dicsőítse az Atyát. Vele együtt, igen, vele egy életközösségben mindegyikünk kifejlődik Isten gyermekévé és a többi összes tagok életének fejlődésén is közreműködik, és ezt közös életfeladatnak tekinti és ezen egy szívvel egy lélekkel együtt fáradozik Isten Fiával.

Ebben a Krisztus-képben az állandóan élő titokzatos test legidősebb, legmaibb formáját látjuk, a mai jelen életnek tennivalóival. Ha egyszer életközösségben élünk Isten Fiával, akkor az ő életprogramjába, éltető nagy művébe mi is elevenen be vagyunk kapcsolva. Akkor a továbbfejlődő Egyháznak, Krisztus testének minden életkérdése a leggyakorlatibb életfeladat és tennivaló számunkra. Akkor ennek az eleven és mindennap, ma is fejlődni akaró krisztusi titokzatos testnek minden vonalon, minden téren, minden lélekben életlehetőséget kell teremteni, az élet és fejlődés akadályait el kell hárítani, a virágzóbb és termékenyebb életkörülményeket kell elősegíteni.

A jelen Krisztus-képe tüzei a mai Krisztus-hívőket, vagyis minket, hogy egészen magunkévá tegyük az ő, vagyis a mi életérdekeinket, hogy vele együtt magunkat áldozzuk testvéreink életéért, önzetlen munkában mint alter Christusok, mint akik egyek Krisztussal, együtt éreznek, együtt imádkoznak, együtt fáradnak, együtt áldozzák életüket.

Ebben a Krisztus-képben domborodik ki leginkább Krisztus közvetítő, megszentelő, éltető hatása, isteni főpapi tevékenysége, tanítói, pásztori, áldozópapi tevékenysége. (V. ö. W. Sierp S. J. Die Hochschule der Gottesliebe I. pg. 356 sk.)

6. Szent Benedek Krisztus-képe.

Szent Benedek szemében és általában a szemlélődő szerzetesek számára Krisztus mindenekelőtt és mindenekelőtt az imádásra méltó Isten és a dicsőség királya, akit a nap minden szakában imádás és dicséret illet és akit gyakori zsoltárimával, ünnepélyes korális énekkel, fölséges szertartásokkal, liturgiával, bensőséges, szent egyházi mű-

vészettel és átszellemült kézimunkával tisztelnek és dicsőítenek. Távol élnek a világ zajától. Hasonlítanak a szentély angyalaihoz: akik Istennek szentelt életüket a Barány trónzsámolyánál töltik az oltár szent szolgálatában. Az ő imádkozó művészetük és zavartalan kolostori csendjük és békéjük, szinte víziója — beata pacis visio —, előképe és előíze a diadalmas Egyháznak és azért fölébe emelkedik minden földi viszálykodásnak és küszködésnek. Ebből a lelkiületből fakad az ő jellemüknek kiegyensúlyozott nyugalma és összhangja, amely már az őskereszténység korában nagy csodálatra indította az erdőlakó angolszász és germán barbárokat.

Szent Benedek és az ő lelkigyermekai vagy lelkirokonai leginkább a királyi dicsőséget látják Isten Fiában. A királyi koronát és a mindenség Urának jogarát. És az ő szívük szent örömmel telik meg, midőn az Úr dicsőségét, diadalát és fönségének fényességét nézik, amely átragyog ide a siralom völgyére és felragyog az ő híveinek, gyermekeinek lelkében is. Tu Rex gloriae, Christe! Te vagy a dicsőség királya, Krisztus! Te az Atya jobbán ülsz és körülvesz téged a szentek dicső serege, és uralkodol már most a földön is a téged szeretők, dicsőítők szívében, hogy megszilárdítsd trónodat az emberi szívekben és örökké uralkodhassál bennük. Erre a fölséges végső célra irányítja Szent Benedek Krisztus-képe a lelkeket, akik ebben akarnak szent szolgálatuk által mindjobban elmerülni, ez a kép az ő vezércsillaguk a zarándokúton, az örök dicsőség honába, az Atya házába.

Ez a kép tehát főként a jövő dicsőség királyát látja Isten Fiában. Főként, mondjuk, mert nem kizárólagosan. Hiszen nem lehet megosztani az egy Krisztust, a mult, jövő és jelen Krisztusát. Legkevésbé akarja ezt Szent Benedek tenni, hiszen már a szent liturgiában való életben a mult,

jövő és jelen Krisztusával élünk együtt. (V. ö. u. o. és Lippert S. J.: Zur Psychologie der Jesuitenordens, pg. 25.)

7 Assiszi Szent Ferenc Krisztusképe.

Assiszi Szent Ferenc szeráfi szeretettel vonzódott a betlehemi istálló szegény kisdédéhez és a szegény megfeszített Üdvözítőhöz. Elmélyedt Betlehem misztériumában, a Gyermek és a gyermekség titkában, a golgotai Elhagyatott és a megfeszített Szeretet imádásában. Szent Ferenc indította meg a betlehemi jászol-ünnepségeket. Mint szegény koldus odaállt az isteni Koldusgyermek jászolához, a megvetett, kivetett, szinte mint férget eltaposott Megváltó keresztje mellé. És azzal, aki alázatosságában a legutolsó és a legkisebb akart lenni, azzal együtt ő is a legkisebb testvérek táborát gyűjtötte maga köré, hogy a nagy Isten Fia szegénységét és alázatát hirdesse a világnak, vesse be és őrizze meg a keresztény lelkekben.

Nem véletlen, hogy századok óta éppen Szent Ferenc fiai őrzik a Szentföldet, a szent helyeket, és hogy a nép szívét Jézus legkisebb barátai, testvérei annyira megnyerték. Az egyszerű nép mit sem ért meg oly jól, mint Betlehem és Golgota titkait.

Szent Ferenc nemcsak a mult Krisztusát nézi, hanem a jövőét is. De más fényben, mint mások. Ő a dicsőség Királyán nem annyira a koronát és jogart látja ragyogni, mint inkább a megdicsőült öt szent szeretetsebet, amelyek Isten Fia kezén, lábán és szíven tündökölnek. Ő Jézusban a megvetett, megfeszített Istent látja és így szól hozzá: én Uram és én Mindenem! Nem szeretik a Szeretetet! Bárha minden emberi szívét lángra gyújthatnék és meggyőz-

hetnék Krisztus szeretetének valóságáról! Arról a szeretetről, amely a jászolt, a keresztet és az oltárt alkotta! (V. ö. u. o.)

8. Loyolai Szent Ignác Krisztusképe.

Szent Ignác Krisztus Királyban főképen az Isten országának alapítóját, hódítóját látja, aki az Atya dicsőítésére az egész világot meg akarja hódítani, aki fáradozik, tanít, szenved és meghal, hogy mindenkit magához vonzzon. Szent Ignác a nagy *Közvetítőt* látja Isten Fiában, aki átszegzett kezét imádással emeli az Atyához, hogy reánk áldást, kegyelmet esdjen. A *Közvetítőt* látja az Üdvözítőben, aki hozzánk hasonló lett, velünk egysorba állt, velünk azonosítja magát, hogy általa életünk legyen és pedig bőséges életünk. Az isteni *Főpapot* látja az Üdvözítőben, aki minden embert megszentelni akar, aki mindig készen áll, hogy a hozzáfordulókon segítsen és a hozzámekülőket Szívére ölelje, aki mindig tevékenyen fáradozik híveinek üdvösségén. Az örökké tevékeny isteni Főpapot látja, akinek «örök papsága van... azért örökre üdvözítheti azokat, akik általa Istenhez közelednek, mert mindenkor azért él, hogy értünk közbenjárjon».

«Krisztust kell látnom — mondja Szent Ignác —, az örök Királyt és előtte az egész világot, amint ehhez és pedig minden egyeshez szól: az én akaratom az, hogy az egész világot megnyerjem... és úgy menjek be Atyám dicsőségébe.» Ez a mindent magához vonzó, mindent magába foglaló Krisztus titokzatos testének képe, aki mindenkit önmagával egyesíteni szeretne és pedig azért, hogy ezáltal az Atyát örökké megdicsőítse. *Krisztus által a Szentlélekben az Atyához menni*, ez a vezérgondolata az Atya minél

nagyobb dicsőségéért lángoló Szent Ignácnak és az ő lelkigyakorlatának. (V. ö. u. o.)

9. A Krisztus-képek egysége és teljessége.

Ezeknek a Krisztus-képeknek nem lehet a célja, hogy az egyik képpel a másikat kisebbsítsük, hogy az oszthatatlan egy Krisztust részekre osszuk. Krisztus köntösét sem szabad részekre szabdalni. De még kevésbé magát az egy Krisztust. Mindegyik kép, amelyet az Isten-szerető lelkek elgondolnak vagy életükben megvalósítanak, ha nem is tudja teljesen kifejezni, de magában foglalja az egy Krisztust, a múlt, a jövő és a jelen Krisztusát. A legtökéletesebb kép sem merítheti ki és nem ragyogtathatja az egész Krisztus végtelen tökéletességét. Azért igyekszik az egyik inkább ezt, a másik jobban azt kidomborítani.

Szent Benedek, Szent Ferenc és Szent Ignác mindegyik az egész Krisztusból, a múlt, jövő és jelen Krisztusából élt, és ahhoz akart mindinkább hasonló lenni és másokat is hozzá hasonlóvá tenni. Mind a három szent lelki gyermekei az ugyanegy ma köztünk élő Krisztus előtt térdelnek az Oltáriszentség előtt, amelyben egyformán mindegyiknek életforrása van. Mind a három csoport az egy Krisztus titokzatos testének építésén, fejlődésén fáradozik, istenadta szerepüknek hűségesen megfelelően. Mind a három csoportot az egy Krisztus élete élteti, egy szeretet tüzei őket és fűzi egybe őket. Mindnyájan egymást Krisztusban szeretik, egyik a másikkal életközösségben van, egyik a másik szerepéből életerőt merít, egyik a másikra rászorul, mint a test tagjai, a szem a fül szolgálatára, a láb a kéz szolgálatára. Mert mindnyájukat egy élet szolgálatára foglalja

egybe a test, és mindnyájan egyek, mindnyájában az egy Krisztus él.

Nemcsak e három, hanem minden lehető és elgondolható Krisztus-kép az egy Krisztusból él és az egy krisztusi életet szolgálja. Mert mindnyájunkban egy hit, egy remény, egy szeretet él és egyéolvaszt minket az egy krisztusi lelkület, a Lélek lelkülete, a Szeretet kapcsa, amely minket a krisztusi főhöz fűz és mindnyájunkat egybefoglal, hogy Isten Fiával együttélve megdicsőítsük az Atyát, hogy mindnyájunkon rajta legyen az Isten Fiával való életegység isteni jegye, mert csak így lehetünk kedvesek az Atya előtt a Fiúval együtt, akiben neki végtelen kedve telik. Így ragyogtatjuk mindnyájan az egy Krisztus, az egy Isten Fia képét: «Mi pedig mindnyájan fedetlen arccal *tükrözzük vissza az Úr dicsőségét és ugyanegy képmássá fogunk átváltozni dicsőségről dicsőségre az Úr Lelke által.*» (II. Kor. 3. 18.)

Az *egy, oszthatatlan Krisztusnak* kell tehát élnie minden eleven Krisztus-képben, minden lélekben. Vagy az egész Krisztus, az egész Isten Fia éltet minket, vagy senki és semmi. Az ő titokzatos teste oly nagy, hogy az egész világot felöleli, de kívülre nincs és nem is lehet természetfölötti, istenfiúi élet.

Krisztus testének minden tagja magáévá teszi az egész Krisztust és vele együtt az összes lehető Krisztus-képeket, amelyek az egy Krisztus életgazdagságát fejezik ki és foglalják egységbe. Ez az egység nekünk életkérdés, szemünk fénye. «Igyekezetek megtartani az egyetértést, a béke kötelékét. Egy test és egy lélek, amikép hivatástok egy reménységre szól. Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség. Egy az Isten, mindeneknek Atyja, aki mindenek fölött, mindenben és mindnyájunkban van.» (Ef. 4. 3 sk.) «*A kegyelmek*

ugyan különfélék, de ugyanaz a Lélek. És a szolgálatok is különfélék, de ugyanaz az Úr. És az erőnyilvánulások is különfélék, de ugyanaz az Isten, ki ezt mindenkiben cselekszi . . . Egyiknek a bölcsesség beszéde adatik a Lélek által, a másiknak meg a tudomány beszéde ugyanazon Lélek által, ennek hit ugyanabban a Lélekben, annak a gyógyítások adománya ugyanazon Lélek által . . . Mindezeket pedig egy és ugyanaz a Lélek műveli, kinek-kinek úgy adván részt, ahogy akarja.» (I. Kor. 12. 4—11.)

Az egész Krisztusból él minden krisztusi lélek és az egész Krisztushoz igyekszik hasonló lenni és az ő teljességét megközelíteni. A «különböző» Krisztus-képek csak az egy Krisztus titokzatos testének *különböző szerepei számára* vannak. De ezek a «különbözőségek» egy életet alkotnak. Az összes képek annak az egy Isten Fiának teljességét igyekeznek megközelíteni, aki az Atyának is végtelenül tökéletes képe és aki azt mondta magáról: «aki engem lát, az látja az Atyát is».

**C) „Növekedjünk
férfiúi tökéletességre . . .”**

(XXII—XXXI. fejezet)

XXII. Növekedjünk tökéletes férfiúvá!

1. Férfijellem és női jellem.

Isten elgondolása szerint a férfi formájában valósult meg először az emberi természet. A nőt mint a férfihez hasonló, de attól különböző segítőtársat teremtette Isten, hogy ketten egymást testileg és lelkileg segítve, betöltsék az emberi élet teljes és tökéletes feladatát.

Hogy a nő rászorul a férfi irányítására, a férfi pedig a nő segítségére, az egyiket sem helyezi hátrányba a tökéletesség útján. Természetüknél fogva mindketten egyformán lehetnek Isten kegyelmének tökéletes gyermekei. Hogy az egyik vezetőszerepre van hivatva, a másik pedig inkább segítőszerepre, az még nem érdem, és ez nem akadály annak, hogy az alárendeltebb, vagyis a segítőszerepre hivatott nő Istennek éppen úgy tökéletes gyermeke legyen, mint a vezetésre hivatott férfiú. A mennyei Atyának férfi és nő egyformán fogadott gyermeke. Isten Fia egyformán életét adta értük.

A férfi jellegzetes vonásai: a vezetésre hivatott tetterő, az uralkodó, irányító, éppen azért következetesebb gondolkodás, értelmi megfontolás és tárgyilagosság, bátorság, nagyvonalúság, nagyobb és távolabbeső célkitűzések. Mindezek a tulajdonságok segítik a férfit istenadta atyai hivatá-

sában, a család vezetésében, vagy az államban a vezérszerep betöltésében, vagy a lelkiekben, a lelkiatyai hivatásban.

A nő jellegzetes vonásai: a befogadó, ápoló, oltalmazó, oadaó és gondozó szeretet. A férfi inkább kezdeményezésre hivatott, a nő a segítségre és a teljesítésre. A férfi inkább eszméssel dolgozik, a nő a valósággal. A férfi kifelé irányuló tevékenységre termett, a nő az otthonra. A férfi az idegen és távoli feladatokat vállalja, a nő az otthon őrzője. A férfi nagyra tör, nagy akar lenni, a nő inkább szép, kedves és szeretetreméltó akar lenni és szeretetre vágyódik. (F. Zimmermann.)

De mikor így a férfi és a nő jellegzetes vonásait kiemeljük, nem akarunk túlozni. Nem állítjuk, hogy ezek a jellegzetes vonások kizárják egymást. A férfias vonások részben, több-kevesebb mértékben azonosak lehetnek a női vonásokkal és egymást kiegészítik, egymást csiszolják. A férfi és a nő tanulhatnak egymástól. Mert Isten az emberi természet egész tökéletességét közösen adta meg nekik. A természetfölötti, istenfiúi élet tökéletessége is egy magasabb közösségben, Isten Fiával való életközösségünkben teljesebbé válik.

2. Férfias lelkület még a nőkben is!

Hogy a krisztusi gondolkodás mennyire megbecsüli a férfiasságot, az kitűnik abból is, hogy bizonyos fokú férfiasságot még a keresztény nőtől is megkövetel. Nemcsak azért, hogy a férfi van hivatva arra, hogy az Egyháznak, a nőknek is, papja, tanítója és mestere legyen, hanem férfias vonásokat is kíván a krisztusi életeszmény a női lélekben is. A szentírás dicséri «az erős asszonyt». «Erősség és ékesség az öltözete . . . erősséggel övezi fel ágyékát és megerősíti karját . . . kezét erős dolgokra teszi . . . felnőnek tiai és igen

boldognak hirdetik, és férje is dicséri őt.» (Péld. 31.) «Fortem virili pectore, laudemus omnes feminam.» «*Az erős és férfias szívű asszonyt magasztaljuk mindnyájan*» — mondjuk az Egyház himnuszaiiban is. És midőn ilyen férfias lelkű szent nőt ünnepel az Egyház, akkor az isteni erő diadalát ünnepeljük az emberi, a női gyöngeségen. Mert *Krisztus Király, a bátrak ereje* (Rex Christe, virtus fortium) a női lélekben is felragyogtathatja a férfiasság jellemvonásait.

A férfiasságnak nem szabad lerombolni az istenadta nőiességet, hanem csak egyoldalúságától, gyöngeségétől szabadítja meg; kiegészíti hiányosságát és teljessé teszi az istengyermeki tökéletességben Isten Fia mintájára, akihez nemcsak a férfiaknak, hanem a nőknek is kell hasonlítaniok.

Ha pedig a keresztény életeszmény már a nők tökéletességéhez is követel férfias vonásokat, mennyivel teljesebben kell követelni a tökéletes férfiasságot a férfilelektől! De Isten gyermekeinek más a felfogásuk és más eszményképük van a férfias tökéletességről, mint a régi vagy az új pogányoknak, akiket az egyéni vagy faji önzés elvakított és érzéketlenekké, vagy ellenségesekké tett olyan jellemvonásokkal szemben, amelyek a férfiasság örök isteni mintaképét, magát Isten Fiát ékesítik.

3. A férfiasság hazug torzképei.

Mit ér ez, hogyha nem akarunk tudomást venni arról az elemi igazságról, az életbölcseiség ábc-jéről, hogy a leg-tökéletesebb ember és férfi is korlátolt, gyarló teremtmény, aki magától örökre semmi maradt volna. És ha Isten nagy testi és lelki erőket adott is neki, ezek az erők nem korlátlanok és ezeket is Istennek kell köszönnie. Ez a hódolatos hála a Teremtővel szemben az egyetlen becsületes, igaz-lelkű, egyenes, férfias eljárás. A *beképzelt függetlenkedés*,

Isten figyelembe nem vétele, az egészen maga erejében kérkedő titáncodás, nevetséges elnyomorítása az igaz férfiaságnak, sőt *gyáva, hazug és férfiatlan eljárás az igazsággal szemben* és hálátlanság minden igazság és erő forrásával, a Teremtővel szemben.

Mit ér az, ha öntelt kevélységben tudomást sem akarunk venni az áteredő és a személyes bűn testet-lelket gyöngítő szerepéről, és lealázásának minősítjük a végtelenül szent Istennek tartozó alázatot, hódolatot, bűnbánatot és elégtételt? *Mit ér az, ha csakis magunknak tulajdonítjuk erőnket, ha egyszer ez hazugság?* Mit ér az, ha a piszokban és fertőben fetrengő ember csak leplezi szennyességét és fekélyeit, ahelyett, hogy elismerné? Az igazi gyógyulás, az igazi erősödés és fejlődés kiindulópontja, a bajnak megállapítása és a gyöngeségnek őszinte elismerése.

Mit ér az a férfiasság, amelyik főképen csak a testi erőiben mutatkozik, vagy azokban tembolja ki magát, és a magasabbrendű férfiasságról, a szellem, a lélek férfiasságáról nem vesz tudomást, vagy pedig csak saját nyomorult és korlátolt énjére építi azt, az isteni erőforrásoktól pedig öntelten elzárkózik? Az ilyenek úgy tesznek, mint akik a növényt a napsugártól fosztják meg.

Mit ér az olyan férfiasság, amelyik az egyedül illetékes isteni vélemény szemében hazugság és gyöngeség, ideig-óráig tartó féktelenkedés, ki nem egyensúlyozott vad erő, másokat letipró durvaság, a szeretetet nem ismerő és önző ridegség?

Egy ismeretes drámában egy római szerepel, aki kevélyen és megvetően kérkedik: «én nem vagyok keresztény, én férfi vagyok». Nagyon jól jegyezte meg erre valaki: akinek jó, finom hallása van a gondolatok csengésének megkülönböztetésére, az hamarosan észreveszi, hogy itt nem valami

régi római beszél, hanem egy modern színműíró, az angol költő: Bernard Shaw. (Wöhrmüller.)

Ami a krisztusi férfiasságban legjobban szemetszúr, az elvakult régi és új pogányoknak, az az, hogy a férfiassághoz a testi és lelki erőn kívül az őszinte alázatosságot, a mérsékletet, a türelmet és a szeretetet is megköveteljük.

A krisztusi életfelfogás nem csinál szakadékot a férfi és a női jellem közt. Nem állít fel köztük olyan ellentétet, hogy a közös vonásokat kizárja. És nem tagadja, hogy egymás jellemének tökéletesítését kölcsönösen előmozdíthatják. Követel bizonyos férfiasságot még a nőktől is. De a férfiktól nőiességet soha, csak férfias jellemük lecsiszolását és tökéletességét.

A krisztusi életfelfogás szerint az Istenember a tökéletes férfiú eszményképe. Akik nem Krisztussal tartanak, azoknak férfieszménye végső következetességben az antikrisztus, „a hazugság atyja», akárhogy alakítsák is ki saját kedvük szerint azt az antikrisztust.

4. A tökéletes férfi.

Nincs két krisztusi élet. Nincs két erkölcsi kódex, csak egy, mert a jó az igazságon alapul, az pedig egy. Nincs két, hanem csak egy tökéletesség. És ez az egy valósult meg a legtökéletesebb férfiúban, a mi példaképünkben, Isten Fiában, akiben az istenségnek egész teljessége lakozik, aki az örök Atya végtelenül tökéletes képe, akinek minden más atyaság vagy férfiúság csak halvány és korlátolt hasonlósága.

Istentől függetlenül vagy Istennel ellenkezve állítani fel a férfiasság eszményképét — az igazán örület és elvakultság! Mintha a napsugárban csillogó vízcsepp föl akarná

venni a versenyt a nappal, vagy túl akarná szárnyalni ragyogásban azt, ahonnan minden fényessége származik.

Az istenfiúi élet a krisztusi tökéletes férfiúság útján jár. Isten Fiában ragyog az «Atya dicsőségének fényessége», a legszebb férfi-ékesség, a vezérlő bölcsesség, az Ige, a végtelen Igazság kifejezése és az Atya erejének és hatalmának teljessége, aki csupa tevékenység és erő, akiben nincs és nem lehet gyöngeség, nem lehet hazugság, nincs és nem lehet durvaság, állhatatlanság, sem hűtlenség; akiben megvan a férfiasság istenileg felmagasztosult tökéletessége, aki maga a végtelenül tökéletes és korlátlan hatalmú Úr, Vezér és a mindenség Királya.

Ez a végtelenül tökéletes Férfi nem tartotta férfiaságával ellenkezőnek vagy lealázónak, hogy a semmiből teremtett emberhez végtelen szeretetben és irgalomban leereszkedjék, hogy értünk megalázza magát, szenvedjen és életét adja, hogy így életének részesévé tegyen, hogy ő éljen mi bennünk és mi általa, őbenne és ővele növekedjünk «tökéletes férfiúvá» (Ef. 4. 15.).

Ennek a tökéletes férfiúvá való növekedésnek egy-két tényezőjéről elmélkedünk a következőkben: az erőselelkű, harcos, aktív lelkületről, a nagyvonalú egyéniségről, a férfias okosságról, a «világosság fiairól», a «Magasságbelinek fiairól» és Isten fiainak szabadságáról.

XXIII. Erő és gyöngeség.

1. Az erős Isten a gyöngye gyermekben.

Isten Fia magára öltötte a mi tehetetlen és erőtlen gyermekiségünket. Szegény, nélkülöző, segítségre szoruló gyöngye kis gyermek akart lenni. Mit jelentsen tehát az a

magasztos szentírási szöveg, amelyet Izaiásnál olvasunk és amelyet az Egyház a jászolba fektetett, pólyákba takart kis Jézusról mond a karácsonyi misében: «Kisded született nekünk, fiú adatott nekünk, akinek vállán van a fejedelemség» — mert ő a mindenség ura és királya, ő, a gyermek, kis kezében tartja az egész világot, «és az ő neve csodálatosnak hivatik, erős Istennek»! Igen, mert az emberileg gyöngé és erőtlén betlehemi Gyermek a mindenható erős Istennek Gyermeké, tehát maga az erős Isten.

Az Isten Fia azért öltötte magára az emberi gyermekiség erőtlenségét, hogy minket, emberfiakat, az ő istenfiúi életének erejében részesítsen. Hogy mi is a fölséges Atya mindenható erejére támaszkodjunk és az ő hatalmas jobbjának vezérlete alatt erős és tökéletes férfiak legyünk és nagyokat műveljen bennünk az ő ereje.

Hogyan is tudott a mindenség Ura, Istene, ily nyomorult, gyöngé emberi természetet magáraöltetni? Hogy nem roppant össze az a kicsiny emberi test, az a jászolban fekvő Kisded, az erős Istennel való személyi egységtől? Hogyan is bírja el az arasznyi gyermek önmagában, piciny szívében az istenségnek egész teljességét, tehát a mindenséget teremtő és fenntartó, a mindenséget egy pillantásával megsemmisíteni is tudó erős Istent? Hogy nem feszíti szét és morzsolja össze az a végtelen erő azt az erőtlén kis keretet, amelyben lakozik? Ez az istenség végtelen leereszkedésének és az ő isteni erejének titka, amelybe ha kissé bepillantunk és amelyet ha kissé megértünk, még jobban látjuk az isteni erőnek szédítő mérhetetlenségét.

A teremtetett erők a maguk törvényei és korlátai között félelmetes látványt nyújthatnak, midőn valahol megjelennek és kitombolják magukat. A szélvész fákat tép ki gyökerestül és házakat dönt le és óceánt kavar fel. A földrengés

hegyeket dönt le, országokat renget és városokat söpör el! De ne csak a romboló erőket nézzük, hanem a rejtett és lát-szólag csendes erők méreteit és arányait is! A nehézkedés és az égitestek vonzásainak felmérhetetlen erőit is. És ha mindezt és a teremtett világmindenség összes erőit össze-gezzük és ha ezt az összeget hatványozzuk vég nélkül, amennyire csak tudjuk, — mindez az elképzelhetetlenül nagy teremtett erő mégis csak halvány árnyéka, gyöngé és erőtlen hasonlata a végtelen isteni erőnek. Mindez szinte csak kis játéka az ő hatalmasságának, mert mindezt elhatározásának egy villanásával megsemmisíthetné. És ez csak az anyagi világra vonatkozik. Hát még a szellemi világnak magasabb-rendű ereje! Ez a mi érzéki természetünk számára el sem képzelhető és anyagi mértékkel meg sem mérhető.

2. Az erőknek is Ura.

Mily megfoghatatlan is az a mi értelmünknek, hogy ez a végtelenül erős Isten az ő erejének teljességével ott lakozik a betlehemi Gyermekec piciny szívében! Egy személy a Gyer-mekkel! Ezt csak Isten mindenhatósága teheti meg, akinek nemcsak a mindenség ereje van kezében és akiben nemcsak az erő végtelen forrása van, hanem aki *az összes erőkön vég-telenül tökéletes uralmat is gyakorol.* Nemcsak a teremtett világmindenség erején, hanem a saját végtelen erején is. Mily tökéletlen a legnagyobbnak látszó erő is, ha az erő birtokosa nem ura, vagy nem egészen ura annak az erőnek, ha féltelenségét nem, vagy csak ügyel-bajjal és hiányosan tudja korlátok között tartani, ha nem tudja kormányozni és nem tudja tetszés szerinti időben és mértékben alkalmazni erőit.

Az Úr az ő mindenható erejét végtelen tökéletességgel

kormányozza és teljesen tetszés szerint mérsékli, egészen ő szabja meg mértékét, irányát és hatását. Az ő végtelen erejének nemcsak azok a teremtmények a hirdetői, amelyek az égiháborút előidézik, vagy a földet megrengetik. Éppen úgy, sőt még csodálatosabban szemlélhető végtelen Isten erejének működése a teremtet világ alkotásaiban és a lélek birodalmában. Ugyanaz a végtelen erejű Isten, aki kezében tartja és kormányozza a világrészeket és naprendszereket, teljes isteni erejével tevékenyen jelen van mindenütt és élteti a leg-törékenyebb virágot, növeszti benne a legfinomabb szirmokat, kirajzolja benne a lehelletszerű színárnyalatokat. Mily tökéletes és mily végtelen uralom ez azokon a minden képzetet mérhetetlenül felülmúló erőkön, hogy erős és egyszersmind ily végtelenül gyöngéd és finom is tud lenni!

Ha egy teremtményben háborog és nyugtalankodik az erő, nem vagyunk biztosak, megvan-e benne az a felsőbbrendű erő, az erőnek tökéletessége, az erő fölött való teljes uralom. Durva és marcona ember kezébe nem szívesen adunk filigrán tárgyakat, finom műszereket, mert nem ura erejének és nem tudja erejét oly mértékben használni, ahogyan a törékeny dolgok követelik. Mert a gyöngédség és tapintatosság, bár látszólag nem sok erőkifejtést mutat, a legnagyobb erőnek, az erő felett való tökéletes fölénynek lehet a bizonyítéka.

Ezért csodáljuk az Isten mindenható erejét is talán éppen a legkisebb teremtményeiben, a leggyöngédebb növényi vagy állati életben. Mindenütt szüntelen jelen van az ő teremtmény és fenntartó erejének végtelen teljességével. És mindenütt bámulhatjuk az ő tökéletes uralmát mindenható ereje fölött. Mindenütt megtalálja és alkalmazza azt az erőfokot, amelyik az ő bölcs gondolatainak megvalósításához éppen szükséges. Sem többet, sem kevesebbet.

3. Részünk van Isten erejében.

Midőn pedig az erős Isten Isten Fiában magára ölti emberi gyermekségünket, a Szűz méhéből, a Szentlélektől fogant csöppnyi kis gyöngye emberi szívben végtelenül erős isteni élet dobog! Mily kimondhatatlan gyöngédséggel tudott beleáradni az a hatalmas, mindenható erő a tehetetlen, erőtlen gyermekbe! És mily isteni szép összhangban tudja tartani egy személy életében az erős Istenfia és a gyöngye emberfia életét!

Mily örvendeztető ígélet már maga ez a látvány is a mi gyöngeségünk számára, hogy a mi erőtlenségünk is befogadhatja az ő erejét! Mert az istenfiúi élet a mi számunkra is részesedés az Isten életében, tehát részesedés az ő erejében is. Azért öltötte magára Isten Fia a mi erőtlenségünket, azért tett minket az ő testének tagjaivá, hogy egyek legyünk vele, az erős Istennel, hogy az ő ereje diadalmaskodjék a mi gyöngeségünk felett. Azért mondhatjuk, mint Isten gyermekei, hogy «mindent megtehetek abban, aki engem megerősít». És éppen a legnagyobb erőtlenségben ragyog fel legjobban az Isten Fia ereje, «mert az erő az erőtlenségben lesz teljessé» (II. Kor. 12. 9.). Éppen az, aki legjobban meg van győződve saját gyöngeségéről, tapasztalhatja leginkább az «erős Isten» erejét istengyermeki életében és magasztalhatja legjobban az ő hatalmának és erejének műveit, hogy «hatalmas dolgokat művelt karja erejével», hogy «nagy dolgot cselekedett a Hatalmas», hogy «szétszórta a szívük terveiben kevélykedőket», a magabízó és erősnek látszó nagyokat és a «hatalmasokat levetette a trónról és felemelte a kicsiket» (Lk. 1—51. vk.), ő az, aki «meggyógyítja minden erőtlenségünket» (Zsolt. 102.).

De hogy Isten Fia erejében részesedjünk, ismerjük el saját gyöngeségünket és minden erőnket Istentől várjuk, Istennek tulajdonítsuk. Hiszen magunktól semmik vagyunk.

Csak a kevélység sugallhatja nekünk, hogy magunktól erősek vagyunk. Azért mondja az apostol, hogy örömet elismeri gyöngeségét, sőt «dicsekszik erőtlenségével, hogy Krisztus ereje lakozzék benne» (II. Kor. 12. 9.). «Azért telik kedvem erőtlenségeimben, a gyalázatban, a szükségben, az üldöztetésben, a Krisztusért való szorongatásban, mert midőn erőtlenségben vagyok, akkor vagyok hatalmas» (U. o.).

4. Az istenfiúi élet nem lehet isteni erő nélkül.

Hogyan lehetnének egy szív és lélek, hogyan lehetnének egyek az Isten Fiával, az erős Istennel, ha nem volna bennünk az ő ereje? Hiszen belőle van egész lelki életünk, belőle pedig gyöngeséget és erőtlenséget nem merítünk. Ő táplál minket az istenfiúi életre, ő pedig az erősek kenyere. Ha csak gyöngeség, lágyság, erőtlenség, gerinctelenség volna lelki életünk, az nem istenfiúi élet volna, hanem annak a torzképe.

A mennyei Atya végtelenül le tud ereszkedni a mi gyöngeségünkhöz, végtelen kímélettel és gyöngédséggel tud velünk bánni, mint a legjobb anya gyermekével, hiszen ő maga hasonlítja magát az anyához. De nem azért gyöngéd, hogy minket gyöngeségünkben hagyjon, hanem hogy abból kiemeljen. Nem azért adja isteni vigasztalásának édes tejét, hogy örökké csak dajkáltassuk magunkat általa, hogy örökké csak karján hordozzon, mint tehetetlen kisdedeket.

Nekünk «tökéletes férfiúvá kell növekednünk». Isten ki akar minket emelni gyámoltalanságunkból. Rá akar szoktatni az erősek táplálékára. Ki akarja űzni belőlünk a régi ember nyomorúságait, betegségeit, gyöngeségeit, meg akar tisztítani a romlandóság kovászatától, meg akar próbálni, mint tűzben az aranyat. Beállít a megpróbáltatások viharába

is, hogy erősödjünk és gyökeret verjünk az ő kegyelme erejében. Magunkra is hagy, hogy belássuk, mennyire gyöngék vagyunk magunkban és mennyire minden erőnk tőle van, tehát mennyire kell hozzá ragaszkodnunk és az ő erejével eltelnünk. A testi erők mulandóságát és megfogyatkozását legtöbbször meghagyja bennünk intő jel gyanánt, hogy mik vagyunk magunktól és milyenek volnánk lelkileg is, ha az erős Isten nem öntene erőt belénk, hogy az istenfiúi élet akadályait és megpróbáltatásait legyőzzük és Isten Fia növekedjék bennünk és mi növekedjünk őbenne tökéletes, erős férfiúvá, új emberré, Isten gyermekévé.

«Krisztus országa erőszakot szenved» (Mt. 11. 12.) — és az erőszakosak fognak benne diadalmaskodni. Ezt az erőszakot legalábbis abban kell gyakorolnunk, hogy a mi lelkünkben tudjuk az ő uralmát biztosítani és az uralmának akadályait és ellenségeit Isten erejével állhatatosan letörni.

Isten nem küldi minden gyermekét hódító, apostoli munkákra. Vannak olyanok, akiknek elsősorban az állandó imádság és Isten-szolgálat szerepét juttatja. Az ilyenek talán egész életüket a zárda csendjében, az oltár lépcsőjénél tölthetik zavartalan szemlélődésben. Az ilyeneknek nincs alkalmuk, hogy kemény harcokat vívjanak Isten érdekeiért a nyilvános életben, hogy apostoli rettenthetetlen erővel és bátorsággal védjék Isten ügyét és Krisztus nyáját a ragadozó farkasoktól, hogy rendületlen hűséggel és lankadatlan erővel hirdessék az evangéliumot, az igazságot. De ha ilyenre a Gondviselés nem is adott alkalmat, az nem jelenti azt, hogy az ő istengyermeki életükből hiányozhatik az erő, és hogy csupa törékeny, tehetetlen nebántsvirágok. Talán testileg igen, de a lényeg nem ez. Lélekben versenyre kelhetnek és fölül is múlhatják a sziklaerősnek látszó férfiakat, a tevékeny apostolokat, a mennydörgőszavú bátor igehirdetőket is.

5. Az erő diadala a gyöngékben és gyermekekben.

Az a «kis fehér virág», aki emberi tekintetre csupa erőtlenség, gyöngeség és betegség volt, a lélek szemével és legfőként Isten szemével nézve oly csodálatosan erős jellem volt, hogy szenttéavatásánál éppen az erősséget jelölték meg egyik legjellegzetesebb vonásának. Aki testi gyöngeségtől kísérve mosolygó nyugodtsággal és békével járta a hősiek áldozat, a rejtett testi-lelki vértanúság útját, a leggyötrőbb lelki megpróbáltatások égető kínjaiban, — az a lelki erő eszményi hőse.

Az a fiatal királyleány és fejedelemnő, akit kisgyermekeivel együtt az emberi gonoszság a királyi pompából máról holnapra földönfutó koldussorsba dobott az utcára, mérhetetlen isteni erőforrást rejtett törékeny szívében, és ezt a szinte megsemmisítő és kétségbeejtő megpróbáltatást oly diadalmas, erős lélekkel múlta fölül, hogy panaszszó helyett hálaadó Tedeumot énekelt.

Az erős Isten éppen legtörékenyebb gyermekeiben mutatja meg gyakran az ő legcsodálatosabb erejét. «Mindenható örök Isten, ki a világon a gyöngéket választod ki, hogy az erőseket megszégyenítsd . . .» (Szent Ágnes miseimája.) Így választotta ki a 13 éves Ágnest, a gyermekifjú Ágotát és Lúciát, hogy az ő erejének örök csodái legyenek. A gyöngé kisleányt, Lúciát, «rendületlen sziklaoszlopnak» nevezték.

A mennyei Atyának kedve telik benne, hogy a zsenge korban levő gyermekeit oly erővel árássa el, hogy ezek a gyermekek erősebbek legyenek a magabízó meglett férfiaknál, mert az ő kegyelmének sugara az ifjú gyermekekben több lelkierőt érlelnek, mint a magukban bízó öregekben. Az ifjú Szent János apostol, a Szaniszlók és Alajosok kiállják a versenyt sok meglett férfiúval, vagy eléjük is kerülnek.

Akiknek nem adta meg a mennyei Atya az alkalmat, hogy lelkierejüket külső tevékenységgel bizonyítsák, azoknak lelkük szentélyében adott alkalmat, hogy csodálatos lelkierejükről bizonytságot tegyenek és Isten Fiához, az erős Istenhez hasonlóknak találtassanak.

«Miért nő a kárminpiros barátszegfű a napos lejtőkön? Az a helye. És miért nő a betlehemi barlang lejtőjén a piros vértanúság, a jászol mellett Szent István véres pálmája? Az a helye; az a köves, sziklás, meredek part. *Krisztus szelíme erőben nyilatkozik meg*: barlangjánál őrtáll a vértanúság» (Prohászka).

XXIV. Erő és szelídség.

1. Erő és szelídség.

Akik nem Isten Fiából élnek, azok nem értik meg, hogy az erő mellett miért legyen még szeretet, mérséklet, szelídség is bennünk, és hogy miért kelljen az erősnek másokra is tekintettel és figyelemmel lennie. Azt meg éppenséggel nem értik meg, hogy mindezt az erő *tökéletessége követeli*. Aki igazán erős, az ura is erejének, az tettség szerint tudja annak gyakorlatát és mértékét megszabni. Nagy erő rejlik az önuralomban, a szelídségben, a türelemben és a hallgatásban is. Mert van olyan türelmes hallgatás is, amelyikben hősi erő uralkodik, mint némelyik betegnek szótlán vergődésében, midőn eleven húsába váganak. Nagyon kezdetleges fogalmuk van az erőről azoknak, akik azt főképen a féktelen és nyugtalan kitörésekben vagy lármás kérkedésben keresik.

Ha mérsékletet és szelídséget is hirdetünk, azzal az igazi erőt nem fokozzuk le, hanem inkább még célirányosabbá, hatékonyabbá tesszük.

2. Kemény vonások.

A szelídség nem olyan kizárólagos jó, hogy mellette a harag csak rossz lehessen. A harag magában véve nem is rossz, hanem a Teremtő természetes, tehát jó adománya az élet fenntartására. Igaz, hogy *a harag szenvedélyét* a bűn által meggyöngült ember *nagyon nehezen tudja jól használni*, és így a haragot sokszor rosszra használjuk. Mégis van jó és szent harag is. És nélküle sem a természetes, sem a természetfölötti élet jogai nem tudnak igazán érvényre jutni.

Isten Fia is nemcsak szelíd volt, hanem haragos is. Az egyoldalú és kizárólagos szelídség és gyöngeség képe nem igazi Krisztus-kép. Krisztus a férfias, bátor tetterő példáját adta, és a jogos, szent harag is fellángolt szívében, szavaiban és cselekedeteiben. Igaz, hogy megváltói művének koronáját a szeplőtelen Bárány végtelenül szerető önfeláldozásában és az ezzel járó csodálatos szelíd türelemben kell látnunk. De tevékeny életéből nem zárta ki a bátor, harcos és küzdő, kemény vonásokat sem, amelyek a «tökéletes férfiú» követelményei. Krisztus nemcsak azt mondta, hogy «tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok», nemcsak azt, hogy ha arcul ütnek, nyujtsd oda másik orcádat is az ütésre, hanem ostort is fogott és kiűzte az Isten házának megszentéstelenítőit. Viperafajzatnak, undokságnak, rothadásnak, kívül fehérre meszelt síroknak nevezte a képmutatókat.

3. Küzdő Egyház.

Krisztus Egyháza is nemcsak vértanu Egyház, hanem küzdő Egyház is. Küzdeni pusztán szelídséggel és engedékenységgel nem lehet. Férfias erő, komolyság és szent harag is szükséges. A nagy szentek és rendalapítók szigo-

rúak, néha kérlelhetetlenül szigorúak voltak alattvalóik hi-
báival szemben: Ambrus, Atanáz, Vazul, VII. Gergely,
Assiszi Szent Ferenc, Loyolai Szent Ignác minden nagy
szeretetük és szelídségük mellett férfias erővel és szigor-
ral is tudtak föllépni. Szent haragjukat mérsékelte és ért-
hetővé, megokolttá tette sugárzó Isten-szeretetük és jósa-
guk. Ha ilyen szent, aki annyira szereti Istent és a fele-
barátját, most haragra gerjed, annak bizonyára szent és
szükséges oka van — mondhatták.

4. A szelídség és erő összhangja.

Aki csak szelídséggel akar nevelni és katonás fegyel-
mező erőt nem alkalmaz, az nem tud olyan férfiakat nevelni,
akik az élet viharában is helyállnak. Szent élet pedig biz-
tosabban fejlődik a szelídséggel vegyített erős vezetés mel-
lett, mint pusztá szelídség által. Pusztá szelídség gyakran
emberfélelem és kényelmesség.

A szelídségnek sohasem szabad félénk gyámoltalan-
sággá fajulnia. Van eset rá, mikor csak kemény és bátor
munka vagy helytállás az egyedüli helyes tett. «Minek ütni
azt a szegény szöveget, hogy bemenjen a falba — sóhajt fel
talán az ilyen tehetetlen, félénk lélek —, nem lehetne azt
talán várakozással, szelíd nyomogatással elérni? . . . Nem
lehetne kalapács és erőszak nélkül helyére tenni? . . .» Ilyen
oktalan tévovázásban élnek, akik félnek a kemény és kelle-
metlen munkától . . . (P. Charles S. J., Isten közelében
III. 11.)

De a katonás erő vagy a jogos harag is mindig rászorul
a szeretet mérséklő és mértéket tartó kormányzására. A ha-
ragnak nem szabad a szeretetet letörnie. Tehát nem fajul-
hat szeretetlenséggé. A harag indítóoka Isten érdeke vagy

embertársaink becsülete. A harag — ha igazán szent akar lenni — nem lehet pusztán büntető, hanem a bűnös javát és javulását célozza. Személyes sérelem miatt tökéletességre törekvő ember nem haragudhat, de «Isten megsértését elhallgatni nagyon gonosz dolog» — mondja Szent Tamás — «Injurias Dei dissimulare nimis impium est» (2, 2. q. 159. a. 1. ad. 2.). A harag tehát ne uralkodjék az erős lelken, hanem az erős lélek a haragon, és lássa, vajjon Isten érdeke vagy felebarátunk szeretete követeli-e azt. (V ö. u. o.)

A lelki erősséggel azonos a bátorság, amellyel a félelmet leküzdjük, és a félelem ellenére is a jóra törekszünk. Bátorság nélkül nincs tökéletesség, mert a lelki élet útján saját önszeretetünk leküzdése, az emberfélelem megvetése, az áldozatos élet vállalása nagy bátorságot követel. Isten apostolai nem hunyászkodhatnak meg gyáván, hanem mint az igazság, az evangélium rendíthetetlen hirdetőinek szám-talan veszéllyel kell szembenézniök, a kislelkűség és csüggedés ellen erőslélküen kell állniök. Arra pedig mindenkinek a legnagyobb szüksége van, hogy a halálfélelemmel, Isten erejében bízva, bátran szembenézzon és így a lelki erősség végső győzelmét is kivívja.

XXV. Harc és béke.

1. Harc és béke.

A mi Istenünk a végtelen szeretet és a béke Istene. Isten Fiát a «béke Fejedelmének» — Princeps Pacifer — hívjuk, aki megváltói életében a béke Messiása volt és végtelen szeretetével békét akart az Isten és az ember közt, és békét hozott a békétlen emberek számára. Nem olyan békét, amilyent ez a mulandó élet adhat, hanem az ő béké-

jét, az ő isteni életéből és szeretetéből szükségképen fakadó békét. És midőn minket az ő istenfiúi életében részesített, akkor az ő békéjét is meg akarta ízleltetni mivelünk. Hányszor mondotta: «béke veletek», «az én békémet adom nektek», «menj békével!» És most is mondatja mindennap az Egyházzal, hogy «pax Domini sit semper vobiscum», az Úr békéje, az Isten békéje legyen mindig mivelünk! Mindig? Hogyan lehet bennünk *mindig* az Úr békéje? A mi küzdelmes életünkben? Igen, mindig megőrizhetjük az Úr békéjét. De ez nem zárja ki, hogy egyszersmind harcban és küzdelemben is legyen részünk.

Harcnélküli békességünk csak az örök életben lesz. Addig, míg a küzdő Egyház tagjai vagyunk, a béke nem lehet kizárólagos osztályrészünk. Ki kell venni részünket a harcból is.

A béke Fejedelme maga mondta, hogy nemcsak békét hozott nekünk, hanem kardot és küzdelmet is. A küzdelem és harc szükséges mindaddig, míg Atyánk házába, az örök béke otthonába be nem jutottunk. Mert mindaddig ármánykodik reánk a bűn veszedelme és a békétlenség fejedelme. Azért mondja az Írás, hogy «küzdelem az ember élete a földön» Szent Pál is arra buzdít: «törd magadat, mint Krisztus Jézus jó katonája!» (II. Tim. 2. 3.), «harcold a jó harcot!» (I. Tim. 1. 18.).

A béke Fejedelme, a szelíd és alázatos szívű Jézus kérlelhetetlen harcot és önmegtagadást kíván, hogy magunkban a bűn uralmát leküzdjük. Nem riad vissza olyan kifejezésektől sem, hogy ha kezéd megbotránkoztat téged, vágd le azt, ha szemed rosszra csábít, vágd ki azt, mert üdvösségedről lévén szó, jobb neked félszemmel és félkézzel az üdvösségre jutni, mint ép tagokkal a kárhozatba.

2. *Harcos lelki élet.*

Az evangélium harcot és küzdelmet követelő szelleme tükröződik még az Istenbe merülő legmélyebb lelkiiség örök-szép könyvében, a Krisztus követésében is, amely folyton küzdelmet sürget a rossz hajlamok és a hiú világi lelkület ellen. «Annyit haladunk a lelkiéletben — mondja Kempis —, amennyit magunkon erőt veszünk.» (I. 25.) Önlegyőzés, önmegtagadás, szóval küzdelem és harc nélkül lehetetlen a tiszta szeretet útján haladni, Krisztussal együtt érezni és vele szeretetben egyesülni. Aki harc nélküli lelkiéletet hirdet, félrevezeti a lelkeket. A legszelídebb és legkedvesebb szentek, Szalézi Szent Ferenc, Lisieuxi Szent Teréz is hősiességgel és önmegtagadással jutottak el a hősiességre való magasztalásra.

Az evangéliumhoz és «Krisztus követéséhez» ragaszkodó lelki élet nem lehet kizárólag a béke és nyugalom élete. Az ilyen lelki élet gerinctelen ábrándozókat nevelne.

Loyolai Szent Ignác is a harcos lelki élet mestere. Világosan, férfiasan és keményen hadat üzen az önszeretetnek és minden rendetlen hajlamnak. Ezt a hadüzenetet nem burkolgatja, nem takargatja, hanem nyíltan odaállítja «Lelkigyakorlatainak» élére: «Gyakorlatok, amelyek által az ember önmagát legyőzi.» Krisztus Király harcra szólítja az egész világot a bűn és a sátán ellen. A lelkigyakorlatok megismertetnek a két harcban álló zászlóval, a küzdő felekkel, azok módszerével és eszközeivel. Bevezetnek Krisztus szellemébe, hogy az ő királyságának hódító munkáját vállaljuk a küzdő Egyházban, hogy egészen átadjuk magunkat Krisztus Királynak, hogy magunkat és önszeretetünket leküzdve, diadalmaskodják rajtunk Krisztus szelleme és

szeretete, és alkalmas eszközei legyünk a Megváltónak lelkeket hódító műve számára.

Szent Ignác nagylelkű és bátor emberekhez szól. Nem elégszik meg azzal, hogy csak védekezve harcoljunk, hanem azt kívánja, hogy Krisztus ügyét és szándékait egészen diadalra vigyük és Krisztussal egyesülve, az egész világot meghódítsuk Istennek.

3. A béke életszükségletünk.

De amint Szent Ignác minden igyekezete a Krisztussal való önzetlen egyesülésünkre irányul, úgy nyilvánvaló, hogy Krisztus, a béke Fejedelem Szíve szándéka szerint nemcsak harcot, hanem békét is hirdet, és a harcias szellemet nagy jósággal és szeretettel párosítja. Hiszen minden lelki harcnak az igazi szeretet és a béke fölépítését kell céloznia.

A krisztusi jóság, szeretet és béke nemcsak Szent Ignác személyéből sugárzott, hanem iratai is telve vannak vele. Ő a szeretetet és a békét éppenséggel nem tolta át a túlvilági remények sorába, hanem azt hirdeti szüntelen, hogy már itt kell azt megízlelnünk, és szükségünk is van rá, sőt egyenesen krisztusi ismertetőjegynek tekinti. Ha szükséges, hogy lelki életünk harcos legyen, akkor még inkább szükséges ahhoz a szeretet és az abból szükségképpen folyó béke szelleme. Még a szükséges küzdelmet is csak úgy tudjuk sikeresen megvívni, ha Krisztus békéje honol lelkünkben. Akik ezen csodálkoznak és a harcot a békével nem tudják összevegyíteni, azok nagyon szűk látókörűek és szűkeblűek.

A katonás Szent Ignácnak szemefénye a krisztusi békés lelkület. Számtalanszor sürgeti ezt. Az imádság iskolájában

mérhetetlenül fontosnak tartja, hogy nyugtalanság nélkül, csendes, békés lélekkel fogjunk hozzá az imához és az elmélkedéshez. Hogy ne törekedjünk lázasan minél nagyobb anyagot átélmelkedni, hanem ha látjuk, hogy valami gondolat megragad minket, állapotunk meg békésen és igyekezzünk abban elmélyedni, bensőleg átérezni, megízlelni a szent igazságokat és az istenség édességét (*gustare suavitatem divinitatis*). A szemlélődésnél is minden nyugalmat és békét lehel. Igyekeznünk kell az isteni vagy szent személyek lelkületét, szívük érzelmeit és örömét és az isteni tulajdonságokat megízlelni.

Mikor a gonosz lélek elleni harcra készíti el lelkünket, mikor a két zászló között határozott állásfoglalásra ösztönöz, akkor is nyomatékosan hangsúlyozza és lelkünkbe vési, hogy nekünk, akik Krisztussal akarunk együtt élni, a béke és öröm szelleme szükséges. Mert amely lélekben Isten az Úr, ott béke és öröm uralkodik. «Istennek és az ő angyalainak az a szokása, hogy sugallataikkal igazi örömet és vidámságot okoznak és minden szomorúságot és zavart kiküszöbölnek, amelyeket a gonosz lélek idéz elő . . .» (*De disc. spir. II. hebd.*) Az isteni kegyelem «békét és nyugalmat ad a léleknek Teremtőjében és Urában.» (*U. o. 3.*).

Mily csodálatos apostola a lelki békének Szent Ignác, midőn a lelket az élet különféle viszonylataiban, a nagyfontosságú választásokban, lelki küzdelmekben vagy aggályokban, a mértékletességben iskolázza! Mindig előtérbe lép a nyugodt, békés lelkiállapot követelése. Annyira, hogy Szent Ignác a békés lelkületet a lélekben működő isteni erők valóságának bizonyítékául tekinti. A zavar és nyugtalanság gyanússá teszi előtte még a buzgóságot is, és a zavarban a gonosz lélek kezét látja titokban működni. Szent Ignác csak egy megokolt nyugtalanságot akar el-

ismerni és ez az, ha bűn terheli lelkünket. Ettől pedig Isten kegyelmével szabadulhatunk és a békét újra uralomra juttathatjuk szívünkben.

4. Béke és harc egy szívben.

A béke és a harc tehát nagyon is megférhet egy szívben. Annál is inkább, mert mindkettő szükséges. És annál könnyebben, mert a harc és a béke különböző dologra vonatkoznak. Nem békélünk meg a bűnnel, a rossz hajlamokkal. Nem pihenünk meg békésen az Istentől való elpártolásban és a hűtlenségben vagy a lanyhaságban. Békességünk a jóban és a legfőbb Jóban van. Megnyugszunk és békében örvendünk Isten szeretetének. A harc csak a rossz hajlamok ellen van, nem harcolunk a szeretet ellen, hanem a szeretet érdekében. A harc csak az ellen van, ami akadályoz az Isten szeretetében, ami visszatart a vele való egyesüléstől, a harc csak a békétlenség ellen és a béke kedvéért van.

Akiknek a lelkét Isten békéje tölti el, azok bár ebben az életben mindvégig harcos lelkek maradnak, de csak a rossz ellen küzdenek, más ellen nem harcolnak. Sokmindenért nem harcolnak, amiért az emberek nagy részét állandó harc és háborúság űzi és hajtja. Krisztus békéjének birtokosai nem harcolnak földi javakért, gazdagságért, élvezetekért, kényelemért, világi örömekért. Nem harcolnak nagyravágyásból, dicsvágyból és önzésből. Annyira nem harcolnak a mulandó dolgokért, hogy a tülekedők gyöngéeknek, engedelkenyeknek mondják őket, pedig ez az engedelkenység a szükségtelen dolgokban nem gyöngeség, hanem az erő és a lelki gazdagság öntudata. Miért harcoljanak szükségtelen, mulandó, hitvány dolgokért, képzelt értékekért? Hiszen lelkük igazi és maradandó, örök ér-

tékekkel van tele. Isten szeretete, Isten maga lakik bennük. Tehát ezek a békés «igénytelen» lelkek mérhetetlenül magasabb igényekkel vannak telve, mint amiért annyi gyűlölködés és háborúság van az emberek között.

Honnan van a békétlenség az emberekben?

Onnan, hogy vagy nem tudják, vagy nem akarják igazán boldogító, békét adó értékekkel gazdagítani lelküket, életüket. Onnan, hogy a mulandókhöz való rendetlen ragaszkodás, az evilági értékek túlbecsülése és mohó vágya nyugtalanná teszi őket. Mivel pedig a mulandó dolgok igazán maradandóan ki nem elégíthetik az embert, nem is lehet békéje.

5. *«A békességesek Isten fiainak hivatnak.»*

A lelkiekkel, isteni étellel telt emberek szükségképpen a béke és öröm emberei. Ha most még nem is élvezik a tökéletes békét, abban mégis már ez életben részesednek, mert a béke és boldogság végső és végtelen forrását, Istent bírják lelkükben. És ezáltal hasonlók Istenhez, akinek boldogságát semmi nyugtalanság és békétlenség nem zavarhatja meg.

A «békességesek Isten fiainak hivatnak», mondja az Isten Fia a nyolc boldogságban. Azért, mert Istenhez hasonlók, azért, mert Isten életében, kincseiben, lelkét boldogító és békéltető örök kincseiben részesednek. Igazi béke csak Istentől és az Isten fiaitól árad a világra. Mennyi vigasztalás, megbékélés, nyugalom és enyhülés, szeretet és öröm áradt már a világra az Isten gyermekei által — Assiszi Szent Ferencek, Páli Szent Vincék, Erzsébetek, Terézék által! A béke és a boldogság, amellyel telve voltak, kiáradt és kisugárzott és boldogított másokat. Az ő békéjük

a legnagyobb gazdagságból, az Isten bírásából, az isten-fiúi életről fakadt.

Isten fiainak békéjét nem veheti el senki. Az ő békéjük nem az üres, hanem a gazdag lelkek békéje, nem a gyöngék, hanem az erősek békéje. Semmiségekért és hiú hitvány dolgokért nem fitogtatják erejüket. De ha Isten ügye forog kockán, ha Isten dicsősége követeli, ha örökkévaló javaikat kell megvédeni gonosz támadások ellen, akkor Isten harcosaivá válnak, akkor a szellem, az igazság fegyverével Isten önzetlen védői, Krisztus Király országának apostolai. De akkor sem harcolnak az emberek ellen, hanem azok bűnei ellen és igyekeznek mindenkit meghódítani a béke Fejedeleme számára, hogy mindnyájan boldogok, békességesek legyenek és így «Isten fiainak hívassanak és azok is legyenek».

XXVI. „Passzív és aktív” erények.

1. A „passzív és aktív» erények.

A «passzív» és «aktív» erények körül elég sok homály és fogalomzavar szokott uralkodni, mert fölületesen és meggondolatlanul is dobálóznak ezekkel a kifejezésekkel. Ha szabatosak akarunk lenni, akkor azt kell állítanunk, hogy tisztán aktív vagy tisztán passzív erények nem is lehetnek az emberben. Tisztán passzív erények belső ellenmondás és lehetetlenség, mert az erény lényege abban áll, hogy a lélekben valamely jócselekedetre vagy tevékenységre készség és hajlandóság van. Ha a tisztán passzív erény lehetetlenség is, lehetséges a viszonylagosan passzív erény, vagyis olyan erény, amely lelki készséget és erőt ad nekünk, hogy jószántunkból eltérjünk és elszenvedjünk valamit, vagy

hogy másnak akaratát hódolattal elfogadjuk és engedelmesen teljesítsük.

Tisztán és teljesen aktív erény az emberben nem lehet, hanem csak Istenben, aki maga a tiszta aktus, a tiszta tevékenység. Isten lényege az, hogy ő az egyetlen és végtelenül tökéletes legtisztább aktus (*actus purissimus*), a legtisztább lét. Minden más aktivitás és aktív erény csak viszonylagos és korlátolt.

Az aktív és passzív erények körül azért is van fogalomzavar, mert sokszor elfelejtik, hogy az erényeket az élő lélekben nem lehet egymástól teljesen szételemezni, mint a vegytani elemzésekben a különböző alkotórészeket. Nem is igen figyelhetjük meg a lélek életében az egyes erényeket külön-külön, mert azok mind egy eleven szervezetben, egy életközösségben együttműködnek. Még ha biztosan meg is állapíthatjuk, hogy most ez vagy az az erény játssza a vezetőszeretetet, talán nem is gondolunk rá, mily sok más erény működik csendesen és magától értetődően együtt. Sőt az is lehetséges, hogy a vezetőszeretet nem is az játssza, amelyik legjobban előtérbe lép és önkénytelenül szemünkbe ötlük.

A külső, de még a legbensőbb megfigyelés is, mily nehezen tudja követni a lélek életének szövevényes munkáját! Hát még ha hozzávesszük az isteni életerők, kegyelmek és isteni erények legmagasabbrendű tevékenységét! A lelkünkben lakozó Szeretet Szentlelkének szuverén behatásait!

Nagyon könnyen megesik, hogy amit mi passzív erénynek és így inkább szenvedőleges lelkiállapotnak gondolunk, az éppen a legtevékenyebb erények finom, nyugodt, de ellenállhatatlan aktivitásának a gyümölcse. A türelem, a békés megnyugvás, főképen pedig a csendes, néma áldozat minden «passzív» jellege ellenére is az élő és hegyeket

megmozgató aktív hitnek, reménynek és a lángolóan tevékeny szeretetnek lehet a legdiadalmasabb bizonyítéka.

2. Nem a «passzív» erényeké a vezetőszerep.

Sem Krisztus, sem a Szentírás, sem az Egyház sohasem tulajdonított vezető szerepet az úgynevezett passzív erényeknek és sohasem helyezte azokat az aktív erények elé. Ezt inkább csak olyanok állítják, akik kívülről, éspedig felületesen ítélnék a krisztusi életéről.

Ezek a «passzív» erények, amelyeket a régi és az új pogány lelkület nem tud szívlelni és megbecsülni, főképen a türelem és a vele rokon szelídség. Nem tudják értékelni, mert a féktelen önzés, akár egyéni, akár faji eredetű, nem akar jószántából mérsékletet, kíméletet és önuralmat elismerni.

Ezek a «passzív» erények arra vannak hivatva, hogy segítő erők legyenek. A szelídség a mértékletességnek a segédereje (2. 2. q. 157. a. 3. c.), a türelem pedig az erősségnek segítője (2. 2. q. 136. a. 2.). Nem lehet általános elv gyanánt felállítani, hogy minél szelídebb és türelmesebb valaki, annál krisztusibb a lelkülete. Mert a krisztusi lelkület legfőbb ismertetőjegye az isteni és felebaráti szeretet. Minden más, akár aktív, akár passzív erény, a szeretetnek van alárendelve, annak a kifejlesztésén fáradozik, annak a segítő eszköze. A szeretet viszont fejlődésre segíti a többi erényeket is.

Vezetőszerepük van tehát az isteni erényeknek és ezek közt is elsősorban a szeretetnek. Vezetőszerepe van a hitnek, mert a hitigazságok fénye a legfőbb irányító igazság az élet útján. Vezetőszerepe van a reménynek,

mert éleszti bennünk a mi boldogságunk, Isten bírása utáni vágyat, és a bizalmat, hogy vágyaink beteljesedjenek Isten kegyelmének segítségével. A hitet és a reményt még vezetőszerepük mellett is a szeretet segítőerőinek mondhatjuk, mert mind a kettő a szeretet tökéletességében és a szeretet által érheti el saját tökéletességét is, a tevékeny, hódító és áldozatoslelkű szeretet által.

Az erkölcsi erények közt főképen négy vezető erényt ismerünk: az okosságot, amely minden erénygyakorlat mellett ott van és irányításában résztvesz, hogy a helyes célra megfelelő eszközökkel törekedjünk. Az igazságosság és mérséklet is irányítanak sok dologban, és aktív tevékeny szerep is jut nekik életünkben. Tevékenyebb erényt, mint az erősséget, alig is gondolhatunk. Vezérlelkek, uralkodók és hódító jellemek tulajdonsága.

3. A «passzív erények mindig szükségese».

Ha vezetőszerpre nem is hivatottak az úgynevezett passzív erények, mégis nélkülözhetetlenek és értékesek. Csak azok tarthatják időszerűtleneknek és elavultaknak, akik az Isten Fia örök példaképét elavultnak minősítik. Már rámutattunk arra, hogy az erények élete és tevékenysége mennyire egybefonódik és eleven egységet alkot, amelyet nem lehet semmi viviszekcióval szétvagdalni. És hogy nem is létezhetik tisztán passzív erény, mert az erény lényegénél és természeténél fogva mindig szükségképpen, aktív is. Nem is az Egyháztól ered ez a kevésbbé sikerült elnevezés. XIII. Leó ki is mondja, hogy «helytelenül hívják passzív erényeknek» (Denz. 1973.). Midőn ugyanő mégis használja e kifejezéseket, inkább

csak azért teszi, hogy a velük összefüggő tévedéseket cáfolja.

A természetes és az aktív erényeknek egyoldalú, túlzó és és téves hangoztatásakor született meg a «passzív erények» elnevezése. Az amerikanizmus tévedéseivel kapcsolatban így ítélt e tévedésekről maga XIII. Leó: «Két csoportra osztják a keresztény erényeket: passzív és aktív erényekre. Az előbbiekről azt mondják, hogy azok inkább az elmúlt korszakoknak feleltek meg, az utóbbiak pedig inkább megfelelnek a mai időknek... De csak az szeretné a keresztény erényekről állítani, hogy azok közül egyesek ennek vagy annak a kornak felelnek meg jobban, aki elfelejtette az Apostol szavait: «Elrendelte, hogy hasonlók legyünk az ő Fiának képéhez» (Róm. 8. 29.). Minden életszentség mestere és példaképe Krisztus. Mindenkinek az ő mintájához kell hasonlítania, aki csak az örök üdvösség otthonába kívánczik. Krisztus pedig nem változik a századok folyamán, hanem ő «ugyanaz tegnap, ma és mindörökké» (Zsid. 13. 8.). Minden korban érvényes az Apostol szava: «akik Krisztuséi, azok megfeszítették testüket a vétkekkel és kívánságokkal» (Gal. 5. 24.)... (Denz. 1972.).

4. Ne hamisítsuk meg Krisztus képét!

Mondjuk tehát egyszerűen és világosan, hogy akik a «passzív» erényeket fitymálják, lebecsülik és elavultnak tartják, azok a szelídséget, az engedelmisséget, a türelmet, a szenvedést becsülik le. Ezzel pedig Krisztus képét, a krisztusi életeszményt hamisítják meg.

Időnkint meg-megújul a támadás a krisztusellenes táborból a lenézőleg «passzívnak» mondott erények ellen. De ezzel magát Krisztust támadják, még ha keresztényeknek is

mondják magukat, legyen az elvakultságból és tudatlanságból, vagy pedig tudatos megtévesztésből, antikrisztusi gonoszságból és gyűlöletből.

Akik a «passzív» erények ellen hangulatot keltenek, azoktól igazán aligha várhatjuk el, hogy a türelem és áldozatos lelkű szenvedés fönséges és magasztos értékét megbecsüljék és hogy arra a lelkimagaslatra emelkedjenek, hogy az Istenember végtelen értékű szenvedését és áldozatát megértsék. Az ilyenek vakok és nem látják, hogy az ilyen tűrésben és szenvedésben a hősiesség és tökéletes szentség utólérhetetlen eszményképe ragyog és a legtevékenyebb szeretet diadalmaskodik.

Faulhaber bíboros is efölött eszmélődik egyik beszédében: «A szenvedés türelmes elviselése tevékeny tetterő bizonyítéka, csendes, de igazi hősiesség. Sőt a bátor szenvedésben és halálban több erő és férfias bátorság lehet, mint valamely jókedvű, vidám tevékenységben. A vértanu pálmáján több hősiesség ragyoghat, mint a hadvezér babérjain . . . A keresztény felfogásban a tetterő és a szenvedni kész vértanui lelkület ereje nincsenek ellentétben, hanem összetartoznak . . . Krisztus maga egyesítette azokat életében . . . «Annak a cselekedeteit kell tennem, aki engem küldött, amíg napvilág van. Mert eljön az éjtszaka, midőn senki sem munkálkodhatik.» Krisztus tevékenységről és munkáról beszél itt . . . De ez a tevékenység megszűnik, ha eljön a szenvedés és a halál éjtszakája . . .

Krisztus, aki «*hatalmas volt tettben és szóban* Isten és az egész nép előtt» (Lk. 24. 19.), tudott parancsolni a háborgó tengernek és nagy csend lett. Aki «*hatalmas volt tettben és szóban*», meggyógyította a betegeket, akik ruhájának szegélyét érintették. «*Hatalmas volt szóban és tettben*» és holtakat támasztott életre. Nagy volt csodatetteiben, de még nagyobb

volt csodálatos szenvedésében. Kivette részét az emberi nyomorúságból, a fáradságból, éhségből és szomjúságból. Tanításainál lesben álltak a farizeusok, akik megfigyelték . . . Végre is igazságtalan bíró halálra ítélte . . . De *Krisztus a legnagyobb szenvedéssel a legnagyobb cselekedetet vitte végbe* : megalapította Isten országát, legyőzte a halált, a pokol hatalmát megtörte és feltámadása által megnyitotta a mennyország kapuit . . .» (Schön. Zuk. 1936. Dez. 27.).

Isten Fia tehát *a szenvedésbe*, a felületes lelkektől «passzívnak» mondott ténybe, *helyezte nemcsak megváltói művének leghatalmasabb, legtevékenyebb eszközét, hanem irántunk való tevékeny szeretetének és az Atya szeretetének felülmúlhatatlan és legnagyobb bizonyítékát*, midőn azt mondta: «senkinek sincs nagyobb szeretete annál, aki életét adja barátaiért»; és midőn szenvedni ment az Olajfák-hegyére, azt mondta: «hogymeg tudja a világ, hogy szeretem az Atyát, azért, amint meghagyta nekem, úgy cselekszem» (Jn. 14. 31.).

De ha Isten Fia a keresztdozatot választotta világ-megváltó művének legtevékenyebb eszközéül, ne feledjük, hogy szenvedésén kívül *«hatalmas volt tettben és szóban»*, példát adott a legtevékenyebb életre; világhódító munkára küldte szét apostolait, hogy az összes népeket meghódítsák az ő királyi uralma alá.

XXVII. A közösségi és az egyéni élet.

1. A közösségi élet előbbrevaló az egyéni életnél.

Az Isten Fiával való életközösségünk előbbrevaló egyéni életünkénél, mert a szőlőtő előbbrevaló a szőlővesszőnél. Ha a szőlővessző élni akar, ha gyümölcsöt akar teremni, akkor a

tőkével életközösségben kell lennie. Mit használna e közösség nélkül minden egyéni lélettörekvés, minden más szorgoskodás és tevékenység a szőlővessző körül? De az egyéni életnek is megvan a maga szükséges szerepe azáltal, hogy az akadályokat elhárítjuk, amelyek gátolják az élet beáradását a szőlőtőből; és meggyesegetjük a fattyúhajtásokat, megtisztítjuk az élőködőktől, hogy egészséges és viruló legyen a szőlővessző.

Az isteni életközösség előbbrevaló minden egyéni élettevékenységnél, mert ha egy titokzatos testnek vagyunk a tagjai, akkor még a tagok egyénileg különböző léletszerepe is annál tökéletesebb, minél inkább az egy testnek közös életéből merítenek és azt fejlesztik és virágoztatják. Mert mi olyan testnek vagyunk tagjai, hogy a tagok egész életének és minden tökéletességének végtelen forrása a titokzatos testben, vagyis annak Fejében van. És minden tökéletességünk beteljesedése abban van, hogy Krisztus teste bennünk is továbbfejlődjék.

2. Az egyéniség nem sorvad el.

Egyéni életünk nem szűnik meg és nem olvad fel ebben a közösségben. Még csak nem is mosódik el, hanem az isteni életközösség tökéletességében is a legélesebb vonások változatossága ékesíti a lelkeket. Csodálatos ellentmondásnak látszik, hogy ez a mélységes isteni életközösség, ez a szükség-szerűen mindenki számára egyetlen isteni életforrás, hogyan fakaszthat oly sokféle eredetiséget. Maga az Egyház annyira változatosnak tartja az egy Isten Fiából élő tökéletes gyermekeinek életképét, hogy azt mondja róluk: «Nincs hozzá hasonló . . . non est inventus similis illi . . .» (Brev. Com. Pontif.).

Az a titokzatos nagy életegység, amelybe Isten Fia teste

fűzi az összes keresztényeket, az az egység, amelyet Krisztus legjobban sürget, amely minket őhozzá és őbenne egymásközt összefűz, az az egység, amelynek hasonlóknak kell lennie az Atya és Fiú életegységéhez — nemhogy megszüntetné egyéniségünket, hanem annak legszebb kibontakozását segíti elő az életszentségben.

Tehát nincs szó az egyéniség elsorvadásáról. Csak arról van szó, hogy az Isten Fiával való életközösségünk előbbrevaló mindennél, egyéniségünkénél is. De nem egyéniségünk hátrányára, hanem előnyére. Amint előnyére van a szegénynek, ha rátalál a gazdagság forrására, a tudnivágyónak, ha megtalálja az igazság forrását, a művésznek, ha megtalálja eszményképét.

3. Az egyének különbségei.

Az egyéni különbségek annyira nincsenek a tökéletes közösségi élet ellen, hogy némely különbség egyenesen a közösségi életünk lényegéből ered. Olyan életközösségben vagyunk az Isten Fiával, hogy egy testnek különböző szerepet betöltő tagjai vagyunk. Különböző bennünk az isteni kegyelemnek a mértéke, különböző a felvilágosító kegyelem fényereje, a segítő kegyelem vonzóereje.

Magunkat ámitánók, ha azt hinnők, hogy az istenfiúi élet változatlan szent vezérigazságait valami egyforma pecsét-nyomóval belevéselhetjük mindenkinek a lelkébe. Vagy hogy az egyes lelkekben az isteni élet akadályait egyformán lekaszálhatjuk egy suhintással, mint a síma rét ezernyi fűszálát. Vagy ha az egyik krisztusi igazság valamelyik lélekben az egész hitéletet lángralobbantotta, akkor ugyanannál az igazságnál más lélek is tüzet fog. És még ha egy szív és egy lélek is az a sok ember, és hogyha egy tónus az irányadó, mégis

száz és ezerféle egyéni mellézköngéje lehet annak az uralkodó hangnak.

Gondolnunk kell az istenfiúi élet fejlődésének különböző ütemére, a kegyelem mértékének és egyéni közreműködésünknek erőviszonyai szerint. Tekintetbe kell vennünk a fogékonyság vagy fásultság sokféle változatát, az isteni ösztönzések, érintések és hívások egyéni visszhangját és visszahatását. Az emberi gyöngeségek és nyomorúságok különbségét.

Gondolnunk kell az istenfiúi életeszmény különböző megvalósulásaira. Az egyik ezt a krisztusi vonást ragyogtatja inkább, a másik a másikat, anélkül, hogy megszűnnének az egy osztatlan Krisztusból élni és az egész krisztusi életpéldát követni.

Még akik legjobban megközelítik az Isten Fia életpéldáját, még azokban is sok az egyéni változatosság. Az életszentségre eljutott gyermek más színben és más fényben ragyogtatja az istenfiúi vonásokat, mint a meglett férfiú. Az érintetlen szűz másként, mint a szent édesanya. A hitvallók másként, mint a vértanúk. Másként az, akinek a Gondviselés azt a szerepet adta, hogy egész életében szeráfmódrá, imádsággal dicsőítse az Atyát és másként az, akire Krisztus országának hódító és terjesztő munkáját bízta, vagy az irgalmas szamaritánus szerepébe állította.

4. A krisztusi életközösség vezérszerepe.

Bármily teljességgel elismerjük az egyéni különbségek változatosságát, mégis egész istenfiúi életünket és egyéniségünket is elsősorban az isteni életerőknek kell irányítania. A képmás mindig egy: «elrendelte, hogy hasonlók legyünk az Isten Fia képéhez». Tehát a mi egész életünket az Isten

Fiával való életegység keretében kell megvalósítanunk. Nem egyéni erőnké a vezetés, hanem Krisztusé. Annyira rászorul istenfiúi életünk Krisztusra, hogy nélküle egy szikra élet sem lehetne bennünk. A mi egyéni tökéletességünk is a vele való életközösségből források. Nem a kéz és a láb és a tagok irányítják a fejet, hanem Krisztus, a fej, irányít minket. Nem mi vagyunk a vezérek, hanem Krisztus Lelke vezérel: «És azok az Isten fiai, akiket Isten Lelke vezérel.»

Ha ezek az életet irányító igazságok elhalványulnak bennünk, akkor azt megsínyli lelki fejlődésünk. Krisztus Lelkének vezérszerepét nem pótolhatja semmi, még oly lázas egyéni törtetés, még oly lángelméjű egyéni, emberi módszer sem. Amint az isteni életerőt sem pótolhatja az emberi erők özöne sem. A mi egyéni tökéletességünk eszményképét nem lehet másként elérnünk, csak ha minden egyéni erőnket a Lélek vezetésének rendeljük alá a krisztusi életközösségben nekünk jutott szerep teljes betöltésére.

A Krisztusból fakadó isteni életerőknek nem lehet csak másodrendű, alárendelt, függelékszerepet adni egyéni életünk fejlődésében. Mert az isteni erőket királyi, uralkodó szerep illeti meg az egész vonalon, és szentségtörés volna azokat detronizálni. Nem a mi gondolatainké a vezetés szerepe, hanem az Isten gondolataié, vagyis a hitigazságoké. Nem a mi erőlködésünk és fáradozásunk a főszerepe fejlődésünknek, hanem a kegyelem, a kegyelmi források, a szentségek.

És hogy ezek az isteni erők, vagyis Krisztus és az ő Lelke, valóban mindjobban uralkodhassanak is egyéni életünkön, az ő vezérszerepüket mindjobban tudatossá is kell tennünk magunkban élő hitünkkel.

Nyomorékokat, torzfigurákat alakít belőlünk minden még oly nagy aszkétikusnak gondolt erőlködés is, ha nem Krisztussal irányítatjuk magunkat. Ábránd és önámítás

minden életszentség, amelyben nem Krisztusé és az ő Lelkéé mindinkább a vezérszerep.

Ez nem lekicsinylése az emberi módszereknek és erőlködéseknek, hanem azok helyes megbecsülése és alárendelt szerepüknek tudatosítása. Nem azt akarjuk, hogy egyéni tevékenységünket lefokozzuk, hanem ellenkezőleg, meg-növeljük, mert a vezérlő isteni kegyelem a legnagyobb közre-működést várja tőlünk; és az istenfiúi élet szolgálatában az egyéni kezdeményezés és leleményesség is hasznos és szükséges segítőeszköz.

Ha pedig az Isten Fiával egybekapcsoló életközösségé a vezérszerep, életünk minden viszonylatában, akkor *minden imádságunknak, áldozatunknak és munkánknek elsősorban Krisztusba kapcsolódásnak kell lennie*; vagyis a vele való együttélésnek, együttimádkozásnak. *Istentiszteletünknek első-sorban Krisztus istentiszteletében és áldozatában való részvétel-nek kell lennie; munkánknek mindennek előtt Krisztus művének kell lennie, vagyis együttcselekvésnek az Isten Fiával*, nemcsak midőn a legszentebb szolgálatban, az apostolságban dolgo-zunk vele együtt, hanem minden egyéb istenadta egyszerű emberi kötelességünk teljesítésében is. Mert mindenestül és mindenben a krisztusi életközösségnek vagyunk tagjai és minden tevékenységünk azt szolgálja és azt építi tovább.

XXVIII. Isten fiai a „világosság fiai”.

1. Isten világossága és a mi világossá-gunk.

Isten fiai a «világosság fiai» a fogadott gyermekség által, az Isten életében való részesedés által. Mert olyan Atyának lettünk gyermekeivé, aki a végtelen «világosság

Atyja». Olyan Fiúnak vagyunk a testvérei, aki «világosság a világosságból», az Atya világossága. És olyan Szentlélekből születünk újjá, aki maga a boldogító világosság (*lux beatissima*). Ezért vagyunk mi is a «világosság fiai»: «mindnyájan a világosság fiai és a nappal fiai vagytok. Nem vagyunk az éjszakáé, sem a sötétségé» (I. Tesz. 5. 5.).

Akik «Istentől születtek», azok a világosság fiai, részesednek az Isten világosságában és életelemük «Krisztus világossága». Krisztus az «igazi világosság, amely megvilágosít minden világrajövő embert» (Jn. 19.). «Őbenne élet volt és az élet volt az emberek világossága» (Jn. 1. 4.).

Isten Fia mondja: «Én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem jár sötétben, hanem övé lesz az élet világossága» (Jn. 9. 5.). «Én világossággul jöttem e világra, hogy aki énbenem hisz, sötétségben ne maradjon» (Jn. 12. 46.).

Isten csupa világosság: «Isten világosság és nincs benne semmi sötétség» (I. Jn. 1. 5.), és nem is lehet benne sötétség. Mibennünk lehet. Valamikor egészen sötétség voltunk. «Valamikor sötétség voltatok ugyan, most azonban világosság vagytok az Úrban» (Ef. 5. 8.). De a mi világosságunk még nem teljes, mert most is van benne sötétség. Annyi, amennyi még bennünk van a régi emberből. És a mi világosságunkban van még homály és félhomály is. Annyi, amennyi a hit világosságát a teljes, színről-színre való látástól elválasztja. Amennyi a hasonlatokban és tükörképekben való látást a valóság teljes szemléletétől elválasztja, midőn látni fogjuk «Istent úgy, ahogyan van», és benne és általa mindent úgy, ahogyan van.

És vannak a mi világosságunkban még fokozatok is. A hit fénye, a hit élete lehet teljesebb vagy korlátozottabb. Lehet, hogy mindent a hit fényében nézünk már az életben.

Lehet az is, hogy nagyon ritkán nézünk a hit szemével; lehet, hogy a mi kis eszünk pislogó mécsét többre becsüljük a hit égi fényénél. Lehet az is, hogy alig-alig lobban föl bennünk a hit fénye, talán csak mint egy-egy elárvult lucidum-intervallum — világos pillanat — a nagy sötét-ségben.

2. Öntudatos világosság.

Rosszul értelmeznők a hit életét és az idevonatkozó isteni kijelentéseket, hogyha a tudatlanságot vagy öntudatlanságot tartanók a hit legvirágzóbb talajának. Isten csak a magabízó, kevély bölcsek elől zárja el világosságát, vagy inkább ezek maguk zárkóznak be nagykevélyen saját kicsinységük sötét odujába. Isten nem a *tudatlanságot* kívánja inkább, mint alkalmasabb lelkületet világossága befogadására, hanem az egyszerűséget, az alázatosságot, a gyermekded lelkületet és igazságszeretetet. «Az egyszerű lelekkel társalkodik az Isten» (Péld. 3. 32.). És titkait a kicsinyek, alázatosak előtt, fedi föl.

Rosszul értelmeznők az istenfiúi élet természetét, ha a hit mindenre kiterjedő világossága helyett valamilyen öntudatlan, vagy tudatalatti homályba akarnók azt burkolni. Talán annak örve alatt, hogy az öntudatlan erénynek, mint például a boldog, tudatlan gyermek-ártatlanságnak nagyobb volna a varázsa, a szépsége, mint a világos tudattal bíró erénynek.

Mások meg az isteni élet csirájának és az isteni kegyelem működésének tudatalatti természetét túlozzák és abból azt a téves következtetést vonják le, hogy annál virágzóbb a mi istenfiúi életünk, minél inkább csak az öntudatlan kegyelmi behatásokra hagyatkozunk és minél kevésbbé igyekszünk ezeket a behatásokat tudatosítani ön-

magunkban, természetfölötti voltukban, vagy pedig a mi természetes lelki tehetségeink öntudatos közreműködése által.

Van ebben a téves túlzásban bizonyos igazság és némi jogosult ellenhatás a másik végletbe eső túlzás ellen, midőn az öntudatlan kegyelmi tevékenységre nem eléggé építünk és túlságos igyekezettel öntudatosítjuk a mi emberi közreműködésünket, mintha csak az volna, és a kegyelem nem is léteznék.

Mégis igaz marad az, hogy az istenfiúi élet egészséges fejlődése mindig nagyobb öntudatra törekszik és mindig teljesebb mértékben árasztja mindenre a hit világosságát. Ezt követeli a mi istenfiúi életünk természete, mert a «világosság fiai» vagyunk, a világosság Istenének a gyermekei.

3. Mindig teljesebb világosság.

Az öntudatlan lét nem lehet eszményképe a világosság fiainak. Minden lét és létező annyiban létező és annál tökéletesebben létező, minél teljesebb tevékenységben van (ens in tantum est ens, in quantum est actu). Annál tökéletesebben valósul meg valamely lény, minél teljesebben bírja önmagát tevékenysége által. És ha szellemi lényről van szó, akkor az a tökéletesebb, amelyik szellemiségének teljesebb, tudatosabb birtokában van. A legtökéletesebb pedig az a lény, amelyiknek gondolkodó tevékenysége és szellemiségének öntudata egy a lényegével, vagyis aki olyan öntudatosan tevékeny, hogy csupa tevékenység (actus purus), csupa megismerés, csupa világosság, csupa szeretet. Ez az Isten. Isten élete lényegénél fogva tökéletesen világos, öntudatos szellemiség. Az isteni életnek némi hasonlata a mi szellemi életünk és személyiségünk fejlődése.

A mi szellemi életünk öntudatának fokozása által bizonyos mértékben mi is megvalósítói vagyunk a mi saját, járulékosan és részben még befejezetlen, szellemi létezésünknek. Az öntudatos tevékenység tehát nemhogy alacsonyabb-rangú érték volna magánál a szellemi létnél, hanem ellenkezőleg, éppen annak tökéletesítője, mert általa lesz szellemi létünk teljesebb. (V. ö. Z. f. K. Theol. 1937. 11.)

A kegyelem részesedés az isteni szellemi életben. Az isteni élet pedig csupa tevékenység, csupa eleven öntudat. Ez az eleven, öntudatos, végtelen isteni élet pedig nem egyéb, mint tökéletes világosság, tökéletes tudás, teljes jószág. Ha tehát mi ebben az életben részesedünk az istenfiúság kegyelme által, akkor nekünk is életszükségletünk és élet-törvényünk, hogy a világosság teljes uralmára törekedjünk. Az istenfiúság természete követeli az öntudatos hitvilágosság uralmát.

Az isteni élet nem az öntudatlan élő szervezetek mintájára növekszik bennünk, hanem azáltal, hogy a mi szabad közreműködésünkkel gondolatvilágunkban és cselekvésünkben öntudatosítjuk az istenfiúi életerőket. A mi életeszményünk tehát nem a boldog tudatlanság, hanem az istenfiúi élet teljes tevékenységének mindig világosabb öntudata.

A világosság fiainak tehát e világi életükben küzdeniök kell a teljes világosságért. Küzdeniök kell a sötétség hatalmai ellen, amelyek a régi ember által próbálnak érvényesülni és minket a sötétség birodalmába visszarántani. A régi ember az önszeretet odujába akarja zárni lelkünket. Pedig, ha magunkba zárkozunk, elveszítjük lelki fényérzékenységünket, elsatnyul bennünk az érzék az isteni nagy igazságok nagy világossága iránt, nem tudunk a «napba nézni». A régi ember testi vágyainak dédelgetése is eltompítja

lelki fényérzékenységünket és csökkenti fogékonyságunkat a szellemi élet igazságai és világossága iránt.

A világosság fiainak küzdeniök kell a teljes világosságért, mert Isten még nem ragyogtatta föl előttük a színről-színre való látás teljes nappali fényességét, hanem e világi zarándoklatunkban csak a hit csillagfényével igazgat Betlehem felé és Atyánk háza felé. Már kifelé jövünk a sötét éjszakából és kezd derengeni az isteni élet hajnala. De a hit fénye mégis csak félhomályos hajnalfény marad földi életünkben. Csak otthonunkban, Atyánk házában lesz teljes napfelkelte és tökéletes verőfény.

A mi világosságunk a mi istenfiúi életünk fejlődésével növekedik. Ha egészen Atyánknak élünk, akkor elérjük e zarándokéletünk lehető legnagyobb világosságát. Mert aki egészen a mennyei Atyának él, az egészen a hitből él, az a hit világosságát mindenre kiterjeszti.

4. Homályos pontok a hit fényében.

A földi életben a hit mindenre kiterjedő világossága mellett mégis rejtve marad Atyánknak sok titka, vagy legalább is teljes fényben még nem láthatunk mindent. Nem hatolhatunk Atyánk titkainak legmélyére. Nem láthatjuk közvetlen szemlélettel az istenfiúi életben való részesedés mikéntjét, az isteni élet csirájának fejlődését, az isteni erények tevékenységének és növekedésének módját. Az isteni igazságra való vezérlés, a gyermekkéfogadás Lelkének irányítása, nem lehet közvetlen szemléletünk tárgya.

Az isteni kegyelem értelmet megvilágosító és szívet buzdító hatása már belenyúl tapasztalatunk világába. De nem úgy, hogy a természetes gondolkodástól és akarástól különböző legyen a természetfölötti megismerés és akarás

életfolyamata, hanem csak az életfolyamat természetfölötti tárgya, iránya és vonatkozása különbözik a természetes tevékenységtől. (V. ö. u. o.)

Értelmünk világos megismerését homályos vagy félhomályos, öntudatlan vagy félig tudatos észrevések, benyomások, hajlandóságok és vágyak tevékenysége előzi meg. Hasonlóképen az istenfiúi élet világában, a hit szemléletének öntudatos világossága, a céltudatos akarás is sok tudatalatti lelki élettevékenység alapján érlelődik meg. Maga a felvilágosító és segítő kegyelem is részben a homályban működik. A felvilágosító isteni kegyelem már az egyszerű észrevévésnél (*simplex apprehensio*) működik, vagyis a megismerés legkezdetlegesebb és legkevésbé öntudatos formájánál. Éppen úgy a segítő kegyelem is megelőzheti tudatos akarásunkat. Mégis e homályok mellett is a hit életének teljes kibontakozására és mindig a legteljesebb öntudatos világosságra kell törekednünk, főképen azáltal, hogy a régi embert mindjobban levetkőzzük és Krisztusból élünk.

5. A hit világosságának uralma.

De ez a mindig teljesebb világosságra való törekvés nem önmagunknak középponti megvilágítását célozza, hanem Istenét, az isteni élet világosságának teljes uralmát. Nem a mi éünk elemzését és minden megmozdulásának szemmeltartását, hanem az Isten világosságában való elmerülést, az ő igazságainak felragyogását, az ő napjának felkeltét, az Istennel való foglalkozást, Istenre való ráfeledkezést és a hit fényének mindenre való rásugárzását.

Mi nem a régi ember nyomorúságos zugöntudatának mécsesét akarjuk pislákoltatni életünkben, hanem az új

ember isteni világosságát, az isteni életközösségünk minél teljesebb tudatát. Nem a most még félhomályban maradó hittitkokra akarunk mindenáron teljes világosságot deríteni, hanem Krisztus útjára, főleg ott, ahol a keresztszertés ragyog (fulget crucis mysterium), hogy a keresztszertés útján, Atyánk házához, örök otthonunkhoz eljussunk.

És ha kitartók vagyunk Krisztus világosságának útján, akkor eljutunk az «öntudatlan» életnek egy különös stádiumához. De ez az «öntudatlanság» már nem az isteni világosság lecsökkenését jelenti, hanem éppen a teljességét. Midőn az istenfiúi élet öntudatos világosságát mindenütt uralomra juttattuk, vagyis midőn igazán Isten irányítja életünket és zavartalanul világoskodik bennünk, akkor a mi énkünk, a mi érdekeink elhomályosodnak és mindinkább eltűnnek tudatunkból; mi magunk számára, önszeretetünk számára, mindig öntudatlanabb lesz életünk. De ez az «öntudatlanság» a lélek annál tökéletesebb öntudatosítása Isten számára, akinek egészen átadtuk magunkat, akinek világossága uralkodik egész életünkön.

«Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem.»

XXIX. A „Magasságbelinek fiai”.

1. Nagyra születünk.

Akinek lelkében csak kissé is földereng az istenfiúi élethívatalás értelme, az elmondhatja, hogy «nagyra születtem», midőn az újjászületés szentségében az Isten fiává lettem. Nagyra születünk, mert Isten életében részesedünk. Tehát a lehető legnagyobbra születünk. Szédítően mérhetetlen az istenfiúi élet nagysága, mert a legkisebbet, a sem-

mit, vagyis minket, semmiből lett porszemeket, kapcsol a végtelen Isten életébe. Nagyra születünk, mert nagyobbra még a mindenható Isten sem hívhatott volna meg minket, mint hogy a fogadott gyermekség által «Isten természetének legyünk részeseivé», hogy «Isten fiainak hívassunk és azok is legyünk».

Nagyra születünk, mert a «Magasságbelinek fiai», Isten templomai vagyunk. De hasonlíthatatlanul nagyobb, mélyebb értelemben, mint a kőből épült szentélyek. Mert mi nemcsak befogadjuk az Istent, nemcsak hajlékai vagyunk a Magasságbelinek, hanem életkapcsolatba, életközösségbe és egységbe fűződünk hozzá. Olyan templomai vagyunk, hogy Istennek életében is részesedünk Fia által. És az isteni Főpappal együtt királyi papságban van részünk.

Nagyra születünk, mert Isten Fia titokzatos testének vagyunk tagjai és az ő életét, a legnagyobb életet éljük. Isten Fia másai vagyunk. Olyannyira felmagasztal minket, mindnyájunkat, hogy azonosítja magát a «legkisebbel is atyjafiai közül».

Nagyra születünk, mert a legnagyobb örökség, az Isten Fia öröksége vár reánk Atyánk házában.

2. Az Isten Fia nagyot vár tőlünk.

Az Isten Fia, aki alázatos Szívét állítja elénk követendő például, mégis szédületes nagyságok felé ösztönöz minket. Az Atya tökéletességének követését kívánja tőlünk. Nem fél, hogy övéi megtántorodnak, midőn oly hallatlanul merész és magasztaló szavakban állítja eléjük, különösen apostolai elé, a krisztusi élet nagyságát. Azt mondja tanítványainak: «ti vagytok a világ világossága» és «tündökölni fogtok az örökkévalóságon át»... «A pogányok világossá-

gává tettelek téged, hogy szolgálj az üdvösséget a földnek végső határáig». (A. Csel. 13. 47.)

Nagynak magasztalja az Isten Fia Keresztelő Szent Jánost, sőt a «legnagyobbak az emberek között». Nagy feladatokat tűz övéi elé: az egész világ meghódítását — «menjete az egész világra!» És annál nagyobb és istenibb ez a hivatás, minél csekélyebb emberi eszközökkel kell megvalósítani. Hiszen ennek a világhódító munkának megindítására csak maroknyi egyszerű, nagyrészt iskolázatlan halászbereket küld.

Nagynak mondja az Isten Fia a keresztény élethívátást: «aki én bennem hisz, az cselekedni fogja azokat a tetteket, amelyeket én cselekszem, sőt nagyobbakat is fog tenni azoknál». (Jn. 14. 12.)

3. Istenfiúi öntudatunk.

Hálátlanság volna mennyei Atyánk iránt, ha nem ismerünk el isteni adományainak nagyságát, ha nem ismerünk el, hogy a legnagyobbat tette velünk, midőn semmiségünkől magához emelt és egyszülött Fiának testvéreivé és «társörököséivé» tett minket és saját életének részeseivé. A legalázatosabb Szűzzel együtt mi is megvalljuk tehát, hogy «nagyokat cselekedett» velünk a fönséges és hatalmas Isten, és tudatában vagyunk nagy isteni élethívatusunknak és a nagy isteni adományoknak.

Az alázatosság nevében sem kívánja mennyei Atyánk, hogy az ő nagy kincseit elássuk vagy véka alá rejtjük. Nem kívánja tőlünk, hogy az istenfiúi élet nagyságáról csak titokban és félénken suttojjunk. Hanem azt akarja, hogy «magasztaltassék bennünk az ő kegyelmének dicsősége, amellyel minket szeretetébe fogadott szeretett Fia által!»

(Ef. 1. 6.) Mert ami nagy van bennünk, azt mind a három-személyű Istentől kaptuk és neki is tulajdonítjuk. A mi igaz alázatosságunk a háttér, amelyen Isten dicsősége felragyog adományaiban.

A mi istenfiúi öntudatunk, nagyságunk öntudata egész Istenből ered és egészen Istent dicsőíti. Azért a tökéletes alázat sem zárhatja el lelkünket istenfiúi nagyságunk öntudata elől, hanem éppen megnyitja számára lelkünket. Nagy adományok nagyra köteleznek. A nagylelkűség (magnanimitas), a nagyratörés istenfiúi kötelesség.

Nagyratörni csupán saját erejéből az istenfiúi élet világában nem alázatos, hanem hazug lelkület. De ha Isten erejében bízva nagyra törekszünk, az nincs az alázatosság ellen. Mert Isten fölmagasztalja és megerősíti azt, aki alázatos lélekkel bízik benne. (L. S. Thom. II. II. q. 161. a. 2.)

A nagylelkűség (magnanimitas) vagyis nagyratörékvés nemcsak szabad, hanem kötelesség is Isten fiai számára. Isten nagy adományait, azok mértéke szerint, nagy tettekben kell gyümölcsöztetni. Nagy tettekben, de nem az emberek vagy rendetlen önszeretetünk hamis mértéke szerint, hanem Istennek tetsző nagy tettekben. Ezt pedig csodálatosképen még a legigénytelenebb életkörülmények és a legegyszerűbb tevékenység közepette is megvalósíthatjuk. Mert mindent, a legcsekélyebb cselekedetünket is megtölthetjük igen nagy szeretettel, Isten-szeretettel és ami azzal egybeforr: felebaráti szeretettel.

Ez a nagyratörékvés nem valami iránytű nélkül való nagy erőlködés, hanem minden nagyratörékvésünket vezeti és szabályozza az Isten Fiával való együttérzésünk és együttélésünk. Nekünk mindig jobban az Isten Fia életében kell részesednünk, tehát az ő isteni nagy szándékaiban, terveiben, vágyaiban és törekvéseiben kell osztoznunk, az ő

áldozatos szeretetével kell eltelnünk. Egyszóval egyeknek kell lennünk a legfölségesebbel, az Isten Fiával és általa és az ő Lelke által az Atyával. Nagyobb pedig égen és földön nem lehet számunkra, mint ez az isteni életegység. Így dicsőíthetjük meg legnagyobb fokban a háromszemélyű Istent.

XXX. Az istenifiúság nem szolgálalelkűség.

1. «Nem vettétek a szolgáltság lelkét!» ... (Róm. 8. 15.)

Mikor az apostol arra inti Isten gyermekeit, hogy Istentől nem a «szolgáltság lelkét vették», hanem «a gyermekkéfogadás Lelkét», akkor ezt a két lelkületet szembeállítja egymással mint összeférhetetlent. Az apostol nem azt mondja, hogy ne szolgáljunk Istennek, hiszen dicsekszik vele, hogy Isten Fiának a szolgálja (Gal. 1. 10.), amint-hogy minden teremtmény Isten szolgálja. És Istennek szolgálni dicsőség, királyi megtiszteltetés, sőt uralkodás. Itt a lelkületről van szó, és az apostol Isten gyermekeit a szolgálai lelkülettől óvja, mert az méltatlan hozzájuk.

Mi az a szolgálalelkűség? És hogyan nyilvánul meg a szolgálásban?

Tehetünk valakinek szolgálatot és teljesíthetjük parancsait teljesen szabad lelkülettel, tiszta, szíves jószántunkból, örömet és szeretettel. Sőt még a legnagyobb megtiszteltetésnek és dicsőségnek vehetjük, ha magunkat szabadon valamely szent ügy, szent intézmény, személy vagy élethívatal szolgálatára szentelhetjük. Az evangélium is a legnagyobb dicsőségnek tartja, hogy szabadon és szeretetből szolgálhatunk Istennek.

De e szabad és szeretetből fakadó szolgálaton kívül lehetséges a kénytelenségből, kelletlenül, keserű kétségbeesésből és tehetetlenségből eredő szolgálat. Ilyen a rabszolgaság és ilyen lehet — bár nem szükségképen — a bér-szolgaság is, ha valaki csak a bér kedvéért szolgál.

2. Rabszolgalelkület.

A rabszolga azért szolgál, mert elvesztette szabadságát és kénytelen másnak szolgálni. Kénytelen elviselni a szolgaság nehéz és nyomasztó terhét, mert nem tehet mást, nincs meg rá a szabadsága. Ha módjában volna, akkor egy pillanatig sem szolgálna. A rabszolga nem szereti azokat, akik őt szabadságától megfosztották, sőt gyűlöletre ingerlik lelkét, szeretné széttörni igáját, akár urainak meggyilkolása által is. De fél és retteg a hatalomtól, a büntetéstől és haláltól, és fogcsikorgatva beletörődik a gyűlölt szolgálatba. És várja és lesi az alkalmat, hol és hogyan rövidítheti meg azt, és mikor tűnik fel valami lehetősége a szabadulásnak.

Elég így egy kissé elmélyedni a rabszolgalelkület mi-voltába, hogy lássuk, mily rettenetes ellentétben van ez az istenfiúi lelkülettel, a szabadon és szeretetből vállalt szolgálattal. Még ha kötelességünk is, hogy Istennek szolgáljunk, mégha mint Isten gyermekeinek is szent kötelességünk, hogy Atyánk parancsait teljesítsük, ez a szolgálat csak úgy kedves az Istennek, ha szabadon és szeretettel vállaljuk. Mert Atyánk szabadságot és szeretetet is adott lelkünkbe; és szabadságunkat nem vette el, nem tett minket rabszolgákká. A szeretet és hála pedig arra ösztönöz minket, hogy mindig odaadóbban és szívesebben szolgáljunk Atyánknak és teljesítsük akaratát és minden tetszését.

Nemhogy szabadulni igyekeznénk az ő dicsőséges szolgálatától, hanem inkább azt keressük, hogyan tehetnők azt teljesebbé és nagylelkűbbé.

Hiszen a szeretet természete is arra ösztönöz, hogy akit szeretünk, annak mindenünket odaadjuk, annak legkisebb óhaját is szívesen megteesszük, azért magunkat és életünket is odaáldozzuk. *A tökéletes szeretet tökéletes szolgálathézséget foglal magában.* Mert akik igazán szeretik egymást, azok mindenben szolgálatkészek, és boldogok, ha azok lehetnek. Akik szeretik egymást, azok egymásnak adják mindenüket, önmagukat és akaratukat is. *Bennük tehát a szolgálat tökéletes szeretetté magasztosul.* Egymásnak élnek, egymásnak örömet, kedvét keresik és önzetlenül, önfeláldozóan szolgálják. Ha pedig valakiben kereshetünk tökéletes Isten-szeretetet, akkor igazán Isten fiaiban. Hiszen a végtelen Szeretet, a Szentlélek irányítja életüket és fűzi őket Istenhez. Tehát az ő istenszolgálatuk a tökéletes szeretetre való törekvésből forrásozik.

3. Bérszolgalelkület.

De nemcsak a rabszolgalelkület összeférhetetlen az istenfiúi lélekkel, hanem a bérszolgalelkület is. A bérszolga is inkább kénytelenségből szolgál. Ha volna vagyona, alig szolgálna. Nem ura iránti szeretetből, hanem inkább a bér kedvéért szolgál. És ha kitünteti is magát a szolgálatban, azt azért teszi, mert jobb bérre törekszik, vagy mert fél, hogy elveszti bérét és állását.

Isten fiai nem bérszolgák. Tudják ugyan, hogy az Atya házában dicső örökség vár rájuk. Tudják, hogy az ember természeténél fogva vágyik a boldogságra és az üdvösségre. Hiszen Isten maga is megparancsolta, hogy lelkünk üdvösségét és boldogságát keressük és e végett

Isten segítségét kérjük. De Isten nemcsak ilyen vágyó szeretetre tanított minket, hanem az önzetlen, jótakaró szeretet magaslatára is fölvezet a Szeretet Lelke által. Az önzetlen, önfeláldozó szeretet csiráját is ápolja szívünkben, midőn mindenünket, életünket is egészen Istennek adjuk és «csak az ő szeretetét kérjük», és az «elég nekünk, mást nem óhajtunk». Az önzetlen szeretet indít minket, ha örvendünk Isten dicsőségének, és ha az ő minél nagyobb dicsőségét keressük, ha Isten Fiához hasonlóan nekünk is «eledelünk, hogy mennyei Atyánk akaratát teljesítsük»; és ha boldogságunkat, örömünket találjuk abban, hogy «mindig azt tesszük, ami neki kedves»; és ha szerető szívvel vállaljuk Isten Fiával együtt a keresztsben és az áldozatban való részese-dést is.

4. Szolgai félelem.

A mondottakból az is nyilvánvaló, hogy az istenfiúi lelkülettel a szolgai félelem sem fér meg, vagyis ha valaki csakis a büntetéstől való félelem miatt szolgálna Istennek. Azt nem mondhatjuk, hogy a büntetéstől való félelem rossz. Csak azt mondjuk, hogy az nem elég az istenfiúi lelkülethez, amelynek a szeretet az ismertető jegye, a szeretet pedig mindig jobban kiűzi a szolgai félelmet és csak a gyermeki félelem és tisztelet párosulhat, sőt növekedik is a szeretettel. (L. A szeretetről és félelemről szóló fejezetet.)

Az Ószövetségben nagyobb volt a félelem szerepe. Az Újszövetségben Isten Fia a szeretet szellemét ragyogtatja és azt kívánja övéinek is ismertetőjegyéül. Midőn az apostol arra inti Isten gyermekeit, hogy nem a szolgaság lelkét kapták Istentől, hanem a «gyermekkéfogadás Lelkét», vagyis a gyermeki bizalom és szeretet lelkületét, akkor a szolgai félelemmel is szembeállítja az istenfiúi lelkületet.

Az Ószövetséget a szolgaság, a félelem, a törvény keménységének hangoztatása, a keménynyakú zsidók fegyverembentartása jellemzi, és így Istenben inkább és főképen a végtelen fölségű és mindenható Urat és a világ Bíróját látták. Keresve kell keresnünk az ószövetségi Szentírásban, hogy valami csekély nyomát találjuk annak, hogy Isten nemcsak Urunk, hanem a mi Atyánk is. «Nem atyád-e az Úr?» (Móz. V. 32. 6.) «Vajjon nem egy-e mindnyájunk atyja?» (Mal. 2. 10.) E pár szón kívül itt-ott csillan meg egy-egy távoli utalás vagy sejtetése annak, hogy Isten a mi Atyánk, és mi mindnyájan gyermekei vagyunk, azaz hivatva vagyunk, hogy azok legyünk. Az evangélium pedig telve van ezzel. Az Isten Fia senkiről annyit nem beszél, mint a mennyei Atyáról, az ő Atyjáról és a mi Atyánkról. Az evangéliumban lett teljes az isteni kinyilatkoztatás és tárult fel előttünk Istenünknek teljesebb képe. Az evangéliumból már nem a szolgaság és félelem szelleme árad, hanem az istenfiúság és a szeretet lelkülete, a kegyelem, az irgalom, a jóság, a szabadság és öröm szelleme. Az evangélium is hirdeti, hogy Isten a mi Urunk és minékünk legszentebb kötelességünk, hogy egész szívvel szolgáljunk neki, de nem szolgálai, hanem gyermeki lelkülettel, vagyis szeretettel.

5. *«Már nem mondalak titeket szolgálknak . » (Jn. 15. 15.).*

Isten Fia egész földi életében nem szűnt meg az Atyáról, a mi Atyánkról szólni és minket arra buzdítani, hogy igazi «gyermekei legyünk Atyánknak, aki a mennyben van». Életének legünnepélyesebb pillanatában, búcsúbeszédében, az utolsó vacsora alkalmával azt mondta: «Már nem mondalak titeket szolgálknak . . . Ti az én barátaim vagytok . . .»

(Jn. 15. 14—15.). És búcsúzásul rájuk árasztja egész végtelen isteni szeretetét, az ő szeretetét és az Atyáét, mert hiszen ők egy. És a leggyöngédebb szeretettel ismételten «fiacskáimnak» szólítja őket, «mert maga az Atya szeret titeket, mivel-hogy ti szerettetek engem» (U. o. 16. 27.).

És miért nem mond minket Isten Fia szolgálónak? Azért, mert Isten barátaivá, bizalmasaivá, és ami legfőbb, fogadott gyermekeivé lettünk. Azért — magyarázza Isten Fia —, «mert a szolga nem tudja, mit művel az ura . . .» (U. o. 15. 15.). A szolga tudja és tudnia kell, mit parancsol az ura, hogy szolgálatát betölthesse. De nem tudja és nincs beavatva Urának a szolgálatra és a parancsokra nem vonatkozó titkaiba, nincs beavatva a család meghitt, benső és bizalmas életébe, nem tagja a családnak, nem formálhat jogot, hogy annak tekintsék, és hogy családtag gyanánt viselkedhessék és a család jogaiban és örökségében részesedjék.

Minket pedig már nem szolgálónak, hanem családtagoknak tekint Isten, mert gyermekeivé fogadott. Mi «tudjuk, mit művel a mi Urunk», mert Isten Fia maga mondta: «mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek» (U. o.). Föltárta előttünk az isteni családnak, a háromszemélyű egy Istennek benső életét. Ránksugározta a végtelen Igazságnak fényét, a hitigazságokat, ő maga az Atya Igéje, az Atya Gondolata. Isten természetének és életének részeseivé tett minket. Isten élete pedig csupa tiszta Igazság, csupa végtelen Jóság és Szeretet. Isten Fia által mindebben részesedünk és az Atya, a Fiú és a Szentlélek szívünkben lakozik az istenfiúság által. És maga Isten Fia eledelül adja magát, testét és véré, hogy minket egészen eltöltsön isteni élettel, egészen újjáalakítson és egészen kiemeljen a «rég ember» szolgaságából.

Már nem nevez minket szolgálónak, mert saját magával

egyesít, mindent tudtul ad nekünk, beavat minket az isteni életbe, hogy «egyek legyünk vele, amint ő egy az Atyával».

Isten nem mond le jogairól, midőn minket a szolgasorból az Isten gyermekeinek méltóságára emel. Nem ment fel minket a neki tartozó kötelességeink és az Isten-szolgálat teljesítése alól. Csak új lelkület, királyi, istenfiúi lelkületet ad a régi szolgai lelkület helyett, hogy az Isten-szolgálatot tiszta Isten-szeretetté tudjuk alakítani. Isten nem mond le jogairól, hogy fölöttünk végtelen tetszése szerint tökéletesen rendelkezék és tőlünk bármi áldozatot megkívánjon. Sőt most már még több odaadást, még több bizalmat és még áldozatosabb szeretetet várhat el tőlünk, mióta önmagát adta nekünk, saját természetének és életének részeseivé tett és fiaivá fogadott és örököseivé tett minket.

6. Isten gyermekeinek szabadsága.

Istennek mindig jogában és hatalmában van minket kényszeríteni, hogy szent akarata előtt meghódoljunk és neki szolgáljunk. De mint Atyának, mérhetetlenül kedvesebb neki, ha mi Isten gyermekeihez illő teljes szabad készséggel kívánunk neki hódolni és szolgálni.

Isten parancsol még gyermekeinek is. Hiszen a szeretetet is parancsolja, de elvárja, hogy szabadon is kívánjuk őt minél tökéletesebben szeretni. Hiszen a szabadakarat királyi adományában részesített minden embert. Isten fiainak lelki szabadságát pedig a legmagasabbra fokozta, midőn kiszabadította a régi ember szolgaságából, a bűn, a rendetlen önszeretet, a «hazugság atyjának» szolgaságából.

Aki Isten parancsaiban és tilalmaiban csak a mi szabadságunk megkötését és korlátozását látja, az nagyon felszínesen tekinti az életet, és sejtelve sincs az élet fejlődésének

mélységes és csodálatos titkairól. Az ilyen nem tudja, hogy mibennünk a tökéletes szabadság csak harc, küzdelem és fegyelem által fejlődik ki. A zeneművész is akkor éri el tökéletes uralmát és szinte korlátlan szabadságát hangszere fölött, ha előbb kemény, kitartó fegyelemben megkötözi művészietlen szabadságát és azt az igazi művészet szolgálatába kényszeríti. Valamiképen egészen a művészi eszme szolgálatába kell hajtania mindent önmagában, hogy alkotó szabadsága királyi tökéletességre jusson. Hasonló módon a helytelen és hamis szabadság korlátozása és meghódoltatása szükséges bennünk is, hogy Isten fiainak királyi szabadsága kifejlődjék lelkünkben.

Mily csodálatos az is, hogy Isten, a végtelen Úr, mennyire megtiszteli gyermekeinek szabadságát, mikor parancsokon kívül még tanácsokat is ad nekik. Az Isten-szeretetet főparancsba foglalja mindenki számára. A szeretet egyes eszközeire nézve nem parancsot ad, amellyel mindenkit kötelezne — pedig teljes joga volna reá — hanem tanácsot, evangéliumi tanácsot. «Ha tökéletes akarsz lenni — mondja az Úr — add el, amid van, osszd ki a szegényeknek és jöjj, kövess engem!» Midőn a szűzi tiszta élethivatásról van szó, azt mondja: «aki fel tudja fogni, fogja fel» (Mt. 19. 12.). Tehát reá bízta az egyesek nagylelkűségére.

Mennyire megszégyeníti a végtelenül fölséges Istennek és mindenható Úrnak ez az istenien tapintatos és nemes eljárása azokat az embereket, akik embertársaik ellen a legvakmerőbb merényletet követik el, midőn szolgálattelkűségre kényszerítik, vagyis legszentebb elveik elárulására, lelki ismeretük elleni cselekedetre, és midőn ember embertársának lelki szabadságát, emberi méltóságát, legszentebb jogait lábbal tiporja vagy tőle elrabolja!

Isten végtelen szeretetből szabadságot ad az embernek,

hogyan az ember érdemeket is szerezhessen és nagylelkű is tudjon lenni Istennel szemben, mert ezáltal Isten irántunk való szeretetét jobban megdicsőíthetjük és Istenhez hasonlók lehetünk. Igaz, hogy minden érdemszerző képességünket Istentől kaptuk, Isten mégis végtelen nagylelkűségében érdemül tudja be, ha e képességünket kamatoztatjuk.

Isten tehát nemcsak mint mindenható és teljes jogú Úr akar lelkünk előtt állni, akivel szemben mi csak haszontalan szolgálak vagyunk, hanem végtelenül és túláradóan nagylelkű és szeretetreméltó Atya is akar lenni, aki tőlünk nem rémületet, még kevésbé szolgálalkúséget, hanem szeretetet vár.

«Ha Isten csak mint korlátlan és félelmetes Úr és Parancsoló képében állna előttünk, akinek színe előtt minden teremtetett lény néma rettegésben hódolna, akkor az ember vallásos élete vagy valami rémületes szolgálalkúságba merevednék, vagy pedig föllázadna és őrült önistenítésbe csapna át . . . Isten kimondhatatlanul szeretőnek és szeretetreméltónak is mutatja magát a keresztyény kinyilatkoztatásban, és bizalmas, meghitt viszonyba lép az emberrel. De ez a meghitt viszony nem mehet annyira, hogy az «én» és a «te» személyes különbségét megszüntesse . . . Akkor van helyes Istenfogalmunk, ha Istennek mindenható uraságát és végtelenül szerető atyaságát, az ő megrendítő és megfoghatatlan távolságát és boldogító közelségét, a kifürkészhetetlen Istenmisztériumot és a köztünk lakozó életének szinte meghitt magától-értetődését egybekapcsoljuk. Az a mi Istenünk, akihez Jézus imádkozott, az aki a mindenséget tenyerén hordozza és mégis az utolsó hitvány verébről is szeretettel gondoskodik. Az a mi Istenünk, akit az összes minket fenyegető veszélyek közül egyedül kell félnünk, és mégis a legédesebb névvel, az atya nevével becézhetjük». (P. Lippert S. J.: Stimmen d. Z. 1937 Febr.)

XXXI. Buzgóság és okosság.

1. Isten fiainak buzgósága.

Emberi természetünk korlátoltsága az Isten Fiával való legteljesebb életegységben is megmarad, de a véges emberi természet korlátaiban belül mégis egész életünket istenivé, istengyermekivé tehetjük. A régi emberből mindig jobban kivetkőzhetünk és az új élet, az istenfiúi élet egészen betölthet minket és megvalósíthatjuk a buzgóságunk elé kitűzött nagy feladatot, hogy «tökéletesek legyünk, mint mennyei Atyánk».

Lehet, hogy az ilyen isteni nagy célkitűzéseket túlzottnak is tartjuk, és úgy tekintjük azokat, mint a tőlünk mérhetetlenül távollevő fényes csillagokat, amelyeket úgysem érhetünk el. Vannak, akik «gyakorlatiasabb» és «megvalósíthatóbb» célkitűzéseket kívánnak. De vajjon az istenfiúi élet nem részesedés-e Isten életében? És nem kell-e a mi istenfiúi életünknek természeténél, vagyis isteni eredeténél fogva az Isten életéhez, az Atyáéhoz, a Fiúéhoz hasonlónak lennie?

Emberi keretekben ugyan, de isteni életet ad nekünk Isten. Nem mi, hanem Isten szabja meg ennek az isteni életben való részesedésnek a körvonalait. Vagy talán mi más akarhatunk, mint Isten? Isten végtelenül «gyakorlatiasabban» látja a mi lehetőségeinket és nehézségeinket, mint mi. Ő nagyon jól tudja, hogy sok küzdelembe kerül a régi embert lefegyverezni, hogy sok türelemre és lelki erőre van szükségünk, hogy önszeretetünkéből kibontakozzunk. Ő nagyon jól tudja, mily gyöngék és gyarlók vagyunk, és mily nehézségek az áldozatra. És mégis, nemcsak a kiválasztott kevesektől, hanem mindenkitől mérhetetlenül sokat kíván, mert mindenkinek szól az ő főparancsa: «Szeresd a te Uradat, Istenedet *teljes* szívedből, *teljes* lelkedből és *minden* erődből!»

Ennél többet Isten sem kívánhat. De kevesebbet sem kívánhat, mert mindenünkkel Istennek tartozunk, és csak a teljes szeretettel lehetünk egészen gyermekeivé.

2. Buzgóságunk mértéke.

Buzgóságunk mértéke csak az lehet, hogy egészen Isten fiaivá kell lennünk, vagyis egészen beleolvadunk isteni családukbába, egészen eltelünk annak szellemével, a gyermekkéfogadás Lelkével, hogy egybeforrasszon Isten Fia életével, titokzatos testével. A mi buzgóságunk mértéke az, hogy éljük és folytatjuk Isten Fia életét, magunkévá tesszük az ő életfeladatát és annak véghezvitelére odaadjuk magunkat mindenestül.

Mindenestül. «Mindaz, aki nem mond le mindenről, amiye van, nem lehet az én tanítványom» (Lk. 14. 33.). «Aki nem gyűlöli életét — azaz nem kész feláldozni életét Istenért — nem lehet az én tanítványom» (Lk. 14. 26—27.). Többet nem is kívánhat Isten Fia; többet nem is lehet adnunk: «Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, aki életét adja barátaiért». És nagyobb buzgósága sem lehet senkinek sem annál, aki mindenét, életét is odaadja Istennek.

Ha Isten Fia mindenét, életét is értünk adta és folyton önmagát adja nekünk áldozatul a szentmisében és eledelül a szentáldozásban, akkor nekünk is, akik az ő életében részesedünk, mindenestül át kell adnunk magunkat az istenfiúi életnek. Ha a teljes Szentháromság hajlékot vesz szívünkben, hogy velünk bensőségesen együttéljen, akkor nekünk lehet-e elég buzgóságunk, hogy figyelmes és áldozatos szeretettel együtt is éljünk a bennünk lakozó Szentháromsággal?

3. *Hogy buzgóságunk célt érjen!*

Ha a mi buzgóságunk csak abban állna, hogy hagyjuk magunkba áradni és magunkon keresztül másokra is árasztani az isteni kegyelmet, vagyis ha pusztán passzív volna a mi szerepünk, akkor a buzgóság kérdése meg is volna oldva. Isten azonban nemcsak passzív, hanem aktív, tevékeny erőket is adott nekünk. Természetünk, testi, lelki képességeink mind tevékenységre vannak alkotva. Még a természetünket felülmúló kegyelem erejét is tevékeny erőnek alkotta az Isten.

Nagyon könnyű volna a buzgóság kérdése akkor is, ha a mi tevékeny erőink korlátlanok volnának, amelyeket csak szünet nélkül osztogatni és fáradtság nélkül gyakorolni lehetne. De nem így vagyunk. Nem vagyunk csupa erő. Nagyon is korlátoztak istenadta erőink.

Ha csak egyetlen szeretet, Isten szeretete uralkodnék bennünk, akkor is könnyű volna buzgólkodni. De éppen arról van szó, hogy buzgóságunk által az Isten-szeretet egyeduralmát akarjuk mindig jobban biztosítani és az önszeretet uralmát mindig kisebbsíteni.

Buzgóságunknak tehát az a feladata, hogy minden meg-lévő erőnket latbavesse. Ne lehetetlen vagy nemlétező erőkre számítsunk, hanem maradjunk az igazság vagyis az alázatosság alapján. És vezéreljen minket erőink latbavetésénél az igazság. Ez az okosság erénye által történik. Az okosság irányítja Isten szeretetére buzgóságunkat és megmondja a helyes cselekedet módját és mértékét. Az okosság erénye nem engedi sem azt, hogy erőinket, képességeinket parlagon hevertessük — mert ez a test okossága volna, — sem azt, hogy képzelt erőkre számítva a vakbuzgóság veszedelmébe sodródjunk.

A lángbuzgalom példaképe, Szent Pál, azt köti lelünkre, hogy «ésszerű legyen istentiszteletünk» (Róm. 12. 1.). Óva int a test okosságától és azt mondja, hogy értelmünknek át kell alakulnia a hitigazságok fényében, hogy «felismerjük, mi az Isten akarata, mi a jó, a kedves és a tökéletes» (U. o.). De ne a képzelődés vezessen, se a vakbuzgóság: «senkisé nem gondoljon magáról *kelleténél többet*, hanem józanul gondolkodjék mindegyik a hit mértéke szerint, amelyet Isten kiosztott neki» (Róm. 12. 3.).

4. *Okos mérséklet.*

A mindenben Isten nagyobb dicsőségét kereső Szent Ignác, aki a hithirdetők eszményképe, Xavéri Szent Ferencnek volt lángbuzgalmú tanítómestere, lelkiatyja és vezetője, aki lelki gyermekeit a legnagyobb tökéletességre buzdította és mindenben minél nagyobb önmegtartóztatást kívánt, aki a szerzetes életet, mint «holocaustumot», mint teljes önfeláldozást állította eléjük és a «Suscipe» imádságban lángoló Isten-szeretettel a teljes önátadást hirdeti, ez az Isten-szeretettől lobogó Szent Ignác éppen a nagy cél, Isten nagyobb dicsőségének érdekében, szükségesnek tartotta, hogy az okosságról és mérsékletről is kioktassa gyermekeit.

Szükségesnek tartja éppen a szent cél elérésére, hogy a helyes mértékre figyelmeztessen törekvéseinkben, buzgóságunkban. Amint kimondott ellensége a lanyhaságnak, éppen úgy ellensége a mértéken túlhajtott vakbuzgóságnak «Semmit se túlozzunk — ez a régi bölcsék jelszava — írja Szent Ignác — és ezt a jelszót sohasem szabad felednünk még a jó dolgokban sem . . . *Ahol nincs mérséklet, ott a jóból rossz lesz*, az erényből hiba és még több más ren-

detlenség támad, egészen az illető szándéka ellenére . . . Így nem szolgálhatunk kitartóan Istennek, amint a ló sem bírja tovább, ha az út első részében túlságosan hajszolják: ki kell fogni és mást kell helyébe állítani. Hasonlóképpen az az erény sem szokott tartós lenni, amelyet nyugtalan hajszában szereznek . . . Sőt a hajszolás könnyen bukást okozhat . . . Másik rossz következménye pedig az, hogy így nemcsak a régi embert feszítjük keresztre, hanem az újat is, úgyhogy csupa gyöngeségből nem tud már erényt gyakorolni.

Tehát nem csekély dolog megy tönkre a féktelen túlbuzgóság által, úgyhogy Szent Bernáttal mondhatjuk: »A testnek friss erő kell, a léleknek lendület, a felebarát-nak követendő jó példa, Istennek pedig dicsőség.« Ebből következik, hogy szentségtörően és többnyire vétkeken cselekszik, aki így bánik Isten élő templomával . . . Továbbá az ilyenek (vakbuzgók) hasonlítanak az olyan katonához, aki annyi fegyvert rak magára, hogy képtelen azokat szabadon használni . . . az ilyenek hasonlítanak a lovashoz, aki a megbőszült lovat sarkantyúzza, helyett, hogy a gyeplővel visszatartaná.

A mondottakból következik, hogy a lelki élet útján okos megkülönböztetésre van szükségünk, amellyel az erénygyakorlatokban a helyes mértéket megtaláljuk a két véglet között. Szent Bernát is azt javasolja, hogy ne kövessük vaktában jóakaratumkat. Különösen a kezdő tanulja meg, hogyan mérsékelje azt . . . Talán belátják most már, hogy az okos mértéktartás nem valami könnyű dolog. Azért azt tanácsolom, hogy keressenek biztos tájékozódást: és ez az *engedelmesség*. Aki pedig a maga véleményét követi, jegyezze meg jól Szent Bernát szavát: »ami a lelkiatya akarata és beleegyezése nélkül történik, az nem érdem, hanem hiúság« (Karrer: Briefe des hl. Ign. pag. 115 és köv.).

5. Az okosság kiterjed mindenre.

Az okosság mértékettartó szerepe kiterjed mindenre. A lelkiekben egészen elmerült Szent Ignác nem feledkezik meg arról sem, hogy a testi erők jókarbantartására figyelmeztessen, mert ezek is Isten dicsőségét szolgálják. Egyik levelében ezt írja: «este, mikor érkezett az alvás ideje, még mindig lelki dolgokkal foglalkozik, azt mondván magának, hogy még úgysem tud elaludni, mert a megelőző szellemi munka által már túlságosan fáradt. Itt a gonosz szellem könnyen az ő malmára hajtja a vizet. Mert ha valaki nem tud jól aludni, megsínyli az egészsége, ezt pedig semmiesetre sem szabadna engedni. Hogy miért nem, az nyilvánvaló: egészséges erővel sokat tehet az ember, betegesen pedig nem tudom, mit tehet» (U. o. pag. 48.). «Minthogy testestül-lelkestül Isten tulajdona — írja Borgias Szent Ferencnek — köteles lesz mindenről pontosan számotadni, ennél fogva nincs jogában testi egészségét gyöngíteni . . . Azt kívánom, hogy testi erejét jókarban tartsa és gyarapítsa Isten szolgálatára, ahelyett, hogy gyöngítené... Annyiban kell a testről gondoskodni . . . amennyiben az a lélek szolgálatára van és minket alkalmasabbá tesz Isten szolgálatára és dicsőítésére» (U. o.).

Lehet, hogy egyesek meglepődnek, ha egy Isten szeretetétől lángoló szent írásaiban ily részletekbe menő tanácsokat olvasnak a legalacsonyabb rendű képességeink, testi erőink kíméletére vonatkozólag. De sokszor talán csak a rejtett kevélység ütközik meg ezen, vagy a beképzelt lelki nagyság, amely alig akar tudomást venni arról, hogy a test is létezik, hogy azzal is kell számolni. A valódi alázatosság, amely mindig az igazság útján marad, a test kemény fegyelmzését nem engedi vakbuzgósággá fajulni, mert jól tudja, hogy

gyarló testi erőinket is a szent okosság mértéke szerint kell használnunk.

6. A közészerűség és az arany középút.

A vakbuzgók hadilábon állnak az okossággal és azt képzelik, hogy az korlátozza őket a nagylelkűségben. Pedig éppen úgy nem korlátozza, mint az örvények és szakadékok között a hegyre vezető út nem korlátozza az utast, hanem elvezeti céljához. És oktalan volna az az utas, aki sópánkod-nék, hogy az egyetlen célhoz vezető út miatt nincs meg a szabadsága az útról jobbra-balra, a szakadékok felé, tetszés szerint kilendülni. Egy irányban, a fölfelé, a cél felé való törekvésben nem korlátoz az okosság, sőt attól óv meg, hogy erről az útról letérjünk és így célt tévesszünk. Az okosság útja az arany középút, de nem a közészerűség útja.

A közészerűség alkudozik a célra vonatkozólag: nem a tökéletest, hanem a közepet választja. És alkudozik az eszközökben is, mert nem minden eszközt használ fel és nem veti minden erejét latba, nem igyekszik minden tőle telhető buzgósággal a cél felé, hanem csak közészerű, hiányos a törekvése. Az okosság arany középútja halálos ellensége a közészerűségnek, mert az arany középút a legmagasabb tökéletességre és erényre vezet, és mert minden meglevő erejét, minden rendelkezésére álló eszközt egész és nem csak közepes buzgósággal ragad meg.

7. Okosság a rendkívüli utakon.

Ha pedig egyszer az isteni bölcseségnek úgy tetszik, hogy valamely léleknek rendkívül kegyelmet ad és csodálatos mértékben kitágítja az emberi teljesítőképesség határait,

akár úgy, hogy az Istennel való benső egyesülés rendkívüli magaslataira emeli, akár úgy, hogy kivételesen nagy és szigorú önmegtagadásra sarkallja, vagy emberfölötti lélek-hódítás nagy apostolává teszi, vagy hegyeket elmozdító hit-tel és bizalommal árasztja el, vagy a szegények és elhagyottak jótevőjévé avatja és kifogyhatatlan odaadásra, áldozatra tüzeli, — akkor minden emberi és isteni okosság arra ösztönzi a lelket, hogy az ilyen rendkívüli isteni kegynek teljes hűséggel megfeleljen és az isteni nagy várakozásokat egészen betöltse.

De az ennek vagy annak a léleknek juttatott rendkívüli adományból nem következik, hogy mindenkinek egyformán rendkívüli kegyelmi adományt juttatott Isten. «Mert *különböző* adományaink vannak a nekünk jutott kegyelemnek megfelelően». Tehát «ne gondoljon magáról senki *kelleténél többet*», (Róm. 12. 3.) de *kelleténél* kevesebbet sem!

Tagadhatatlan, hogy az okosság útján titkokkal is van dolgunk. Nem mindig könnyű pontosan megállapítani testi-lelki erőink helyes mértékét, hogy hűségesen aszerint igazodjunk. Nem mindig könnyű a nekünk juttatott isteni kegyelem mértékét tudni, hogy minden reánk vonatkozó isteni várakozásnak megfeleljünk, hogy *kelleténél többet* ne gondoljunk — tehát ne képzelődjünk — magunk felől, de *kelleténél kevesebbre* se becsüljük a nekünk adott kegyelmet. És végül ott van még egy kérdés: az isteni szeretet útján való haladásnak a ritmusa, gyorsabb vagy lassúbb üteme, ahogyan Krisztus szeretete ösztönöz, és ahogyan neki tetszik, hogy haladjunk . . .

Lehet az okosság e kérdései fölött töprengeni és évszázadok is néha, de megvan a módja — különösen a gyermekded, egyszerű és alázatos lelkek találják el —, hogy mindent szépen meg lehet oldani. Az okosság erénye annyira kedves a Szent-

léleknek, hogy három külön adománya is annak fejlesztését célozza: a bölcsesség, az értelem és tudomány. Azonkívül pedig élő támasza, vezetője és tanítója e szent erénynek a Szentlélektől vezérelt Krisztus Egyháza, Krisztus helyetese és Krisztus papjai, akiket a Gondviselés lelki vezetőül adott és akiknek engedelmeskedve, biztos és jó úton vagyunk mennyei Atyánk felé.

***D)* Még néhány jellegzetes vonás
az istenfiúi lelkülethez**

(XXXII—XXXVI. fejezet)

XXXII. Három jellegzetes gyermeki erény.

1. A szegénység gyermeki erény.

A gyermek, még a gazdag gyermek is, nem értékeli a gazdagságot. Egy fényes rézfillérért talán egész vagyonát odaadná. A gyermek nem is rendelkezik vagyona, öröksége fölött, hanem szüleinek akaratától függ. A gazdag gyermek tehát ebben a függésben hasonló a szegényhez: «míg az örökös kiskorú, semmiben sem különbözik a szolgától, bár mindennek az ura, hanem a gyámok és gondviselők alatt van» (Gal. 4, 1.).

A gyermeknek, még a gazdag gyermeknek sem szoktak egy hétre való eledelt odaadni, hanem csak annyit, amennyire éppen szüksége van. Nem szoktak neki egész halom fehérneműt vagy ruhát átadni. Így a gyermek függő viszonyban marad szüleivel.

A mennyei Atya megnyitja előttünk szeretetének minden kincsét, családjának tagjaivá tesz, fiaivá fogad, de *gyermeki függésünk üdvös tudatát folyton ébren tartja bennünk*. Nem önti lelkünkbe egyszerre az egész életre való kegyelmet. Nem ad ide egyszerre mindent, hogy tartalékban őrizzük, mint a gazdag az aranyait. *Azt akarja, hogy mindig jobban elismerjük, hogy mindenünk tőle van, hogy mindent tőle kell várnunk*. Akarja, hogy szüntelen hozzá forduljunk. Sok kegyelmét nem adja előre, hanem csak éppen akkor,

amikor kell. Ilyenek a segítő, felvilágosító, buzdító, erősítő kegyelmek.

A Miatyánkban sem az egész évre való kenyeret kérjük egyszerre, hanem «ma», a «mindennapi kenyerünket». A kegyelmi életben is alázatos szegénységünk tudatában kell szüntelen Atyánkhoz fordulnunk és tőle kérnünk lelki erőt.

2. A szegénységben hasonlók vagyunk Isten Fiához.

Nem lehetünk hasonlók Isten Fiához, ha nem szeretjük a szegénységet, ha nincs meg bennünk az a boldognak hirdetett lelki szegénység, amelyet oly tüntető szeretettel gyakorolt Isten Fia földi életében. Életének első pillanatától fogva minden a szegénység szeretetét hirdeti. Szegény lett a szegényekért, szegényen élt szegények között és dolgozott, fáradt, hirdette az evangéliumot a szegényeknek, és meghalt szegényen.

A legszegényebb ember is legalább valami emberi lakásban, viskóban születik. Őneki még ez sem jutott. Neki az állatok lakása, az istálló maradt. Názáretben szegény kézműves életet él. Később «nincs hová lehajtania fejét»; mások jószívűségéből tartja fenn magát apostoli munkája közepette. Halála óráján tökéletes szegénységben van, még utolsó darab ruhájától is megfosztják.

Ez volna egy-két vonással külső szegénysége. De előragyog lelkéből valami titokzatos és fenséges, benső gyakorlata a szegénységnek. Nem csak az a «lelki szegénység», amellyel mi emberek mindenünket Istennek tulajdonítjuk. Hanem föl-föllebben az ő isteni életéről is a fátyol, és némely szava mélyen bevilágít a Szentháromság imádandó misztériumába is. Az Úr Jézusnál, mint Istennél, nem is

lehet szó szegénységről, de mint ember az ő szegénységét, lelki szegénységét, a Szentháromság misztériumának fényével is beragyogtatja.

A Szentháromságban az Atyának az a kizárólagos tulajdonsága, hogy ő az, aki senkitől sem származik. A Fiú az Atyától. A Szentlélek az Atyától és Fiútól. A Fiú tehát mint Isten is, mindent az Atyától kap. Valami csodálatos dolog ez nekünk, hogy Isten Fia nem szűnik meg az evangéliumban folyton hangoztatni, hogy mennyire mindent az Atyának tulajdonít! Pedig a Fiú, mint Isten, tökéletesen egyenlő, egyfölségű, egy az Atyával! Nem szűnik meg hirdetni, hogy «minden, amit nekem adtál, tetőled van» (Jn. 17, 7.). «Én magamtól semmit sem cselekszem, hanem amire tanított engem az Atya, azokat beszélem» (Jn. 8, 28.). «Az én tanításom nem az enyém, hanem azé, aki engem küldött» (Jn. 7, 16.). «Nem az én dicsőségemet keresem, hanem az Atyáét, aki engem küldött» (Jn. 8, 28.).

Miért hangoztatja ezt annyira Isten Fia még más alkalmakkor is? Miérettünk. Hogy példát adjon, mennyire mindenünket Istennek kell tulajdonítanunk, mennyire át kell hatnia lelkünket annak az igazságnak, hogy magunktól egészen szegények vagyunk és mindenünket Istennek köszönjük, tehát mennyire az ő szándékai szerint kell mindent használnunk, és mily rettenetes megsértése az Istennek, ha bármely teremtményt elébe helyezünk a Teremtőnek és jobban ragaszkodunk hozzá, mint Istenhez.

Istennel csak az telik el egészen, aki egészen lelki szegény, aki semmi teremtményhez sem ragaszkodik, csak Istenhez, és mindent Istennek tulajdonít.

3. A tisztalelkűség gyermeki erénye.

A szegénység szeretete születésétől fogva kísérte Isten Fiát földi pályáján. A tisztaságról azt mondhatjuk, hogy annak sugarai már születése előtt felragyogtak, mint a még meg nem jelent nap előre küldött hajnalsugarai, amelyek tiszta fényükkel elárasztották azt a szeplőtelen Szűzet, akiből emberi testet vett Isten Fia. A bűnösökért jött a földre, mint a bűnösök Üdvössége és vállalta a bűn minden undorító terhét és elégtételét, de a bűnnek az árnyéka sem szennyezte be a szeplőtelen Bárányt. Nemcsak szeplőtelen szűz Anyát választott magának, hanem szűztiszta nevelőatyát is. És tanítványai közül azt fogadta legbizalmasabb szeretetébe, azt vonta keblére, aki szűztiszta lélek volt: Szent Jánost.

Nem lehetünk hasonlók Isten Fiához, ha nem ápoljuk a tisztaság erényét. Nem érezhetünk együtt a végtelenül tiszta isteni Szívvel, nem lehetünk titokzatos testének méltó tagjai, nem lehetünk Isten méltó temploma, ha nem szeretjük a tisztaság erényét, legyen az egészen Istennek szentelt szűzi tiszta élet vagy a házasság szentségében töltött lelki tisztaság. És ha ez az utóbbi nem is olyan tökéletes föláldozása a testnek, mint a szűzi tisztaság, mégis a házaselet is Istennek tetsző és szent dolog, tehát nem akadály a tökéletes istenfiúi életnek.

A tisztaság erényének az a természete, hogy az összes erények között a legkevésbé elégedhetik meg valamelyes kezdetleges fokkal. Tökéletes odaadást és hűséget követel lelkünk biztonsága és békéje.

Tökéletességét követeli lelkünk biztonsága, mert a testi szenvedély olyan természetű, hogy a lélek veszélyeztetése nélkül még kis szabad teret sem engedhetünk neki, mert a kis engedmény is halálos veszély a tisztaságra, a

lélekre. A tűznek sem engedhetünk gyúlékony anyag mellett, nemcsak kis, de semmi helyet sem. A tisztaság tökéletességét követeli az is, hogy nagyon magasba emeli a lelket. A szakadékok szélén, a szédületes magasban nem elég valami ingatag omladék, hanem biztos sziklaszilárd alap kell, hogy le ne bukjunk.

Tökéletes tisztaságot követel lelkünk *békéje* is. Tökéletlen mű, félmunka nem tud békét, boldogságot adni nemes léleknek. Fél jóakarat, fél nagylelkűség nem hozhat megnyugvást. Az alkudozás a tisztaság erénye körül nem hogy megkönnyíti, hanem súlyosbítja, megsokszorozza a terhet és növeli az aggodalmat, a nyugtalanságot. A tökéletességre törekvő lélek tehát alkudozás nélkül a teljes nagylelkűség álláspontját foglalja el.

A tisztaság által az angyalokhoz vagyunk hasonlók. Az angyalok tanui a sok rosszaságnak, bűnnek, tisztátalanságnak és ők mégis fenségesen tiszták maradnak, mint a napsugár, amely szennyes helyeken is szeplőtlenül átsiklik. Az angyalok segítik és jóra ösztönzik a bűnnel küszködő embereket, igyekeznek őket kiemelni a bűn szennyéből, de anélkül, hogy magukat beszennyeznék. Hasonlóképen élnek és tevékenykednek a tisztalelkű apostolok. De amit az angyaloknak természetük ad meg, azt az embernek nagylelkű és erőlelkű erénnyel kell megszereznie. «Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják az Istent». A tisztaszívűség a legjobb felkészültség az isteni igazságok és valóságok meglátására, mert a lélek megismerő képességét, szellemi fényérzékét legjobban gátolják a testi szenvedélyek.

Az anygali tisztaságra az anygali kenyér ad erőt. Aranyszájú Szent János azt mondja, hogy az Oltáriszentség vétele által Isten Fiának vérrokonaivá, testvéreivé leszünk. Az Úr testének és vérének vétele bekebelez minket

Jézus Krisztusba, részeseivé leszünk az ő isteni életének; ezzel pedig úgy fér meg a tisztátalan lelkület, mint tűz a vízzel. Ha Isten gyermekeinek öntudata él bennünk, lehetetlen be nem látnunk, hogy a tisztaság erénye életszükségletünk. Ezzel bizonyosságot teszünk istenfiúságunkról és elismerjük, hogy Isten Fia testének tagjai vagyunk és életközösségben vagyunk vele. Akiket a «gyermekkéfogadás Lelke vezérel», azoknak életszükséglet a tiszta lelkület.

4. Az engedelmisség gyermeki erény, mert egyszerűséget kíván.

Az engedelmisség gyermeki erény, mert *gyermeki egyszerűséget* kíván. Van-e egyszerűbb, mintha a gyermek atyjának kezébe teszi kezét és vezetteti magát? Nem engedi el atya kezét, hűségesen ragaszkodik hozzá. Nem arra megy, amerre saját kénye-kedve és szeszélye hívogatja, hanem amerre atya akarata vezérli. Az ilyen gyermeki lélekben nem két akarat uralkodik, hanem egy: az atyáé. Tehát nincs lelkében széthúzás, nincs meghasonlás, nincs szétszóródás. Nem két úr parancsol, hanem egy, az atya. Tehát nincs mit töprengenie, nem is kell haboznia vagy okoskodnia. A legjobb, a legbiztosabb, a legboldogabb úton jár a gyermek és nincs más tennivalója, mint hogy átadja magát és akaratát a vezérlő atyai akaratnak.

Ha nehezünkre esik a meghódolás mennyei Atyánk szent akarata előtt, ha nehezen törődünk bele az ő szent akaratának vezérletébe, ha nyugtalankodunk, hogy saját akaratunk nem érvényesülhet, akkor még hiányzik bennünk az önmagunk nagylelkű átadása és a gyermeki egyszerűség. Az egyszerűség helyett sokszerűség van bennünk, mert Isten tetszésétől eltérő vágyaink sok hiábavalóság felé húzzák szívünket.

Az engedelmesség gyermeki erény, mert *egyszerű dolgokban is gyakorolható*. Hiszen a gyermekek csak kicsiny és egyszerű dolgokat vihetnek végbe.

A legtöbb ember élete közönséges és kicsiny dolgokból és munkákból tevődik össze. A mennyei Atya vezetheti gyermekeit rendkívüli utakon is, tűzhet eléjük rendkívüli feladatokat, kívánhat tőlük országra-világra szóló nagy tetteket. És az Isten gyermekeit vezérlő Szeretet Szelleme nem is fukarkodik, hogy azokat nagy művekre ösztönözze. De mikor nagyra és a legnagyobbra ösztönöz, akkor az a nagyság nem szükségképen a művek nagyságában van, hanem mindig elsősorban és főképen a szeretet nagyságában, amellyel Atyánk akaratát tökéletesen teljesíthetjük a legkisebb dologban is. Mert a legtöbb ember csak szürke, hétköznapi kis teendőkben ragyogtathatja a szeretetet.

Mi gyakran abban a balhiedelemben ringatjuk magunkat, hogy nekünk ritka, ünnepélyes alkalmakra kell várakoznunk, és fürkésszük a jövőt, a távoli láthatárt, hogy talán valahol mégis csak felbukkan a mi tökéletességünk megvalósításának kiváltságos alkalma. És elfeledjük, hogy az a kiváltságos alkalom ott van előttünk mindennap, és szerényen meghúzódik a legalázatosabb tennivalónkban.

A mennyei Atya a legegyszerűbb és legközönségesebb dolgokat sem tartotta alkalmatlanoknak, hogy azokban az ő szent akaratát tökéletesen ne teljesíthessük.

5. Gyermeki erény, mert mindig gyakorolható.

Az engedelmesség gyermekerény, mert *mindig, mindenütt, mindenki által, mindvégig gyakorolható*.

A gyermektől nem kívánhatunk mindent. Nem várhatjuk,

hogy tudós munkákat írjon, hogy másokat oktasson és vezessen, hogy súlyos terheket cipeljen. De egyet mindig és mindenütt megkívánhatunk minden gyermektől: azt, hogy adja át magát szülei vezetésének, hogy engedelmes legyen nekik.

Isten sem vár gyermekeitől mindent. Egyiktől ezt, másiktól azt, mindenkinek istenadta hivatása és a reábízott talentumok szerint. De egyet kivétel nélkül minden gyermekétől elvár Isten, kicsitől és nagytól, tudóstól és tudatlantól, szegénytől és gazdagtól, uralkodótól vagy szolgától egyaránt és minden körülmények közt, és ez az, hogy engedelmes legyen a mennyei Atyának.

Élete folyamán sok minden érheti az embert. Megfogyatkozhatnak erői, akár még ifjúkorában is, tehetetlenné teszi a betegség, munkaképtelenné a baleset, megtöri erőit az öregség és egyre kevesebbet dolgozhat, egyre kisebbre szűkül munkaképessége, egyre fogynak erői. Szakadoznak a szálak, amelyek az élethez kapcsolják, és olyanok lehetünk, mint a régi, kopott hangszerek, amelyekben talán csak egy-két elnyűtt húr maradt mindössze. Talán éppen az utolsó húr és talán már az sem tart sokáig! Mintha már csak egy gyöngye fonál tartaná az életet! De ha egyetlenegy is az a fonál, az a húr, azon az egyen is el lehet még játszani az Isten-dicsőítés legmagasztosabb himnuszát, Isten szent akaratának teljesítését. «Ne az én akaratom legyen, hanem a tiéd!» Végső tehetetlenségünkben is nagyot, sőt a legnagyobbat tehetjük, amivel Atyánkat tisztelhetjük és iránta való tökéletes szeretetünket bizonyítjuk: engedelmesek vagyunk neki, szent akaratának vezérletére bízunk magunkat. Mindvégig megtehetjük ezt, és így az Isten-szeretet nagyobb művészei vagyunk, mint az a világhírű hegedűs (Paganini), aki egyszer egyetlen húron volt kénytelen, és tudott is, elragadó szép dallamot játszani.

6. Isten Fiának jellegzetes vonása.

A Szentírás szerint, midőn Isten Fia a világba jött, így szólt a mennyei Atyának: «Ime jövök, hogy teljesítsem akaratomat». (Zsid. 10. 7.)

Krisztus földi életének leghosszabb szakaszát közönséges, alacsony kézimunkában és házimunkában töltötte. És a názáreti évek jellemzésére az evangélium csak annyit mond, hogy: «engedelmes volt nekik».

Isten Fia annyira magasztalja az engedelmességet, hogy azt az ő eledelének, élet- és erőforrásának mondja: «az én étkem az, hogy Atyám akarátát teljesítsem».

Isten Fia az engedelmességben látta a szeretetnek gyakorlatát: «Ha engem szerettek, tartsátok meg parancsaimat.» Ő maga is ezzel bizonyítja szeretetét az Atya iránt: «hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, úgy cselekszem, amint meghagyta nekem az Atya». (Jn. 14. 30.)

A szeretet legnagyobb bizonyítékát, élete fölázdozását is engedelmességből tette: «engedelmes lett a halálig és pedig a kereszthalálig. Ezért az Isten is igen felmagasztalta őt és oly nevet adott neki, amely minden más név fölött van, hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon, az égieké, a földieké és az alvilágiaké, és minden nyelv vallja az Atya Isten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr». (Fil. 2. 8—11.) Ime, az engedelmesség felmagasztalása és megdicsőítése az engedelmes Isten Fiában!

Miért becsülte ennyire Isten Fia az engedelmességet? Azért, mert anélkül nincs szeretet. Hiszen a szeretet a két lélek egyesülése. De hogyan lehetne ott szeretet, ahol a két akarat ellenkezik egymással? Isten Fiában, mint Istenben és az Atyában, csak egy végtelenül boldog és szerető akarat van. Mint ember, emberi akarátát a tökéletes engedelmes-

ségben egyesítette az isteni akarattal, mert az isteni akaratot ez az engedelmisség, mint hódolat megillette, és mert a szeretet természete, az egyesülés is ezt követelte.

Minél hasonlóbbak vagyunk Isten Fiához, annál teljesebb bennünk az istenfiúi élet, és annál jobban egyesülünk Istennel, főleg az isteni szent akarattal, az engedelmisség által.

Az engedelmisség a mi istenfiúságunk legszebb bizonyítéka, mert az engedelmisség által ismerjük el a mennyei Atyától való függésünket. Tökéletes engedelmisség: az isteni szent akarattal való tökéletes egybeforrás, vagyis a tökéletes istenfiúság.

A többi erények által az isteni akaratnak csak egy-egy reánk vonatkozó részét valósítjuk meg, az engedelmisség az egész isteni akaratot felöleli és így a többi erényeket is magában foglalja. Bár igaz, hogy mint minden erényt, úgy az engedelmisséget is a szeretet teszi tökéletessé. Hiszen lehet szeretet nélkül, félelemből is engedelmeskedni. De a tökéletes engedelmisség a legtisztább szeretetté magasztosul és eggyé lesz a szeretettel.

7. A gyermeki erény a többi erények testőre.

A krisztusellenes lelkület fitymálja az engedelmisséget, mert az gyermeki erény. Nagyon sok magyarázat kellene ahhoz, hogy a Krisztustól távolálló, kevély lelkeket a gyermeki erény és a gyermeki lelkület magasztosságáról meggyőzzük. Erre a kitérésre itt nem vállalkozunk, hanem inkább magunkban igyekszünk az istenfiúi öntudatot teljesebbé tenni, ennek a gyermeki erénynek teljesebb megbecsülése által.

Aki Krisztussal, az Igazsággal szembehelyezkedik, az egyik ellentmondásból a másikba esik. Nem is veszik észre Krisztus ellenségei, hogy midőn a keresztény engedelmes-ség gyermeki voltát fitymálják és gyöngeségnek tartják azt, hogy az ember saját akaratát Istennek feláldozza, ugyanakkor százszor jobban lealázzák az emberi önérzetet, midőn Isten helyett nyomorult emberi diktátorok kétes értékű vagy gonosz céljaik érdekében csikarják ki az engedelmességet a zsarnoki szeszélyüknek kiszolgáltatott emberektől.

De ha ettől eltekintünk és az egészséges társadalmi életre gondolunk, akkor is nem meglepő dolog-e, hogy éppen *ez a gyermeki erény egyúttal a legférfiasabb, a legkatonásabb erény is*, a legjobb katonának legszebb ékessége. Hosszasabban is el lehetne eszmélni a gyermeki és katonás vonásnak csodálatos egybeolvadásán. De mi most ennek a katonás jellemvonásnak csak egyik szerepét akarjuk kissé megvilágítani.

Az engedelmesség mint kitűnő, erős, edzett és hűséges katona őrt áll lelkünk kincsei, erényei mellett. Bátran és habozás nélkül mondhatjuk, hogy Isten gyermekei nyugodtan reábizhatják erre a katonára egész lelkiéletük őrizetét. Nem is tudnának biztosabb védelmet és nagyobb biztosítékot találni lelkiéletük számára az engedelmességnél. Még legnagyobb kincsünk, a mindenekfölött való szeretet, az erények királya is, reászorul erre a hűséges és biztos testőrré. Sőt a mi istenfiúi életünk, mely a szeretetben éri el legfőbb fokát, az istenfiúi megszentelő kegyelem is, az isteni akaratral való szilárd kapcsolatban találja életbiztosítását; az isteni akaratral pedig a hűséges és erőlelkű engedelmesség fűz minket össze.

Az engedelmesség a mi lelkiéletünk testőre főképen három okból. *Először*, mert az engedelmesség a mi értelmes

akaratunknak följánlása által ledönti az Isten-szeretet ellenségének, rendetlen önszeretetünknek, legerősebb és legvégső erődítményét, lefegyverzi lelkiéletünk fő ellenségét, a kevély akaratot. *Másodszor* azért, mert az engedelmesség magában foglalja a többi erények csiráját azáltal, hogy az egész isteni akaratot felöleli és azzal együtt az összes erényeket. Ameddig a lélek megalkuvás nélkül az egész isteni akaratot felöleli, addig igazán a legjobban van biztosítva egész lelki élete, összes erényei. A veszedelem ott kezdődik, midőn az isteni akarat teljességéből valamit lealkudunk vagy valamit visszaveszünk, hogy saját rendetlen önszeretetünket kielégítsük és annak kedvéért saját akaratunkat az isteni akarral ellentétbe állítsuk, sőt az isteni akarat fölé helyezzük. Az elszánt, hűséges engedelmesség megakadályozza ezt az árulást; és rendületlenül őrt áll a mi igazi kincseink mellett. Ameddig ez az áldozatos engedelmesség lelkünkben van, minden biztonságban van. Még egy *harmadik* okot is idesorozhatunk. A tökéletes engedelmesség nemcsak azt mondja meg, hogy mit kell tennünk, hogy mi az Isten akarat, hanem azt is, hogy amit teszünk, Isten szent tetszése szerint tegyük, ne pedig a mi tetszésünk szerint. Nekünk nem a mi tetszésünk és ízlésünk szerint kell az erényeket gyakorolnunk, hanem Isten tetszése szerint. Isten Fia is azt mondta: «ami neki kedves, azt teszem mindig». Lehet-e nagyobb biztosítóka istenfiúi életünknek, mintha a tökéletes engedelmesség szellemében mindig mennyei Atyánk szent tetszése szerint igazodunk?

XXXIII. Szeretet és félelem.

1. Van-e a félelemnek helye szívünkben?

Van-e Isten gyermekeinek szívében helye a félelemnek? Hiszen a mennyei Atyának leghőbb vágya, hogy a tiszta és tökéletes Isten-szeretet töltse el szívünket. De ez csak Atyánk házában, a mennyben teljesül be rajtunk egészen. Ameddig e földön élünk, törekedhetünk — és kell is törekednünk — minden erőnkből, egész szívünkkel az Isten tiszta szeretetére, de Atyánk végtelen bölcsesége úgy rendezte be földi életünket, hogy a tiszta Isten-szeretetért életünk végéig küzdenünk kell. És ebben a küzdelemben rendszerint csak fokról-fokra tudjuk az Isten szeretetével ellenkező szeretetet, a rendetlen önszeretetet meghódoltatni. Csak kitartó és önfeláldozó igyekezettel tudjuk letörni önszeretetünk béklyóit, amelyek az anyagiak, a test, önmagunk és főleg Istennel ellenkező önakaratomk rendetlen szeretete.

Isten kivételes kinyilatkoztatásán kívül nem vagyunk véglegesen biztosítva, hogy Istennel az örök boldogságban egyesülünk. Ebből következik, hogy van okunk félteni örök boldogságunkat. Tehát *a félelem ebben a földi életben elkerülhetetlen számunkra*. Egyébként is a félelem természeténél fogva szükségképen valamely szeretetből fakad. Azért félünk, mert valami javunkat, valami boldogságunkat veszély fenyegeti. Azért félünk, mert szeretjük boldogságunkat. A félelem csak akkor szűnik meg, ha a mi boldogságunk végleg és örökre biztosítva van.

Az a kérdés, hogy az istengyermeki lélek szeretetével hogyan fér meg ez az elkerülhetetlen félelem? Ha egyszer elkerülhetetlen, akkor meg kell férnie. Csakhogy nem min-

den félelem egyformán maradhat meg Isten gyermekeinek szívében.

2. A büntetéstől való félelem.

A büntetéstől félhetünk anélkül, hogy ez a félelem valamiképen is rábírna minket arra, hogy Isten szent parancsának meghódoljunk és így elhárítsuk az örök kárhozat veszedelmét. *Ilyen félelem nem lehet Isten gyermekeinek szívében*, mert ez a súlyos bűnhöz való ragaszkodással van összekötve. Az ilyen félelem csak a büntetést féli, de nincs benne egy szikra szeretet sem Isten iránt.

Ha a büntetéstől való félelemmel az a törekvés párosul, hogy meghódoljunk Isten szent parancsai előtt és teljesítsük azokat, akkor már a félelemmel együtt szeretet is van a szívében Isten iránt, vagy legalább is a szeretet felé törekszünk. Az ilyen jóra ösztönző félelem már lehetséges Isten gyermekeinek szívében, de legkevesebbé sem mondhatjuk, hogy ez tökéletes lelkiállapot. Viszont azt sem állíthatjuk, hogy az ilyen büntetéstől való félelem magában véve rossz volna.

Hogyan lehetne rossz az a félelem, amelyet igazi és legfőbb javunk, örök boldogságunk veszélyeztetése miatt érzünk? Tehát nem mondhatjuk, hogy a büntetéstől való félelem rossz, hanem az igenis jó, bárha tökéletlen és kezdetleges jó is. Ha nem volna jó, akkor nem ajánlaná az Isten Fia, midőn figyelmeztet, hogy nekünk, mint barátainak mondja, hogy féljünk: «Mondom nektek, barátaimnak: Ne féljete azoktól, akik megölik a testet és azután semmi egyebet sem tudnak tenni. Megmondom nektek, kiktől féljete: *Féljete attól, akinek miután megölt, hatalma van a gyehennába vetni; igenis mondom nektek, tőle féljete.*» (Lk. 12. 4—5.) Azért mondja az apostol is, hogy «félelemmel és rettegéssel munkáljuk lelkünk üdvösségét».

Az igaz alázatosság és gyarló, bűnös voltunk tudata is azt sugallja, hogy a büntetéstől való félelem is lehet eszköz arra, hogy a bűntől visszatartson, ha valaha is megfedekez-nénk a szeretetről: «Isten félelme elűzi a bűnt.» (Sir. 1. 16.)

3. *«A tökéletes szeretet kizárja a félelmet.»*

A büntetéstől való félelem csak tökéletlen, kezdetleges jó. «Aki fél, az nem tökéletes a szeretetben.» (I. Jn. 4. 18.) Tehát minél tökéletesebbek vagyunk a szeretetben, annál kevesebb szerep jut a büntetéstől való félelemnek életünkben. «A tökéletes szeretet kizárja a félelmet, mert a félelem gyötrelemmel jár.» (Jn. u. o.) De hol érjük el ezt a tökéletes szeretetet? Hol szűnik meg minden gyötrelem? A mennyországban. Addig csak megközelíthetjük, de tökéletesen el nem érhetjük a teljes szeretetet. A félelem gyötrelemmel jár, de ebben a zárandokéletben és siralom völgyében minden gyötrelem nem szűnik meg teljesen. Még nem vagyunk otthon, Atyánk házában, a végleges biztonságban, még úton vagyunk. Az úton veszélyek is leselkednek ránk és még elveszíthetjük Isten kegyelmét, az istenfiúság kincsét.

Bármennyire is előrehaladunk bizalmunkban, reményünkben, bármennyire megközelítjük a tökéletes szeretetet, némi félelem még mindig belevegyül szeretetünkbe. Az ilyen félelem már alig gondol a büntetésre, hanem inkább csak arra, hogy most még véglegesen nincs kizárva, hogy végtelenül szerető Atyánkat elveszítjük. Azért inkább a bűntől félünk, mint a büntetéstől. Tehát, ha tökéletesen nem is űzi ki a szeretet a büntetéstől való félelmet, igaz marad az, hogy annál jobban kiűzi, minél nagyobb bennünk a szeretet. *«Amily mértékben növekszik bennünk a szeretet, olyan mérték-*

ben csökken a félelem.» (Szt. Ágost. De util. cred. 5. 9.) A szeretet pedig csak a mennyben lesz egészen tökéletes, mert csak ott zárja ki teljesen a félelmet. Addig pedig a megmaradó Isten-félelem arra szolgál, hogy általa Isten nagyobb szeretetére ösztönözzük magunkat. «Az Úr az őt félőkben gyönyörködik és azokban, akik az ő irgalmasságában bíznak.» (Zsolt. 146. 11.)

Tehát az Istent szerető igazaknak is féltetniök kell ez életben örök dicsőségüket, amint az *Egyház* mondja: «az igazaknak is tudniuk kell, hogy az örök dicsőségnek a reményét kapták az újjászületésben és még nem az örök dicsőség birtoklását. *Ezért nekik is félniök kell a harc miatt, amely az ő osztályrészük a test, a világ és a sátán ellen.*» (C. Trid. sess. 6. c. 13.)

4. A gyermeki félelem.

Eddig csak a büntetéstől való félelemről szóltunk. Ettől lényegesen különbözik a gyermeki félelem, amellyel nem a büntetéstől, hanem a bűntől félünk és pedig azért, mert mennyei Atyánkat mindenekfölött szeretjük. Akit pedig szeretünk, azt nem akarjuk megbántani, irtózunk az ő megsértésétől. Ilyen értelemben félünk a bűntől. *A gyermeki félelem tehát a gyermeki szeretetből fakad.* Ez a gyermeki félelem nemcsak hogy megfér a szeretettel, hanem *minél nagyobb bennünk a szeretet Atyánk iránt, annál nagyobb bennünk a gyermeki félelem.* Erre a félelemre tehát nem vonatkozik az, amit a szeretet apostola a büntetéstől való félelemről mond, hogy «a tökéletes szeretet kizárja a félelmet». (V. ö. S. Thom. 2. 2. q. 19. a. 10.) Erre a gyermeki félelemre vonatkozik a Szentírásnak az a szava: «boldog az a férfiú, aki féli az Urat». *Ez a gyermeki félelem a Szentlélek szeretet-*

ajándékainak egyike. A Szentlélek ajándékai pedig növekednek bennünk, minél jobban növekszik a szeretet.

A gyermeki félelemből, mint a Szentlélek szeretet-ajándékából fakad a mélységes tisztelet és hódolat, amellyel Atyánkban Teremtőnket és Urunkat istenfélő lélekkel imádjuk. A gyermeki félelem, mint a bűntől való félelem, állandóan növekszik a szeretet növekedése által. Atyánk házában megszűnik a bűntől való félelem, de megmarad a gyermeki félelemnek a tökéletes formája, vagyis a tiszteletet és hódolatot kifejező félelem (timor reverentialis). Erről mondja a Szentírás, hogy ez az a szent félelem, amely megmarad az egész örökkévalóságon át a mennyországban is. «Az Úr félelme szent és megmarad örökön örökké.» (Zsolt. 18. 10.)

Ez az a szent félelem, amely még a végtelen boldog üdvözültek, szentek és angyalok szívében is megmarad: adorant dominationes, tremunt potestates . . . Az Isten végtelen hatalmú fölsége előtt még a legkiválóbb szentek és angyalok is szinte remegő félelemmel és tisztelettel hódolnak, mert teljesen átjárja őket saját semmiségük tudata a Mindenható, az Úr előtt.

Ez a hódoló istenfélelem, amelyben már sem a büntetéstől, sem a bűntől való félelemnek nyoma sem lehet, nem is csökkenti az örök boldogság tiszta szeretet-egyesülését Istennel, és örömet, hanem inkább növeli ezt, mert a semmiből kiemelt és az Istennel való szeretet-egyesülésre méltott teremtménynek őszinte, és az Isten Fölségét megillető hódolata, tisztelete, és csodálatának kifejezése.

Ez az a szent félelem, amely még az Isten Fiának emberi természetét is, mint teremtményt, áthatotta és elárasztotta. Erről szól Izaiás: «és eltölti őt az Úr félelmének szelleme». (Iz. 11. 3.) Ez a gyermeki félelem tehát tiszta tökéletesség, mert az Istenemberben is megvan, és Isten

minden gyermekében meg kell lennie, mert a teremtmény szeretetének teljességéhez tartozik.

XXXIV. Tisztelet és bizalom.

1. Tisztelet és bizalom.

Az Ószövetség feltűnő, szinte kizárólagos világításba helyezi Istennek, az Úrnak mindenható fölségét, és ezáltal mélységes és szent hódolatra és tiszteletre késztet. De ha *csak* ezt, vagy főképp csak ezt látjuk Istenben, akkor mintha Isten többi tulajdonságai árnyékban maradnának és elmosódnának, és így mi a többi végtelen isteni tulajdonságokat nem is becsüljük meg kellőképen.

Az Újszövetség is végtelenül fölséges Úrnak hirdeti az Istent, aki előtt még a legtisztább angyalok is remegnek tiszteletből és hódolatból. De az evangéliumból az isteni fényességnek mérhetetlen áradata tör elő és megvilágítja az Isten irgalmát és szeretetét, és kinyilatkoztatja az isteni élet titkait, főképpen Isten atyaságát és a mi fiúságunkat. Az evangélium szinte olyan, mint a verőfényes nap, a derengő és pirkadó hajnalhoz, az Ószövetséghez hasonlítva.

A mennyei Atya végtelen szeretete tárul fel ebben a verőfényben és árnyékban marad minden egyéb isteni tulajdonság. De Isten nem akarja azt, hogy mi csak az Atyát lássuk benne és csak a boldogító gyermektudat töltsön el, csak szeretet és bizalom legyen bennünk iránta. Isten örökké a mi Urunk, és mi örökké hódoló tisztelettel tartozunk neki, hogy semmiségünkől kiemelt és gyermekeivé fogadott. Tehát még szeretetünk és bizalmunk sem lehet olyan, amilyennek lennie kell, és az Isten atyaságát és a mi fiúságunkat sem érthetjük és értékelhetjük a maga igaz mértéke szerint,

ha el nem tölti lelkünket a mélységes hódolat és tisztelet Istenünkkel, mint Urunkkal szemben.

Tiszteletünk és bizalmunk szükségképen egymásra támaszkodnak. Ha nincs elég tiszteletünk Isten iránt, akkor a bizalmunk elfajul, és bizalmaskodássá, könnyelmű vagy beképzelt, és tolakodó álmisztikává vagy érzelgősséggé alacsonyul. Ha viszont nincs elég bizalmunk, akkor tiszteletünk rideg és merev külsőség lesz, és csak a félelem és rettegés tartja azt korlátok között, de nem lehet a szeretet eszköze, hanem inkább akadálya, mert a bizalom nélküli tisztelet bénító és fagyasztó hatással van a lélekre.

Csak ha mindkettő egészségesen fejlődik és összhangban marad, akkor találjuk meg Istennel szemben a helyes magatartást. És akkor megvan a tökéletességnek, az Isten-szeretetnek legkedvezőbb talaja. Ha a tisztelet és bizalom összhangban van lelkünkben, akkor — de csakis akkor, egymástól elválasztva sohasem — növekedhetik és növekednie is kell mindkettőnek határtalanul. Határtalanul, mert sohasem lehet Isten fiainak lelkében elég tisztelet és elég bizalom a mennyei Atya iránt. És soha, még az örök boldogságban sem szűnik meg egyik sem. Ott is mélységes tisztelet és határtalan gyermeki bizalom fűz minket Istenünkhöz.

2. Igazi bizalom.

Szent Tamás szerint a bizalom a remény isteni erényének egyik formája, a remény tökéletességének egyik foka, de semmiesetre sem a remény legkezdetlegesebb formája. «A bizalom a reménynek az a gyakorlata, amelyiket valami biztos meggyőződés erősít.» (2. 2. q. 60. a. 6.) Azt is mondhatjuk, hogy *a bizalom a remény erényének érett gyümölcse*. De a remény egy élő szervezetet alkot a hit és szeretet isteni

erényével; és a három egységes életközösségben fejlődik. Éppen azért, ha a remény már annyira fejlődött, hogy gyermeki bizalomnak édes gyümölcsét érlelte meg, akkor biztosak lehetünk, hogy ennek a drága gyümölcsnek érlelésében az élő hitnek és a tüzes szeretetnek is nagy része van. Ahol a gyermeki bizalom kifejlődött csiráiból és virágzik, ott biztosak lehetünk, hogy a hit sincs véka alá rejtve, hanem «boldogító fényessége» besugározza az egész lelket; és a szeretet sem pislálkol a hamu alatt, hanem lobogó lánggal ég.

Nyugodtan vissza is következtethetünk a gyermeki bizalom hiányából az élő hit és a meleg szeretet hiányára. Hogyan is lehetne kislelkűségbe, csüggedésbe vagy bizalmatlanságba bilincselte lélekben eleven hitélet és tevékeny szeretet? Ott csak beteges, vérszegény, gyanakodó és kétségbeeső lelkület tengődik.

A bizalom jelenti a remény erényének eleven gyakorlatát. És jelenti az eleven remény jótékony hatásait és gyümölcsét, a biztonságos, békés lelkületet, amellyel határtalanul odaadóan ragaszkodunk mennyei Atyánkhoz, mint a mi boldogságunkhoz. Jelenti azt is, hogy Istenben határtalanul megbízunk és hogy vele bizalmas, meghitt viszonyban vagyunk. Ez mind benne van az igazi bizalomban.

3. Nagy kincs.

A bizalomról Faber azt mondja, hogy «az oly nagy kincs, amelyet bizonyos mértékben az isteni kegyelemben való megerősődéssel lehet összehasonlítani». (Conférences. Paris, 1862. pg. 289.) A bizalom Isten bizalmasává, barátává tesz minket. Lehet-e ennél nagyobb kincs? De ha már Isten barátainak ismertetőjegye a bizalom, mennyivel inkább gyermekeié? Hiszen a gyermek még több, mint a barát.

Loyolai Szent Ignác oly nagyra becsüli az isteni bizalom kincsét, hogy benne látja a lelki élet legmagasabb tökéletességének ismertetőjelét. Amikor igazán nagy igényeket támaszt valakivel szemben, akkor az Istennel való bizalmas és meghitt viszonyt kívánja (*familiaritas cum Deo*).

A bizalom a vallásosság boldogsága, napsugara, amelyben könnyű a hűség és az állhatatosság; és amelynek fényében minden erény szabadon kifejlődhetik. A bizalom megtisztult, kiegyensúlyozott és szilárd szeretet. A bizalom az alázatos lélek férfias öntudata, szeretetének ereje. Mert az Istennel való bizalmas viszonynak életszükséglete, hogy tevékeny legyen a szeretetben és ne rekedjen meg valami költői elgondolás vagy érzés vagy lelki édesség kezdetleges formájában, hanem mindig ifjú frissességgel keresse a valódi szeretet tevékenységét. Az Istennel való bizalmas viszony: az Istennel való együttlét és társalgás, imádság és imádságos lelkület. És így a «szükséges mindig imádkoznunk» isteni nagy követelménynek legkönnyebb és Isten előtt legkedvesebb megvalósulása.

Bár némelyek természetüknél fogva jobban hajlanak a bizalomra és könnyebben lépnek bizalmas viszonyba valakivel, a bizalom mégsem csak a vérmérséklet dolga, hanem annál mérhetetlenül nagyobb: Isten kegyelme, sőt kiváló kegyelme.

A bizalom és az Istennel való bizalmas, meghitt viszony nem egyetlen erény — mint a mondottakból nyilvánvaló —, hanem olyan lelkiállapot, amely több kiváló erényből tevődik össze. Olyan, mint egy drágakövekkel elhalmozott ékszer. A legbecsesebb benne a szeretet és ennek a drága foglalatja a remény és az élő hit.

4. Szükséges.

A bizalom nélkülözhetetlen az istenfiúi élet kifejlődéséhez. Már a mondottakból világos, hogy bizalom nélkül nem lehet bennünk élő hit. Mert ha nincs bennünk bizalom, akkor lehetetlen, hogy a hit fénye uralkodjék bennünk, hiszen a hit világánál Istent Atyánknak ismerjük meg, aki minket végtelenül szeret és akihez határtalan bizalommal kell vonzódnunk. Bizalom nélkül nem lehet buzgó reményünk, mert *amíg a remény erénye meg nem termi lelkünkben a bizalmat, addig kezdetleges állapotban van.* Ahol igazán bizalmas viszony van, ott a lélek ráhagyatkozik arra, akiben bízik, és átadja magát és mindenét; és rábízza sorsát és életét. *A bizalom tehát a remény diadala a lélekben.* A szeretet pedig mint életfeltételét követeli a bizalmat. Szeretet bizalom nélkül ellentmondás.

Szükséges a bizalom az Isten tiszteletéhez is. Annyira, hogy tiszteletünk csonka, hiányos és tökéletlen, ha nincs bizalmunk Istenhez. Az istentisztelet tökéletességére lehetetlen eljutni bizalom nélkül. Isten tisztelete azt kívánja tőlünk, hogy ismerjük el mindenben az ő felsőbbbségét és hódoljunk neki a mi semmiségünk igaz tudatában. De hogyan ismeri el az Isten felsőbbbségét az, aki nincs bizalommal iránta? Aki magában bízik és nem Istenben, az nem adja meg Istennek az őt megillető tiszteletet. Aki megtagadja tőle a bizalmat, az nem tiszteli őt kellőképen.

Azt szoktuk mondani, hogy ez vagy az «megtisztelt» bizalmával. Ugyan mily nyomorúságos tisztelet lehet az Isten iránt, amelyikben nincs benne a bizalom? Aki nem Istent «tiszteli meg» bizalmával, az önmagát vagy valamely teremtményt tiszteli meg; tehát önmagában vagy valamely teremtményben jobban megbízik, mint Istenben.

Szükséges a bizalom, hogy Istennek hűséges szolgálói és munkatársai lehessünk. Hogyan teljesíthessük hivatásunk feladatait, hogyan vállaljuk nagylelkűen a vele járó áldozatokat és megpróbáltatásokat, ha nem bízunk rendületlenül Isten jóságos gondviselésében, aki «az őket szeretőknek mindent javukra fordít».

Szükséges a bizalom, hogy Isten Fiával, mint az ő testének tagjai, *együtt éljünk, együtt érezzünk, együtt működjünk, együtt szenvedjünk* és így az Atyát együtt dicsőítsük. A testnek tagjai egy életcélnek élnek, de különböző szerepet és szolgálatot töltenek be, különböző fokban vannak beavatva Isten gondolataiba és terveibe is. Az isteni Fő irányít mindent, és az összes tagoknak, az őket egybefűző szeretet kapcsán, teljesen meg kell bízniok az isteni Főben, teljesen rá kell hagyniok, mert az ő irányítása alatt az egész test eléri üdvösségét és minden tag megdicsőül. A bizalom hiánya az Isten Fiával való életközösség megcsúfolása. És amelyik tagból hiányzik a bizalom, abban elfonnyad és elsorvad az élet.

Szükséges a bizalom Isten minden gyermekének, hogy meglegyen benne az istenfiúi öntudat és az isteni család szelleme, a Szeretet szelleme. Az az istenfiúi öntudat pedig a színtiszta igazságon épül fel, amely szerint mi magunktól semmik vagyunk és magunktól semmik is maradunk örökké. Még az örök boldogságban is elismerjük azt, hogy magunktól bármely pillanatban semmik volnánk, mert Isten végtelen szeretetének köszönhetjük mindenünket, azt is, hogy vele örökké boldogok lehetünk. Csak az esztelen helyezi bizalmát a semmiségbe, holott a végtelen szeretetbe, a végtelenül jó mennyei Atyába helyezhetné. Gyönge és kezdetleges bizalom annyi, mint gyönge és kezdetleges istenfiúi élet. Igaz és erős bizalom igaz és erős istenfiúi élet.

5. A bizalom próbaköve.

A szeretet és a bizalom nemes ércek, a legnemesebbek. Egészen tiszta állapotban ritkán találhatók. És ez életben folytonos tisztulásban vannak. Nagyon fontos, hogy a tiszta bizalmat meg tudjuk különböztetni a vegyületeitől, főképen pedig a hamisítványaitól.

A bizalomnak próbaköve a megpróbáltatás, amelynek sokféle formája lehet: a betegség, testi vagy lelki szenvedés, a sikertelenség és a félreismerés, a lelki szárazság, a kísértések és gyarlóságaink.

Hányszor gyulladtunk bensőséges bizalomra a mennyei Atya iránt! De tartós-e ez a bizalom? Mert íme, egyszer csak váratlanul betegség szakad életünkbe! Vége, legalább egy időre vége, a vidám és szorgalmas tevékenységnek! Tehetetlenek vagyunk. Levertek. Nincs is remény, hogy hamarosan talpra álljunk. Gyötör a tétlen unalom. Csüggedünk. Nem gondolunk Atyánk gondviselő szeretetére. Gyanakodva, félve eszmélünk isteni terveinek ilyen vagy olyan jövő eshetőségére. Lehangolva látjuk a mi szép terveink megghiúsulását. De hol van a gyermeki bizalom? Próbátűzbe került. Most válik el, mennyi benne a tiszta, nemes Isten-bizalom, és mennyi az eddig talán sikeresen rejtett, értéktelen utánzata, vagyis a hiú önbizalom és a dédelgetett önszeretet. Ez utóbbi azzal leplezi le magát, hogy felmondja a szolgálatot. Az Isten-bizalom pedig ilyenkor is, különösen ilyenkor szilárd.

Más próbája a bizalomnak. Eddig bőven volt részünk lelki vigasztalásban. Szívünk telve volt a legszebb buzgósággal. Isten kedvet öntött belénk és örömet éltünk hívásunk munkáinak, nem éreztük az önmegtagadás és a kereszt terhét, sem a fáradtságot az apostoli munkában. Ké-

szek voltunk az apostollal mondani: «Uram, kész vagyok akár a halálba is elmenni értetted!» — De íme, egyszer csak lelkünk beborult. Jézus mintha eltűnt volna. Elhagyottnak, hidegnek, üresnek érezzük szívünket. Száraz az imádság és száraz a legszentebb áldozat és a szentáldozás. Ingerültek, csalódottak, bosszúsak vagyunk. Alig ismerünk magunkra. Elég valami semmiség, egy szó, egy gúnyos megjegyzés, és megtagadjuk előbbi szent életelveinket. Hol van az a boldogító, meghitt és benső Isten-bizalom? Próbára tétetik. Most válik el, hogy mennyi benne az önzetlenül tiszta Istenbe vetett bizalom és mennyi volt benne talán szentnek gondolt magabízás.

Sikertelenség ér, csalódások és félreértések szakadnak reánk, legszebb és legszentebb terveink megghiúsulnak, mint kártyavárak összeomlanak. Most válik el, hogy megértett-e már lelkünkben a bizalom édes gyümölcse, vagy még csak fanyar és kesernyés sopánkodás lesz-e úrrá rajtunk. Az Isten-bizalomnak nem mindig érezhetjük édességét, mert az édesség nem lényege és nem okvetlen szükséges hozzá. De a megpróbáltatásban való hűség, a rendületlen Istenre-hagyatkozás, az önzetlen áldozatkészség a legszebb jelei az igaz bizalomnak és ezek nem engedik, hogy ilyenkor besavanyodjunk és kislelkűek legyünk.

Bizalmunk próbája és gyöngeségének vagy erősségének fokmérője az is, hogy mily mélységesen vagyunk áthatva attól, hogy Isten és nem mi vagyunk a bizalom alapja. És bár a bizalmas viszonyhoz kettő kell, mégis kettőnk közt, Isten és én köztem, a bizalom minden forrása Istenben és nem bennem van. Annál nagyobb a bizalmam, minél jobban Istenből élek.

Lehet, hogy sok és kemény megpróbáltatásra van szükségünk, hogy végre belássuk, hol van a mi igazi bizalmunk

egyetlen forrása; s míg kiábrándulunk abból a csökönyös önámításból, hogy magunkba vagy a teremtményekbe vessük bizalmunkat, szóval, míg a mi bizalmunk egészen megtisztul és tisztán Isten-bizalom lesz.

«Úgy vagyunk sokszor, mint az apostolok. Isten Fiának hosszú, türelmes fáradozásába kerül, míg ráneveli lelkünket a bizalomra. Az ő végtelen jóságának, hatalmának, irgalmának és szeretetének mennyi, de mennyi jelére és csodájára van szükségünk, hogy végre is bízzunk benne. Miután pedig már annyiszor tapasztaltuk magunkon kegyelmének erejét, és miután vigasztalása és felbuzdítása lelket öntött belénk és bátran rámerészkedünk lépni áldozatos élet sivár és viharos útjára, elég a vigasztalanságnak egy hatalmas hulláma és mi már kislelkűen kiáltunk: Uram, ments meg, mert elpusztulok.» (Mt. 8. 25.) (De Jaegher S. J.: *La Confiance*. I. pg. 54.)

6. A bizalom indítóokai.

Az egész evangéliumot ide kellene írunk, mert minden lapjáról az Isten jósága, irgalma és végtelen szeretete sugárzik és hívogat minket magához, hogy barátjaivá, bizalmasaivá, és gyermekeivé fogadjon minket.

Bizalomra hív a végtelenül kedves és szeretetreméltó isteni Gyermekek, aki hozzánk jött, értünk jött és szeretetből jött, szeretetből hasonló lett hozzánk, hogy minket önmagához hasonlóvá tegyen és a mennyei Atya gyermekeivé fogadhasson.

Bizalomra hív minket az értünk fáradozó Messiás, a bűnösök barátja és Üdvözítője, aki jó Pásztor módjára keresi az eltévelyedett juhait, aki visszatereli a tékozló fiúkat az Atya házába.

Bizalomra hív minket, az értünk önmagát feláldozó Krisztus, aki azt mondta rólunk, bűnösökről, hogy értünk, barátaiért életét adja, mert ez a legnagyobb szeretet, ha valaki életét adja barátaiért.

Bizalomra hív a keresztfán megsebzett Szívvel, kitárt karokkal reánk váró Isten Fia, hogy magához vonzzon minket és az egész világot, és az üdvösség kegyelmeiben részesítsen.

Bizalomra hív a szeretet szentségében rejtőző Isten Fia, hogy minket szent testével és vérével táplálva, önmagával olyan életközösségbe kapcsoljon, amelynél meghittebb és bizalmasabb viszonyt el sem gondolhatunk Isten és teremtménye között.

Bizalomra hív minket a szeretettől lángoló isteni Szív: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, akik fáradoztok és terhelve vagytok és én megenyhítlek titeket.»

Bizalomra hív minket a teljes Szentháromság, az Atya, Fiú és Szentlélek, a bennünk lakozó Isten: «Ha valaki szeret engem . . . azt az én Atyám is szeretni fogja és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála.» (Jn. 14. 23.)

Bizalomra hív minket Isten Fiának Anyja, aki a mi Anyánk is; hiszen életközösségben vagyunk Krisztussal, titokzatos testének tagjai vagyunk. És ha Krisztusból élünk, ha testével és vérével tápláljuk istenfiúi életünket, akkor a Szűzanya mélységes és igaz értelemben a mi Anyánk is. Istenfiúi életünket neki is köszönjük. És ha bizalmas benső viszonyban vagyunk szent Fiával, akkor lehetetlen bizalomra nem gerjedni az Isten Anyja iránt.

A sok bizalomra hívogató fényesség között Isten Fiát a naphoz, Isten Anyját a holdhoz és Isten szent gyermekeit a csillagokhoz hasonlítjuk. E csillagok között az utóbbi években felragyogott az Egyház egén az Isten-

bizalomra hivatató Kis Szent Teréz, akinek életét és irait rövid szóval úgy jellemezhetjük, hogy az egész egy nagy himnusza az Isten-bizalomnak, a tiszta, hamisítatlan, minden próbát, minden tüzet diadalmasan megálló, örökké hűséges gyermeki bizalomnak.

XXXV. Vidámság és komolyság.

1. A komolyság.

Komoly dolog a mi életkérdésünk, örök üdvösségünk vagy kárhozatunk ügye. Komolyságot követel a mi Istenhez, mint legfőbb Urunkhoz való viszonyunk. Szent és komoly tisztelettel tartozunk Istennek. De szent és komoly a mi leggyöngédebb szeretetünk végtelenül jóságos menyeyi Atyánk iránt is. A mi gyermekségünk nem gyerekeség, nem könnyelműség és felületesség. Mi nem elkapatott, tiszteletlen és tolakodó gyermekei vagyunk Atyánknak, hanem a mi boldogító és örömet sugárzó fiúi öntudatunk, mélységes gyermeki bizalmunk és szeretetünk is komoly tisztelettel párosul.

Mint Isten gyermekei, mi vesszük a legkomolyabban a bűnt, mi vagyunk a legengesztelhetetlenebb ellenségei a bűnnek. Mi nem játszunk a bűnnel és a bűn veszélyeivel, kísértéseivel. Komolyan vesszük a bűn következményeit. A mi szívünket halálosan komolyan érinti a bűn rettenetes következménye a szenvedő Isten Fiában. Ha az ő isteni Szíve «mindhalálíg szomorú volt» az emberiség bűnei miatt, akkor mi is, akik együtt élünk és együtt érzünk vele, csak halálosan komolyan vehetjük a bűnt és annak engesztelését.

Mi boldogok vagyunk és örvendünk istenfiúi életünk

nagy kincsének, de nem feledkezünk meg arról, hogy a mi boldogító megváltásunk és istenfiúi életünk Isten Fiának keserves szenvedésébe és életébe került. Mi komolyan vesszük áldott Szűz anyánk lelki mártiriumát, midőn lélekben minket is keserves szenvedésekben szült, midőn isteni Fiát ő maga, az Anya is, áldozatul adta értünk a kereszten.

Komolyan vesszük gyermeki hálánk kötelességét és istenfiúi életünk egyéb kötelességeit. Ekkora isteni felmagasztalás, ekkora nemesség, nagyra is kötelez, — noblesse oblige! Komolyan vesszük Istennek tartozó szeretetünket, a keresztfeszített isteni példaképünk hűséges követését. Komolyan vesszük a velünk lakozó Isten Fia szeretetének szentségét, a szentmiseáldozatot, az Oltáriszentséget és a vele való együttélést, az ő Szívével egyesült Isten-imádást és engesztelést, az Úr házának ékességét, az ő szentségeit, az ő liturgiáját és szertartásait, az ő tanítását és vezetését Krisztus helytartója által. Komolyan vesszük a bennünk lakozó Szeretet Lelkének sugalmazásait, ösztönzéseit és hűségesen közreműködünk azokkal. Komolyan vesszük az istenfiúi élet egész nagy és fönséges célkitűzéseit, apostoli nagy feladatait, világhódító munkáját, Isten dicsőítését.

2. De nem komorság.

De ez a komolyság nemcsak nem zárja ki az örömet életünkből, hanem megköveteli azt. Az örömnélküli komolyság elfajul és komorsággá változik. A komorság pedig betegség, amely ellen minden egészséges léleknek küzdenie kell.

Isten gyermekei nem engedhetik azt sem, hogy rajtuk egyoldalúan vagy kizárólagosan a szomorúság uralkodjék. Mert akkor megtagadnák a dicsőséges Krisztussal való

együttérzésüket. Akkor nem élhetnének együtt az Egyházzal, Krisztus titokzatos testével, nem zenghetnének örömeiket a feltámadt Üdvözítővel, nem örvendhetnének az örömdetes hittitkoknak. És akkor nem is szolgálhatnak vidám lélekkel az Urat, pedig «Isten a vidám adakozót szereti».

A Szentírás óva int a komorságtól és a szomorúságtól: «A vidám szív virágzó életet szerez; a szomorú lélek elszárvítja a csontokat.» (Péld. 17. 22.) «A szív bánata leveri a lelket.» (U. o. 15. 13.) «A bánatot kergesd messze tőled, mert sokat megölt a bánat és nincs haszon abban.» (Sír. 30. 24.) «A szív vidámsága élete az embernek és elfogyhatatlan szent kincse; az örvendezés meghosszabbítja az ember életét» (Sír. 30. 23.) Tehát: «Jertek, örvendezzünk az Úrnak és vigadjunk a mi szabadító Istenünknek!» (Zsolt. 94.) «Testvérek, örvendjete!» — mondja Szent Pál — (II. Kor. 13. 11.) «Örvendezetek az Úrban!» (Fil. 3. 1.) «Örüljete az Úrban mindig, újra mondom, örüljete!» (Fil. 4. 4.)

3. Az evangélium «nagy örömet» hirdet.

Az evangélium öröm nélkül nem evangélium. Az örömtelen lelkület nem evangéliumi lelkület. A keresztfeszített evangéliuma, ha keresztviselet és áldozatot követel is, a legtisztább öröm forrása. És ha ez az öröm e világi életünkben nem is lehet vegyítetlen és zavartalan, mégis rásugárzik az evangéliumi boldogító öröm a legáldozatosabb keresztyén életre is.

Az igazi örömet nem Krisztus akarja kivenni életünk-ből, hanem az antikrisztus. Az antikrisztusi lelkület vetíti torzított képekben a krisztusi életet a világ szeme elé, és

borongós, gyászos, örömtelen, vértelen életté nyomorítja. Elfödi igazi kincseit, eltakarja gazdagságát, benső meghitt életét, a boldogító istenfiúi öntudatot, a szívbeli tiszta örömet, és rikító megvilágításban csak külső igénytelenségéből, szegénységéből vagy a földi örömökről való lemondásából csinál torzfigurát.

A krisztusi élet kezdettől fogva mint örömhír lépett a világba: «*Nagy örömet hirdetek nektek! . . . Ne féljetek, mert, íme, nagy örömet hirdetek nektek, amely léssen az egész népnek, minthogy ma született nektek az Üdvözítő...*» (Lk. 2. 10.) Isten Fia maga a mi «nagy örömünk». Ezt az igazságot sohasem szabad elhomályosítani vagy meghamisítani. És ez a «nagy öröm» nemcsak kiváltságos keveseknek szól, hanem az «egész népnek», mindenkinek, mert Isten Fia mindenkié, aki őt lelkébe fogadja. «Nagy öröm» Krisztus mindenkinek, mert «mindazoknak, akik befogadják, hatalmat adott, hogy Isten gyermekeivé legyenek.» (Jn. 1. 12.)

Krisztus a mi «nagy örömet» hozó vezércsillagunk, akinek szívből örvendünk, amint örvendtek a napkeleti bölcsek, midőn megtalálták őt: «megörülének igen nagy örömmel». (Mt. 2. 10.)

Krisztus evangéliuma maga a legtisztább örömhír. Ezt mondja az evangélium minden lapja. Ezt hirdeti Krisztus és apostolai. Ezt hirdeti a fáradhatatlan Szent Pál apostol is számtalanszor beszédeiben és írásaiban. Az apostoloknak az örömhírt kell hirdetniök, nem gyász hírt. Hűtlenek lennének Krisztushoz, ha nem hirdetnék az örömhírt. «Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot», azaz örömhírt. (I. Kor. 9. 16.)

Krisztus búcsúbeszédében is örömet hirdet övéinek. Midőn visszatekint tanítására, azt mondja: «Ezeket szó-

lottam nektek, hogy örömem teljék bennetek és *a ti örömetek teljes legyen.*» (Jn. 15. 11.) Midőn pedig távozásáról és szenvedéséről beszél: «ti most szomorkodtok, de a ti szomorúságtok örömmre fordul . . . és örvendeni fog szívetek és örömeteket senki sem veszi el tőletek . . . Amit csak kérni fogtok az Atyától, megadja nektek . . . hogy *örömetek teljes legyen!*» (Jn. 16. 20—24.)

Hogy az evangéliumnak és Krisztusnak annyira magasztalt öröme, amelynek teljességét kívánja szívünkben, nem a világ érzéki és mulandó öröme, az nyilvánvaló. Ettől az örömtől óv minket az evangélium, bár az ártatlan földi öröm, okkal és móddal, Isten gyermekeinek is szolgálatára lehet. A földi öröm sohasem lehet cél, hanem csak eszköz, tehát életcélunkat kell szolgálnia és olyan mértékben szerepelhet, amennyire előresegít minket Isten felé törekvő útunkon.

4. Az öröm természete.

Az öröm a szeretetből fakad. Annyi igazi örömünk van, amennyi igazi szeretetünk. A legtisztább szeretetből forrászik a legtisztább öröm. Minthogy Isten maga a végtelen Szeretet, azért ő a végtelen öröm forrása is. De a mi szeretetünkből nemcsak öröm, hanem szomorúság is fakadhat. Az öröm akkor származik, ha az, akit szeretünk, jelen van vagy birtokunkban van. Ha távol van, akit szeretünk, akkor is örvendhetünk neki és pedig azért, mert ő önmagában tökéletes és megvan a saját boldogsága. Ez az önzetlen jóakaró szeretet. Így örvendhetünk távollevő jóbarátunknak is azért, mert boldognak érzi magát. Szomorúság is fakadhat a szeretetből, vagy azért, mert akit szeretünk, távol van, vagy pedig mert hiányzik boldogsága.

Az Isten-szeretet arra ösztönöz, hogy Istennek a vég-

telen és változatlan boldogságot kívánjuk, ami őt megilleti és amit ő élvez is. És ez örömmel tölti el szívünket.

Az az öröm, amely Isten iránt való jóákaró szeretetünk-ből fakad, az a legtisztább öröm, abba nem vegyülhet bele szomorúság, éppen úgy nem, amint az Isten végtelen jóságába, szeretetébe és boldogságába sem vegyülhet semmi hiány és nem fenyegetheti semmi veszély. Ennek a legtisztább örömnek, már itt a földön, minden Isten-szerető lélek mindig átadhatja magát. És teljes értelemben csak erre vonatkozik az apostol buzdítása: «Örvendjete az Úrban mindig!» (Fil. 4. 4.) Ez a lelki öröm nem az érzelmekben van, hanem azok nélkül, sőt azok ellenére is lehetséges, még lelki szárazság és szenvedés közepette is. Ezzel nem állítjuk, hogy az érzelmek öröme rossz volna; sőt a maga nemében, mint a természet adománya, hasznára is lehet a léleknek, de szükséges, hogy a lélek uralkodjék az érzelmek fölött is.

Abba az örömbé, amelyik vágyó szeretetünk-ből, vagyis a remény isteni erényéből forrásozik, abba már vegyülhet szomorúság is. Ha ugyanis a vágyó szeretettel Istent, mint a mi boldogságunkat szeretjük, mindaddig, míg őt magunknak örökre nem biztosítottuk, szomorúságban is lehet részesünk. Ebben az életben pedig még nem lehet Isten teljesen a mienk.

A mi örömünk csak Atyánk házában, az égben lehet egészen teljes. Akkor lesz a mi örömünk tökéletes és hiánytalan. Igaz, hogy a boldogságban való részesedésünk a kegyelem mértéke szerint különböző fokú lehet, de az égben mindenki a maga fokozatán hiánytalan örömet élvez és nem marad egyetlen teljesítetlen vágya sem: «Kiáradó mértéket adnak majd nektek.» (Lk. 6. 38.) (Lásd S. Thom. 2. 2. q. 28. a 1—4.)

5. *«Az öröm a hősi lelkek légköre.»*

W. Faber mondotta ezt annak alapján, hogy a szenttéavatandóktól az Egyház megköveteli a hősi erények kísérlését, a vidám lelkületet.

«Nem kisebbitjük az önmegtagadás kiválóságát, a szenteknek ezt a jellegzetes tulajdonságát, ha azt mondjuk, hogy az öröm a lelki élet egyik legfontosabb segítője. Mi sem gyakoribb, minthogy éppen az öröm hiánya az oka annak, hogy némelyek nem jutnak előre a lelkiekben vagy nem állhatatosak... Ha vidámak vagyunk, semmi sem ér minket kelletlenül, semmi sem hoz ki minket sodrunkból... Akkor nem borongós, nem lankadt, nem kesergő hangulat uralkodik rajtunk, hanem az öröm napsugara derűssé tesz mindent» (Faber: Das hl. Altarssakrament, 1857, 215—217.)

Csak az öröm adhatja meg azt a szükséges lelki szabadságot, amelyik nélkül a szentségek vétele gépies szertartássá, az áhítat töprengéssé és a rend és fegyelem szolgassággá fajulnak. (V. ö. Keppler: Mehr Freude. pg. 10.)

«Az önszeretet a lelki élet szennye, szolgasága, szegénysége, bilincse, az önszeretet a lélek romlott légköre. Ettől szabadít meg minket az önmegtagadás. Nem csoda tehát, ha annyi örömnek a forrása. Ha a szentek oly derült lelkek és annyira sugároznak az örömtől, az onnan van, mert ők, mint Szent Pál, kemény fegyelemben tartják testüket, de természetesen az okosságról sem feledkeznek meg. Aki vidám akar lenni, az legyen előbb önmegtagadott! És aki önmegtagadott, az már birtokosa a mennyei örömnek.» (Faber u. o. pg. 221.)

«Az öröm és a szenvedés testvérek. Az öröm az idősebb, a szenvedés a fiatalabb. Az öröm halhatatlan, a szenvedés

halandó. Ha a fiatalabb testvér meghal, akkor az idősebb örökké megőrzi a fiatalabbnak kedves emlékét. Annyira kedves ez az emlék, hogy a mennyei boldogság részét alkotja.» (Keppler, u. o. 12.)

«Vannak lelkek, akik mindenütt örömet találnak és örömet sugároznak . . . Pusztá jelenlétük öröme hangol . . . Az a legboldogabb, a legnagyobb és Istenhez leghasonlóbb lélek, aki igazi örömet sugároz a világra.» (Faber: Betlehem, 477.)

Keppler püspök a vidám lelkek nagy «galériáját» állította össze a szentek sorából és azt mondta, hogy a szenteknél sokkal több örömet találunk, mint a könnyelmű világban, nem is szólva arról, hogy a világ örömei közt vajmi kevés az értékes. A szentek öröme pedig a legnemesebb, a legtisztább, és romlatlan, halhatatlan.

Loyolai Szent Ignác az örömben jelölte meg a nagy ismertetőjegyet, amelyről megbizonyosodhatunk, hogy Isten működik-e lelkünkben, vagy pedig a gonosz lélek zavarog benne.

Assiszi Szent Ferenc a lelki öröm legsugárzóbb apostola volt.

Xavéri Szent Ferenc a legrettenetesebb megpróbáltatások közt azt írja Szent Ignácnak: «A veszélyek, amelyekben forgok, a munkák, amelyeket egyedül Istenért vállaltam, a lelki öröm kiapadhatatlan forrásai számomra. Úgyannyira, hogy itt a szigeten (Mora), ahol minden hiányzik, majdnem megvakulok a folytonos örömkönnyektől. Nem emlékszem, hogy valaha is ennyi gyönyörben lett volna részem. És ezek az örömök oly tiszták, tökéletesek és állandóak, hogy a testi szenvedések érzése teljesen megszűnt.»

Szűz anyánkat is a mi «örömünk okának» mondjuk és magasztaljuk, mert isteni Fiában az öröm végtelen forrását adta nekünk,

XXXVI. A gyermeki hála.

1. Mi kell a hálához Isten részéről?

Miért emlegetik a hálát a ritkaságok között? Úgy látszik, hogy nem tud úton-útfélen nyílni és virágozni, hanem különleges talajon fejlődik. A hála a vett jótétemények elismerése. Talán a jótéteményben vagy az elismerésben van a nehézség?

Most csak az embernek Isten iránt tartozó hálájáról szólunk. Vegyük először szemügyre a hála keletkezésének a föltételét, a jótéteményt. Van-e ebben hiány Isten részéről?

Állapítsuk meg mindenekelőtt, hogy Isten sem nekünk, sem másnak senkinek a világon semmivel sem tartozik. Isten nem tartozik és nem köteles egyetlen teremtményt sem teremteni. Ha mégis megteszi, akkor azt önzetlen szeretetből teszi, hogy a lét jótéteményét és az ő teremtetői jótéteményeit legyen aki élvezze és ezzel a Teremtőt megdicsőítse.

Istennek velünk szemben való minden cselekedete szintiszta jótétemény. Semmiféle jótétemény, amelyet a teremtmények egymásnak adhatnak, hozzá sem fogható az Isten jótéteményeihez. A mi emberi jótéteményeink csak árnyéka, csak halvány hasonlata az isteni jótéteményeknek, mert amit mi adunk, az sem eredetében, sem pedig a felette való uralmunkban soha annyira nem lehet a mienk, mint az a jótétemény, amelyet Isten ad. Az igazán egészen az Istené. Még ha mimagunkat, életünket adjuk is valakinek, mint a szeretet legnagyobb jótéteményét, még akkor is igaz, hogy a mi életünk sem egészen a mienk, mert legfőbb fokon és végső jón az Istené. Ha tehát életünket adjuk, akkor is az Istenét adjuk, tehát a *mi* jótéteményünk, akkor is inkább az Isten jótéteménye.

A mi létezésünk, és a mi életünk mindenestül az Isten jótéteménye, mert annyira minden az ő ajándéka, hogy mi örökké semmik volnánk jótéteménye nélkül. És most, hogy élünk, most is semmivé lennénk, ha Isten megvonná tőlünk fönntartó erejének jótéteményét. Természetes, emberi életünk is jótétemény. És ezt Isten megtetézte még minden teremtetett természetet meghaladó isteni jótéteményekkel, az istenfiúi étellel és az ahhoz fűzött kegyelmi kincsekkel, és az Isten fiainak örökségével az Atyának égi otthonában.

Annyira jótétemény a mi istenfiúi életünk, hogy miután az emberek ezt a bűnnel elvesztették, és maguk erejéből soha, legkisebb mértékben sem tudnák visszaszerezni, — Isten mégis újra megajándékozott vele minket, tékozlófiúkat. És talán számtalanszor újból és újból megadja nekünk a sokszorosan is tékozlófiúknak, hogy visszafogad atyai házába.

Annyira jótétemény a mi egész istenfiúi életünk, hogy Isten kegyelmi jótéteményei nélkül semmit sem tehetünk és lelkileg szüntelen Isten Fiából, az ő isteni erőforrásaiból kell táplálkoznunk.

Annyira jótéteményből áll életünk, hogy a legtisztább igazságot mondjuk, ha azt állítjuk, hogy mindenestől Istennek egy nagy ajándéka vagyunk.

És ki tudja megmérni a jótéteményeken kívül azoknak a forrását, a végtelen szeretetet, amely mindig kész reánk-árasztani jótéteményeit még eddiginél sokkal nagyobb mértékben is? Ki tudja megmérni olyan jótevőnek szeretetét, akinek kegyeltjei, bár mindenüket jótevőjüktől kapták, mégis azzal fizetnek vissza, hogy jótevőjüket sértik, káromolják, gyalázzák és gyűlölik? És a jótevő? Az tovább is árasztja rájuk jótéteményeit. «Fölkelti napját a jókra és a gonoszakra és esőt ad az igazaknak és a hamisaknak.» (Mt. 5. 45.)

Tovább is árasztja rájuk irgalmas jóságának sugarait, megváltó szeretetének kegyelmi jótéteményeit. Továbbra is odaadja a hálátlanokért életét és megújítja a keresztáldozatot a bűnösökért és Isten fiaivá akarja őket tenni. Ki tudja megmérni a jótékony szeretet ily megmérhetetlen nagyságát? Ki tudja megmérni Isten végtelen szeretetét . . . «annak a szélességét, a hosszúságát, a magasságát és a mélységét . . . Krisztus szeretetét, amely meghaladja a megismerést» . . . (Ef. 3. 18.)

A hála a jótétemények elismerése. Itt vannak a jótétemények! Itt van azoknak kimeríthetetlen áradata! Itt van a végtelen szeretet készsége, hogy még hasonlíthatatlanul nagyobb mértékben árássa ránk jótéteményeit, csak ki kell igazán tárni lelkünket azoknak befogadására. «Szem nem látta, fül nem hallotta és az ember szívébe föl nem hatolt mindaz, amit Isten készített azoknak, akik őt szeretik.» (L. Kor. 2. 9.) Tehát itt vannak a jótétemények. Hol van az elismerés, hol van a hála?

2. Mi kell a hálához a mi részünk-ről?

Mindenekelőtt őszinte és igaz lelkület. Olyan lélek kell hozzá, aki nem tagadja le a napot az égről, vagy nem dugja fejét a homokba, hogy ne lássa és tagadhassa a rásütő napfényt. Olyan lélek kell a hálához, aki kiszabadította magát a «hazugság atyjának» szemfényvesztéséből, aki egyenes-lelkűen és őszintén az igazság alapján áll: «Mid van, amit nem kaptál? Ha pedig kaptad, mit dicsekszel, mintha nem kaptad volna?» (I. Kor. 4. 7.) Olyan lélek kell a hálához, aki nem vetemedik arra, hogy magának tulajdonítsa azt, amit Istentől kapott.

Igazságtalanok vagyunk Istennel szemben, ha nem tulajdonítjuk neki a tőle vett jótéteményeket. Megvonjuk tőle az őt megillető tiszteletet, ha nem ismerjük el őt Jótévőnknek. A jótétemények elismerése nélkül nem is lehet teljes a mi iránta való tiszteletünk. *Hálás lelkület nélkül nincs tökéletes istentisztelet.*

De az őszinteség és igazságosság csak az alapja, a kezdete a hálásnak. Mert hogyan legyünk hálásak, ha ugyan nem tagadjuk, hogy a jótéteményt kaptuk és nem is tulajdonítjuk azt elvakultan önmagunknak, de nem szeretjük és nem becsüljük a jótéteményt, ha fásult lélekkel fogadjuk Isten szüntelenül ránk áradó jóságát és nem vágyódunk, nem vonzódunk kegyelmi kincsei iránt, nem szeretjük azokat; ha úgy vagyunk, mint a kiskorúságban csökönyösen megmaradó gyermek, aki hitvány játékszerein vagy nyálánkságain kívül semmit sem akar értékelni, aki inkább veszni engedne egész vagyont, egész örökséget az ő kis kedvteléseinek fejében.

Nem vagyunk hálásak, ha nincs bennünk igazi szeretet a jótétemény és a jótévő iránt, ha nem tudjuk megbecsülni a jótévő szeretetét.

A hálás lelkület lényegesen együttjár a szeretettel. Az egyiknek jelenlétéből következtethetünk a másikra is. Abból, hogy valaki jótéteményt kér, még nem lehet következtetni a szeretetre, mert hogy valamit kérjünk, ahhoz elég az önérdék, az önzés. De ahhoz, hogy hálásak is legyünk, szeretet kell. Aki hálás, az jót akar jótévőjének, a jót akaró szeretet önkénytelenül felébred a hálás szívben. Viszont azt is mondhatjuk, hogy akinek szeretet lakik a lelkében, abból lehetetlen, hogy hála ne fakadjon jótévője iránt.

3. Az önzetlen lelkiség bizonyága.

«Van ima, mely a szív ösztönéből fakad, melyet végre is valamiféle önzés sugall . . . mégha természetfölötti is, érdek-ima. Nem dobunk rá követ. Az ember gyöngé, tehát imádkozik, jól teszi . . .

Van ima, amelyet nem érdek, nem haszon, hanem a szeretet sugall, szeretet Isten, lélek, jegyes, gyermek, jóbarát iránt . . . kiérzik az imákból a szeretet, de az is, hogy még mindig keresnek, akarnak valamit . . .

De végre van ima, ahol nem akarunk, nem keresünk semmit, ahol csak elismerünk, csak adunk, ahol az önzetlen lelkiség úgy árad szívünkéből, mint az illat az éjjel nyiladozó virágból, ahol lelkét, köszönetét leheli ki a szív. Ez akkor van, mikor hálát adunk. A hála igaz szeretet . . . A hálátadó imádás a mennyország Isten-tisztelete; a hála a boldogult lelkek imája . . . A hála által fejlődik ki bennem az Isten-szeretet. Jótéteményekkel akar meghódítani az Úr, de addig nem hódít meg, míg hálások nem vagyunk . . . A hála meghitt bizalmasságba vezet . . . ahol hála serken, ott Isten-barátság virul. Ezért követeli is a hálát az Úr és kesereg, ha gyermekei hálátlanok: «fiakat neveltem, — és ők megvetettek engem» . . . (Prohászka Ö. M. 6. k. 102. sk.)

«A színarany léleknek felragyogása a hálátadó adoráció . . . A szentek érzik, hogy mivel tartoznak az Úrnak, azért szenvedéllyel szeretnék fokozni a háladatosságot . . .» (U. o. 17. k. 21.)

4. Az istenfiúi lelkület hálája.

Az istenfiúi lelkület hála nélkül lehetetlenség, el sem gondolható. Ahol egészen kihál a hála Isten iránt, ott haldoklik az istenfiúi élet is. Több-kevesebb hálátlanság vegyül-

het Isten fiainak hálás lelkébe is. De biztos, hogy minél több szeretet van benne, minél jobban együttél Isten Fiával, minél inkább fejlődik az istenfiúi élet, annál kevesebb hálátlanság és annál tisztább hálás lelkület jellemzi azt. Minél jobban elmélyedünk abban az igazságban, hogy az istenfiúi élet Isten legnagyobb jótéteménye, annál hálásabbak vagyunk és belátjuk, hogy «méltó és igazságos, méltányos és üdvösséges reánk nézve, hogy Istennek mindig és mindenütt hálát adjunk». (Praefatio.) És ha életünk szüntelen hálaadás volna, akkor sem tudnánk Istennek eléggé hálát adni. Az egyetlen elegendő hálaadást Isten Fia tudta adni Istennek, az ő keresztségével, amelyet «hálaáldozat»-nak, «eucharistia»-nak hívunk.

Mi akkor vagyunk leghálásabbak mennyei Atyánk iránt, ha a legbensőségesebben együttéljük Isten Fiával az istenfiúi életet, és vele együtt «hálaáldozatban» mimagunkat is felajánljuk. Csak így tudjuk mennyei Atyánknak kedves módon meghálálni minden jótéteményét, és azok közül a legnagyobbat, az istenfiúság kegyelmét, mert *«minden más kegyelmet felülmúl Istennek az az adománya, hogy Isten az embert fiának és az ember az Istent Atyjának hívhatja»*. (S. Leo. Serm. VI. De Nativ.)

Erre a tökéletes hálára ösztönöz minket a mi istenfiúságunk vezérlő Lelke, a Szentlélek. Tökéletes szeretetre nevel minket; tökéletes szeretet pedig hála nélkül nincs. Ha fogyatékos a hálánk, fogyatékos a szeretetünk, vagyis még nem tisztán önzetlen.

5. Mindig és mindenütt!

Nem is tudjuk mi mindenért kellene hálát adnunk a mennyei Atyának. Még kevésbé tudjuk, hogy a folytonos hálaimádság mily ragyogó fényt és derűt árasztana egész

életünkre, mily eleven erőt adna minden tevékenységünknek! Küszködünk és vergődünk a mi kis nyomorúságunkba temetkezve. Elrontjuk magunkban az istengyermeki élet boldogító békéjét és legszentebb örömeit. Siránkozunk, mint az oktalan gyermekek, akik nem tudják, micsoda nagy kincsekkel van telve a kezük. Nem gondolunk reá, hogy Isten jótéteményéből élünk szüntelen.

Ő az, aki megbocsát és gyógyít. Még emlékezetemben sem tudom tartani mindazt, amit nekem már megbocsátott. Csak azt tudom, hogy szükségem van irgalmára, mint a tengeri növényeknek az Óceán mélységeire. Irgalom nélkül menthetetlenül elpusztultam volna. Azok a csendes megbocsátások, amelyekben nap-nap után részesített! Az a jótekonny, szelíd megbocsátás esténként a lelkiismeretvizsgálatnál, mikor az éj árnyéka, a halál jelképe borul mindenre . . . Az a megbocsátás, amely megmentette lelkemet a haláltól, zarándokhajómat a hajótöréstől! . . .

Istenem, aki megállítottad szenvedélyeim féktelen hajszáját, megzaboláztad rossz hajlamaimat! Mily hálára köteleztél ezzel! És én? Én akárhányszor hála helyett zúgolódtam mérgemben, mikor gondviselő jóságod akadályt állított vakmerőségem elé. Köszönöm, hogy akaratom ellenére is megfékezted és éreztetted velem, hogy nemcsak Atyám, hanem Uram és Királyom is vagy.

Hát a sok jóért hogyan tudnék eléggé hálás lenni? Te voltál lelkem lendülete a magasságok felé! Tied volt a kezdet minden jó és nemes vállalkozásomban. Ha magamra tekintek, téged látlak minden jóságom forrásánál. Te szóltál hozzám, te sugalmaztál minden jócselekedetemnél. Te tekintettel reám már ifjúságomban, te oltalmaztál. Te látogattál meg a küzdelem idején, a megpróbáltatás, a kimerültség, a keserűség, a gyász idején . . . Minden keresztemen meg-

találhattam volna a viseléséhez szükséges kegyelmedet. És ha nem akartam elfogadni egész ajándékodat, az az én hibám volt. Így néha megtartottam magamnak a keserűséget az erő nélkül, a mérget az ellenmérég nélkül, a szomorúságot a remény és világosság nélkül. Pedig tudhattam, hogy minden nehézségben ott volt számomra az eszköz is, hogy azon diadalmaskodjam. Ha magamra nézek, csalódott vagyok, ha rád tekintek, hálát adok mindenért. És csodállak, hogy küzdened kell ellenünk még azért is, hogy jót tehessél velünk. Csodállak, Uram, és bátorítlak.

Köszönöm a sok ismeretlen jótéteményt, amelyeket kegyelmed naponként művel, bennem és testvéreimben. Hálát adok az egész keresztény multért és az egész jövőért, amely még dicsőbb lesz, mert a te országod végső és örök diadalát készíti elő. (V. ö.: Charles—Gálffy S. J. Isten közelében I. 21.)

HARMADIK RÉSZ:
AZ ISTENFIÚI ÉLET BETELJESÉDÉSE

**A) Az istenfiúi élet fejlődése
és beteljesedése a hit, remény
és szeretet útján**

(XXXVII—XLVI. fejezet)

XXXVII. Isten fiainak hite.

1. A hit részesedés a háromszemélyű Isten életében.

Az újjászületés szentségében részesedünk a háromszemélyű Isten életében. Az isteni élet szellemi élet: a gondolkodás és az akarat, vagyis az igazság és a szeretet élete. A hit isteni erénye által részesedünk az isteni gondolatokban és igazságokban; a remény és szeretet pedig az Isten szeretetében részesítenek.

A hit isteni erénye elsősorban az Isten Fiával egyesít minket, mert fogadott fiúságunk által Isten Fia életében részesülünk, az ő titokzatos testének vagyunk a tagjai, tehát az ő életét éljük, mint a szőlővesszők a szőlőtőét. Minthogy pedig az ő élete a végtelen igazság élete, azért van nekünk is részünk az isteni igazságban a hit által.

Isten Fia az ő végtelen igazságát és bölcsességét az Atyából meríti. A Fiú gondolata és bölcsesége az Atya gondolata és bölcsesége. Tehát ha a Fiú életében részesülünk, akkor az Atya életében is részesülünk. A mi hitéletünk végső forrása tehát az Atyában van. Amint minden élet, minden isteni élet végső forrása az Atya.

Az Atya élete végtelenül tökéletes szellemi élet. Tehát csupa megismerés, csupa világosság, csupa igazság és bölcsesség. Az ő végtelenül tökéletes megismerése, amely-

ben minden igazság benne van, nem egyéb, mint önmagának a megismerése. De ennek az isteni önmegismerésnek oly tökéletesnek és oly isteninek kell lennie, amilyen nagy és tökéletes maga az Atya. Mert különben nem volna megfelelően tökéletes megismerés. Az Atya saját megismerése által az ő végtelenül tökéletes képmását vagyis Fiát szüli. A Fiú tehát az isteni élet önmegismerése, az isteni természet igazság-élete, értelme, világossága.

Ebben van a legmélyebb oka, miért a Fiú a *«világ világossága»*, miért a Fiú a *mi hitéletünk Közvetítője*. És miért a Fiúé a szerep, hogy a megtestesülés által az emberiség Közvetítője legyen a háromszemélyű Istennel. A Fiú az Atya megismerésének és igazságának világossága. A világosság feladata az, hogy világoskodjék, hogy sugározzon, hogy kinyilatkoztasson. Ezért nyilatkoztatta ki magát szent hitünkben az Atya az ő Világossága által, ezért kapjuk az örök Atya igazságait a Fiú által.

De nemcsak az Atyához kapcsol minket a mi hitéletünk a Fiú által, hanem az Atya és Fiú Lelkéhez is, vagyis az isteni Szeretethez is. Mert az isteni igazság-életben való részesülésünk, vagyis a *hitélet*, a háromszemélyű Isten *szeretet-ajándéka*. A Szeretet indította az Atyát és a Fiút arra, hogy az ő *igazság-életükben* részesítsenek minket a hit által. És ha az Igazságban részesedünk, akkor a Szereteten is részesülünk, mert az Igazság és a Szeretet egy.

2. *«Aki Istenből született, az ismeri az Istent.»* (I. Jn. 4. 7.)

A hit által az isteni igazság életében részesülünk. Már pedig erre a mi emberi természetünk önmagától képtelen. Ehhez szükséges, hogy előbb az isteni természetben is

részesedjünk, szükséges, hogy Istenből szülessünk, vagyis Isten fiaivá legyünk. Midőn az istenfiúi élet lelkünkbe árad, akkor azzal együtt megkapjuk az életképességet, hogy az isteni igazságok szellemi életében résztvehessünk, hogy Atyánk gondolatait és világosságát lelkünkbe fogadhassuk.

Azért mondja Isten Fia: «Aki Istentől van, az Isten igéjét hallgatja; ti azért nem hallgatjátok, mert nem vagytok Istentől.» (Jn. 8. 47.) Pilátushoz pedig így szól: «Mindaz, aki az igazságból (vagyis Istenből) való, hallgatja az én ígémet.» (Jn. 18. 37.) Szent János így magyarázza meg ezt: «Mindaz, aki szeret, Istentől született és ismeri Istent» (I. Jn. 4. 7.), mert hiszen a szeretet által leszünk Isten gyermekeivé és éppen arról lehet megtudni, vajon Istenből születtünk-e, Isten fiai vagyunk-e, hogy a Szeretet Lelke vezérel-e minket: «mert azok az Isten fiai, akiket Isten Lelke — a Szeretet — vezérel». (Róm. 8. 14.)

Szent János tehát azért hivatkozik a szeretetre, mert az az istenfiúság ismertetőjegye; és egyszersmind annak is jele, hogy van-e hitélet valakiben: «ismeri-e Istent». Mert «aki nem szeret, nem ismeri Istent, mert Isten a szeretet». (I. Jn. 4. 7—8.) «Aki ismeri az Istent, hallgat reánk; aki nincs az Istentől, nem hallgat reánk. Erről ismerjük meg az igazság Lelkét.» (U. o. 6.) Szent Jánosnak ez a mondása visszhangja annak a másik evangéliumi mondatnak: «aki titeket hallgat, az engem hallgat». (Lk. 10. 16.) Mert a hit életét és igazságait Isten Fia az apostolai és az Egyház tanítása által is árasztja reánk.

Midőn tehát Isten gyermekeivé születünk, akkor Isten Fia életének lettünk részeseivé, az ő testének lettünk tagjaivá, mi őbenne és ő mibennünk lakozik és mi az ő életét éljük. «A hit által Krisztus a szívetekben lakozik.» (Ef. 3. 14.) A hit által Krisztus él bennünk. Ez azt jelenti,

hogy miénk lett az Atya Igéje, Igazsága, Világossága. A vele való életközösség tehát elsősorban isteni gondolatközösséget, igazságközösséget jelent.

Ez az isteni életközösség, eszmeközösség és Isten igazságainak együttélése nem jelenti azt, hogy mi Krisztus tagjai ugyanúgy szemléljük és látjuk az Atya igazságait és titkait, mint maga az Isten Fia. A mi részesedésünk Isten igazság-életében nem látás, legalább most e földi életben még nem az, hanem hit. Most még nem lehet részünk a teljes világosságban — ami az Isten gyermekeinek öröksége Atyánk házában —, most még csak a hit félhomályán át részesedünk Atyánk igazságaiban.

A mi életközösségünk, eszmeközösségünk Istennel most még rejtve van Krisztusnak titokzatos testében. «A mi életünk rejtve van Krisztussal az Istenben.» (Kol. 3. 3.) A hitélet tehát most még fátyolozott részesedés Isten igazságaiban: «most tükör által, homályban látunk». (I. Kor. 3. 12.) De ez a részleges és fátyolozott megismerés, ez a hajnalpirkadás elég arra, hogy elvezessen minket a teljes napfölkeltéhez, a teljes színről-színre való látáshoz Atyánk házába.

3. A hitélet együttélés Isten Fiával.

A mennyei Atya egyszülött Fiában nemcsak a saját képmását látja, hanem az összes megvalósítható dolgoknak az eszményképét; nemcsak a saját magának mondott és szült Igét hallja Fiában, hanem az embereknek szánt és az egész világnak szóló Igét is. Úgy is mondhatjuk, hogy az embereknek szóló kinyilatkoztatást, az emberek előtt megjelent és megtestesült Igét is. Mert az Atya az ő Fia által, a megtestesült Ige által szól hozzánk és közli velünk

igazságait, titkait. Isten Fia által részesülünk az Atya igazság-életében.

A megtestesült Ige titokzatos testébe ojt minket, hogy résztvehessünk az ő igazság-életében, hogy közvetítse az isteni igazságokat magáról a háromszemélyű Isten életéről és a mi emberi életünkről is. Megismertet minket az «Atya titkaival» és a reánk vonatkozó isteni gondolatokkal és szándékokkal. Közli velünk, hogyan látja és akarja az Atya az emberi élet eszményét az istenfiúságban felmagasztalni, és hogyan tudjuk ezt az életeszményt Isten Fiával való együttélésünkben megvalósítani.

Ha Isten Fiával életközösségben vagyunk, akkor az Igazsággal élünk együtt. Ez a mi isteni hitünk élete.

Akkor éljük a mi hitünket, ha Isten Fiának igazsága világoskodik számunkra és vezérel minket; ha annak fényében látjuk az ő istenemberi természetét, életét, szavait, tetteit, Egyházát, szentségeit, az ő Lelkét, a Szentlelket.

Akkor éljük hitünket, ha annyira együtt élünk Isten Fiával, hogy az ő igazsága mibennünk is mindenképen megvalósul, testet ölt. Vagyis, ha az ő igazságai és szándékai kormányozzák tetteinket és ezáltal az istenfiúi igazságok tevékeny Isten-szeretetté testesülnek bennünk.

Akkor éljük hitünket, ha annyira együtt élünk Isten Fiával, annyira ismerjük őt, hogy mindenütt felismerjük, mindenütt megtaláljuk; mert hiszen mindenki, a legkisebb embertársunkkal is azonosítja magát.

Akkor éljük hitünket, ha egyesülünk a legfölségesebb hititokkal — *mysterium fidei* —, az Oltáriszentséggel, vagyis a legelevenebb hittitokkal, mert ebben maga a végtelen isteni Élet, tehát a végtelen élő Igazság egészen jelen van. És azért van jelen, hogy egyek legyünk vele. Ez a hitélet legfölségesebb megvalósulása, ha egyek vagyunk a megtestesült Igével.

4. A hit életföltételei.

A mi hitéletünk az Atyából ered a Fiú által és pedig a Szeretet indítására. A hit tehát a háromszemélyű Isten ajándéka. De nem valami élettelen drága kincs, nem holt ajándék, hanem eleven életközösség. Nem úgy, hogy mi csak szenvedőlegesen hagyjuk magunkba áradni az isteni élet igazságfényét és sütkérezünk benne. A hitéletnek Istenen kívül az emberi természetünkben is megvannak az életföltételei, annál is inkább, mert a hitélet emberi életünkkel egy istenfiúi életben forr össze.

Melyek ezek az életföltételek?

Ha egyszer a mennyei Atya arra méltat minket, hogy Fia által a saját életében részesít, hogy a hit által gondolatait, igazságait közli velünk, akkor megkövetelheti, hogy ezt az ő leereszkedését hódolattal és készséges lélekkel fogadjuk. Minthogy pedig a hit isteni élete nem külön élet a mi emberi természetünkben, hanem vele együtt egy összhangos élet, azért szükséges, hogy az alacsonyabbrendű, az emberi, készséggel fogadja magába a magasabbrendűt, az isteni életből való részesedést és megadja neki az őt megillető elsőbbséget, vezérszerepet.

A legelső követelmény az, hogy élni hagyjuk a hitet, hogy elhárítsuk az akadályokat, amelyek lehetetlenné teszik, megölik bennünk az isteni élet csiráját. Megöljük magunkban a hit isteni életét, ha a testnek és a test okosságának adjuk a vezérszerepet. A testi, az érzéki ember nem tud részesülni Isten igazságéletében, nem tudja megismerni az «Atya titkát» (Kol. 2, 1.); «az érzéki ember nem fogja fel, ami az Isten Lelkéé». (I. Kor. 2. 14.)

Már a természetes, vagyis pusztán emberi megismerésnek is ellensége az érzékiség uralma, a test okossága,

hát még a természetfölötti, istenfiúi élet megismerésében, a hit isteni világának fölfogásában! Az «érzékiség a legjobban árt az értelem finomságának». (S. Th. II. II. q. 53. a. 6.) A test uralma elveszi a lélek fényérzékenységét. A «bujaság az értelmet vakságba viszi». (S. Th. u. o.)

Ha meg akarjuk ismerni az «Atya titkát», akkor nem adhatjuk a vezetést az érzéki embernek, mert az képtelen az isteni gondolatok világosságába hatolni. Az előtt érthetetlen az Isten Fia, az Atya Igéje, a végtelen Igazság. Értethetetlen számára az Isten Fia hozzánk való leereszkedése, a nekünk szóló tanítása, az irántunk való végtelen szeretete és önfeláldozása, az értünk való szenvedése és halála. Számára érthetetlen, hogyan legyen ott a legfölségesebb titokban Isten Fia a kenyér és bor színében.

A test okossága nem tudja megérteni a keresztet, neki az ostobaság, botrány és örültség. (I. Kor. 1. 23.) Nem vetemedtek-e annyira a test okosságának rabjai, hogy Isten Fiát eszelősnek és bolondnak mondták (Mk. 3. 21.) és önmagukat természetesen bölcseknek! Ilyenek értsék meg és éljék az istenfiúi életet? «Az én gondolataim — mondja Isten a Szentírásban — nem a ti gondolataitok, az én utaim nem a ti utaitok, mert amint az egek fölülhaladják a földet, úgy az én utaim fölülhaladják a ti utaitokat és az én gondolataim a ti gondolataitokat.» (Iz. 55. 8.)

Hogy Isten gondolatait a magunkévá telessük a hit által, hogy együtt élhessünk Isten Fiával az ő igazságának fényében, ahhoz alázatos lelkület szükséges. Az alázatosság igaz lelkület. Akkor vagyunk alázatosak, ha annak tartjuk magunkat, amik valóban vagyunk a végtelen Igazság szemében. Már pedig magunktól semmik vagyunk; és ha elismerjük is, hogy Isten nagy ajándékot adott nekünk, azokat nem magunknak, hanem őneki tulajdonítjuk. Ez az

igaz, vagyis alázatos lelkület, amely hasonló az ártatlan gyermeki lélekhez, ez nyitja meg előttünk Isten igazságainak világosságát, ezt jelenti az a mondás, hogy: «Elrejtetted ezeket a bölcsék (a magabízó kevélyek) előtt és kinyilvánítottad a kicsinyek előtt». Az ilyen alázatos, őszinte lélekben megvan a készséges hódolat is Istennel szemben. Mert mi «értelmünknek és akaratunknak teljes hódolatával tartozunk» (Conc. Vat. c. 3. a.) Istennek, aki Igéjét, Igazságát akarja közölni velünk. És Isten elvárja, hogy «szabadon hódoljunk meg» Igazsága előtt. (C. Trid. sess. VI. c. 4.)

Ha alázatos és készséges lelkületűek vagyunk, akkor teljesül rajtunk az, amit Szent Pál mond: «Akarom... hogy *eljussatok a megértés teljességének minden gazdagságára és az Atyaisten titkának, Krisztus Jézusnak ismeretére, akiben a bölcseségnek és a tudománynak minden kincse rejlik!*» (Kol. 2. 1—3.)

5. A hit szeretetre törekszik.

A háromszemélyű Isten élete nem áll meg az igazság szemléleténél, hanem szükségképpen a szeretetre törekszik. Mert midőn az Atya az ő Fiában saját tökéletes képét látja, a végtelen Igazságnak ez a kölcsönös szemlélete végtelen szeretetre ragadja az Atyát és a Fiút és az ő igazságéletük a szeretetben nyugszik meg. Mert a végtelen Igazságot és tökéletességet lehetetlen nekik végtelenül nem szeretni. Ez a végtelen Szeretet a Szentlélek.

A hit által mi is részesülünk az Atya Igazságában, a Fiúban. De amint az Atya Igazsága a szeretetre törekszik és szükségképpen szeretetet áraszt (Verbum spirans Amorem), hasonlóképpen a mi hitünk élettörekvése is a szeretetre irányul. A mi hitéletünk szükségképpen együttélés Isten

Fiával. Márpedig az ő vele való együttélés szükségképen szeretetet támaszt. Ő olyan Igazság, amely egy a végtelen Szeretettel. Tehát nem részesedhetünk a hit által az ő Igazságában, anélkül, hogy a Szeretettel is életközösségre ne lépnénk.

Ha a hitélet szeretetet gyullaszt bennünk, azáltal maga a hit megismerése is fokozottabb és világosabb lesz. Szeretet nélkül nem is hatolhatunk az igazság mélyére. A mi igazság-életünk csak a szeretet által lehet teljessé. Aki szeretetben nem egyesül az igazsággal, az távol van az igazság bírásától. Ez vonatkozik minden igazságra, de legfőképpen a végtelen Igazságra. Az igazság szeretete képesíti a lelket, hogy «helyesen ítéljen róla» (S. Th. I. q. I. a. 6.). És az igazság gyakorlata, vagyis az igazság szerint való élet is növeli bennünk az igazság fényét (S. Th. II. II. q. 51. a. 3.). A mi hitéletünk tehát szükségképpen el van jegezve a szeretet életével, különben meghazudtolnók hit-életünk forrását, Isten Fiát, aki mint Ige egy a Szeretettel. Mi az ő másai, alter Christus-ok vagyunk, tehát a mi életünknek is szeretet-életnek kell lennie, amint az övé is az.

6. A hit, remény és szeretet élet-egysége.

A hit, remény és a szeretet isteni adományok, isteni életben való részesedést jelentenek, tehát emberi hasonlatok tökéletesen nem magyarázhatják meg mivoltukat, de legalább némiképpen megvilágítják szerepüket.

Talán legjobb azoknak a hasonlata, akik a három isteni erényt a gyümölcsfához hasonlítják. A hit a fa gyökere és törzse. A remény a virága. A szeretet pedig az érett gyümölcse. A gyümölcsfa csak a gyümölcsben éri el élet-

célját. A hit is csak a szeretetben találja meg beteljesedését, gyümölcsét. A remény a szeretet gyümölcsének virága.

Meddő az a gyümölcsfa, amelyik sohasem virágzik és nem terem gyümölcsöt. De csak úgy virágozhat és úgy hozhat termést, ha a fa törzséből és gyökeréből meríti életelemét.

A mi szeretetünk is a hitnek vagyis az isteni igazságnak eleven termése. A reményünk is az isteni igazságletekből, a hit forrásából meríti életét, virágzását.

A gyümölcsfa csak akkor terem gyümölcsöt, ha megvan az eleven egység a törzs, a virág és a fejlődő gyümölcs között. Ha leszakad a mi remény-virágunk a hit igazságtörzséről, vége van, elfonnyad, nem hozhat gyümölcsöt. Ha elválik a bontakozó gyümölcs a hit igazságtörzséről, nem lesz belőle igazi szeretet, nem érik meg gyümölcse.

A gyümölcs a fa életének célja, a virágnak is a célja. Az isteni szeretet a célja a hitnek is meg a reménynek is. A gyümölcs magában foglalja a virág és az egész fa jóságát, magvát. Éppen úgy a szeretetben is benne van a reménynek beteljesedése és a hitnek minden értéke. Mert a szeretet a beteljesedése és megvalósítója mindannak, amit a hit igazsága tanít.

A szeretet a hitben fogamzik, a reményben születik. A hit és a remény pedig a szeretetben érik tökéletes gyümölcse.

Földi életünkben szüntelen kell virágoznia és gyümölcsöt teremnie a hit fájának, még akkor is, ha itt-ott már érett szeretet-gyümölcsöket termett is hitéletünk. Mert az isteni életben való részesedésünk mindvégig fejlődő életre készít egészen «Krisztus teljességéig». A reményvirágok nekünk folytonos életszükséglet.

Ehhez a három isteni erényt szemléltető hasonlathoz hozzáfűzhetünk még egyet, amellyel az isteni erényeknek az emberi természet erőivel való életegységét magyarázzuk. A mi természetes testi és lelki képességeinket a hit életfájának talaja gyanánt tekinthetjük. A talaj és a gyümölcsfa csodálatosan együttműködik ugyanegy élet kifejlesztésében. A gyümölcsben benne van — szétválaszthatatlan egységben — nemcsak a fa, hanem a talaj közreműködése is. Így az isteni szeretet gyümölcsében is benne vannak nemcsak az isteni, hanem a természetes emberi, testi és lelki életerők közreműködése is.

XXXVIII. Isten fiainak reménysége.

1. *«Isten fiai dicsőségének reménysége . . .»* (Róm. 5. 2.).

Midőn az istenfiúi étellel együtt lelkünkbe árad a hit erénye, amellyel Isten igazságában részesedünk és az Istenre és mimagunkra vonatkozó igazságok világoskodnak bennünk, ugyanakkor egy második isteni életerő is kibontakozik a lelkünkben, ez az isteni remény. Ez arra ösztönöz, hogy az istenfiúi életünkről lelkünkbe fogadott igazságok megvalósítására szükséges eszközöket Atyánktól bizakodva várjuk az ő Fia által, aki minket az istenfiúi élet beteljesedéséhez elvezet és részesíteni fog Atyánk dicsőségében. Mert az ebben való részesedés Isten gyermekeinek az öröksége. *«Áldott legyen az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újjászült minket élő reménységre . . . hervadhatatlan örökségre . . .»* (I. Pét. 1. 3—4.)

Az isteni remény az istenfiúi jövő dicsőségnek bimbója

lelkünkben. Az isteni remény által tehát azt várjuk, ami minden emberi várákozást fölülmul. Az isteni remény által *nemcsak ígéretet* kaptunk Istentől az istenfiúi élet beteljesedésére, *az isteni örökség elnyerésére, hanem különös isteni életerőt is*. Tehát nemcsak az adott isteni ígélet, hanem eleven kapcsolat fúz minket a remény által Isten Fiához és általa az Atyához. Ez az eleven kapcsolat, ez az újabb isteni életerő, megteremti bennünk az istenfiúi öntudat jövőbe néző erejét, Isten Fián keresztül az Atyában bízó diadalmas reménységet, hogy minden nehézség ellenére eljutunk Isten fiainak dicsőségére.

2. *«Krisztus a mi reménységünk»*
(1. Tim. 1. 1.).

Szent Pál azt mondja, hogy Isten fiai dicsőségének reménysége bennünk van és maga *«Krisztus a mi reménységünk»* (Kol. 1. 27.).

Milyen értelemben a mi reménységünk Krisztus? Valami ahhoz hasonló módon, ahogyan ő a mi Közvetítőnk, Útunk, Igazságunk és Életünk.

Isten Fia a mi reménységünk, mert mi az ő társörökösei vagyunk. A Fiú az Atya egész természetének, összes kincseinek örököse. Ebben az örökségben és ezekben a kincsekben mi is részesedünk az istenfiúi élet által, az Isten Fiával való életközösségben. Isten Fiában *megtaláljuk mindazt, amit remélünk*, az Atya örökségét, mert *«ha Isten fiai vagyunk, akkor örökösei is vagyunk, társörökösei Krisztusnak»* (Róm. 8. 17.).

A gyermekekről azt szoktuk mondani, hogy ők a szülők reménysége, mert őbennük él tovább a család és fennmarad és terjed a hírneve, dicsősége. Ezt mérhetet-

lenül nagyobb és kiválóbb értelemben mondhatja az Atya az ő egyszülött Fiáról, aki az ő egész életének, összes kincseinek örököse. Az Atya a Fiúban látja a lehetőséget, hogy kincseit közvetítse, kiárassza; benne látja a reménységet, hogy általa az Atyának számtalan sok fogadott gyermeke lesz, akik a Fiúval együtt dicsőítik őt. Ilyen értelemben a Fiú az Atya reménysége és a mi reménységünk is. Már a teremtés előtt az volt és a bűnbeesés után is az. A Fiú a mi reménységünk, hogy általa méltóképen megdicsőíthessük Atyánkat.

Isten Fia, az Istenember, a mi reménységünk, mert ő a mi istenfiúi életünk mintaképe. Amint a mi mintaképünk beteljesítette az istenfiúi életet és elnyerte annak dicsőségét, úgy mi is el fogjuk nyerni azt, mert a mintakép szerint formálódik életünk.

A *mintakép* szó nagyon szegény és tökéletlen kifejezés, semhogymondhatná, ami nekünk Krisztus. Mérvetlenül gazdagabb értelemben példaképünk Isten Fia nekünk, mint valami más, amit mintaképnek vagy eszménynek szoktunk nevezni. Mert Krisztus a mi példaképünk a mi *«Életünk»* is, akivel életünk egybe van kapcsolva.

Krisztus a mi emberi és istenfiúi életünk megvalósulásának *élő bizonyítéka*, tehát reménysége is.

Krisztus a mi mintaképünk, aki emberi természetünket magáravette és azzal együtt mindent, a bűnt kivéve. Tehát magáravette a mi emberi természetünknek gyöngeségeit, küzdelmeit, fáradalmait. Magáravette azt is, hogy az ő emberi természete hozzánk hasonlóan átmeneti állapotban legyen. Tehát magára vette, hogy élete bizonyos értelemben, emberi értelemben, még befejezetlen legyen, mindaddig, míg át nem ment a szegénység, az elhagyatottság, a hontalanság, félreismerés, üldözés, hálátlanság, a

szenvedés, a keresztség és a halál útján. És csak akkor lett a mi példaképünk élete befejezett, midőn mindezekben, mint az ő dicsőségén szükséges útján átment és elnyerte a felátadásban megdicsőülését.

«Hát nem ezeket kellett-e szenvednie Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?» (Lk. 24. 26.)

Hát nem ezeket kell-e szenvednie Isten többi gyermekeinek is? Nem ugyanezen az úton, példaképünk útján kell-e nekünk az Isten fiainak dicsőségébe bejutunk?

«Vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk» (Róm. 8. 17.).

Krisztus tehát a mi reménységünk, mert őbenne, az ő útján *valósul meg Isten fiainak reménysége*, Isten fiainak megdicsőülése.

3. «Krisztus a mi reménységünk.» II.

Krisztus a mi reménységünk, mert ő a mi Életünk.

Istenfiúságunk kegyelme beojozt minket Isten Fiába, mint szőlőtőbe, részesévé tett minket az ő életének úgy, hogy a vele való életközösségünk által osztozunk Krisztus életében, osztozunk Krisztus életkincseiben, életörökségében, osztozunk vele együtt az Atya dicsőségében. Isten Fia életével együtt élünk és együtt dicsőülünk meg. Igaz, hogy Isten Fiának *egész* életében kell osztoznunk, hogy vele megdicsőülhessünk, osztoznunk kell életében szenvedésében is, áldozatában is.

A mi életünk folytatása Krisztus földi életének. Az ő egyéni élete végtelenül tökéletes és befejezett. Az ő földi élete is befejezett saját személyét illetőleg, de hiányzik még a beteljesedése az ő titokzatos továbbélésének, mibennünk, az ő testének tagjaiban. Ez az ő továbbélése mibennünk az ő életének mintájára folytatódik. Nemcsak

azért, mert ugyanő árasztja belénk, tagjaiba, saját életét, hanem azért is, mert mint tagoknak Krisztus jellegzetes életében, az ő életcéljában kell osztoznunk, vagyis az Atya megdicsőítésében.

4. *A kereszt a mi reménységünk.*

A mi reménységünk a kereszttel van jelölve, a mi Krisztusunk a keresztfeszített Krisztus, aki éppen a keresztjébe helyezte a mi reménységünket, életünk forrását. És ez a kereszt olyan fontos szerepet játszik a mi reménységünkben, hogy az Egyház imádsága reménységünket egyenesen a kereszttel azonosítja. E keresztet mondja a mi egyetlen reménységünknek: *O crux, ave, spes unica!*

A mi reményünk az örök dicsőség biztosítója, de csak a kereszt által. A kereszt jele megóv bennünket attól, hogy a mi isteni reménységünkről emberi elgondolásokat vagy ábrándképet szövöggessünk. A kereszt jegye fémjelzés a mi reményünk isteni hiteles értékét illetően. A kereszt jegye a remény helyes útját, a kereszt útját biztosítja nekünk. A kereszt misztériumának tündöklése — *fulget crucis mysterium* — Krisztus fényében füröszt meg legszebb reményeinket. Krisztus fénye pedig az igazság világossága és maga az Igazság. Igazság Istenre és emberre vonatkozólag. Az Igazság pedig megóv minket minden csalfa és hazug reménytől.

A kereszt jegye ráeszméltet minket isteni reményünk értékére, mert az Isten Fia kereszthalálának értéke: «Krisztusnak meg kellett halnia, hogy dicsőségébe bemenjen», és hogy nekünk megszerezze Isten fiai dicsőségének reményét.

A kereszt figyelmeztet minket, hogy nekünk is részünk

van a keresztnben. De ráeszméltet minket arra is, hogy a keresztnemcsak az áldozat és a szenvedés jele, hanem a győzelemé is.

5. *A mi reményünk biztosítéka.*

A mi reményünk biztosítékát már abban is láttuk, hogy Krisztus a mi reményünk forrása. Krisztus csalhatatlanul elvezet minket, testvéreit, az Atya dicsőségébe, mert ha életközösségben vagyunk Isten Fiával, akkor az Atya dicsősége minket is megillet. Ha Krisztusban élünk és Krisztusban maradunk, akkor mint Krisztussal egyesített eleven tagok, Isteni Fejünkkel együtt részesülünk Atyánk dicsőségében. Ha egyek vagyunk Krisztussal az életben, egyek leszünk és maradunk vele a dicsőségben is. Ezzel minden *biztosítékát* bírjuk a mi istenfiúi reményünknek.

Ha Krisztus az evangéliumban gyakran hirdet dicsőséget és boldogságot az övéinek; ezzel újból és újból hangsúlyozza, hogy azok részesülnek Isten fiainak dicsőségében, akik Isten Fiának életútján járnak. Azok a boldogok, akik a szegény és alázatos szívű Jézust követik, aki életében a nyolc boldogságot hirdette és a nyolc boldogság útját járta.

A mi reményünk minden biztosítékát egybefoglalja a Szeretet Lelke, az Atyának és Fiúnak Szeretete, aki a mi szívünkbe áradt az istenfiúi élet által és bennünk lakik. És maga a Szeretet «Lelke tesz *bizonyosságot* lelkünkkel együtt, hogy Istennek a fiai vagyunk. Ha pedig a fiai, akkor *örökösök* is, *Istennek az örökösei, Krisztusnak pedig a társörökösei*, ha tudniillik vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt megdicsőüljünk» (Róm. 8. 17—18.).

«*A reménység nem engedi, hogy megszegyenüljünk*, mert az Isten szeretete kiáradt szívünkbe a Szentlélek által, aki

nekünk adatott» (Róm. 5. 5.). Tehát a *mi reménységünk biztosítéka és záloga a Szeretet Lelke*. Azért: «Áldott legyen Urunknak, Jézus Krisztusnak Istene és Atyja, aki megáldott minket Krisztusban minden mennyei, lelki áldással . . ., aki arra rendelt minket, hogy fiainak fogadtassunk Jézus Krisztus által, s így *teljesedjék* akaratának jóságos szándéka és magasztaltassék kegyelmének dicsősége, amellyel minket szeretetbe fogadott szeretett Fia által . . . *Benne részei lettünk az örökségnek* . . ., hogy magasztaljuk az ő dicsőségét, mi akik már azelőtt reméltünk Krisztusban. Miután hallottátok az igazság igéjét (üdvösségeteknek az evangéliumát) és hittetek is neki, ti is megkaptátok őbenne az *ígéret* Szentlelkének pecsétjét» (Ef. 1.), vagyis biztosítékát, mert a Szentlélek számunkra Istentől ajándékozott biztosíték és zálog. *Ez a zálog a mi reménységünk erőssége*, hogy istenfiúi életünk be fog teljesedni, és eljutunk Isten fiainak dicsőségébe, amely minket mint atyai örökség illet meg Isten Fiával való életközösségünk révén. *Tehát ez a zálog, vagyis a Szeretet Lelke «foglaló a mi örökségünkre»* (Ef. 1.).

6. Következtetések.

Az isteni remény bizakodó vágyakozás üdvösségünk után, istenfiúi boldogságunk után. A mi reményünk tehát szeretetet foglal magában, mert vonzódunk Istenünkhöz, a mi boldogságunkhoz. Ez ugyan még nem a tökéletes Isten-szeretet, amelyben Istent önmagáért szeretjük, de ez is szeretet, vágyakozó szeretet, reménylő szeretet, mely Istenhez vezet. A reménylő szeretet pedig oly magasztos valami, hogy *isteni* erény a neve, mert Istenhez kapcsolja lelkünket, Istenhez fűzi boldogságra teremtett szívünket, Istenre irányítja boldogságra epekedő vágyunkat.

A remény isteni erény, mert Istenre irányít. De isteni erény azért is, mert csak Istentől várhatjuk teljesedését, tőle és csakis tőle kaphatjuk az isteni kegyelmi eszközöket, amelyek istenfiúi reménységünk beteljesedéséhez szükségesek.

Az isteni remény tehát mérhetetlenül több, mint az az emberi érzelem, amit mi reménynek mondunk; és több, mint az emberi léleknek, az értelmes akaratnak bizakodó vágyakozása a boldogság után. Annyival több, amennyivel nagyobb az isteni életnek szikrája és annak minden isteni élettereje, a pusztán emberi, még a legtökéletesebb emberi életműködésnél.

A mi reményünknek szerepe hasonlít a kezek és karok szerepéhez. Reményünkkel erős isteni segítő kézbe fogódzunk és átöleljük a mi egyetlen boldogságra vezető és minket éltető Üdvözítőnket, keresztfeszített Példaképünket, aki elvezet minket Atyánk otthonába.

Krisztus a mi reménységünk és nem más, nem mi-magunk, *még a mi jóságunk vagy szentségünk sem*, bármilyen igaz és tökéletes is legyen az. A mi reményünk mérhetetlenül nagyobb és biztosabb, mint a legtökéletesebb teremtmény. A mi tökéletességünk e földön még nincs véglegesen biztosítva, megfogyatkozhatik. Nekünk végtelenül tökéletes reményforrás kell, és ez maga az Isten Fia.

A mi reményünk folytonos életszükséglet számunkra. A keresztfeszített Isten Fiából kiáradó reménysugár felhatol és felvezet minket az istenfiúság fönséges magaslataira, és egészen Atyánk házáig kísér. És lehatol, levilágít üdvösséget, életet ígérő fényével a bűnök legmélyebb örvényébe, hogy megmentsen és visszavezessen a mennyei Atyához.

XXXIX. A szeretet eredete.

1. A szeretet eredete.

Ha már a hit és a remény isteni erényeiről azt kellett mondanunk, hogy nem az emberi lélek szülöttjei, hanem Istentől erednek, mennyivel inkább kell ezt hangsúlyozni a szeretet isteni erényéről, amelyet a Szentírás még a két másik isteni erénynél, a hitnél és a reménynél is nagyobbknak mond!

A szeretet Istentől származik.

Nemcsak azért, hogy minden lényt, aki szeretni képes, Isten a semmiből hozta létre. Tehát mint teremtmények mindent, még a szeretet képességét is Istentől kaptuk. De nemcsak azért származik Istentől minden szeretet, mert Isten minket szeretetre képeseknek teremtett, és mert Isten saját végtelen jóságától és szeretetétől indítva teremtett minket, hanem azért is, mert Isten a saját Szeretetében is részesedni enged minket.

Az a szeretet, amelyre mint Teremtő képesített minket, az emberi természet szükséges tulajdonsága és képessége. Mert ha egyszer Isten szeretettől indítva elhatározta, hogy embert teremt, akkor az emberi szeretetet is megadta hozzá, hiszen az az emberi természethez lényegesen hozzátartozik. De Isten még magasabbra akart minket emelni a szeretetben. Valahogyan a saját isteni Szeretetében akart minket részesíteni. És ezzel már nemcsak mint Teremtő, hanem mint Atya jelenik meg előttünk és magához von minket, családjába fogad minket a Szeretet által.

Isten maga a Szeretet. Mi nem lehetünk ennyire egyek a Szeretettel. A mi részesedésünk az ő Szeretetében nem lehet maga a Szeretet, hanem valami eleven isteni kapcsolat, amely minket a Szeretethez és általa az Atyához és a Fiúhoz fűz. Ez az eleven kapcsolat az istenfiúság megszentelő ke-

gyelme és az ezzel járó isteni életerők, főleg a hit, a remény és a szeretet erényei.

A mi istenfiúi szeretetünk, bár föltételezi és magába-olvasztja az emberi természetünkből fakadó szeretetünket is, mégis mint istenfiúi szeretet, mérhetetlenül felülmúlja az emberi természetünket, tehát nem is származhatik belőlünk. A mi istenfiúi szeretetünk nem emberi, hanem isteni eredetű, mert részesedés Isten Szeretetében, a Szeretet Lelkében.

2. A szeretet ébredése lelkünkben.

Szalézi Szent Ferenc így írja le a szeretet ébredését lelkünkben (Théot. 5. 1.):

Szent hitünk ráeszméltet minket arra, hogy Isten minden tökéletességnek és jóságnak végtelen tengere, fölséges és mérhetetlenül magasztos és határtalanul szeretetreméltó, és pedig mivelünk szemben, hiszen jóságának és szeretetének adományait árasztja reánk folyton. Ha pedig erre ráeszmélünk, lehetetlen, hogy vágyó tehetségünk, akaratunk vonzódást ne érezzen és ne gyönyörködjék Istenben. Ekkor pedig önként és szabadon feléje fordul szívünk és mi tudatosan, lelkünk egész erejével helyeseljük szívünk és akaratunk örvendező közeledését Istenhez és ebben szándékosan megnyugszik akaratunk. A gyönyörködésből és vágyakozásból pedig jóakarát és jót akaró szeretet lesz. És ez a szeretet kifejlődése és beteljesedése. Ha megállunk a gyönyörködésnél és csodálkozásnál, akkor félbemarad és kifejtetlen a szeretetünk.

Amiben kedvünket találjuk, azt fenn akarjuk tartani, azt meg akarjuk őrizni, annak jót akarunk. Ami nem tetszik nekünk, attól szabadulni akarunk, azt eltüntetni vagy megszüntetni akarjuk, szóval, annak nem kívánunk jót.

A Szeretet Lelke folyton azon dolgozik lelkünkben, hogy Istenben kedvünket, gyönyörűségünket, örömlünket találjuk. Ezzel ébreszti és éleszti a szeretetet bennünk.

«Mily öröm látni azt a szent igyekezetet, amellyel a Szentlélek az ő fényességének első sugarait és éltető melegét szívünkbe árasztja! Ó, Jézusom, mily édes gyönyörűség látni a mennyei Szeretetet, az erények éltető napját, midőn apránként, szinte észrevétlenül, rávetíti fényességét a lélekre és nem nyugszik, míg egészen el nem árasztotta ragyogásával, míg verőfényes napsugaraival egész szépségét ki nem virágoztatja! Mily kedves ez a hajnalpirkadás, mily szép és kellemes! Pedig a pirkadás még nem a nappal, hanem csupán a kezdődő, a születő nappal, a nappalnak csak a gyermeksége. Hasonlóképen ezek a szeretetsugarak, amelyek a hit fényét megelőzik . . . vagy még nem mondhatók szeretetnek, vagy csupán csak születő, kezdetleges szeretetnek. Ezek az első fakadó rügyek, amelyeket a mennyei szeretet-nap sugaraitól melengetett titokzatos fa — a mi lelkünk — tavaszi élete létrehoz, és amely rügyek még nem érett gyümölcsök, hanem csak azoknak hírnökei.» (S. Franc. de Sales. Théot. I. 2. c. 13.)

3. A Szeretet szeretetet éleszt.

A Lélek minden tevékenysége a szeretetet igyekszik növelni szívünkben. Sorra vehetjük a Lélek minden tulajdonságát, minden törekvését, minden adományát, mindmind a szeretetet akarja éleszteni bennünk. Miért fényeskedik a «boldogító fényesség» lelkünkben? Azért, hogy szeretetünk tárgyát, Istenünket, Atyánkat és Isten Fiát, testvérünket jobban megismerjük, az ő végtelen szeretetreméltóságukat jobban lássuk és így méginkább szeressük. Miért lakozik lelkünkben a Szeretet Lelke, mint lelkünk «édes vendége»?

Azért, hogy az ő édes jelenlétével magához fűzzön és általa mindjobban egyesítsen az Atyával és Fiúval. Miért tisztítja meg lelkünket minden bűn szennytől? Azért, mert az isteni szeretettel összeférhetetlen a bűnös hajlam és cselekedet. Mit tesz a Lélek, midőn szívünk hidegségét melengeti? A szeretet tüzét éleszti. Midőn a tévelygéstől óv? A szeretet hűségére vigyáz. Mit tesz a Lélek, midőn adományaival eláraszt? A szeretet tökéletességére vezet. A hét ajándékkal ráségít, hogyan lehetünk Istennek kedves és nagyon szeretett gyermekei, akikben az istenfiúi élet a szeretet teljességére törekszik és akik egészen az Isten-szeretetből élnek. Miért szentel meg a szentségekkel? Miért adja nekünk Isten Fiát a szeretet szentségében? Hogy az ő életét, szeretetét öntse belénk.

4. Minden a szeretetet építi.

Bármely más erényt ápol bennünk a Szeretet Szentelke, a szeretetet akarja általa fejleszteni. Hiszen minden erény összefoglalható az egy szeretetben, mint a tiszta napfény gyönyörű egységbe foglalja a szivárvány különböző színeit.

Miért ápolja a Lélek Isten gyermekeiben az erkölcsi erényeket és minden más jócselekedetet? Mert mindaz a szeretet teljességéhez tartozik. Végigszemlélhetjük az összes erényeket, mindegyiknél megtaláljuk azt az istenadta szerepet, amellyel hivatva van a szeretet tökéletes kifejlődésén közreműködni. A természetfölötti okosság igyekszik az isteni tetszés mértékét megtalálni cselekedeteinkben, ez pedig az önzetlen tiszta szeretet következménye. Az erősség ráségít, hogy Isten akaratát bármily áldozat árán teljesítsük; enélkül nem is szerethetjük igazán Istent. A mértékletesség a szenvedélyeket fékezi és rendezi, mert enélkül lehetetlen a tiszta

Isten-szeretetre törekedni. Az igazságosság nélkül pedig hogyan tetszhetünk az igazság Istenének és az igazság lelkének? Ha pedig nem tetszhetünk neki, nem is szerethetjük őt.

Hogyan szeressük egész szívből az Istent, ha szívünket meg nem szabadítottuk a szegénység érénye által a földi javakhoz való ragaszkodástól? Hogyan szeressük tiszta szívből az Istent, ha nem tisztítjuk meg szívünket a tisztaság érényével a testi kívánságoktól, amelyek visszatartanak Isten szeretetétől? Hogyan legyen valódi és önzetlen a mi Isten-szeretetünk, ha nem az Isten akaratát és tetszését keressük, hanem a magunkét? Azért segít a Szeretet Lelke az engedelmesség érényére, mert csak az szeretheti igazán Istent, aki neki saját akaratát alárendeli, feláldozza és az Isten akaratát teljesíti. Az engedelmesség Isten szent akarata iránt a szeretet érényének legfőbb bizonyítéka. Maga az Isten Fia is ezt kívánja a szeretet bizonyítéka gyanánt: «Ha szerettek engem, tartsátok meg parancsaimat.» És a mennyei Atyával szemben is: «Hogy megismerje a világ, hogy szeretem az Atyát, és amint meghagyta nekem az Atya, úgy cselekszem...» (Jn. 14. 31.) Az isteni szent akarat iránti engedelmesség minden erényt magában foglal, mert Istennek minden reánk vonatkozó akaratát teljesíti; és ha ez a teljesítés az Isten iránti szeretetből (nem valami más okból, például félelemből) történik, akkor az engedelmesség nem egyéb, mint a tiszta szeretet Isten iránt; és így az engedelmesség a szeretet érényébe olvasztja az összes erényeket.

Szent Pál is azt mondja az igaz szeretetről, hogy a többi erényeket is magában foglalja. «A szeretet türelmes, nyájas. A szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszság-

nak, de együtt örvend az igazsággal, mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. A szeretet soha meg nem szűnik . . . » (I. Kor. 13. 4. és köv.)

Ezt a minden erényt egybefoglaló szeretetet ápolja, tisztítja, növeli és tökéletesíti Isten gyermekeiben az Atyának és Fiúnak végtelen Szeretete, a Szeretet Szentlelke, hogy általa megvalósuljon a szeretet csodálatos egysége, amely minket egyesít a Fiúval és általa az Atyával, «hogy mindnyájan egyek legyünk, amint a Fiú egy az Atyával».

A Szeretet Lelke, midőn szeretetre nevel minket, hasonlónak tesz az Isten Fiához és általa az Atyához, mert aki szeret, az hasonló akar lenni ahhoz, akit szeret; aki szeret, az átadja magát és egyesül azzal, akit szeret. Ha pedig az Isten Fiához hasonlókká leszünk, növekszünk, tökéletesedünk bennünk az istenfiúi élet. Tehát a szeretet az «istengyermeki élet tökéletessége. «Mindaz, aki szeret, az Istentől született» (I. Jn. 4. 7.).

XL. A szeretet korlátai.

1. Nem lehetünk csupa szeretet.

Ha Isten tökéletes szeretetet kíván is tőlünk, mégis ezt a tökéletességet teljes értelemben csak a mennyben érhetjük el. Azért lehetetlen, hogy lelki életünk csupa tökéletes szeretetaktusból álljon itt a földön. És lehetetlen, hogy mindaz, amit nem a legtökéletesebb szeretetből (amor benevolentiae) teszünk, bűn legyen, vagy bűnös önszeretet. Ha ez így volna, akkor ebből szörnyűségek következnének. Akkor mindaz bűn lenne, amit nem a tiszta és teljes szeretet indítóokából cselekszünk. Akkor még maga a hit és remény erénye is bűn lenne, mert szeretet nélkül is,

vagyis a szeretet elérése céljából is ébred lelkünkben a hit és a remény akkor, amikor még a súlyos bűn állapotában vagyunk. Még mielőtt a kegyelem állapotában volnánk és mielőtt a szeretet isteni erénye bennünk volna, már jó és üdvös gerjedelmek támadnak szívünkben. Ilyenek a büntetéstől való félelem, a boldogság után való vágy, a bűn miatt való szégyenkezés. (Prop. Syn. Pist. 23.; Trid. VI. c. 6.; v. ö. Scheeben, Dogm. III. Bd. pg. 927.)

De még azoknak a szívében is, akik Isten szeretetében élnek, nem mindig és kizárólag csak Istent önmagáért szerető aktusok vannak, hanem a saját boldogságunk forrását és biztosítását is kívánjuk és szeretjük Istenben. Ha az utóbbi — vagyis a vágyakozó szeretet — nem is tökéletes szeretet, mégis jócselekedet. Ha Isten adományait a mi testi-lelki javunkra használjuk és ha ilyen értelemben szeretjük ezeket az adományokat és teremtményeket, ezzel ugyan nem Istent önmagáért szeretjük, de azért rosszat, bűnt sem követünk el mindaddig, míg a teremtményt, mint Isten-adta eszközt, Isten törvényeinek keretén belül szeretjük.

A szeretet parancsa általános parancs is, mert valamilyen képen a többi parancsot is magában foglalja. Aki Istent szereti, az egyszersmind el van szánva, hogy Isten többi parancsait is megtartja, legalább annyira, amennyire súlyosan köteleznek.

De azt nem mondhatjuk, hogy a szeretet az egyetlen alapja és a kiindulópontja az összes jócselekedeteknek és erényeknek. Hanem igenis a szeretet a koronája és a tökéletessége az összes erényeknek. Tehát súlyos tévedés volna azt mondani, hogy az Isten szeretetén kívül nincs jócselekedet, csak rossz. Hanem azt mondjuk, hogy az Isten szeretete nélkül nincs *tökéletes* erény, nincs *tökéletes* jó. Az

Isten önmagáért való tökéletes szeretetét azért sem mondhatjuk itt a földön az egyetlen jócselekedetnek, mert az Isten szeretetének a tökéletességét igazán csak a boldog örökkévalóságban érhetjük el teljesen.

A szeretet még így is valami igaz értelemben alapja és gyökere is a többi jócselekedeteknek és erénynek, tehát nem csupán koronája és tökéletessége. De nem is a leg-tökéletesebb Isten-szeretetet értjük ezalatt — midőn Istent önmagáért szeretjük —, hanem a tökéletlen és kezdetleges, bimbózó szeretet is, amellyel Istent mint a mi végtelen boldogságunk forrását szeretjük és őt, mint a mi boldogságunkat, elnyerni törekszünk azáltal, hogy szent akaratát teljesítjük.

Ha így megállapítjuk, hogy e földi életben nem vezethet mindig a tökéletes Isten-szeretet, és hogy emiatt a mi tökéletlenebb szeretetaktusaink nem rosszak, ezzel nem állítjuk, hogy nem szükséges törekednünk folyton nagyobb Isten-szeretetre, hogy mindig jobban a tiszta önzetlen szeretet legyen cselekedeteink indító oka. Kötelességünk és Isten parancsa, hogy teljes szívünkéből szeressünk, tehát a szeretet tökéletességére törekednünk kell. Ehhez pedig legalább az szükséges, hogy a szeretet állapotában legyünk, vagyis, hogy Istennek szeretettel magunkat felajánljuk és e szeretetfelajánlást ne vonjuk vissza valami ellenkező cselekedettel. (V. ö. Scheeben, u. o. pg. 929. és k.)

2. Mily tökéletes lehet az Isten-szeretet ebben az életben?

A szeretet tökéletességét két szempontból vizsgálhatjuk: a szeretet tárgyának és a szeretőnek szempontjából. A szeretet tárgyának szempontjából, akkor tökéletes a sze-

retet, ha annyira szeretjük, amennyire szeretetreméltó. Isten annyira szeretetreméltó, amennyire jó. Már pedig ő végtelenül jó, tehát végtelenül is szeretetreméltó. De egy teremtmény sem szeretheti őt végtelenül, mert minden teremtmény, még a természetfölötti kegyelemből fakadó isteni erény is, véges. Tehát ebből a szempontból egy teremtménynek szeretete sem lehet tökéletes, hanem csak magáé Istené, aki önmagát végtelenül szereti.

A szerető részéről akkor tökéletes a szeretet, ha annyira szeret, amennyire csak szeretni tud. Ez háromféle módon lehetséges az ember részéről Isten iránt. Először úgy, hogy az ember egész szívével folyton tevékenyen szereti Istent. Ez csak a mennyországban lehetséges, de lehetetlen ebben az életben, mert nem tudunk szüntelen Istenre gondolni és nem tudjuk őt szünet nélkül kimondottan szeretni emberi életünk korlátoltsága és gyarlósága miatt.

Második módja a tökéletes szeretetnek az, ha úgyannyira Istennek szenteljük egész magunkat és életünket, hogy az ő tevékeny, aktuális szeretetének folytonosságát csak éppen a földi élet szükséges gondja vagy cselekedete szakítja meg. A tökéletes szeretetnek ez a foka lehetséges a földön, de nem érik el mindazok, akik Isten szeretetében élnek.

A tökéletes szeretetnek harmadik módja az, hogy szívünk szokásszerűen (habitualiter) egészen Istennek él és bár nem gerjesztünk szüntelen szeretetet Isten iránt, mégis legalább semmit sem gondolunk vagy kívánunk, ami ellene volna szeretetünknek. A tökéletes szeretetnek ez a foka általánosan megvan mindenkiben, aki az isteni szeretet állapotában, vagyis a megszentelő kegyelemben él. (S. Thom. S. Th. 2. 2. q. 24. a. 8.)

3. A szeretet főparancsának teljesítése.

Hasonlóképen felelhetünk arra a kérdésre, hogy az Isten szeretetének parancsát lehet-e tökéletesen teljesíteni: Szeresd a te Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és minden erődből...

Egészen tökéletesen csak a mennyországban teljesítjük ezt a parancsot. Addig csak többé vagy kevésbé megközelítjük annak teljességét. Tökéletesen teljesítünk valamely parancsot, ha elérünk ahhoz a célhoz, amelyet a parancsoló kitűzött. Teljesítjük a parancsot, de kevésbé tökéletesen, ha nem érünk ugyan el ahhoz a célhoz, amelyet a parancsoló kitűzött, de állandóan odatörekszünk és a céltól soha el nem térünk. Így a harcban az teljesíti tökéletesen a vezér parancsát, aki küzd és győz az ellenségen. De az is teljesíti, bár nem egészen tökéletesen, aki állhatatosan küzd és fáradozik, hogy győzzön, de nem sikerül győznie. A tökéletes szeretet parancsa által Isten azt akarja, hogy egészen egyesüljünk vele, egészen az ő szeretetének éljünk és csak az ő szeretete uralkodjék életünkön. Ezt a célt csak a mennyországban érjük el teljesen. E földi életben ezt a tökéletes szeretetet csak megközelíthetjük. És ez annál inkább sikerül, minél jobban kiüresítjük szívünket önszeretetünkől, minél jobban átnemesül és átistenül szeretetünk istenfiúi szeretetté, minél hasonlóbb szeretetünk az üdvözült lelkek szeretetéhez és az Isten szeretetéhez. (V. ö. S. Th. II. II. q. 46. a. 6.)

De ha csupán a mennyországban érjük el a szeretet teljes tökéletességét, miért parancsolja Isten, hogy őt teljes szívünkéből, lelkünkéből és minden erőnkéből szeressük? Azért, mert Istent ez illeti meg, mert őt minden tőlünk

telhető módon egész szívvel kell szeretnünk, még ha ezt a legfőbb életcél és életművet nem is tudjuk tökéletesen elérni, hanem csak megközelíteni. A mi szeretetművünk, életművünk végső tökéletesülését csak az Istennel való mennyei egyesülésben éri el. De emiatt sem Isten, sem mi nem fokozhatjuk le a mi életeszményünket a tökéletes Isten-szeretetről valamelyes közepes Isten-szeretetre. Nem mondhatjuk, hogy Istent csak félszívvel, féllélekkel és nem minden, hanem csak némi erőnkől tartozunk szeretni. Akár kezdők vagyunk Isten szeretetében, akár lángol már bennünk az Isten-szeretet, akár rabjai vagyunk még nagyrészt önszeretetünknek, akár pedig már talán teljesen föláldoztuk azt Isten szeretetének, akár kisebb vagy nagyobb mértékben áraszt el minket és tüzel a Szeretet. Lelke kegyelmével az Isten szeretetére, minden esetben, minden meglévő több vagy kevesebb erőnkől szeretni tartozunk Istent. Tehát ne mondjuk, hogy lehetetlen parancsot adott Isten, midőn a szeretet parancsát adta, amelyet tökéletesen csak az égben fogunk beteljesíteni. Mert Isten nem a lehetetlent kívánja tőlünk, hanem a lehetőséget. Lehetséges pedig mindig és mindenki számára az, hogy minden meglévő természetes és természetfölötti erejével szeresse Istent.

«És miért ne parancsolná nekünk Isten ezt a tökéletes szeretetet, noha ebben az életben azt el nem érhetjük? Nem jól fut az, aki nem tudja, hova kell futnia. Már pedig hogyan tudja, ha nem mutatják meg neki valamely parancs által?» (S. Aug. De perf. just. c. 8. V. ö. S. Thom. S. Th. 2. 2. q. 44. a. 6.)

XLI. A szeretet oltalmazói és segítői.

1. Az isteni szeretet életföltételei.

Az isteni szeretet a legnagyobb az összes erények között, a legnagyobb az istenfiúi élet értékei között, mert ez egyesít Istennel és így ez adja meg életünk tökéletességét. Az Istennel való egyesülésnél nagyobbra már lehetetlen vágyódni vagy törekedni. A szeretet a legnagyobb, mert a többi erények is csak a szeretet által élnek. Ha a szeretet halott, akkor a többi erényekben sincs természetfölötti élet. És a többi erények is a szeretet által érik el saját teljes szépségüket és tökéletességüket. A szeretet teszi fel rájuk a koronát, a szeretet egységesíti őket és irányítja mind Istenre és az Istennel való egyesülésre. A szeretet valamiképen az összes erényeket összhangba, egységbe foglalja anélkül, hogy az egyes erények sajátos szerepét feleslegessé tenné vagy pótolná. A szeretet nem szünteti meg a többi erényeket, csak uralkodik fölöttük és irányítja őket, hogy tökéletes erényekké váljanak.

De a szeretetnek szüksége is van a többi erényre, hogy azok a szeretet útját egyengessék, a szeretet talaját előkészítsék, életföltételeit megadják és élettevékenységét, szabad mozgását biztosítsák.

Az isteni szeretet elengedhetetlen életszükséglete, hogy vele legyen az isteni hit és a remény, amelyek a szeretet tárgyát, reményét, beteljesülését feltárják és megvilágítják. De szükségesek az emberi vagyis erkölcsi erények is, amelyek természetes lelki képességeinknek a jobbra irányuló készségei, hajlandóságai és szokásai. Az isteni és a természetfölötti erények, mint kegyelmek, föltételezik a természetes, emberi erényeket, mert ezek nélkül az isteni erények élete lehetetlen. A természetfölötti erények hasonlóak

a nemesítő ojtványhoz, amely föltételezi a megfelelő alanyt, amelyet beoajthatnak. Az istenfiúság kegyelme is szükségképen föltételezi az emberi természetet, amelyet megnevesít, megistenesít. Hasonlóképen az istenfiúsággal együtt járó isteni és természetfölötti erők is feltételezik a természetes lelkierőket, mint alapot és talajt, amelynek segítségével virágozhatnak.

2. Az erkölcsi erények nélkül szívünk a rendetlen önszeretet melegágya.

Ahol hiányoznak vagy tengődnek az erkölcsi erények, ott a rendetlen önszeretet melegágya van.

Ahol nem virágoznak az erkölcsi erények, vagyis nincsenek jó szokások, amelyeknek segítségével az isteni szent akarat útján életünk célja felé törekszünk, ott a rendetlen önszeretet könnyen magához ragadja az uralmat és rendetlen vágyainak kielégítését szolgálja.

Ahol nincs meg az okosság erénye, ott nem az isteni törvények, nem az életcélunk helyes ismerete világoskodnak és irányítanak cselekedeteink útján, hanem önszereteteink szeszélyei, rendetlen vágyunk lidércfénye, nem a lélek, hanem a test hazug okossága az úr, az pedig az önszeretet szolgálja, az Isten-szeretet ellensége.

Ahol nem az igazságosság sarkalatos erénye irányít, ott nem adjuk meg sem Istennek, sem az embereknek azt, ami őket megilleti, ott az igazságtalanság és az önzés uralkodik.

Ahol nem a mértékletesség erénye rendezi és fegyelmezi szenvedélyeinket, vágyainkat, tehetségeinket, hogy istenfiúi életünk céljára törekedjünk, ott a bírvágy, a szemek

kívánsága, az érzékiség, a test kívánsága és az élet kevélysége, vagyis a rendetlen szenvedélyek bitorolják az uralmat.

Ahol nem a lélek erősségének erénye tartja a kormányt és segít Isten szent akaratának hűséges és áldozatoslelkű, bátor és állhatatos szolgálatára, ott a gyöngeség, a gyávaság, a hűtlenség honol, ott az önszeretet van otthon, az Isten szeretete pedig számúzva van.

A szeretet már természeténél fogva is feltételezi az erkölcsi erényeket. *A szeretet természete az, hogy önmagát önzetlenül odaadja* szeretete tárgyának és annyira jót akar neki, hogy *mindenét*, még életét is odaajándékozza. De hogyan tehetné ezt a szeretet, ha nem volna ott a lélekben az igazságosság erénye, amely azt követeli, hogy mindenkinek adjuk meg azt, amivel neki tartozunk? Hogyan adja magát oda a szeretet, hogyha még azt sem adja meg másnak, amivel neki tartozik? Csak ha ezt teljesíti, ezután következhetik az igazán jóakaratú szeretet túlaradó, odaadó bőkezűsége.

Vagy hogyan szeresse az Istent önzetlenül az, aki még a szükséges istentiszteletet és imádást, imádságot is megtagadja Istentől? Pedig ezt követeli az igazságosság, az istentisztelet erénye. Hogyan egyesülhetne a szeretet egységében Isten akaratával az, aki a köteles tiszteltet és engedelmisséget, hódolatot sem tanúsítja Isten akaratával szemben, pedig erre az igazságosság szigorúan kötelezi? Látjuk tehát, hogy az igazságosság életfeltétele és előkészítője a szeretetnek.

Hasonlóképen vagyunk a többi erkölcsi erényekkel is. Azok is a szeretet talaját készítik és életfeltételeit biztosítják. Okosság nélkül nem fejlődhetik bennünk Istennek tetsző szeretet. Mértékletesség nélkül, szenvedélyeink mérséklése nélkül nem uralkodhatik bennünk a szeretet. Erősség nélkül nincs hű és állhatatos szeretet.

3. A szeretet oltalmazói és segítői.

A szeretet egészen különleges helyzetben van. A szeretet a legdrágább, de a legféltettebb kincsünk is. A többi erényt csak akkor veszítjük el, ha egyenesen vele ellenkező szokást engedünk meghonosodni lelkünkben. Az szeretetet azonban minden súlyos vétikkel elveszítjük. A hitet és a reményt csak akkor veszítjük el, ha a hit vagy a remény ellen súlyosan vétkezünk, a hitetlenség vagy reménytelenség által. A szeretetet nemcsak akkor veszítjük el, ha a szeretet ellen vétünk, hanem ha más erény ellen is súlyosan vétünk. A szeretetnek minden súlyos bűn halálos ellensége és gyilkoló mérge. Mert a súlyos bűn által a lélek elfordul Istentől és a teremtményekhez ragaszkodik, tehát elszakítja az Istennel való egyesülés kapcsát, a szeretetet.

Különös oltalomra van tehát szükség, hogy a szeretetet őrizzük. Az erkölcsi erények a szeretet oltalmazói és segítői. Az erkölcsi erények és a szeretet isteni erénye között tehát életközösség van. Az erkölcsi erények védik a szeretetet a halálos bűnöktől, amelyek veszélybe hozzák a szeretetet. Ez különösen azokra a lelkekre vonatkozik, amelyek még nem mélyedtek el az istenes életben és a szeretetük még nem mélyen gyökerezett, nem eléggé önzetlen és tiszta. Ha ilyen lélek buzgón magához veszi Krisztust az Oltáriszentségben, akkor eltelik szeretettel. De ha azután, a nap folyamán, valami érzéki kísértés támadja meg, szükséges, hogy a mértékleteség erénye ellenállásra készítse, különben enged a rossz hajlamnak és a szeretet kialszik lelkében. Vagy ha haragra gerjed, kell hogy a türelem és szelídség erénye arra ösztönözze, hogy szelíden és szerényen mérsékelje magát, ne akarjon másnak rosszat, ne legyen bosszúálló, mert különben súlyosan megsérti és elveszti a szeretetet.

De nemcsak a halálos bűn fenyegeti a szeretetet. A bocsánatos véték, ha nem küzdünk ellene, szintén veszélyt jelent, mert könnyíti a halálos bűn útját. De hogy a bocsánatos vétkeket leküzdhessük, különösen a szokásos vétkeket, szükségünk van az erkölcsi erényekre, mert ezekben van a mi ellenálló erőnk, a rossz hajlamok és vágyak ellen.

Az áteredő bűn óta akaratunk meggyengült és rendetlenül vonzódik a teremtményekhez. Ezt csak a jóra való vonzalommal lehet ellensúlyozni. A *jóra való készség* és vonzalom a *jó szokásokban, jó erkölcsökben, vagyis az erkölcsi erényekben van*. Ezekből a rossz hajlamokkal ellenkező erő árad ki. A tapasztalat bizonyítja, hogy mindig vagy majdnem mindig szokásaink értelmében cselekszünk. A szabadjára engedett, meg nem fegyelmezett szokás vagy hajlam minden megfelelő alkalommal érezteti hatását. Akiben jól meggyökerezett és szokássá erősödött a kevélység vagy hiúság, annak legtöbb cselekedetét beszenyyezi ez a megrögzött hajlandóság. Akiben pedig jó szokások fejlődtek, azoknak jótékony hatása megneemesíti a tetteket. (V. ö. Marmion: *Le Christ Vie de l'âme*, pg. 318. sk.)

4. A szeretet jótékony hatása az erkölcsi erényekre.

Nyilvánvaló az erkölcsi erények oltalmazó és segítő ereje a szeretet szolgálatában. De nyilvánvaló a szeretet jótékony hatása is az erkölcsi erények fejlődésére. A hatás és segítség kölcsönös.

Minél jobban tisztul és fejlődik a szeretet, annál több világosság, meleg és erő sugárzik ki belőle a többi erényekre. Az Isten szeretete mindinkább egyesít minket Istennel és az egyesülés, együttélés révén mindjobban beavat minket Isten

életébe, otthonossá tesz minket Istennél, gazdagítja az isteni életben való tapasztalatainkat és ismereteinket. Mert Istent azok ismerik meg jobban, akik jobban egyesülve élnek vele. Nyilvánvaló tehát, hogy az eleven szeretetből az okosság erénye is nagy világosságot merít és otthonosabban el tud igazodni az isteni élet irányításában és kormányzásában. Különösen ha meggondoljuk, hogy a szeretet fejlődése által a Szeretet Szentlelke is bővebben árasztja ajándékait lelkünkbe és főképen a tanács adományával támogatja és tökéletesíti az okosság erényét.

Minél jobban növekszik lelkünkben a nagylelkű szeretet, annál elemibb kötelességünknek tekintjük, hogy mindekelőtt azt adjuk meg Istennek, amivel neki kötelességszerűen tartozunk, akár neki saját személyében, akár az ő szent törvényei szerint másoknak. Minél nagyobb bennünk a szeretet, annál jobban biztosítva van az igazságosság uralma életünkben, mert hiszen az igazságosság a szeretet kiindulópontja és alapja. Gúnyt űznénk Istenből, ha szeretni akarunk őt anélkül, hogy az igazságosság követelményeit teljesítenők. Minél nagyobb a szeretetünk, annál nagyobb bennünk az igazságosság követelte istentisztelet, istenimádás és imádságos lelkület is.

Minél jobban növekszik lelkünkben a szeretet, annál jobban egyesülünk Istennel, annál jobban gyöngül a rendetlen önszeretet, vagyis a testi és lelki rendetlen szenvedélyek uralma, annál tökéletesebb a mértékletesség erénye és annak szükséges kísérői: a tisztalelkűség és az igaz alázatosság.

Minél tökéletesebb a szeretetünk, annál erősebben ragaszkodunk Istenhez, annál nehezebben félemlítenek meg minket az istenes élet akadályai, annál nyugodtabban nézünk szembe az élet és főleg a halál veszedelmével, szóval annál

jobban növekszik lelkünkben az erősség erénye. A Szeretet Lelke pedig külön isteni ajándékával fokozza bennünk az erősséget és könnyűvé teszi számunkra a félelem legyőzését.

XLII. A Szeretet Lelke Isten fiainak Tanítója és Nevelője.

1. Mit mond Isten Fia a Szeretet Lelkéről?

Isten Fia életével, példájával, kereszthalálával, dicső feltámadásával maga mutatta meg nekünk életünk útját. Mikor pedig elhagyta e világot, maga helyett más Segítőt adott nekünk: az Atyának és a Fiúnak a Lelkét, a Szeretet Szentlelkét. Ő van hivatva minket az Atya igaz fiaivá nevelni, lelkünkben az istengyermeki öntudatot kifejleszteni és az istenfiúi életet Krisztus hasonlatosságára és az ő életének teljességéig növelni.

Isten Segítőül és Vezérül adta nekünk a Lelket. Igye-
kezzünk tehát először is Isten Fia szándékaiba behatolni. Mit mond Isten Fia a Lélekről, milyen szerepet tulajdonít ő a Léleknek a mi istenfiúi életünkben? Búcsúbeszédében azt mondja: «Ha engem szerettek, parancsaimat tartsátok meg, és én kérni fogom az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy véletek legyen mindörökké, az igazság Lelkét, akit a világ meg nem kaphat, mert nem látja és nem ismeri őt. Ti pedig megismeritek őt, mert nálatok marad és bennetek lesz.» (Jn. 14. 15.) «Ezeket szólottam nektek nálatok lévén. *A Vigasztaló* pedig a Szentlélek, akit az Atya az én nevemben küld, az majd *megtanít titeket mindenre* és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.» (Jn. 14. 25—26.) «Mikor pedig eljön a Vigasztaló, akit én küldök nektek az Atyától,

az Igazság Lelkét, aki az Atyától származik, ő majd bizony-
ságot tesz énfelőlem . . . » (Jn. 15. 26.) «Még sok mondani-
valóm volna nektek, de most nem vagytok hozzá elég erősek.
Mikor pedig eljön ő, az igazságnak Lelke, ő majd eligazít
titeket minden igazságban; mert nem fog magától szólani,
hanem azokat fogja mondani, amiket hall és a jövődőket
hirdeti nektek. Ő majd megdicsőít engem, mert az enyémből
vesz és kijelenti nektek. Minden, ami Atyámé, enyém, azért
mondottam, hogy az enyémből vesz és kijelenti nektek»
(Jn. 16. 7—15.).

Isten Fia tehát Tanítónknak, Nevelőnknek szánja a
Szeretet Szentlelkét, aki beavat minket az istenfiúi élet
titkaiba. Segítőnknek, Vigasztalónknak mondja őt, aki
velünk van, bennünk lakozik, mint lelkünk «édes Vendége».

2. Mit mond az apostol a Szentlélekről?

Azt mondja az apostol, hogy «akiben nincs meg Krisztus
Lelke, az nem Krisztusé» (Róm. 8. 14.). Mert a Lélek egyesít
minket Krisztussal és belénk önti a krisztusi életet. Akiben
nem lakozik a Lélek, az nincs kapcsolatban Krisztussal, az
nem Krisztusé. «Mert akiket az Isten Lelke vezérel, mind-
azok az Istennek fiai. Nem vettétek ugyanis a szolgaság
Lelkét, hogy ismét csak féljetek, hanem vettétek a gyer-
mekkéfogadás Lelkét, amelyben azt kiáltjuk. Atyánk. Maga a
Lélek tesz lelkünkkel együtt bizonyosságot, hogy az Istennek
fiai vagyunk . . . Mi is, akik magunkban hordjuk a Lélek
zsengéit (ajándékait), mi magunk is sóhajtozunk bensőnk-
ben és várjuk az Isten fiaivá való fogadást (és az istenfiúi élet
teljes kifejlődését), testünknek a megváltását . . . A Lélek is
segítségére van erőtlenségünknek, mert nem tudjuk, mikép
kell kérnünk, amit kérünk, de maga a Lélek jár közbe értünk

szavakba nem foglalható sóhajtásokkal. Aki azonban vizsgálja a szíveket, tudja, hogy mik a Lélek kívánságai: hogy tudniillik közbenjár a szentekért Isten akarata szerint» (Róm. 8. 14—27.).

A Lélek bevezet minket Isten igazságaiba, a hit titkaiba. «A Lélek mindent kikutat, még az Istennek mélységeit is . . . Az Isten dolgait nem ismeri senki, csak Istennek Lelke. Mi azonban nem ennek a világnak lelkét vettük, hanem azt a Lelket, mely Istentől vagy on, hogy megismerjük, amit Isten nekünk ajándékozott» (I. Kor. 2. 10—12.).

A Lélek bennünk lakozik (Róm. 8. 9.), amint Krisztus is bennünk lakozik (Róm. 8. 10.). Mi a Lélek templomai vagyunk (I. Kor. 6. 19.), amint Isten, a Szentháromság templomai is vagyunk (I. Kor. 3. 16.).

3. A Szentlélek a mi Tanítónk.

A Szentlélek a mi Tanítónk, mert ő «az igazság Lelke..., aki megtanít minket mindenre» (Jn. 14. 25.). Ő az igazság Lelke, mert ő olyan Szeretete az Atyának és a Fiúnak, hogy szükségképen az Atya Igazsága által, vagyis a Fiú által is származik. A Fiú az Atyának olyan Igazsága, hogy abból szükségképen a végtelen Szeretetnek kell áradnia. A végtelen Igazság egyszersmind végtelen Szeretet is. A Szentlélek, a fogadott gyermekek Lelke, azért a mi Tanítónk, mert egy a végtelen Igazsággal és általa az Atyával, tehát végtelenül jól ismeri az «Atya titkát», az Atyát és a Fiút. Azért kérjük őt: «add, hogy általad megismerjük az Atyát és a Fiút . . . per te sciamus da Patrem, noscamus atque Filium . . .!»

Ő a fogadott gyermekek Tanítója, mert a háromszemélyű Isten családi életének Szelleme. Ő közli velünk

az istenfiúi szellemet, lelkületet, amint ő általa születünk Isten fiaivá. Ő írja szívünkbe Isten fiainak élettörvényét, az isteni életbőlcseség és szeretet törvényét. És ez a szeretet törvénye, amelyet szívünkbe vés, sokkal inkább segít és eligazít minket az istenfiúi élet útján, mint minden más törvény (Loy. Sz. Ignác). A szeretet törvénye a mennyei Atya tetszésének útja, hogy Atyánknak bennünk is kedve teljék, amint az ő egyszülött Fiában mindig kedve telik.

A Lélek a mi Tanítónk, mert ő élteti Krisztus titokzatos testét, amelynek tagjai vagyunk, ő a Krisztus Lelke. Ő vezérli az igazság és a szeretet útján az Egyházat. Midőn tehát Krisztus helytartója, apostolai és papjai előtt tisztelettel és hódolattal meghajlunk, az Igazság Lelke előtt, a mi Tanítónk előtt hajlunk meg, aki őket vezérli.

A Lélek a mi Tanítónk, aki nemcsak írott betűre tanít minket, hanem az életre, a legfölségesebb életre; nemcsak elvont igazságokra tanít, hanem az élő Igazsággal, Krisztussal kapcsol minket egybe. Nemcsak értelmünket világosítja meg, hanem akaratunkat is megerősíti, hogy tanítását ne pusztán írott malasztanak tartsuk, hanem tevékenyen életre váltsuk.

Ő a legjobb Tanítónk, mert kedvet és örömet is önt szívünkbe, hogy az ő isteni élettörvényének útján nagylelkűen járjunk. Ő a legjobb Tanító, mert mindig velünk marad tanítványaival, szívünkben lakik és mindig segít, mindig felvilágosít és erősít. Bennünk lakik, «szívünkben imádkozik kimondhatatlan sóhajtásokkal» (Róm. 8. 26.). Bennünk lakik, hogy megtanítsa imádkozni és tevékenyen szeretni.

Igy tehát a Lélek nemcsak Tanítónk, hanem Nevelőnk is.

4. *A Szeretet Lelke a mi Nevelőnk.*

A Lélek a mi Nevelőnk, aki maga alakítja szívünket, életünket isteni tanítása és az isteni élettörvény szerint. A Szeretet Lelke az Atya keze: „*digitus paternae dexteræ*”, az Atya ujjja, amellyel érinti és alakítja szívünket, lelkünket az isteni eszménykép formájára, amelyben az Atyának végtelen kedve telik.

A nevelést a művészethez szoktuk hasonlítani. Nincs az a művész, aki annyira el volna telve művészi eszméjével, mint a Lélek, aki műremekké akarja formálni életünket az örök Szépség mintájára. Nincs az a művész, aki nagyobb ihletet meríthetett és mélyebben betekinthesett volna a végtelen és örök Szépségbe, mint a mi Lelkünk nevelőművésze, a Szentlélek. Nincs az a művész, aki maga egyszerűs mind a végtelen Szépség volna, amint a Szentlélek Isten az. Nincsen olyan művész, akinek oly határtalan és végtelen kifejező eszközök állnának rendelkezésére, hogy műremekét megformálja. Nincsen művész, aki jobban szeretné megalkotni remekművét, mint a Lélek szeretné bennük Isten Fiának vonásait kívéni. Nincsen művész, aki szorgosabban, odaadóbban, állhatatosabban fáradozna művének megalkotásán, mint a Lélek. Nincs az a művész, aki oly rettenthetetlen türelemmel próbálja a legalkalmatlanabb anyagot is alkalmassá tenni a legszebb mű megalkotására.

A nevelés anyai és szülői feladat. A Lélek a mi Nevelőnk, aki Isten igaz gyermekeivé formál minket. Nincsen az az anya, aki gyermekét olyan szeretettel neveli, mint minket nevel Isten gyermekeivé a Lélek. Nincsen az az anya, aki többet tehet gyermekeért, mint a Lélek, aki maga a végtelen Szeretet, aki nekünk az istenfiúi életet

közvetítette, aki minket isteni kegyelemmel, vagyis isteni életerővel eláraszt, istenfiúi életre nevel, istenfiúi módon gondolkozni, beszélni, érezni és cselekedni tanít, aki minket az Atyával és Fiúval társalogni, imádkozni tanít. Nincsen az az anya, aki annyi gondját viselhetné gyermekének, aki szüntelen elszakíthatatlanul vele lehetne gyermekével, mint a mi isteni Nevelőnk. Nincs az az anya, aki oly bensőségesen egyesülhetne gyermekével, mint a Lélek, aki az ő neveltjeiben, Isten gyermekeinek szívében lakozik. Nincsen az az anya, aki annyira életközösségben volna, egy életet élne gyermekével, mint a mi Nevelőnk, aki bennünk él.

A mennyei Atya ilyen Nevelőt adott gyermekeinek! Vagyis saját végtelen Szeretete által nevel minket.

XLIII. A Szeretet ajándékaival az istenfiúi élet magaslataira.

1. A Szeretet ajándékai

A Lélek maga a legnagyobb ajándék, amelyet Isten gyermekei az Atyától és Fiútól kapnak. A Lélek összes ránk áradó szeretete, mindazok a kegyelmek és erények, amelyeket az istenfiúság megszentelő kegyelmével együtt kapunk, mindaz a felvilágosítás, amelyben az igazság Lelke részesít, mindaz az ösztönzés, serkentés, erősítés, vonzás, bátorítás, édesgetés, amellyel a Szeretet Lelke akaratumat magához vonzza, mindaz a világosság, lelki erő, öntudat, amely a három isteni erényből fakad és istenfiúi öntudatumat alkotja, ez mind, mind a végtelen Szeretetnek ingyen adománya.

Mégis van a Szentlélek mérhetetlen sok jótéteménye közt egy csoport, amelyet különösebb módon ajándéknak

mondunk, mert az a szerepe, hogy a Szentlélektől kapott többi kegyelmeknek és életerőknek működését tökéletesítse, és hogy az erények gyakorlatát könnyűvé tegye.

Tehát ezek az ajándékok már feltételezik az erényeket, és az a céljuk, hogy azokat tovább fejlesszék, sőt rendkívüli és hősiessé fokozzák. Ezek az ajándékok tehát a bensőséges lelki élet eszközei, az Istennel való egyesülés segítői, a tökéletes istengyermeki élet irányító erői. Ezek az ajándékok finom érzékkel látják el lelkünket, hogy az istenes élet legbensőbb titkaiba is behatoljunk, hogy az istenfiúi élet legszentebb bizalmasságába beavattassunk, hogy az isteni Családdal, amelynek gyermekeivé lettünk, egészen együtt érezzünk, együtt éljünk, hogy otthonosak legyünk Atyánk házában.

A lelki élet mesterei szárnyakhoz hasonlítják ezeket az ajándékokat, mert általuk hasonlíthatatlanul gyorsabban jutunk előre, mintha nélkülük csak gyalogosan mennénk a tökéletesség útján. Ez ajándékok által a Szentlélek egészen magához vonz minket, magáévá akarja tenni lelki vezetésünket, különös szeretettel terjeszti ki reánk gondosságát, tanító és nevelő hatását, ő maga, a Lélek akar vezérelni, hogy egészen Isten gyermekeivé lehessünk, mert «akiket a Lélek vezérel, azok az Isten gyermekei».

A Szentlélek ajándékai a szeretetből fakadnak és a szeretet tökéletességére vezetnek. A hét ajándékot a szeretet foglalja egybe és a szeretetnek az eszközei, eleven erői. Nagyon távol állnánk az igazságtól, ha a szeretet hét ajándékát csak drágaköveknek, díszítményeknek, élettelen kincseknek gondolnánk, mégha a lehető legnagyobb drágaságoknak is tartanánk azokat. Mert *a szeretet ajándékai életerők, eleven érzékek és készségek*, amelyek által könnyedén és szíves-örömmel járjuk az istengyermeki élet útját és élünk a mennyei Atya tetszése szerint.

2. A Lélek ajándékai a szeretet tökéletességei.

Az istenfélelem a szerető léleknek elfordulása mindentől, ami az Istent sértené és mélységes hódolat és tisztelet Isten végtelen fölsége előtt.

A jámborság gyermekded vonzalmat önt szívünkbe, hogy Isten tetszését keressük és megvalósítsuk; hogy «Istenünkhöz, mint Atyánkhoz gyermeki szeretettel vonzódjunk» (S. Th. II. II. q. 121. a. 1.).

Az erősség a szeretet hűségét és állhatatosságát biztosítja.

A tanács olyan szeretetajándék, hogy leleményessé tesz minket az eszközök jó megválasztására Isten tevékeny szeretetében.

A tudomány olyan szeretetajándék, hogy általa a teremtményeket Isten gondolatai szerint jobban megismerjük és Isten szeretetéhez eszközül használhatjuk.

Az értelem ajándéka úgy tökéletesíti a szeretetet, hogy jobban beavat szeretetünk tárgyába, Isten titkaiba és a hitigazságok benső összefüggéseibe.

A bölcsesség olyan szeretetajándék, amellyel megtapasztaljuk és megízleljük, mily édes az Isten.

3. A szeretetajándékok lépcsőfokok az Isten-szeretet magaslátára.

Az istenfélelemmel elszakadunk a rossztól.

A jámborság gyermeki készséget ad a jóra.

A tudomány megmutatja, mily rosszat kell kerülni és mily jót tenni.

Az erő bátorságot ad a nehézségek legyőzésére a szeretet útján.

A tanács az eszközök megválasztását könnyíti meg.

Az értelem figyelmünket Isten végtelen igazságára és jóságára irányítja.

A bölcsesség akaratunkat, igazságszomjunkat és jóságra és szeretetre vágyó szívünket egyesíti Istennel. «Az égbevezető lépcsőfokok magaslatán, a bölcsesség adományában, Isten felénk hajlik, keblére von minket és szeretetcsókját adja, hogy élvezzük az ő édességét, amely minden gyönyörűséget fölülmúl» (Szal. Sz. Ferenc).

«És ha a bölcsesség adományában az Isten-szeretet megnyilatkozásaitól boldogan és vidáman eltelünk — folytatja Szent Ferenc —, akkor felebarátainkhoz megyünk, hogy őket hasonló boldogságra segítsük.»

A legmagasabb fokról, ahol vágyó tehetségünket izzó buzgalommal töltöttük el és az Isten-szeretet édes illatával telítettük lelkünket — a bölcsesség ajándéka által —, leszállunk az értelem lépcsőjére, ahol lelkünk eltelik csodálatos világossággal és meggazdagodik isteni gondolatokkal, hogy Isten fölségének és jóságának és szépségének apostolaivá legyünk.

Azután a tanács adományával megbizonyosodunk, hogy milyen eszközökkel tudjuk felebarátaink vonzalmát az isteni dolgok iránt növelni.

Az erősség bátorságot önt belénk, hogy az apostolkodás akadályait legyőzzük.

A tudomány ékesszólóvá tesz.

A jámborság arra segít, hogy felebarátainkban is felébresszük a gyermeki vonzalmat Atyánk iránt.

Végül istenfélelemre, gyermeki tiszteletre segítjük őket» (Szal. Sz. Ferenc).

4. A legnagyobb szeretetajándék.

A bölcsesség adományával a Szeretet Lelke betetőzi és megkoronázza szeretetművét lelkünkben. A bölcsesség adományával Isten tökéletes gyermekeivé igyekszik minket tenni a Szentlélek (S. Thom. Sum. Th. 2. 2. q. 45. a. 6. c). Isten Fiához való hasonlóságunkat akarja teljesebbé tenni. «Hiszen a Lelket éppen azért nevezzük az istenfiúság Lelkének, mert általa Isten egyszülött Fiához hasonlók leszünk» (S. Thom. u. o. 1.).

Az Isten Fia, az isteni Ige nem egyéb, mint az Atya bölcsesége, azért ha Isten Fiához hasonlítunk, akkor a bölcsesség által hasonlítunk hozzá. A bölcsesség azt jelenti, hogy helyesen ítélünk minden dologról az isteni igazságban való részesedés (megízlelés) által. Helyes ítélet kétféleképpen lehetséges. Vagy értelmünk tökéletes használatával, vagy pedig úgy, hogy valamiképpen részesedünk annak a természetében, amiről ítélünk. Így például — mondja Szent Tamás — a tisztaságról bölcsen ítél az, aki tökéletesen megtanulta az erkölctant, de másképpen (secundum quandam connaturalitatem) ítél az, aki átéli önmagában a tisztaságot. Az isteni dolgokról is az ítél isteni módon vagy bölcsen, aki isteni életet él, aki «részesedik az isteni természetben». Ez a részesedés az isteni életben az istenfiúság kegyelmével történik, ez kapcsol bele minket, amennyire éppen teremtmény bekapcsolódhatik, az isteni életbe, és tesz minket eggyé az Isten Fiával, aki az Atya Bölcsesége. Ez a mi életegységünk Isten Fiával lehetővé teszi, hogy az ő isteni bölcsességében is részesedjünk. Ezt az életközösséget hozza létre bennünk a Szeretet Lelke és teljessé teszi azt a bölcsesség szeretetadományában. «Aki pedig az Úrhoz ragaszkodik, egy

lélek övele» (I. Kor. 6. 17.). Tehát a bölcsesség adományának forrása és oka a szeretetben van, de lényegében az értelmet árasztja el mennyei fénnel, hogy Isten dolgairól oly helyesen ítéljen, mint aki együtt él és résztvesz az isteni életben, mint aki megízlelte és tapasztalatból ismeri azt. (V. ö. S. Thom. 2. 2. q. 45. a. 2.)

A bölcsesség szeretetadománya arra készítet, hogy az Isten Fiával való szeretetegységünk legyen lelki életünk irányítója. Ennek vezérlete alatt mindig otthonosabbak leszünk az isteni dolgokban és azokat nemcsak pusztán elméletből ismerjük, hanem az Istennel való együttéléstől. Ez a szeretetegyesülés látókká tesz minket, mert akit szeretünk, és akit egyedül szeretünk, arra minden figyelmünk ráirányul. És ha a mi szeretetünk tárgyával egyesülünk, eggyé leszünk — mint az Isten Fia kívánja —, akkor a vele való életközösség révén belénk árad az isteni Ige bölcsesége és a tőle elválaszthatatlan Szeretet Lelke. A bölcsesség adománya, az isteni életet megízlelő ismeret, a szent elmélyedésnek, a legbensőbb szeretetegyesülésnek, az életszentségnek eszköze.

XLIV. A Lélek a mi legjobb Vigasztalónk.

1. Mi a lelki vigasztalás?

Lelki vigasztalást mondunk, mert mi itt nem foglalkozunk sem az érzéki vigasztalással, sem pedig emberi vigasztalással — bár mindkettő lehet jó is —, hanem kizárólag csak az Isten kegyelméből fakadó lelki vigasztalást vesszük fontolóra. Maga a szó, „vigasztalás”, is zavarba hoz némelyeket. Nem jelenti a vigasztalás, hogy szomorúak-

nak kellene lennünk a vigasztaláshoz, hanem érezhető felbuzdulást és örömet jelent.

Loyolai Szent Ignác így magyarázza ezt: «Vigasztalásnak nevezem azt, amikor a lélekben olyan *benső felbuzdulás* támad, amely lángra lobbantja a Teremtője és Ura iránti szeretetet úgy, hogy a lélek ennek következtében a földön semmiféle teremtményt sem tud szeretni önmagáért, hanem csak azok Teremtőjéért. Úgyszintén vigasz az, midőn a lélek könnyeket hullat, amelyek őt Urának a szeretetere indítják; történjék az akár a bűnei fölött érzett bánat, vagy Krisztus Urunk szenvedése, vagy más dolog miatt, ami egyenesen az ő szolgálatára és dicsőségére irányul. Végre vigasznak nevezem a hit, remény és szeretet minden gyarapodását és *minden benső örömet*, amely hívogatja és vonzza az embert az égiek felé, hogy a saját lelkét üdvözítse, és amely neki békét és nyugalmat ad az ő Teremtőjében és Urában.» (De discr. spir. reg. 3.)

A kereszténység nemcsak mint elvont tanítás lépett az emberiség életébe, hanem mint új élet, isteni élet és életerő. Isteni eredete van és isteni életerőt is ad. Újjá kell születnünk, hogy ezt az isteni életet élhessük az isteni életforrásokból, Isten Fia kegyelmi forrásaiból, a szentségekből. Ezek az isteni életforrások gyógyítanak, tisztítanak, erősítenek, felvilágosítanak és vigasztalnak is. Ezekből táplálkozunk, ezekből fejlődünk. Ezekhez a kegyelmi erőforrásokhoz kell soroznunk a lelki vigasztalást is. Az istenfiúi életben szüntelen és *észrevétlenül* is az isteni erőforrásokból élünk. Ha ezeknek az erőforrásoknak hatását *érezzük* lelkünkben — nagyobb buzgóság, nagyobb, áldozatkészebb szeretet, szívesebb Isten-szolgálat, Krisztussal, a Megfeszítettel való mélységesebb együttérzés formájában —, akkor lelki vigasztalásban van részünk. Mint minden isteni

kegyelemerő, úgy a lelki vigasztalás is a Szeretet Szent-lelkének munkája bennünk.

De nem szabad a lelki vigasztalást az Isten-szeretet lényegével azonosítanunk, mert szeretetünk lényege Isten akaratának teljesítésében valósul meg; és ez érdemszerző cselekedet. A lelki vigasz ennek a szeretetnek szolgálatában áll, a Szeretet Lelkétől kapott segítőeszköz szeretetünk felgyulladására. A vigasztalással azért ajándékozza meg Isten az őt szerető lelket, hogy még jobban tudjon szeretni. (Sierp S. J.: Hochschule der Gottesliebe II. pg. 421.)

«A lelki vigasz — írja Szent Ignác egyik levelében — elűz minden zavart a lélekből és szelíd erőszakkal Isten szeretetéhez vonzza . . . Ebben az édes lelkiállapotban minden fáradtság öröm, minden nehézség enyhülés. Aki ebben a szent lángoló hevületben és vigaszban jár, annak minden teher megkönnyebbedik . . . Igaz, hogy ezek a vigaszos lelkesedések nincsenek mindig hatalmunkban; megvan azoknak az ideje, amint azt Isten lelki javunkra jónak látja meghatározni.» (Karrer: Briefe des hl. Ign. pg. 44.)

2. A lelki vigasz a Szeretet Lelkének ajándéka.

Nyilvánvaló tehát, hogy a lelki vigasztalás Isten igen nagy ajándéka. Azt mondtuk, igen nagy ajándéka. Mert nem kis dolog az, midőn a Szeretet Lelke annyira magához vonzza szívünket, «úgy lángra lobbantja a Teremtője és Ura iránti szeretetet, hogy ennek következtében semmiféle teremtményt sem *tud* szeretni önmagáért, hanem *csak* Teremtőjéért! . . .» Hiszen ez már igen nagy szeretet! Itt már a legtisztább szeretetre ösztönzi a Szentlélek az embert!

A könnyek adománya főképen a keresztfeszített Jé-

zussal való szerető együttérzésnek a jele. Vagy pedig megragad és megindít minket az a gondolat, hogy régebben nem szerettük őt és bánjuk, hogy a végtelenül szeretetreméltó és szent Isten ellen vétettünk. Szent Ignác nagyrabecsüli ezt a lelki vigasztalást is, és a lelkigyakorlatok folyamán többször említi, mint a szeretetben való előhaladás eszközét. Ő maga, különösen a szentmisében vagy a szent zsolozsma imádságában, oly nagy fokban részesült ebben a lelki adományban, hogy a gyakori könnyezéstől szemévilágát féltették. (V. ö. Sierp. u. o.)

Nagy ajándék az isteni erények érezhető növekedése is szívünkben, hiszen az isteni erények lelkünk legnagyobb kincsei és a legnagyobbak közt is legnagyobb a szeretet, amelyet a lelki vigasztalásban érezhetően növel szívünkben a Szeretet Lelke. Nagy kincs végül mindaz a «belső öröm . . . az a béke és nyugalom», amelyeket a lelki vigasztalás magával hoz. Hiszen ezek a szeretetnek jellegzetes hatásai és következményei.

Hogy a lelki vigasztalás mily nagy ajándék, azt mérhetjük végül az ellentétjéből, a lelki vigasztalanság mivoltából. Szent Ignác azt mondja: «vigasztalanságnak nevezem mindazt, ami ellenkezik a vigaszról mondottakkal, így a lélek elsötétülését, a benne támadt zavart, az alsóbbrendű dolgok iránt való vágyódást, a különböző belső zaklatásból és kísértésekből származó nyugtalanságot, amelyek az embert arra készítetik, hogy remény és szeretet nélkül bizalmatlankodjék. Ekkor a lélek lanyhának, restnek, szomorúnak és Teremtőjétől és Urától mintegy elhagyatva érzi magát» . . . (De discr. spir. reg. 4.) Nyilvánvaló, hogy a vigasztalanság ellen küzdeni kell, mert «a vigasztalanság idején a gonosz szellem» támadásának vagyunk célpontja. Tehát az Isten-szeretet Szelleméhez kell fordulnunk, mert

csak azzal tudunk győzni és mert «a gonosz szellem tanácsai folytán nem találhatjuk meg a helyes utat». (U. o. 5.)

Szent Ignác három okát adja a vigasztalanságnak: Az első saját hanyagságunk. A második, hogy «az Úr meg akar minket próbálni, mennyit bírunk már el... a nagy vigasztalások és különös kegyelmi ajándékok nélkül. A harmadik ok az, hogy Isten így helyes belátást és ismeretet ad nekünk, amellyel teljesen átértjük, hogy nem tőlünk függ a nagyfokú ájtatosság és az érezhető szeretet... , hanem hogy az teljesen az Úristen ajándéka és kegyelme, hogy — amint mondják — ne rakjunk fészket idegen házban, vagyis ne essünk kevélységbe és hiúságba és ne tulajdonítsuk magunknak az érezhető ájtatosságot vagy más lelki vigasztalást». (U. o. 9.)

Tehát még a vigasztalanság is a lelki vigasztalás nagy értékét mutatja. Csak az a fontos, hogy helyesen értékeljük, hogy szerepéről helyes felfogásunk legyen.

3. A lelki vigasz lebecsülése.

A lelki vigasztalás lényegéből szembeszökően nyilvánvaló, hogy az mily értékes kegyelmi ajándéka Istennek. Aki tehát lebecsüli, az nem tudja, hogy mi a lelki vigasztalás.

Lebecsülik a lelki vigasztalást olyanok is, akik érzéki és testi gyönyörök rabjai és más után, lelkiek után nem is vágyódnak, vagy az ilyen vágyaik tehetetlen sóhajtozások, komolytalan ábrándozások.

Lebecsülik olyanok is, akik vallásosak és lelki életet igyekeznek élni, de túlságosan a maguk erejére támaszkodnak, a saját akaraterejükben bíznak; és akiket még nem hatott át a saját kicsinységüknek és semmiségüknek meg-

győző igazsága, akik nem élnek annak a mélységes hitigazságnak a fényében, hogy az Isten kegyelme nélkül semmit sem tehetünk, és hogy lelki életünkben Istené a vezérszerep.

Lebecsülik a lelki vigasztalást azok, akik bármiképpen ferde és torz fogalmakat alkotnak maguknak a krisztusi kegyelmi életről, akik a lelki vigasztalást talán csak beteges lelkiületek számára való gyógyszernek tartják. Az ilyeneknek sejtelmük sincs a lelki vigasz mivoltáról. Az ilyenek nőies érzelgősségnek tartják, ha valaki a lelki vigasztalást megbecsüli, és a férfiatlanság netovábbjának, ha valaki például a könnyek adományát valamire is értékeli. A férfiaság dolgában a pampelonai hős katona, Szent Ignác, bárkivel fölveszi a versenyt. És mégis minél jobban elmélyedt Isten szeretetében, különösen a szent liturgia imádságai közben, annál jobban része volt ebben a sokszor félreértett «könnyek adományában», amellyel bizonyára főleg bánatának és szeretetének nagy fokát mutatta. És az új Ádám, a tökéletes Ember, a tökéletes Férfi, aki egy személyben a Mindenható, fölséges Isten, ő sem tartotta férfiatlan dolognak, hogy sírt jóbarátja halálán, és könnyezett Jeruzsálem szomorú sorsán.

Lebecsülik a lelki vigasztalást azok is, akik azt tapasztalatból nem ismerik, hanem talán csak elméletből. De vajjon milyen elméletből? Tudjuk, hogy milyen nagy különbség van abban, ha valamiről csak elvont fogalmunk van, vagy pedig, ha tapasztalatból is ismerjük az illető dolgot. Meglehetősen különbség az, ha valaki valamilyen ételt csak tudományos leírásból ismer, vagy pedig, ha azt meg is ízlelte. Amint nagy a különbség a között is, ha valaki a keresztény vallást csak elméletből vagy pedig gyakorlatból is ismeri.

Lebecsülik végül azok, akik kevésbé ismerik a Szeretet Szentlelkét és az ő folytonos működését Isten fiainak lelkében; akik elfelejtik vagy nem akarják megérteni, hogy Isten Fia a Szentlelket különösképen Vigasztalónak nevezte és Vigasztaló gyanánt adta nekünk.

4. A lelki vigasztalás túlbecsülése.

Lehet-e a lelki vigasztalást túlbecsülni? Hiszen Isten természetfölötti adományait, minthogy emberfölötti eredetűek, mi nem is tudjuk egészen megérteni, annál kevésbbé méltóan értékelni. Ilyen általános és kimerítő értelemben tehát a lelki vigasztalás isteni ajándékát nem tudjuk túlságosan megbecsülni.

De azért a lelki vigasztalás lényegét tekintve megállapíthatjuk, hogy túlbecsüli azok értékét az ember, ha azokat az adományokat nagyobbra tartja az adományozónál. Elméletben talán alig esünk ebbe a túlzás hibájába, de a gyakorlatban előfordul, midőn mindenáron és mindenkor csak lelki vigasztalást várunk Istentől és ha azok híján vagyunk, nem becsüljük meg őt magát még a vigasztalásnál is jobban; pedig a vigasztalanság idején is jelen van lelkünkben a megszentelő kegyelem által.

Túlbecsüljük a vigasztalást, vagyis inkább helytelenül becsüljük meg, ha nem azt a szerepet tulajdonítjuk neki, amelyet Isten szánt neki. A vigasztalásnak az a szerepe, hogy szívünket érezhetően is vonzza Isten szeretetére. Isten jól ismeri természetünket és tudja, hogyha valami iránt soha sincs bennünk érezhető kedv, készség és vidám lendület, ha sohasem melegszik és hevül érte szívünk, azt rendes körülmények közt aligha szeretjük kitartó és áldozatos szeretettel, mert az emberfölötti dolog volna. Isten adhat

ugyan kivételes kegyelmi erőket, hogy ez is lehetséges legyen, de ez az ő erejének a csodája. Isten még a kegyelem működésénél is tekintetbe vette azt, hogy emberek vagyunk és természetünk, ha nem is állandóan, de mégis megkívánja, hogy szeretetünk érezhető is legyen. Azért nem akarta Isten a kegyelem munkájánál az érezhető vigasztalást kizárni. De azt sem akarta, hogy folyton és kizárólag az ő vigasztalására támaszkodjunk. Ha ezt tennők, túloznánk és túlbecsülünk a vigasztalások istenadta szerepét és így eltérnénk Isten szent szándékaitól.

A túlbecsülés veszélye leginkább a buzgóbb lelki élet kezdetén szokott lenni, midőn Isten atyai szeretete nagyobb gyöngédséggel szokta gyermekeit magához vonzani, lelkesíteni és szent szolgálatában örömmel eltölteni. Isten atyai szeretetét meg kell becsülnünk. Csak azt nem kell gondolnunk, hogy ő állandóan vigasztalással akar minket táplálni. A tökéletesség útján többször megvonja érezhető vigasztalását, hogy alázatosságra intsen és beláttassa saját tehetetlenségüket, és hogy megérttesse, mennyire neki kell tulajdonítanunk az isteni kegyelem erőit, és ő mennyire legfőbb tetszése szerint adja azokat.

A lebecsülés veszélye inkább a lelki élet későbbi szakaszaiban jelentkezik, vagy a lanyhaság idején, midőn nincs kedvünk a lelki dolgok iránt, vagy ha valami mulandó dologhoz rendetlenül ragaszkodunk, vagy ha túlságosan bízunk a magunk erejében.

Túlbecsülik a lelki vigasztalást azok, akik a finnyás gyermekekhez hasonlóan mindig csak édességet akarnak. Isten a Szeretet Lelke által nem elkényeztetett gyermekeket akar belőlünk nevelni, hanem «tökéletes férfiakat», akik a krisztusi élet útján edzett lélekkel vállalják az áldozatos és fáradtságos munkát, a szenvedést és a keresztet is.

Túlbecsülik a lelki vigasztalás szerepét, akik azt többre

becsülik, mint az áldozatot és keresztet. Az áldozatot és keresztet Isten Fia a legértékesebbé tette a mi megváltásunk rendjében, mert a keresztáldozatból fakad minden üdvösségünk és egész isteniúi életünk. Tehát az értékek rendjében a mi életünkben is a kereszt és az áldozat az első. A lelki vigasztalás — ha még oly rendkívüli nagy is — mindig csak eszköz arra, hogy szeretetünket, főleg áldozatos szeretetünket fejlődésében szolgálja. Igaz ugyan, hogy a Szeretet Lelke oly csodálatosan működik Isten fiainak életében, hogy ismét éppen a legtisztább áldozatos szeretetből és keresztből tudja a legistenibb vigasztalást, a legmennyeibb örömet fakasztani.

5. Szükséges-e a lelki vigasztalás?

Szent hitünk azt tanítja, hogy Isten kegyelme az üdvösségre föltétlenül szükséges és ezt semmiféle emberi eszköz nem pótolhatja. De azt nem tanítja, hogy az üdvösségre Istennek *érezhető* kegyelme, vagyis a lelki vigasztalás szükséges-e. Az a jó Isten titka, hogy a Szeretet Lelkének vigasztalása hány lelket mentett meg a kétségbeeséstől, a kárhozattól és az ő szerető vonzása hány lélekbe ültette az üdvösség csiráit, midőn Jézushoz, az élet és üdvösség forrásához vonzotta őket, midőn a mulandók megvetésére és az Isten szeretetére edesgette. Az is a jó Isten titka, hogy van-e a mennyországban olyan lélek, akinek nem volt szüksége a Lélek *érezhető* vigasztalására, ahhoz, hogy üdvösségét biztosítsa. A Szeretet Lelkének minden művét nem tudjuk teljes biztossággal kimagyarázni. Mégis van módunk egy-két irányelvet felállítani.

Bizonyára nem vagyunk vakmerőek, ha azt állítjuk, hogy a lelki vigasztalás — Isten bölcs mértéke szerint — szükséges a buzgó Isten-szeretetre.

Nélkülözheti a vigasztalást az, aki éppen csak a súlyos bűntől igyekszik megóvni lelkét, de akinek még marad bőven lehetősége, hogy a mulandó földi dolgokhoz ragaszkodik, hogy a földi élet örömeit élvezze, amennyire az bűn nélkül lehetséges.

Nem nélkülözheti a Szeretet Lelkének vigasztalását az, aki a tökéletes Isten-szeretetre törekszik és ezért az evangéliumi tanácsok követése által lemondott minden földi birtokról, és a tiszta élet által a földi örömök főforrásairól és az engedelmességben még saját kényelmét és akarátát is feláldozta. Ami még ezenkívül megmarad, és amit bűn nélkül lehet élvezni, az kevés.

A tökéletességre való törekvés még arra is ösztönzi, hogy a megengedett tiszta földi örömökben is gyakorolja a lemondást, hogy szívét teljesen szabaddá tegye minden földi vonzalomtól a tiszta Isten-szeretet számára. Az ilyen lélek csak mint eszközöket használja a teremtményeket, miért is csak annyiban használja, amennyiben segítik célja felé, Isten felé. Különben pedig közömbössé teszi magát velük szemben és a teremtményhez a teremtményért nem vágyódik, csak Istenért. Tehát nemhogy földi örömökben volna része a tökéletességre törekvő léleknek, hanem ellenkezőleg, azt mondhatjuk, hogy gyakran, ha nem is szüntelen, éppen olyan dolgokat kell magára vennie az alázatosság és önmegtagadás gyakorlatában, a Keresztrefeszített követésében, amitől természetete irtózik és amivel szíve ösztöne ellenkezik. A szenvedést és a megaláztatást választjuk, bár borzad tőle természetünk, de Jézus szeretete győzedelmeskedik szívünk ellenkezésén és magunkra vesszük, mert Isten Fiához hasonlók akarunk lenni és ezáltal is Atyánk tetszését keressük mindegyikfölk.

Lehet-e ilyen életet kibírni isteni vigasztalás nélkül?

Az emberi vigasztalást nem lehetetlen nélkülözni ilyen élet-hivatásban, de az isteni vigasztalás nélkülözhetetlen. És pedig annál inkább, minél jobban lemondunk minden földi élvezetről és örömről. Szívünk boldogságra van teremtve és már itt e földön szükséges belőle egy kevés. Vagy földi vigasztalásokban és örömekben találja ezt meg az ember, vagy Isten vigasztalásában, de valahol meg kell találnia. (V. ö.: Eberschweiler S. J. Gnade und Tugend, pg. 93.)

Szükséges a lelki vigasztalás az istenes életben azért is, mert a lelki vigasztalás és *öröm* — több vagy kevesebb mértékben — de *szükségszerűen forrásokból minden igazi szeretetből. A szeretet természetével jár, hogy örvendünk* annak és megnyugszunk abban, amit vagy akit szeretünk. Ez vonatkozik nemcsak a földi szeretetre, hanem az Isten-szeretetre is; sőt annnyival inkább az Isten szeretetére, amennyivel nagyobb jó a végtelen Jóságot szeretni, mint valami véges jót szeretni.

Szükséges a lelki vigasztalás az apostolok számára is, akik hivatva vannak az üdvösség örvendetes jó hírét, vagyis az evangéliumot hirdetni. De hogyan hirdessék ezt a legnagyobb örömhírt, ha maguk nem tapasztalják és saját lelkükben nem találják meg az üdvösség örömhírét?

Szükséges a lelki vigasztalás a buzgó istenfiúi életben. Van-e nagyobb öröm és lelki vigasztalás, mintha a «Szeretet Lelke bizonytságot tesz szívünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk» és ha a Lélek arra ösztönöz, hogy jóságos Atyánk-nak nevezzük Istent és örvendező szeretettel kiáltunk: «Atyám!» Erről a lelki vigasztalásról külön is elmélkedünk, midőn istenfiúi öntudatunkról szólunk.

Szükséges a lelki vigasztalás azért is, mert «minden lelki öröm vigasztalás». A lelki öröm pedig szükséges alaphangulata az istenfiúi életnek és egészséges fejlődésének. (L.: A vidámság c. fejezetet.)

Nem minden lelki vigasztalás szükséges mindenkinek. A könnyek adományáról azt mondja Szent Ignác egyik levelében, hogy «*az nem mindenkinek szükséges vagy kívánatos . . . igaz ugyan, hogy a keményszívűeknek rossz dolga lesz az ítélet napján . . . A jó Isten Önnél hasznosnak tartja a könnyek adományát . . . de azért még ne gondolja, hogy nagyobb és tetterősebb a szeretete azoknál, akiknek ilyen érezhető megilletődés nem jut osztályrészül. Mert az ilyenek nem kevesebb odaadással szerethetik Istent, mint azok, akik könnyeket ontanak. Ha tőlem függne, ennek vagy annak nem adnám meg a könnyek adományát, mert nem növelné szeretetüket, sőt gátolná abban, mert egészségükre hátrányos volna . . .*» (Karrer: Briefe des hl. Ign. pg. 226.) Egy másik levelében, midőn egy Isten-szerető léleknek nagyon elszomorító ügyéről van szó, azt írja Szent Ignác: «nem tehetünk egyebet, csak sírhatunk» (U. o. pg. 33.).

6. Kérjük-e a lelki vigasztalást?

A vigasztalás az Isten-szeretet eszköze. Így kell azt becsülnünk, mert ez a szerepe. A vigasztalás hiányát nem vehetjük tétlenül, hanem Isten szent terveiben megnyugodva, alázatos imádsággal kell kérnünk a lelki vigasz és öröm kegyelmét. Ha Isten jónak látja, hogy vigasztalansággal küzdünk, abban is meg kell nyugodnunk. De a lelki vigasztalással szemben mégsem foglalhatunk el pusztán tétlen és szenvedőleges álláspontot. Szent Ignác arra buzdít, hogy kérjük Istentől a vigasztalást. A lelkigyakorlatok folyamán többször javasolja, hogy még a könnyek kegyelmét is kérjük, hogy vétkeinket megsirassuk, és hogy a szenvedő Üdvözítővel szívből együtt szenvedjünk, együtt érezzünk.

Az Egyház is arra neveli Isten gyermekeit, hogy a lelki

vigaszt alázatos bizalommal kérjük Istentől, bár nyilvánvaló, hogy Isten tetszésére kell bízunk, hogy mikor és milyen mértékben tartja szükségesnek és üdvösnek, hogy minket abban részesítsen.

Az Egyház felfogásával, a szent liturgiával ellenkezik, ha sohasem kérjük a lelki vigasztalást. Mert akkor vajjon milyen őszinteséggel imádkozhatjuk az Egyházzal azt a számtalan-szor előforduló imádságot a Szentlélekről: «Isten, ki híveid szívét a Szentlélek felvilágosítása által oktattad, add meg nekünk, hogy ugyanabban a Lélekben a jót megszeressük és az ő vigasztalásában mindig örvendjünk.» Akkor hogyan imádkozzuk a «Jöjj el Szentlélek» himnuszt, amely sokszorosán ismétli a lelki vigasztalás kérését? Akkor hogyan imádkozzuk az Egyházzal: «Ó, mily édes a te Lelked, Uram, aki hogy édességedet gyermekeiddel megízleltessed, a legédesebb mennyei kenyérrel táplálod éhező lelküket . . .» (Úrnap. I. Vesp. Antif.) És kinek szánta Isten azokat a bensőséges karácsonyi lelki örömöket, amelyekben részesít, midőn a betlehemi kisdéd Jézust szemléljük? És ki örvendjen együtt a feltámadt Krisztussal, ha nem mi, akik egészen neki akarunk élni és egészen együtt akarunk érezni isteni Szívével? Ez az isteni Szív örömében való részesedés a diadalmas Krisztushoz fűz minket és mélyíti hozzávaló szeretetünket. Tehát ez az öröm, ez a vigasztalás is Isten kegyelme. A kegyelmet pedig alázatos imádsággal kérni illik. Azért buzdít Szent Ignác is, hogy kérjük Istentől, hogy együtt örvendjünk a feltámadt Isten Fiával.

És hogyan nevezzük a Szűzanyát «életünknek, édességünknek?» Ezek talán csak üres szavak számunkra? Talán nem mi, hanem mások vannak hivatva, hogy «az Úr édességét is megízleljék?» Ugyan ki volna erre hivatva, ha nem Isten gyermekei? És kinek szól az a folytonosan ismét-

lődő buzdítás, hogy Isten igazságait, jóságát és szeretetét igyekezzünk a vele való társalgásban és elmélkedésben megízlelni («gustare res interne», Szent Ignác elve az elmélkedéshez!)? És miért mondta az Úr, hogy az ő «igája édes», azért, hogy ezt meg ne ízleljük az ő vigasztalásában? És miért nevezte a Szeretet Lelkét főképpen Vigasztalónak? Azért, hogy hidegen lebecsüljük ezt a művét? És miért állítja föl az apostol az istenfiúi élet irányelve gyanánt, hogy «örvendjünk az Úrban», és ismételten és sürgetőleg ösztönöz a lelki örömrre? Hiszen a lelki öröm jellegzetes vonása a keresztyén életnek!

Ne is válasszuk el a lelki vigaszt a lelki örömtől! Szent Ignác lelki vigasznak nevez «minden lelki örömet». Ha minden lelki vigasz nem is közvetlenül lelki öröm, de igenis *minden lelki öröm lelki vigasz is*. Tehát ha a lelki örömről azt mondjuk, hogy életszükséglete az egészséges istenfiúi életnek, akkor ugyanezt mondjuk a lelki vigasztalásról is.

7. A legjobb Vigasztaló.

Az imádkozó Egyházzal «a legjobb Vigasztalónak» mondjuk a Szentlelket: Consolator optime! . . . Ő a legjobb, mert ő maga a Szeretet. Az isteni Szeretethnél jobb vigasztalást pedig elgondolni sem lehet. Hiszen a végtelen Szeretet, a legtisztább, határtalan és végtelen örömrnek és békének kimeríthetetlen forrása. Ő a legjobb Vigasztaló, mert nem mulandó örömrrel vigasztal, hanem az örökkévaló örömrket ízlerteti meg velünk, mikor azon fáradozik, hogy Istennel a szeretetben mind jobban egyesítsen minket. Hiszen a Szeretet Lelkének az a lényege, az az élete, hogy szeretetkapocs az Atya és a Fiú között. És Isten gyermekeinél is ugyanezt a szerepet tölti be, midőn minket a Fiú-

hoz fűz és általa az Atyával is egyesít. Tehát az örök Szeretet és boldogság forrásával egyesít.

XLV. A szeretet lelke éleszti istenfiúi öntudatunkat.

1. A Lélek «bizonytságot tesz, hogy Isten fiai vagyunk».

A «Szentlélekből és vízből» születünk Isten fiaivá. A Szentlélek oltja szívünkbe az istenfiúi életet, midőn még öntudatra sem ébredtünk. Ő fejleszti azt kegyelmével és hozza öntudatunkra főleg a hit, remény és szeretet gyakorlatával és így tesz bizonytságot arról, hogy Isten fiai vagyunk.

Kétféle bizonytságot tesz. Az egyik az általánosabb. Ez abban áll, hogy az istenfiúi életet éleszti, növeli és tökéletesíti bennünk ezernyi kegyelemajándékával. Igaz, hogy a Lélek működését nem szemlélhetjük, de hatásait észrevehetjük. Mert ha megvilágosít, ha a jóra ösztönöz és lelkesít, azt tapasztalhatjuk, és ha vigasztal, azt érezhetjük. Ha bűnbánatra serkent, ha békét és nyugalmat áraszt lelkünkbe, azt is tapasztalhatjuk. Ha hét szeretetajándékával emeli lelkünket, annak jótékony hatását is érezhetjük. Így a Lélek munkájának számtalan hatását észleljük magunkban. És a hit fényében ez is bizonytság számunkra, hogy Isten fiai vagyunk, mert az Atyának és Fiúnak Lelke tevékenyen dolgozik lelkünkben az istenfiúi élet kifejlesztésén.

2. Közvetlenebb bizonytság.

De van a Szeretet Lelkének még az általánosnál nyilvánvalóbb és közvetlenebb bizonytságtétele is arról, hogy Isten fiai vagyunk. Ez abban áll, hogy nemcsak a Lélek

munkájának hatásait tapasztaljuk magunkon, hanem az is mindig világosabban öntudatos lesz bennünk, hogy a Szeretet Lelkének minden érintése, minden ösztönzése csak arra irányul, hogy mindig teljesebben kibontakozzék bennünk az istenfiúi élet. A Lélek az ő szeretetajándékaival, különösen a bölcsesség adományával, az istenfiúi élet édes-ségét is megízlelteti velünk, és ezáltal igen növeli bennünk az istenfiúi öntudatot. Megízlelteti velünk, mily édes boldogság egy nyomorult kis teremtmény számára, hogy a mindenség Urát és Teremtőjét Atyjának nevezheti. Mily boldogító az a tudat, hogy az istengyermekség Lelke vezérli életünket és arra ösztönöz, hogy kifejezést adjunk gyermeki érzéseinknek és örömmel mondjuk és kiáltunk a boldogító szót: Atyám!

A Lélek ráeszméltet minket, hogy az Atya mily végtelen szeretettel van irántunk, mert hiszen nemcsak valami üres címet adott nekünk, midőn gyermekeinek hív minket, hanem mi valóban gyermekei is vagyunk. A Lélek megízlelteti velünk az Atyához való határtalan bizalom édes-ségét, amellyel mindig jobban ragaszkodunk hozzá. Mert mindig jobban meggyőződünk, hogy mindenben, még az áldozatban és megpróbáltatásban is a mi javunkat akarja. És mindennel, még a legsúlyosabb kereszttel is a mi nagyobb boldogságunkat építi, az ő végtelen szeretetének fölséges terveit valósítja meg rajtunk, az ő szent Fiához tesz minket hasonlóvá, akiben neki végtelen kedve telik.

A Lélek megízlelteti velünk, mily boldogság az Atya szent tetszésének útján járni, az ő fölséges jobbkezevel vezetetni magunkat (nec Patris linquens dexteram), az ő szent akaratát teljesíteni, az ő szent tetszését keresni. Megízlelteti velünk az Isten Fia mennyei eledelét: «az én étkem az, hogy Atyám akaratát cselekedjem», mert ez az igazi

szerető lélek eledele, ez az Isten gyermekeinek isteni életre nevelő tápláléka. Aki ezzel él, az a tökéletes istengyermeki élet útján van. Aki megízlelte ennek édességét, annak más nem ízlik, az mást nem keres, mást nem szeret, hanem mindent csak ebben, mindent csak az Atya tetszése szerint.

Igy érezteti és ízlelteti velünk a Szeretet Lelke «az istenség végtelen kedvességét és édességét» (gustare infinitam suavitatem et dulcedinem divinitatis. Loy. Sz. Ign.) és így tesz bizonyosságot nekünk, hogy Isten fiai vagyunk.

3. A Szeretet békéje és öröme.

Még egy harmadik módja van, ahogy a Szeretet Lelke bizonyosságot szokott tenni róla, hogy Isten gyermekei vagyunk. A Lélek minden aggályt, kételyt és nyugtalanságot elhárít lelkünkől arra nézve, hogy Isten gyermekei vagyunk, hogy az ő megszentelő kegyelmében élünk. A Lélek békét és örömet áraszt szívünkbe, hálára ösztönöz minket, hogy Atyánknak megköszönjük az istenfiúság mérhetetlen kegyelmét. Reddit animam quietam et pacificam illam in suo Creatore ac Domino (Loy. Sz. Ignác), a Lélek megnyugtatja a lelkünket és eláraszt minket mennyei békével Teremtőnkkel és Urunkkal szemben, aki a mi végtelen jó Atyánk. Ez a bizonyágtétel nem kinyilatkoztatás és nem végleges biztosíték örök boldogságunkról (bár az Atya túláradó szeretete kiválasztottjainak néha ezt is megadja), mert az ő végtelen bölcsesége úgy látta jónak, hogy ezt velünk rendes körülmények között ne tudassa, mégis az ő végtelen jósága úgy intézi a Szeretet Lelkének ezt a kételyeket és nyugtalanságot elűző, mennyei békét árasztó bizonyágtételét, hogy az mérhetetlen és törhetetlen nagy bizalomra ösztönöz minket Atyánk iránt;

úgyannyira, hogy éppen a Léleknek ez a bizonyága, vagyis ez a mennyei béke a jele annak, hogy Isten fiai vagyunk, mert maga az Isten Fia mondotta, hogy «boldogok a békességesek, mert Isten fiainak hivatnak».

XLVI. A tökéletes szeretet felé.

1. A tökéletes szeretet útján.

A szeretet természete az, hogy a szeretőket egymáshoz hasonlóvá teszi. Minél tökéletesebb a szeretet, annál bensőségebb ez a hasonlóság. Ha tehát tökéletes szeretetre törekszünk, akkor egy szív és egy lélek vagyunk azzal, akit szeretünk, vagyis egyek vagyunk a szeretetben és a szeretet kedvéért mindenben.

Ha Isten tökéletes szeretetére törekszünk, akkor egyek vagyunk vele a szeretetben, vagyis úgy szeretjük őt, ahogyan ő szereti önmagát; *úgy akarjuk szeretni Istent, ahogyan ő akarja*, tehát a mi akaratunknak az isteni akaratba kell öltözködnie. Még helyesebben: a mi akaratunknak át kell alakulnia, hogy az isteni akarathoz hasonló legyen, hogy egy legyen vele. Ha ezt megtesszük, akkor isteni módon, *Istenhez hasonlóan szeretjük Istent*. Minél teljesebb a mi szeretetünk, annál inkább egy a mi akaratunk Istenével. És annyit veszít szeretetünk tisztaságából, amennyi Isten akaratával ellenkező akarat vegyül a mi szeretetünkbe.

Isten szeretete tehát akaratunkban van, vagyis lelki tehetségünkben, nem pedig érzéki képességeinkben, érzelmeinkben. Ezekben csak annyiban, amennyiben minden képességünknek, testi és lelki erőnknek az Isten-szeretet szolgálatára kell lennie. Hiszen «minden erőnkből» kell Istent szeretnünk. De ha az érzéki elem túllépi az ő hodo-

latos szolgálatszerepét, és a szolgálat helyett irányítja lelkünket, akkor eltávolodunk a tiszta szeretettől, mert az érzelmeknek sohasem adhatjuk a vezérszerepet, hanem csak segítő, alárendelt szerepet. Minél jobban a lélek az úr az érzéki élet fölött, annál hasonlóbb szeretetünk a tiszta szellemek szeretetéhez, tehát Isten szeretetéhez is. A mi tiszta szeretetünk formáját nem az érzéki világban kell keresnünk, hanem az értelmes akarat által érzük el, ha hasonlónak tesszük az Isten akaratához, ha teljesítjük az ő akaratát. «Mert az az Istennek a szeretete, hogy az ő parancsait megtartjuk.» (1. Jn. 5. 3.) Azért a tökéletes szeretetre törekvők jelszava az, hogy «az én étkem az, hogy Atyám akaratát cselekedjem». Életszükségletünk, eledelünk az Atya akarata.

2. Isteni módon szeretünk.

Isteni módon szeretjük Istent, ha azt szeretjük, amit ő szeret. Vagyis Istent önmagáért. Ha Isten önmagán kívül mást is szeret, azt csak mint saját igazságának, jóságának és szeretetének hasonlatosságát szeretheti. Mert minden szeretetreméltó dolog öbelőle ered, azért mindennek őt kell dicsőíteni, és elsősorban őt kell mindenben szeretni.

Ha tiszta Isten-szeretetre törekszünk, akkor nekünk is önmagáért kell szeretnünk Istent. És ha mást szeretünk, akkor is mindenben elsősorban őt, az ő szeretetsugarát kell látnunk; szeretnünk kell mindazt, amit Isten szeret és amit szeretne és elvár tőlünk.

Isteni módon szeretjük Istent, ha úgy szeretjük, ahogyan Isten Fia szereti az Atyát mint Isten és mint ember. Mint Isten annyira egy szeretetben az Atyával, hogy ugyanannak az egy isteni akaratnak a birtokosa vele együtt, úgy,

hogy az Atya és a Fiú szeretete egy. Emberi akarata pedig tökéletesen egyesül isteni akaratával és emberi akaratát tökéletesen áldozatul adja isteni akaratának.

Nekünk, mint Isten fiainak, szent élethívatusunk, hogy egyek legyünk Isten Fiával, hogy emberi és isteni szeretetét magunkévá tegyük, hogy Isten Fia éljen mibennünk: «élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem!» Minél igazabb ez a mi életünkre nézve, annál istenibb a mi szeretetünk.

Isteni módon szeretjük Istent, ha nemcsak a mi teremtetett szeretetünkkel, hanem valami módon Istent a saját isteni szeretetével szeretjük. Hogyan? Úgy, hogy a végtelen isteni Szeretet vezérli a mi véges szeretetünket. Hiszen maga a Szeretet szívünkben lakozik: «Isten szeretete kiáradt a mi szívünkbe a Szentlélek által.» (Róm. 5. 5.) Miért áradt ki szívünkbe a végtelen Szeretet, miért lakik bennünk? Azért, hogy vezérelje életünket, szeretetünket, hogy megtanítsa isteni módon szeretni, «mert akiket az Isten Lelke vezérel, azok az Isten fiai». (Róm. 8. 14.)

Isteni módon szeretjük az Istent, ha a szeretetben egyek vagyunk vele. Ezt műveli bennünk a végtelen Szeretet. És ezt kívánja tőlünk Isten Fia: «hogy mindnyájan egyek legyenek, amint te Atyám énbennem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk». (Jn. 17. 21.)

3. Hogyan könnyítette meg számunkra Isten Fia a szeretetet?

Isten örök szeretettel szeretett minket és azt akarja, hogy mi is egész szívvel szeressük őt. De tudja, mily gyengék és semmik vagyunk mi magunktól. Isten tudja, mily nehéz az érzéki világhoz kötött embernek Istent mint a

végtelen tiszta szellemet szeretetével elérni. Azért leereszkedett gyöngeségünkhöz, hogy könnyebbé tegye számunkra az Isten-szeretetet, mert igazán akarta, hogy szeressük. Leereszkedett hozzánk, emberi testet öltött magára, hogy közelebb férjen emberi szívünkhöz, hogy látható, érzékelhető, tehát emberi módon is kedves és szeretettel teljes legyen minékünk; hogy az ő szerető embersége által Közvetítő legyen az Isten és a mi szívünk között; hogy őt emberi természetében megszeressük és így isteni természetét is jobban szerethessük, és ő fölemelhesse minket a tiszta Isten-szeretet útjára, és mint Isten gyermekeit beavatasson a fölséges isteni család, a Szentháromság szeretetegységébe.

Isten Fia emberi természeténél fogva Közvetítő a mi szeretetünk számára. Ha őt szeretjük, akkor magát az istenséget szeretjük őbenne és ő általa. Nem is választhatjuk el a két szeretetet, mert Isten Fiában az ember és az Isten egy személy. Az ő embersége az isteni jósnak és szeretetnek hordozója a mi számunkra. Éppen azért szállt le hozzánk, hogy a megközelíthetetlen végtelen szeretet megközelíthető legyen. Magával hozta az Atya kebléből a szeretet egész óceánját, lángoló tűzhelyét, hogy emberi természetét szeretve és vele egyesülve, az isteni szeretet is tüzet fogjon szívünkben. Magával hozta és kinyilatkoztatta az isteni szeretet végtelen kincseit, hogy szívünket eltöltse, magához vonzza, átalakítsa és az isteni szeretetben önmagával egyesítse, és önmaga által az Atyával és Szentlélekkel.

Nem is szerethetjük az Isten Fiát anélkül, hogy az Atyát és Szentlelket ne szeressük, mert ők hárman az egy, osztatlan és végtelenül egyszerű isteni természet tulajdonosai. Ha Isten Fiát szeretjük, akkor az Atya tökéletes képét, magát az Atyát szeretjük, és mindkettőben a Szent-

lelket, aki a kettőnek Szeretete. Isten Fia által és Isten Fiában a háromszemélyű Isten irántunk való szeretete nyilvánult, mert az Atya úgy szeretett minket, hogy egyszülött Fiát adta nekünk, a Szentlélek, a Szeretet is szeretett minket, mert általa adja nekünk az Atya szent Fiát. A Fiú maga is forrása a Szentléleknek, vagyis a Szeretetnek. Így tehát az Isten-ember, Krisztus, a Szentháromság végtelen szeretetének kifejezése és megnyilatkozása.

Tehát az Isten Fia szeretete vezet be minket a szeretet ősforrásába, az Atya szeretetébe. «Aki engem szeretnek, azokat én is szeretem» (Péld. 8. 17.), mondja az örök Bölcsesség. Az «Atya szeret titeket, mert ti szerettetek engem.» (Jn. 16. 27.) «Ha valaki szeret engem — mondja az Isten Fia —, azt Atyám is szeretni fogja és hozzája megyünk és lakóhelyet szerzünk nála.» (Jn. 14. 23.) Tehát aki Isten Fiát szereti, az nemcsak futólag részesül az Atya szeretetében, hanem abban otthonos lesz az Atya szeretete, állandosul benne, mert a Fiúval az Atya és a Szeretet Lelke is szívébe költözik és ottmarad. Egyszóval, aki szereti Isten Fiát, abba beleárad az isteni családnak, az Atyának és Fiúnak Szeretete és annak részesévé lesz, hogy ugyanegy szeretet éltesse az Atyát és Fiút és vele együtt az Atyának fogadott gyermekeit is, «*hogyan az a szeretet — mondja Krisztus az Atyához —, amellyel engem szerettél, bennük legyen és én öbennük*». (Jn. 17. 26.) Aki szereti Krisztust, az Krisztussal egyesül a szeretetben és így Krisztusban marad, úgyhogy Krisztus önmagával egyesítve őt is az Atyához vezeti és Isten Fiával együtt az Atya őt is keblére öleli.

4. Isten szeretete egy az emberek szeretetével.

De még más módon is megkönnyítette nekünk Isten Fia a szeretetet. Azzal, hogy az Isten szeretetét egybekapcsolta, eggyé tette az emberek szeretetével. Ezzel a legfölségesebb isteni erényt csodálatos isteni leleményességgel egészen közel hozta, könnyűvé és emberivé is tette számunkra. Isten azonosítja magát embertársainkkal, úgy hogy az emberekben Istent kell szeretnünk. Nem valami elvont és bonyolult szeretetindulatokat kíván tőlünk, hanem a *legegyszerűbb szeretetgyakorlatot megteszi a legistenibb szeretetté*. Ha a szegénynek, éhezőnek ételt adunk, Isten annyiba veszi, mintha őrajta segítettünk volna szeretetünkkel. Ha embertársunkat szeretjük, Istent szeretjük. Lehetetlen ennél jobban egyszerűvé, könnyűvé tenni az Isten szeretetét számunkra, földhözragadt emberek számára.

És ne gondoljuk, hogy ezzel az emberek iránt való szeretettel lekanyarodtunk az isteni szeretet magaslatáról valamelyes tökéletlen vagy kevésbbé tiszta Isten-szeretet fokára. Nem. Az Isten Fia a legtisztább, a legtökéletesebb és a legistenibb Isten-szeretetet gyakoroltatja velünk, midőn az ő kegyelmével és az ő isteni szeretetével, amelynek részeivé tett minket, arra ösztönöz, hogy embertársainkban őt magát, Istent szeressük. Itt az emberek szeretete úgy felmagasztosult, hogy tiszta Isten-szeretetté vált, mert Isten a tárgya, Isten az indítóoka, és az Isten szeretetében való részesedés az az isteni, kegyelmi erő, amellyel erre a tiszta Isten-szeretetre képesek vagyunk, midőn az emberekben szeretjük Istent.

***B)* Az egység felé**

(XLVII—LI. fejezet)

XLVII. Az Atyának tökéletes képe.

1. «Én és az Atya egy vagyunk.»

Egyedül az isteni Gyermekek mondhatja el magáról, hogy ő a tökéletes Gyermekek. Egyedül a mennyei Atya nevezheti a szó teljes és végtelen értelmében gyermekének Isten Fiát, mert ő hasonlíthatatlanul bensőbb, igazabb és kimerítőbb értelemben gyermeke a mennyei Atyának, mint mi emberek fiai, szüleink gyermekei vagyunk. Ő egészen és kizárólagosan az Atya gyermeke, nemcsak azért, hogy kizárólag csak az Atyából árad belé az isteni élet, hanem mert az Atya egész élete tökéletesen beleárad, az istenségnek egész teljessége van a Fiúban.

Egészen egyfölségű, egyenlő és egy Isten az Atyával. Az egyetlen isteni életnek, ugyanegy isteni természetnek tulajdonosa, és az Atyától csupán csak személy szerint különbözik. Teremtetlen az Atya, teremtetlen a Fiú. Végtelen az Atya, végtelen a Fiú. Mindenható az Atya, mindenható a Fiú. Örök az Atya, örök a Fiú. Amilyen az Atya, tökéletesen olyan a Fiú. A Fiú az Atya Igéje, amelyben az Atya önmagát teljesen kimondja, és a Fiú az Atyának tökéletes dicsőítése, végtelenül dicsőítő Éneke. Ha nem volna benne az Atya istenségének teljessége, nem is lehetne tökéletes dicsőítése az Atyának. Amilyen az Atya, olyan a Fiú. «Aki engem lát — mondja Isten Fia —, az látja az

Atyát, én és az Atya egy vagyunk.» Egyedül csak Isten Fia mondhatja: «minden, ami az Atyámé, az enyém». (Jn. 16. 15.) Az Atya egész élete, egész istensége a Fiúé.

2. A tökéletes gyermekségnek halvány képe.

Ennek a végtelenül tökéletes gyermekségnek és atyaságnak csak nagyon halvány képe és gyöngye visszfénye az emberek gyermekége. Az emberek szülői is adnak valamit életükből gyermeküknek. De nem egész életüket, nem egész emberségüket, nem egész emberi természetüket árasztják gyermekükbe. Lelküket sem lehelhetik gyermekükbe. Csupán a testi életet adják, azt sem egészen, annak is csak a csiráját közvetítik a Teremtő megszabta korlátok és törvények szerint. Lényüknek, életüknek csak elenyésző csekély részét adhatják gyermeküknek. Tehát mily végtelen csekély mértékben gyermekük az ő gyermekük a menyeyei Atya Fiához képest!

És még ez a csekély életcsira sem egynek az adománya. Az atya és az anya külön-külön nem elég a természet rendjében, hogy életet adjon gyermeknek. Mily végtelen távol áll az emberek gyermeke Isten Gyermekétől, aki egészen egy az Atyával! Az emberek is elmondják egyik vagy másik gyermekről: egészen az atya, egészen az anyja! De mily sok hiányzik ebből az «egészből!» A legnagyobb külső hasonlóság mellett is, a szülők életén kívül, mily mérhetetlen sok más forrásból kell meríteniök életüket az emberek fiainak! Testi-lelki életük számtalan más forrásból táplálkozik, még ha a formát és jelleget a szülők életéből merítik is. A lelkük meg semmiképpen sincs a szülőktől, hanem Isten teremti bele mindegyiket a testi élet csirájába.

És az a testi élet kis szikrája, csirája mily sok ápolásra, eszközre, segítségre szorul, hogy élhessen! A legjobb szülő, legszeretőbb atya és anya sem képesek gyermekük életét mindenkorra biztosítani, fönn tartani. A szülőkön kívül is, a szülőktől független életforrásokra szorul az emberek fia. Nemcsak táplálékra, hanem levegőre, vízre, napsugárra, amelyekből az emberpalánta erőt, gyarapodást merít, fejlődik és növekszik. És ha kifejlődött, mennyit mondhat a gyermekből magáénak a szülő, az atya és anya? Hány csepp az övé testéből és véréből?

3. Az élettel együtt a halál csiráját is . . .

És még az a testi élet csirája is, amelyet a szülők közvetítenek gyermekeiknek, bárha igazán és egészen csak az élet csirája lenne és ne hordozná magában a romlás, a halál csiráját is! Nemcsak azért, hogy az emberi testnek a természet rendje szerint meg kell halnia. Hanem a szülők gyermekeiknek az élettel együtt a saját és elődeik életének gyöngéit, betegségeit, testi-lelki bajait is közvetítik. Bár csak a test életét merítik a gyermekek szüleikből, mégis a testi élet csirája az ősök lelki életének, erényeiknek, gyöngeségeinek és bűneinek nyomait is magával hozza. A test a lélek eszköze. A léleknek jó vagy rossz törekvése, hajlandósága és szokása bevésszódik a test életébe. És bár a lélek nem a szülőktől ered, hanem egyenesen Isten teremti, mégis közvetve a test által a lélek hajlamait is örökölhették többkevesebb mértékben.

A gyermek életében, vérében, az ősök életének áldása vagy átka is kering. Az eredeti bűn megbontotta a test és a lélek Isten-adta rendjét és összhangját, föllázította a test

hajlamait a lélek ellen és az istenfiúi élet kegyelmének elvesztése folytán a test rendetlen vágyai felülkerekedtek és a lélek fölötti uralmat szeretnék bitorolni. Bármily kicsinyre zsugorodik is össze az igazság fényében az emberek szüleinek életet közvetítő szerepe, még így is mennyi gyöngeséggel van az a kis életcsira megterhelve! Csak a végtelen isteni hatalomnak közbelépése akadályozta meg az emberek gyermekei közül egyetlenegynek a fogantatásánál, hogy ez a kis életcsira a legparányibb szeplővel se legyen szennyezve. Mert szeplőtelen tiszta Szűz méhéből akarta meríteni azt az emberi életet, amelyet a Szentlélek ereje formált Szűz Máriában az Isten Fia számára, hogy megváltó művéhez eszközül használja.

4. Az atyaság és a gyermek lelke.

Ha már a testi élet közvetítésében oly kicsiny az emberek atyasága és anyasága, mennyivel kisebb az a lelki életre nézve, hiszen a lelket maga Isten teremti! A lélek élete, az értelem, akarat és érzelmvilág fejlődése, a lélekművelés, a vallásos élet elsősorban a szülők segítségére utalja a gyermeket. De hány szülő mondhatja magát gyermeke szellemi élete atyjának és anyjának? Hány szülő táplálja, formálja gyermekének lelki, vallásos életét? Sokszor talán egy idegen mester, tanító, nevelő inkább atya a gyermek szellemi életének, mint szülei. Mennyi mindenkivel kell még abban a csekélyke kis szellemi, lelki atyaságban is osztozni a szülőknek, ha gyermekük lelki életének forrásait tekintjük!

Mily mérhetetlen messzire vannak az emberek fiai Isten Fiának végtelenül tökéletes gyermekségétől, aki az egyetlen atyai forrásból meríti isteni életének teljességét!

A gyarló és korlátolt emberi hasonlatok mind végtelen távol vannak ettől a tökéletes atyaságtól. Talán a szellemi szülemények azok, amelyek némiképen megfoghatóvá teszik ezt a fölséges titkot, mert a legteljesebben szelleme szülőljébe áraszthatja bele egy lélek önmagát. A gondolkozó értelem, a látó lélek vajúdik, hogy egész lelkét, értelmét, egész művészi vízióját kifejezze, kimondja, létrehozza. De csak a mennyei Atya árasztja egész valóját egyetlen egyszülött Fiába. Csak az Isten Fia meríti egyetlen tökéletes forrásból egész fölséges istenfiúi életét.

Az emberek fiainak ezernyi dirib-darab anyagból, számtalan sokféle forrásból kell testi-lelki életüket fölépíteni és kifejleszteni. Mily végtelen különbség az isteni tökéletes egység és az esetleges, mulandó sokféleségből összeszótt emberi élet között! A teljesség élete és a semmiségből kiemelkedő porszem élete között!

De ezekben a por- és hamu-emberfiakban is Isten szeretetének sugara ragyog. Rájuk sugárzott végtelen szeretete, rátekintett szolgálóinak alacsonyosságára és magához kívánta emelni őket. Elküldötte Fiát, akiben az istenségnek egész teljessége lakozik, hogy magára öltse a por- és hamu-emberfiak természetét, hogy maga a fölséges Isten is ember fia legyen és ezáltal minket Isten fiaivá tegyen.

5. Isteni gyermekségünk és emberi gyermekségünk.

Az istenfiúság kegyelmével új életre születünk, amely nem szünteti ugyan meg emberi életünket és természetünket a maga korlátoltságaival, de új, isteni életcsirát ültet belénk, amely hivatva van egész emberi életünket megnevesíteni, istenivé tenni. Ez az istenfiúi életcsira mérhetet-

lenül fölülmúlja emberi természetünket és hasonlóvá tesz minket Isten Fiához, az ő fiúságához. A mi istenfiúságunk ugyan teremtett kegyelem és az övé maga a teremtetlen isteni élet, istenség, mégis ez a teremtett kegyelem is csodálatosan tükrözi Isten Fiának vonásait, hasonlóságát.

Ebben az Atyától kapott istenfiúi életben, *újjászületésünkben mérhetetlenül fölülmúljuk emberi gyermekségünk tökéletlen korlátolt voltát.* Mi csak fogadott fiai lehetünk Istennek, akinek természete szerint csak egy isteni Fia lehet, de *a mi fogadott fiúságunk kimondhatatlanul többet jelent minden emberi fogadott fiúságnál és minden emberi fiúságnál, mert kimondhatatlanul bensőbb viszonyt létesít közöttünk és az Atya között, mint van az emberek fiai és szülői között.*

Isten fogadott fiai Isten Fiához hasonlóan nem ezernyi sok forrásból szövik össze istenfiúi életüket, mint emberi életüket, hanem egyetlen forrásból merítenek: Istenből, az Atyából a Fiú által, akinek fiúságában részesedünk, aki tehát a mi *életünk.* A Fiú élete pedig azonos az Atya életével. A Fiú azt mondja: «Minden, ami az Atyámé, enyém.» Ezt csak a Fiú mondhatja. De mi valami hasonlót mondhatunk: «minden istenfiúi életem a mennyei Atyától van», nincs lelki életemnek egyetlen szikrája sem, amely nem ebből a forrásból eredne. «Minden adomány, minden élet az isteni világosság Atyjától ered» — a Fiú által. Melyik emberi szülőről mondhatni ezt? Egyikről sem.

6. Minden életünk az Atyából ered.

Az Atya a Fiú által a mi istenfiúi életünk egyetlen és kizárólagos forrása. Még azok az eszközök — emberek, Egyház —, amelyeket Isten fölhasznál, hogy nekünk isteni életet közvetítsen, minden hatóerejüket az Atyából merítik.

Nélküle semmi élet sem lehet bennünk. Nem csodálatos felragyogása-e ez bennünk, Isten fogadott gyermekeiben, Isten Fia fölséges gyermekségének, amely *csak* az Atyából meríti életét? Nemcsak istenfiúi életünk csiráját kapjuk mennyei Atyánktól, hanem az isteni életnek folytatását, fejlődését és teljességét is.

Mint Isten fiai, mi nem úgy vagyunk mint az emberek fiai, akik közvetlenül csak az anyatejet kaphatják szüleiktől. Azután közvetlenül már mit sem kaphatnak szüleiktől. Isten fiai újjászületésük után mindig teljesebb mértékben az Atyából élnek, mindig nagyobb mértékben részesednek az Atya életében, a Fiú által. Míglen elérkezik az a pillanat, az istenfiúi élet növekedésének teljessége, midőn azt mondhatjuk, «élek én, de már nem én, hanem Krisztus, Isten Fia, él énbenem», midőn beteljesedik Isten Fia kívánsága, hogy «mindnyájan egyek legyünk őbenne, amint ő egy az Atyával». Ezt tökéletesen csak az Atya házában, a mennyországban érjük el, de vázlatosan és megközelítően már e világi életünkben is. Hiszen itt is egyek vagyunk Isten Fiával, és mint az ő testének tagjai, belőle és általa az Atyából élünk. Mint a szőlővessző a tőkéből, úgy árad belénk az istenfiúi élet a Fiúból és az Atyából. És ez az istenfiúi élet emberi életünknek, testi-lelki erőinknek minden tevékenységét magasabb egységbe összefoglalja és az isteni élet eszközévé teszi.

Ha mint teremtmények e világi életünkben az anyagi lét sokféleségéhez vagyunk is kötve, mégis a legszerteágazóbb sokféleséget is csodás összhangba foglalja istenfiúi öntudatunk, hogy mindent Atyánk kezéből fogadunk, hiszen minden az ő jóságának adománya és mindent istenfiúi életünk tökéletesítésének eszközül használunk. Így ezzel a magasabb, összhangosabb és egységesebb élettel ismét hasonlóbbak vagyunk Isten Fia gyermekségéhez.

XLVIII. „Atyám, mindenem tőled van!”

1. «Atyám... mindenem tőled van.» (Jn. 17. 7.)

Az emberek fiai, míg gyermekek, sokban függnek szüleiktől, de ez a függés születésük után mindjárt kisebb lesz. Igaz, hogy a kisgyermek annyira rászorul a segítségre, hogy az egyideig még életszüksége. De a szülők segítségét hamarosan más is pótolhatja. A növekvő gyermek élete pedig napról-napra függetlenebb lesz a szülői támogatástól. A gyermekek lassan eltávolodnak szüleiktől és szülőik nélkül is megélnek. A szülők maguk is igyekeznek gyermekeiket függetleníteni, hogy magukra hagyva, nélkülük is boldogulhassanak, midőn a szülők már nem lesznek, vagy rajtuk már nem segíthetnek.

Isten Fiának Atyájához való viszonya mélységesen bensősegebb és végtelenül különbözik az emberek fiainak szülőikhez való kapcsolatától. Isten Fiában, az ő isteni életében, nincs növekedés, nincs fejlődés, mert ő öröktől fogva szükségképen az Atyával egyformán tökéletes Isten és változatlanul az marad örökké. Az istenség teljességét együtt bírja az Atyával, de az Atyából meríti és így az Atyától függ, az Atyától el nem választható, és az Atyától függetlenül el sem gondolható, amint az Atya sem gondolható el a Fiú nélkül. Az Isten Fiának *ez a függése az Atyától a tökéletlenségnek legkisebb árnyékát sem jelenti.* Csak a mi emberi szavunk tökéletlen, mert a függés a mi korlátozott emberi felfogásunk tökéletlenségét juttatja eszünkbe. Ha emberi fogalmat Istenre alkalmazunk, meg kell azt tisztítani minden korlátozottságtól és minden emberi mértéktől.

Az Isten Fiának az Atyától való teljes függése mélységes hittitok, amelyre teljes fényesség csak a túlvilágban

vetődik. Hogyan is közelítsük meg az egyetlen fölséges Istent az ő legbensőbb isteni életében! Amit az Isten atyaságáról és fiúságáról tudunk, azt az ő jószágos kinyilatkoztatásából tudjuk. Az ész világossága — bár az is Isten ajándéka — nem tudott volna soha behatolni ebbe a titokba. Most, hogy tőle megtudtuk, most eszmélődünk a szent titok fölött és hasonlatokat keresünk a mi porszem-életünkben, hogy az ő fölséges életét jobban megértsük.

2. Olyan függés, amelyből tökéletesség ered.

De a mi kis hasonlataink csak dadogások, amelyek alig mondanak valamit és alig derítenek fényt a végtelen Valóságra. Mi nehezen értjük meg, hogyan lehet a Fiúnak az Atyától való függése tökéletesség. Pedig Istenben csupa tökéletesség van és csakis tiszta, végtelen tökéletesség. De nem hiányoznak a támpontok, amelyeknek segítségével kiemelkedhetünk kicsinyes gondolatainkból.

Igaz, hogy a mi emberi természetünk korlátoltsága számtalan dologtól tesz minket függővé, amelyek nélkül nem élhetünk és így ez a mi függőségünk a mi tökéletlenségünknek is jele. De még a mi véges és tökéletlen emberi életünkben sem jelent minden függés egyszerűen és csupán csak tökéletlenséget, hanem a tökéletességnek is lehet a jele és eszköze.

Ha az anyagi világban valaki tökéletes erő- vagy életforrásra akadna testi élete számára, és ha abból magát csodálatosan megerősítené, akkor vajjon ez az erőforrástól való függés csak tökéletlenség volna számára? Talán tökéletesebb volna — vagyis ez esetben erősebb volna az ember —, ha «függetlenítené» magát az erőforrástól? Ha valaki

valamely tudományban akarna előhaladást tenni és a legnagyobb tudóshoz fordulna és az ő tudományából minél többet merítene, nemde annál tökéletesebb lenne a tudományban, minél többet merítene a tudós tudásából, vagyis minél inkább függne tőle? A függés itt is tökéletesebb volna, mint a függetlenség, mert ez tudatlanságot, tökéletlenséget jelentene. Ha valamiben tökéletesedni akarunk és megtaláljuk annak a forrását, akkor annál tökéletesebbek, leszünk minél bensőségebben függünk és minél többet merítünk abból a forrásból. Ha lehetséges volna a tökéletesség végtelen forrásához oly bensőséges viszonyba jutni, hogy az egész végtelen forrás belénk áradna, akkor ez a függés végtelenül tökéletes valami volna.

3. Minél inkább függünk az Atyától, annál tökéletesebbek vagyunk.

Ez mind csak igen kezdetleges magyarázata annak a csodálatosan bensőséges és végtelenül tökéletes függő viszonynak, amely a Fiút az Atyához fűzi, s amely viszonyhoz hasonló a mi istengyermeki kapcsolatunk a mennyei Atyához.

Az emberek fiai minél jobban fejlődnek, annál inkább függetlenítik magukat szüleiktől, annál inkább önmagukéi és önálló. Isten gyermekei mindinkább Istenéi, mert mindig jobban eltelnék az istenfiúi élettel, melynek minden lüktetése, minden növekedése mindinkább a mennyei Atya életébe kapcsolja őket, mindig teljesebben belőle élnek. Mert Isten gyermekeinek élete annál gazdagabb és tökéletesebb, annál istenibb és hasonlóbb az Isten Fiához, minél szorosabban és mélyebben fűződnek az Atyához és minél jobban függnek tőle, minél inkább egyek övele.

Az emberek fiainál a függés a tökéletlen átmeneti állapot. Isten gyermekeinél éppen a minél nagyobb függésben van a tökéletesség. Aki annyira tökéletesen függ az Atyától, hogy egészen egy az élete ővele, az, vagyis maga az Isten Fia, egyfölségű, egytökéletességű az Atyával, mert vele együtt és mindkettőjük Szeretetével a Szentlélekkel együtt az egy osztatlan isteni élet birtokosa. A mi istenfiúságunknak ehhez az egységhez kell hasonlítania. Azért igyekszünk mindig teljesebben az Atyából élni, azért kell mindig jobban őtőle függünk, hogy minél teljesebben ő legyen a mi életünk, hogy ne mi éljünk, hanem ő éljen bennünk a Fiú által.

4. «Függetlenség» az Atyától — az istenfiúi élet halála.

Nincs végzetesebb törekvés bennünk, mint ha függetleníteni akarjuk magunkat Istenünktől, Atyánktól. Ez annyi, mint függetleníteni magunkat az élettől, az életforrástól és indulni a romlásba, a halálba. Ez annyi, mint függetleníteni magunkat a világosságtól, hogy a sötétben botorkáljunk, függetleníteni magunkat az erőforrástól, hogy tehetetlenné, erőtlenné tegyük magunkat.

Aki Istennel szemben függetlenkedni akar, az elfelejti a mi életbölcseiségünk ábécéjét, elfeledkezik róla, hogy mi magunktól semmik vagyunk és semmik maradtunk volna az egész örökkévalóságon át. És ha most valamivel többek vagyunk a semminél, most sem magunk erejéből tartjuk fenn létünket és életünket. Most is állandóan és szünet nélkül a Teremtőnek a semmiből teremtető ereje árasztja belénk a létet. És ha ez a fenntartó erő csak egy pillanatra is szünetelne, és ha Isten csak egy csöppet is megszakítaná a tőle való függésünket — vagyis függetlenné tenne min-

ket —, az a mi függetlenségünk pontosan egyenlő volna a mi megsemmisülésünkkel. Ha mi teljesen függetlenek lehetnénk Istentől, akkor sorsunkra volnánk hagyatva és azok volnánk, amik magunktól vagyunk és lehetünk, vagyis a pusztá semmi.

Istennek nem telik kedve abban, hogy megsemmisítse azok életét, akiket teremtett. Még azok életét is fönntartja, akik elfordultak tőle, akik látszólag függetlenítették magukat és Isten adományait a Teremtő ellen használják. Még azzal is Istentől való függésünk szükségét bizonyítjuk, hogy nincs módunkban magunkat, testünket vagy lelkünket *igazán* megsemmisíteni, nincs módunkban magunkat teljesen függetleníteni Istentől. Istenadta szabadságunkat használhatjuk rosszul, Isten szándéka eilen, bitorolhatjuk az ő jogát életünk fölött, de ezt sem korlátlanul, sem egészen függetlenül Istentől. Az ember megölheti testi életét, de meg nem semmisítheti sem testét, sem lelkét. Pedig talán hány Istentől magát függetleníteni akaró szerencsétlen lélek dühöng tehetetlenségében, hogy nem tudja önmagát megsemmisíteni és örökké kénytelen Istennek az ő léte és nemléte fölött való kizárólagos fenségjogát és ezzel együtt a tőle való függést elismerni!

Isten gyermekeinek az Atyától való függés, az élettől, a tökéletességtől, a boldogság forrásától való függést jelenti. Azért egész lélekkel, egész öntudattal fogadják el teremtményi voltukban és istenfiúi életükben levő függő viszonyt.

Mily csodálatos módon hangzik az Istenember ajkáról ez a mennyei Atya iránt való tökéletes hódolat, mellyel mindent az Atyának tulajdonít és a tőle való tökéletes függését hirdeti. «Atyám . . . minden, amit nekem adtál, tetőled van.» (Jn. 17. 77.) «Én semmit sem cselekszem magamtól, hanem amire engem az Atya tanított, azt beszélem.» (Jn.

8. 28.) «A Fiú nem tehet magától semmit, hanem csak amit lát, hogy az Atya cselekszik.» (Jn. 5. 19.) «Az én tanításom nem az enyém, hanem azé, aki engem küldött» (Jn. 7. 16.), vagyis az Atyáé. «Én az Atyáért élek.» (Jn. 6. 56.)

5. Az Atyától való függés boldogító tudata.

Ha Isten Fia ily tökéletes hódolattal mindent az Atyának tulajdonít, mindenben az őtőle való függést hangoztatja, mily készséggel kell minekünk, Isten fogadott gyermekeinek, az Atyától való legteljesebb függésünket őszintén elismernünk. Hiszen nekünk egészen semmiségünkbe kell leszállnunk, hogy mindent az Atyának tulajdonítsunk. Krisztus, mint Isten Fia, egyfölségű tökéletes Isten az Atyával együtt, és az ő létezése éppen oly végtelenül fölötte áll a semmiből teremtetett lényeknek, mint az Atyáé, éppen oly végtelen szükségszerű a léte, mint az Atyáé.

A mi létünk csak esetleges, és nem szükségszerű, csak a Teremtő szabad elhatározásának eredménye, szeretetének műve. Nem csak hódolattal, hanem hálával is kell elismernünk, hogy Istentől függ egész létünk, hogy tőle és belőle, az ő szeretetének kegyelméből tökéletesíthetjük a mi semmiségből létrehozott életünket. És pedig minél jobban az Atyából élünk, mindent neki tulajdonítunk, magunkat mindenestül neki, az ő szent akaratának szolgálatára szenteljük és így neki és belőle élünk.

Nem is lehetnének Isten gyermekei és nem is fejlődhetik ki bennünk az istenfiúi élet, ha nem élünk az Atyából a Fiú által. Az Atyának és a Fiúnak egy az élete és ebbe az egy életbe kell belekapcsolódnunk az istenfiúság kegyelme által.

Ez a mi függésünk az Atyától hasonlít az Isten Fiának az Atyától való függéséhez, mert ez a mi függésünk csakis az élet és tökéletesség forrása számunkra, mégha a mi teremtményvoltunknak korlátoltságát nem is szünteti meg, mert a teremtmény teremtmény marad, mégha Isten a legtökéletesebb istenfiúi életet árasztja is belé.

*6. Atyám, mindenem tőled van szent
Fiad által!*

A mi függésünk a mennyei Atyától a Fiú által, a Fiún mint Közvetítőn keresztül, kiterjeszkedik mindenre. Egész jelen és jövő életünk teljesen a mi Urunk Jézus Krisztus által — *Per Dominum nostrum Jesum Christum* — létezik. Tőle függetlenül nem is lehetnénk Isten gyermekei. Tőle függ a mi istenfiúi életünk, mert ő a mintakép. Űgy szerette az Atya az ő egyszülött Fiát, hogy az ő képét szeretné minél hasonlóbb vonásokkal fölragyogtatni számtalan lélekben, az ő fogadott gyermekeiben, hogy hasonlóságuk által dicsőítsék a Fiút és a Fiú által az Atyát.

Tőle függ a mi istenfiúi életünk, mert minden élet-erőnk kizárólag az ő végtelen érdemeinek gyümölcse. Nélküle semmit sem tehetünk, semmi istenfiúi élettevékenység nem lehetne bennünk. Nélküle, az ő kegyelme nélkül, a vele való egyesülés nélkül, nem is tetszhetünk az Atyának. Nélküle nem is imádkozhatom méltó módon az Atyát. Nem adhatok neki hálát tetsző módon, hacsak nem a Fiú által. Nem kérhetek semmit hatásosan az Atyától, hacsak nem a Fiú nevében és ő általa. Nem tehetek eleget semmi megbán-tásért, nem engesztelhetem ki az Atyát vétkeimért és mások vétkeiért, hacsak nem a Fiú által, az Üdvözítő, a Megváltó, az Engesztelő által.

Tőle függ minden tevékenységem értéke, érdeme és hatása. Nélküle semmit sem tehetek. Általa, az ő ereje által «mindent megtehetek». «Hogyha annyi hitem volna, mint a mustármag, hegyeket helyezhetnék át.»

A tőle való függésünk a mi életünk, a mi mindenünk. A tőle való függés a mi lelki szabadságunk egyetlen igazi forrása. Isten fiainak nemes szabadsága kiemel bennünket a lélek szolgaságából, mellyel az anyagi világhoz vagy a teremtményekhez vagyunk kötözve, és megadja lelkünknek az igazi függetlenséget mindentől, ami kisebbé, tökéletlenné, korlátozottá, szolgalelkűvé teheti életünket. A tőle való függés szabaddá és függetlenné tesz önmagunk szűklátókörűségétől, nyomorúságaitól és korlátoltságától, mert mindig jobban a tökéletes Isten nézőpontját, az ő világosságát fogadjuk lelkünkbe. Szabaddá és függetlenné tesz minket szenvedélyeinktől, önszeretetünktől, mely lefelé húz, bilincseket ver reánk és az anyag, a mulandóság, a mi saját törpeségünk börtönébe zár. Istentől való függésünk a mi igazi szabadságunk forrása. Istennek tartozó hódolatunk és szolgálatunk a mi lelkünk királyi uralkodása.

XLIX. Az istenfiúi élet örök ifjúsága.

1. «Fiam vagy te, ma szültelek téged!»

Az Isten Fia nem elégedett meg azzal, hogy az ember fiává lett, hanem ezenfelül az összes embereket valami isteni titokzatos módon önmagával életközösségbe igyekszik kapcsolni, mint a szőlőtő a szőlővesszőket. Miért? Azért, hogy belénk áradjon az ő isteni élete, hogy megnemesítsen, megújítson, virágzásba hozzon, megfiatalítson minket. Az

ő istenfiúságának örök ifjúságába akar minket is emelni, mert különben nem lehetünk hozzá hasonlók, Isten igaz gyermekei. A földi embert égi emberré akarja változtatni. A régi emberből ki kell vetköznünk, hogy az új ember, az isteni ember éljen bennünk. Isten Fiát kell «magunkra öltetni». Nekünk kisebbednünk kell, vagyis a régi embernek el kell tűnnie és Isten Fiának kell növekednie bennünk. Minél jobban növekedik bennünk Krisztus, minél jobban közeledünk az ő hasonlóságának teljességéhez, annál jobban legyőztünk magunkban minden mulandót, minden halandó enyészetet, annál jobban fejlődik bennünk az istenfiúi élet égi fiatalsága, hervedhatatlan ifjúsága, annál hasonlóbba leszünk az örökké «ma született Isten Fiához».

Az istenfiúi élet fejlődése és virágzása, az isteni életben való folytonos újjászületés, nem állítja meg testünk enyészetét, hervadását és haldoklását. A halandó életnek ezt az adóját meg kell hoznunk, amint Isten Fia is meghozta az ő halandó testében irántunk való szeretetből. *De a testnek ez a halódása nem akadályozza a léleknek istenfiúi fiatalodását.* Sőt az Isten csodálatos terveiben még a halódás is eszközül szolgál az isteni élet tökéletesebb megújulására. És a mennyei Atya is akkor vezet be minket az istenfiúi élet örök fiatalságába, midőn halandó testünk porbahullik és elenyészik. És a föltámadásban még testünket is fölékesíti az örökifjúság kegyelmével.

2. Emberi ifjúság — istengyermeği ifjúság.

Az emberek fiainak gyermeksége csak nagyon vázlatos és korlátolt képe az Isten Fia gyermekségének. Az emberek gyermeksége csak valamikor az időben kezdődik.

Isten Fia gyermeksege sohasem kezdődött, mert öröktől fogva van. Az emberek gyermeksege gyorsan tovairamló időszak életükben és ebből az időszakból mindinkább kijutnak, szüleiktől megválnak és gyermekségük mult, befejezett valóság lesz. Isten Fia gyermeksege örökké egyformán változatlan állapot, nem múló időszak, nem átmenet, nem emlék, hanem öröktől fogva örökké jelen, édes, végtelen gyermekség, mert a Gyermekek öröktől fogva és örökké az Atya keblén van és örökké üde, friss és mindig ma született égi harmatos ifjúságban árad élete az Atyából.

Az emberek fiai csak egyszer kaphatnak szüleiktől ifjúságot, gyermekséget, virágzó tavaszt. És ez is gyorsan elsuhan fölöttük és őszbe hanyatlik. Isten Fia gyermeksege szüntelen örök ifjúság, állandó viruló tavasz, amely nem ismerhet hervadást, sem enyészetet. Az örök ifjú-jelenben szüli őt az Atya. És az örökkévalóság nem hervaszthat el semmit a szüntelen «ma született» Isten Fia ifjúságán, nem vehet el semmit végtelen tiszta és üde élettavasából. De nem is adhat hozzá semmit az ő virágzásának teljességéhez és felülmúlhatatlan tökéletességéhez. Mert a minden szépség és tökéletesség végtelen forrásából, az Atyából árad bele szüntelen az élet teljessége a maga végtelen üdeségében: «Fiam vagy te, én ma születek téged!» (Zsid. 1. 5.)

Ő az Atya Igéje, örök dicsőítő Éneke. Az Isten Fia az a hajnalcsillag, az a tündöklő nap, amely sohasem hanyatlik le («qui nescit occasum» — Exsultat), amelynek fénye sohasem halványul. Mily szegények, kicsinyesek, korlátoltak a mi emberi hasonlataink! Hiszen a legszebb nap is csak porszem, semmiség az ő fölséges szépségéhez képest! «Kezdetben, te Uram, megalkottad a földet és kezdednek művei az egek, de ezek mind elmúlnak, te pedig

megmaradsz . . . Mind, miként a ruha, elavulnak és, miként az öltözetet, változtatod azokat és elváltoznak, elnyúnek és elenyésznek, «te pedig ugyanaz vagy» (Zsid. 1. 11. sk.); téged nem érint az enyészet, nem sorvaszt a hervadás, nem változtat meg az idő, «te ugyanaz vagy» öröktől fogva, végtelenül tökéletes és üde gyermekségedben!

A mi emberi gyermekségünk csak elenyésző árnyéka a te soha el nem halványuló fényességednek, csak egynapos tavasz és virágzás a te örök tavaszodhoz képest, csak kis felvillanó sugár a te örökké tündöklő szépségedből. A mi gyermekségünk rohan az enyészetbe, elmúlik, elavul, megvévénül, szétfoszlik. Csak felbukkanó jel és jelkép a mi gyermekségünk, amely feléd mutat, Isten Fia! A te gyermekségedre irányítja szemünket, hogy a te teljességedben megtaláljuk azt, ami nekünk hiányzik, hogy a mi gyermekségünk elvezessen minket a tiedhez, amelyben részesíteni akarsz minket.

Azért öltötted magadra a mi szegénységünket, végtelen fölségű, örökifjú Isten Fia, azért vetted magadra a mi halandó testünket és mulandó gyermekségünket! Azért egyesítetted magadban az istenséggel az emberséget, hogy az emberek fiai részesüljenek istenfiúi életedben, hogy az emberek fiait Isten fiaivá magasztald föl, hogy az istenfiúi életet virágzó teljességgé fejleszd bennünk, hogy a mi istenfiúságunk is a tiedhez hasonlóan örök ifjúságban dicsőítse az Atyát.

3. Az isteni élet fiatalága legyőzi a régi ember öregségét.

Az Isten Fiában való növekedésünk szüntelen megújítja, fiatalítja lelkünket és minden hervadástól, enyészet-től, öregségtől megszabadít («ab omni vetustate purgatos»).

A lélek öregségét, vénülését, hervadását le kell győznünk az istenfiúi élet lelket fiatalító kegyelmével, az isteni élet fejlődésével, virágzásával, életerejével, amelynek még a roskadozó testben is növekednie kell, mert életforrása nem a mi mulandó természetünkben van, hanem az Isten Fiához, az ő isteni életéhez való kapcsolatunkból fakad.

A lélek öregségét a «régi ember» okozza, mely nem akar helyet adni az új, isteni embernek. A «régi ember» a romlandóság kovászát hordja magában, az Istennel ellenkező, bűnrehajló életet akarja bennünk tenyészteni és ezzel a lelki enyészet és lelki haldoklás csiráit. A «régi ember» hervasztja és fonnyasztja bennünk az új élet fiatalságát, az isteni élet hajtásait és virágait, midőn a hármasság kívánság férgét igyekszik jócselekedeteinkbe férkőztetni és midőn a sarjadó isteni életet földi vágyakkal lankasztja. Tehát a mi új, isteni fiatalságra és virágzásra törető életünknek ellensége a «régi ember», akivel nem szabad megalkudni, hanem egészen ki kell vetköznünk belőle, egészen meg kell újítanunk.

Ki kell vetnünk a rosszaság, a romlandóság és vénülés régi kovászát (*expurgate vetus fermentum*), hogy Isten Fia képére megújuljunk és megfiatalodjék lelkünk. Ki kell űznünk lelkünkéből a «régi ember» elnyűtt vénségét, mert Isten Fiával az örök gyermekség tavaszába kell emelkednünk. Gyermekké kell lennünk, hogy tökéletesek lehessünk. *Az emberek fiai kifelé igyekeznek mulandó, halandó gyermekségükből. Nekünk, Isten gyermekeinek, mindinkább bele kell nőnünk az isteni gyermekségbe, tökéletes gyermekeivé kell lennünk mennyei Atyánknak az ő egyszülött Fia hasonlóságának teljességére.*

Az Isten Fia örökifjú születése élessze és fejlessze bennünk is az istengyermeki fiatalságot, mert «az ő csodá-

latos születésének kegyelméből *kiűzhetünk lelkünkéből minden emberi öregedést*». (humanam reppulit vetustatem [Nat. D. Miss. 2. Postc.]).

4. Isten Fia mindig újíttja életünket.

Isten Fia szüntelen új életet igyekszik belénk önteni kegyelmével, szentségeivel: «Ki a te isteni szentségeiddel *minket szüntelen megújltasz*» (Pünk. u. 10. Vas. Postc.). Annyira teljesen szeretné kiűzni belőlünk a «régibert» és annak vén, bomlasztó kovásztát, annyira egészen az ő örökfiatal életét akarja belénkárasztani, hogy a végtelen isteni szeretet csodájában részesít naponként, midőn szent testét és véréát, saját életét ömlesztí belénk.

Az emberek nem tudnak megfiatalodni a legőnfeláldozóbb vérátömlesztés által sem. De Isten Fia Isten gyermekeivé fiatalíthat minket az ő szent testének és vérének vétele által. És ő nem is nyugszik, míg ezt az örökké új, friss és ifjú isteni életet egészen diadalra nem segíti bennünk, a «régibert» fölött. Azért mondatja még agastyán korban lévő híveivel is, hogy «az Úr oltárához járulok, aki megörvendeztetí *ifjúságomat*». (Introibo ad altare Dei, ad Deum qui laetificat iuventutem meam.) Azért akarja is, hogy szándékait magunkévá tegyük, hogy az istenfiúi élet teljes tavaszi virágzásra jusson lelkünkben és ez az isteni *lelki* fiatalság roskadozó, beteg *testünkben* se lankadjon.

«Mindnyájan az anyaméhben formálódunk gyermekké. Isten gyermekeivé úgy leszünk, hogy lelkileg átalakulunk, az erény szépségformája, a Szentlélek szépsége rászáll a lelkünkre. Így alakulunk át Krisztussá, Krisztus eszményképének szépsége a mienk lesz a Szentlélek által...» (S. Cyrill. Alex. M. P. G. 70. 936 BC.)

«Örvendjünk, kedveseim! Mától fogva nőnek a napok! Higyj Krisztusban és növekszik benned a nap. Ha már hiszel, akkor megkezdődött benned a nap. Ha megkeresztelkedtél, akkor Krisztus megszületett lelkedben. De a megszületett Krisztus... növekedett és ifjává lett, de meg nem vénült... Növekedjék a te hited is, és soha meg ne vénüljön...» (S. Aug. P. L. 39. 1659.)

«Bennünk lakozik a sohasem öregedő ifjú élet... mert újaknak kell lennie azoknak, akik az új Igének életében részesednek. Aki az örök életben részesedik, az a Változhatatlanhoz hasonló. Úgy, hogy ha gyermekeknek hivatunk, az azt jelenti, hogy az élet tavasza virágzik bennünk, mert az Igazság örökké fiatal... a Bölcsesség mindig egyformán virágzó marad és sohasem változik...» (Alex. Sz. Kelem. Paid. I. 5. 20.)

L. Együttélünk az Atyával.

I. «Az Atya énvelem van.»
(Jn. 16. 32.)

Az emberek fiainak élete rövid ideig folyik egy mederben a szülők életével. Hamarosan szétágaznak és elválnak egymástól. Még azok a gyermekek is, akik szülőik otthonában maradnak és együtt élnek velük, mily keveset élnek igazán együtt! Még ha a térben egészen együtt maradnak is, mennyire szétágazó, egymástól eltérő testi-lelki életük! És ha egész figyelemmel és odaadással, egész érdeklődéssel és szeretettel ragaszkodik is a gyermek szülőihez, ha egészen együtt érez velük, ha nekik él, ha önfeledten csak velük törődik, rájuk gondol és értük fáradozik is, még akkor is mily hézagos ez az együttélés! Ha más nem, hát a fáradékony

emberi természet megköveteli, hogy az együttélést megszakítsák és az éj sötétje elkülöníti, a pihenés magukra hagyja őket. És azután a földi élet ezernyi gondja és kötelessége hányszor szakítja meg a legföltettebb családi együttélést! Vagy a sok gyermek gondja hányszor köti le és hányszor osztja meg a felénk irányuló szülői figyelmet!

Isten Fia öröktől fogva szüntelen tökéletesen együtt él az Atyával. Annyira vele van és együtt él, hogy ez másként el sem gondolható. Annyira együtt él az Atyával, hogy egy a gondolata, egy az akarata övele. A Fiú együtt él az Atyával még akkor is, midőn emberi testet ölt magára, midőn mint ember fáradozik, szenved és meghal. Együtt él az Atyával még haláltusájában is. Ezt az együttélést semmi sem szüntetheti meg. Csak az ő irántunk való végtelen szeretete szüntette meg szenvedése idejére az Atyával való együttélésből emberi természetére sugárzó *boldogító érzést*, hogy a szenvedés és haláltusa keserűségét megízlelhesse, hogy így is hasonlóbb legyen hozzánk; és mindenben, a szenvedésben és áldozatban, életében és halálában is példát adjon nekünk, testvéreinek.

2. A mennyei Atyával mindig együtt vagyunk.

Az Isten Fia szüntelen együttélése az Atyával, példaképe és mintája a mi viszonyunknak mennyei Atyánkhoz. Mint Isten gyermekei, *hasonlíthatatlanul bensőbb, állandóbb együttélésben vagyunk mennyei Atyánkkal, mint földi szüleinkkel*. Azt a végtelen tökéletes együttélést, amely a Fiút az Atyával egybefűzi, nem érhetjük el, de megközelíthetjük, mert ahhoz kell hogy hasonlítson a mi istengyermeki életünk is.

A mennyei Atyával mindig együtt lehetünk. Bár megtehetné, mégsem szab határt és nem állít korlátokat a vele

való érintkezésnek. Velünk van mindig, nem csupán valami ünnepélyes vagy kivételes alkalommal. Nemhogy korlátozná jelenlétét, velünkletétét, mint a földi szülők, vagy a földi hatalmasságok teszik, hanem isteni mindenhatóságát éppen arra használja, hogy csodálatosan sokszorosítsa tegye velünkletétét.

Velünk van mennyei Atyánk, mint mindenütt jelenlevő Isten. Már ez a mindenható jelenléte is mennyire tökéletesebb, mint minden más lény jelenléte! Ő annyira velünk van, hogy benne élünk, vagyunk és mozgunk, hogy testünk és lelkünk semmi korlátot sem szabhat mindenható jelenlétének. De ezzel nem elégedett meg mennyei Atyánk. Velünk van szent Fia által a szeretet szentségében, hogy bennünk az istenfiúi életet táplálja. Isten Fia jelenléte pedig az Atya jelenlétét is magával hozza. «Aki engem lát — mondja Isten Fia —, az látja az Atyát.» Velünk van az istenfiúság megszentelő kegyelme által, mert azzal együtt lakást vesz szívünkben a teljes Szentháromság. És ez az ő jelenléte a legbensőségesebb. Ez mérhetetlenül felülmúlja az ő mindenüttvaló jelenlétét. Mint mindenható Isten és Teremtő, hatalmánál fogva jelen van mindenütt, de ez a jelenléte nem tesz minket az ő isteni természetének és életének részeseivé. Azt csak az istenfiúság kegyelme által érjük el. Velünk van végül még azáltal, hogy azonosítja magát testvéreinkkel. «Amit a legkisebbnek tesztek, nekem tesztek.» Velünk van ehhez hasonlóan előjáróinkban: «Aki titeket hallgat, engem hallgat.»

3. Az Atya nem hagyja magukra gyermekeit.

Tehát Isten gyermekei nincsenek elhagyatva, nincsenek egyedül. A mennyei Atya végtelen szeretete sokszorosítja, bensőségessé és állandóvá tette az ő gyermekeivel való együtt-

létet. «Nem vagyok egyedül, mert az Atya énvelem van» (Jn. 16. 32.). Isten gyermekei mindig mondhatják ezt. Az emberi családok együttélése nagyon korlátolt és hézagos. És még ez is csak ideig-óráig tart. Rajtunk kívül eső okok megzavarhatják és megszüntethetik azt. A válás és a halál hatalmasabb nála.

Isten családjában nincs korlátozás, mindig Atyánkkal vagyunk, Isten nem vonul el, nem válik el tőlünk, nem hagy magunkra. Mikor a nap elvonul a láthatárról, Isten nem zárkózik el tőlünk. Ott van mellettünk szüntelen, midőn le-nyugszunk, mikor pihenünk. Ott van gyermekei mellett nem tétlenül, hanem teremtő erejével fenntartja életünket, éltet minket. Ott van mellettünk nemcsak mikor imádkozunk és hozzáfordulunk, vele foglalkozunk, hanem mindig. Ott van nem üres kézzel, hanem vágyó készséggel, hogy kegyelme kincseit velünk közölje, hogy az ő szeretetében térjünk még pihenésre is, hogy alvás előtt utolsó gondolatunkat és szeretetünket neki adhassuk. Ott van a mennyei Atya pihenő gyermeke mellett is szüntelen. Ott van reggel és várja gyermekétől, hogy szíve első érzelmét őfelé irányítsa; várja, hogy a jka első szavai az iránta való szeretet megnyilatkozása legyen, hogy szándékait, terveit és teendőit a mennyei Atyának szentelje.

Velünk van a mindennapi élet útjain, a kötelességteljesítés, munka és fáradtság közepette. Velünk van minden bajban és megpróbáltatásban. Velünk van végtelenül bensőségesebben, mint a legjobb barát vagy a legáldozatosabb szeretetű anya. Annaira egészen velünk van, mintha mi volnánk egyetlen gyermeke, akire egész isteni szeretetét árasztja. Az ő figyelme, velünkléte semmit sem csökken, ha millió és millió gyermekével törődik is. Az ő velünkléte éppen oly teljes, mintha egyedül mi volnánk vele. Az ő velünkléte mindig egyformán tökéletes. Az ő figyelme, ébrenléte egy

szikrát sem lankad. Ő mindig egészen a mienk, mindig kész, mindig vár reánk, mindig fogad, mindig gyámolít, mindig éltet. Ő velünk is marad életünk alkonyán, a legválságosabb pillanatban is, hogy örökké vele lehessünk.

Mennyei Atyánk mindig velünk van, mert mi az egyszerű Fiával vagyunk, annak vagyunk testvérei, több mint testvérei, az ő titokzatos testének vagyunk tagjai. Isten Fia szükségképpen örökké az Atyával van, ha tehát mi a Fiúval vagyunk, akkor az Atyával is vagyunk.

4. Az Atyával vagyunk-e mi?

Mennyei Atyánk tehát mindig velünk van. De vele vagyunk-e mi? Ráeszmélünk-e mi arra a fölséges valóságra, hogy ő velünk van? Vagy csak annyi nekünk az ő velünk-léte, mint a kődarabnak, a fatuskónak, mely nem vonhatja ki magát Isten mindenható jelenléte alól, de nem is vesz tudomást róla? Vele vagyok-e, rágondolok-e, mily bensőségesen velem van? Vagy csak úgy vagyok-e mennyei Atyámmal, mintha önkívületben volnék és csak talán egy-egy világos pillanatomban eszmélek rá, ki is van velem. Mint a lázas gyermek vagy az eszméletlen beteg, aki csak nagyritkán adja csekélyke jelét annak, hogy anyja, ápolója jelenlétét észreveszi, hogy őt megismeri.

Mennyire vagyok együtt mennyei Atyámmal gondolkozásomban, lelkivilágomban? Vele vagyok-e? Vagy talán tőle messze távol kóborol gondolatom? Talán annyira magamnak élek, annyira maganymal vagyok elfoglalva vagy eltelve, hogy senkivel, még ővele sem foglalkozom? Talán annyira bezárkózom önzésem odujába, hogy az ő jelenlétének és velemlétének a gondolata is alig világít bele az én kicsinységem sötétjébe?

Vele van-e szívem? Ahol a kincsed, ott a szíved. Nem riadok-e meg erre a gondolatra? Igazán a mennyei Atya-e az én szívem kincse, ha szívem nincs vele, ha szeretetem nem ráirányul elsősorban és nem hozzá ragaszkodik? Társul szegődik hozzánk a mennyei Atya, a végtelen Szeretet, a végtelen Jóság, a mi életünk forrása, a mi mindenünk és mi nem akarunk vele lenni? A mi szívünk szeretete mással akar lenni? Mi megfélelkezünk róla? Únjuk vagy sajnáljuk az időt, amelyet vele töltünk? Szabadulni, menekülni akarunk tőle? Inkább magunkkal vagy a teremtményekkel akarunk együtt lenni? Talán még arról sem igen veszek tudomást, hogy az istenfiúság kegyelme által az Atya, a Fiú és a Szentlélek velem vannak, bennem laknak és az ő isteni életükben részesítenek? Pedig akkor hogyan is lehessen igazán Isten gyermeke, hogyan ápoljam, fejlesszem magamban az istenfiúi öntudatot?

II. Istenfiúi életegység.

1. Az emberek fiai és Isten fiai.

Az emberek fiai rövidke ideig élnek szüleikkel egy életegységben. S ez az egység távolról sem tökéletes, sőt magában hordja a törekvést, hogy a gyermek mindig jobban szüleitől önálló életet élhessen. Az anya szoros életkapcsolatban van magzatával, de ez a kapcsolat is arra van, hogy gyermeke annyi életet merítsen anyjából, hogy nemsokára egyedül is élhessen. Az életközösség mindinkább és szükségképen lazul a gyermek és szülői között.

Emberkek között csupán szellemileg lehetséges az egyiséget mindig fokozni és bensőbbé tenni. Ott lehetünk mindig igazabban egy szív és egy lélek, egy érdek, egy cél,

egy törekvés, egy öröm, egy szomorúság, egy szellem, egy lelkiület, egy boldogság. Lélekben tehát mindig növelhető az életközösség, az életegység. De minket, emberek fiait, véges és korlátolt teremtményeket természetünk korlátai visszatartanak a tökéletes egységtől, mert ezt csak megközelíthetjük és ehhez csak hasonlók lehetünk. Mert a mi életközösségünk sohasem fejlődhetik oly egységgé, hogy szeretteinkkel egy természet, egy lény legyünk, hogy a szó tökéletes értelmében egy értelmünk, egy akaratunk legyen, mint a három isteni személynek.

Ez a tökéletes, teljes életközösség, vagyis életegység csak az Atya és a Fiú között lehetséges és az Atya és Fiú Szeretete, Lelke között. Az Isten e fölséges Családjában annyira egy lelkiület, egy gondolat, egy törekvés és egy szeretet, hogy a három személy csak egy osztatlan életet él, amely élet nem egyéb, mint egyetlen végtelen megismerés, egyetlen végtelen akarat és szeretet. Tehát a három isteni személynek élete a tökéletes egységnek összhangja. És ezt az egységet és összhangot semmi sem zavarhatja meg.

2. A mennyei Atya életének részeséivé lettünk.

Midőn a mennyei Atya minket isteni Családjának tagjaivá fogadott, midőn az istenfiúság kegyelme által az ő isteni természetében, életében részesít, egyszersmind az ő csodálatos életegységében is részesít, amennyire ez teremtményvöltünk korlátai közt lehetséges. Mert azt akarja, hogy egyek legyünk vele. És ha a mi egységünk nem is lehet lényegesen ugyanaz, mint az övé, ha a Szentháromságnak isteni életegysége mérhetetlenül is fölülmúl mindig minden más egységet, mégis csak azt akarja Atyánk, hogy

hozzá, az övéhez hasonló legyen az az életegység, mely minket az isteni Családhoz fűz.

A megszentelő kegyelem, vagyis az istenfiúság kegyelme, bár teremtett kegy, mégis az a rendeltetése, hogy az isteni Családhoz kapcsoljon minket, hogy eleven és éltető kötelék legyen köztünk és a Szentháromság közt. És ez az élő kapcsolat az isteni életáramot vezeti hozzánk, részesít Isten életében, tehát az isteni élethez hasonló életet teremt bennünk, annyira hasonlót, hogy maga az Isten Fia nem átalotta a mi Istennel való életkapcsolatunkat egységnek nevezni és hangsúlyozni, hogy «úgy legyünk mi is egyek övele, amint ő egy az Atyával».

Ebből látható, hogy az istenfiúság kegyelme minket *sokkal bensőbb életkapcsolatba fűz az isteni Családdal, az Atyával, a Fiúval és a Szeretet Lelkével, mint amilyen életegység van köztünk és szülőink közt.* A gyermek és szülője közt az életkapcsolat hamarosan megszűnik. Isten gyermekei és Isten között pedig mindig szorosabb, éltetőbb, bensőbb lesz és mindig jobban az életközösség és életegység felé törekszik.

Istennel, a Szentháromsággal való *életegységünket Isten Fia által érvük el.* Ő fogad minket testének tagjaivá, ő olt be minket önmagába. Ő tesz minket eggyé önmagával és így kapcsol be az isteni Családba, így tesz minket eggyé az Atyával és árasztja belénk az Isteni Szeretet, az isteni egység Szellemét, a Szentlelket.

3. Mit mond Isten Fia Szent Pál által erről az egységről?

«Ti mindnyájan egyek vagytok Krisztusban» (Gal. III. 28.). És ez az egység nem valami élettelen elgondolás vagy elképzelés vagy költői hasonlat és túlzás, hanem eleven

életet, titokzatos, de való életegységet jelent. A görög szó *εἷς* is ezt jelenti, éppen ezért nem a semleges formát találjuk a szövegben. «Ti mindnyájan egyek vagytok Krisztusban... Egyek vagytok, egy a formátok, egy élet, egy lélek van bennetek... úgyhogy egy ember, egy Krisztus vagytok... Ha pedig Krisztus vagytok, akkor ő a fej és ti az ő testének tagjai; ő az éltető lélek és ti a test, amelyet éltet» (Corn. a Lapide In S. Paul. t. IX. in Gal. III. 28.). «Mert amint a test *egy*, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is. Ugyanis mi mindnyájan egy Lélekkel egy testté keresztelkedtünk» (I. Kor. 12. 12.). «Vetközzetek ki a régi emberből és öltözzetek fel az újba. Itt már nincs pogány, nincs zsidó... hanem minden és mindenben Krisztus» (Kol. III. 9.).

Szent Pál szíve tele van Krisztussal, benne él, egy vele, úgyhogy már nem ő él, hanem Krisztus él benne, azért árad lelkéből oly gyakran a Krisztussal való csodálatos életegység gondolata. Ez a gondolat pedig élet számára, azért hirdeti és hangoztatja, azért lobban és villan fel számtalanszor és váratlanul beszédjében és írásaiban, mintha annak a damaszkuszi úton történt villámszerű Krisztus-jelenésnek utórezgései volnának. Akkor Szent Pál még másként látta a keresztényeket, midőn ott rohant izzó gyűlöletről fűtve, hogy üldözze őket, azt a sokaságot, amely hűtlen lett a zsinagógához és a Názáreti követője merészelt lenni! Ez a *megrebbent és szétszórt sokaság egyszerre csak egynek tűnt fel előtte*, midőn a kegyelemről érintve vakító fényben látta Isten Fiát, aki azonosította magát, egynek mondta magát üldözött híveivel, titokzatos testének tagjaival. Krisztus nem azt mondta, mit üldözöd a keresztényeket, híveimet vagy enyéimet, hanem egy-

szerűen és félreérthetetlenül: mit üldözesz *engem*? (V. ö. Mersch S. J.: *Le Corps Myst.* I. pag. 142—153.)

4. Mit mond Isten Fia szeretett tanítványa által?

Az utolsó vacsora beszéde az Istennel való életegységünk titkát hirdeti és magyarázza. Éppen akkor vetít csodálatos égi fényt Isten Fia a vele való életegységünk titkára, midőn a tanítványaival és apostolaival alkotott bensőséges viszony egysége a látszat szerint felbomlik, midőn tizenkét bizalmasa, az apostolok egységes kis csoportja hamarosan szétszóródik, midőn maga az Isten Fia tőlünk láthatólag megválik. Éppen most szinte nem is tud másról szólni Isten Fia, mint a vele való egységünkről. Isteni Szíve telve van vele! Nincs szétszóródás, nincs sokaság, nincs megoszlás! Csak egység van.

Egység van az Atya és Fiú között, egység Krisztus és a keresztyények közt, egység a teremtmények közt, egymásközt, a szeretet egysége, a hit egysége, az az egység, amelyet a Lélek művel, olyan egység, amely hasonlít az isteni család, az isteni személyek egységéhez. És ezek az egységek egy egységet alkotnak. Ezt hangoztatja Isten Fia, ennek a csodás egységnek különféle szempontjait mutatja nekünk és a tökéletes összhangot, amely egybefűzi az egészet, a forrást, amelyből minden fakad, a Fiú egységét az Atyával. Mert ebben részesülünk az istenfiúság kegyelme által és belőle ered a hit, a szeretet, a gyermeki bizalom egysége. (Jn. 13—14.)

Ezt sugalmazta a Szeretet Lelke János apostolnak már evangéliuma elején. Ott elmondja, hogy Isten Fia, az Isten Igéje az az élet, amely belénk árad, és hogy ez az élet az

isteni világosság, amely megmutatja a természetfölötti, isteni élet valóságait, igazságait. De egyszersmind azt is mondja, hogy nemcsak élet és világosság fakad Isten Fiából számunkra, hanem az ő istenfiúsága is ránk száll: «s azoknak, akik hisznek őbenne, hatalmat adott, hogy Isten fiaivá legyenek» (Jn. 1. 12.).

Az utolsó vacsorán *Isten Fia az Atyához szól, őhöz* intézi legtöbb szavát és *mégis majdnem csak mirólunk szól, annyira egynek* tekinti önmagát mivelünk. «Én már nem vagyok e világban, ők még e világban vannak, én pedig tehozád megyek. Szent Atyám! tartsd meg őket a te nevedben, kiket nekem adtál, hogy egyek legyenek, mint mi . . . , hogy egyek legyenek, mint te Atyám énbenem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk, és így elhigye a világ, hogy te küldöttél engem. Én pedig a dicsőséget, melyet nekem adtál, közöltem velük, hogy egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk, én őbennük, te meg énbenem, hogy tökéletesen eggyé legyenek . . . , és hogy a szeretet, mellyel engem szerettél bennük legyen és én őbennük» (Jn. 17. 9 és k.). Tovább nem mehet, többet nem tehet a szeretet sem, az isteni szeretet sem! Mert *a szeretet diadala, a szeretet tökéletessége, a szeretet utolsó szava — az egység!*

5. Milyen ez az egység?

Az Isten Fia erre a kérdésünkre azt válaszolja, hogy «egyek legyenek, *mint* mi» az Atyával. Valahányszor az egységről szól, mindig ezzel határozza meg annak természetét. Az evangélium egy lapján négyszer is ismétli. «Hogy egyek legyenek, *mint* mi.» «Hogy egyek legyenek, mint te Atyám énbenem, és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk.» «Hogy egyek legyenek, mint mi egyek vagyunk».

«Én őbennük és te énbennem, hogy tökéletesen egyek legyenek» (Jn. u. o.). Isten Fia nem átalította annyiszor hangoztatni és ismételni ezt a csodálatos egységet. E nélkül melyik halandónak juthatott volna eszébe ily egységről szólni vagy arra gondolni, hogy úgy legyünk egyek Isten Fiával, amint ő egy az Atyával? Ily merész állítást egyedül Isten Fia tehetett.

De mi annak az értelme, hogy úgy legyünk egyek Isten Fiával, amint ő egy az Atyával?

Mindenekelőtt azt mondjuk meg, hogy mi nem lehet az értelme. Az az *«úgy» nem jelenthet azonosságot* vagy egyenlőséget, hanem csak valami bensőséges hasonlóságot. Nem jelentheti az egység isteni fokának birtoklását, hanem csak az isteni egységben való részesedést és attól az isteni egységtől való függést. Mégis ez a nekünk jutott részesedés az isteni egységben, mérhetetlenül felülmúl minden egységet, amely a teremtet világban lehetséges.

6. Milyen nem lehet?

Nem jelentheti ez az egység azt sem, hogy köztünk és Isten között megszűnnek a lét korlátai, hogy a mi esetleges teremtmény voltunk megváltozik és szükségszerűvé lesz. Mert mi az Istennel való legbensőbb egységünkben is teremtmények vagyunk és sem természetünk nem válik szükségszerűvé, sem a mi egyesülésünk Istennel nem lehet szükségszerű, vagyis olyan, amely akár a mi természetünk-ből, akár Isten természetéből lényegesen következik. A mi egyesülésünk Istennel *nem szükségszerű*, hanem az *ő végtelen szeretetének szabad elhatározásából*, kegyelméből folyik.

Nem jelentheti ez az egység tehát azt sem, hogy mi úgy legyünk egyek Istennel, hogy egy legyen a természetünk

ővele. A mi egyesülésünk és egységünk nem egy a teremtetlen isteni egységgel, isteni természettel, hanem a mi egységünk teremtetett kegyelem, amely egységbe kapcsol az Istennel.

Nem jelentheti ez az egység azt sem, hogy mi tökéletesen egyek vagyunk Isten Fiával, mintha az Isten Fia részei, töredékei volnánk. Mert Isten Fiának nincs és nem lehet része. Neki csak titokzatosan élő teste van, amelynek tagjai vagyunk. De ez nem azt jelenti, hogy az istenségnek vagyunk részei, ezt mondani örület és istenkáromlás volna.

7. Nem tola^oadás Istenhez.

Ez az egység tehát nem valami vakmerő betolakodás Isten fölségébe, amellyel magunknak isteni tulajdonságokat bitorlunk, vagy az isteni természet végtelenül fölöttünk álló magasztosságát a mi alacsonyságunkra rántanók le és magunkat Istennel egyenlővé tennénk. A konok emberi gőg, vagy a magacsinálta ájzatosságok minden szent dolgot elferdíthetnek és a legnagyobb tévedésbe süllyedhetnek. Sőt a legszentebb dolgok torzképei a legborzasztóbbak! És aki az igazságot egy hajszálnyit elferdíti, torzképet, tévedést csinál belőle.

Ilyen végzetes tévedés volna az Isten Fiával való egységünk^oból azt következtetni, hogy a mi emberi cselekedeteinknek nincsen semmi értéke, mert hiszen azok nem Isten Fia cselekedetei, nem isteni cselekedetek. Vagy pedig ha, éppen ellenkezőleg, valaki gőgösen túlbecsülné azokat, mintha tökéletesen Isten Fia cselekedetei volnának. Vannak, akik egészen lerántják Krisztust a maguk emberi színvonalára, ez az egyik tévedés. A másik, hogy egészen az ő színvonalát akarják kisajátítani, mintha emberek sem vol-

nának. Az igazság a középen van: ha egészen nem is lehetünk Isten Fia színvonalán, mégis részesedünk isteni életében, de a legtökéletesebb részesedés is meghagyja az embereket embereknek, csak megnemesített, megistenített emberekké teszi és teheti őket. (V. ö. Mersch, u. o.)

8. Nem a képzelődés vezet.

Akkor is tévedésbe juthatunk az Istennel való élet-egységünk magyarázatánál, ha ily Istent és embert egybefűző nagy kérdésnél nem értelmünk és szent hitünk fényének irányítását követjük, hanem képzeletünkre és érzelmi világunkra hagyatkozunk. Végzetes tévedés volna, ha valaki az Isten Fiával való egységünket, vagyis az ő titokzatos testét mindenáron el akarná képzelni és valami képet akarna róla alkotni és ezt az elképzelést úgy tekintené, mint Krisztus testének hű képét. Hasonlatokra és képekre szükségünk van, mert érzéki képek nélkül nem is tudunk gondolkodni. Maga a Szentírás is leereszkedik érzéki természetünkhöz és az isteni igazságokat szóképek, hasonlatok és példabeszédek által akarja nekünk érthetőbbé tenni. De tévednénk, ha ezeket a képeket szóról-szóra, betűszerint vennők, mintha azok az elvont igazságokat pontosan meghatároznák. Mennyire álmítaná magát az, aki azt hinné, hogy megoldotta az isteni életegység titkát és világosan látja Krisztus titokzatos testének értelmét azáltal, hogy elgondol magának valami étheri, napsugárból szótt, földöntúli mérhetetlen testet, valami légies és csillagokba nyúló élőlényt, melyben az emberek és emberi lelkek egymásba olvadnának. Az ilyen elképzelések a mesék világába valók. Nekünk pedig az isteni igazságok és valóságok talaján kell maradnunk.

Mindig szükséges volt az óvatosság a hamis misztiká-

val szemben. Ma ez az óvatosság legalább éppen oly szükséges, mint volt mindig. Az még kisebb baj, ha valaki csak képzelődik, bár tudjuk, hogy az isteni igazságokat nem való a képzelet játékának tekinteni, sem pedig a képzeletet vezérül választani azok megismerésében. De az is megeshetik, hogy a sötétség angyala is játékot űz az ilyen hittitkokkal és pedig a világosság angyalának ruháját ölti magára, hogy a képzelődésre és érzelmösszetre hajló lelkeket tévedésbe ejtse és a rendkívüli vagy a csodálatos után való beteges vágyakozásukat és sóvárgásukat kielégítve, őket behálózza vagy törbe ejtse. Ha az Istennel való bensőséges egyesülés kivételes és rendkívüli tünetenyekkel is össze lehet kötve, akkor is legkevésbé a képzelet vagy érzelem van vezérszerepre hivatva, hanem, igenis, az isteni igazságokra és istenes szeretetegyesülésre vezérlő hit. (V. ö. Mersch, u. o.)

9. Az egység nem pusztá ráhagyatkozás.

Az is félremagyarázása volna az Isten Fiával való élet-egységünknek, ha egész lelkiéletünket csak az Isten Fiára való szenvedőleges ráhagyatkozásban keresné valaki úgy, hogy részünkről minden tevékeny igyekezet fölösleges lenne. Mintha az a tény, hogy a keresztség szentsége által Isten gyermekeivé és Isten Fia testének tagjaivá lettünk, elég volna nekünk, a többi Krisztusra bízhatjuk, az önmegtagadás, a küzdelmes, fáradságos igyekezet, a harc istenfiúi életünk ellenségei ellen nem is volna szükséges. Minek az érzékek megfegyelmezése, minek az igyekezet, hogy imádságunkban, elmélkedéseinkben rászoktatjuk lelki tehetségeinket, hogy elmélyedni igyekezzenek Istenben és szeretetre lobbantsák szívünket! Nem elég az, ha minél job-

ban szabadulunk önmagunktól, ha elfeledjük magunkat és ráfeledkezünk egészen Krisztusra és szinte hagyjuk magunkat Krisztusban elmerülni, felszívódni és talán édesen elolvadni és eltűnni benne? Nem jobb és főleg nem könnyebb és kényelmesebb-e ez, mint az örökös lelkiismeretvizsgálat (részletes) és önmegtagadás és kereszthordozás? Könnyebbnek mindenesetre könnyebb. De nem mindig az a jobb, ami könnyebb. És nem mindig az az igazabb, ami nekünk kellemesebb. Aki így fogná fel Isten Fiával való életközösségét, az torzképet csinálna belőle és nem az igazság, nem az evangélium, hanem a saját törpe elgondolása vezetné és így elvezetné Krisztustól.

Az Isten Fiával való életközösség nem vezethet minket a tétlenség nyugalmaiba, quietizmusába, sem az ábrándozás és sopánkodás terméketlen tehetetlenségébe. Az Isten Fiával való szeretetegység bensőségébe nem az ilyeneket vezeti be a Szeretet Lelkének kegyelme. Ebbe a szeretetegységbe, az Isten Fia életközösségébe nem tolakodhatik be a «régi ember». Azt le kell vetkőzni, le kell vele számolni, le kell küzdeni a szegény, alázatos, önmegtagadó, áldozatos, tevékeny, fáradozó és kereszthordozó Krisztus követésében. (V. ö. Mersch, u. o.)

10. Életegység.

De nem elég ennek az Isten Fiával való életegységnek magyarázatára a pusztá gondolatbeli és akarati vagy érzelmi megegyezés (erkölcsi egység). Különösen Szent Hilár foglalkozott ezzel a kérdéssel. Ez az egység az új életből fakad, amelyet a keresztség újjászületése ültetett szívünkbe. Csak ez az eleven egység tudja a szíveket és lelkeket egyesíteni. «Tehát ne beszéljen itt senki valami

puszta egyetértésről, holott mi mindnyájan egy eleven életbe kapcsolódunk újjászületésünk által.» (De Trin. VIII. 7.) «Mi nem magunktól találtuk ki ezt a magyarázatot, és mi nem csavarjuk el a szavak igaz értelmét, hogy hazug képzelődéssel ámítsuk hallgatóinkat . . . Maga az apostol tanítja, hogy a híveknek ez az egysége a szentségek természetéből fakad, «mert mindnyájan, kik Krisztusra megkeresztelkedtetek, Krisztust öltöttétek magatokra . . . Nincs többé sem zsidó, sem görög . . . Ti mindnyájan egyek vagytok Jézus Krisztusban.» (Gal. III. 27. 28.)

«Ez az egység, mely oly különböző természeteket, életkörülményeket és nemeket kapcsol össze, talán az akaratok megegyezésén alapszik, vagy pedig a szentség egységén, a keresztségén, mely mindnyájunk számára egy és amely mindnyájunkat az egy Krisztusba foglal? Mit ér itt valami puszta megegyezés vagy egyetértés, midőn itt azáltal vagyunk egyek, hogy mindnyájan ugyanazt a Krisztust öltöttük magunkra az egy keresztség valóságában.» (De Trin. VIII. 8.)

«Mit is beszélhet itt valaki puszta egyetértésről . . . Ha Krisztus csak ilyen egységbe akart volna minket egybefűzni, akkor így kellett volna imádkoznia az Atyához: «Atyám, amint mi ugyanazt akarjuk, úgy add, hogy ők is ugyanazt akarják, úgyhogy ezzel az egyetértéssel mi mindnyájan egyek legyünk.» Talán azt mondod, hogy az, aki maga az Ige, nem ismeri az igék és szavak értelmét? És hogy aki maga az Igazság, nem tudta volna velünk közölni az igazat? Aki maga a Bölcsesség, talán üres, értelmetlen szavakat mondott volna? Aki maga az Erő, talán gyöngy lett volna, hogy ki tudja fejezni azt, amit akart? Nem, nem! Ő igaz és világos szavakban tárta föl előttünk az evangélium titkait. Nemcsak értelmünkhöz fordult, hanem

hitünkhöz is, midőn azt mondta: «hogy mindnyájan egyek legyenek, mint te, Atyám, én bennem és én tebenned, úgy ők is bennünk legyenek». (Jn. 17. 21.) Először is azt kéri (az Atyától), hogy «mindnyájan egyek legyenek». Azután megmutatja ennek az egységnek a formáját az isteni egység példájában, midőn azt mondja: «mint te, Atyám, én bennem vagy és én tebenned, úgy ők is mibennünk legyenek». Amint az Atya a Fiúban van és a Fiú az Atyában, úgy és ennek az egységnek mintájára kell mindnyájunknak egynek lennünk az Atyában és Fiúban.» (S. Hil. De Trin. VIII. 11.)

11. Az életegység következményei.

Minden élet egységre törekszik. Minél tökéletesebb az élet, annál tökéletesebb egységre törekszik. Ebből az következik, hogy midőn az isteni természetben részesedünk, akkor a legtökéletesebb egységben részesedünk. Ez az életegység, amelybe Isten Fia által kapcsolódunk, mint az ő testének tagjai, a legmagasabb egységet adja életünknek és leginkább kiemel minket a szétszóródás, megoszlás és sokféleség zűrzavarából.

Minden élet egységre törekszik. A megoszlás, a szakadás halált jelent. Ha szétszakítjuk a növényt, hiába jön reá jótékony eső, hiába süt reá éltető nap. A lelki élet magasabbrendű élet, tehát még inkább követeli az egységet, mint az érzéki élet. A léleknek már a természete is magasabbrendű egységet mutat, mert nem lehet szétoztani. Az élettevékenységének nagyobb egységre kell törekednie.

Összhangba, egységbe kell foglalnunk gondolatvilágunkat. Milyen emberhez nem méltó szellemi élet az, midőn a gondolatok rajai fejetlen zűrzavarban kavarognak, mint valami széttűllesztett hadsereg, amelyben minden

katona a maga ötlete szerint jön-megy és tesz-vesz? Isten Fiával való életközösségünk megadja gondolatvilágunknak az isteni nagy összhangot és egységet. Hiszen általa magával az Igazsággal lépünk életközösségre!

Ha együtt élünk az Igazsággal, akkor megtaláljuk az összhangzó egységes világszemléletet Istenre és a teremtményekre, e világra és a túlvilágra vonatkozólag. Vagyis megtaláljuk életünk igazi értelmét és célját, amely csak az Atya dicsőítése lehet a Fiú által itt a földön és az örökkévalóságon át.

Ha együtt élünk az Igazsággal, akkor mindjobban behatolunk az isteni élet csodálatos egységébe, a háromszemélyű Isten élettitkaiba. Akkor maga a mi istenfiúi életünk mindig világosabban kibontakozik előttünk, mint ennek az isteni egységnek tükörképe. Hiszen istenfiúságunk az isteni életnek hasonlata; az isteni élet pedig egység, tehát a mi istenfiúságunk is ennek az egységnek a képe. Amint az isteni élet háromszemélyű, úgy a mi istenfiúi életünk is szükségképpen a háromszemélyű Istenhez való kapcsolat. A Fiú által szükségképpen eleven kapcsolatban vagyunk az Atyával és a Szentlélekkel is.

A mi istenfiúi életünk az isteni egység tükörképe, úgyhogy istenfiúi életünk szemszögéből találjuk meg az *egységes* szemléletet az isteni élet összes ráncsugárzó titkaiban. Isten fiai minden hittitkot Isten Fiában látnak, aki a mi Utunk és Közvetítőnk az Atyához. Az egész teremtés Isten Fiáért van: az ő és a mi istenfiúi életünk szolgálatára. A Megtestesülés és Megváltás titka a mi istenfiúi életünk visszaszerzéséért van. A mi megszentelésünk titkai, a szentségek, a Lélek kegyelmi működése a mi istenfiúi életünkért van. Atyánk házában reánk várakozó titkok felderítése a mi istenfiúi életünk végleges beteljesedése lesz.

De nemcsak azért vagyunk *egyek* Isten Fiával, hogy gondolatvilágunkat és világszemléletünket egységesítse, hanem hogy akaratban, szívben, érzésben és szeretetben is egyesüljünk vele. A mi életegységünknek legnagyobb ellensége a mi rendetlen önszeretetünk. Ebben van lelkünk megoszlásának, szétszóródásának legmélyebb gyökere. Ebben van a mi életünk hazug középpontja, ha ennek szolgálunk, akkor életünk istenadta egysége felbomlik és értéktelenül szétforgácsolódik. (L. A két szeretet harca c. fej.) Isten Fiával való együttélésünk a Szeretet Lelkével egységesíti szívünk és akaratunk minden törekvését és egész életünket. Isten Fiával egyesülve az ő életét éljük: Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem.

Krisztus bennünk való életének főtevékenységei: együttélésünk az imádkozó, az önmagát föláldozó Isten Fiával, együttélésünk, együttműködésünk a tevékeny Isten Fiával, Krisztus királlyal és együttélésünk Isten Fia testvéreivel. Ezekről szólunk a következőkben.

***C)* Együtt élünk Isten Fiával**

(LII—LXI. fejezet)

LII. Isten Fiával együtt az Atyáért.

1. Isten Fia az Atyáért él.

Isten Fia az Atyáért él. Ez a szent szándék és cél irányítja egész életét. Minden egyéb, minden istenemberi, megváltói működése ennek van alárendelve. Isten Fia azért él, hogy az Atyát megdicsőítse. Azért vett emberi testet magára, azért váltott meg minket, azért tett minket titokzatos testének tagjaivá, azért részesített istenfiúi életében, hogy mint Isten fiai ővele együtt az Atyát megdicsőítsük.

Isten Fia az Atyáért él. Az Atyának szól Szíve első dobbanása. Midőn belép e földi életbe, följánlja magát az Atyának «ime jövök, hogy teljesítsem akaratodat!» Az Atyának szól tehát minden gondolata, minden vágya és terve. Az Atyának fáradozik, az Atyának szenved, és neki áldozza föl magát. Neki él és neki hal meg. «Mindig azt cselekszem — mondja Isten Fia — ami Atyámnak tetszik.» «Az én vétkem az, hogy Atyám akaratát cselekedjem.» «Hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát és amint meghagyta nekem az Atya, úgy cselekszem.» «Mert nem az én dicsőségemet keresem, hanem azét, aki engem küldött...»

Az Isten Fia életét tehát csak így foglalhatjuk össze: egészen az Atyának, egészen az Atyáért élt. Az Atya tiszteletét és dicsőítését tartotta élete céljának. Az Atya dicsőítését pedig úgy munkálta, hogy az Atya szent akaratát

alázatos engedelmisséggel szolgálta, teljesítette. Megvalósította Izaiás próféta szavát, aki Jahve szolgájának nevezte Isten Fiát.

Az istenfiúság kegyelme által a mi életünk egybeforrott az Isten Fia életével. Az ő életének lettünk részeseivé. Ha tehát ő az Atyáért élt, akkor nekünk is az Atyáért kell élnünk és vele együtt a mi életünk célja sem lehet más, mint az Atyának megdicsőítése. Ha az Isten Fia az Atya szent akaratának szolgálata és teljesítése által dicsőítette meg az Atyát, akkor nekünk is az az életutunk és így kell dicsőítenünk Isten Fiával mennyei Atyánkat. Ha Isten Fia az Atya szent akaratának alázatos szolgálatával adta meg szeretetének legnagyobb jelét, akkor ez a mi szeretetünknek is bizonyítéka mennyei Atyánk iránt.

Az Atya szent akarata szerinti alázatos Isten-szolgálat a végcélja Isten Fiának és Isten minden gyermekének. Ez nyilatkozott meg Isten legkedvesebb leányában, Isten Anyjában is, midőn magát az «Úr szolgálóleányának» nevezte és ezzel dicsőítette meg isteni Fiával egyesülve a mennyei Atyát.

Isten gyermekeinek ezt az életcélját fejezte ki Isten mindig nagyobb dicsőségéért lángoló Loyolai Szent Ignác is, midőn azt mondta «az ember azért van teremtvé, hogy Istenét, Urát dicsérje, tisztelje és neki szolgáljon . . .»

2. Minden az Atyát dicsőítse!

Isten gyermekeinek tehát egy az életcélja Isten Fiával együtt: az Atya dicsőítése. Nincs semmi, még oly szent cél és törekvés az égben vagy a földön, amit e legszentebb cél felé lehetne helyezni. Minden más cél ennek van alárendelve és ennek az eszköze. Minden még oly szent dolog-

nak is, a legkisebbnek és a legszentebbnek is, az Atya dicsőítését kell szolgálnia. Maga a mennyei Atya sem tűzhetett volna más célt az egész mindenség elé. Mert az ellenkezett volna isteni szentségével, ha Isten nem isteni célt tűzött volna teremtményei elé végcélul. A vatikáni zsinat anathémát mond arra, aki «tagadná, hogy a világ Isten dicsőítésére van teremtve» (Denz. 1805). Mert Isten nem az ő boldogságának gyarapítására vagy megszerzésére, hanem végtelen tökéletességének kinyilatkoztatására és megdicsőítésére alkotta a világot. (Denz. 1783). Miért fogadott tehát az Atya minket fiaivá, egy-
szülött Fiának testvéreivé? Miért «lettünk részeseivé az örökségnek» — Isten Fia örökségének? Azért, hogy «magasztaljuk az ő dicsőségét» (Ef. 1. 11—12.), hogy Isten Fiával együtt dicsőítsük az Atyát.

Mindennek, az egész teremtetett világnak, a természetes és természetfölötti világrendnek, Istent, az Atyát kell dicsőítenie.

Hogy a legszentebbel kezdjük: maga az Istenember természete szerint ennek a végső célnak van alávetve, erre van alkotva. Pedig az Istenembernek «minden alája van vetve, kivéve azt, aki mindeneket alávetett neki» (I. Kor. 15. 27), azért «a Fiú maga is aláveti magát annak (emberi természete szerint), aki mindent alávetett neki, hogy az Isten legyen minden mindenben» (U. o.). Tehát Isten Fiának is Isten dicsőítése a végső célja.

Erre a végső célra alkotta a Teremtő a Szeplőtelen Szűzanyát, mint a megváltás eszközét. Erre a végső célra, Isten dicsőítésére alapította Krisztus az Egyházat. Isten dicsőítésének eszközei a szentségek, a legszentebb, a legméltóságosabb is. Az Oltáriszentség is azért van, hogy benne mint áldozatban méltó dicsőítést adjon Krisztus —

és Krisztussal egyesülve mi is — az Atyának. Mint lelkünk táplálékával pedig éleszti bennünk a krisztusi, istenfiúi életet, hogy ennek fejlesztésével mindjobban megdicsőíthessük az Atyát. Isten dicsőítésének eszközei a többi szentségek is. A kegyelmek is azt a végső célt szolgálják, hogy bennünk az isteni életet élesszék és így általunk Isten jobban megdicsőüljön. Az erények, az erényes szent élet, a hősie, önfeláldozó szeretet is eszközei végcélunknak, Isten dicsőítésének. Az Isten és Krisztus iránti ájtatosságok, a szentek tisztelete, az imádság, a nyilvános istentisztelet, a liturgia, mind eszközei Isten dicsőítésének. Ez a végső cél maga alá rendeli és összefoglalja mindazt a szent és jó eszközt, melyet Isten üdvösségünkre adott. De összefoglalja az egész világot, a testi, lelki képességeinket, egyéni és társadalmi életet, családi és államéletet, magán- és közéletet és minden emberi tevékenységet. Mindez eszköz arra, hogy általa Istent megdicsőítsük.

Ebben benne is van a felelet arra a kérdésre is, hogy miért nem ez vagy az a kiváló erény, ez vagy az a szent ájtatosság a mi életünk célja. Azért, mert Isten dicsőítésének minden mint eszköz van alárendelve. És Isten dicsőítésére, a végcélra vonatkoztatva minden — természetesen a rosszat kivéve — csak eszköz lehet. Isten dicsőítésén kívül más végcél nem lehet. A közbeeső cél nem végcél, hanem csak alárendelt és a végcél elősegítő részletcél, részletfeladat. És ilyen számtalan sok lehet.

Végtelenül jótékony lelkünkre ez a mindent egybefoglaló, mindent az Isten dicsőítésének egységére visszavezető életfelfogás és életirány. Ebben az egységes életfelfogásban kell együttelnünk Isten Fiával, aki egészen az Atya dicsőségének élt és tökéletesen megdicsőította az Atyát az Atya szent akaratának teljesítése által.

3. Ez a «Miatyánk» szelleme.

Gyönyörűen bevilágít Isten Fiának lelkületébe, Szívébe a Miatyánk. Hiszen az ő Szívének bőségéből fakadt ez az isteni, istengyermeki imádság, amelyre az Isten Fia tanított minket, amellyel minket az istengyermeki életbe elindít, az Atyához való közeledésre megtanít és amelyben saját isteni Szívének legszentebb szándékait fejezi ki és ülteti át a mi szívünkbe, hogy azok vezéreljenek minket is istengyermeki életünkben.

Azért mondatja velünk mindenekelőtt azt, hogy szenteltesék vagyis dicsőítessek meg az Atya neve; és ezáltal vagyis Istent dicsőítő élet által terjedjen bennünk és körülöttünk mindig jobban az ő uralma, jöjjön el közénk az ő országa, Isten gyermekeinek birodalma. És hogy az Atyát dicsőítő gyermekek igazán az Atyának élnek, igazán az ő és nem saját dicsőségüket keresik, az ő és nem saját tettségüket követik, annak legszebb bizonyítékát azzal adják, ha az Atya akaratát teljesítik. Azért száll fel az égbe szüntelen Isten gyermekeinek szívéből és ajkáról az odaadó szeretet áldozatos szava: «legyen meg a te akaratod!» Azért csálhatatlan bizonyítéka az istengyermeki élet valódiságának az, ha az Atya akaratát cselekedjük és az Atyát úgy dicsőítjük meg, ahogyan ő akarja.

Miután pedig a Miatyánk első részében istengyermeki lelkületünk egész odaadását kifejeztük az Atya dicsőítésére, semmiségünk, szegénységünk teljes tudatában alázatos és gyermeki bizalommal fordulunk Mindenünkhöz, Atyánkhoz, hogy nekünk a mindennapi megélhetésre szükségest megadja. Esedezünk hozzá, hogy az egyetlen rossztól, amely minket Atyántól elválaszthat, a bűntől megtisztson, hogy vétkeinket megbocsássa. De amint mi kívánjuk,

hogy az Atya bűneinktől megtisztítson és szeretetébe visszafogadjon vagy abban megtartsa, úgy arra is késznek nyilvánítjuk magunkat, hogy testvéreinkkel, Isten többi gyermekeivel, a megbocsátó, békés szeretet egységében élünk és mindnyájan gyermeki szívvel kérjük az Atyát, hogy minket a rossztól és a rossznak veszélyétől, a kísértéstől megszabadítson.

Nincs sokmindenről szó a Miatyánkban, csak a legfontosabbakról, de ebben minden benne van és ez az, hogy Atyánkban éljünk, hogy az ő nevét megdicsőítsük, hogy tőle, a mi életünk céljától a rossz minket el ne térítsen.

4. Ez a legtisztább szeretet szelleme.

A szeretet, a tiszta, önzetlen szeretet jót akar, a legnagyobb jót akarja annak, akit szeret, azt a jót, ami neki a legnagyobb tetszésére, örömére van, ami őt leginkább megilleti, ami őt leginkább megdicsőíti. A szeretet nem tud tökéletes szeretet lenni e nélkül. Azért, ha Istent a lehető legtisztább szeretettel akarjuk szeretni, akkor eljutunk oda, hogy tiszta Isten-dícséretté kell tenni életünket. Hogyan tehetjük azzá? Úgy, ha azt gondoljuk, azt kívánjuk, azt tesszük és abban nyugszunk meg békés örömmel, ami neki tetszik, ami az ő szent akarata. Egyszóval, hogyan lehet tökéletes a mi szeretetünk? Úgy, ha tökéletesen életcélunknak szenteljük magunkat, ha Isten szent akaratát teljesítve, Atyánkat megdicsőítjük.

Nem lehet elgondolni Istenre nézve nagyobb dicsőítést. nagyobb jót, nagyobb örömet, tehát iránta való önzetlenebb tiszta szeretetet, mint az ő szent akaratának tökéletes teljesítése. Ebben benne van a legtisztább szeretet, a legnagyobb tökéletesség. Az Isten Fia is ebben

akarta az Atyát megdicsőíteni és iránta való szeretetét bizonyítani.

A szeretet egyesülni akar, egy akar lenni szeretete tárgyával. A szeretet elsimítja és kiegyenlíti az ellentéteket. hasonlóvá teszi azokat, akik szeretik egymást, mert különben nincs egyesülés, nincs egység, nincs egybeolvadás, nincs tökéletes szeretet, és a szeretet nem tud beteljesedni, megnyugodni. Azért hangoztatjuk, hogy a szeretet vagy föltételezi a hasonlóságot, vagy létrehozza azt. És a tökéletes szeretet nem nyugszik addig, amíg a teljes hasonlóságot, a teljes egységet létre nem hozza.

Isten és mi köztünk a lehető legteljesebb hasonlóság — a lehető legnagyobb egység — úgy jön létre, ha egész lélekkel, egész életünkkel Istennek, az Atyának élünk, ha beleolvadunk az isteni életbe, ha azt gondoljuk, azt kívánjuk, azt tesszük, amit Isten Fia, aki az «Atya dicsőségének — dicsőítésének — fényessége» (Zsid. 1. 3.).

A tökéletes szeretet «egy szív és egy lélek» módjára fűzi egybe a szeretőket. Ezt csak úgy érzük el, ha Isten Fiának Szívével együtt élünk, együtt gondolkozunk, együtt szeretünk, együtt cselekszünk. Márpedig az ő egész élete nem egyéb, mint az Atya megdicsőítése. Tehát ebben legyünk vele egy szív és lélek.

A szeretet az áldozatban lesz tökéletes. Aki az Isten Fiával együtt dicsőíti az Atyát az isteni szent akarat teljesítésével, az teljesen feláldozza önszeretetét, teljesen elhárítja az istenszeretet akadályait, teljesen áldozatul hozza életét, mert hiszen nem önmagának, saját akaratának él, hanem az Atyának.

LIII. Együtt Isten Fia Szívével.

1. Az istenfiúi élet csupa ösztönzés Jézus Szíve tiszteletére.

Az istenfiúi élet folytonos ösztönzés az Isten Fia Szívével való együttélésre.

Először azért, mert a mi egész istenfiúi életünk Isten Fia Szívének szeretetéből fakad. A mi üdvösségünk és megváltásunk, a mi újjászületésünk és kegyelmi életünk, a mi növekedésünk és tökéletességünk mind az ő Szíve áldozatos szeretetének a gyümölcse. Lehetetlen tehát, hogy szívünk az ő Szíve iránt hálás viszonzszeretetre ne gyulladjon.

Az istenfiúi élet részesedés Isten életében, elsősorban a Fiú életében és általa az Atya és a Szentlélek életében is. Akár rágondolunk, akár nem, mi másként, más által nem is élhetünk istenfiúi életet, csak Isten Fia által. «Jézus Szíve a mi életünk . . .» «Jézus Szíve az élet és szentség forrása . . .»

Az istenfiúi élet az Isten Fiához való hasonlóság. «Elrendelte, hogy hasonlókké legyünk az ő Fia képéhez.» Hogyan hasonlítsunk, ha nem azáltal, hogy mindig jobban egy életet élünk vele, «egy szív és lélek» vagyunk vele? Hogyan hasonlítsunk hozzá, ha a legfontosabb élettevékenységében, szeretetében nem hasonlítunk hozzá, ellentétben vagyunk vele? A szeretet hasonlóvá teszi azokat, akik szeretnek. Mi Istent csak Jézus Szíve által szerethetjük. Hogy méltó, hogy üdvös, hogy egyáltalán elfogadható legyen szeretetünk Isten előtt, kell hogy az Isten Fia szeretetéből merítsük hozzá a képességet, a kegyelmet; kell, hogy vele együtt és hozzá hasonlóan szeressünk, hozzá hasonlóan éljünk.

Az istenfiúi élet által Isten családjának tagjai lettünk és egy szellem hat át bennünket, az isteni Család szelleme, a Szeretet Szelleme, a Szentlélek. Tehát ugyanegy Szeretet

fűz minket egybe és egyesít minket Istennel. Részesedünk az isteni Szeretet életében, amely Jézus Szívében lüktet, és amely a Fiút az Atyához kapcsolja. Hogyne tisztelnők, imádnók és szeretnők tehát azt a Szívet, amelynek Szeretetében mi is részesek vagyunk!

De nemcsak az isteni Szeretetet tiszteljük és imádjuk Jézus Szívében, hanem az istenemberi szeretetet is, az Istenember Szívét is, mert egyszersmind az Isten Szíve is és az isteni Szeretetnek az eszköze. Imádjuk Jézus istenemberi Szívét, mert az a Szentlélek eszköze és remekműve: «Jézus Szíve a Szűzanya méhében a Szentlélektől alkotott Szív!»

Szeretjük, tiszteljük és imádjuk Jézus Szívét, együttélünk Jézus Szívével, hogy istenfiúi életet élhessünk. Magunkévá tesszük szándékait, megosztjuk tevékenységét, részt veszünk áldozatában, hogy az Atyát imádjuk, engeszteljük, szeressük, hogy az Atyának éljünk és így megdicsőítsük.

2. Jézus Szíve tiszteletének teljessége az istenfiúi életben.

A Jézus Szíve tisztelet teljessége és tökéletessége éppen az istenfiúi lelkületben bontakozhatik ki legjobban.

Kétségtől Jézus Szíve tisztelet az is, ha úgy imádjuk, szeretjük és engeszteljük Jézust, hogy istenfiúi viszonyunkra nem gondolunk, ha Jézusban főleg Urunkat, Teremtőnket, Királyunkat látjuk. De aki egészen Jézus Szívének él, az lehetetlen, hogy megfélemedjék *három dologról*. Az *első* az, hogy Jézusban Isten *Fiát* is lássa, a *második*, hogy tudomást, vegyen az ő végtelen szeretetének legnagyobb adományáról hogy minket Isten gyermekeivé fogadott; a *harmadik* pedig, hogy mi nem szerethetjük Istent, Atyánkat neki tetsző módon, csak az ő Fiával egyesülve, aki egészen az Atyának él.

Vegyük sorra ezt a három gondolatot.

Aki egészen Jézus Szíve szeretetének él, arra nézve nem lehet közömbös, hogy Jézus Isten Fia, az nem veheti süket fülre azt, amiről az evangéliumban Jézus a legtöbbet beszél, hogy ő Isten Fia, és hogy őt az Atya küldte, ajándékozta nekünk, hogy ő egészen az Atyának él, és minket is azért szeret, úgy szeret — mert és ahogyan az Atyának tetszik. Azért adja értünk életét, azért vált meg minket, azért szenved és azért engedelmes az Atyának a halálig, hogy bizonyítékát adja az Atya iránt szeretetének. Aki egészen Jézus Szíve szeretetének él, az csak akkor nyugszik meg szeretetében, hogyha úgy szeret, amint Isten Fia szereti az Atyát, ha Jézushoz, mint Isten Fiához hasonló a szeretetben az Atya iránt.

Aki egészen Jézus Szívének él, aki az iránta való tisztelet tökéletességére törekszik, lehetetlen, hogy egészen istenfiúi életet ne éljen. Mert másként nem adhat hálát neki méltóképpen az ő szeretetéért, hogy testvérévé fogadott, hogy visszavezetett az Atyához, hogy visszaszerelte nekünk az elveszett istenfiúi életet. Micsoda viszonzszeretet és hála volna az, ha mi az istenfiúi élet nagy adományát csak valami mellékes ajándékszámba vennők, ha csupán csak címnek, névnek tartanók, elfelejtve, hogy *«minő szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveztetünk és azok is vagyunk»* (I. Jn. 3. 1.). Ezt a szeretetet Fia által árasztotta ránk az Atya. És mi hálátlanok volnánk, ha erről megfedkezénk, ha nem becsülnők ezt az ajándékot, ha nem akar-nók elfogadni, vagyis nem akarnánk egész lélekkel Isten fiaivá lenni. Így tartozik a mi istenfiúi életünk a Jézus Szíve tiszteletéhez és annak tökéletességéhez.

Még egy harmadik szempontot is említettünk: azt, hogy a mi Isten-szeretetünk — amelyben a Jézus Szíve

tisztelet főcélja van — nem is lehet tökéletes, ha nem igyekszik istenfiúi szeretet lenni, olyan, amilyen csak kitelik a mi Isten Fiával való életközösségünkől és egységünkől. Sem a hálaadó, sem az engesztelő, sem a tevékeny, sem az áldozatos szeretetünk nem érheti el a lehető legtökéletesebb formáját, hacsak nem törekszünk istenfiúi életre, vagyis az Isten Fiával való életközösség lehető teljességére, ha nem *úgy igyekszünk szeretni az Atyát, amint Isten Fia szereti*. Amint Jézus Szíve szeretete nem áll meg saját isteni személyének szereteténél, úgy a mi Isten-szeretetünk, hogyha hasonló akar lenni Jézus Szíve szeretetéhez, nem állhat meg Isten Fia személyének szereteténél, hanem vele egyesülve, vele összeforrva, egész szívvel az Atya szeretetére törekszik, mert az minden Isten-szeretet ősforrása és végső állomása, alfája és omegája, kezdete és beteljesedése.

3. Az engesztelő szeretet és a mennyei Atya.

Az az áldozatos, engesztelő szeretet, amellyel Jézus szent Szívét elsősorban és kiváltképen igyekszünk tisztelni és az ő isteni szeretetét viszonzni, az is akkor éri el tökéletes formáját, ha olyan mint Jézus Szívének engesztelő szeretete, amelyet a mennyei Atyának bemutat. Azt sem mondhatjuk, hogy elég az, ha mi *csupán* Jézus istenemberi személyét akarjuk tisztelni és engesztelni a Jézus Szíve kultuszban. Igaz, hogy a Fiú tisztelete is istentisztelet. Az is igaz, hogy aki a Fiút tiszteli, az már tiszteli az Atyát is, mert «aki engem lát, látja az Atyát is» és «én és az Atya egy vagyunk». De az is igaz, hogy aki egészen együttérez Jézus Szívével, «akinek ugyanaz az érzés van szívében, mint Jézus Krisztuséban», az nem *csupán* csak a Fiút fogja

szeretettel tisztelni és engesztelni, hanem az Atyát is. Ezt kívánja a Jézus Szívével való együttérzésünk teljessége.

Hogyan is lehetne teljes és tökéletes a mi Jézus Szíve-kultuszunk az Atya szeretete és engesztelése nélkül? *Hogyan járunk Jézus Szívéhez az engesztelő szeretet iskolájába, ha azt nem tanuljuk meg tőle, ami az ő Szívét elsősorban és folyton hevíti, amivel az ő Szíve telve van, és amely teljességnek bőségéből úgy áradozott ajka, midőn köztünk élt, hogy az evangélium tanúsága szerint, semmiről annyiszor nem beszélt, mint az Atyáról, mint az ő dicsőítéséről, mint arról, hogy ő egészen az Atyának él és hal? Hogyan érezzünk együtt Jézus Szent Szívével, anélkül, hogy Jézus által az Atyára is irányuljon szeretetünk, főleg midőn Jézussal az engesztelő szeretet legnagyobb művét, a szentmiseáldozatot mutatjuk be vagy azon résztveszünk? Hiszen a keresztsáldozat, vagyis a szentmise az engesztelő szeretet legfőbb bizonyítéka, kimondottan az Atya iránt való szeretetnek akart a bizonyítéka lenni!*

És ha mi bármilyen áldozatot vagy engesztelést akarunk Jézusnak felajánlani, az csak úgy lehet értékes, ha az ő engesztelő áldozatából meríti értékét. Az engesztelő szeretetünk akkor hasonló egészen Jézus engesztelő szeretetéhez, hogy ha Jézus Szíve szándékait is magunkévá tesszük. Az ő szándéka pedig az Atyára irányul. Az egész szentmiseáldozat, az engesztelés örök mintája és minden más engesztelés értékkorrása, Jézus által szüntelen az Atyára irányítja a liturgikus imádságait és ezzel minket is arra nevel, hogy mi is így tegyünk, és így egyesüljünk Jézus Szívével.

Krisztus helytartójának, XI. Piusnak, nagy körlevele a Jézus Szíve tiszteletéről (Miserentissimus Redemptor) szintén nem korlátozza az engesztelő szeretetet Jézus isteni személyére, hanem Jézus engesztelését állítja nekünk min-

tául, amelyet az Atyának a kereszt oltárán felajánlott, mint a mi *Közvetítőnk*. Nekünk pedig — mint Krisztus helytartója lelkünkre köti — egyeknek kell lennünk Krisztussal, mert az ő tagjai vagyunk, egy test vagyunk vele és a «mi Közvetítőnk, az Isten és az emberek Közvetítője, Jézus Krisztus, halála előtt így könyörgött az Atyához: hogy én őbennük legyek és te énbennem, hogy mindnyájan tökéletesen egyek legyenek». (A körlevél szavai.)

4. Jézus Szívének áhítata az Atyához.

A Jézus Szíve tisztelete az Atyában találja meg végső tökéletességét, az Atya iránt való áhítatban gyökerezik és abban teljesedik be. Mint mindennek, úgy a Jézus Szíve ájtatosságnak is az Atya dicsőítése a végcélja. Csakis így érzünk teljesen együtt Isten Fiával.

A mennyei Atya iránt való áhítat a legrégebbi keresztény ájtatosság, mert ez volt Krisztus Szívének legelső és legfőbb és mindent egybefoglaló áhítata. Isten Fiának ez az áhítata az Atya iránt időben is megelőzi az összes keresztény ájtatosságokat, mert Jézus Szívének első dobbanása már erre irányult. És midőn a Fiú emberi természetet öltött magára, azt is betöltötte. És a mi szívünket is be akarja tölteni, midőn azon fáradozik, hogy egyesítsen minket önmagával.

Nagyon kicsinyes és Jézus Szíve érzelmeihez nem méltó aggodalom volna, ha a Jézus Szíve ájtatosság virágzását féltelnők a mennyei Atya iránt való öntudatos áhítattól. Hogyan szerethetnők jobban a Fiú Szívét, hogyan érezhetnénk vele jobban együtt, ha nem azáltal, hogy azt tesszük, ami a Fiúnak a legkedvesebb, vagyis ha ővele egyesülve

dicsőítjük, engeszteljük és tevékeny, áldozatos szeretettel szeretjük mennyei Atyánkat. Az így felfogott áhítat és szeretet nem keres és nem talál ellentétet az Atya és a Fiú szeretete között. Nem feledkezik meg az Atyáról és a Fiúról sem, de a Szentlélekről sem. Mert minél jobban öntudatosabbá lesz bennünk a Fiúval együttérző szeretetünk Atyánk iránt, annál jobban megkapja a mi életünkben, a mi áhítatunkban a harmadik isteni Személy, a Szeretet is az ő összhangos szerepét.

Ha egészen együtt érzünk Isten Fiával, akkor a háromszemélyű Isten megkapja az őt megillető teljes áhítatot a mi életünkben is. Ez nem azt jelenti, hogy mind a három isteni személy talán percnyi pontossággal egyforma időt és intenzitást foglalna le figyelmünkéből, tiszteletünkéből és szeretetünkéből. Azt sem jelenti, hogy talán az Atyára irányuló áhítatunk háttérbe helyezné a két másik isteni személyt. Nekünk a háromszemélyű Isten szándékához kell ragaszkodnunk ebben is. A háromszemélyű Isten pedig a Fiút állította számunkra — bizonyos értelemben — előtérbe azáltal, hogy ő a Közvetítő az emberi életünk és Szentháromság között azáltal, hogy a Fiú lett emberré, a Fiú képviseli számunkra az Atyát és az Atya Szeretetét, a Szentlelket.

Az Istenembernek éppen az az istenadta szerepe, hogy velünk legyen, hogy együtt éljünk vele, hogy testének tagjai legyünk. Az Atyának nincs hőbb szándéka, Szeretetének nincs nagyobb öröme, mintha mi mindig együtt élünk a Fiúval, annyira, hogy egészen ő éljen mibennünk. De amilyen mértékben ez megvalósul bennünk, olyan mértékben teljesebb és tökéletes lesz a mi együttélésünk az Atyával és a Szentlélekkel, olyan mértékben tiszteljük és szeretjük Jézus áhítatával és szeretetével egyesülve az Atyát.

Az Atya iránt való áhítatunkkal tökéletes összhangban van és annak teljességéhez tartozik, hogy imádó hódolattal, áhítattal, tisztelettel és szeretettel legyünk aziránt, aki egy az Atyával, vagyis a Fiú iránt és a Szentlélek iránt. Azt pedig bizzuk tanulékonyan a velünk együttélő Fiúra és a minket vezérlő Szeretetre, a Szentlélekre, hogy az irántunk tartozó áhítatunkat ők mibennünk is az Atya dicsőítésére irányítják.

LIV. Együtt imádkozunk Isten Fiával.

1. Isten Fia és a mi imádságunk.

Milyen legyen Isten gyermekeinek imádságos élete? Együttimádkozás Isten Fiával, egyesülés az ő imádságos életével. Az ő imádságos élete egészen az Atyára irányult, mi is a Fiúval együtt az Atyára irányítjuk imádságos életünket.

Krisztus mint Isten, éppen olyan végtelen Isten, mint az Atya, tehát Krisztust is imádnunk kell, Krisztushoz is imádkozunk. Ő maga is megerősíti ezt: «Ha valamit kértek tőlem az én nevemben, megcselekszem azt» (Jn. 14. 14.). És Krisztus azt is kívánja, hogy istenemberi fölsége előtt hódoljunk. (Jn. 5. 22.) Az apostolok imádták is Krisztust, különösen föltámadása után, midőn például Tamás leborult előtte: «én Uram és én Istenem» (Jn. 0. 28.); és midőn az apostolok Galileában «látták őt és imádták» (Mt. 28. 17.). «Jézus nevére minden térd meghajoljon az égen, a földön és a föld alatt!» (Fil. 2. 10.)

Mégis Isten Fia nem arra tanított minket elsősorban, hogy őt imádjuk és őhozzá imádkozunk, hanem hogy az ő imádandó Szívével egyesülve az Atyához imádkozunk. Mint Isten Fia egyfölségű és egyméltóságú az Atyával, és

egyformán imádásra méltó. Mint emberfia pedig, velünk egynek érzi magát és egy akar lenni, hogy az Atyához vezessen és az Atyával egyesítsen. Hogy ezt tegye, nem mint mennyei vagy földi királyfi jött a földre, hanem mint a legszegényebb emberfia nyomorult istállóban született, hogy a legkisebbekkel az emberek közül is azonosítsa magát, és hogy mint az emberiség feje Istennek, az Atyának méltó imádással hódoljon, és istenemberi életével és kereszttáldozatával az utat az Atyához megnyissa.

Ezért mondott le arról, hogy önmagát tegye meg az imádás és istentisztelet célpontjává. Önmagával akart minket, mint egy testnek tagjait egyesíteni, és velünk együtt az Atyát imádni, engesztelni és megdicsőíteni.

Ezért lett «mindenben hozzánk, testvéreinkhez hasonló» és mondott le a földi méltóság külső jeleiről és lett az «ácsfia». És végigélte a szegény és igénytelen emberi életet. És midőn elment a földről, az ő Lelke az evangélium által és az ő titokzatos testének istentiszteleti életében ugyanazt az imádságos lelkületet éleszti bennünk, amelyre ő nevelte tanítványait, főleg a Miatyánkban és az utolsó vacsora búcsúbeszédében, hogy egyesüljünk vele, mint a szőlővesszők a szőlőtővel, és így éljük az ő életét és így irányuljon a mi imádságos életünk a mennyei Atyára. Krisztus Lelke ugyanarra tanít, mint Krisztus, hogy vele egyesülten az Atyához imádkozunk és «azt kiáltjuk: Abba, Atyánk!» (Róm. 8. 15.)

Isten Fia tehát mindenekelőtt és főképpen a mi Közvetítőnk akart lenni az Atyához mindenben, az imádságban is. Azért van az ő testének, az Egyháznak, imádságos élete oly föltűnően az Atyára irányítva, és azért van ez az egyházi imádságos élet folytonosan átszöve a Közvetítő, Isten Fia említésével. Mert a számtalan sok «Per Dominum nostrum

Jesum Chr. . . . a mi Urunk Jézus Krisztus által» az Isten Fia közvetítő szerepét hirdeti, amellyel minket az Atyához vezet. (V. ö. J. A. Jungmann S. J.: Die Stellung Christi im liturgischen Gebet, különösen 113—116. l.)

2. Isten Fia imádkozik bennünk.

«Isten nem adhatott nagyobb ajándékot az embereknek, mint hogy nekik adta Igéjét, aki által mindent művelt, nekik adta, hogy fejük legyen, és az emberek az ő testének tagjai. Így lett az Ige Isten Fia és az emberfia is, egy Isten az Atyával és egy ember az emberekkel.

Ha könyörgéssel járulunk Istenhez, ne válasszuk el magunkat a Fiútól, és *ha a Fiú teste imádkozik, ne válassza el magát a fejtől*. Hanem úgy kell, hogy ő maga, az ő testének egyetlen Üdvözítője, a mi Urunk Jézus Krisztus, Isten Fia imádkozzék értünk, bennünk, és hogy mi is imádkozzunk hozzá.

Imádkozik értünk, mint a mi papunk. Imádkozik bennünk, mint a mi fejünk, és mi imádkozunk hozzá, mint Istenünkhöz. Tehát ismerjük fel őbenne a mi szavunkat és az ő szavát bennünk.

Mi imádkozzunk hozzá, midőn Istent imádjuk benne. Ő imádkozik bennünk mint szolgál. Ott mint Teremtő, itt mint teremtmény, aki magára ölti a teremtményt, hogy átváltoztassa, anélkül, hogy maga megváltoznék, és pedig úgy változtassa át, hogy mi ővele egy és egyetlen ember legyünk, ő a fej és mi a test.

A mi imádságunk tehát reá irányul, ő általa és őbenne van. Mi ővele mondjuk és ő velünk. Mi őbenne mondjuk és ő mibennünk.» (S. Aug. in Ps. 85. Idézve: Mersch II. 101.)

3. Isten Fia imádsága az ő Egyházának katolikus imádsága.

Krisztus imádkozik az egész világra kiterjedő titokzatos testében és annak minden tagjában. Ez a mérhetetlen nagy katolikus imádság az ő isteni Szívéből fakad. És mi őbenne egybekapcsolódunk, legyünk bár távol egymástól, mint a föld legtávolabbi határai.

«Ki az, aki azt mondja, hogy «a föld határaitól kiáltottam feléd, Uram?» (Zsolt. 60. 3.)

Ki az az ember, aki a föld határait is kiterjed?

Ő az az egy, aki maga az egység. Ő egy, de nem csupán egy helyen van, hanem ez az egy elér egészen a legtávolabbi helyekre és ő kiált. És hogyan is kiáltana mindenünnen, ha nem ő volna az az egy, aki mindenben van.» (S. Aug. in Ps. 122.)

És ez a kiáltás, amely az egész földkerekségről felhangzik, nem szűnik meg az idők végéig.

«Krisztus egész teste sóhajt a megpróbáltatásokban és sóhajt az idők végéig, mígnem minden megpróbáltatás megszűnik, és kiált ez az ember Istenhez. És mi mindnyájan kiáltunk ez ember testében. Te kiáltottál életed folyamán és eltelték napjaid. Azután egy másik jött helyedbe és ő kiáltott, míg élt. Te itt, amaz ott, egy másik másutt; Krisztus teste egész nap nem szűnik meg kiáltani, egyik tag helyettesíti a másikat, midőn valamelyik hallgat. Tehát van egy egyetlen ember, az Istenember, aki nem szűnik meg élni az idők végéig, és ennek tagjai kiáltanak . . .» Krisztus «az ő tagjaiban szól, az ő testében, amelyben ő szinte egy ember, aki az egész földet átfogja és növekszik a századok folyamán.» (S. Aug. in Ps. 85.)

4. Isten Fia egy imádkozóvá egyesít minket önmagával.

Tehát az egész kereszténység az idő és tér határai közt egyetlen nagy állandó imádkozó testület Isten Fiában, vagyis az ő titokzatos testében. Az imádság, amelyet közösen vagy magányosan Istenhez irányítunk, az egy nagy Krisztus imája legyen. Nemcsak a hívek közösségében elmondott ima Krisztus imája, hanem a lélek mélyén fakadt, kimondott vagy néma imádság is Krisztus imádsága bennünk, ha az ő kegyelmében élünk, tőle el nem szakadunk. Igaz, hogy a mi imádságunk nem mindig egyforma mértékben Krisztus imája, mert nem mindig egyformán az ő nevében, vagyis az ő szándékait osztva és vele egyesülve, vele együttérezve imádkozunk. Már pedig ő a fej, ő az irányadó, és nekünk kell hozzá igazodnunk. Minél jobban együttérzünk, együttélünk vele, annál kedvesebb imádságunk az Atyának, mert annál inkább egy a mi imádságunk Isten Fia imájával. «Ismerjen tehát a mennyei Atya az ő Fiának szavaira a mi imádságunkban!» (S. Cyprian. De or. dom. 6. 3.)

Egyedül Isten Fia képes az Atyához méltóképen imádkozni, egyedül ő tud az Atyának méltó imádást, dicsőítést, hálaadást, könyörgést felajánlani. Mi pedig csak egyedül általa; nélküle sehogyan sem. Általa pedig annál méltóbb az Atyának felajánlott imádságunk, minél teljesebben egyek vagyunk Isten Fiával. Mi az ő gazdagságából merítünk és ajánlunk fel méltó dicsőítést mennyei Atyánknak. És mi mindnyájan, ahányan csak tagjai vagyunk Krisztusnak, az ő imádságának vagyunk részesei, amennyiben az ő életének részesei vagyunk. Isten Fia egy imádkozóvá egyesít minket önmagával. Ez az egy imádkozó Krisztus az, aki Istenhez emelkedik és emel minket is magával együtt Istenhez.

«Emelkedjék tehát föl ez az egyetlen énekes, mindnyájunk szívében és énekeljen ez az ember és legyünk mi mindnyájan az az egy ember. Nem is mondjuk, hogy «hozzád emeltük Uram szemünket», hanem «hozzád emelem szememet» (Zsolt. 122. 1.). Az igaz, hogy mindegyiktek beszél, de különösen igaz, hogy az az egyetlen ember szól imádságtokban, aki az egész föld kerekességét átfogja.» (S. Aug. In Ps. 122.).

«Ezért egyesít mindnyájunkat Isten Fia egy imádságban, a Miatyánkban, amely az egységnek imádsága. Krisztus imádsága tehát mindenkit egybefűz. Nem kettővel vagy hárommal mondatja, hogy mi Atyánk, hanem mindenkivel, Isten gyermekeinek egész közösségével, az ő Egyházával. Az ő Egyháza és ő maga Krisztus pedig együttvéve nem két Krisztust jelent, hanem egyetlen egyet» (S. Aug. Opus imp. contr. Jul.).

Tehát ha Isten Fiával együttélünk és együtt imádkozunk, akkor az ő szándékai szerint imádkozunk őáltala és őbenne és testvéreinkkel együtt az Atyához. Akkor az ő szent testének, az Egyháznak imádsága a mi imádságunk. Krisztusnak mint isteni Főpapnak az imádsága és az Egyháznak mint a Krisztus egész testének imája a mi imádságunk.

5. Isten gyermekeinek magánimádsága.

Mínthogy az Isten Fiával való életegységünk nem szünteti meg egyéni életünket, hanem megisteníti; és nem dönti le teremtmény voltunk korlátait Teremtőnkkel szemben, azért nem csupán közösségi életünk van, hanem egyéni is. Nem csupán az Egyháznak, mint közösségnek kell imádkoznia, hanem egyéni életünknek is Istenhez kell emelkednie,

és egyéni imádsággal is kell dicsőíteni az Atyát. Mindegyikünknek szól Krisztus szava: «Te pedig, mikor imádkozol, menj be kamrádba, és ajtó betéve imádkozzál Atyádhoz a rejtekben» (Mt. 6. 6.). De ennek az egyéni imádságnak is csak úgy van értéke, ha az Isten Fiával való együttélésünkből, az ő életető kegyelméből fakad.

Magánimára is szükségünk van, hogy mint Isten Fia testének különböző szerepet betöltő, különböző akadályokkal küzdő, különböző fejlődési fokon lévő tagjait megfelelő módon áthasson minket az egy isteni élet. Hogy az egyéni felelősség alól valami helytelenül értelmezett «csak-közösségi» élet homályos ürügye alatt ki ne vonjuk magunkat. És főként, hogy valami túlzott közösségi törekvés mellett a régi ember önszeretete el ne kerülje az egyéni fegyelmezés, önmegtagadás és áldozatos lelkület adójának szükséges mértékét, amely nélkül nem vagyunk képesek egy szívvel együttélni és együttimádkozni Isten Fiával.

A magánimára és elmélkedésre szükségünk van, hogy az élet igéibe, hitigazságainkba, Isten Fia szándékaiba egyenként belemélyedjünk és imádságos lelkülettel keressünk világosságot az egy nagy krisztusi test életfejlődésének éppen a mi egyéniségünkben rejlő akadályairól és fogyatkozásairól. Hogy se magunknak, se rajtunk keresztül másoknak meg ne gátoljuk az isteni élet áramlását. A szőlővesszőket külön-külön, egyénileg is gondozni, nyesegetni kell, hogy az egész szőlőtő egységes élete virágzó és gyümölcsöző lehessen.

Egyéni imádságra és elmélkedésre van szükségünk ahhoz is, hogy a mindennekfölött való krisztusi közös imádságba mindig fogékonyabb lélekkel bekapcsolódjunk. Hogy az egyéni életföltételek minél kedvezőbbé tételével növeljük a közös élettevékenység sikerét, hogy a különböző egyéni

szerepek teljesebb betöltésével tökéletesebbé tegyük a titokzatos test együttélését. Főképen pedig, hogy egyéni közreműködéssel eljuttassuk a szőlőtő életetadó áramlatát a szőlővesszők minden részébe, hogy együttimádkozásunk minden tekintetben meghozza gyümölcsseit minden egyéniségben.

Egyéni közreműködésre is van szükség imádságos életünkben, mert mindent szenvedőlegesen a közösségre, Krisztusra hagyni egyértelmű volna a hűtlenséggel.

6. *A magánimát is Isten Fia élte.*

De az egyéni közreműködés szerepét sem szabad túlozni. Ha Krisztus titokzatos testének közös imádságában egész lélekkel résztveszünk, azzal egyensúlyozzuk az egyéni szerep túltengését. A közösségi imádság kiemel minket önszeretetünk szűk látóköréből és kitágítja lelkünket Isten Fia nagy szándékai és vágyai által, amelyeket magunkévá teszünk. Aki ez isteni nagy szándékok elől elzárkózik, az nyomorékká teszi életét. Aki csupán, vagy főként önmagával foglalkozik, az önmagát teszi meg középpontnak, nem Krisztust.

Az egyéni imádságnak éppen úgy, mint a közösségének minden értéke az Isten Fiával való életközösségünk bensőségétől függ. A magánimádság is annyira kedves az Atyának, amennyire «Isten Fia nevében», az ő szellemében végezzük, vagyis a fogadott gyermekek Lelkének vezérlete alatt.

Az Isten Fiával egyesült imádságos lelkület teszi lehetővé annak a lehetetlennek látszó isteni követelésnek teljesítését, hogy «*mindig imádkoznunk kell*». Magunktól erre képtelenek vagyunk, hiszen alig bírunk rövid imádságban Istennel együttmaradni. De ha Isten Fia szándékaival egyesülünk, akkor az ő állandó imádságába kapcsolódunk. Ha az ő Lelke vezérli akaratunkat, akkor minden cselekedetünket

imádsággá tehetjük, mert Istenért tesszük azokat, és így Istenhez emelkedünk és vele egyesülünk minden tettünk által.

7. Isten Fia kegyelme és a mi tevékenységünk.

Abból, hogy imádságunkban egyénileg is tevékenyeknek kell lennünk, nem következik, hogy az az imádság értékesebb, amelyben a legtevékenyebbek voltunk. Mert az imádságban nem a mi tevékenységünké a vezérszerep, hanem Krisztus kegyelméé. És a mi közreműködésünknek sem abban van az értéke, hogy mily nagy fokban fáradoztunk, hogy jól elmélkedjünk, hanem elsősorban abban, hogy milyen fogékonnyá tettük lelkünket mélységes alázattal és hűséges, készséges lelkülettel a kegyelem befogadására.

Ha minden figyelmünk csak arra irányulna az elmélkedésben, hogyan feszíthetjük meg értelmünk, akaratum és érzelmi világunk minden erejét, akkor könnyen abba a téves tudatba tereljük lelkünket, hogy főképen a mi erőlködésünktől függ, mennyire hatolunk be Isten titkaiba elmélkedésünk által. Nem igazabb lelkület-e az, ha inkább mélységes megalázódás és semmiségem tudata tölt el, határtalan tisztelet és *gyermeki bizalom Atyám iránt*? Mert Istené a döntő szerep, hogy imádságomban mily bensőségesen egyesülhetek vele. Ez a lelkület nem vesz el hűséges igyekezetem és tevékenységem mértékéből semmit sem. De megóv az egocentrikus és talán titázkodó erőlködéstől, amelynek többé-kevésbbé a túlságos magabizás, a saját erejéből való szárnyalni akarás, vagyis a kevelység a titkos rúgója az elmélkedésben is.

Ha valaki, akkor Szent Ignác igazán a lelkünkre köti, hogy hűségesen tevékenyek legyünk elmélkedéseinkben,

hogy gondosan készüljünk rá és odaadóan, céltudatosan végezzük. De a mi közreműködésünk mindvégig nem vezető, hanem alárendelt tevékenység: arra való, «hogy előkészítse és alkalmassá tegye lelkünket az isteni kegyelmi hatások befogadására» (Annot. 1.). Tehát távol áll tőle, hogy főképen lelkierőink egyoldalú erőlködését kívánná. Nem a mi módszerünk mindenáron való végigpróbálása a fő, hanem a kegyelem vezetése. Azért ha az elmélkedés folyamán a kegyelem megfogja lelkünket, akkor ott megállapodunk, még ha az előkészített elmélkedés többi része el is marad ezáltal.

Hogy Szent Ignác nem a szüntelen öntevékenység, még kevésbé a lázas fáradozás és erőlködés fokától teszi függővé az imádság értékét, az kitűnik következő szavaiból. A szemlélődésről ezt írja: «van olyan imamód, amely *igen üdvös és mégsem fárasztó*, nyugodt és kellemes az értelem számára, és éppen nem fárasztja lelki erőinket, mert ezek külső és belső erőlködés nélkül működnek. Sőt, nem hogy nem fáraszt ez az imamód, hanem inkább felüdíti és megnyugtatja lelkünket». (O. Karrer S. J.: G. W. u. Briefe des hl. Ignatius, pg. 48.)

8. Az imádság életszükségletünk.

Az imádság életszükségletünk, mert lehetetlen együttélnünk Isten Fiával, lehetetlen vele együttérezni anélkül, hogy az ő istenemberi Szívéből szüntelen áradó imádságos életbe bele ne kapcsolódjunk és az ő imádságában, dicsőítésében, hálaadásában, engesztelésében és könyörgéseiben részt ne vegyünk.

Az imádság az istenfiúi életnek ábécéje, az isteni életben való részesedésnek legelső élettevékenysége. Az imádság olyan életszükséglet, mint a gyermeknek szüleivel való érintkezése, társalgása. Az imádság Isten gyermekeinek családi

nyelve, anyanyelve. Ha rágondolunk Atyánkra, már imádkozunk, mert az imádság lelkünknek Istenhez emelése. Ha érte és neki fáradozunk, azzal is imádkozunk, mert ekkor is hozzá emeljük lelkünket, és szent akaratával igyekszünk egyesülni. Ha érte szenvedünk, akkor is imádkozunk, mert hozzá emeljük lelkünket.

Életszükséglet számunkra az imádság, mert erre ösztönöz a mi fogadott gyermekségünk vezérlő Lelke. A Szeretet Lelke «segítségére van erőtlenségünknek, mert nem tudjuk, mikép kell kérnünk, amit kérünk, de maga a Lélek imádkozik értünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal, aki azonban a szíveket vizsgálja, az tudja, hogy mik a Lélek kívánságai, hogy t. i. imádkozik a szentekért Isten akarata szerint» (Róm. 8. 26—27.). A Lélek imádkozik Isten gyermekeivel és tanítja őket, hogy Isten Fiával együttimádkozzanak az Atyához. A Lélek segíti gyöngeségünket, mert «a Lélek nélkül még azt sem mondhatjuk: Űr Jézus!» (I. Kor. 12. 3.)

LV. Istenfiúi életünk és a liturgia.

1. A liturgia részesedés Isten Fia életében.

Mindig újból vissza kell térnünk arra az alapigazságra, hogy a mi istengyermeki életünk részesedés Isten Fia életéből, életközösség Isten Fiával. Ennek az életközösségnek többféle szükséges élettevékenysége van. Részesedünk Isten Fia igazság-életében az isteni hit élettevékenysége által. Részesedünk Isten Fia Lelkének, a Szeretetnek az életében az isteni szeretet erénye által. Részesedünk Isten Fiának, mint Istenembernek imádságos, istentiszteleti életében, az

ő engesztelésében, legfölségesebb áldozatában. A krisztusi szeretet gyakorlata által pedig részesedünk az ő szeretetet sugárzó, testvériséget árasztó, apostoli tevékeny életében.

A liturgia tehát egy ezek közül az istenfiúi tevékenységek közül, vagyis részesedés Isten Fia imádságában és nyilvános istentiszteletében, szentségi életében, együttélés az imádkozó Egyházzal, az önmagát áldozatul bemutató Krisztus titokzatos testével.

A liturgia a krisztusi életközösség egyik tevékenysége, az egy élő test és egységes szervezet életnyilvánulása. Az Atya imádása a Fiú által és a Fiúban egyesült fogadott gyermekek által. A liturgia a legszentebb közösségi élet, «a közösségi életnek legtisztább és legnemesebb formája a földön . . . Ennek az életközösségnek öntudatossá kell válnia bennem, és eleven tevékenységgel ébren kell tartanom lelkemben ezt a közösségi öntudatot. Tehát a szent liturgiában nem mint elszigetelt, egyedüllevő akarok jelen lenni, nem pusztán az én személyem, adottságaim és az én képességeim és tapasztalataim szerint; nemcsak az én pillanatnyi szükségleteim, vagy hangulatom szerint . . . Hanem az én egyéni és személyes életemet bekapcsolom . . . az Egyház életébe, az ő közösségébe, az ő istentiszteletébe, Krisztus titokzatos testébe». (Panfoeder O. S. B.: Die Kirche als liturg. Gemeinschaft, pg. 157.)

2. A liturgia istenfiúi élet.

A liturgia arra törekszik, hogy Isten Fiával életközösségekben nyilvánosan imádjá és dicsőítse az Atyát. A liturgia tehát a legmagasztosabb istenfiúi élet.

A liturgia telítve van istenfiúi lelkülettel. A szentmisében, az Egyház imádságaiban a szentségek kiszolgálásánál, és az egyházi zsolozsmában szüntelen arra tanít min-

ket a liturgia, hogy Istenhez való áhítatunkat tegyük teljessé azáltal, hogy Isten Fiával egyesülve, Isten Fia által és a Szeretet Lelkével eltelve imádjuk és tiszteljük a mennyei Atyát, és mutassuk be neki szeretetünk hódolatát és áldozatát. Arra tanít a liturgia, hogy a mennyei Atyának adjuk meg azt a tiszteletet, amely őt legjobban megilleti. És hogy az ő dicsőítésében ne álljunk árván és elszigetelten, ne csak a mi tökéletlen imádságunkkal és áldozatunkkal tiszteljük meg őt, hanem a lehető legtökéletesebb és Istenhez, az Atyához egyedül méltó imával és áldozattal, Isten Fia imájával és áldozatával, amely telítve van a Szeretet szellemével, és amelybe mi is, mint Isten gyermekei bekapcsolódunk, hogy méltóképen imádhassuk az Atyát; és hogy a mi érték-telen imádságunknak és áldozatunknak értéket adhassunk az Isten Fiával való egyesülés által.

A liturgia Isten fiainak szellemét sugározza, mert nem választja szét a háromszemélyű egy Istent, úgy hogy egyik vagy másik személyt feledésben hagyná, nem választja el a Fiút az Atyától és nem választja el a Szeretet Lelkétől sem, amely őket összefűzi. A liturgia nem választja szét az Isten fölséges háromszemélyű családi életét. Mind a háromnak szüntelen megadja a maga helyét. És nem választja el Isten gyermekeit sem a Fiútól, sem az Atyától, sem a Fiú és az Atya Lelkétől. Nem választja el Isten gyermekeit a háromszemélyű isteni Családtól, amelybe a fogadott fiúság által mi is fölvettünk, midőn Isten Fiába oltott minket az istenfiúság kegyelme. Nem hogy nem választ el minket az isteni Családtól a szent liturgia, hanem éppen annak legbensőbb életébe állít bele. Másutt már elmélkedtünk róla, hogy a Szentlélek Isten fiainak Nevelője. Az ő nevelő munkájának legszentebb eszköze az Egyház és annak liturgiája.

Elég csak a szentmisére hivatkoznunk. Elejétől végig dicséret, hódolat és imádás, szeretet és áldozat a Fiú által, a Szeretetben — az *Atyának*. Ez a szent hármasság kapcsolat, amely minket az Atyához vezet és az Atyával egyesít, az összes miseimádságokban szembetűnő. Nemcsak az imádságok tartalmában, hanem még formájában, szavaiban is megnyilvánul. Egy-két imádságot kivéve, midőn egyenesen a Fiúhoz is szólunk, főleg szent testének közvetlen vétele előtt, és a Szentlélekhez, minden más imában az Atyához szólunk. Aki lélekkel végzi a szentmiseáldozat bemutatását, vagy résztvesz azon, lehetetlen, hogy észre ne vegye, mennyire szintiszta istenfiúi élettevékenység az. Hasonlót kell mondanunk a többi liturgikus imádságokról.

Elmondhatjuk tehát, hogy «a liturgiában minden az Isten atyaságával és a mi istenfiúságunkkal van összefüggésben . . . Isten atyaságának és a mi Krisztus által nyert istenfiúságunknak gondolata a liturgia veleje . . . Nem a szabványok és az előírások, nem a szertartások és a szigorúan meghatározott formák, nem a ritmikus összhang a fődolog a liturgiában, hanem az, hogy Krisztus által, aki Isten Fia és aki az Újszövetség Főpapja, mi is Isten gyermekeivé leszünk, hogy Krisztus által megvan a kapcsolatunk — a religiónk — az Atyához, hogy Krisztus által megnyílik számunkra az atyai ház ajtaja» (Ef. 2. 18.). — (Panfoeder O. S. B.: *Christus unser Liturge*, pg. 96. skk.)

3. A liturgia és az egyéniség.

Nem tudjuk eléggé kiemelni és magasztalni a szent liturgiát, mert a Szeretet Lelkén, a Fiún keresztül mindig az Atyához vezet; mert Isten családi életében részesít; mert Isten Fia titokzatos testének legszentebb élettevékenységébe

kapcsol; mert a vele való egységünket és életközösségünket igyekszik a lehető legbensőbbé tenni. Mégis, midőn Istennek egyik legszentebb adományát dicsőítjük, nem lehetünk kizárólagosak, és nem feledkezhetünk meg az Isten Fiával egyesült életünknek a liturgián kívül eső vonatkozásáról sem. Bár azt is mondjuk, hogy a liturgia szelleme jótékony hatását egész életünkre kisugározza. A liturgiában és más istenfiúi élettevékenységünkben megnyilvánuló életközösség sohasem lehet annyira közösségi élet, hogy az egyéni egészen eltűnjék. Ez nem lehet Isten szándéka, mert önmagában is lehetetlen, hogy egy teremtmény Istennel való egyesülésében úgy felolvadjon, hogy egyéni élete megszűnjék. Egyébként maga az egészséges közösségi élet, egészséges és tökéletes egyéni életet tételez föl.

Vannak az emberben, az ő benső, szellemi, egyéni életében rejtett erőforrások, istenadta természetes és természetfölötti adottságok, alkotó és életetadó erők, nemcsak a művészetnek, hanem a szeretetnek is csodálatos teremtő erői, és ezek között legértékesebb a hősiek áldozat lelkülete. A közösségi élet, még a legszentebb is, rászorul ezekre a rejtett, egyéni erőkre. Mert ezek nélkül a közösség, a vallásos, a szent liturgikus közösség is, merev formává, külsőséges keretté válik. A legistenibb kegyelmi élet is feltételezi a természetet, az egyént. A legistenibb szeretet is egybeolvad a kegyelem által megtisztult természetes és egyéni szeretettel.

A mi istenfiúi életközösségünk tehát nem teljes ráhagyatkozás az Isten Fia életére, nem teljes passzív önátadás. Mi nem hordoztatjuk magunkat szenvedőlegesen az Isten Fia életének áramlatai és hullámai által. A mi vele való életközösségünk nemcsak — főleg e világi életünkben — nemcsak boldog megpihenés az Isten kegyelmének erejében. Hanem a mi életközösségünk, két életáramnak, az isteninek

és az emberi egyéni életnek együttműködése, amelyben az uralkodó isteni áramlat vezet ugyan minket, de nem úgy, hogy valami elmosódott megfoghatatlan közösségben egyéniségünk tudata kialudjék, hanem hogy egyéni öntudatunk mindinkább istenfiúi öntudattá válik, és így az isteni élet-közösségben megtisztulva, megnemesítve, isteni szeretettel eltelve újraéled.

4. A liturgia az egyéniség tökéletessítője.

«Tökéletes közösség csak teljes és erős egyéniségekből tevődik össze. Az isteni élet adottsága megköveteli Isten gyermekeitől — a liturgiában is — az egyéni, elevenen lüktető, erőteljes duzzadó, személyes imádságot és áldozatot is, különben a liturgia hideg, rideg és nyomorék lesz. Nem valami személytelen kultusznak vagyunk a hivei, hanem a mi imádásunk az igazság lelkéből fakad, — a való igazsághoz pedig a mi egyéni személyes életünk is hozzátartozik — tehát a liturgikus imádság is a mi személyes életünkben gyökereszik, . . . de nem egyoldalúan . . . Az egyéniség személyes szerepének túláradása és túltengése megzavarná úgy az egyéniséget, mint a liturgia összhangját . . . Ha a liturgia igazán «lélekben és igazságban» imádás akar lenni, amint azt Krisztus kívánja, akkor az létre sem jöhet az ember személyes közreműködése nélkül, akkor a belső embernek gondolkozása és szeretete kell, hogy benne legyen . . . Tehát oly nagyra becsüli a liturgia az egyén közreműködését, hogy nem is mer semmi aktust végezni, amelyiknél az ember belső élete, szellemi élete, szabadsága és egyénisége legalább bizonyos fokú figyelem és szándék által, részt ne venne . . . nem dicsőíthetjük meg Istent, nem szentelődhetünk meg

anélkül, hogy a mi szellemi életünk, szabadságunk, egyéniségünk — a liturgikus imádságban és a szentmiseáldozatban — valamiképen részt ne vegyen». (Panfoeder O. S. B.: *Das Persönliche in der Liturgie*, pg. 43. skk.)

«Az egyéni éppen úgy Isten teremő kezéből származik, mint a közösség, azért az én egyéniségem az Isten dicséretének olyan színezetet adhat, amelyet más emberek nem adhatnak . . . azért ez is hozzátartozik a liturgikus Isten-dicséret teljességéhez. Mert Isten minden gyermeke hivatva van a *maga* módja szerint is megdicsőíteni Istent. Mindenkinek szabad és kell is az ő *saját* hangját is belevegyíteni az Istent dicsőítő karba. Erre *joga* van, mert Isten adta neki ezt a hangszínezetet. És *kötelessége* is, mert Isten szent igényt tart erre is. A karének annál tökéletesebb az összhangban, minél tisztábban, világosabban és erősebben fűzi bele mindegyik a maga hangját. Úgy van itt is. A természetes és természetfölötti változatosság, a szellemi világ különböző fokozatainak gazdagsága megcsendülhet a liturgiában is. Az egyéni jelleg az Isten-dicséret legszebb változatait teremti meg. Ha a liturgia hangja mellett bepillantathatnánk az Isten gyermekeinek különböző egyéni lelki világába, mily csodálatos változatosságot látnánk ott. A Krisztusba való bekebelezés nem akarja elfojtani egyéni életünket, hanem felvirágoztatni. A nemeset nem akarja elnyomni, hanem emelni és erősíteni. Krisztus élete, amellyel közösségbe kapcsolódunk . . . csupa eleven tevékenység és együttműködés . . . A liturgiának mennyei feladatán, Isten dicsőítésén kívül, az a földi célja is van, hogy az emberi egyéniséget kifejlessze és tökéletesítse.» (U. o. pg. 134. és 151.)

5. *Hogyan értékeljük a liturgiát?*

A liturgiát nem lehet nagyobbra becsülni, mint azt az istenfiúi lelkület sugallja. A *legnagyobb* értékeljük a liturgiát . . . Olyan nagyra, mint Isten Fia életét, mint Krisztus titokzatos testének istentiszteletét, mint az imádkozó Egyházat, mint Krisztus legfölségesebb áldozatában való részesedést. De azért nem mondjuk, hogy ez az egyetlen érték, és hogy Isten Fia élete csak liturgiából áll, csak nyilvános istentisztelet. Mikor a liturgiát a legmagasabbra emeljük, nem értékeljük le Isten Fiának egyéb élettevékenységeit és az azokban való részesedést. A mi istenfiúi életünk annál értékesebb, minél teljesebben részesedünk Isten Fia élettevékenységeiben. Hogy melyik tevékenységében, milyen mértékben részesedünk, az az Isten tetszésétől függ a «kegyelem különböző mértéke» és Krisztus testében betöltött szerepünk különfélesége szerint.

A liturgikus életünk értéke sem attól függ, hogy mint a krisztusi titokzatos test tagjai kizárólag vagy pedig életünk nagy részét a nyilvános istentiszteletben töltjük-e, hanem, hogy milyen bensőségesen egyesülünk az imádkozó és önmagát feláldozó Krisztussal. Tehát a *liturgikus lelkület a fődolog*; ez a liturgikus élet értékmérője reánk nézve. Nem az a liturgikusabb élet, amelyben több liturgikus imádságot mondunk, és minél több nyilvános istentiszteleten részt veszünk, hanem az az élet, amelyik bensőségesebben egyesül a velünk együttélő, együttimádkozó és önmagát feláldozó Isten Fiával. Nem az a liturgikusabban hallgatott szentmise, amelyikben hiánytalanabban együttimádkozzuk az összes liturgikus szavakat — bár a misekönyvet, mint legkiválóbb imádságos könyvet, soha el nem érheti más könyv —, hanem az, amelyben bensőségesebben együtt-

ajánljuk fel magunkat a krisztusi oltáráldozattal az Atyának, még ha talán szavakban csak itt-ott mondjuk is a mise-imádságot. Mert nem a betű, hanem a lélek a fő. Azért lehetséges, hogy az a betegek szolgálatában fáradozó irgalmas szamaritanus, aki csak ritkán vehet részt a nyilvános istentiszteletben, szívében mégis több liturgikus lelkületet hordoz, mint aki mindig ott van. Annak a magányos hit-hirdetőnek, aki Afrika vadonjaiban vagy Alaszka jégmezőin árasztja a krisztusi világosságot és szeretetet, talán sokszor nincs is módjában misézni és zsoltosmázní, mégis minden imádsága együttimádkozás, egyesülés Isten Fia imádságával, minden áldozata egyesülés az eucharisztikus Bárány áldozatával.

6. Mi a legfőbb érték a mi liturgikus életünkben?

A liturgia mint imádság és istentisztelet az Isten iránt tartozó religió, vagyis istentisztelet erkölcsi erényének a gyakorlata. Az istentisztelet mint erény az igazságosság sarkalatos erényéhez tartozik. Mint erkölcsi erénygyakorlat, a liturgia a többi erkölcsi erényekkel együtt alá van rendelve az isteni erényeknek. Mint minden istenfiúi életünknek, úgy a liturgikus életünk értékének is legfőbb fokmérője a szeretet. Annál értékesebb liturgikus életem, minél inkább egy vagyok a hitben és reményben, főleg pedig a szeretetben az Isten Fiával, akinek imádságában és istentiszteletében részt veszek.

A liturgikus életünk tehát kerete és foglalatlja az isteni erények gyakorlatának; és ebben a keretben a szeretet a legértékesebb. Nem lehet az erények gyakorlatát egymástól elválasztani, mert elevenen összetartoznak. De nincsen semmi élettevékenység Krisztus tagjaiban, amelynek ne a

szeretet adná meg a legfőbb értékét, legyen az együttimádkozás, együttlészenvedés vagy együttlésdolgozás Krisztussal.

A Krisztushoz való tartozás isteni ismertetőjegyét nem a vele való együttimádkozásban, együttlészenvedésben vagy együttlésdolgozásban jelölte meg Isten Fia, hanem abban, *ami mindezeknek a legfőbb értékét adja*: a tevékeny Isten-szeretetlenben, amely egy a felebaráti szeretettel.

7. A liturgia és a többi istenfiúi élettevékenység.

Isten Fiával való életközösségünk minden tevékenységét meg kell becsülnünk. Krisztus élő testének vannak nemliturgikus tevékenységei is.

Ilyenek: az egyházi tanítóhivatal, az ige hirdetés szolgálata, az Egyháznak mint látható társaságnak kormányzása, az egyházi törvényhozás. Azután a szeretet testi és lelki műveinek számtalan változata, az apostolkodás különféle formája, a katolikus akció.

Az egyéni lelkiéletnek is számos nemliturgikus tevékenysége van, amelyek mind a Krisztussal való életközösségből merítik erejüket és értéküket, mert annak a gyümölcsei. És ezekben is éppen úgy meglehet a mindent felülmúló tökéletes szeretet, mint a liturgikus imádságban és istentiszteletben. Ilyen élettevékenységek a bűnbánat erénye, a vezeklés és engesztelés saját bűneinkért és másokért. Krisztus áldozata is engesztelő-áldozat. Ebbe egyéni vezekléssel és engeszteléssel is illik belekapcsolódni. Nemliturgikus tevékenység az egyéni elmélkedés, az erények gyakorlata.

Mindezekre a tevékenységekre üdvös hatással van a liturgikus élet, a liturgia imádságos szelleme, hiszen az egy

Krisztus különböző élettevékenységei egymást elősegítik. Tehát a nemliturgikus élettevékenységek is kell, hogy javára legyenek a liturgikus életnek is. Ha a szeretet eggyé tesz minket Krisztussal, akkor megvan ez az isteni összhang.

Aki szereti a krisztusi egységet, az munkálja is a különböző élettevékenységeket egybefoglaló összhangot. Hűtlenség volna a krisztusi élethez, ha nem szeretnők és nem gyakorolnók, a nekünk jutott szerep szerint, a krisztusi imádságos életet és istentiszteletet. De hűtlenség volna az is, ha ugyanannak az isteni életnek az imádságon és istentiszteleten kívüllevő tevékenységeit nem becsülnők meg; ha például a liturgián kívül eső tevékenységet «közösségmentes», «individualista» vagy «antiszociális» bélyeggel lebecsülnők és a krisztusi életközösséget csak a Krisztussal való együttimádkozásban akarnók elismerni, de nem a krisztusi szeretet sokféle műveiben, amelyek éppen a krisztusi életközösséget teremtik meg vagy építik tovább a lelkekben.

8. Szeressük az egész Krisztust!

Szeressük az egész Krisztust! Folytassuk az egész Krisztus életét és műveit! Tegyük magunkévá összes szándékait és célkitűzéseit! És ha nem minden célkitűzését munkálhatjuk személyesen egyforma mértékben, mert különböző a szerepünk az ő testének életében, akkor legalább adjuk meg minden krisztusi élettevékenységnek a magáét és becsüljük aszerint. Tudjuk, hogy a nagy titokzatos test élete is viszontagságoknak van alávetve, különböző formában van fenyegetve, tehát különböző élettevékenységeknek egyszer itt, máskor ott lehet időszerűbb a fokozottabb segítése és felvirágoztatása.

Ha például ma gyermeki szívvel hálát adunk a mennyei

Atyának a liturgikus élet sokat ígérő virágzásáért, azt nem azzal a tudattal tesszük, hogy ezt a virágzást túlságosan magunknak, vagyis a mai kornak tulajdonítsuk és az elmúlt korszakok krisztusi életét lebecsüljük. Ne csak oknak tekintsük a liturgikus élet virágzását, hanem okozatnak is, főképen az eucharisztikus élet, a gyakori szentáldozás okozatának, mert «ha van manapság örömdetes liturgikus mozgalom, azt magát inkább okozatnak, mint oknak tekintem» — mondja Prohászka. (Ö. M. 24. k. 251. l.)

Ha együttérzünk és együttélünk Isten Fiával, akkor a liturgia felvirágzásának nemcsak örvendünk, hanem istenadta hivatásunk mértéke szerint igyekezünk azt előmozdítani, amint a többi krisztusi élettevékenységeket és műveket is.

«Most dicséretes szokás a liturgiát sürgetni, de ugyanakkor kell, hogy a csendes elmélyedő behatolást szimbolumaiba, óriási jelentőségű tartalmába is sűrűsítsük... A szentmise liturgiájába beleállni nem elég, hanem *egyéni* belső tevékenységre s feldolgozásra van szükség... Akik a liturgiát sürgetik, kell hogy a meditációt róla, a csendes elmélyedő behatolást beléje s óriási jelentési tartalmaiba is sűrűsítsék... A liturgia keretében megismétlődő valóság a krisztusi áldozat is misztérium; s ebbe a titokba hittel s szeretettel, gondolkozva s hitben az akciót megvilágítva kell behatolnunk. Vagyis megint csak személyes elmélyedés. Ennek a személyes elmélyedésnek tere az egész hitvilág, s ezt seholsem nélkülözhetjük. Természetes, hogy a szentáldozás a mise része és legjobb, ha a misében áldozunk; de sohasem nyomatókoznom a liturgia gyorsan lepergő akcióját s a megváltás, adoráció, Krisztushoz ragaszkodás gyors változását az elmélyedő meditáció rovására. Ezek nagy tartalmait a liturgiában is a meditáló, élményező lélek tevékenységéből bírjuk s ezeket föl kell öltönnünk, ha a liturgiát

jól akarjuk végezni . . . S nagyon is kell ezt a személyes elmélyedést sürgetni s nem mondani, hogy a szentmise maga a szentáldozásra való előkészület s a postcommunio a háladás; ez sok kárral járna. Tehát a liturgia rászorul a feldolgozásra, tartalmakra s azokat említi imáiban, de készen nem adja.» (Prohászka. Ő. M. 24. k. 217 és 350 l.)

9. *A gyermekded lelkiület.*

Méltán törekszünk a liturgia külső fényét énekkel, szertartással, ünnepélyességgel is minél teljesebbé tenni, hiszen a mi legkáprázatosabb fényű eszközeink is csak koldus-ajándék az istentiszteletnek Istent megillető díszéhez képest. Szeressük és becsüljük meg az istentisztelet fényét, de ne úgy, hogy az egyszerű és gyermekded áhítatot lebecsüljük. Becsüljük meg a szent formákat a legteljesebb mértékben, de mégse csináljunk belőle kizárólagos formakultuszt és ne kicsinyeljük le azoknak a jámborságát, akiknek a tökéletes formákhoz nem adott az Isten elég érzéket.

A gyermekded lélek elveszti tájékozódását és zavarba jön, ha túlságosan vagy kizárólagosan szertartásossá tesszük neki a mennyei Atyához való közeledést, vagyis ha egyoldalúan *csak* a meghatározott, ünnepélyes és a legszentebb imaszövegekkel engedjük megszólalni Jézushoz és vele együtt az Atyához való társalgásában. Éppen az istenfiúi lelkiület kifejezést bennünk valami benső érzéket, amely nem engedi, hogy a liturgiát, az istenfiúi istentiszteletet, még oly szent igyekezettel is, de mesterkélt és túlságosan finom etiketté tegyük.

A szegény, egyszerű emberek nem járatosak a királyok udvari szertartásaiban. A királyok Királyának udvarában minden Istent megillető fönséges szertartásnak olyannak

kell lenni, hogy a szegények, az egyszerű lelkek, vagyis a nép tömegei is otthonosan érezzék magukat. Nem úgy, hogy az istentiszteletet hagyományos szent fényétől megfosztjuk, sőt ellenkezőleg, a legegyszerűbb lelkekkel is megbecsültethetjük és megkedveltethetjük, hanem úgy, hogy abban és azonkívül az Istenhez, a mennyei Atyához való közeledést, a vele való társalgást gyermekdeden egyszerűvé és könnyűvé tesszük.

A mennyei Atya elvárja tőlünk, hogy szent Fia testének közösségében tanuljuk meg és szeressük meg a liturgikus imádságokat. Legyünk tanulékonyak, mert ő tanít minket erre, ő mondatja ezt velünk Fia által. A mennyei Atyának kedve telik benne, ha egyesülünk szent Fia imádságával és istentiszteletével. És mindig az ő imádsága adja meg a mienknek is az értékét. De kedve telik neki a mi gyermekded lelkiéletünkben is, azért mondja, hogy «ha nem lesztek, mint a gyermekek, nem mentek be a mennyek országába».

A szülők örvendenek, ha gyermekeik tanulékony lélekkel elsajátítják mindazt, amire oktatják őket, ha nagy gonddal tanulnak meg ünnepi köszöntőt, de annak is örvendenek, talán néha még jobban, ha a gyermek egyszerűen saját szívből fakadó szavaival mondja el nekik, hogy szereti őket. Vannak pillanatok, midőn a mennyei Atya inkább ez utóbbi gyermekded imádságot várja el tőlünk, hogy minden mélységes tiszteletünk mellett keresetlen, egyszerű szavakkal mondjuk meg neki, hogy gyermeki bizalommal ragaszkodunk hozzá. Mert bármennyire is a liturgikus imádság az első és az van hivatva, hogy minket imádkozni tanítson és egyéni imádságunkat is megnevelje, ezt mégsem úgy kell érteni, hogy Isten Fiát és általa az Atyát ne legyen szabad saját szavainkkal is megszólítani és velük bizalmas társalgást folytatni, mert enélkül sohasem juthatnánk el a

bensőséges imaéletre. És erre a bizalmas társalgásra ösztönöz minket a «gyermekkéfogadás Lelke», aki istenfiúi életünk minden tevékenységét vezérli. A Lélek maga imádkozik bennünk «szavakba nem foglalható sóhajokkal» (Róm. 8. 26.) és sugalmaz nekünk is nem egyszer szavakba nem foglalható fohászokat. És a mennyei Atya megérti szívünk néma fohászait is. Hiszen Isten Fia által nem arra tanított, hogy főként sok szóval társalogjunk Atyánkkal. Az Üdvözítő megtanított minket a legszebb imádságra, a Miatyánkra, de aztán arra is figyelmeztet, hogy «imádkozván ne szaporítsátok a szót» (Mt. 6, 7.), másrészt pedig azt kívánja, hogy «mindig imádkozzunk» (Lk. 18, 1.). Ez az állandó imádság tehát nyilvánvalóan nem folytonos imaszövegek mondását jelenti, hanem a mi gyermeki szeretetünk néma imádsát, hódolatát, háláját és egyesülését a mennyei Atyával.

LVI. A liturgikus év és istenfiúi életünk teljessége.

1. A liturgikus év.

Az egyházi év liturgiája egybefoglalja a mi istenfiúi életünknek útját az istenkereséstől, a megváltás után való vágyódástól kezdve az Isten Fiával, a győzelmes Megváltóval való egyesülésig. Majd együtt örvendünk a föltámadt Krisztussal, majd ismét belemélyedünk a megváltatlan emberiség adventi lelkületébe. Az Egyház liturgikus imádsága arra buzdít, hogy a mennybe szállt Isten Fiával együtt lélekben mi is a mennyei lakókkal együttéljünk (ipsi quoque mente in caelestibus habitemus). Miért kell akkor mégis leszállnunk e mennyei lelkülettel a Messiást váró emberek

érzelmeibe? Ha egyszer már miénk az örök élet Királya, velünk és bennünk lakozik és mi mélységes imádásban és szeretetben egyesülünk vele, miért kell újra kezdenünk az ő eljöveteleért való könyörgést? Miért esengünk ismét, hogy «harmatozzák le őt az égi magasságok . . . és szülessék meg az Üdvözítő?» Ha velünk van Jézus «a világ végezetéig», miért hívogatjuk annyiszor, hogy «jőjj, Uram Jézus?»

Miért ízeleteti meg velünk Isten azt a mennyei örömet, hogy a betlehemi Kisdobban a mennyei Atya Gyermekeit imádkozhatjuk és szerethetjük, és miért nem szabad megnyugodnunk ebben a boldogító, békés örömben? Miért kell azt hamarosan a töredelem és bánat érzelmeivé változtatnunk? Miért kell a kis Jézustól nemsokára a szenvedő, a megfeszített Jézushoz mennünk? Mily különös ellentétek ezek a mi kis szívünk számára!

Igaz, hogy mi már túl vagyunk az első Adventen. A Megváltó eljött, itt van és itt marad velünk mindvégig. Nem szenved, nem hal meg többé. Nem is szenvedhet többé. Az ő boldog szenvedése és kereszthalála már megérlelték számunkra a megváltás, az üdvösség gyümölcseit. Kegyelmi kincsei, isteni életforrásai nyitva állnak előttünk. De ezek a gyümölcsök, ezek az isteni életerők a szenvedésből, a keresztfából fakadnak. A gyümölcsfa gyökereiből táplálkozik még akkor is, mikor már régen kinőtt azokból.

2. A liturgikus év a krisztusi élet mélyére vezet.

A liturgia nem csupán az érett gyümölcsöket mutatja nekünk, hanem azok eredetét, a mi életünk fáját, a keresztet és annak gyökereit. Minden évben újra megmutatja azt a liturgia. A liturgikus időszakok váltakozása Krisztus titok-

zatos testének vérkeringését tárja elénk. Az élő fában is minden évben új életnedvek fakadnak és új rügyezést és virágzást, új növekedést és új termést hoznak.

Krisztus személyes életében elmúlt a Karácsony, a Szenvedés, a Nagypéntek, elmúlt a Húsvét és a Pünkösd és a Mennybemenetel. Ezeket ő maga többé nem ismétli meg. De megismétlődik mindez sokszor az ő titokzatos testében, mibennünk, az ő tagjaiban. Újból és újból Advent, Karácsony, Szenvedés, Nagypéntek, Húsvét és Pünkösd van mibennünk.

A liturgia nemcsak emlékünkből idézi a Krisztus eljövetele előtti első Adventet, hanem imádkoztat minket az első Adventhez hasonlóan, hogy kiejtsük Isten Fia eljövételét, hogy jöjjön mindig teljesebben lelkünkbe és folytassa és fejezze be megváltói munkáját.

A legbuzgóbb istenfiúi életnek is szüksége van rá, hogy megújuljon, felfrissüljön az Üdvözítő minél teljesebb eljövételének mindig lángolóbb adventi vágyakozása által. Újjá kell születnünk, hogy a régi embert egészen levetkőzzük, és az újat, a krisztusit, az istenfiút egészen magunkra öltjük. Lelkiéletünknek mindig újabb feladatokkal, mindig újabb küzdelemmel, önlegyőzéssel, áldozattal kell a krisztusi teljesség felé haladnia. Mindig újabb győzelemmel, újabb örömmel kell az istenfiúi életet élnie.

Minél teljesebben akarjuk élni Isten Fia életét, annál mélyebben kell a mi megváltásunk misztériumaiba behatolnunk és «őbenne gyökereznünk», különösen az ő keresztség-áldozatának misztériumába egész lélekkel bekapcsolódunk és azzal együttélnünk.

3. Istenfiúi életünk teljes képe.

A liturgikus élet nem elégszik meg azzal, hogy a mi megváltásunknak csak egyik részletét tárja elénk, vagy hogy csak felületesen a «végeredményt» mutassa meg nekünk, Krisztus művének diadalát. A liturgikus év a megváltás egész művét lelkünkbe ragyogtatja. Minden évben Adventet tart velünk, de nem hagy minket örökké az Adventben fagyoskodni. Minden évben elvezet minket a karácsonyi kis Jézushoz, hogy szívünk fölmelegedjék az ő szeretetének sugaraiban.

De a karácsonyban sem enged sokáig megpihenni, különben visszaélnék a sok örömmel és elpuhulna lelkünk. Azért kell mindig újra a szenvedés, a keresztség és az áldozat iskolájába mennünk, hogy ott megerősödjünk a bűn ellen, és hajlandók legyünk a mi keresztségünket együtt-hordozni Isten Fia keresztségével és készek legyünk magunkat, önszeretetünket mindig nagylelkűbben feláldozni az ő szeretetének.

A szenvedés iskolájában sem maradhatunk mindig, legalább is nem mindnyájan és nem anélkül, hogy itt-ott fel ne derítsen minket az Üdvözítő győzelmének, feltámasztásának tudata. Ez a győzelmi öntudat se vezessen arra a téves gondolatra, hogy mi már a lelkiélet oly magaslatára jutottunk, hogy ott csak örvendezni és édesen megpihenni kell. A mennybemenetel angyalai nekünk is szólnak, mikor arra intenek, hogy ne maradjunk tétlenül, ne nézzünk csak az égre, hanem lássuk meg a földön a mi tennivalónkat, és fogjunk hozzá derekasan a munkához, a mi életünk tökéletes kifejlesztéséhez, a Krisztussal való teljes együttélés, áldozatos szeretet által, amelyet főleg állapotbeli kötelességeinknek, vagyis Isten akaratának teljesítésében gyakorolhatunk.

És az imádságos és dolgos életünkbe beleszáll a Szeretet Lelkének szelleme, hogy elárasszon kegyelmével, Isten Fia szellemével és lelkületével, pünkösdi tűzzel.

A liturgikus év tehát a krisztusi élet keringése, hogy a mi lelkiéletünk se maradjon tétlen mozdulatlanságban és meg ne rekedjen, meg ne kövesedjék tökéletlenségeiben. Mindig új ünnepkörök foglalkoztatnak és elevenítenek minket. Csak egy marad meg állandóan, az örömdetes és a gyászos, bánatos évszakokban egyaránt, a szentmise, a keresztdozat és az abból forrászó eucharisztikus kegyelmek, a mi mindennapi lelkikenyérünk. Mert táplálékra folyton szükség van, és mert áldozatos lelkületre is mindig szükségünk van. A liturgikus év nemcsak szemléletre, csodálatra, hanem életre is nevel minket, mert növekednünk kell «tökéletes férfiúvá, Krisztus életkorának teljességéhez» (Ef. 4. 13.). Mert még növekedőben vagyunk, még nem jutottunk el a teljességig: «Isten fiai vagyunk, és még nem tűnt ki, hogy mik leszünk» (I. Jn. 3. 2.).

LVII. „Vere panis filiorum” — [Isten fiainak Kenyere.

1. Istenfiúságunk nélkül céltalan volna az Oltáriszentség.

Az Oltáriszentségről az istenfiúi élet minden szakaszánál, kezdeténél, fejlődésénél és beteljesedésénél is kell szólnunk, mert a mi istenfiúi életünknek *mindene* az Oltáriszentség. Hiszen minden életünknek kizárólagos forrása: az Isten Fia embersége és istensége, egészen benne van az Oltáriszentségben. Minden «más» erőforrásunk erre az egy forrásra vezethető vissza, mert Isten Fia keresztdo-

zata nélkül nem volnánk az Atya gyermekei, a Szentlélek nem volna a mi gyermekségünk vezérlő Lelke, nem is lehetne bennünk egy szikra istenfiúi élet sem. Márpedig az Oltáriszentség ezt a keresztdozatot foglalja magában és folytatja titokzatos módon, hogy élet legyen bennünk.

Már többször említettük az Oltáriszentséget mint legfőbb életforrásunkat. Most midőn az istenfiúi élet fejlődésének kérdését a beteljesedéssel egybekapcsoljuk, behatóbban foglalkozunk vele.

Isten Fia bennünk akar élni és egyesíteni akar minket önmagával főképen a szeretet és az egység szentségében, az Oltáriszentségben. Saját életét, tehát saját gondolkozását, saját szeretetét árasztja belénk, hogy istenfiúi módon éljünk és szerethessük Atyánkat. Ez az Oltáriszentség célja, enélkül céltalan volna az Oltáriszentség. Ha nem az istenfiúi élet táplálása a célja az isteni eledelnek, akkor nincs célja. Emberi életnek elég emberi táplálék. Mit érne az a növénynek, ha magasabbrendű, például emberi táplálékot kapna, hiszen az nem neki való? Mit érne az embernek az emberfölötti táplálék, az isteni eledel, ha nem volna emberfölötti, istenfiúi élete is? Ha a mennyei Atya isteni eledelt ad nekünk, nem lehet más célja, minthogy isteni életet tápláljon bennünk.

Ha csak szolgálainak és teremtményeinek tekintene a mennyei Atya, ha nem emelt volna föl természetünk fölé és nem részesített volna saját életében, akkor fölösleges volna isteni táplálék számunkra. A szőlőtő sem árasztaná saját életét és életnedvét a vesszőbe, ha nem akarná abban a szőlőtő életét folytatni. A mi esetünkre alkalmazva, miért árasztana belénk isteni táplálékot, ha nem azért, hogy isteni élet virágozzék és gyümölcsöt érleljen bennünk, főképen az isteni szeretet gyümölcsét.

Miért volna tehát másért az a csodálatos isteni egye-

sülés a kenyér és bor színe alatt, ha nem azért, hogy abban az életegységben részesítsen minket Isten Fia, amely őt az Atyához és a Szentlélekhez fűzi? És amint az Atya élete a Fiúba árad, úgy a Fiú élete is mibélénk árad az Oltáriszentség által. *«Vere panis filiorum» — valóban az Isten fiainak Kenyere az Oltáriszentség.*

Midőn tehát a kenyér és bor Krisztus testévé és vérévé változik, ez hathatósan jelképezi a mi átváltozásunkat is, mert Isten Fia az Oltáriszentség által mindig jobban önmagához hasonlókká akar minket változtatni. Nem külszínre, hanem a valóságban, úgyhogy saját életében részesít, titokzatos testének tagjává tesz. Ez az átváltozás nem olyan, hogy általa emberi természetünket vagy személyiségünket elveszíténők. Mi emberek maradunk, de emberségünk részesedik emberfölötti, istenfiúi életben.

2. Összefüggés a többi hittitkokkal.

A hitigazságok szerves összefüggésben vannak egymással. Ennek az összefüggésnek az az alapja, hogy a háromszemélyű Isten benső életében részesíti az embert. Isten Fia a Közvetítő ebben a részesülésben. A közvetítés mindenekelőtt a megtestesülés által történik. Isten Fia emberi természetet öltött magára, és azt a legbensőbb személyes életegységben egyesíti önmagával és részesíti abban az isteni életben, amelyet ő az Atyával és a Szentlélekkel együtt bír.

De nemcsak ez az egy emberi természet, az Isten Fiáé, részesedik az isteni életben, hanem őáltala az egész emberi nem. Ezért foglalja össze Isten Fia titokzatos testében az egész emberiséget és ezért akarja, hogy mi «egyek legyünk vele, amint ő egy az Atyával».

És amint Isten Fia isteni természeténél fogva egy életet él az Atyával, ahhoz hasonlóan akarja, hogy emberi természete által minket is részesítsen az ő isteni természetében és életében, mint az ő titokzatos testének a tagjait. Mert belénk akarja árasztani azt az életet, amelyet ő az Atyából kapott. Valami módon folytatni akarja az életáramlást az Atyából a Fiún keresztül az emberekben is.

A Fiú által tehát eleven kapcsolatba jutunk az Atyával, minden élet ősforrásával. A mi életünk a Fiú életének teremtet, véges részesedése, utánképzése, folytatása.

Ezt az isteni életben való részesedést akarja az Atya a Fiú által mibennünk betetőzni és teljessé tenni az Oltáriszentségben. *Teljesség* igyekszik ezt tenni, mert többet Isten sem tehet a teremtménnyel és jobban nem részesítheti isteni életében, mint midőn a kenyér és bor színében testét és lelkét, istenségét és emberségét adja nekünk táplálékkul.

Midőn pedig Isten Fia minket az Oltáriszentség által saját isteni életében részesít, akkor eltölt minket az Atya és a Fiú Lelkével is, a végtelen Szeretettel. Hiszen azt akarja, hogy «egyek legyünk vele, amint ő egy az Atyával». Márpedig az ő egységük a Szeretetben van, tehát mibennünk is a Szeretet teszi teljessé az egységet. (V. ö. Scheeben: *Mysterien d. Chr.* pg. 461 sk.)

3. Élő Kenyér.

Az Atya Élő Kenyérrel táplálja gyermekeiben az isteni életet.

«Ha a test természetét tekintjük, nyilvánvaló, hogy az (vagyis a test, az anyag) nem adhat életet. De ha a megtestesülés titkát tekintjük és megfontoljuk, hogy ki lakozik abban a testben (Krisztus testében), akkor — ha nem akarunk vétkezni a Szentlélek ellen — hinnünk kell, hogy ez a test

éltető erővel bír . . . A test önmagában túlságosan gyöngé, semhogy éltetni tudna. De most magának az *Életnek* a teste, és nem a közönséges emberé, nem olyané, akiről a Szentírás mondja «a test nem használ semmit» (Jn. 6. 64.). «Ezt Krisztus testéről nem mondhatjuk, mert benne lakik az Élet, azaz Isten megszülött Fia.»

«Jézus szent testének pusztá érintése is életet áraszt a romlandó teremtménybe, mennyivel nagyobb mértékben árad ránk éltető ereje, ha őt a szentáldozásban magunkhoz vesszük! Bizonyára egészen saját fenségébe és halhatatlanságába változtatja át azokat, akik benne részesülnek. Ne csodálkozzunk ezen, ne kérdezzük, hogyan lehetséges! Gondoljuk csak meg, hogy a víz, amely természeténél fogva hideg, ha tűzre teszük, szinte elfelejti természetét és magába fogadja a tűz diadalmas erejét. Így vagyunk mi is. Bármily romlandó testben vagyunk is, a szentáldozás egyesülésében levetjük gyöngeségünket és átalakulunk őhozzá, életté leszünk» . . .

«Mi az isteni Igének testét esszük, akinek teste éltető erővel bír, mert annak a teste, aki az *Atya által él* . . . Amint az Ige teste, (melyet magára öltött a megtestesülésben) e ki-mondhatatlan egyesülés által életet adó test, úgy mi is, akik az ő szent testében és vérében részesülünk, mi is életet kapunk tőle, mert az Ige bennünk lakozik isteni módon a Szentlélek által és emberi módon szent teste és vére által.» (S. Cyr. Alex. I. Mersch: *Le Corps myst. du Christ*. I. 426. skk.)

4. Az Élő Kenyér és a földi eledel.

Az Isteni Élő Kenyér abban különbözik a földi eledeltől, hogy általa az emberek nem holt, hanem élő táplálékot kapnak. És ez a táplálék nem azzal használ nekünk, hogy

szétbomlasztani engedi magát, hogy meghal bennünk, mint a földi kenyér, és így felszívódik és gyarapítja az élő testet. Az élő Kenyér örökké eleven isteni életet ad és olt bele a mi emberi életünkbe és a saját életében részesít és így fejleszti, növeli bennünk az istengyermeki életet.

A földi kenyér szétoszlik és átváltozik annak testévé, aki eszi. Az Élő Kenyér pedig azt változtatja át önmagává, akit táplál. Nem úgy, hogy annak természetét szétbomlasztaná és megsemmisítené, hanem úgy, hogy azt természetfölöttivé, istenivé teszi, vagyis az emberi természetbe az istengyermeki életet árasztja. Minden emberi hasonlat gyenge és tökéletlen, hogy az isteni életnek ezt a lelkünkbe áradását magyarázza. Isten Fia önmagát szőlőtőhöz hasonlított, minket pedig mint szőlővesszőket olt önmagába, és így nemesít meg, így tesz minket testének tagjaivá, hogy az ő élete áradjon belénk, és mint Isten gyermekei, az Isten Fia életét éljük.

Az Élő Kenyér abban is különbözik a földi tápláléktól, hogy midőn sokaknak szétosztjuk, a sokakat *egy élő testté* egyesíti, «mert egy kenyér és egy test vagyunk sokan, mindnyájan, akik egy kenyérben részesülünk» (I. Kor. 10. 17.). Ebből azt is látjuk, hogy az Élő Kenyér mily mérhetetlenül túlhaladja a földi táplálék szerepét, amely csak arra való, hogy önmagában elégtelen testi életet segítse és erőt adjon neki. Az Élő Kenyér pedig a végtelen Istennel kapcsol minket — és velünk együtt Isten összes gyermekeit — egy életközösségbe.

Az Élő Kenyér azt a megszentelő és istenítő munkát folytatja, amely a Megtestesülés szent titkában kezdődött. A kenyér átváltoztatása Krisztus testévé annak a csodálatos műnek titokzatos megújulása, midőn Isten Fia a Szentlélek erejével a Szűz méhéből testet öltött. Most az Oltáriszent-

ségben nem egyszer, hanem számtalanszor testet ölt Isten Fia, midőn Élő Kenyérré lesz számunkra, hogy titokzatos teste növekedjék és új tagokkal gazdagodjék. Azért születik meg oltárainkon újból és újból Isten Fia teste, hogy az emberekkel magát közölje a szentáldozásban és azokat mind bensőségebben önmagába olvassza, önmagával egyesítse.

5. Az Élő Kenyérrel az isteni élet-egység felé.

Be kell hatolnunk e szentség csodálatos titkába és meg kell tudni, miért van alapítva, mit kell bennünk művelnie. Egy testté leszünk, mondja a Szentírás, és az ő testének és csontjainak tagjai. (Ef. 5. 30.)

Krisztus a legteljesebben akar egyesülni mivelünk. Olyan benső egységet akar, amilyen minden lehetőséget betölt és kimerít. Azt akarja, hogy testévé legyünk, nemcsak a szeretet által, hanem hogy a valóságban valami titokzatos, de eleven módon egybefűződjünk az ő testével. Ezt műveli az a táplálék, amelyet mint szeretetének bizonyítékát nekünk ad. Tehát egybeolvad velünk, belénk oltja testét, hogy egyek legyünk vele, egy testnek tagjai legyünk övele, a fejjel, amint ő egy az Atyával és a Szentlélekkel.

«Mert egy kenyér, egy test vagyunk sokan, mindnyájan, kik egy kenyérben részesülünk» (I. Kor. 10. 17.). Mi a kenyér? Krisztus teste. Mivé lesznek az áldozók? Krisztus testévé. Nem több testté lesznek, hanem egy testté. A kenyér is sok búzaszemből lesz egy kenyér, úgyannyira, hogy a szemeket nem is látni, pedig megvannak, de nem láthatók, annyira egybeolvadnak. Mi is egyek vagyunk Krisztussal és egymással is.» (S. Joan. Chrys. L. Mersch: Le Corps Myst. du Christ, I. 398 sqq.)

«Nincs tehát más célja Krisztus szent testében és vérében való részesedésnek, minthogy azzá változzunk át, akit magunkhoz veszünk, és hogy testünkben és lelkünkben annak életét hordozzuk, akiben meghaltunk, eltemetkeztünk és új életre feltámadtunk.» (S. Leo, Sermo 14, de pass.)

6. *Erkölcsei egység nem elegendő.*

Az erkölcsi egység csak azt kívánná, hogy gondolkozásunk és akaratunk alávesse magát a fölséges Istennek. De ehhez nem kell sem az isteni természetben való részesedés, sem pedig az isteni életben való részesedés Isten Fia teste és vére által. Hogy az értelmes teremtmény erkölcsi egységben legyen Teremtőjével, arra Istennek teljes joga van, a teremtménynek pedig szent kötelessége, már természeténél fogva. A természetnek azonban halvány jogcíme sem lehet természetfölötti táplálékra ahhoz, hogy erkölcsi egységben tudjon maradni Istenével. De ennek az isteni táplálékknak nem is volna értelme, és fölösleges, hasznavehetetlen volna, ha csak természetes emberi életet élnénk.

Az erkölcsi egységnél többet és bensőbbet kíván Isten Fia akkor is, midőn azt mondja, hogy egyek legyünk vele úgy, amint ő egy az Atyával. Márpedig Isten Fia nemcsak erkölcsi, hanem legteljesebb életegységben van az Atyával. Nemcsak abban van egységük, hogy akaratuk megegyezik. Ez lehetséges két egymástól függetlenül élő akarat között is. Az Atya és a Fiú annyira egy, hogy csak egy akaratuk, egy életük és egy természetük van. Nekünk tehát ehhez hasonló életegységben kell lennünk a Fiúval és az Atyával.

Az erkölcsi egységnél több már maga a mi istenfiúi életünk is, amelyet az újjászületés szentsége közöl velünk, midőn «Isten természetének részesévé» tesz minket. Annál

inkább több az erkölcsi egységnél az Oltáriszentség célja. Hiszen az isteni táplálék isteni életet tételez föl és azt növeli; és így isteni életegységet épít.

Isten Fia a mi Közvetítőnk. Azért lett Közvetítőnk, hogy az embert az isteni életben részesítse, hogy életközösséget teremtsen Isten és az ember között, hogy az ő közvetítésével egyek lehessünk Istennel. Ezt műveli és ezt teszi tökéletessé az Oltáriszentség által.

7. Életegység.

Szent Hilarius lankadatlanul küzd az Isten Fiával való egységünk helyes felfogásáért. Hogyan is lehetne az pusztán az értelmek és akaratok megegyezése, hiszen az egység isteni kegyelem, a kegyelem pedig részesedés az isteni természetben, az isteni életben. És ezt az isteni életegységet főleg az Oltáriszentség éleszti, tökéletesíti bennünk. «Kérdezem már most azokat, akik az egyetértés egységét találták ki . . . , kérdezem, vajjon az akarat egysége által, vagy pedig igazán, természete szerint van-e most bennünk Krisztus? Erre azt feleljük, hogy az Ige valósággal testté lett, és mi az Úr asztalánál valóban Krisztus testét vesszük magunkhoz. Ime tehát így vagyunk mi egyek mindnyájan: az Atya Krisztusban van és Krisztus mibennünk . . . és az ő vétele által egyek leszünk övele . . . Hogyan beszélhet még itt valaki csupán csak az akarat egységéről, holott az ő jelenlétének valósága van bennünk . . . » (De Trin. VIII. 13.)

«Hogy mennyire egyek vagyunk vele az ő testének és vérének vételésében, maga Krisztus megmondja: «E világ már nem lát engem. De ti láttok engem, mert én élek és ti is élni fogtok. Azon a napon majd megtudjátok, hogy én Atyámban vagyok, ti pedig énbennem és én tibennetek!

(Jn. 14. 20.). Ha csupán az akaratok egységéről volna szó, akkor minek így megjelölni a fokozatokat, amelyeken az egység tökéletességéhez jutunk?» (U. o. 15.)

8. «*Vere panis filiorum . . .*»

Az Oltáriszentség valóban Isten fiainak Élő Kenyere, mert életegységbe kapcsol minket Isten Fiával. Nemcsak azért van velünk Isten Fia az Oltáriszentségben, hogy jelenlétével vigasztaljon, hanem főképen azért, hogy újból és újból megismételje titokzatos módon szeretetáldozatát, és hogy ezáltal életet adjon és önmagával táplálja bennünk az *istenfiúi életet*.

Hogy mennyire helyesen fogjuk föl Isten Fia szándékát, midőn az Oltáriszentségben *istenfiúi életünk* forrását látjuk, annak legfényesebb bizonyítéka maga a szentmise, amelynek bemutatását Krisztus az ő Egyháza által annyira a mennyei Atyához irányítja, hogy úgyszólván minden miseimádság az Atyához van intézve. Márpedig egyedül csak istengyermeki lelkülettel és öntudattal tudunk igazán együttérezni és egyesülni az oltáron önmagát az Atyának föláldozó Isten Fiával. Ha az Elsőszülött fiúi lelkülettel áldozza föl magát az Atyának, akkor mi, az ő testvérei, az Atyának fogadott gyermekei, szintén istenfiúi lelkülettel telünk el, midőn az eucharisztikus Jézussal egyesülünk.

Eucharisztikus élet istenfiúi életet jelent, sőt az istenfiúi élet legkötelesebb formáját, mert sohasem tanúsíthatunk kedvesebb gyermeki áhítatot a mennyei Atyával szemben, mintha szent Fiával egyesülve felajánljuk neki szent Fiát és mimagunkat, az ő testvéreit, titokzatos testének tagjait az oltár áldozatában.

Nem keresünk új formákat, új áhítatgyakorlatokat,

hanem magunkévá tesszük azt az áhítatot, amellyel Isten Fia Szíve leginkább akarta megdicsőíteni az Atyát. És ez a mi legkíválóbb áhítatunk: a keresztáldozat titokzatos megújítása oltárainkon. Isten Fia azt mondotta, hogy a keresztáldozat az ő szeretetének legfőbb bizonyítéka az Atya iránt (Jn. 14. 31.). Ezt a szeretetbizonyítékot újítjuk meg vele együtt az Oltáriszentségben. A mi gyermeki szeretetünknek is ez a legfőbb bizonyítéka az Atya iránt, ha a Fiúval egyesülünk a szeretetáldozatban, ha vele közreműködünk, hogy az Oltáriszentség által istenfiúi életünket növelje.

Úgy fogadjuk magunkba az eucharisztikus Jézust, mint istengyermekei életünk növekedését, és ezáltal az Atya mindig nagyobb megdicsőítését. «Jézusom, jöjj az én lelkembe! Szeretlek téged, vágyakozom utánad! Jöjj, hogy bennem az Atyát megdicsőítsed!» (Lettres de «Consummata» . . . 1931, 32. lev.)

Az Egyház nem tartotta szükségesnek a külön ünnepet a mennyei Atya tiszteletére, mert *nekünk minden szentáldozás, minden szentmise az Atya ünneplése és dicsőítése.*

LVIII. Hostia cum Hostia — áldozat az Áldozattal.

1. Az Isten Fia szenvedésének «hiányzó része».

Szent Pál mondja: «Kiegészítem testemben azt, ami hija van Krisztus szenvedésének» (Kol. 1. 24.). «Kiegészítem, mondja, azt ami hiányzik, nem az én szenvedésemből, hanem Krisztuséból, de nem Krisztus testében, hanem az én testemben. Tehát Krisztus még szenved, nem ugyan abban a testében, amellyel az égbe szállt, hanem az én

testemben, amelyik még a földön küszködik» (Szent Ágoston In Ps. 142.). Ezek a szenvedések tehát Krisztus titokzatos testében vannak és pedig annak tagjaiban, mibennünk. Krisztus saját személyében végtelen értékű szenvedést vállalt magára. Ebből nem hiányzik semmi, annyira nem, hogy szenvedésének minden kis része, minden csepp vére túlárado és végtelen értékű. De az ő titokzatos testének is ki kell vennie részét a szenvedésből. Ez az a «hiányzó» rész, ez a reánk eső rész.

Krisztus szenvedése tehát nemcsak Krisztusban van. Vagy helyesebben mondva csupán csak Krisztusban van. Ha ugyanis Krisztusban nemcsak a fejet látjuk, hanem a tagokat is. A vér, amely elkezdett folyni a Getszemánikertben és a szenvedés többi részében egészen Krisztus utolsó csepp véréig, nem szűnik meg folyni Krisztus titokzatos testében, Krisztus tagjaiban. A Passio, a szenvedés, amely megkezdődött Krisztus személyében, folytatódik Krisztus titokzatos testében, az ő tagjaiban a világ végéig. És ez a szenvedés, ez a vértanu-vér, ez az áldozat, mindmind az egy nagy titokzatos Krisztus szenvedése, áldozata, amely csak a világ végén lesz teljes. Akkor nem fog hiányozni az ő tagjaiban sem a szenvedés, mert mindegyik betöltötte a maga részét.

Ha Krisztussal együttélünk, nem vonhatjuk ki magunkat a szenvedés, az áldozat, a kereszt alól. Nem engedhetjük, hogy hiányozzék a mi részünk az áldozatból. Nem élhetjük Jézus életét, ha nem éljük át vele a szenvedésnek reánk eső részét. Nem mehetünk be vele Atyánk dicsőségébe anélkül, hogy a keresztutat is megjárjuk Krisztussal, mert amint őneki is «szenvednie kellett, és úgy bemennie az Atya dicsőségébe» úgy ővéit is a keresztúton át vezeti az Atyához.

A mennyei Atya «elrendelte, hogy hasonlók legyünk Fia formájához» (Róm. 8. 29.). De hogyan lehetünk hasonlók, ha éppen abban különböznénk tőle, amiben Isten Fia leginkább akarta szeretetét kimutatni az Atya iránt, vagyis a keresztes és az áldozat vállalásában. Ezzel akarta az Isten Fia az ő messiási életét megkoronázni és beteljesíteni. És ezt kívánja ő követőitől is. Enélkül nem lehetünk hűséges tanítványai.

Ha istenfiúi életünket Isten Fia szerint mintázzuk, amint hogy enélkül lehetetlen istenfiúi életet élnünk, akkor szükséges, hogy «ugyanaz az érzés legyen bennünk, mint Krisztus Jézusban». (Fil. 2. 5.). Nem érezhetünk együtt Krisztussal, ha nem tesszük magunkévá az ő Szívének érzelmeit, főleg abban, hogy életét adja a mi megváltásunkért a keresztes és a szenvedés áldozatában. Csak akkor érzünk vele együtt, ha mi is részt veszünk benne.

2. Együttérzünk az Isten Fiával.

«Ugyanaz az érzés legyen bennünk, mint Krisztusban.»

Milyenek Krisztus Szívének érzelmei? Bármily kifürkészhetetlen is az Istenember érzelmeinek, vágyainak és szándékainak mélységes és végtelen tengere, bármily csekély és korlátolt mértékben tudunk abba behatolni, Krisztus nem hagyott és nem akart minket tájékozatlanul hagyni. Bár az ő végtelenül szent isteni érzéseit soha eléggé föl nem foghatjuk, ő mégis gondoskodott róla, hogy isteni Szívét előttünk megnyissa és annak sugarait ránk lövelje. Az evangélium, a szent hagyomány, az élő tanító apostoli Egyház, Krisztus szentségei, és Krisztus Lelke, a Szentlélek beavatnak minket Krisztus érzelmeibe.

Nem akarjuk most Krisztus érzéseit sorra tanulmányozni. Most csak azzal az érzéssel foglalkozunk, amelyik az irányító és középponti szerepet játszotta Krisztus életében, amelyik a többi istenemberi érzéseket és szándékokat egybefoglalta. Ez a nagy középponti vezérérzés volt az Isten Fia Szívében, a végtelen szeretettől lángoló vágy és kívánság, hogy *őnmagát egészen nekünk adhassa életében és főleg élete koronájában, a keresztáldozatban és ezáltal az Atyát megdicsőítse*. Ebben van az ő megváltói életének főcélja. Minden egyéb, amit tesz nem más, mint ennek a főcélnek előkészítése, vagy e főcél hatásainak és áldásainak biztosítása és kiterjesztése mireánk.

Az áldozat, és pedig a tökéletes áldozat, szeretete és vágya az Úr Jézus Szívének főérzése. «Ugyanaz az érzés legyen bennünk, mint Krisztus Jézusban!» Ugyanúgy irányítson minket, mint őt! Tehát az áldozat érzését és készséges kívánságát nem elég csak befogadni szívünk érzései közé, hanem mint Isten Fiában, úgy mibennünk is ez legyen az uralkodó, az irányító érzés, hogy az Isten Fiának szeretetáldozatába egész szívvel bekapcsolódjunk.

3. Mily szerepet juttat Krisztus az áldozatnak?

A megváltói szerepet. Azt, hogy az ő áldozata legyen az üdvösség, a kegyelem, az istenfiúi élet egyetlen forrása. Mert az ő keresztáldozata az Istenhez egyedül méltó áldozat, és ebből fakad számunkra is minden lelki életerő, minden életszentség; ebből forrásozik a hét szentség, ebből Krisztus minden kegyelme.

Krisztusnak az volt a mindent egybefoglaló vágya, hogy ezt az áldozatot meghozhassa értünk a mennyei Atya dicső-

ségére. Szent Pál mondja, hogy midőn Krisztus a megtestesülés által belépett a világba, Szívének első vágya volt, hogy föláldozza magát. Végigtekintett az emberiség életén az elmúlt századokon, és látta az áldozatokat, amelyeket az emberek Istennek felajánlottak. Isten Fia ismerve a mennyei Atya végtelen tökéletességét, az eddigi áldozatokat nem tartja méltóknak az Atyához: «az égő és bűnáldozatok nem tetszettek neked» (Zsid. 10. 6.). És Isten Fia látta, hogy az ő szeplőtelen teste alkalmas arra, hogy az Istennek méltó áldozatul szolgáljon: «testet alkottál nekem» és «akkor mondtam, íme jövök» (U. o. 5—7.). Kész az áldozatra, hogy miértünk, testvéreiért, feláldozza magát az Atyának. Végtelen szeretete ösztönözte, mert «senkinek sincs nagyobb szeretete annál, aki életét adja barátaiért». És ezzel a szeretet-áldozattal megdicsőíti az Atyát és iránta való szeretetét bizonyítja: «hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, így cselekszem» (Jn. 14. 31.).

Isten Fia Szívéből szüntelen áradt a szeretet mireánk. Az élet ígét és Szívének jótéteményeit adta nekünk: «körüljárt jót cselekedvén». De mindezt csak keretnek szánta a szeretet koronájához, a keresztáldozathoz. Mert ezzel az egyetlen és Istenhez egyedül méltó áldozattal «mindörökre tökéletesekké teszi azokat, akik meg akarnak szentelődni» (Zsid. 10. 14.).

Az Isten Fia nemcsak szenvedett és feláldozta magát értünk a kereszten, hanem dolgozott és fáradozott is. Munkát vállalt, kezdve a legegyszerűbb kézműves munkától egészen a tanítói és apostoli munkáig, hogy nekünk példát adjon a munkában. Dolgozott és fáradozott, keresvén az eltévedt juhokat. Három rövid esztendő apostoli munkájával tömegeket mozgatott meg és vonzott magához és oly ékes-szólóan beszélt, hogy ember még úgy nem szólott. Meg-

tehette volna isteni hatalmával és kegyelmének erejével, hogy minden, még a legmegátalkodottabb bűnöst is megtéríti. Felékesíthette volna apostoli működését a mindenható és maradandó siker koronájával. De ő ezt a sikert csak futólag csillogtatta meg apostoli munkájában és a siker koronáját nem a munkájával akarta elérni, hanem áldozatával, a tövis-koronával.

4. Mélységes misztérium.

Itt mélységes, nagy, imádandó misztériumot érintünk. Szinte azt szeretnők mondani, hogy az Isten Fia féltékeny gondolattal őrködött, hogy mi az ő életének koronáját ne az ő páratlan apostoli munkájában keressük, mert ő nem abba akarta helyezni, bármily végtelen odaadással apostolkodott, fáradozott is miérettünk, hogy tanítson, megtérítsen, megváltson minket.

Nem akart tisztán isteni mindenhatóságával, csodával megtéríteni minket. Az emberi oktatás és a türelmes fáradozás alázatos útját választotta. De mégsem tudta elrejtteni isteni természetének erejét és fönségét, mert ez a legemberibb működésén is átsugárzott, és végtelenül szerető Szívének tüze kiáradt. Úgy hogy kezdettől fogva csodálták a tömegek. A tisztelet és szeretet iránta futótűzként terjedt el ezek és ezek szívében. «Megjelent a mi Üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete» (Tit. 3. 4.). Rajonganak érte. Szinte ellenállhatatlan erővel magához vonza az embereket apostoli útjain. Páratlan diadalmenetben ünneplik Virágvasárnap. És mégis mi volt az ő személyes apostoli munkájának eredménye? Hányan vallják magukat híveinek, mikor elfogták és vádolják? A legbensőbb barátai közül hányan vallják magukat tanítványainak? Hányan vannak övéi közül mellette szenvedésében?

Mi volt tehát apostoli munkájának igazán az eredménye? Nagy sikertelenség. Nemcsak azért, hogy a kereszt alatt álló egy-két hű lelken kívül senkit sem térített meg véglegesen. Akik egy ideig lelkesedtek érte, most nemcsak közömbösek lettek, hanem egyenesen ellenségeivé lettek, halálát, megfeszíttetését követelték. Lehet-e nagyobb sikertelenséget elgondolni? Pedig ne felejtjük, hogy Krisztusnak minden emberi és isteni hatalom rendelkezésére állott, hogy teljes és tökéletes sikert érjen el, nem háromévi fáradtságos apostolkodással, hanem egyetlen megjelenésével, egészen úgy, ahogyan neki tetszett volna.

5. Miért a sikertelenség?

Miért ez a rettenetes sikertelenség?

Ha azt feleljük erre, hogy meg akarta ízlelni — a mi vigasztalásunkra és erősítésünkre — az emberi sikertelenség keserűségét és példát akart adni az alázatosságban, akkor igazat mondunk, de még nem adtunk feleletet a nagy kérdésre. Hiszen az isteni Megváltó ezzel a nagy sikertelenséggel nem mondott le a világ meghódításáról. A lelkek meghódítása helyett, a győzelem helyett, nem elégedett meg az alázatosság gyakorlatával. *Ő diadalmaskodni akart.* Ő el akarta érni a célt. Ő uralkodni akart nemcsak a hozzá hűtlenné lett zsidó tanítványai és hívei fölött, hanem az egész világon.

Van az evangéliumban egy mondat, amelyen keresztül be lehet pillantanunk ennek a csodálatos misztériumnak a mélységébe. «Én pedig, ha felemeltetem a földről, mindene-
ket magamhoz vonzok» (Jn. 12. 32.). Tudjuk, hogy az Úr Jézus itt a kereszthaláláról szólott. Az evangélista is hozzáteszi, hogy miért mondotta ő ezt: «ezt pedig mondá, jelezvén, milyen halállal fog meghalni» (U. o.).

Tehát keresztáldozatával és nem elsősorban munkájával akarta magához vonzani a lelkeket. Áldozatával akarta a siker koronáját feltenni megváltói művére. Azt akarta tehát, hogy keresztáldozatának tulajdonítsuk megváltásunkat. Ha keresztáldozata előtt végleges sikert és eredményt ért volna el, akkor azok az ezrek és ezrek azt gondolhatták volna, hogy őket nem a kereszttel, hanem beszédeivel térítette és váltotta meg. Ezek és mások is azt gondolhatták volna, hogy nem a kereszt a mi üdvösségünk egyetlen forrása.

Krisztus éppen a teljes sikertelenségre akarta világmegváltói sikerét, a keresztáldozatát, győzelmét felépíteni. *A kereszt győzött a hűtlenek szívében is, és milliók szívében.* A keresztáldozat után a hűtlen apostolok is készek meghalni és életüket adják a Megváltóért. És a vértanuk milliói is a Keresztrefeszítettért halnak meg. Hirdetik, hogy a kereszten az üdvösség, és hirdetni fogják a századokon át, mennyi lelket vonzott magához az, «aki felemeltetett a földről» a keresztfán.

Tehát Krisztus azért választotta a sikertelenséget apostoli munkájában, hogy keresztjének és áldozatának diadala annál szembetűnőbb legyen, hogy örökké hirdesse nekünk, hogy üdvösségünk forrása az ő átdöfött Szíve.

6. Most kezdék Krisztus tanítványa lenni.

Szent Ignác vértanu gyönyörűen kidomborította az áldozat és kereszt vezetőszeropét a keresztény életben. Amint Krisztus azt becsülte legtöbbre, úgy nekünk is azt kell legtöbbre becselnünk, hogy Isten Fiához hasonlók legyünk. Szent Ignác vértanut halálraítélték és Kisázsia-ból Rómába hurcolták, hogy ott a cirkuszban az oroszlanok

elé dobják. Útközben búcsúlevelet írt híveihez: «*Most kezdek* Krisztus tanítványa lenni» — így ír hozzájuk. Ignác ifjúságától fogva buzgó, tevékeny keresztény életet élt. Mint püspök Antióchiában nagy fáradtsággal dolgozott az Úr szőlőjében. És ő azt mondja, hogy most, mikor a vértanuhalálra indul, «*most kezdek* Krisztus tanítványa lenni!» Miért mondja ezt? Azért, mert a keresztnben és az áldozatban nyerjük el a Krisztushoz való hasonlóságnak a legfőbb és legjellegzetesebb jegyét. Krisztus Egyháza örökre nagyra becsüli az apostoli munkát és fáradozást, a szeretet minden cselekedetét, de hogy félmunkát ne végezzünk és félmunkát ne dicsőítsünk, még jobban és mindenek fölött hirdeti az Úr kereszthalálát, az oltár misztériumában az ő «boldog szenvedésének emlékezetére» és az ő áldozatában való részesedés szükségét! (Faulhaber nyomán).

Nem lehetünk Krisztusnak tanítványai, ha éppen abban nem követjük, amit ő élete főművének tekintett, az áldozatos szeretetben. Nem élünk és érzünk együtt isteni Testvérünkkel, ha áldozatában nem osztozunk. Nem járunk az ő útján — nem ő a mi Utunk —, ha nem osztjuk meg vele keresztútját.

Hogyan részesedünk Isten Fia áldozatában? Úgy, hogy egyesülünk vele mint Áldozó Pappal és mint Áldozattal.

7. Egyesülés az isteni Áldozó Pappal.

Az egyházi rend szentségében csak a papok kapnak felhatalmazást, hogy Krisztus keresztáldozatának titokzatos ismétlését, a vérnélküli áldozatot, a szentmisét bemutassák. De ezenkívül, bár más módon, az összes hívek is bemutatják a szeplőtelen áldozatot. Hogyan? Milyen címen? Szent Péter apostol mondja minden kereszténynek: «Ti pedig választott nemzetiség, királyi papság vagytok . . .» (I. Pét.

2. 9.) «Ti is mint élő kövek építettek föl rajta lelki házul, szent papságul lelki áldozatok bemutatására, amelyek kedvesek az Isten előtt Jézus Krisztus által» (U. o. 5. v.). Tehát lelkileg egyesülnie kell a híveknek is Krisztussal, mint Áldozópappal és vele együtt ajánljuk fel a legszentebb áldozatot a mennyei Atyának. Ezt jelenti a följajnló imádság is. «Orate fratres» — imádkozzatok testvéreim, hogy az én és a ti áldozatotok kedves legyen a mennyei Atyánknak!» Ugyanezt fejezi ki az átváltozás előtti imádság: «Memento Domine . . . — Emlékezzél meg Uram, szolgád-ról és szolgálóidról . . . akikért följajnljuk, vagy akik maguk is följajnlják neked ezt a dicső áldozatot».

Majd tovább: «Hanc igitur . . . — Fogadd kegyesen, Urunk, Istenünk szolgálid és egész családod áldozatát . . .»

Ezekből látjuk, hogy a hívőknek is egyesülniök kell az isteni Áldozópappal a legszentebb áldozat bemutatásánál, mert Krisztus minden híve, titokzatos testének minden tagja részesedik Krisztus papságában. Az ősegyházban volt egy szép szokás és szertartás, hogy a hívek mindnyájan hozzájárultak kenyérrel és borral a szentmiseáldozat felajánlásához. Ennek a szokásnak a szellemét mindig meg kell őriznünk, készséges áldozatos lelkületünkkel. (Marmion nyomán. *Le Christ vie de l'âme*, pag. 362. skk.)

8. Egyesülés az Áldozat-Báránnyal.

Krisztus nemcsak Áldozópap, hanem Áldozat is. Ő az áldozati Bárány. Nekünk az egész Krisztussal, az áldozati Báránnyal is egyesülnünk kell. Ezzel teljesítjük Krisztus Szívének legbensőbb óhaját. Ezzel teljessé válik a mi vele való egységünk és életközösségünk. Ekkor elmondhatjuk, hogy «az ő teljességéből merítünk».

Már a két áldozati anyag is erre figyelmeztet. A kenyér a szétzúzott és megőrölt gabonaszemekből egyesített anyag. A bor is a sok összeszedett szőlőszemből van sajtolva és egy itallá egyesítve. Ez a jelképe a hívek egységének Krisztussal. A görögkatolikus szertartásban a hívek egysége az Áldozattal, Krisztussal nagyon szemléltető kifejezést talált. A szentmise elején a pap kis aranylándzsával szétosztja a kenyeret és megjelöli mindegyiknek a részét külön-külön imádsággal, az illetők személyének megfelelően. Az első kenyérdarabka az Úr Jézust jelenti, a második a Szűzanyát, azután a többi darabkák az apostolokat és vértanukat, szenteket és szűzeket és az aznapi szentet, szóval a diadalmas Egyházat. Azután következnek a darabkák a szenvedő Egyház és végül a küzdő Egyház jelképezésére. Ott van egy darabka a pápa, a püspökök, papok és a hívek jelképezésére. Miután pedig a szétDarabolás megvan, a pap ráteszi a darabokat az áldozati tányérkára és följajánlja az Istennek, hogy mindaz egy áldozattá váljék, Krisztus szent áldozatává.

Ez a szertartás is arra emlékeztet, hogy egyesülnünk kell Krisztussal, mint áldozattal. A mi latin szertartásunk egyszerűbb, de ebben is van egy ősrégi szokás, amelynek ugyanaz a célja és jelentése. Mikor a felajánlásnál bort öntünk a kehelybe, egy-két csepp vizet is vegyítünk bele. Mit jelent ez? Megmagyarázza az a gyönyörű imádság, amellyel ezt a szertartást kísérik: «Isten, ki az emberi természet méltóságát csodálatos módon alkottad és még csodálatosabban emelted vissza a kegyelem rendjébe, add, hogy e víz és bor misztériuma által annak istenségében részesüljünk, aki emberi természetünkben részesülni kegyeskedett.»

A víz és a bor egyesülése először azt jelenti, hogy

Krisztusban az Isten egyesült az emberrel; azután, hogy mi mindnyájan emberek egyesülünk Krisztussal, aki magát feláldozza. A bor jelenti Krisztust, a víz a híveket. «Ezzel az összevegyítéssel a hívő népnek Krisztussal, a Fejjel való egységét jelképezzük» (C. C. Trid. s. 22. c. 7 Marmion nyomán).

Erre emlékeztetnek minket gyakran a szentmise-áldozat imádságai, amelyeket lehetetlen őszinte lélekkel elmondanunk anélkül, hogy az Áldozattal együtt mi is fel ne ajánljuk magunkat áldozatul.

«Szenteld meg kegyesen, Urunk, kérünk, ezeket az adományokat és e jelképes áldozatnak a felajánlását elfogadva, fogadj el *minket* is magadnak örök *áldozati ajándékul*» (Pünkösöd hétf. mise).

«Kérünk, Uram, hogy a mi Közvetítőnk Jézus Krisztus tegye a mi ajándékainkat előtted kedvessé és önmagával együtt *minket* is ajánljon fel neked tetsző áldozat gyanánt!» (Jézus K. örök Főpap miséje.)

Ugyanezt sürgeti Szent Pál: «Krisztus szeretete sürget minket, mivel úgy vélekedünk, hogyha egy meghalt valamennyiért, akkor valamennyien meghaltak és valamennyiért meghalt Krisztus, hogy azok is, akik élnek, már ne önmaguknak éljenek, hanem annak, aki értük meghalt és feltámadott» (II. Kor. 5. 14.). «Krisztussal együtt keresztre szegeztettem; élek, pedig már nem én, hanem Krisztus él bennem» (Gal. 2. 19.). «Szívesen áldozok és magam is áldozattá leszek...» (II. Kor. 12. 15.) Kérve-kérlek titeket... hogy adjátok testeteket élő, szent és Istennek tetsző áldozatul!» (Róm. 12. 1.)

9. Hogy kedves legyen áldozatunk az Atyának!

Akkor lesz kedves áldozatunk a mennyei Atyának, hogyha az áldozati Báránnyhoz vagyunk hasonlók. Ha mi is, mint Krisztus, egészen átadjuk magunkat a mennyei Atya szent akaratának, hogy ő rendelkezék teljesen áldozatunk fölött. Krisztushoz hasonlóan elfogadjuk az Atya kezéből a szenvedés kelyhét, elfogadjuk a nekünk jutott keresztet, a nekünk szánt áldozati formát, azt a mindennapi szenvedést vagy áldozatot, amelyet az Atya nekünk juttat és amelyet kész szívvel vállalunk Isten Fiával egyesülve: «hogy megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, így cselekszem» (Jn. 14. 31.).

Az isteni Bárány áldozatával való egyesülésünknek nemcsak egy módja van, a szószerinti keresztrefeszítés vagy vértanúság. Igaz, hogy Krisztus néhány legbensőbb híve külsőleg is hasonló volt hozzá és iránta való szeretetből keresztthalállal végezte be áldozatos életét. De nem állíthatjuk, hogy a külső hasonlóság föltétlenül és kizárólag az áldozat legtökéletesebb fokát jelenti. Az áldozat formája különböző lehet, csak az áldozatos szeretetnek kell egynek lennie a Krisztussal való egyesülésben. Ha valaki csupán rendkívüli alkalmakban keresné a lehetőséget, hogy az isteni Áldozatbáránnyal egyesüljön és az ő áldozatában résztvegyen, az abban a veszélyben forog, hogy áldozatos készsége nem áll a valóság talaján, hanem talán a képzelődés felhőiben.

A vértanui hivatást nem mindenkinek adja Isten. De van vérnélküli vértanúság és tökéletes áldozat is. És ez az áldozat-formája a legtöbb keresztény életének. A szentmiseáldozatban az Úr Jézus a kálvária-áldozatát újítja

meg vérnélküli formában. A véres kálvária-áldozat és a vértelen szentmiseáldozat ugyanegy áldozat. Hasonlóképen a mi életünkben is vérnélküli áldozatul adhatjuk magunkat, és ez az áldozat tökéletes lehet és teljesen egyesülhetünk általa az isteni Báránnal, egészen az ő Szívével együtt-érezve mutathatjuk azt be, és egészen kedves lehet a mennyei Atyának.

És ez a vérnélküli áldozat többé-kevésbbé rejtett formában átfogja és áthatja egész belső és külső életünket. Azt mondhatjuk, hogy az istenfiúi életben az áldozatnak szükségszerű életfeladata van és lépten-nyomon nélkülözhetetlen szerepet tölt be. Áldozat nélkül nem lehetünk «új emberek», isteni életet élő emberek. Mert ez csak úgy lehetséges, ha a «régi embert» az ő összes rendetlen hajlamaival feláldozzuk, «levetkőzzük». Az istenfiúi élet nem fejlődhet és nem teljesezhetik be rajtunk, ha a természetünket a természetfölötti istenfiúi élet számára áldozatos lelkülettel meg nem hódoltatjuk. Az istenfiúi élet szelleme, az Isten-szeretet szelleme nem diadalmaskodik és nem uralkodhatik bennünk, ha az önszeretet egészen föl nem áldozzuk. Nem élhetünk egy és összhangos életet a mi isteni Testvérünkkel, ha a mi szándékainkat, terveinket, vágyainkat és tetszéseinket neki föl nem áldozzuk.

Nem teljesíthetjük hivatásbeli kötelességeinket az Atya tetszése szerint áldozatos lelkület nélkül. Nem lehetünk hű Krisztus-követők, nem teljesíthetjük Isten és az Egyház parancsait, nem lehet bennünk krisztusi felebaráti és testvéri szeretet, ha nem szeretjük az áldozatot. Nem kísérhetjük őt be az Atya dicsőségébe, csak ha vele megyünk a keresztt és áldozat útján. Nem ismer reánk a mennyei Atya, csak ha az áldozatos szeretet jegyét látja rajtunk, mellyel hasonlók vagyunk szent Fiához, aki önmagát,

életét adta övéért, hogy így mutassa ki szeretetét az Atya iránt és úgy dicsőítse meg őt. Hiszen Isten Fia a lehető legteljesebb áldozatot akarta a mennyei Atyának bemutatni. Krisztus, a fej részéről teljes az áldozat, de csonka és hiányos volna, hogyha mi, Krisztus testének tagjai, nem vennénk részt az áldozatban.

A szeretet csak a teljes áldozatban nyugszik meg. Aki semmi áldozatra sem kész, az semmit sem szeret. Akiben kevés az áldozatos lelkelet, abban kevés a szeretet. Aki mindent föláldoz, az tökéletesen szeret.

Tehát azt az áldozatot, amelynél nincs nagyobb — hogy valaki életét adja barátaiért — kétféle formában lehet meghozni és mind a két forma tökéletes lehet: a vértanui és a vérnélküli teljes önfeláldozás.

Minden áldozatnak legfőbb isteni fémjelzése abban van, hogy nemcsak valamely áldozatra készek vagyunk, hanem az áldozat formáját is egészen a mennyei Atya szent tetszésére bízuk és bármilyen neki tetsző formában elfogadjuk. «Ne az én akaratom legyen, hanem a tied!» Tehát ami neki tetszik, ahogyan neki tetszik, mert neki tetszik. «Ahol te akarod, amikor te akarod és ahogyan te akarod!» (P. Auffroy). Az isteni szent akarat mutatja meg vagy határozza meg a mi áldozatunk formáját, hogy az isteni Áldozat-Báránnyal hogyan egyesülünk. Ha valamelyik áldozatos életforma után vonzódunk vagy valamelyiktől rettegünk is: végtére minden esetben gyermeki készséggel kell fogadnunk a mennyei Atyától azt, amit ő nekünk szánt. Az isteni Megváltó is megrettent szenvedéseinek kelyhétől, de mégis készséggel fogadta az Atya kezéből: «ne az én akaratom legyen, hanem a tied!» Ne feledjük, hogy az a legtökéletesebb áldozat, ha az áldozat mikéntjét sem mi határozzuk meg, hanem Atyánk szent tetszése.

LIX. Együtt dolgozunk Isten Fiával.

1. Krisztus tevékenységének «hiányzó része».

Életközösségünk Isten Fiával megkívánja, hogy az ő munkájából is kivegyük részünket. Együtt élünk és egyek vagyunk vele, tehát vállaljuk az egy nagy Krisztus életművében való részesedést is tevékenységünk által. Amint Isten minden egyes fogadott gyermekében «mindent közreműködött» az istenfiúi élet fejlődésére és mindennek ezt a célt kell szolgálnia, úgy Isten összes gyermekei egyek Isten Fiában; és Isten Fia titokzatos testének teljes fölépítése az egységesítő életfeladatuk. Ezzel dicsőítik meg a mennyei Atyát. Mikor azt mondjuk Szent Pállal, hogy: «élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem», akkor készségesen bekapcsolódunk az egy nagy krisztusi élettevékenységbe és magunkra vállaljuk nemcsak azt, hogy Isten Fia imádságában, istentiszteletében, főképen áldozatában résztveszünk és betöltjük és «kiegészítjük testünkben, ami híja van Krisztus szenvedésének» (Kol. 1. 24.), hanem vállaljuk azt is, hogy *betöltjük és kiegészítjük Krisztus tevékenységének hiányzó részét is.*

Isten Fia az ő földi életében beteljesítette az ő istenemberi személyére jutott részt a tevékenységből, elvégezte a reá bízott művet. Megtette az Atya akaratát. Imádságos lélekkel szentelte magát a rejtett názareti élet igénytelen kézműves munkájának, a házi teendők végzésének. Az Atya szent akarata szerint pusztába vonult és azután elkezdte nyilvános apostoli munkáit. Tanított, apostolokat nevelt, kereste Izrael eltévelyedett juhait, a szegényekre és betegekre árasztotta jótéteményeit. Azután apostoli munkájára reátette a keresztdozat koronáját. Megalapította Egyházát, az ő titokzatos testének látható életegységét. Isten Fia tehát a

maga személyében beteljesítette tevékenységét, de az ő tagjaiban még nincs beteljesítve, még folytatódik munkája. Minden tagjának ki kell venni a neki jutott részt Krisztus munkájából.

2. A tétlenség eretneksége.

Az evangélium nem szűnik meg hirdetni mindnyájunk kötelességét a tevékenységre. Az Isten országa, vagyis az Egyház, Krisztus titokzatos teste, hasonló a dolgozó, szántóvető emberhez. Hasonló a szőlőműves családtyához, aki munkásokat szegődtet. A mennyei Atya számonkéri a reánk bízott értékeket, erőket, képességeket, talentumokat, vajjon serény munkával hasznosítjuk és gyarapítjuk-e azokat az ő dicsőségére. Nem azért adott testi és lelki, emberi és istenfiúi erőket, hogy azokat parlagon hagyjuk, vagy elrejtjük, elássuk és tétlenségre kárhoztassuk, hanem arra, hogy Isten Fiával, a mi életet adó Közvetítőnkkel egyesülve, együttélve kifejlesszük magunkban az istenfiúi életet és segítsünk azt másokban is tevékenyen kifejlődni. Ha ezt nem tesszük, akkor hűtlenül sáfárkodunk a reánk bízott erőkkkel és értékekkel.

Krisztus Egyháza többszörösen kárhoztatta a tétlenség eretnekségét. Így Molinos életetsorvasztó tanait, amelyek szerint: «Isten egyedül akar működni» (Denz, 1222.), tehát tétlenül rá kell hagyni mindent. A tétlenségnek az a formája is kárhoztatva van, amelyik szerint a lelki élet magaslatain, a tiszta szeretet felé vezető úton, mindent Istenre kellene bízni és egészen szenvedőlegesen kell viselkedni. (Fénelon tévedései. Denz. 1327.) Még midőn az Isten-szeretet egészen uralkodik is lelkünkön — amennyire ez a földi életben lehetséges —, még akkor is csak kivételesen szokta Isten a lélek és a test erőinek tevékenységét kisebb-nagyobb mértékben fel-

függeszteni. De éppen az ilyen kiváltságos lélekben lángol fel legjobban a buzgóság, hogy Isten iránt való szeretetének főképen áldozatos tettekben adja bizonyítékát istenadta hivatásának keretében.

A tétlenség eretnységét maga Isten Fia kárhoztatja az ítélet napján. Nem akarja ugyan elsorolni az összes vétkeket, amelyek miatt az emberek elkárhoznak, de feltűnő, hogy éppen a tétlenség vétkét hangsúlyozza. Azért kárhoztatja a gonoszokat, amit nem tettek, pedig tenniök kellett volna. A tevékeny szeretet hiányát ítéli el. «Éheztem és ti *nem adtatok* ennem . . . szomjúhoztam és *nem adtatok* innom . . . *nem fogadtatok be* . . . *nem ruháztatok fel* . . . *nem látogattatok meg* . . . Amit *nem cselekedtetek* egynek a legkisebb közül, nekem sem cselekedtetek» (Mt. 25. 36.). Mert felelősek vagyunk a jótettnek az elmulasztásáért, amelyre Isten erőt és lehetőséget adott.

3. Minden munka istenfiúi munka legyen !

Isten Fiával való együttműködésünkben nem akármilyen tevékenységet vár el tőlünk az egy nagy krisztusi életmű, hanem azt, amit istenadta szerepünk juttatott. Mert «különfélék a kegyelmek . . . egyiknek a bölcsesség beszéde adatik a Lélek által, a másiknak meg a tudomány beszéde . . . ennek a hit . . . annak a gyógyítás adománya . . . ennek a csodatevő hatalom, annak a prófétálás, ennek a szellemek megítélése, annak a nyelvek nemei, amannak beszédek értelmezése. Mindezeket pedig egy és ugyanaz a Lélek műveli, kinek-kinek úgy adván részt, ahogyan akarja. Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is» (I. Kor. 12. 4—12.).

Különböző képességekkel különböző munkarészeket

végzünk, de mindnyájunk munkája eggyé olvad Isten Fia által, akinek tagjai vagyunk, akitől minden munkaképességünket kaptuk, és akinek egy nagy építő munkáján együtt dolgozunk.

Nincs az emberi életnek olyan egyéni, családi, társadalmi, állami vonatkozású munkája, bármily világi munkának lássék is, hogy Isten Fiával egyesülten végezve, szent, istenfiúi munkává ne válnék, amellyel az Atyát megdicsőítjük. «Akár esztek, akár isztok, akár bármi mást tesztek, mindent Isten dicsőségére cselekedjete!» (Kor. 10. 31.) Isten Fia az ő földi életében mindent, még a legegyszerűbb házimunkát is megszentelte és *istenfiúi munkává* avatta. Hozzá hasonlóan Isten gyermekeinek is minden munkája istenfiúi munka kell, hogy legyen. Ha pedig az, akkor építi és teljesebbé teszi az egy nagy krisztusi művet, Krisztus titokzatos testének fejlődését.

Ilyen szempontból kell néznünk testvéreink legkülönbözőbb munkáit. Különösen azokét, akik a legegyszerűbb és legalázatosabb szolgálatokat végzik, a kézimunkákat, a táplálékról és ruházatról való gondoskodást. Hiszen az emberiség nagy része legtöbb idejét ilyen tevékenységben tölti. *És kinek a munkája krisztusibb?* Kinek a munkája építi jobban Krisztus testét? Nem okvetlenül azé, akinek a Gondviselés szellemibb, lelkibb vagy tündöklőbb munkarészt adott, hanem az ellenkezője is lehetséges. A mennyei Atyát nem az dicsőíti meg jobban, akinek magasabb vagy szentebb a hivatala, hanem *aki jobban együtt él és együtt dolgozik Isten Fiával, mégha a legigénytelenebb munkakör jutott is neki.* Amint Isten Fiának minden munkája megdicsőítette az Atyát, úgy Isten gyermekeinek is minden munkája tökéletes Isten-dícséret lehet Isten Fiával való egyesülésünk által.

4. Isten Fia egész nagy művében részünk van.

Bármily kicsiny részletmunka is, amit egész életünkben végezhetünk, bármennyire szükséges is, hogy sokan és mindnyájan együtt dolgozzunk Isten Fiával az ő egy nagy művén, mégis a mi kis szerény részletmunkánk által, mint az ő testének ilyen vagy olyan tagjai, az egész nagy krisztusi műben részünk van.

Már azzal a tevékenységgel is részt veszünk az egész krisztusi test javára, ha önmagunkban az istenfiúi életet odaadó közreműködésünkkel teljessé tenni igyekezünk, ha Isten Fiában, a szőlőtőben életerős vesszők vagyunk. Gyümölcsöt érlelünk az egész Egyház javára, ha Krisztusban vagyunk és maradunk. De ez a bennélés és bennmaradás csak akkor életerős, ha mi minden istenadta tevékeny erőnket munkába állítjuk, hogy az istenfiúi élet akadályait magunkban elhárítsuk és közreműködésünket az isteni élet-erőkkel teljessé tesszük. Így valami igaz értelemben az egész világ üdvösségén együtt dolgozunk Krisztussal. Mert a vele való tevékeny életegységünk által Isten Fia testének minden tagjáért élünk, és odaáldozzuk magunkat, mindegyiknek ügyét szívünkön viseljük, mindegyikért felajánljuk Krisztust a mennyei Atyának és vele együtt mimagunkat is.

5. Krisztusi világmegváltói gondok.

Hogy bensőségesen és egészen odaadóan együtt dolgozzunk Isten Fiával az ő egy nagy művén, szükséges, hogy egészen magunkévá tegyük az ő isteni szándékait, terveit és gondjait. Nem szabad, hogy istenfiúi életünk a kiskorúság kezdetlegességeiben megrekedjen. Nem gondtalan nagy

gyermeket akar belőlünk nevelni a mennyei Atya a gyermekfogadás Lelke által, hanem lángoló szívű apostolokat. Nem azért fogadott gyermekeivé, hogy az ő végtelen szeretetének ránkáradó sugaraiban tétlenül sütkérezzünk. Isten Fia testvéreinek tevékenysége nem merülhet ki a kényeztetett gyermekek kicsinyes törekvéseiben, midőn azzal ámtíják magukat, hogy mennyei Atyjukat eléggé megtisztelik, ha őt csupán önző és szeszélyes kéréseikkel foglalkoztatják, ahelyett, hogy mindig jobban belenőnének az isteni család nagy szándékaiba. Azért lettünk Isten gyermekeivé, hogy Isten Fiához hasonlóan «növekedjünk és teljes férfiúvá fejlődjünk», hogy Krisztus teljessége betöltsön minket is.

Vajjon elmélyedtünk-e Isten Fia szándékaiba és világot átölelő nagy vágyaiba, hogy az egész emberiséget magához vonzza — «mindent magamhoz vonzok» — és Isten gyermekeivé tegye, titokzatos testének tagjaivá avassa és beléjük saját istenfiúi életét árássa és így az istenfiúi testvériség egy nagy világbirodalmát megépítse? Együtt dobog-e vele a mi szívünk, ha ennek a tervezett isteni nagy testvériségnek Kálváriáját látjuk nap-nap után itt is, ott is a világon? Akik arra vannak hivatva, hogy mint a mennyei Atya gyermekei egy isteni szeretetben egyesüljenek, azok gyűlölik és tépik egymást. Akiket a Szeretet Lelkének kellene vezérelni, azok a gyűlölet és hazugság atyjától vezettetik magukat. Akiknek Isten Fiát kellene látniok és szeretniök egymásban, azok engedik Isten Fiát éhezni, fagyoskodni, emberhez nem méltó nyomortanyákon lakozni. Akiknek bőven van feleslegük, gondtalanul hagyják maguk mellett éhenhalni Isten Fiát a szegényekben.

Ha magunkévá tesszük isteni Testvérünk szándékait, akkor minket is szíven talál az istenfiúi testvériség haldoklásának megrendítő látványa! De mit tehetünk? Hogyan

vessük bele a mi csöpp erőinket az ellenáradatba? Hogyan állítsunk gátat a gyűlölet rettentő áramlatának? Az nem ment fel minket a tevékenységtől, hogy a mi munkánk úgyis csak egy-egy csöpp volna az áradattal szemben, csak kis kődarab a krisztusi testvériség nagy épületében.

Isten Fia nem azt kívánja tőlünk, hogy a mi erőink korlátoltsága fölött évődjünk és keseregjünk, és ezáltal még a mi csekély erőinket is tétlenségre kárhoztassuk vagy revedezéssel és sopánkodással megbénítsuk. Nem azt várja tőlünk, hogy elérhetetlen ábrándképeket tervezgessünk és csodavárással áltassuk magunkat, hanem azt, hogy minden istenadta erőnket latba vetve övele együtt működjünk abban a keretben, amelyet gondviselése kijelölt élethivatásunk számára. Ha mindenki a maga kis életkörében így vállalná Krisztus terveinek megvalósítását, akkor az istenfiúi testvériség uralkodnék a világon.

6. Krisztus többi munkája.

A krisztusi szeretet műve, amelynek Isten összes gyermekei elkötelezett munkásai, nemcsak a szegények tevékeny szeretetét követeli, nemcsak a testi inségben levőkön kell hathatósan segítenünk, hanem azokra is ki kell terjesztenünk a krisztusi szeretetet, akik a lélek inségében szenvednek, akik távol vannak az isteni igazság forrásától, akik még nem jutottak el az újjászületés szentségéhez, és nem kapták meg az istenfiúság üdvösséges kegyelmét, akiknek lelkét még nem táplálja az angyali kenyér, az isteni életre nevelő erősek kenyere, akiknek még nem vitték meg az evangélium boldogító jó hírét.

Krisztus kiadta a nagy munkát: «menjetek az egész világra és tanítsatok minden népeket! . . .» Mennyit végez-

tünk el ebből a munkából? Mennyire «mentünk el» és mennyire «tanítottunk»? Pedig idestova kétezer éve már, hogy a munkát Krisztus kijelölte, «az egész világról» van szó és minden népről, minden lélekről, mert mindegyik hivatva van Isten gyermeke lenni. Ha együttélünk Krisztussal, akkor részt kell vennünk Krisztus nagy életművében. Ha kifejlődünk Isten gyermekeinek teljes férfikorába, akkor komolyan munkába kell állnunk. Ha nem is részesültünk az egyházi rend szentségében, a Krisztussal való életközösség mindnyájunkat kötelez, mindnyájunkat hív a munkára, a tevékenységre, várnak a lelkek . . .

Isten Fia nagy művének gondja egészen a mi gondunk kell, hogy legyen. És ha ez így volna, akkor «a te országod nagy gondja mellett eltörpülne és eltűnnék személyes aprócseprő kis gondjaimnak sokasága, amelyekkel annyit foglalkozom . . . egészségem, hírnevem, külsőm és kényelmem gondjai, a sikertelenség félelme, a siker öröme . . . Megöregszünk hiábavaló, jelentéktelen semmiségekben . . . pókhálósálakkal bibelődünk» (P. Charles), pedig ég a ház. Vagy a mi kis meghitt szegletünket csinosíthatjuk, pedig roskadozik a tető és ráncszakadnak a falak. Ezrek és milliók várják a segítséget és mi tétovázunk. Haldokolnak a lelkek, de mi nem látjuk, nem vesszük észre, mert szívünk nem dobog egészen együtt Krisztus Szívével, mindenáron a mi nyomorult, szűk és korlátolt szempontunkhoz ragaszkodunk és nem akarunk Krisztussal együttlátni, együttgondolkozni. A mi kis kedvtelésünk szerint szövögetjük még a jócselekedetek munkatervét is, ahelyett, hogy a krisztusi nagy tervekbe belemélyednénk «a mi lelkünk püspökének», a jó Pásztornak egész világot átfogó egy, nagy tervébe.

Talán «még sohasem tárgyaltunk együtt, mint munkatársak a te japánjaidról, a te kínaiaidról, a te indusaidról,

a te mohamedánjaidról... Mert a tieid ők is, bár még nem ismernek téged... Még sohasem járkáltunk együtt, kéz a kézben, az esti imádság csendjében, még sohasem mentem veled, Uram, végig az óriási kontinenseken, amelyek mind a te örökséged és mégis ott azokon a mérhetetlen nagy földrészekén még senkisem fordul imádságban hozzád.»

«Jőjjön el a te országod! Ahelyett, hogy költői vágyakozásban ábrándozzam e fölött, nem jobb volna-e, ha ezt a vágyat reggelenként, mint vértet ölténém magamra. Ez legalább megóvná buzgóságomat, azoktól a révedezésektől, amelyek az erény nevét oly joggalanul bitorolják. Erélyes bátorságra kényszerítene és megszabadítana a tétlenségtől...» (P. Charles).

7. A kereszténység nemcsak elmélet, hanem gyakorlat és cselekedet.

A krisztusi élet nemcsak abból áll, hogy szép és eszményi elméletet dolgozzunk ki az egyesek és az egész világ számára, hanem az elmélet arra van, hogy megvalósítsák, hogy tetterre váltsák. Az élő hit nem áll meg a gondolatnál, hanem elemi erővel követeli a cselekedetet. Mi nem az elképzelések és elgondolások világában éljük ki krisztusi életünket, hanem eszményeink a gyakorlati életben akarnak testet öltetni és eleven mozgóerővé válni. Mi nem a képzelet, hanem a valóság országában akarjuk azokat uralomra juttatni. És pedig nem valahol egy rejtett «boldogok szigetén», távol a világ zajától, valami kivételesen kedvező éghajlati és talaj-viszonyok között, kevesek, megértő lelkek meghitt körében. *Krisztusnak az egész világ kell, az összes népek, mindenki.* Nem mondunk és nem mondhatunk le egyikről sem. Nem vonulhatunk vissza,

nem tehetjük ölbe kezünket. Bele kell állnunk a mai hullámzó, zavaros, küzdelmes életbe!

Mit segít az rajtunk, ha büszkén rámutatunk az elmúlt évszázadokra, a keresztény középkorra, amikor a művelt világban mindenütt nemcsak a tudományban és művészetekben, hanem még a közéletben is a keresztény gondolat volt az uralkodó, irányító eszmény. A mi feladatunk nem az, hogy ezen a történelmi igazságon boldogan elmerengjünk, hanem, hogy ezt a mai világban, a mostani nemzedékben is valóra váltsuk. A mi keresztény kötelességeinket azzal nem teljesítettük és eszményeinket azáltal még tette nem váltottuk, ha elkesergünk a romlott világ, a rossz állapotok és emberek fölött, és gyászoljuk az eltűnt, elköltözött dicső multat. Krisztus minden pillanatban munkálni akarja az emberiséget az evangélium szellemével, folytatni akarja bennünk és általunk a világ kereszténnyé tételét.

Krisztus nem küldi ki övéit a világból, hanem a világba, az egész világba küldi őket, hogy azt neki meghódítsák. Küldi övéit a «farkasok közé» (Mt. 10. 16. Lk. 10. 3.). Küldi őket a nagy nyilvánosság elé. «Amit nektek sötétben mondok, mondjátok el fényes nappal és amit fülbesúgva hallotok, azt hirdessétek a háztetőkről» (Mt. 10. 27.). Azt kívánja tőlünk, hogy az evangélium jóhírért minden teremtménynek megvigyük. Azt kívánja, hogy hegyen épült város legyünk, hogy ne rejtjük véka alá az ő kegyelmének fényességét. Azt akarja, hogy a föld sava legyünk, mely a világot a romlástól megóvjá. Azt akarja, hogy az ő szeretetének tüzeit lobogtassuk és terjesszük. «Tüzet jöttem bocsátani a földre és mit akarok mást, mint hogy az felgyulladjon» (Lk. 12. 49.). Nekünk tehát lobogó lángnak kell lennünk, hogy hirdessük Krisztus igazságait és terjesszük szeretetét.

8. Lobogó láng.

Lobogó láng legyen bennünk a krisztusi szellem, mely áldozatos tevékenységre ösztönöz, mint a népek apostolát, akiben nem volt tétlen a krisztusi lelkiület, nem volt eredménytelen Isten kegyelme, aki valamennyi apostolnál többet dolgozott, «valamennyiüknél többet munkálkodtam, nem ugyan én, hanem Isten kegyelme énvelem» (I. Kor. 15. 10.). «Nem ettük ingyen senki kenyerét, hanem megdolgoztunk érte, fáradsággal, éjjel-nappal munkálkodva, hogy ne legyünk terhére egyikteknek sem. Nem mitha nem lett volna jogunk rá, hanem hogy magunkat követendő példakép gyanánt állítsuk oda nektek» (II. Tessz. 3. 8.). A krisztusi szeretet úzi és hajtja folytonos tevékenységre. «Ti tudjátok... miképen voltam veletek az egész idő alatt. Szolgáltam az Úrnak teljes alázatossággal könnyhullatások és megpróbáltatások között... Semmi hasznosat el nem hagytam, hogy nem hirdettem volna nektek és nem tanítottalak volna titeket nyilvánosan és házanként... És ime most lélekben megkötve elmegyek Jeruzsálembe és nem tudom, mik következnek ott reám, csak annyit, hogy a Szentlélek minden városban értésemre adja, hogy bilincsek és szorongatások várnak rám Jeruzsálemben. De mindettől nem félek és életemet sem tartom értékesebbnek mint magamat, csak elvégezhessem pályafutásomat, az igének a szolgálatát, melyet vettem az Úr Jézustól, hogy bizonyosságot tegyek az Isten kegyelmének evangéliumáról... Mert nem vonakodtam attól, hogy hirdessem nektek az Istennek egész akaratát... Mindenben megmutattam nektek, hogy *ekként munkálkodva kell segíteni a gyöngéken* és megemlékezni az Úr Jézus szavairól, mert ő mondta: Nagyobb boldogság adni, mint kapni...» (Ap. Cs. 20. 18 sk.)

Szent Pál egészen átadta magát az apostoli tevékenységnek. Mert ő Krisztusnak élt, Krisztusban élt és Krisztus őbenne. Szent Pál tudta, hogy Krisztus nélkül semmit sem tehetne és semmit sem érhetne minden fáradozása. De ha Krisztussal egyesülünk, maga Krisztus magasztosítja fel a mi különben értéktelen munkánkat és istenfiúi értéket ad azoknak. Krisztusnak csak eszközei vagyunk a kegyelem világában, de elvárja tőlünk, hogy mint tevékeny eszközei egészen neki éljünk.

Amit Szent Pál maga megtett, azt, kívánja övéitől is, elsősorban apostoltársaitól, de mindnyájunktól is. Timoteusnak ezt írja: «Kérve kérlek az Isten előtt és Jézus Krisztus előtt . . . hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan, ints, kérj, feddj minden türelemmel és tudománnyal. Lesz ugyanis idő, midőn az emberek nem viselik el az egészséges tanítást, hanem saját kívánságaik szerint szereznek maguknak tanítókat . . . Te vigyázz, viseld el a szenvedéseket mindenben, végezd az evangélista dolgát, töltsd be szolgálatodat . . .» (II. Tim. 4. 1—5.)

Mindnyájunknak pedig azt mondja Szent Pál «kérlek titeket, legyetek az én követőim, mint én is Krisztusé!» (I. Kor. 4. 16.) És miben volt a népek apostola különös módon Krisztus követője? Abban, hogy az egész világ üdvösségének munkáját megosztotta Krisztussal. Abban, hogy egészen Krisztusnak élt, Krisztusért élt. «Mert bár én mindenkitől független voltam, *magamat mindenkinek szolgájává tettem*, hogy többeket nyerjek meg» (I. Kor. 9. 19.). «Mindenkinek mindene lett.» Ezt kell mindnyájunknak megvalósítania a nekünk jutott kegyelem mértéke szerint. Mi szükséges ehhez? Nagylelkű szív, aki átadja magát és mindenét Krisztusnak, aki egészen Krisztusnak él, aki egy Krisztussal. Ilyen volt Szent Pál szíve, izzott a

krisztusi szeretettől, nagy szív volt, mely magába zárta az egész világot. mint Krisztus Szíve. Azért mondjuk róla: cor Pauli Cor Christi. Krisztus Szívével egyesült, Krisztus élt benne: «Élek én, már nem én, hanem Krisztus él én bennem.»

Ez a példakép mindnyájunk számára. Akkor nem hiányzik az áldozatos tevékenység, akkor hódít Krisztus evangéliuma, akkor terjed az isteni testvériség uralma és eljön az Isten gyermekeinek országa, amelyért nemcsak imádkoznunk kell mennyei Atyánkhoz, hanem Isten Fiával együtt dolgozni is. Akkor Krisztus munkája a mi munkánk, melyet általunk folytat. Akkor mindennapi életünknek a szentmise folytatásává kell válnia és állandó felajánlással kell egyesülnünk azzal, aki az oltáron föláldozza magát, hogy adjon megszentelő erőt minden munkánkhoz. Akkor munkaasztalunkat, műhelyünket, munkahelyünket oltárnak kell tekintenünk, ahol folytatjuk Krisztus munkáját és fel is ajánljuk azt az egyetlen áldozattal egyesülve, mint annak az áldozatnak részét. És akkor Krisztus szeretete leleményessé tesz minket és tevékenyekké, hogy a nekünk jutott krisztusi apostolkodás és tevékenység alkalmait nagylelkű szeretettel vállaljuk és teljesebbé tegyük a krisztusi művet a mi részünkkel, amelyre kegyelme ösztönöz és ráségít.

LX. Együtt Isten Fia testvéreivel.

1. Mindenkiben Isten Fiát szeretjük.

Ugyan kinek, melyik gyarló embernek jutott volna eszébe, hogy a szeretet parancsát oly hallatlanul felmagasztalja, megistenítse, hogy Isten annyiba veszi az emberek szeretetét, mintha őt magát szeretnők? Annyira komolyan

megköveteli a szeretetet az emberektől egymás iránt, hogy Isten Fiát magát kell látnunk és szeretnünk egymásban. Itt minden emberi okoskodás megszegyenül és hódolnia kell a krisztusi, istenfiúi testvériségnek Istenhez fölemelt félelmetes szentsége előtt. Itt nincs mit tétovázni, itt nincs kimagyarázás, nincs kibúvó! A felebaráti szeretet minden kérdése, minden nehézsége, minden áldozata oda van utalva egyetlen, végtelenül szent Személyre: Isten Fiára. Itt nincsenek különböző árnyalatok, kétféle vagy sokféle értelmezés. Itt csak egy van és ez minden embertársunkra vonatkozik: Krisztust kell szeretnünk mindenkiben.

De talán csak a szentekben, a kegyelem állapotában élőkben, talán csak a buzgó keresztényekben kell Krisztust szeretnünk? Krisztus nem tett különbséget. A legkisebb, a legutolsó emberben is Isten Fiát kell szeretnünk, mert ő mondta. Hát a bűnösökben, Krisztus ellenségeiben is Krisztust szeressük? Igen. Vagy talán Krisztus nem szerette ellenségeit, a bűnösöket, nem szerette-e őket annyira, hogy életét adta értük, hogy kimerítette szeretetét? Nem ő maga mondotta-e, hogy éppen a bűnösöknek van leginkább szükségük az ő végtelen szeretetére, hogy megmentse őket és Isten gyermekeivé tegye? Tehát Isten Fiát kell szeretnünk mindenkiben vagy azért, mert már éli az istenfiúi életet, vagy azért, hogy Isten Fia Szívének hő vágyát teljesítsük: hogy a bűnös is Isten gyermekévé legyen.

«Isten fiai vagyunk, sőt Isten Fia vagyunk!» — mondja Szent Ágoston. És ez a szeretet Szellemének, a Szentléleknek a műve, mert a Szeretet egyesít bennünket úgyannyira, «hogy Isten egyetlen Fiának egy testvére leszünk mindnyájan» (Sermo 71. 28.). «Az elsőszülött a sok testvér között, az elsőszülött, aki természete szerint egyetlen Fiú

volt, a kegyelem által sok testvért alkotott magának, akik vele együtt csak egyet tesznek ki... Ezek a testvérek testi születésük által ugyan sokan vannak, de a második, az isteni születés által mindnyájan eggyé lettek...» (Sermo 51.) Azért mondja Isten Fia, «hogy mindnyájan egyek legyenek, amint te, Atyám, énbennem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk... amint mi egyek vagyunk, úgy ők is tökéletesen eggyé legyenek...» (Jn. 17. 21—23.)

«Tehát, aki Isten gyermekeit szereti, az Isten Fiát szereti. És aki Isten Fiát szereti, az szereti az Atyát. És senki sem szeretheti az Atyát, ha nem szereti a Fiút, és aki szereti a Fiút, az szereti Isten fiait is. Kik ezek az Isten fiai? Isten Fiának tagjai. És aki ezeket szereti, az maga is tagja lesz Isten Fiának, mert a szeretet Krisztus testének egységébe foglalja, úgyhogy nem lesz csak egy Krisztus, aki önmagát szereti. Mert ha a tagok egymást szeretik, akkor Krisztus teste szereti önmagát» (S. Aug. In ep. ad. Parth. X.).

2. Ezt a szeretetet nem lehet megosztani...

«*És ezt a szeretetet lehetetlen megosztani...* Ha azt mondod például, hogy te csak egyedül Istent, az Atyát szereted, akkor tévedsz. Ha te őt szereted, akkor nemcsak őt szereted, hanem a Fiút is. Ime tehát azt mondod: szeretem az Atyát és szeretem a Fiút, de csupán csak az Atyát és a Fiút... Tévedsz. Ha te szereted a Fejet, akkor szereted tagjait is, ha nem szereted tagjait, nem szereted a Fejet sem» (S. Aug. u. o.).

Krisztusi lelkülettel Krisztust kell látnunk és szeretnünk embertársainkban. Ezt az egész világot átölelő és

magábafoglaló Krisztust nem lehet megosztani. Ez a Krisztust látó és szerető lelkület még azokra is ráveti a krisztusi szeretet sugarait, akik kiszakították magukat az egy élő Krisztusból, akik üldözik Krisztust és Krisztus tagjait.

Ezt a mennyei fényességű igazságot vetítette Isten Fia a keresztyényeket üldöző Saul szemébe a damaszkuszi úton, midőn azt mondotta neki: «miért üldözöl *engem*?» Nem azt mondta neki: miért üldözöd a keresztyényeket, hanem engem, mert hiszen ő azonosítja magát a legkisebbel is az emberek között. Ha Krisztus valamelyik tagját baj éri, azt a bajt Krisztus érzi legjobban.

Ezt az igazságot ragyogtatja föl itt-ott csodálatos módon, hogy szentjeinek élő hitét jutalmazza és buzdítsa. Így jelent meg a megfeszített Krisztus annak a nyomorult betegnek alakjában, akit Szent Erzsébet élő hite mint Krisztust ápolt és gondozott.

Isten gyermekeiben Isten Fiát, Krisztust kell látnunk és szeretnünk. Szent Teréz életében olvassuk, hogy néha türelmetlenség támadt lelkében, ha valaki alkalmatlan időben jött hozzá. De Szent Teréz hamarosan föleszmélt és azt mondta: «Bocsáss meg, Jézusom, nem gondoltam rá, hogy te vagy az!»

3. Kérlelhetetlen következetesség.

Ezt az isteni szeretetig felmagasztosított emberszeretetet kérlelhetetlen következetességgel megköveteli tőlünk Krisztus. Mert ezt a fölséges szereteteszményt ő nem valami elérhetetlen magasságban ragyogó csillagnak vagy ünnepi díszítménynek szánta, hanem a mindennapi élet kötelességévé tette.

Ha mi nem vesszük komolyan a krisztusi testvéri szeretetet, akkor Krisztus sem veheti komolyan a mi Isten iránt

való szeretetünket. Ha mi nem szeretjük Krisztust felebarátainkban, akkor egyáltalában nem szeretjük Krisztust, nem szeretjük Istent. Ha mi nem szeretjük felebarátunkat, akkor erre Krisztus azt mondja: engem nem szeretsz.

Tehát önmagát átmítja és csálja az, aki azt mondja vagy azt hiszi, hogy szereti Istent, de amellett nem szereti ember-társát; talán gyűlöli, talán csak közömbös neki — de ez sem szeretet; talán tudomást sem vesz róla, hogy szeretnie kell; talán nem is akarja ismerni nyomorát és ínségét, hogy szeretnie ne kelljen — pedig a mulasztás is lehet vétek és pedig súlyos is. Az utolsó ítéletben Isten Fia éppen a szeretet mulasztásait hangsúlyozza legjobban, mint a kárhoztató ítélet okát.

Az Isten Fia kérlelhetetlenül következetes ennek az isteni szeretettörvénynek sürgetésében és akik kibúvókat keresnek alóla, azokra az igazság és őszinteség isteni erejével sujt le. A szeretet apostola, Szent János azt írja: «Ha valaki azt mondja: Szeretem az Istent és felebarátját gyűlöli, az hazug. Mert aki nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szeretheti?» (I. Jn. 4. 20.)

A mi Isten-szeretetünknek ismertetőjele a felebaráti szeretet. Arról ismerik meg az emberek, hogy Krisztust szeretjük, hogy az övéi vagyunk, ha Krisztust felebarátainkban szeretjük. *Mikor tökéletes bennünk Isten szeretete?* A szeretet apostola megfelel reá: «*Ha szeretjük egymást, Isten bennünk lakik és az ő szeretete tökéletes bennünk*» (I. Jn. 4. 12.).

Azt sem engedi Isten Fia, hogy ezt a krisztusi testvéri szeretetet megcsönkítsuk, éspedig azáltal, hogy azt csupán valami elvont, gondolatbeli vagy érzelmi dolognak tartjuk. Végsőkéig következetesnek kell lennünk, le kell szállnunk a krisztusi szeretet gyakorlati alkalmazására. Annyira szükségesnek tartotta Krisztus ezt hangsúlyozni, hogy mikor az

ítéletről szól, és a szeretet alapján ítéli meg az emberiséget, *a legkézzelfoghatóbb szeretet-gyakorlat példáit, az irgalmas szeretet testi cselekedeteit* sorolja fel, az éhező, a szomjazó, a szegény, ruhátlan, a beteg Krisztus iránt.

4. «Mindenkinek mindene.»

«Mindenkinek mindene lettem» (I. Kor. 9. 19.) — ez az egyetlen megfelelő és méltó és következetes felelet az Isten Fiának arra a szavára, hogy «amit a legkisebbnek tesztek, nekem tesztek». Aki komolyan veszi a krisztusi testvériséget, aki magáévá teszi Krisztus szándékait és embertársaiban, Isten gyermekeiben magát Isten Fiát látja, az szeretetének nem szab korlátokat, hanem mindenkinben Krisztust szereti és minden tőle kitelhető módon szereti. Ezt jelenti az, hogy «mindenkinek mindene lettem».

Ha pedig valaki túlságosan eszményinek tartaná ezt a jelszót, ha inkább valami szép és csodálatos költői nagyításnak, vagy jámbor, de megfontolatlan lelkendezésnek, szép elméletnek, de nem gyakorlati élettervnek, az azt bizonyítaná, hogy még nem járatos Krisztus szándékaiban és még nem mélyedt el Isten Fia lelkületében, nem adta át magát, hogy hozzá hasonlóvá formálódjék az istenfiúi életfelfogásban.

Isten Fia nagyon jól tudja, mi a költői ábrándozás és mi a gyakorlati istenfiúi élet. Ő végtelenül jobban ismeri, hogy milyen a mi korlátoltságunk és gyarlóságunk. Ő ismeri a mi kicsinységünket, de ismeri az ő kegyelmének erejét és nagyságát is.

Miért találjuk idegenszerűnek és nem nekünk valónak az ilyen isteni életelvet? Azért, mert még nem uralkodik eléggé és egészen szívünkben az istenfiúi élet, még nagyon

ragaszkodunk a régi ember kicsinyes és szűk felfogásához és nem szoktuk meg, hogy az isteni nézőpontokat és vágyakat tegyük magunkévá. Ha «egy szív és egy lélek» igyekszünk lenni Isten Fiával, mert ez az Isten gyermekeinek életszüksége, akkor nem ütközünk meg a nagyméretű életelveken, akkor kitágul a látókörünk, nagylelkűek leszünk és természetesnek találjuk, hogy a krisztusi testvériséghez csak ez az irányelv méltó: «mindenkinek mindene lettem». Hiszen ha mindenkiben Krisztust kell szeretnem, és ha Krisztust illőképpen egész szívvel, minden tőlem telhető módon kell szeretnem, akkor napnál világosabb, hogy mindenkinek mindenévé kell lennem.

Ha együttélek Isten Fiával, akkor az én nyomorult kicsinységem őáltala nagyra, mindenre képes: «mindent megtehetek azáltal, aki engem megerősít». Ha a mi kis szívünket egészen átadjuk és elmerítjük az Isten Fia Szívének végtelen szeretetében, akkor a mi imádságunk felmagasztosul krisztusi imádsággá, a mi munkánk és áldozatunk krisztusi áldozattá. Akkor mindenkinek mindene lehetek nem az én erőmből, hanem Krisztuséból, akivel egy vagyok. Lelkileg tehát Krisztussal és Krisztus által minden léleknek szolgálhatok, minden lelket szerethetek. És így a krisztusi testvéri szeretetnek semmi korlátja sincs az egész világon.

A mi szeretet-tevékenységünk mindig korlátolt, még ha a lehetőség minden mértékét betölti is. Mert a legtökéletesebb egyesülés által sem lehetünk úgy egyek Krisztussal, hogy megszűnjünk emberek lenni, akiknek külső tevékenysége sohasem lehet végtelen.

Krisztus, aki mint Isten mindenható volt, mégis mint Üdvözítőnk és példaképünk hasonló akart lenni hozzánk és alkalmazkodott az emberi korlátoltsághoz külső tevékenységében. Krisztus sem járta be az egész világot, hanem csak

Palesztinában tevékenykedett. De ez a *külsőleg korlátozott szeretet-tevékenység minden embernek, az egész világnak üdvösségére volt.* A mennyei Atya nekünk sem szánta az egész világot munkatér gyanánt, hanem annak talán csak nagyon kis részét. A mi gondviselésadta életkeretünkben kell krisztusi szeretetet tanúsítanunk mindenki iránt, főleg azok iránt, akik a legnagyobb testi vagy lelki inségben sínylődnek.

De ha már emberi természetünk korlátoltsága miatt szeretetünk külső tevékenysége szűk keretek közé van szorítva, ne csökkentjük le ezt a szeretetet még azáltal is, hogy eltávolodunk és elmaradunk a mindent és önmagát is egészen odaadó Jézus szeretetétől. Ne fokozzuk le azt az eszményi szép krisztusi szeretetet, közepszerű, félszívú szeretetté, hanem igyekezzünk mindig jobban megközelíteni a tiszta szeretet példáját, Isten Fia szeretetét.

Ne szűkítsük meg a szeretetnek úgyis szűk munkatérét azáltal, hogy az élő Egyház nagy életérdekeit a nagy világon észre sem vesszük. Mert a leleményes szeretet sok mindent tehet és a szeretetnek csodálatos nagy, az egész földkerekségét átfogó műveit létesítheti lelki és anyagi áldozatkész-séggel, mint például a hitelesítés világszervezete, a keresztény szeretet tevékenységének kiterjesztése, a szegény-gondozás és betegápolás művei.

5. Hogyan legyünk «mindenkinek mindene»?

Erre a kérdésre lehetetlen kimerítő feleletet adni. De néhány vezérelvet felállíthatunk.

Először arra igyekszünk felelni, hogy ezt a mérhetetlen nagy igényeket követelő életelvet, a határtalan krisztusi szeretet hogyan állítsuk be lelkiéletünkbe? Hogy lehetséges

az egység és az összhang lelki életünk egyéb kötelességeivel, azt már a szeretet apostola is hirdeti, mikor annyira felmagasztalja a testvéri szeretetet, hogy ha valaki ezt igazán teljesíti, arról azt mondja, hogy az mindent megtett. Vagyis aki igazán úgy szereti embertársát, mint Krisztust, az az Istent szereti. Ennél többet, nagyobbat nem lehet kívánni.

Most már minden attól függ, hogy *úgy* szeressük testvéreinket, mint Isten Fiát, amint azt Isten Fia szeretné.

Néha úgy tűnik fel nekünk, hogy nem szeretjük eléggé Istent, nem élünk eléggé Istennek, ha sokat forgolódunk az emberek között, még ha azért is, hogy rájuk a krisztusi szeretet jóságát árássuk. Úgy tűnik fel, mintha a felebaráti szeretet gyakorlatánál a mi lelkünk az Istentől az ember felé hajlanék. Ha «mindenkinek mindene» akarunk lenni, ha egészen odaadással akarunk mindenkinek szolgálni, amint Szent Pál mondja: «magamat mindenkinek szolgáivá tettem» (I. Kor. 9. 19.), akkor nehéz elkerülni azt, hogy testvéreink gyarlóságaiba bele ne keveredjünk és azoknak ne szolgáljunk.

A szeretet nem méreget, hanem mérték nélkül ad. A szeretet megfélelkezik magáról, hogy másoknak éljen. Pedig más részről ott van lelkünkben a szent kötelesség elve, hogy hűek legyünk lelki életünk szent elveihez és elhatározásaihoz és ne alkudozzunk azokban senkinek kedvéért. A nagylelkű és mindent odaadó szeretet és a határozott, kitartó elvhűség mintha néha nehezen volnának összeegyeztethetők. Igazán edzett erényre van szükség, hogy sem az egyik sem a másik oldalon ne hibázzunk.

Nincs más megoldás, minthogy mindenekfölött Isten tetszése irányítson bennünket és ez összefogja és egységesíti a szeretetet és minden egyéb kötelességét. Ez az összhang és egység nem a mozdulatlanságban vagy tétlenségben van. Azért, hogy elkerüljük a túlzást, a hibákat, nem szabad hogy

a félelem és aggály rabjaivá legyünk, mert így csak lelki bénulásba és tehetetlenségbe esünk. Munkába kell állítanunk minden erőnket. Szolgálnunk kell Krisztust mindenkinben, alkalmazkodnunk kell a szeretet ezer követelményeihez, hajlékonyaknak kell lennünk, hogy mindenkinek mindene lehessünk. Nem kell félnünk az alkalmazkodás és hajlékonyság szavától, hiszen Krisztust szeretjük és őhozzá alkalmazkodunk. Csak az a fő, hogy Isten tetszése szerint szeressünk, akkor Isten lelkünkbe önti a módját és mikéntjét a nagy szeretettedvékenységnek és sugalmazza a szeretet törvényének sokféle szolgálatát és leleményesekké tesz minket, hogy mindig többet és minden lehetőt megtehessünk.

6. Alkalmazkodnunk kell!

Tehát *alkalmazkodnunk kell Krisztus szükségleteihez* embertársainkban.

Hogyan?

Szent Pállal felelünk. «A szeretet mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel . . .» (I. Kor. 13. 4—7.). Ez egészen összhangban van azzal a nagy vezérelvvel, hogy szeretetből «mindenkinek mindene» leszünk és igyekszünk kifogyhatatlan szeretettel alkalmazkodni Krisztus sokféle szükségletéhez, hogy a testi és lelki inségben szenvedőkön segítsünk. A szeretetnek ez az alkalmazkodása számtalan formát ölthet és így a krisztusi szeretet sokféle színben ragyog. «A szeretet türelmes, nyájas, a szeretet nem féltékeny, nem cselekszik rosszat, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, nem gondol rosszat, nem örvend a gonoszságnak, de együtt örvend az igazsággal . . .» (U. o.). «Mindent amit tesztet, szeretetben történjék!» (I. Kor. 16. 14.)

«Mindenkinek mindene lettem... a gyöngének gyöngé lettem, hogy a gyöngéket megnyerjem...» (I. Kor. 9. 22.) Tehát Szent Pál is úgy tett, mint Krisztus, aki minden gyöngeségünket magáravette a bűnt kivéve, hogy minket gyöngeségünkéből kisegítsen és megváltson.

Mily magasztos visszhangot kelt az a leereszkedő és gyöngeségeinkhez alkalmazkodó, mindenkinek mindenévé lett Krisztusi szeretet az Istent szerető lelkekben. Az emberiség legszálnalmasabb betegjeinek, a belpoklosoknak nagy apostola így szólaltatta meg Szent Pál gondolatát: «*a belpoklosokkal belpoklos lettem*, hogy őket Krisztusnak megnyerjem». És Damján atya annyira szóról-szóra vette a keresztény szeretet jelszavát, annyira mindenkinek mindene lett, hogy a belpoklosok szolgálatában magáravette az ő rettentő betegségüket is. Túláradó szeretetében megfedkezett a szükséges óvatosságról, megfedkezett önmagáról, mert betegjeiben a szenvedő Krisztust látta és szolgálta.

Egy másik visszhang. Szalézi Szent Ferenc mondja: «Kicsinnyé lettem a kicsinyekkel, hogy a kicsinyeket Krisztushoz vezessem. És mint a jó Pásztor lépéseimet báránykáim kis lépteihez mértem. Vezettem őket, de nem hajszoltam őket, hogy ki ne merüljenek». Másutt ugyanő: «Mindenkit, bármilyen rangú is, szíves vidámsággal fogadok, nehogy valakit elriasszak. Mindenkit oly nyugodtan hallgatok meg... mintha semmi más tennivalóm nem volna... Mindenkit elfogadok utitársul, akit a jó Isten utamra küld és elviselek, segítek és szeretek mindenkit. Mert ugyebár, ha majd elérkeznek útjuk céljához, akkor kell, hogy azt mondhassák Istennek, hogy jó voltam hozzájuk».

Szalézi Szent Ferenc mondotta azt is, hogy «haj-

lékony akarok lenni mások akaratához. Nem arra töreksem, hogy mások alkalmazkodjanak hozzám, hanem hogy én alkalmazkodjam másokhoz. Ó, mily nagy jótétemény az és mily boldog békét áraszt lelkünkbe, hogyha hajlékonyak vagyunk mások szolgálatára».

7. Hajlékonyak kell lennünk.

De hogyan legyünk hajlékonyak, hogyan alkalmazkodjunk a szeretet sokféle szükségletéhez anélkül, hogy elvesztenők jellemünk férfias határozottságát?

Istent, Krisztust kell szeretnünk mindenekben, Istenhez kell alkalmazkodnunk, Krisztus szolgálatára kell hajlékonyaknak lennünk, akkor megtaláljuk az egyensúly titkát a legtevékenyebb szeretet közepette is. Ha oda hajlunk, ahova Krisztus akarja, ha annyiban vagyunk hajlékonyak, amennyiben neki tetszik, akkor megoldjuk a tökéletes erény kérdését és megóvjuk lelkünket az elferdüléstől és a túlzásoktól. De ehhez igen bensőséges, Krisztussal egyesült, élet kell. Csak úgy fejlődhetik ki lelkünkben a szeretet a krisztusi tetszés mértéke szerint.

Akiket a Krisztussal egyesült szív és lélek irányít, azok megtanulják a szeretet hajlékonyságának isteni művészetét. Azok tudnak hajlékonyak és acélosan kemények is lenni, tudnak mindenkinek mindene lenni, anélkül, hogy a rendetlen emberi hajlamok szolgálatára adnák át magukat. A Krisztussal együttélő szeretet megtanít minket, hogyan adhassuk oda egészen magunkat a szeretet szolgálatára és hogyan őrizzük meg emellett egész lelki függetlenségünket és szabadságunkat. Megtanít, hogyan éljünk az *egy szükségesnek* és hogyan teljesítsük a szeretet *ezerféle követelményét*. Mert az egy és a sokféle között az összhang

és egység maga Krisztus. Ő megtanít, hogy lehetünk erősek és férfiasak és a leggyöngédebb szeretet apostolai, hogyan lehetünk határozottak és kérlelhetetlenek, ha Krisztus érdeke úgy kívánja, anélkül, hogy érzéketlenek vagy durvák lennénk mások iránt. Nem könnyű feladat vigasztalni keserűséggel telt lelkeket, a képzelt vagy valóságos sérelmeket szenvedőket, anélkül, hogy lelkünkbe ne engedjük áramlani a keserűséget mások iránt, vagy hogy részt ne vegyünk a panaszokban, kritikákban, megszólásokban. A krisztusi szeretet segít minket, hogy kikerüljünk a szirteket, nem azáltal, hogy ilyen emberektől a szeretetünket megvonjuk, hanem úgy, hogy Jézus Szívével együttérezve, kifejllesszük lelkünkben a krisztusi tapintatot.

Az ilyen szeretet nem hazudtolja meg magát és nem mondja föl a szolgálatot a legnehezebb körülmények között sem, és vállalja az úgynevezett kínos kötelességeket is, midőn Istennek áldozatot kívánó szent akarátát kell végrehajtani vagy annak érvényt kell szerezni, midőn önmagunktól vagy azoktól, akiket Isten reánk bízott, nehéz, áldozatos dolgot kell követelnünk. De ekkor is, mint mindenkor, Krisztus szeretete vezet.

8. Ne fokozzuk le a krisztusi szeretetet!

Tudjuk, hogy mily magasra emelte Isten a testvéri szeretet törvényét. Magasabbra már nem is emelhetette, hiszen egészen önmagához emelte és önmagával egyesítette. És mi nem akarjuk leszállítani a szeretetet erről az isteni magaslatról, de azért arról sem feledkezhetünk meg, hogy még a földön élünk, még nem juthattunk el a tökéletes szeretetnek végleges birtokába, még csak útban

vagyunk a cél felé. És ha utunkban akár csupa oltárra való szenttel volna is dolgunk, mindig lehetséges, hogy egyben-másban egymástól valamit el kell szenvednünk. De emiatt nem szabad kiábrándulnunk a krisztusi testvéri szeretet isteni magasztosságából. Nem szabad, hogy ezt ürügyül használjuk arra, hogy a szeretet tevékeny szolgálatát kikerüljük, hogy emberekre ráúnjunk, mert akkor Krisztust kerüljük ki és Krisztusra únunk rá. A mi földi szeretetünknek hiányossága inkább még odaadóbb szeretetre indítson, hogy a sokszor nagyon is szürke, hétköznapi és unalmas emberekben annál éberebb szeretettel fölfedezzük és meg-lássuk Krisztust. Ha a gyűlölet vagy a nemkevésbbé veszedelmes közömbösség áramával szemben kell állnunk, akkor a diadalmas krisztusi szeretet nem tétlenségre, nem félénkségre, hanem tevékeny szeretetre ösztönöz, hogy küzdjünk és dolgozzunk az ellenáradattal szemben és ter-jesszük, építsük a krisztusi testvériség országát.

A szeretet ellenségei is ébresszenek föl minket arra, hogy Krisztus szeretetének vagyunk képviselői. Hivatva vagyunk bizonyosságot tenni Krisztus szelleméről. Nem valami elmosódott, homályos és érthetetlen bizonyosságot, nem csupán csak elméleti, költői, elvont fogalmakkal vagy szavakkal. Hanem egész viselkedésünkben, tetteinkben, éle-tünkben élesen domborodjék ki az a nagy krisztusi ismertető-jegy, «amelyről megismerhetik, hogy Isten Fia tanít-ványai», követői, odaadó hívei vagyunk, akiket a Szeretet Lelke, az isteni Család Lelke és Szelleme vezérel. És pedig nem csupán arra, hogy a krisztusi testvériség magasztos gondolataival foglalkozzunk, hanem hogy az áldozatos sze-retetet úgy gyakoroljuk a testi-lelki ínséget szenvedőkkel szemben, mintha Krisztus személyét szeretnők.

Csak így lehetünk a mennyei Atya igaz gyermekei.

LXI. Atyánk házában.

1. *«Én az Atyához megyek.»*

Midőn Isten Fia meghalni készült, azt mondotta: «én az Atyához megyek» (Jn. 14. 12.). Gyakran mondotta e szavakat, mert neki meghalni annyit jelentett, mint az Atyához menni. Nekünk is ezt jelenti a halál, mert egyek vagyunk Isten Fiával. Azt is mondotta Krisztus, hogy az Atya házában «helyet készít számunkra is . . . Atyám házában sok lakóhely vagy» (U. o.). Olyan sok lakóhely van az Atya házában, amilyen határtalan az ő jósága, amilyen végtelen az ő szeretete, amellyel minden embert boldogítani kívánna és gyermekévé fogadni, egyszülött Fiának testvéreivé és társörököseivé az Atya örök dicsőségében. Olyan sok lakóhely van az Atya házában, amilyen sokat megérdemelt Isten Fia az ő testvérei számára végtelen értékű áldozatával.

Búcsúbeszédében az utolsó vacsorán így szól az Atyához a halálra készülő Isten Fia: «Atyám, eljött az óra, dicsőítsd meg Fiadat! . . . Én téged megdicsőítettem a földön, a munkát elvégeztem, amelyet reámbíztál és most te dicsőíts meg engem, Atyám, tenmagadnál azzal a dicsőséggel, amely enyém volt nálad, mielőtt a világ lett . . . Atyám, akiket nekem adtál, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is velem legyenek, hogy lássák az én dicsőségemet, amelyet nekem adtál . . .» (Jn. 17.) Isten Fia e szavakkal az ő szent embersége számára kéri a megdicsőülést, amelyben istensége öröktől fogva részesül. Kéri a mi számunkra is a megdicsőülést, mert testvérei vagyunk, egyek vagyunk vele.

Nekünk is azt kell mondanunk halálunkról, hogy «megyek az Atyához», megyek örök, boldog otthonomba. Ezzel mi nem akarjuk a halál áldozati jellegét elhomályo-

sítani. Isten Fia számára a kereszthalál az ő végtelen értékű megváltói művének beteljesedését jelenti. Mi részesedünk az ő életében és az ő áldozatában is. A mi halálunk is istenfiúi élet-áldozatunk beteljesedése. Mireánk is vonatkozik Krisztus szava: «Hát nem ezeket kellett-e szenvednie Krisztusnak és úgy menni be az ő dicsőségébe?» (Lk. 24. 26.) A mi halálunkból nem akarjuk kirekeszteni az áldozatot és azt a lehetőséget sem, hogy Atyánkkal való boldog találkozásunk előtt még több-kevesebb ideig a tisztító tűzben leszünk; de ez már nem csökkentheti végleges bizonyosságunkat boldogságunkban. Tehát távol áll tőlünk, hogy csak áldozatot és csak gyászt lássunk a halálban. Ez méltatlan volna Isten gyermekeihez. Nekünk a halál utolsó átmeneti állomás e földön és megérkezés Atyánk házába. Méltatlan volna Isten gyermekeihez, ha a halál komoly gondolatában nem tekintenék a végső győzelem diadalmas felragyogását, a végleges boldog találkozást és egyesülést a végtelen Szeretettel.

Aki nem tud megbékülni a halál gondolatával, annak szívében milyen szeretet lehet isteni Testvérünk és mennyei Atyánk iránt? Hogyan szeresse az teljes szívből Istent, aki megelégedett, míg távol van tőle, mert «míg a testben élünk, távol járunk az Úrtól» (II. Kor. 5. 6.); és ha egyszer felbukkan a halál előhírnöke, hogy Atyánk boldog otthonába mehetünk, akkor szomorkodunk és húzódozunk a végtelenül szerető Atyával való egyesüléstől? Az igazi szeretet vágyakozik annak jelenléte után, akit szeret és elválaszthatatlanul együtt akar lenni vele. Miért kérjük folyton Atyánkat, hogy «jöjjön el a te országod», ha ragaszkodunk számkivetésünkhöz?

«A kik sóvárogják az ő eljövetelét» (II. Tim. 4. 8.), azoknak a «halál nyereség» (Fil. 1. 21.).

Lisieuxi Szent Teréz ujjongott, midőn a halál előjelét észrevette a tüdő-vérömlésben. Loyolai Szent Ignác örömkönyeket sírt, ha halálára gondolt (Bartoli, 1. IV. n. 30.). Aki annyira kitüntette magát életében a mennyei Atya iránt való szeretetével, annak a halál nem egyéb, mint a gyermek boldog találkozása Atyjával.

Isten gyermekei úgy készülnek a halálra, hogy «számukra az élet Krisztus» (Fil. 1. 21.). Önmagunknak mindinkább meghalunk, hogy Krisztus éljen bennünk. A fogadott fiúság Lelkétől vezérelve együtt élünk Isten Fiával, magunkévá tesszük az ő isteni Szívének szándékait, terveit, vágyait és akarátát; együttimádkozunk vele, együttdolgozunk vele, együttáldozzuk fel magunkat vele. Vele élünk, vele halunk. Aki együttél Krisztussal, az együttél vele halálában is. Aki így gondolkozik a halálról, az nyugodtan néz a halál elébe és a halálra való folytonos készenlét nem szegi életkedvét, mert neki «élni Krisztus», sőt fokozza az életkedvét, hogy egész tevékenységgel Krisztusnak és az ő érdekeinek éljen. De az ilyen életkedv fokozza bennünk az Isten Fiához és általa az Atyához való ragaszkodást is, és a boldogító reményt, hogy a háromszemélyű Istennel örök dicsőségben egyesülünk. Azért az igazság útján vagyunk, ha elgondoljuk, hogy Isten Fia így szól mindegyik testvéréhez: «Ne feledd, hogy benned lakozom, benned élek, hogy én vagyok istenfiúi életed éltetője, énáltalam hiszel és remélsz az Atyában és általam szereted az Atyát, én szeretem benned az Atyát . . . Benned és veled én fogadom az Atya kezéből a halált, én mondom veled együtt, hogy «legyen meg a te akaratom!» Én halok meg titokzatos testem tagjaiban, benned is, veled is. Saját személyemben már nem szenvedhetek és nem halhatok meg, de tagjaimban igen. Benned is én halok meg és én ajánlom veled együtt lelket az Atyának kezébe.

Én áldozom fel veled együtt életedet az Atyának és egyesítem azt kereszthalálommal, hogy a te halálod is kedves lehessen az Atyának. Így a te halálod is része lesz az én megváltó és lelkeket mentő művemnek . . .» (Desbuquois S. J. *L'Espérance*, pg. 245.)

Igy a halál gondolata nem akadályoz, hanem segít, «hogy teljes bizalommal Isten atyai szeretetére hagyatkozzunk» (Karrer: *Briefe des hl. Ignatius* pg. 70.), hogy «örömmel szolgáljunk mennyei Atyánknak» (U. o. pg. 95.), hogy «Istennek vidám gyermekei lehessünk» (U. o. pg. 26.). Csak arra kérjük Atyánkat, hogy «végtelen jóságával és kegyelmével mindig atyai kezének vezérlete alatt tartson minket» (U. o. pg. 50.). A halál gondolata nekünk is komoly figyelemztetés, hogy szeretetünk tisztaságán, önzetlenségén és hűségén örködjünk, de nem ok arra, hogy szeretetünkön kiszélesedjünk és aggályoskodva kételkedjünk. Őszintén és nyíltszívűen felelünk Péterrel az Isten Fia kérdésére: «szeretsz-e engem?» — «Igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek . . . Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek» (Jn. 21. 15—17.). És nekünk is szól Krisztus szava: «az Atya szeret titeket, mert ti szerettetek engem» (Jn. 16. 27.). Az Atya szeret minket, mert egyek vagyunk szeretett Fiával; ő ismeri a mi kicsinységünket és gyarlóságunkat, mégis szeret minket, mert a szeretetben együttélünk az ő Fiával. Így nekünk a halál az isteni szeretet-egyesülés betetőzése és véglegesítése.

P. Doyle így írt egyik lelki gyermekéhez: «A jó Isten látja, mily «egészen kicsi gyermek» Ön, és hogy egyedül magában mily hiába igyekeznék a legnagyobb erőmegfeszítéssel is, hogy az istenes élet óriási nagy művét létrehozza. De az Ön nagy vágyakozása és gyermekkezének kitérője a jó Isten szeretete felé szerfölött kedves a jó Istennek, annyira, hogy majd egy napon lehajol Ön felé és végtelenül gyöngéd

szeretettel magához emeli és magához öleli . . . » (O'Rahilly: Das Leben des P. Doyle S. J. 1926. pg. 251.).

2. *A mi otthonunk.*

A mi otthonunk Atyánk házában van. Ez a föld csak testünknek az anyaföldje. A Teremtő «földből testet alkotott, és halhatatlan lelket lehelt bele». A föld csak a földi ember otthona, a «régi emberé». Minket a Teremtő fiaivá is fogadott, újjászült, «mennyei szülöttek» (progenies caelestes) lettünk. Mióta a mennyei Atya gyermekeivé fogadott, nála van a mi otthonunk. Itt csak utasok vagyunk. Itt nem lehet maradandó, végleges otthonunk. Nemcsak az anyagi világ esendő és mulandó volta miatt. Nemcsak a mi testünk halandósága miatt. Hanem azért, mert istenfiúi életünk csak Atyánk házában teljesezhetik be. Itt a mi elgondolható legbensőbb egyesülésünk Isten Fiával és általa a mennyei Atyával, mindig csak átmeneti állomás, út, a teljes, az örök szeretet-egyesülés felé. Még a legnagyobb, a rendkívüli isteni szeretet-áradás lelkünkbe sem lehet most végső állomás, hanem csak eszköz a szeretet teljességének kifejlődéséhez.

Atyánk háza a mi otthonunk istenfiúi születésünknel és végső célunknál fogva. A mi egész krisztusi életünknek, a Fiúval való együttélésünknek egy célja van, hogy általa az Atyához eljussunk és vele örök szeretetben egyesülve őt dicsőítsük. Amint végső forrásában minden az Atyától ered, úgy mindennek az Atyához kell visszatérnie az Atya dicsőítésére. A Fiú a Közvetítő, az Út. Az Atya a Cél, a végső állomás, a mi otthonunk. Amint a mi Közvetítőnk egy az Atyával, úgy nekünk is egynek kell lennünk vele.

Az Atya minden szeretetnek kiinduló és végső állo-

mása, alfája és omegája. Mi is a szeretet gyermekei vagyunk, a mi végső állomásunk is az Atya. Midőn még semmik voltunk, vagyis midőn még mint lehetséges teremtmények a mennyei Atya végtelenül termékeny Gondolatában, Igéjében léteztünk, akkor az ő végtelen szeretetének kiadására volt szükség, hogy a lehetséges fogadott gyermekekből valóságos gyermekek legyünk. Azóta tovább árad reánk a szeretet az Atyából a Fiún át a Szentlélekben. De nem azért, hogy mi legyünk ennek az isteni szeretet-áramlásnak végső állomásai, hanem hogy a mibennünk föllángoló istenfiúi szeretet visszatérjen a Lélek vezérlete alatt a Fiún át az Atyához és beteljesítse bennünk minden igaz szeretet törvényét, hogy egyesítsen azzal, akit szeretünk.

«A szeretet által szálltál le hozzánk, Uram, hogy a te szereteted töltsön el minket, hogy szeretetteddel magadhoz hasonlóvá tégy, hogy magadhoz ragadd szívünket boldog egyesülésben» (Lessius, De perf. div. I. IX. n. 28.).

A szeretet kiemel minket magunkból, Istenhez emel, istenivé tesz, Istennel egyesít. Magunktól nem tudunk istenivé átalakulni. Amit mi nem tehetünk, megteszi Isten szeretete. Ezerféle módon éleszti bennünk a szeretetet, hogy magunkból kiemeljen. A szeretet kiemeli önmagából, saját szeretetéből, saját énjéből a szeretőt, hogy magára öltse azt, akit szeret, hogy eggyé legyen azzal. Akiben felgyullad a szeretet, az elfeledkezik önmagáról, mintha csak az léteznék, akit szeret, mert minden gondolata, minden érzelme, vágya ráirányul, vele foglalkozik, vele törődik, az ő java érdekli, az ő kedvét, boldogságát keresi és örvend, ha életét is neki adhatja. Az a szeretet, amelyet az Atya oltott belénk a Fiú által, azt műveli, hogy kiemelkedjünk a régi emberből, hogy az Atyának éljünk a Fiú által, hogy a Fiú éljen bennünk és így örök szeretettel egyesítsen az Atyával. Ez az

istenfiúi szeretet végső állomása. Ezért van a mi otthonunk Atyánknál.

Minket a mennyei Atya szeretete a mennyei birodalom lakosaivá tesz, az Isten házanépe vagyunk. Otthonunk és Atyánk felé irányít minket Isten Fiával való életközösségünk. Szent Pál nem áttolja azt mondani, hogy «egybenőtünk» Isten Fiával (Róm. 6. 5.) az ő halálának hasonlatosságában, az ő életében, hogy ő éljen bennünk, az ő föltámadásában és dicsőségében, amelyben részesít minket, mint testének tagjait. Ha egy életünk van vele, akkor egy az otthonunk. Ide vezérel minket minden igyekezetével a mi fiúságunk vezérlő Lelke, az Atya és Fiú Lelke.

Atyánk háza a mi otthonunk, mert az a mi örökségünk. Azért «szült minket újjá a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja élő reménységre . . . és *hervadhatatlan örökségre*, amely a mennyekben számunkra fenntartatik». (I. Pét. 2. 7.). Azért szült minket újjá az Atya a «vízből és Szentlélekből», hogy egyszülött Fiának testvéreivé és «társörököseivé» legyünk (Róm. 8. 7.).

3. Atyánk házában.

A mi otthonunkról és annak boldogító életéről most még csak halvány fogalmunk lehet. Hiába minden igyekezet, hogy már most elvonjuk a fátyolt Atyánk otthonának szentélyéről és leplezetlen világossággal szemléljük jövődő otthoni életünket. Hiábavaló elképzelések helyett foglaljuk össze azt a néhány fénysugarat, amelyet Atyánk jónak látott a jövődő élet titkára vetíteni. Állapítsuk meg, hogy Isten fiainak jövő dicsősége annyival mélyebb misztérium jelen életünknel, amennyivel felülmúlja a jövő dicsőség, az Isten boldogságában való részesedés, a jelen zárandókelet nyomorúságát; amennyivel fölségesebb a háromszemélyű Isten

színről-színre való szemlélete a hit homályban és korlátolt hasonlatokban rejlő, gyér világosságánál. «Szem nem látta, fül nem hallotta, az ember szívébe (elméjébe) föl nem hatolt, amiket Isten készített azoknak, akik őt szeretik» (I. Kor. 2. 9.).

Most csak egy-egy sugarat vetít reánk Isten az ő benső életéből a hit által, és még erről az egy-két isteni fénysugár-ról is alázatosan el kell ismernünk, hogy nem tudjuk azokat kimerítően felfogni. Akkor mily kimondhatatlan titok most számunkra az a boldog állapot, midőn Atyánk házában nemcsak egy-két sugár villan meg előttünk, hanem látjuk a háromszemélyű Istent «úgy ahogy van»; felragyog előttünk az isteni élet teljes fényében és mindenfelől eláraszt minket az isteni valóság fénytengere.

Az Egyház «*égi születésnapnak*» (dies natalis) nevezi Isten gyermekeinek halálát. Ezzel a mennyei újjászületéssel véglegesen és tökéletesen meghalunk a régi embernek, hogy az örökké új isteni élet egészen kivirágozzék és teljes lehessen bennünk. Atyánkhoz való költözésünk gyökeres, mélységes és teljes kibontakozás istenfiúi életünk mostani, kezdetleges és átmeneti állapotából.

Ez a kibontakozás mindenekelőtt kiszabadulást jelent az evilági gyöngeségekből és gyarlóságokból, nehézségekből és akadályokból. Végleges szabadulást jelent a régi embertől, annak bajaiból, bűneiből, rendetlen vágyaiból. Mily mérhetetlen megkönnyebbülés a lélekre, midőn meggyőződik róla, hogy a rossznak nincs és nem is lehet többé vonzóereje, hogy szívét Istentől eltérítse, hogy Isten felé való szárnyalását akadályozza. A hármassal rossz kívánság végleg kihál szívünk-ből. Nyoma sem marad a rossz testi kívánságnak, a birtvágnak, a kevélységnek. A kevélység nem ragadhatja többé magához életünk vezetését. A rendetlen önszeretet végleg

le van fegyverezve. Az Isten-szeretet egyeduralma teljes. Most már nem kell többé kérni Atyánkat, hogy «szabadíts meg a gonosztól». Nem kell bocsánatát kérni vétkeinkre, mert nem lehet többé vétünk. Nem kell többé kérnünk mennyei Anyánkat, hogy «imádkozzék érettünk, bűnösökért», mert anyai szeretetével már elkísért minket megdicsőült Fiával együtt az Atyához.

Atyánk házában örökre megszűnik számunkra minden félelem. Nem lehet többé semmitől sem félnünk, mert mindenünk örökre biztosítva van. Megszűnik minden kezdetlegesség, tökéletlenség, befejezetlenség és minden félhomály, megszűnik minden félvilágosság és félszeretet. Az istenfiúi élet teljessé lesz bennünk, «betelünk Istennek egész teljességével» (Ef. 3. 19.). Az istenfiúi élet és öntudat nem lesz többé hamu alatt szunnyadó szikra, pislákoló mécses és csak itt-ott nagynehezen fellobbanó lelki világosság, nem lesz csak egy-egy rövidke, boldog lucidum intervallum, világos pillanat, a hosszú, sokszor szinte öntudatlan és sötét botorkálásban Atyánk háza felé. Most már nemcsak itt-ott gyullad ki bennünk az istenfiúi öntudat, hanem teljes verőfényben diadalra jut és soha meg nem szakad, soha el nem homályosodik boldogító isteni fényessége.

Kiemelkedünk az erények kezdetleges és befejezetlen formáiból. A hit teljes látássá magasztosul, a hajnalpirkadásból tökéletes napfelkelte lesz. A remény, a várakozás beteljesedik és boldog, örök birtoklás lesz belőle. A szeretet megmarad, de csak most lehet igazán teljessé, midőn semmi más nem vonzhatja szívünket, és midőn Isten egészen eláraszt minket szeretetével. Amit eddig csak többé-kevésbé megközelíteni igyekeztünk, a szeretet teljességét, hogy igazán teljes szívünkéből szeressük Istent, az most hiánytalanul valósággá válik.

Az erkölcsi erények kezdetleges formáiból is kiemelkedünk. Megszűnik az erkölcsi erények minden negatív szerepe. Így a mértékletességnek nem kell többé rendetlen vágyakat fékezni, az alázatosságnak nem lesz alkalmá képzelni és hazug nagyratörés és kevélység ellen küzdeni, az erősségnek nem kell a gyávaság és félelem ellen harcolni; az okosság is megszabadul a test okosságának próbálkozásaitól. Az erkölcsi erények is felmagasztosulnak, mert midőn Isten világossága, igazsága és szeretete egészen eláraszt minket, akkor eltelünk az ő igazságosságával, erősségével, okosságával és megismerjük mindenben a helyes mérték isteni titkát. Alázatosságunk örökre megmarad, mert az az igazság is örök, hogy magunktól semmik vagyunk és mindent Atyánknak köszönünk. Istentiszteletünk is megdicsőül és egybeolvad a mennyország diadalmas Isten-dicsőítésével. És ebbe a boldogító szüntelen istentiszteletbe nem fogunk soha belefáradni, nem fogunk benne soha elszórakozni. Ez a szeretetből fakadó Isten-dicsőítés lesz a mi örökké boldogító tevékenységünk.

4. Boldogságunk lényege.

A mi boldogságunk lényege Atyánk házában nem az lesz, hogy a földi életünk gyarlóságaiból, gyöngeségeiből és tökéletlenségeiből kiemelkedtünk és zarándokságunk küzdelmei, fáradoimai és áldozatos szenvedése után megpihennünk és hogy testünk is megdicsőül a föltámadásban. A mi örök boldogságunk lényege az, hogy Atyánk házában teljessé válik a mi istenfiúi életünk. *Csak akkor lehetünk egészen Isten fiaivá — amennyire teremtmény lehet —, midőn az Atya az ő otthonában egészen közli magát velünk, egészen föltárja titkait, egészen részesít az ő életében, az ő világosságában, igazságában*

és szeretetében. Ez a háromszemélyű Isten színről-színre való áltásában teljesedik be rajtunk.

Hogy mi vár reánk Atyánk házában, azt sejteti velünk az apostol, midőn azt mondja, hogy nekünk, mint lelkiembereknek, napról-napra meg kell újulnunk (II. Kor. 4. 16.), át kell változnunk azzá, akit szent hitünk által szemlélünk, vagyis a Fiúvá: «Mi pedig mindnyájan fedetlen arccal szemlélvén az Úr dicsőségét, *ugyanazon képmássá fogunk átváltozni dicsőségről-dicsőségre az Úr Lelke által*» (II. Kor. 3. 18.). Pedig itt még csak zárandókéletünkről, a hit félhomályos szemléletéről szól az apostol. De a színről-színre látás, a teljes szemlélet mérhetetlenül felülmúlja ezt a földi szemléletet, mert «úgy látjuk Istent, ahogyan van» (I. Jn. 3. 2.). Akkor majd egészen látjuk Istent és *egészen átváltozunk* isteni képmásunkhoz. Akkor már Isten arcáról nemcsak nagyon is vázlatos tükörképünk és hasonlatunk lesz, hanem fölragyog előttünk egész teljességében és fönségében Isten arca. Akkor majd a sok Krisztus-kép, amelyekből most csak a részletvonások tanulmányozásával és következtetésekkel szövünk magunknak megközelítő, de sohasem teljes képet, végre egész teljességében, közvetlenül, szemtől-szembe ránsugárzik és megmutatja nekünk a Fiút úgy, ahogyan van. Aki pedig látja a Fiút, az látja az Atyát is. Akkor már nem csupán emberségén át látjuk a Fiú istenségét, hanem közvetlenül szemléljük az egy Istenben a három személyt.

Ez a szemlélet és színről-színre való látás nem csupán csodálatos megvilágítása a háromszemélyű Istennek, nemcsak látjuk, hanem egyesülünk vele, nemcsak megismerés ez, hanem egész valónknak elárasztása Isten életével, legbensőbb részesedés az isteni életben és ezáltal gyökeres és végleges átváltozásunk isteni képmásunkhoz. Ezzel a látással az Atya teljesen beavat minket összes titkaiba. Ez teljes meg-

nyilatkozása az Atya igazságtengerének, végtelen jóságának, szépségének és fönségének, kedvességének és erejének, hatalmának és szeretetének. És midőn az igazság napja egészen fölragyog, akkor a szeretetünk is egészen beteljesedik, mert a végtelen igazság és jóság színről-színre való látása teljes szeretetre gyullasztja szívünket és teljes szeretettel együtt tökéletes lesz a mi örömünk és boldogságunk is.

Olyan látás ez, amely sokkal inkább fölülmúlja a hit félhomályos szemléletét, mint a hit a természetes ész világosságát és ismeretét. Pedig a hit mérhetetlenül felülmúlja az emberi megismerést, mert a hit isteni világosság-szikra. Ha pedig a színről-színre való látás annyira felülmúlja a hit fényét, akkor a színről-színre való látásból fakadó szeretet is mérhetetlenül nagyobb, mint a mi zárandokeletünk szeretete. «A hitből származó szeretet a természetfölötti élet-tevékenységeink legalsó fokán áll. A színről-színre való látásból származó szeretet pedig a legmagasabb fokon van . . . Ebből a boldogító látásból fakadó szeretet egyetlen indulata többet ér, mint ezer szeretettevékenységünk e földön» (Lessius, De summo bono, I. II. c. 14.).

M. I. N. D.

